

878 [1]

DYKCYOŃ

GEOGRAFICZNY

CZYLI

O P I S A N I E

KROLESTW, PROWINCYI, MIAST, BISKUPSTW, XIĘSTW
HRABSTW, MARGRABSTW, PORTOW, FORTEC
y innych mieysc znaczniejszych w czterech częściach świata.

Z WYRAZENIEM

*W którym Krolestwie, Prowincyi, Krainie iakie się mieysce
znayduie, do ktorego Państwa należy, nad którą rzeką,
odnogą, górą lub morzem iest położone, odległości iego w mi-
lacz Francuzkich co do mieysc obcych, a w Polskich co do
kraiu naszego od mieysc w poblizkości głównieyszych, z ich
długością i szerokością Geograficzną podług Mapp naylep-
szych nieopuszczaiąc coby o iakim mieyscu pamiętnieyszego
widzieć było można.*

PO ANGIELSKU NAPISANY

PRZEZ

PANA ECHARDA

*Z trzynastey Edycyi Angielskiey na Francuzki ięzyk przelo-
zony powiększony i poprawiony przez K. VOSGIEN.*

Nakoniec z osmey Francuzkiey Edycyi w Polskim wydany ięzyku, z
dodatkiem zaszytych odmian i umieszczeniem wielu Miaszt i Prowincy
Polskich.

W WARSZAWIE.

w Drukarni PIOTRA DUFOUR Drukarza J. K. Mcl.

M. DCC. LXXXII.

<http://icm.org.pl>

878

NAYJASNIEYSZY KRÓLU

PANIE MOY MIŁOSCIWY

W tym czasie, gdy Narod cały usiłuje ponowić
radośne uczucia z okoliczności Rocznicy KO-
RONACYI WASZEY KROLEWSKIEY
MÓŚCI PANA MEGO MIŁOŚCIWEGO,
za naywiększe to dla siebie poczytuie szczęście, że
moge się zbliżyć do Tronu W. K. Mci P.
M. M. dla złożenia z. Tomow Dykcyonarza
Geograficznego, na Oyczyſty ięzyk prze-
łożonego. Przyięcie łaskawe od W. K. M. P. M.

*M. dzieła tego najszczęśliwszą uczyni Epoche życia
moiego, ile że ta Księga umieszczona będzie
między użyteczne y przeznaczone dla Edukacji
Narodowej Pisma.*

*Jestem z niedorównana gorliwością
i z głębokim uszanowaniem.*

NAYJASNIEYSZY KRÓLU

**PANIE MOY MIŁOSCIWY
W. K. M. P. M. MIŁOSCIWEGO.**

wierny Poddany.

P. DUFOR

Przyśięty w Główney Szkole

Paryzkiej Drukarz W. K.

Mca.

DONIESIENIE DRUKARZA.

Maiące bydź położone na czele Pierwszego Tomu
zaraz po tytule.

Z Naydnie się w Poljszcze bardzo wiele dobrych Traktatow Elementarnych o Geografii. Dzieło Jmci Xiedza Wyrwicza, iest bez żadney sprzeczki naylepsze w tey materyi. Ale do tych czas niedostawało Dykcyonarza Geograficznego. Ten był koniecznie potrzebny w tym wieku, w którym rząd zatrudnia się Edukacją, a czytanie ksiąg iest naycelnieyszą zabawą znakomitych Osob. Uczeń ledwie tylko wychodzi z dziecinnego wieku, iuż nabywa książek, przerszuca karty Geograficzne, y czyta Gazety. Dzieło wiec to staie mu się nieodbitie potrzebnym, dla zrozumienia Historji y Nowin Politycznych.

Przedsiewziętem więc wydać trzy Tomy, które dziś wychodzą z pod prassy, moim kosztem własnym wydrukowane, znacznych potrzebowaly wydatkow. Jednakże do wydania ich bardziey mi było powodem gorliwość y wdzięczność dla oświeconego Narodu, niżeli podła chęć zysku, która bywa powszechnie pobudka ludzi w znakomitych ich przedsięwzięciach. Cena pomierne ustanowiona dla Prenumeratorow iest naypewnieyszym dowodem bezzyskowości moiey. Ta bacznosc z moiey strony iest tylko słabym holdem moiey wdzięczności dla Krola dobroczynnego obrońcy Nauk y Kunstow, który raczył pozwolić Dzieło to wydać zaszczycone swoim Jmieniem; y dla Prześwietney Kommissyi Edukacyi Narodowey, która raczyła prenumerować na pewną liczbę Exemplarzow, jako też y Korpus Krolewski Kadetow y znaczna liczba znakomitych Osob z Korony y W. X. Litt.

Sława Autora, którymi nadesłał Manuskrypt tego Dzieła, Autora znakomitego w Rzeplisy Liter eskisy przez 1814.

Ze dobrych pism, z pochwałą Kommissyi Edukacyjney ułożonych, zaręcza za dokładnością wyszukani y przyczynionych artykułow, ktorými powiększył to Dzieło przydatkami opisaniami miejsc odległych od Francyi, a graniczących z Polską, a nadewszystko z przydaniem tego wszystkiego, co się ściga do wiadomości tego obszernego Państwa, dla którego mieszkańców, y dla dobra y użytku Publicznego poświęcam moie trudy y pracę.

Nie należy nam z tym wszystkim rozumieć że trudna praca Autorow niemoże już być wydoskonalona y ulepszona, zwłaszcza że 17. Edycja Angielska, a osma Francuzka, prawie w czwartey części przyczynione, w edycji niniejszey jeszcze niemialy zupełney dokładności. Ale możemy sobie obiecywać że rozsądne y oświecone Publicum, zechce dopetnić niektóre błędy, y opuszczenia spostrzeżone, zważając na wielkość pracy Autora, y niepodobienstwo uniknienia takich kolwiek niedokładności. Poważam się niektóre tu przelożyć uwagi.

1mo. Niemożna było czynić opisu Polski tylko podług Geografow dawnych lub terażniejszych; jako też podług powieści Osob żyjących, które raczyły dać niektóre wiadomości.

2do. Mile Polskie niemogły być rzetelnie ustanowione, ale że niemasz dokładnego ich rozmiaru y że nie są równe we wszystkich miejscach, a bardziey wymiar ich zawisł od mniemania pospolitego, podług miejsc mniej lub więcey od siebie odległych. Strykowski który wiele zwiedził Kraiu, często się omylił, oznaczając odległość iednego miejsca od drugiego. Niemożna więc zadać po Autorze, który tylko innych w tey mierze wupisuje, ani też od Geografa tey samey dokładności, torey Geozetra przestrzegać może.

3to. Mile Geograficzne nieczwysze się zgadzają z milami pospolitemi. Rachuą się tu z iednego Miasta do drugiego, y dla tego są mnieysze w ośobicach ludnych, a dłuższe w miejscach nieosiadłych. Rozmaitość mil czyki różnicę odległości, a ztąd Krzywosfarzewi wynika wiele trudności, a

to samo staie się dla niego słuszną obroną, w razie obwinienia go, o niekłą niedokładność w tej mierze.

4to. Gdyby się znalazło że iaka szczególność opuszczona lub odmieniona, względem Polski, trudno o to obwiniać Autora, bo czy można, aby ieden człowiek mógł mieć dokładną wiadomość Państwa tak obszernego. Drukarz także od wszelkiego w tej mierze zarzutu niedbalstwa jest wolny, ponieważ ogłosił kilkakrotnie w Gazetach doniesienie y rozdał na 5000. Prospektów po całym Królestwie, koncem obiewszczenia Dzieła tego, a bardziey koncem upraszania Obywatelów tego Królestwa, aby mu raczyli dać potrzebne wiadomości, dla udzielenia ich Autorowi. Z żalem to doznać musiał: że wszystkie ostrożności jego były w tej mierze niepożyteczne, y że nikt mu niechciał udzielić objaśnienia, lub wiadomości iakich szczególnych, wyjąwszy dwóch czyli trzech gorlucych y znakomitych Patriotów, którzy znaw użytek tego Dzieła, y potrzebę przyłączenia się do doskonałości jego, raczyli niektóre nadesłać Artykuły, y wszelkie inne odmiany y przyczynienia, należące się szczególnie pracowitości y starankom Autora. Sadzić będzie Powszeczność jeżeli dopełnił chwalebnie na się wziętego obowiązku.

Chcąc Dzieło to użyteczniejsze uczynić, przydałem w końcu 5go. Tomu nazwiska mieysc łacińskie, przy których się znajdują nazwiska ich Polskie, dla ułatwienia pracy dla młodych Osób, którzy mając przed sobą lub Mapę Geograficzną, łacińską lub książkę w tym Języku, którego dawnego Autora, będą mogli zaraz znaleźć oznaczenie mieysc iakich w Polskim Języku. Co wprzód iednak nim porządkiem abecadłowym ułożyłem ten Słownik, radziłem się ludzi uczonych, którzy pochwalili ten zamiśl, y za ich zdaniem do skutku go przywiódłem. Autor przyłączył także mały suplement porządkiem abecadłowym który się znajduje na końcu 5go. Tomu, z przydatkiem omyślak znaczniszych, które niepostrzeżono, przy korektach.

Jeżeliby się łaskawey Powszeczności podobało dać mi iedne ostrzeżenia lub doniesienia w czasie przyszłym, koniecm

udoskonalenia, lub pomnożenia Dzieła tego, zechce tym okazać wdzięczność moją: że zebrawszy te wszystkie nadesłane mi wiadomości, wydum jak najprędzey supplement, niemając inšzey chęci, iak tylko wydoskonalić to Dzieło równo przyjemne iak pożyteczne Narodowi.

TABELLA ABREWIACYL

fr.	Afryka, Afrykański.	Liw.	Liwrow.
Akad.	Akademia.	M.	Miasto.
Amer.	Ameryka Amerykański.	M. S.	Miasto Stołeczne.
Angl.	Anglia, Angielski.	m.	miasteczko.
Arcybis.	Arcybiskup, Arcybiskupstwo.	m.	mila.
Atlan.	Atlantycki.	Margr.	Margrabstwo.
Austr.	Austria, Austriacki.	nal.	należy.
Az.	Azja, Azjatycki.	nar.	narodzenie.
Barb.	Barbarya.	Niem.	Niemcy, Niemiec
Bar.	Baronia.	niż.	niższy.
Bawar.	Bawarya, Bawarcki.	Ob.	Obacz.
Bened.	Benedyktyński	Obr.	Obronny.
Bisk.	Biskupstwo, Biskup.	Opac.	Opactwo.
Brand.	Brandenburski	Pan.	panowanie.
Cesar. Cef.	Cesarz, Cesarstwo, Cesarcki.	panu.	panujący.
Cyr.	Cyrkuł.	Parł.	Parlament.
Cyft.	Cyterski.	połd.	południe, południowy.
Dep.	Deputat.	połu.	południe, południowy.
Diec.	Diecezya.	Pol.	Polski.
Distr.	Distrykt.	Port.	Portugalia, Portugalczyk.
dł.	długości, długa.	Pow.	Powiat.
dob.	dobyty.	Prow.	Prowincya.
Elek.	Elektorstwo.	Protest.	Protestantski,
Eur.	Europa, Europejski.	r.	Roku.
Fami.	Familia.	Rezyd.	Rezydencya.
Fland.	Flandrya.	rz.	rzeka.
Floren.	Florenca, Florenczykowie.	Rzplta.	Rzeczpospolita.
Fort.	Forteca.	S.	Święty.
Fr. Franc.	Francya, Francuz, Francuzki.	ś.	ślawny.
fund.	Fundowany.	sprzy.	sprzymierzony.
Gen.	Generał.	stoł.	stołeczne.
gr.	graniczy.	Suffr.	Suffragan.
Handl.	handlowny.	sz.	szerokości.
Hiszp.	Hiszpania, Hiszpani.	Szwe.	Szwecya.
Hol.	Hollandya, Holendrowie.	Szway.	Szwaycarya, Szwaycarowie.
Hr.	Hrabia Hrabstwo.	tyt.	tytułem.
Jez.	Jezioro.	w.	wschod.
Im.	Imienia.	W.	Wielki.
Kated.	Katedralny.	Woj.	Woiewodztwo.
Krol.	Krolestwo.	wyż.	wyższy.
Lac.	Laciński.	X.	Xiędz, Xięstwo.
		z.	zachod.
		szacz.	znaczny.

U W I A D O M I E N I E.

Autor tego Dzieła w Angielskim ięzyku JPan *Echard*, dosyć iest znaiomy przez wydaną od siebie Historią Rzymską i inne Dzieła przednie, a zważaiąc ieszcze, że ten Dykcyonarz w Anglii 13 razy raz po raz drukować musiano, łatwo przekonanym być można o dobroci i doskonałości iego.

Nie z mnieyszym upodobaniem to Dzieło z 13 edycyi Angielskiey na Francuzki ięzyk przetłumaczone przez *X. Vosgien* Kanonika de *Vaucouleur*, przyjęte zostało, ponieważ od Roku 1763. do 1779. 8 razy przedrukowane było, z ktorey to ostatniey edycyi znacznie poprawioney i powiększoney, te ninieysze dwa Tomy są tłumaczone.

Tłumacz Polski, który od dawnego iuż czasu ziednał sobie wielką sławę, częścią przez uczone swoje dzieła, częścią tłumaczeniem ksiąg użytecznych i sprawowaniem Urzędu, na którym został, nie był tylko wiernym przekładaczem oryginału, lecz dodał to wszystko, coby Oyczyźnie być mogło użyteczne, opisując dokładnie bardzo wiele Miast Polskich i Prowincyi (umieściwszy je w porządku alfabetycznym) ktore mniej wiadome Autorowi Cudzoziemskiemu, iako nie interesujące opuszczone lub fałszywie opisane były. Nie przepomniał i zasłych odmian w Ameryce, Polsce, Niemczech, &c. Takowe tedy dzieło służące wszelkiego wieku osobom, nie może być inaczej, iak dobrze przyjęte w Kraiu nauki kochaiącym.

Jeżeli bowiem w którym wieku, to w niniejszym zaisie, który więkizym oświeceniem nad inne czasy zaszczyca się, wątpić nie można, iż Kraiopisarstwa wiadomość iedna jest z naypożyteczniejszych nauk w pożyciu ludzkim, a tym powszechniejszą, im więcej powabow w sobie z ciekawości samey zawiera. Stała się więc Geografia nieuchronnie potrzebną w edukacyi młodzi, a w dalszym wieku nie można w niey nie byź biegłym, aby nie ściagnąć na się nieumiejętności cechę. Z tego powodu gdy panowanie szczęśliwe Mądrego AUGUSTA wniosło lepsze światło nauk do Kraiu naszego, dały się też nam widzieć różne w tey mierze książki. I na tych iuż prześcąć możnaby było, gdyby iako w sobie dosyć są pożyteczne, tak w częstej bardzo potrzebie dopadkowego użycia służyć mogły, a niesposobności utrzymania w pamięci obfzerney i pełney imion szczegulnych wiadomości wygadzały. Czytamy Historye, Gazety, Woiaże, Romanfy lub w innym rodzaju książki, znaydujemy w nich niewiadome nam, lub zapomniane mieysc nazwiska, których szukanie w Geograficznych książkach zbyt trudne a niekiedy bezskuteczne, albo czytane bez ich wiadomości mało zrozumiale i niepożyteczne być musi; którą trudność Geografia kształtem słownika ułożona zupełnie ułatwia.

Zwierzchność Edukacyą publiczną chwalebnie i troskliwie zatrudniaiąca się, wiele Osob naypierzey Dyfzynkcyi i edukuiący młodzię Dzieło to tym samym approbowali, gdy na nie prenumerowali.

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY.

A.

AAA, *Agnio*, rz. we Fr. mająca początek przy Renty, płynie pod *S. Omer*, tu zaczyna być żeglowną, i wpada w Ocean blisko *Gravelines*.

AA, rz. w Semigalii, która się składa z zbiegu rzek Memli i Muszy, płynie pod Bowsk, wpada w Dzwinię przy iey uyiściu.

AA, rz. w kant. Lucerny, łączy się z Aarą przy Wildeku; jest rzek innych tego im. 4 w Szwaycarach, 3 w Holl. 5 w Westfalii, ale nie są znaczne.

AACH, lub **Achs**, *Aauagran*, m. Niem. z zamkiem w Cyr. Szwabii, przy źrzodle rz. Aachy, nal. do Domu Austr. jest o m. 5 od Szafuzy.

AACHEN, ob. Akwizgran.

AADA, czyli **AA**, rz. w Brancyci Hol. płynie pod Helmont, wpada w Moze.

AAHUS, lub **Ahaus**, *Aahufum*, m. w Westfalii, z dobrym zamkiem, nad rz. Aą, nal. do Bisk. Monasterfskiego; m. 3 od Kesfeldu.

AALEN, ob. Alen.

AAR, lub **Ahr**, *Abrinca* rz. Niem. w Hr. *Blankenheim*, wpada w Ren naprzeciw Lintza.

AAR, *Arola*, rz. w Szwaycarach, początek ma z gory Grimsel, płynie pod Bernę, Soloturnę, przy Koblentzu, łączy się z Renem, Mostow jest na niey 29, niesie niekiedy piasek złoty.

AARBURG, ob. Arberg.

AARON, wyspa, ob. S. Malo.

AARWANGEN, m. w Kant. Bernefskim, nad Aarą, od Arbergi m. 8.

AAS, *Aasa*, Forteca Norwegii w Prow. Aggerlurskiey, ma port dobry przy uyiściu rz. Lindals. Toż nazwisko jest pewney w Bearnie Krynicy skuteczney przeciw oparzeliznom.

ABACH, lub **Аввасн**, *Abacum*, m. Niem. w Bawaryi z zamkiem, nal. do Domu Aust. przez traktat r. 1778. po śmierci ostatniego Elektora Bawarskiego. Ma wody mineralne zdrowe, leży nad Dunajem, o m. 4. od Ratyzbony. Dł. 29. 4c. sz. 48. 52.

ABAD, znaczy mieszkanie. Jest zakończenie pospolite nazwisk miast w Indostanie.

ABAKOA, *Abacoa*, wyspa Amer. jedna z Lukayskich, nal. do

Anglikow, dł. ma m. 18 fz. 7.

ABANO, *Aponus*, m. Rzpl. Weneckiej, znaydują się tu Śl. u dawnych dwa źrzodła wod ciepłych. Oyczyzna Piotra z Abano, i podobno T. Liwiulza. Od Padwy m. 12 na połud.

ABANWIWAR, *Abanvivariensis Comitatus*, Hr Węgier wyż. w którym M. S. Kofzyce.

ABARANER, m. w Armenii wielkiej pod pan. Tureckim, nad rz. Allingeną.

ABASCYA, kraina Georgii w Azji, gran. z Kaukazem i morzem czarnym. Jest i rz. tamże tego im. o ktorej mniemają, iż ta jest, co u dawnych: *Glaucus*.

ABAWA, rz. w Kurlandyi, płynie pod Gandau, i wpada w Windawę.

ABBEVILLE, *Abbatis-Villa*, m. Fr. w Pikardyi, ludne; należało dawniej do Opac. S. Rykiera. R. 1666. założone w nim są rękodzieła fukiennie. Jest Oyczyzną Allegrina Kard. Brietego Jezuity, Sanlona, Hekieta. Leży nad sommą od Paryza na poł. m. 2x. od Kaletu m. 22. dł. 19. 29. fz. 50. 7.

ABECOUR, Oś. ac. Fr. w Diec. Karnuteńskiej, czyni 5000. liwr. Ma śl. wody mineralne, pomocne na rumatyzm.

ABENAQUIS, ob. Abnakuwie.

ABENSBERG, *Aventinum*, *Abusina*, m. w cyr. Bawaryi, nad rz. Abenst, o m. 5. od Ratyzbony. Tu się rodził Jan z Awentynu.

ABERDEN, *Aberdonia*, m. nadm. Szkocyi północney, dosyć wielkie i handlowne. Ma wody mineralne. most piękny nad rz. Deą, i Ak. którą Barklay i Morysflon zalczycyli. Od Edymburga, na połn. m. 31. dł. 16. fz. 23.

ABERGAWENNY, m. Ang. w Hr. *Monmouth*, śl. przez sive flanelle. Jest to najpierwsza Baronia w Anglii. Od Monmouthu m. 6.

ABERNETY, lub ABERN-

DORN, *Abernethum*, m. Szkoockie, w Prow. *Perth*, nad rz. Tayą, o m. 12. od Edymburga.

ABERYSTWITH, *Aberystwyw*, m. Angiel. w X. Wallii, przy uyiściu rz. *Istwith*, m. 57. na połn. ku w. od Londynu; od Kardyganu m. 8.

ABESKUNA, wyspa Azji na morzu Kaspjyjskim, o 3. m. od Astorabadu.

ABEX, *Abecis-ora*, kray Afryki, nad brzeżciem zachodnim morza czerwonego na połud. Egiptu. Większą część tego krain Turcy posiadają, a dawniej czynił prow. Troglotyde.

ABIAD, m. Afr. w brzegu *Abex*, sławne handlem bawelny, kości słoniowej, i ziół drogich. m. 65. na połn. od Suakemy.

ABIAGRASSO, ob. Biagrafc.

ABINGDON, lub ABENDON, m. Ang. w prow. *Barckshire*, wysła Dep. na Parl. Jest nad Tamizą, m. 14. od Londynu.

ABISCAS, Abiskowie, *Abisci*, narod Amer. połud. na wschod Peru między rz. Yetau, i Amutamai.

ABISSYNIA, kray wielki i krol. Afr. dł. m. 400. a fz. na m. 280. leży przy morzu czerwonym, między Nubią i Nigrycją. Pełne jest gór i skał, na których wierzchu znaydują się krynice, ziemie zdolne do uprawy, drzewa i pastwiska, w powietrzu łagodnym, gdy za to w rowninach upały panują. Deszcz tu nie pada kroplami, ale lać się zwykł, a śniegu ani znają. Grunt żyzny, trzy razy na rok niekiedy zniwo przynosi. W miejscach utemperowanych pastwiska się zawfze zielenieją. Rodzi żyto, proso, lenes, i inne nieznaue nam zioła. Zwane ziele *Afzaoa* usypia wężow i zmiie. Procz wielorakiego bydła, owce tu tak są wielkie, iż ich ogon do 40. funtow waży, a woły tak ogromne, że rog wołu 5. garcy wody bierze w siebie. Abisfyńczykowie są śluszni, składu ciała przystoynego, cerę mają bru-

matno-oliwkową; są mocni, pracowici. Bieli z nich są płodem mieszaniny z Europejczykami. Obyczaje ich dzikie, mało znają chłup, najwięcej pod namiotami mieszkaią, tak, iako ich Cesarz, którego zowią *Wielki Negus*. Jedzą z skorup, każdy sobie chleb piecze, nakształt dużych, iżby mogły cały stoł zakryć, a cienkich plackow, ten łamią, i jedząc modą jest wielki młask czynić. Zaczneyfi mgdy tobie potraw do gęby nie podają, ale im ie łudzy do ust wkładają. Mięso iedzą surowe. Rząd Despotyczny, Religia Mahometañska z Żydowską, i Chrześciañską. Sami nie zowią się Abissyńcykami, ale Agassienami, to jest wolnemi. Cale Cef. dzieli się na różne Prow. ich ięzykiem *Manghest*; te składają się z Stw. czyli *Shuwet*. Po zburzeniu Axumy nie ma miasta stoł. ani innych, tylko wioski. Trzeźwość i odmienianie powietrza, z czyni ich zdrowemi i długo żyjącemi.

ABLAIA, pow. Tartaryi wiel. zostaiacy pod protekcyą Roslyi, od Tobolskoi na pośd. *m.* 200.

ABLANCOURT, wieś Fr. w Szampanii, ktorey był panem s. Perrot *Ablancourt*, i w niey umarł r. 1664.

ABNAKOWIE, narod Amer. pośn. w Kanadzie. Lud gnuśny, ktory nigdy się nie dał przywieść do u-prawy roli.

ABO, *Aboa*, *m. s.* Finlandyi z Bisk. Chrystyna krol. Szwedzka założyła tu Ak. r. 1640. Jest nad morzem, ma port dobry przy odnodze Botnickiey, o *m.* 50. przez morze od Sztokholmu odległe.

ABOERA, *m.* Afr. w Gwinei, obfite w kruszec złoty.

ABOIS, ob. Athbois.

ABRAMBOA, *m.* i kraina ludna Afr. w brzegu złotym nad Wol-tą. dł. 18. sz. 7.

ABRANTES, *m.* Portug. w Estremadurze nad prawym brzegiem Tagu, między Portalegrą i Leyrią.

ABROBANIA, *Autariarriani*,

m. w X. Siedmiogrodzkim, *m.* 11. od Kolohwatu.

ABROLIHOS, szkopyły niebe-spieczne żegluiącym, o *m.* 20. od brze-gu Brezylji, blisko wyspy S. Barbary. Inne są na południe Kapu zielonego. Nazwisko to nadane jest wielu szkopyłom, z Łac. *Aperi oculos*.

ABRUZZO, *Aprutium*, prow. Krol. Neapol. Kraj żyźny w zboże, ryż, owoce, a nadewszystko szafran. Łaly ma pełne zwierzyny. Rz. *Pescara* dzieli go na dwie rowne czę-ści, z ktorych iedna dalszą, a dru-ga bliższą się zowie. Procz Apenni-nu są tu dwie góry wysokie *Monte Caballo* i *Monte Maiello*. Ta zawsze wierzch ma śniegiem okryty.

ABUTIGA, *Abudus*, miejsce w Egypcie blisko Nilu, o 65. *m.* na połud. od Kairu, w ktorym nayobficyiej rodzi się mak czarny, z ktorego naylepsze *opium* robią.

ABUIO, iedna z wysp Filipin-skich w Indyach wsch. między *Mindanao*, i *Lucon*, na ktorey Hiszpa-ni mają swą fortecę.

ACARAI, zwana także *la Nativité*, okolica w Amer. połud. w Parakway, osadzona od Jezuitow r. 1624.

ACEI, op. Cyfter. we Fr. czyni 6000. lwr. *m.* 3. od Gray.

ACERENZA, ob. Cirenza.

ACERNO, *m.* w Kr. Neapol. z Bisk. o 5. *m.* na pośn. od Salerny.

ACHAM, ob. Azem.

ACHEM, *m. s.* Krol. tego im. na wyspie Sumatrze ku pośn. Kraj ten obfite w zwierzęta, drzewa, zio-ła, i owoce nieznanne Europ. Lud jest zabobonny, religii Mahometañskiey; Anglicy, Hol. Dun. i Chin-czykowie ztąd wywożą dcstatek zło-ta, za ryż, ktorym tu mieszkańcy pospolicie żyją. Złodzieystwa śmier-cią karać nie zwykli, tylko ucina-niem po części członkow, podług powtorzonych razow. Krol mieszka w obronnym zamku wśrzed miasta. Achenczykowie są dobrzy woio-wnicy. Miasto leży w rowninie, dł.

113. 30. sz. 5.

ACERRA, m. piękne w Kr. Neapol. z Hisk. leży nad rz. Agno, m. 2. od Neapolu.

ACHONRY, *Achada*, m. Irlandyi nad jez. Allyn, w Hr. Letrymskim, m. 3. od Letrymu.

ACHYR, m. z zamkiem w Ukrainie Moskiewskiej nad Worskłą m. 50. na pold. od Kiiowa.

ACKEN, lub ACHEN, *Acona*, m. dawne w cyr. Saxonii w X. Magdeburkim nad Elbą z zamkiem, m. 2. na z. Dessau.

ACQS, ob Ax.

ACQUA-PENDENTE, *A-sula*, m. Wł. w stanie Papieżkim, w Pow. Orwietańskim, z Bisk. Oyczyzna Hier. Fabrycego, i Grzeg. Letego. m. 23. na połu. od Rzymu.

ACQUARIA, m. w X. Modeny, blisko rz. Sulteny, ma wody lekarskie. od Modeny m. 7.

ACQUI, *Aqua Stائية*, m. z Bisk. w X. Monferratu. Łącznie ma zdrowe, i lubo woda jest w źródłach, wre zawsze, ziola w nich iednak czerstwo rosną i zachowują się. Hiszp. wzieli byli go r. 1745. odebrali Piemontanie 1746. P. *Maillebois* go odzyskał, ale fortyfikacye zburzywszy, odstąpił go. Jerzy Meryla ztąd był rodem. Leży nad Bormią m. 7. od Asti. dł. 26. sz. 44. 40.

ACRA, *Acco*, *Ptolomais*, m. z Bisk. w Palestynie pod Pan. Tureckim. Wstawione podczas Krucyat przez oblężenia częste, ktore wytrzymało, tak od Chrześcian, iako i Saracenow. Dla położenia Akry wygodnego handlowi założone tu są kupieckie domy. Leży o m. 8. od Tyru, 15. od Jeruzalem.

ADA, m. w Natolii nad Sangarą, m. 14. na w. od Nikomedyi.

ADAMOWA gora, *Adam's-Pic*, lub *Pic-d'Adam*, na wyspie Ceylan, jest gora wysoka na mil. 2. prawie. Wstępując na nią wpoł znajduje się jezioro na obszerney równinie bardzo głębokie, z niego

wypływają 3. rzeki największe w Ceylanie. Aby wynieść na wierzch, zaczepiają tu żelaza, i tak po nich wdzierać się na gorę zwykli. Wierzch sam jest piękną równiną, rozciąglą na 200. krokow. Mieszkańcy mniemają, iż tu Adam stworzony.

ADANA, m. piękne i dawne w Anatolii, w powietrzu na podziw łagodnym, nad rz. Chokweną.

ADAOUWIF, czyli QUQUA, narod Afr. w Gwinei właściwey, ktorego Krol. zowią Sakoo, jest to nayspolerownicyszy lud z Gwiney-czykow, mający za fundamentalne prawo, aby każdy w tey kondycyi zostawał, w ktorey się urodził.

ADDA, *Aduas*, rz. w Szwayc. i Włofzech, wypływa z gory Braulio, i płynąc przez Hr Bormieńskie, Watelinę, przez jez. Kome, wpada w rz. Po.

ADEL, *Azania*, Krol. Afr. zwane także Zeilańskie, na brzegu połud. przesmyku Babel-Mandel. Kray żywny dla rzek wielu, lubo deszcz tu nigdy nie pada. Obsituie w zboże, kadzidło różne, owce wielkie, ktorych ogon waży na 25, funtow, pieprz, i proso. Krol bywa Mahometanin.

ADELHOLTZ, wieś w cyr. Bawaryi z grodem, st. i uczęszczana dla cieplic. Od Traunstein m. 4.

ADELBERG, m. Niem. w X. Wirtemberskim, dawniey Opaństwo, m. 2. od Schorndorffu.

ADEFN, m. Az. w Arabii szczęśli. nad Oceanem z portem, do ktorego często zawijają okręty orientalne. Miasto opasane gorami, na ktorych 5. lub 6. fortec znajduje się. Soliman Basza dobył go r. 1359. i wydał Arabom, ale ie potym Turcy wrocić przymuszeni byli. Jest wiele innych miejsc tego im. Adem jest o m. 10. na połu. od Alochy. dł. 63. sz. 13.

ADENBURG, *Brannefa*, m. Niem. w X. Bergeńskim o 7. m. na północ od Bonny.

ADERBIAN, Prow. Perska.

gran. na pośn. z Armenią, na z. z Kurdystanem, na pośd. z Irak Aemi. Jest wielka, i w gruncie dobrym.

ADERBORCH, ob. Oderberg.

ADERBORN, m. Niem. nad Odrą od Szczecina m. 4.

ADERNO, *Adranum*, m. Syrcylii w Prow. Didemona, przy Etnie, m. 3. na z. od Katany.

ADIA, lub AGGA, m. Afr. w w Gwinei z strony Fantynu. Holl. tu r. 1624. postawili fortecę, którą im 1664. wydarli Anglicy. Od Anemabo jest na wystrzelenie z armaty.

ADIAZZO, lub AJACCIO, *Urcinium*, piękne m. Wł. z zamkiem w Korfyce, z Bisk. i dobrym portem. Jest ludne, leży nad odnogą tego im. w położeniu miłym, w gruncie rodzącym wino obficie. Od Korty m. 11. dl. 26. 28. sz. 41. 54.

ADIGA, *Athefis*, rz. we Włoszech, wypływa z Alpów, wpada w Golfo Weneckie.

ADLERSBERG, *Posloina*, m. z zamkiem, w X. Karnioli, w którym się dają widzieć lochy podziemne, których końca nie znaleziono jeszcze, o m. 6. na pośn. od Tryestu.

ADMONT, m. z Opac. bogatym, w X. Styryi nad rz. Enfą, m. 10. na pośn. od Judenburga.

ADOM, kraina Afr. która graniczy z brzegiem złotym Gwinei. Jest żyzna, i obfita w kruszce złote. Rządzą się krztałtem Rptley.

ADRA, *Abdara*, m. Hisz. nadm. i obronne z zamkiem w Grenadzie, m. 5, od Almeryi. Są i inne miasta tego im.

ADRETS, Bar. Fr. w Delfinacie, m. 5. na w. od Gracyanopolu.

ADRIA, dawne m. Wł. z Bisk. od niego odnoga morska Adryatycką nazwana, leży o 11. m. na pośd. od Wenecyi.

ADRYANOPOL, *Adrinopolis*, sławne m. Turcyi Europ. w Romanii, z Arcyb. zostającym pod Patriarchą Carogrodzkim. Amurat I. r. 1362. wydali go Ces. Greckim.

Sułtani często to odwiedzają. Miasto. Leży w położeniu wesołym nad Marylą, m. 45. na z. od Caragrodu. dl. 44. 15. sz. 41. 45.

AELT, Opac. Niem. niżej Wafserburga nad Inną w Bawaryi.

AEGERI, AETNA, &c. ob. Egeri, Etna, &c.

AERDIN, lub ERDING, m. Bawaryi niżej. m. 7. od Landshuta, si. obfitością dobrego zboża.

AERSCHOT, m. w Brabancyi z tit. X. wzięte było od Franc. 1746. nad Demerą m. 4. od Maliny.

AFFENTHAL, w cyr. Szwabii, sławna dolina winami przednie-mi.

AFRYKA, port i m. w Krol. Tunetańskim, które od Draguty korsarza wzięte, od Jędrzeia Doryi mu odebrane, a od Karola V. 1551. zniszczone było.

AFRYKA, jedna z 4. części świata, jest wielką półwyspą, i ednym tylko międzymorzem Suez z lądem Azji stykającą się, oblaną morzem śródziemnym, Oceanem, i morzem czerwonym. Większa część Afryki słońca upaśm podlega, przeto w śródku osobliwie dla piasków rozpalających się od gorąca, niedostatku wody, i mnożstwa gadu jest niemieszkaną prawie. Brzegi iednak Afryki są żyzne, obfitują w ziola, owoce naydelikatniejszye, kruszce drogic, zwierza różne. Rzeki są w niej znaczniejszye Nil i Niger. Z narodów Afrykańskich iedne mieszkaiają po wsiach i miastach, inne pod namiotami, inne są tylko błakające się. Mahometanie i Poganie w naywiększey tu są liczbie, Chrześcian nie wiele, i mało tu posiadają. Odkrycie Afryki około Kapu dobrej nadziei winno się Portug.

Geografowie ją dzielą na 9 części. Egipt, Barbaryą, Gwineę, Kongo, Kafireryą, Abissynią, Nubią, Nigrycją, i Wyspy.

AGADES, Krol. i m. Afr. w Nigrycyi, hołdujące Kr. Tombutańskiemu. Zład naylepszy fenese i man-

na wychodzi.

AGATA, *Agathopolis*, m. w Krol. Neapol. z Bisk. leży między Kapuą i Benewentem, o m. 4. od nich, od-Neapolu 8.

AGAY, *Agathennae-portus*, mały port Fr. w Prowancyi, m. 2. od Frenus.

AGDA, *Agatha*, m. Fr. ludne, w Langwedocyi mż. z Bisk. i pow. Tu Zhor r. 506. był miany. Jest w okolicy naybogatszey we Fr. którą handel wełny przedniey, jedwabiu, i potażu bogaci. Od Narbonne, m. 7. dł. 21. 8. sz. 43. 18.

AGEN, *Aginum*, m. Fr. dawne, bogate, i piękne w Akwitanii z Bisk. r. 1584. było w sławney lidze, ale r. 1591. poddało się Krolowi. Powiat Agineński od tego miasta bierze nazwisko. Oyczyzną jest Jozefa Skaligera. Od Burdegali m. 30. dł. 18. 15. sz. 46.

AGERENTHAL, dolina Wa-leży wyż. w Szwaycarach, zkąd wypływa rz. Elen.

AGGER, rz. Niem. w Westfalii, która płynie przez X. Bergeńskie, wpada w Ren.

AGGERHUS, Prow. Norwegii, nazwana od zamku tego im. który jest naprzeciw i o milę od Anflo. Jest gorzysta, i nie mieszkana tylko w dolinach.

AGHUANOWIE, narod mieszkający w Kanhar Prowincyi.

AGINCOURT, ob. *Azincourt*.

AGMAT, lub **AGMET**, m. Afr. w Prow. i nad rz. tego im. w Krol. Marokańskim. Powietrze ma czyste, a grunt urodzajny, m. 8. od Maroko.

AGMONDESHAM, m. Ang. w Hr. Buckingham, wysła 2. Dep. na Parl. m. 11. na półn. od Londynu.

AGNADEL, wieś X. Medyolanu, w Pow. Kremoneńskim, sł. dwoma potyczkami, jedna 1509. w ktorey Ludwik XII. zbił Wenetow, drugą 1705. gdzie X. Vendome Xięcia Eugeniusza poraził. Ostatnia swana jest potyczką Kassaneńską. Od Kassanu m. 2. od Medyolanu m. 8.

AGNANIA, ob. Anagni.

AGNANO, *Anienus-lacus*, jez. Krol. Neapol. w ziemi Labour. Znajdują się blisko tego im. cieplice.

AGNETSIN, *Agnetinum*, m. w X. Siedmiogrodzkim, nad rz. Ho-spachą, m. 4. od Hermenstadt.

AGNONE, m. Krol. Neapol. w Abruzzo, m. 4. od Mully.

AGOBEL, m. Afr. małe ale obronne w Kr. Marokańskim, blisko Tednestu.

AGOSTA, m. w Sycylii z wybornym portem, ale ktore r. 1693. trzęsieniem ziemi zruynowane zostało. m. 6. od Syrakuzy.

AGOUT, rz. Fr. która wpada w Tarnę o m. 1. od Rabentens. Jest tego im. włość obszerna w Prowancyi.

AGRA, m. s. Krolestwa, lub Prow. zwaney od niektórych Indostanem, w stanach wielkiego Mogolu w Azyi. Miasto jest obszerne, budowane w pół miesiąca, w koło ledwie przez dzień na koniu może bydź obiechane, otoczone murem kamiennym i fosją na sto stop szeroką. Jest rezyd. pierwey zawsze, a teraz niekiedy Cesarzow Mogolskich, ktorych tu Pałac niezmierny jest wielkości. W Saraju Cesar. na 1000. lub więcej znajduje się niewiast. Łaźni w tym mieście jest 800. Godne tu podziwienia *Mansoleum* Tadgemehali żony jednego Ces. budowane przez lat 20. Indych Agreyski jest przedniejszy i droższy nad inne. Leży nad rz. Gemeną. dł. 96. 26. sz. 26. 43.

AGREDA, m. Hiszp. w Kastylii starey, o m. 3. na połd. od Tarkony, sł. iż jest oyczyzną Maryi d'Agreda. Inne jest m. tego im. w Ameryce w Krol. Popaiańskim.

S. AGREVE, *S. Agrypana*, m. Fr. m. 7. od Tournon.

AGRIA, *Abiata*, po Niem. *Eger*, m. obronne w Węgrzech wyższych z Bisk. i zankiem mocnym, zwanym *Erlaut*. Turcy r. 1552. obległszy to miasto z 70000. woyska, odstąpić musieli straciwszy dnia jednego

dnego 8000. lubo Garnizon Węgierski nie składał się tylko z 2000. Nie-
wiałty natenczas Węgierskie, wiel-
ką pokazały odwagę. Mahomet III.
r. 1596. dobył był Agrýi, ale r. 1687.
i 1715. odebrana była od Cezarza,
i odtąd do niego należy. Od Budy
na połn. *m.* 15. od Koszyc 22. dł 37.
47. 12. 47. 42.

AGRIGAN, jedna z Wysp Ma-
ryańskich, ma w około mil blisko 16.

AGSPACH, *m.* w cyr. Austry-
ackim nad Dunajem, *m.* 7. na z. od
Wiednia.

AGUAS, *Agwanie*, narod zna-
czny Amer. połud. nad rzeką Ama-
zonow, w krainie najwyżniejszej i
nayludniejszej. Lud tu jest oświe-
ceńszy i obyczajniejszy nad innych
Amer. Dzieciom, iak tylko się uro-
dzą, ścisną między dwiema deska-
mi głowę, chcąc aby miały twarz
płaską; bo to mają za ozdobę urody.

AGUATULCO, lub AQUA-
TULCO, *Agwatulko*, *m.* i port A-
mer. w Hiszpanii nowey, zdobyte
od Franciszka Draka Anglika 1578.
i znowu od Tom. Shanditcha 1587.
Port ma wielki i uczęszczany, po-
nieważ tu stawiają okręty, które z
Europy i nowey Hiszp. wiozą towa-
ry do Peru. Leży nad morzem po-
łud. od Meksyku na połud. *m.* 140.
dł. 279. sz. 15. 10.

AGWILA, lub AGLE, *m.* Afr.
w Kr. Fezańskim, w Prow. Habar,
nad Ergwilą, o *m.* 5. na połud. od
Miquenezu. Pełno tu jest lwów, ale
tak płochych, iż przed dziecięciami
uciekają, z kąd przyślowie w Afryce
uroflo, wyrzucając komu tchorzow-
stwo, mowić, *iz tak jest łekliwym,
iako lw Aquilański, ktoremu ogon
ugryzają cielcia.*

AGUILAR DEL CAMPO,
Juliobrica, *m.* Hiszp. w Kastylii
starey, o *m.* 8. na połud. od Kala-
nory.

AHAUS, ob. Aahus.

AHRWEILER, nr. Niem. w
Elekt. Kolońskim, na Ahry, *m.* 3
od Bonny.

AHUAZ, *m.* Perskie, w Chu-
sytanie, nad rz. Maghamą, która
wpływa do rz. Tygryfu. Mieszkań-
cy tey okolicy zowią się Oxienami,
lub Uxyenami. *m.* 25. na połud. od
Susferu.

AHUN, *Agedunum*, *m.* Fr. w
Marchii wyż. z Opac. nad Krenzą,
m. 3. od Gueretu.

AHUS, lub AHUIS, obronne i
nadm. np. Szwecyi w Prow. Gotlan-
dy, z portem dobrym, leży nad
morzem Bałtyckim, *m.* 6. od Chry-
stianstad. dł. 32. 14. sz. 56.

AIACCIO, ob. Adjazzo.

AIAN, zowie się brzeg wścho-
dni Afr. od Magadoxo do Kapo
Gwardafuy, w którym te osiadły
Krolestwa: Adelskie, Magadoxauń-
skie, Brawańskie, i Jubańskie.

AICHA, lub АИЧАСН, *m.*
Niem. nad rz. Parą w Bawaryi wyż.
o *m.* 18. na połn. od Munichu. Wzię-
te było od Szwedow 1634. pamięt-
ne dowodami ich okrucieństwa.
Spalone potem 1704. od Anglikow
zostało, ob. Altaich.

AICHEIM, *m.* i dzierżawy
Szwabkie w Hr. Rechbergkim nad
Illerą, *m.* 12. od Ulmy.

AICHSTADT, czyli EICH-
STETT, *Aureatum*, *Aila-naryjsca*,
Dryopolis, *M.* Niem. w Frankonii,
stół. Bisk. tego im. udzielnego, ro-
ściągłego wzdłuż na *m.* 18. w szerz
7. S. Wilibald r. 740. był tu Bisk.
pierwszym. Biskup Eichstadzki jest
Kancelrzem Katedry Mogunckiey.
Leży nad rz. Altmulą, w dolinie ży-
źney i wesołej, o *m.* 15. na połud.
od Norymbergi. dł. 28. 45. sz. 49.

AIELO, *Thyela*, *m.* Kr. Nea-
pol. w Prow. Abruzzo, z tyt. X. o
miłę o Celano.

AIGLE, *Aquila*, *m.* piękne Fr.
w Normandyi wyż. nad Rollą w
Diec. Ebroicenskiey. Handel zna-
czny prowadzi zbożem, towarem
drobnym mosiężnym i żelaznym,
a naywięcej szpilkami. Jest blisko
lafa, *m.* 19. od Rétomagu na po-
łudnie.

AIGLE, *Ala, Aquilegia*, po Niem. *Aeten*, m. z Stwem w Szwaycarach w Kant. Berneńskim, o m. 3. na połud. od iez. Genewskiego.

AIGNADEL, ob. Agnadel.

AIGNAI-LE-DUC, *Atanak*, m. Fr. w Burgundyi i Grod; Kościół ma wspaniały, handel tu znaczny na płotno. Od *Chatillon* m. 5.

S. AIGNAN, lub **AGNAN**, m. Fr. i Xstwo mające tytuł Para, nadane nim dla P. Beauvilliers 1665. m. 20. na z. od Bourges.

AIGREFEUILLE, m. Fr. w Półw. Alenskim, m. 3. od Ruppelli.

AIGREMONT, m. Fr. w Burgundii.

AIGUEBELLE, m. w Sabaudyi właściwey, nad Archą, o m. 7. na połud. od *Chambery*. Od Hiszp. 1742. wzięte było. Inne m. tego im. w Delfinacie, z Opac. które czyni 3000. liwrow.

AIGUES-BONNES, śl. źródło wod mineralnych we Fr. m. 4. od Aletu.

AIGUES-CAUDES, czyli wody ciepłe, śl. źródło wod mineralnych, skutecznych na bole głowy i żołądka, w Pow. Bearneńskim, o m. 6. na połud. od Pau.

AIGUE-PERSE, m. Fr. w Arwernii niż. w X. Montpensier, śl. urodzeniem Mich. Hospitala Kancelrza Franc. Blisko miasta tego jest krynica, w ktorej woda wre zawsze, będąc iednak na dotknięcie zimną, a szkodliwą jest ią piącym. Jest od Clermont na półn. o m. 8. dł. 20. 46. sz. 45. 50. Inne miasto Fr. tego im. jest w Burgundyi m. 5. od Kluniaku.

AIGUES-MORTES, czyli wody umarłe, m. Fr. w Langwedocyi, sławne widzeniem się tu Francitka I. i Karola V. r. 1538. i że tu Ludwik IX. na okręt wsiadał idąc na Krucyatę. Dawniey leżało nad morzem, dziś od niego posunięte na m. 2.

AIGUES-VIVES, czyli wo-

dy żywe, m. Fr. w Langwedocyi, m. 3. od Nifmes. *Aigue-vive*, iest Op. w Dyec. Turoneńskiey, o m. 1. od Montrichardy, czyni 2000. liwr.

AIGUILLES, *Acus*, śl. góra Fr. w Delfinacie, zwana górą niedostępną, i miana za cud dziesiąty Delfinatu, m. 2. od Gracyanopolu.

AIGUILLES, *Acticularum*, Kap w Afr. blisko przylądku dobrej nadziei, przed którym iest hak wielki na morzu, zwany od Holl. *Anquillas*. dł. 35. sz. 40.

AIGUILLON, *Acilio*, m. Fr. w Akwitanii w Pow. Agineńskim, z X. mającym tytuł Para. R. 1346. Jan X. Normandyi po 14. Miesiącach oblężenia iego, odstąpić ztąd musiał. Od Agen m. 5. na północ.

AILACH, *Aelana*, m. dawne Az. w Arabii opoczystey nad morzem czerwonym. Leży blisko traktu pielgrzymujących z Egiptu do Mekki. Jest to dawne *Elath* wspomniane w Piśmie S.

AILESBURY, *Æglesburgum*, m. Angiel. z tyt. X. nad Tamizą w Hr. Buckingham, o 5. m. na połud. od Oxfordu, wvlyła 2. Dep. na Parl.

AILLAND, m. Fr. w Wyspie Franc. o m. 4. na połud. od *Joigny*.

AIMERIES, m. Hanonii Fr. z zamkiem nad Sambrą, m. 6. na połud. od Mons.

AİN, rz. Fr. która wpada w Rodan, o m. 5. w bok Lugdunu, zwana po Łac. *Danus, Enna, &c.*

AIR, lub **AÏR**, *Aera*, m. Szkocyi, Stoł. Prow. Aeryi, czyli Kyli, przy uysciu rz. tegoż im. wvlyła 2. Dep. na Parl. o m. 20. na połud. od Edymburga. dł. 14. 40. sz. 56. 22.

AIRAGUES, m. Fr. w Prowancyi, od Awenionu o m. 2. śl. winami białemi, znanemi pod imieniem klaretu Ayragńskiego, *Clairette-d'Airagues*.

AIRAINNE, m. Fr. w Pikardyi, śl. targami walnemi, m. 6. na z. od Ambianu.

AIRE, *Vicus-Julius*, m. Fr. niedyś Stoł. Gaskonii, śl. bawieniem

się tu Alaryka Krola Gotów, ma Bisk. i Opac. od Burdegali, *m.* 22. na połud. od Paryża 155.

AIRI, *Aeria*, *m.* mocne w Niderlandzie w Hr. Artezyl z zamkiem. R. 1676 General Humieres odebrał go Hifzp. a r. 1710. poddało się Francyi przez kapitulacyą, i zostało przy niej traktatem Utrechtskim. Jest nad rz. Lis, o *m.* 9. na połud. od Dunkierki. dł. 20. sz. 50.

AIRVAUX, *Aurea-vallis*. *m.* i Opac. Fr. w Piktawii, czyniące 11000. liwr. *m.* 3. od Thouars.

AISCH, rz. w cyr. Frankonii, płynie pod Windsheim, wpada w Regnitzę, blisko Bambergi.

AISDAM-GILON, *m.* Fr. w Pów. biturycyńskim, o *m.* 4. od Bourges.

AISNAI-LE-CHATEAU, *m.* Fr. w Pow. Burbońskim, o *m.* 3. od S. Amianda

AISNAI, lub AINAI, Opac. Fr. w Lugdunie, czyni 30000. liwr. sekularyzowane 1685. sławne świątkami starożytności, kościoła zbudowanego od Planka, i kolonu wystawionych od Gallów na honor Augusta Cef. które przeniesione do kościoła wspierają jego sklepienie.

AISNE, *Axonā*, rz. Fr. bierze początek w Szampanii i łączy się z Oisā.

AIX, *Aqua sexta*, *M.* dawne i piękne w Prowancyi, mieyscem jest Parl. założonego od Lnawika XII. mennicy, i Stoł. Wielkorządztwa Prowanckiego Ru Rzymu 630. założył go Sextus Calvinus, blisko cieplic, i ztąd wzięło nazwisko Łacińskie. Leży w równinie piękney, w pośrzod, ma plac wesoły do przechadzki ozdobny fontanami. Jest tu Akad. śl. Perrier, Tournesfort, Gilbert, Fabrot, Tomassin, i wiele innych śl. ludzi tu się urodzili. o *m.* 16. od Awenionu. dł. 23. sz. 43. 31.

AIX, *Aqua gratiana*, *m.* i forteca daw. w Sabaudyi nad iez. Bourget, z tyt. Margr. o *m.* 4. od Chambery. Sławne tu są wody mineralne i

łaźnie, które są dziełem, iak wielu muiema, Rzymian ieszcze.

AIX-LA-CHAPELLE, ob. Akwizgran.

AIX, wysępka na morzu Akwitańskim, *m.* 3. od Rupelli. Opanowali ją byli Anglicy, i zwaliwszy fortecę opuścili r. 1737.

AIXE, *m.* Fr. w Delfinacie, *m.* 2. od Limoges.

AIZENAI, ob. Azenai.

AIZENT, czyli AIZAN, *m.* Fr. w Arwernii, *m.* 3. na z. od Aurilliaku.

AKADYA, *Acadia*, czyli nowa Szkocya, połwyspa w Amer. półn. między nową ziemią i nową Anglią, dł. na *m.* 120. a sz. 40. Monts, i Champlain sprowadzili tu niektóre Franc. ofady i zbudowali *m.* s. *Port Royal*, w kilka lat. Angl. opanowali tę Prow. i nazwali ją nową Szkoczą, ale przez traktat Bredeński wrocila się Francyi. Potym r. 1690. gdy *Williams Phips* wziął *Port Royal*. ustąpiła Francya całej Prow. Angl. traktatem Utrechtskim, potwierdzonym trakt. Paryskim, r. 1763. Obfituje Akadya w owoce, zboże i leguminy. Mieszkańcy polowaniem i rybłowieniem nawięcej się bawią. W położeniu dla handlu jest bardzo wygodnym.

AKALZYKA, forteca w Georgii Tureckiej na górze Kaukazie.

AKAMBŪ, Krol. Afr. bogate na brzegach Gwinei. Krol tu jest samowładnym, a lud chociaż niewolniczy, zuchwały iednak na podziw.

AKANES, *Acana*, wielka i mała, są dwa miasta w brzegu złotym Gwinei, których mieszkańcy samym handlują złotem.

AKAPULKO, *Acapulco*, *M.* Amer. i port znaczny nad morzem połud. mogący pomieścić 100. okrętów. Ztąd wychodzą okręty do Peru i wysp Filipińskich. Jest w Prow. Meksykańskiej, *m.* 8. na połud. od Meksyku; mieszać go nie trzeba z Agwatulko.

AKARA, czy **Acra**, kraina Af. w Krol. Akambońskim, w ktorej Anglicy i Hol. mają swe fortece i włości. Nigrycykowie tu największy prowadzą handel. Duńcykowie zaś najpierwsi tu są Panami. Kray ten lepszy jest nad inne w tym położeniu.

AKOMA, *Acoma*, m. Amer. pośn. w nowym Meksyku z zamkiem na górze położonym, jest Stoł. Prowincyi swej. Wzięta była od Hiszp. 1599.

AKRA, ob. *Acra*.

AKRON, Krol. małe Afr. na brzegu złotym Gwiney. Mieszkańcy żyją spokojnie pod protekcyą Fautynow. Hol. wórzod tego Krol. mają fortecę zwaną: *de la patience*.

AKSARAY, m. w Cylicyi niedgdyś st. pod im. Diocezarey, Cezar-Augusty, Justynopolu, Anazarby; dziś gruzy. Jest nad rz. Pytamus, która wpada w Golf Laiazzo.

AKTAMAR, lub **WAN**, iez. wielkie w Armenii obfite w ryby, z miałem tego im. i zamkiem mocnym m. 45. od Taurysu.

AKWIZGRAN, *Aix de la Chapelle*, po Niem. Aachen, M. wielkie i wolne Niem. w Westfallii, w X. Juleceńskim pod protekcyą Woiwody Renu, iako Xcia Juliaca. Mieszkańcy są katolicy, lubo i Dysydenci są cierpieni. Zbudowane jest r. Xtufa 124. od Serena Grana pod Adryanem Cef. Karol W. dla piękności jego położenia, chciał w nim mieć swą stolicę, i wystawił tu kościół, czyli wspaniałą kaplicę dla siebie, z kąd miasto wzięło nowe u Fran. nazwisko *la Chapelle*, w ktorej pochowany został, gdzie jego pas rycerski, miecz, książka Ewangelii do chowuje się, które 3. rzeczy służą do Koronacyi Cezarow, ktorej mieyscem Akwizgran przez Bulę złotą jest wyznaczony, ale po Karolu V. żaden z Cef. nie był tu koronowanym. Miasto to, wolne jest od wszelkich podatkow, prowadzi handel znaczny, obokliwie suknam. Sławne

wielą zborami, i traktatami tu uczy-nionemi, iako między Fr. i Hiszp. 1668. i innym 1748. który zakończył wojnę o następstwo Domu Aufr. Z przyczyny różnicy w Religii r. 1614. pod Macieiem podpadło było bannicy. Otto III. tu jest też pochowany. Otoczone jest górami, i ma wody mineralne zdrowe, Od Mastrychtu m. 5. dl. 23. 55. sz. 51. 15.

AKWITANIA, ob. Guienne.

AKWILA, ob. Aquila.

AKYSSAR, lub **AKISSAR**, *Thyatira*, m. w Natolii, leży w miley równinie, liczy mieszkańców 50000. a tych Mahometanow samych, od Smirny na pol. m. 12.

ALADULYA, Prow. znaczna Turcyi Az. nad morzem śród. Kray niekształtny i górzysty, obfituje w pastwiska, konie wyborne, i wielbłądy. Lud jest wojenny i rozbojniczy. Jest na W. Karamanii.

ALAINON, rz. Franc. wypływa z góry Cantal, i wpada w Alierę przy Issoire.

ALAIS, *Alezja*, M. Fr. wielkie, ludne, i bogate w Langwedocyi niż. z Bisk. i zamkiem zbudowanym od Ludwika XIV. 1689. W czasie wojny o religią, miasto to będąc z strony dysydentow, obleżone i dobyte było od Ludwika XIII. Leży nad rz. Gardon, o m. 14. od Orange na z. Blisko Alezyi znajdują się obfite minery koperwasu. dl. 21. 32. sz. 44. 8.

ALACH, m. Fr. w Hr. *Commines*, m. 2 od S. Martory.

ALAN, m. Perfskie w Turkestanie.

ALAND, czyli **UCHT**, rz. w dawney Marchii Brandeburskiej, wpada w Elbę przy Schnakemburgu.

ALAND, lub **ALANDYA**, wyspa na morzu Baltyckim, między Szwecyą i Finlandyą, nal. do Szwedow, ma m. s. Kastelholm.

ALANGUERA, m. Portug. w Estremadurze, o m. 7. od Lizbony w mieyscu bardzo miłym.

ALATRI, *Aletrium*, m. Wł.

dawne w Kompanii-Rzymskiej, z Bisk. leży na wzgorku, o *m.* 16. na połud. od Rzymu.

ALAVA, lub ALAPA, mała Prow. Hiszp. mająca dł. *m.* 8. sz. 7. Znajdują się w iey gruntach miedź i żelazo. Jest częścią Biskay i ma *m.* s. Wiktoryą.

ALAUT, lub ALUTA, rz. Turcyi Europ. wypływa z gór, które dziela Multany od Siedmiogrodu, wpada w Dunaj, o *m.* 12. od Widyne.

ALAYRAC, *m.* Fr. o *m.* 2. od *Karkassony*.

S. ALBAN, *m.* Fr. w Langwedocyi, o *m.* 6. na poln. od *Mende*. Jest wieś Fr. tego im. 2. *m.* od *Ronanny*, sł. przez wody mineralne, skuteczne na choroby żalźkórne.

ALBANIA, Prow. Turcyi Europ. nad odnogą Wenecką, graniczy na w. z Tessalią, i Macedonią, na połud. z Liwadyą, na poln. z Bosnią i Dalmacją. Obfituje w wina przednie. Albańczykowie, są roślini, mocni i odważni, żołnierze dobrzy. Turcy wielką z nich przeciw Grekom mieli pomoc, w czasie wojny z Moskwą, r. 1774, zakończoney, których gdy na Greków dopuścili Turcy, ledwie w lat 4. po wojnie wstrzymali ich od pułstofzenia, i łupiectwa, równie na Turków, iak na Greków frodzy. Powiekszey części są Schizmat. pochodzą od dawnych Scytów. Sł. Skanderbeg tu się opierał Turkom, ale po śmierci iego r. 1467. familia iego ztąd wypędzona została. Ma *m.* s. Durazzo. ob. *Braid-Albin*.

ALBANO, *m.* z Bisk. w kompanii Rzymskiej, nad iez. tegoż im. Biskup Albański jest z liczby 6. Kardynałów Biskupow naydaw. Albano z swym pow. przedane jest od Xcia Savelli Kamerze Papieskiej r. 1647. Powiat ten naylepsze wydaie wina w kraiu Rzymskim. Znaczniey Panowie Włoscy tu naywięcey winnic mają, i roskofznych ogrodów. Fryderyk Barbarossa Cef. zruynował go był, ale potym do stanu swego po-

wrocilo. Jest od Rzymu na połud. *m.* 6. tyleż od Ostyi dł. 30. 15. sz. 41. 43.

Inne jest tego im. *m.* w Krol. Neapol. w Bazylikacie, ma tytuł X. i grunt urodzayny, mieściane od Szlachty.

ALBANOPOL, *m.* Albanii, stol. niegdyś tej Prow. nad rz. Dryną, o *m.* 16. na w. od Alessio.

S. ALBANS, *m.* i X. Angiel. w Hr. Herfortshire, nazwane od S. Albana pierwszego Męcz. W. Brytanii. Obiera 2. Dep. na Parl. od Londynu na połn. *m.* 7. a 8. od Herefordu.

ALBAZYN, *m.* w Tartaryi wiel. nad Amurą, *m.* 250. na połn. od Pekinu. Przez traktat r. 1689. ustąpione jest Chińczykom od Moskalow, którzy tu fortecę znieśli.

ALBARAZYN, *Lobetum*, obronne *m.* Hiszp. jedno z naydawnieyszch, z Bisk. w Kr. Aragonii. Ztąd dobre płotna wychodzą. Od Tervelu *m.* 5. od Saragofty 30. od Madrytu 40. dł. 16. 12. sz. 4c. 32.

ALBA, *Alba-Pompeia*, *m.* z Bisk. w Monferracie, ustąpione traktatem r. 1631. Xciu Sabaudyi. Oyczyzną jest Inuocentego I. Pap. Cef. Pertinax urodził się tu w pobliskiej wiosce *Villa Martis*. Od Turynu na połud. *m.* 8.

ALBA-JULIA, lub WEISSENBURG, tak zwane *m.* od Julii matki Aureliusza Cef. który go odnowił. Rezyd. Bisk. i Gubernatora Siedmiogrodu. Ma Akad. fund. od Xcia Rakoczego. Od Temezwaru *m.* 23. na połn. od Belgradu *m.* 50. dł. 42. sz. 46. 30.

ALBA-REGALIS, *Stul-Weiffenburg*, *M.* Węgier niż. nazwana Albą Krolewską, iż była mieyscem Koronacyi Kr. Węgierskich, rezyd. i grobu ich. Wzięta była od Solimana II. r. 1543. a od Gener. *Mer Czur* woysk Rudolfa Cef. 1601. Basza Hazan odzyskał ją pod Mahometem III. ale znowu woyskom Cef. poddać się musiała 1688. Twierdze Alby zwalone zostały r.

1702. o m. 12. na połud. od Budy.

ALBE, lub APS, m. tr. w Langwedocyi, refzta miasta dawnego *Alba Helviorum*, albo *Alba Augusta*, m. 4. od Viviers.

ALB²N, góra w X. Karnioli, na ktorey m. tego im. o m. 10. na połud. od Laubachu. Zwana jest także *Monte-de-Carfo*. Znajdują się tu minery Merkuryusza.

ALBEK, m. Niem. z zamkiem w Szwabii, należy do m. Ulmy, m. 2. od niey.

ALBENGUA, *Albingaunum*, m. dawne i mocne w Rpltey Genueńskiej z Bisk. w r. 1175. spalone było od Pizanow, ale na nowo wybudowało się lepiej. Za miastem pełne są okolice łąd oliwnych. Leży nad morzem w równinie wesołej, i dobrze uprawney, ale w powietrzu nie zdrowym, zkąd przysławał WI. *Albigna piaua, se fosse sana, si dimanderebbe Diana*. Od Genuy m. 15.

ALBI, *Albiga*, m. Fr. stołeczne powiatu, w Langwedocyi wyż. z Bisk. podniesionym na Arcy Bisk. r. 1676. Miane tu *Concilium* r. 1176. otępiło heretykow Albigenow, oolice ma miłe. Jest od Tulozy na m. 15. od Paryża 140. dł. 19. 49. sz. 43. 55.

ALBIA, m. Sabaudyi w Pow. tegoż im. nad rz. Seraną.

ALBIAC, m. Fr. w Akwitanii, w Powiecie Ruteneńskim; tamże leży *Albin* m. Fr.

ALBINAI, m. Arabii szczęśliwey w Prow. Seger, nad rz. Prynią, która wpada w Ocean.

ALBINOS, tak zowią Portug. Murzynow białych. Tych zbytnia białość przykrzeysza jest na weyźrzenie niż czarność Negryczykow właściwych.

ALBIS, *Albins*, sławne gór pafmo w Szwajcarach, ktore są wyfokie, zaczynają się przy *Einsidlen*, i dzielą kanton Zurychu od Kant. Zug.

ALBON, zamck i wieś w Del-

finacie, na połud. Pow. Wieneńskiego.

ALBONA, m. Istriy Wenecykiey, Oycyzna Fl. Miryka, nad golfem *Carnaro*, m. 5. od Poli.

ALBURG, lub AALBURG, m. s. Diec. tegoż im. w Jutlandyi połn. w Kr. Duńskim. Jan I. Krol Duński tu umarł 1513. Nazwisko ma od mnostwa węgorzow, ktore się tu polawiają. Leży nad kanałem, o m. 4. od morza, 12. m. na połn. od Wiburga. dł. 27. sz. 57.

ALBREDA, skład, i dom kompanii kupieckiey Franc. nad Gambią w Afryce.

ALBRET, lub LABRIT, *Leporetum*, m. Fr. w Gaskonii, stoł. Pow. Alberteńskiego, niegdyś Xstwo tytuł Para mające r. 1553, przyłączone do Korony pod Henrykiem IV, dane w zamianę za Sedan i Raucourt Xciu Bouillon od Ludwika XIV. r. 1651. Nazwisko ma Łac. od mnogości w tym Pow. zaiącow. Od Burdegali na połud. m. 15.

ALBUFERA, *Balsa*, m. nadm. Portug w Krol. Algarwii, między Faro i Lagos.

ALBUQUERQUE, Albukierka, m. i Xstwo Hiszp. w Estremadurze z zamkiem dobrym. Sukienne i płocienne warfztaty czynią tu znaczny odbył. m. 5. od Portalegry, 9 od Alkantary.

ALBUSEMA, wysępka na morzu śródziemnym ku brzegom Krol. Fezańskiego.

ALBUSSAC, m. Fr. o m. 4. od Tulles.

ALBUZINSKOI, ob. Albazyń.

ALCAZAR-DO-SAL, lub ALCACER, *Salacium*, m. Portug. w Estremadurze z zamkiem bardzo mocnym; ztąd sol przedziwnie biała wychodzi. Jest nad rz. Cadaon, od Setubalu na połud. m. 9. od Lizbony 14. dł. 9. 41. sz. 38. 18.

ALCAZAR-CEGUER, to jest Pałac mały, m. Afr. w Prow. Hasbat. Jakob Almanzor wytawiał

go w miejscu bardzo wygodnym, i pożytecznym, blisko cieśniny Gibraltaru między Ceutą i Tangrem. Alfons Krol Portug. opanował go był r. 1468. lecz potym odstąpili go Portugal. Murzynom. dł. 12. sz. 35.

ALCAZAR-QUIVIR, to jest, Wielki Pałac, m. Afr. w Kr. Fezańskim, ktore nie było wprzod tylko Pałacem wybudowanym od Almanzora IV. sz. jest potyczką Sebaftyana Kr. Portug. i Murzynow.

ALCALA-DE-GUADAIRA, *Hienipa*, m. Hiszp. w Andaluzyi, nad rz. Guadairą o m. 2. na połud. od Sewilli.

ALCALA-DE-HENAREZ, *Complutum*, Komplut, M. piękne i wielkie Hiszp. w Kastylii nowej z Akad. założoną od Kardyn. Xymenesa, i nadaną od niego bogatą biblioteką. Ma zamek zwany *Apalasso*; okolice miała są żyzne i miłe, i dobrze uprawne. Za Kompluteną jest źródło wody tak zdrowey i czystey, iż Krolowie Hiszp. do niej sami tylko chcieli mieć prawo. Leży nad rz. Henarezą, m. 5. na w. od Madrytu. dł. 14. 30. sz. 37. 18.

ALCALA-LA-REALA, m. Hiszp. w Andaluzyi, z sz. Opac. Leży na górze, obsituie w wina i owoce wyborne, blisko rz. Salado, o m. 12. na połn. od Gemali.

ALCAMO, m. Sycylii w Prow. di Mazara, o m. 10. od Palermu.

ALCARAZ, m. Hiszp. w Kastylii dawney, obronne zamkiem mocnym; sz. dawnym kanałem rurowodnym, m. 55. na połud. ku w. od Madrytu.

ALCARRIA, ob. Algaria.

ALCOI, m. Hiszp. w Kr. Walencyi, o m. 3. na połud. ku z. od Alikanty.

ALDBOROUGH, *isurium*, m. Ang. w Hr. Suffolk, ludne, i osiane naylepszemi tu marynarzami i niśami okrętowemi. Obiera 2. Dep. Parl. Jest nad morzem, m. 24. od Londynu. Inne *Aldborough*, m. Ang. w X. Jorku, wysyła 2. Dep.

na Parl. m. 35. od Londynu.

ALDEMBURG, ob. Altemburg.

ALDENAR, m. i Hr. Niem. w Elekt. Kolońskim nad rz. Abią o m. 5. na połud. od Bonny.

ALDENHOVEN, m. i grod Niem. w X. Juliaceńskim, na z. Julichu.

ALEGRANZA, ob. Kanaryjskie wyspy.

ALEGRETA, m. Portug. w Allenteio, nad rz. Kaią, o m. 12. na połn. od *Eltas*.

ALEMPARWA, m. pod pan. Mogolu, na brzegach Koromandelu, o m. 9. od Pontiszery.

ALEN, lub AALEN, *Ola*, m. dawne Cef. w Szwabii, nad rz. Kocherą, m. 7. od Nordlingi na połn.

ALEN, m. Niem. w Bisk. Monasterkim, m. na połud. od Monasteru.

ALEN, rz. w X. Kalemberskim, ktora łącząc się z rz. Schulmą, wpada w Weser.

ALENCON, Alenfon, *Alentio*, M. Fr. wielkie i piękne, z tyt. X. i Wielkorządztwo w Normandyi. W sąsiedztwie są dwie góry kamienne, z ktorych zdatne do murowania kamienie łamią, gdzie i diamenty trafiaią się, zwane Alenkoneńskie. Jest Oyczyzną Piotra Alixa. Leży w gruncie żyznym, o m. 25. na połud. od Rotomagu, 8. od Mons, od Paryża m. 35. dł. 17. 45. sz. 48. 25. Inne jest m. Fr. tego im. m. 4. od Montelimartu.

ALENTARYA. Prow. mała Moskiewska, w Estonii nad odnogą Finlandzką. Narwa jest w niej m. s.

ALENTEIO, Prow. Portug. między Tagiem i Gwadyaną; dla żyzności swej zwana jest szpichlerzem Portugallu. Pełna jest winnic, sadow, i zwierza. Ma wzdłuż m. 36. i prawie tyle wszędy. Dzieli się na 5. Pow. czyli *Comarcas*, to jest: *Portalegre*, *Eltas*, *Estremos*, *Evora*, i *Beia*.

ALENQUER, Alenkwer, m.

Portug. w Estremadurze, obronne, i w około mające wyborne winnice. Ma tytuł Margr. i jest dożywociem Krolowy. Jest na w. *Torres Vedras*.

ALEP, M wielkie Azyi, w Syryi; wzięte było od Arabow 637. za Herakliusza Cef. cztery rodzaje tu są chrześcian, którzy osobnych Bisk. i kościoły mają, z wolnością religii swych. Liczą tu 15. lub 16000. Schizmatyków, czyli Grekow, 12000. Ormianow, 10000. Jakobitow, i Maronitow, czyli Katol. właściwych. Alep zaś i przedmieścia mają ludzi na 250000. w Cef. Tureckim po Stambule i Kairze pierwszym jest miastem. Handluie kamlotem, bawełną, skórami, wełną Turecką, popiołem, rodzenkami, pistacją, kurdybanem, naywięcey galasem i łupiną żołądziową. Ztąd wywożą i farbierkie, fenes, pira strusie i balsam, materye wełniane Tureckie, muszliny, dyamenty Indyjskie, które to rzeczy z Tartaryi, Arabii, Persyi, i Indyi przychodzą. Tu Fr. Holl. i Angl. mają swych Konsulow. Rząd zależy od Baszy Gubernatora całej Prow. Gołębie znaiome Turkom do noszenia listow tu się wychowują. Jest o m. 28. na w. od Alexandrety, od Damaszku m. 70. dł. 55. sz. 35. 45.

ALERHEIM, m. i grod Niem. w Szwabii, m. 4. na połud. Oettingi, fl. potyczką tu stoczoną r. 1645.

ALERIA, m. z Bisk. na wyspie Korsyce o 9. m. na w. od Corte.

ALESSANO, m. Xstwo, i Bisk. w Krol. Neapol. w Pow. Otranckim, o m. 7. od Otranty.

ALESSIO, *Liffus*, m. Albanii w Turcyi Europ. z dobrym zapłkiem i Bisk. Tu pochowany Skanderberg. Jest od Albanopolu m. 16. na z. od Antivari m. 10. dł. 37. 15. sz. 41. 48.

ALETH, *Aletha*, m. w Langwedocyi niż. w Pow. Tulozy, z Bisk. fl. cieplicami; i odrobinkami złota i srebra, które znajduią się w potokach wypływających z gór

Pirenejskich, przy których to miasto leży. Od Narbonne na połud. ku z. m. 15.

ALEXANDRETTA, albo **SKANDERUM**, *Alexandria minor*, m. Az. w Syryi nad morzeni szroziem. Bliskie bagna czynią tu powietrze niezdrowe, przeto w czasie gorącym przenoszą się mierzkańcy, o m. 4. ztąd do wioski Bay'and, zaleconey wodami i owocami dobrymi. Co tu dziwi obcych, jest widzieć gołębie w krotkim czasie przynoszące tu listy z Alepu, i nazad odwołujące. Gołębi takowych rodzaj jest osobliwszy, i fl. w całej Azyi. Jest od Alepu na z. m. 28. dł. 30. 35. sz. 54.

ALEXANDRIA, lub **SKANDERYA**, fl. M. piękne i bogate w Egipcie, założone od Alexandra W. r. przed Xsem 332. Wiele już utraciło swych ozdob, których szczątki pozostały, iako kolumny Pompeiusza i 2. obeliskow ogromnych. Z fl. latarni morskiej Faros, liczoney między 7. cudami świata, zbudowanej od Ptolomeusza Filadelfa, dla oświecenia okrętow, nie ma tylko stary zamek Faryllon. Znacomici Euklides, Didymus, Origenes, ztąd byli rodem. Leży przy uściu odnogi zachodniej Nilu, o m. 50. od Kairu,

ALEXANDRIA, *Alessandria*, *Alexandrie de-la-paille*, *Alexandria statiellorum*, m. Wł. mocne i znaczne, stoł. Powiatu w X. Medyolańskim, z zamkiem postawionym r. 1178. na honor Alexandra III. Pap. z Bisk. nadanym więłą Przywilejami; Xzę Eugeni dobył go był 1706. Potym wzięte było od Franc. 1745. ale przez traktat Utrechtski powrocilo do Krol. Sardynii 1746. Jest nad rz. Tanaro, o m. 6. na połud. od Kasalu, 14. od Genuy.

ALEXANDROW, m. Pol. w Woi. Braclawskim, mało osiadłe, m. 6. od Braclawia, 16. od Umania.

ALEXANDRYA, m. Pol. w Woi. Wołyńskim nad Horyniem, zruy-

zruynowane, *m.* 3. od Klewania.

ALEZ, *m.* Bisk. w Sardynii.

ALFZYA, *ob.* Alais.

ALFELD, *m.* z zamkiem w Niem. nad rz. Leiną, o *m.* 3. na połud. od Hildesheimu.

ALFER, *Opac.* Bened. *m.* 4. od Strazburga.

ALFIDENA, *Aufidena*, dawne *m.* Wł. w Krol. Neapol z tyt. Margr. fl. wojną Samnitów. *m.* 12. na połud. ku w. od Celano.

ALGARIA, *Prow.* Hiszp. bardzo żyzna w Kastylii nowej między Tugiem i Madrytem.

ALGARWIA, lub ALGARBIJA, małe Krol. Portugalskie, między Alentejo i Oceanem, długie na *m.* 27. sz. 8. Nazwisko Algarbii w języku Maurow, znaczy krainę urodzayną, iakoż obfituje w figi, daktyle, migdały i oliwę, a naywięcej w wina przednie. Rybołówstwo nie mały im czyni dochod. Ma *M.* S. Faro. Alfons III. za pomocą Selira Gnała wojsk Kastylii wypędził ztąd Maurow, którzy te Krol. posiadali przez lat 180.

ALGER, *Algerianum*, Krol. Afr. graniczy na w. z Krol. Tuncetu, na z. z Marokańskim, na połud. ma górę Atlas, na pośn. morze śródziemne. Jest naywiększe z 6. Krolestw Barbaryi, powietrze umiarkowane, grunt po większej części suchy, ale ku pośn. urodzayny, doliny pełne drzew owocowych, które tu kwitną w Luty, a dojrzewiają w Maju, nigdzie przednieyże, iak w melony letnie i zimowe się nie rodzą, a macie winne tak grube bywają, iż ie ledwie może obić człowiek, grona zaś na półtory stopy długie. Wiele tu jest zwierząt osobliwszego gatunku. Krol. Algierskie rządzi się kształtem Rpltey pod protekcyą Sultana, ktorey dziś tylko cień przy Turkach został. Turcy od lat 300. tu panowanie swe rozpościerający, lubo r. 1766. Alger z ich się rządu wybił, czynią tu stan szlachecki. Głowa tey Rpltey

Deyem się zowie. Bunt tylko w Algerze śmiercią bywa karany. Religii są Mahomet. język Algierski jest Dyalektu Arabskiego, lubo wielu mieszczanym z Franc. i Wł. mowią. Obywatele są mocni i słuszni, cery ogorzaley; wielu rozbojnictwem morskim się bawią. Dzieli się to Krol. na różne Prowincye.

ALGER, *M. S.* Krol. Algierskiego, po Łac. *Rescurum*, lub *Julia Casarea*; budowane jest w czworgran, na schyłku gory ku morzu spadzistej, tak iż domy tym wyżey stoią, im dalsze są od środka. Dachy mają płaskie, i służą im do przechadzki i na ogrody. Ulice miasta są ciasne dla uniknienia gorącości słońca. Jest tu 7. fortec, jedna z nich naywyżey stoiąca jest pryncypalną. Alger jest ludny, i fl. rozbojnictwem morskim. Sl. Barbaroś z zboycą morski opanował gor. 1516. Anglicy popalili Algierskie okręty 1655. i 1670. Francuzi go szturmowali 1688. Leży nad morzem, przeciw wyspie Minorce. dl. 21. 20. sz. 36. 49.

ALGEZIRA, *M.* Hiszp. mocne w Andaluzyi z portem, nad brzegiem cieśniny Gibraltaru. Po długim oblężeniu r. 1344. wzięte było od Maurow. Zowie się także Gibraltarem starym. Od fortecy Gibraltaru *m.* 4. tyłoz od Taryfły.

ALGHIER, *Algara*, *M.* piękne Sardynii w stronie zachodniej z portem, i Bisk. Łowienie tu koralow jest bardzo korzystne i naylepsze na morzu śródziemnym. Od Sassari na połud. *m.* 6.

ALGONKWINI, *Algonquins*, Narod Amer. pośn. w Kanadzie, między rz. Ondowaką, i jez. Ontario. Mieszkańcy są dzicy, błakający się, język ich naybardziej jest szacowany w Amer. pośn.

ALGOW, *Almangoua*, *Algea*, Kraina Niem. w Szwabii, między rz. Lechą, Dunayem, ieziosem Konstancyńskim, i Tyrolem. Rz. Iller przedziera tę Prow. Miasta iey

większe są: Kempten, Memmingen &c.

ALGUEL, M. Afr. mocne, w Król. Marokańskim w Prow. Hea. Leży na gorze, na połud. Saſii. Należało do Portug. ale mieżkańcy go poddali Murzynom.

ALHAMA, *Artigis*, znaczne M. Hiszp. w Kr. Grenady, w gruncie żyznym i obfitującym w wzystkie wygody życia. Cieplice tu najsłabsze są w całej Hiszpanii. Alhama była miejscem delicyi dla Maurów. Leży w nizinie, o m. 10. na połud. ku z. od Grenady. Są cieplice tego im. w Aragonii, nad rz. Xaloną, m. z. od *Calatajud*.

ALICANTA, lub **ALONIUM**, Alikanta, M. Hiszp. w Król. Walencyi, bogate i mocne, sł. portem obronnym, winami, gruntu żyznością, rozmarynem osobliwszey wielkości, bryłami tu się znajdującymi, i handlem. Franc. Angl. i Hollendrzy tu mają swych Konsulów. Jakob I. Król. Arag. to miejsce Maurów 1264. a flotta Ang. pod Janem Leakiem, wzięła go była Hiszpanom r. 1706. którą ci odzyskali 1708. Jest nad morzem śródziem. o m. 30. na połud. od Walencyi. dl. 17. 40. sz. 38. 40.

ALICATA, Alikata, M. w Sycylii, sł. dobrymi winami i zbożem, r. 1543. było zburzone od Turków. Leży nad morzem nakształt wysypki, m. 9. na połud. ku w. od Gergenti. Blisko Alikaty jest góra, zwana dawniej *Etnomus mons*, na ktorej był zamek *Dadalion*, gdzie Falarys tyran Agrygentu trzymał miedzianego wółu, narzędzie lwych frogności.

ALIFA, m. Wł. w Kr. Neap. w Pow. Lawora, z Bisk. zruynowane, m. 5. od Kapuy.

ALISE, ob. S. Reine.

ALIX, Kapituła Kanoniczek Franc. która wiele poniosła w wieku 16tym, i winna swe przywroczenie sł. Xieni Weroninie. Liczy Kanoniczek zacnego urodzenia 21. o

m. 5. od Lugdunu.

ALIXAN, m. Fr. w Delfinacie, m. 1. od Romans.

ALKA, *Talca*, wyspa mała na morzu Kaspjyckim, urodzayna, z strony Tabarestanu.

ALKANTARA, *Alcantara*, *Norba Casarea*, M. Hiszp. w Estremadurze, mocne, gniazdo Kawalerów Alkantarskich. Alfons IX. Król Kastylii odebrałszy ją Maurom oddał w straż Kawalerom Kalatrawskim, a we dwa lata Kawalerom Alkantarskim, wprzod zwanym, Kawalerami Grufzki. Alkantarę założył Trajan Cef. Wzięta była od Hrabi de Galloway i Portugalczyków 1706, w tymże roku odebrana przez Franc. Most nad Tagiem ma wspaniały. Jest od Merydy na półn. o m. 18, od Sewilli o m. 50. dl. 11. 35. sz. 39. 20.

ALKEN, *Alcken*, m. Niem. z zamkiem i grodem w Elekt. Trewirskim, nad Mozellą, m. 2. od Koblentza.

ALKHAUSEN, M. Niem. w Szwabii, m. 3. od Buchau; należy do W. Mistrza Maltańskiego.

ALKMAR, *Alcmaer*, M. dawne i piękne w Hollandyi półn. Często od Fryzono w pastofzone, r. 1573. wytrzymało oblężenie Hiszpanów. Tu i w okolicy maśło i ser Holl. najlepsze robią. Ztąd najlepsze wychodzą tulipanów gatunki. Oyczyzną jest Kornelego Bontekoe, od Amsterdamu m. 7. dl. 22. 10. sz. 52. 23.

Inne miejsca, n. p. Alkala, Alkazar, &c. patrz Alcala, Alcazar, &c.

ALLANCHES, m. Fr. w Arwernii, w X. Merkierskim, m. 7. na z. od *Brioude*.

ALLEGRE, lub **ALEGRA**, m. Fr. w Arwernii, z tyt. Margr. Leży pod górą, na ktorej jezioro przepaściło. Od Brioudy m. 6.

ALLENDORF, m. Niem. w cyr. Renu wyż. i Landgraftwie Hassyi, sł. żupami solnemi, i 3. mostami kamiennymi. Jest nad rz. Werrą w mi-

tym położeniu, o *m.* 3. od Kasselu. Inny *Allendorf* in. jest o *m.* 3. od Giessen.

ALLENIOIE; wieś wielka Fr. z zamkiem w X. Montbeliard, o milę od Bedfordu.

ALLER, rz. Niem. w Saxonii niż. zaczyna się w X. Magdeburgskim, przerywa Luneburg, pod Zell jest sławną, wpada w Weser.

ALLERSBACH, Opac. Cyfter. w Niem. *m.* 7. na z. od Passau.

ALLERSBERG, ob. Heilfberg.

ALLERTON, *m.* Ang. w Prow. Yorku, gdzie Dawid Krol Szkocki bitwę z Angl. przegrał. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Yorku na półn. *m.* 10.

ALLEVARD, lub ALLAVARD, *m.* Fr. w Delfinacie, nad rz. Bardą, *m.* 6. od Gracyanopolu.

ALLIER, *Elaver*. rz. Fr. wpadająca w Ligerę niez. Newers.

ALLIRE, Op. Bered. Fr. w *Clermont-Ferrand*, czyni 10000. liwrow.

ALLONNE, nazwisko kilku *m.* Fr. mniej znacznych w wyspie Francuzkiej.

ALLUYE, *m.* Fr. z tyt Margr. o *m.* 3. od *Chateaudun*.

ALMADA, *Cetobrix*, *m.* Hiszp. w Pow. *la Mancha*, o *m.* 15. na połud. ku z. od Kalatrawy. Sł. minerał merkuryusza najbogatszą i najpierw odkrytą w Europie.

ALMANSPACH, *m.* Niem. w Szwabii, między jez. Zell, i Konstancyjskim, *m.* 2. od Konstancji.

ALMANZA, *m.* Hiszp. w Kastylii nowej, sł. zwycięstwem Marszałka Berwick, nad Mylordem Galloyway 1707. którego tu w napisie jednym dochowuje pamiątkę. Od Walencyi na połud. ku z. *m.* 20. dł. 16. 35. sz. 38. 54.

ALMEDA, *Alfena*, *m.* Portug. w Estremadurze naprzeciw Lizbony.

ALMEDINA, *M.* Afr. spuściznę w Krol. Marokańskim, leży w pięknej równinie między Aza-

mor i Safia.

ALMEIDA, Almedia, *M.* Portug. w Prow. *Tra-los-Montes*, nad granicą Krol. Legionu; sławne rosprawą wojenną Hiszpanów z Portug. r. 1663. *m.* 4. od Pinhelu.

ALMERIA, *Portus magnus*, *M.* Hiszp. nadm. z Bisk. i Portem, *m.* 5. od Adry, od Grenady *m.* 25.

ALMISSA, *Alminium*, *m.* moczne w Dalmacyi, przy uściu rz. Cetyny, *m.* 4. od Spalatro.

ALMUCHIKANIE, *Almouchiquois*, Narod Amer. półn. w Kanadzie, mieszkający wzdłuż rz. *Chovacoret*, różniący się od sąsiedzkich językiem i obyczajami.

ALMUNECAR, *M.* Hiszp. w Krol. Grenady z portem przy morzu śródziemnym, o *m.* 8. na połud. od Albany.

ALNA, Opac. Cyfter. w Bisk. Leodyjskim, nad Sambra, *m.* 2. od *Charleroy*.

ALOSTA, *M.* w Hr. Flandryi nad rz. Dendrą, między Gandawem, i Bruxellą; wzięte i zwalone z murów było od Francuzów pod Tureniszem 1667.

ALLOXA, wieś Fr. w Burgundyi, sł. winami, między *Nuits*, i *Beaune*.

ALPEN, lub ALPHEN, *m.* Niem. w Elekt. Kolońskim, *m.* 3. od Weselu. Dawne podobno *Albina Castra*.

ALPES, Alpy, wielkie pasmo wysokich gór Europejskich, które oddzielają Włochy od Fr. i Niemiec. Rozciągają się od granic Franc. przy morzu śródziem. blisko Monaco, do odnogi Weneckiej, a w swej rozciągłości różne biorą nazwiska.

ALPES Szwabskie, *Alpes Suovicæ*, ciąg gór rozległych, na granicach X. Wirtemberskiego na wschód Neckeru, przy których leży Kirchheim, Autach, &c.

ALPHEN, *m.* Holl. nad Renem, między Leydą i Woerden, o którym mniemają, iż jest dawne *Castra Ulpia*.

ALPIRSBACH, Kłafztor wielki i Grod Xftwa Wirtemberkiego, o *m.* 16. na poln. od Fryburga.

ALPSTEIN, *Alpi-Saxum, Alpes Rhaeticae*, Palmo gor Szwaycarskich, ktore dzielią Kanton Appenzell, od Toggenburga, Reintalu, i Baronii Salkiey.

ALPUXARRAS, wysokie gory Hiszp. w Krol. Granateńskim, przy brzegu morza Źródziemnego, mieŹkane dawniej od Maurow, od tych zaludnione, i dobrze uprawiane, rodzą wina dobre i owoce wyborne.

ALSACYA, *Alsace*, Prow. Fr. graniczy na w. z Renem, na połud. z Szwaycaryą, i Burgundyą, na z. z Lotaryngią, na poln. z cyr. Renu. Kray gruntu na podziw narodzaynego; oblituie w zboża wfzelkie, wina, drzewa, len, tabakę, leguminy i owoce. Alfacya wyż. ma doŹtatek srebra, ołowiu, miedzi, i wiele wod mineralnych. Aż do Otona I. należała ta Prow. do Francyi. Oto III. obrocil ią w LandgraŹftwo, i odtąd należała do Domu AuŹtr. potym r. 1648. traktatem MonafterŹkim powrocila do Francyi, i przyŹadzona Źey traktatem RyŹwickim. Religia tu panująca iŹt Katolicka, lecz i inne Źa wolne. Język poŹpolity iŹt Niemiecki, znaczniejszy mowią i Francuzkim.

ALSEN, *Alsa*, wyŹpa Duńska na morzu Bałtyckim, blisko Appenrady, i Fleensburga. Nie ma nic znaczego procz z. Zamkow Sunderburg, i Nordburg.

ALSFELD, M. dawne Niem. z zamkiem, należy do X. HaŹly-DarmŹtadt, nad Schwalmą w HaŹfy wyż, *m.* 4. od Marpurga. ob. AfŹfeld.

ALSLEBEN, ob. Alzleben.

ALSZWANGEN, *m.* w Kurlandyi z zamkiem Źtarym, i Ekonomą Xiążęcą. Od Goldyngi *m.* 3, i pol.

ALTAMURA, *m.* Biskupie z wyt. Xftwa w Krol. Neapol. w Pcw.

BarŹkim, *m.* 9. od Baru.

ALTAICH, dwa Opac. Bened. Niem. w Bawaryi, iedno o milę od Straubingi, drugie *m.* 7. od PaŹsau.

ALTDORF, Opac. Bened. *m.* 3. od Strązburga. Dziad Roberta mocnego, z ktorego idzie Dom panujący we Fr. byl Hrabia AldorfŹskini. ob. Altorf.

ALTEA, *m.* nadm. KrolewŹkie w Hiszp. *m.* 17. na połud. od Walencyi.

ALTEMBERG, Opac. CyŹt. w BiŹk. Kolońskim.

ALTENA, lub **ALTONA**, M. Niem. w Saxonii niź nad Elbą na przeciw Hamburga. Należy do Kr. DuńŹkiego. Spalone bylo od Szwedow po potyce pod Gadebuschem, r. 1713. ale potym odnowione zoŹtało. dl. 27. 2. Źz. 54.

ALTENAU, M. Niem. w X. GrubenhagenŹskim, *m.* 2. od Goslaru, należy do Elekt. HannoverŹskiego, Wokolicy znajduią Źe kruzŹcze srebrne, miedziane i ołowiane. Inne M. tego im. iŹt w Hr. Marchii.

ALTENBERG, *m.* Niem. w MiŹnii, Źt. mineraą miedzianą, *m.* 4. od Drezna.

ALTENBURG, *m.* w XŹtwie Siedmiogrodzkim, z zamkiem, o *m.* 7. od Alby Julii, na połud.

ALTENBURG, XŹtwo, i M. dawne Niem. z zamkiem w Saxonii niź. i MiŹnii, Źt. mianą tu rozmową 1568, i 1569. NiegdyŹ bylo Cef. teraz należy do Xcia *Saxe Gotha*. Leży nad PleiŹlą *m.* 8. na połud. od Lipska. dl. 30. 38. Źz. 50. 59.

ALTENBURG, po WęgierŹku Owar, M. mocne w Węgriañ niź. w Hr. PrezburŹskim, blisko Dunawa, o *m.* 6. od Prezburga.

ALTENBURG, wieŹ Szwaycarska nad Aarą, w Kant. BerneńŹskim, Źt. rozwalinami dawn. Miasta RzymŹskiego *Castrum Vindoniense*. Hrabowie AltenburŹscy idą z Hr. HabŹpurŹkich, z ktorych poŹzedl dom AuŹtryacki.

ALTENBURG, ob. Oldenburg.

ALTENCELLA, niegdys Opac. dziś dobra Margr. Misnii, nal. do Elekt. Saskiego. Dają się tu widzieć Maufolea Margrabiów Misnii. Biblioteka tuteysza bogata w starożytności oddana jest Akademii Lipskiej.

ALTENREIF, po Fr. *Haute Rive*, Opac. męzkie w Szwaycarach w Kant. Fryburskim nad Saną, o *m.* 15. na połud. od Fryburga.

ALTENHEIM, wieś Niem. w Szwabii nad Renem: *m.* 3. od Strazburga, sf. potyczką Hollendrow z Francuzami, r. 1675.

ALTERN, M. i zamek w Saxonii wyż. w Hr. Mansfeldzkim.

ALTENSKI Pow. ob. Aunis.

ALTHEIM, lub **ALTHAM**, m. w Bawaryi, o *m.* 5. na w. od Braunau.

AL TIN, M. i Krol. Azyatyckie w Tartaryi wielkiej., blisko Oby, *m.* 100. na połud. ku w. od Tobolskoi.

ALTKIRCH, m. i grod Fr. w Alfacyi, w Pow. Sundgowii. Tu Biskup Bazyleyski ma Oficynała do rządu Diecezyi, *m.* 5. na z. od Bazylei.

ALTORF, M. Niem. w Frankonii, sf. Biblioteką i Ak. fund. r. 1579. Ogród botaniczny i kabinet Anatomii, godzien tu jest widzenia. Należy do Domu Brandeburskiego, *m.* 4. od Norymbergi. dł. 28. 53. sz. 49.

ALTORF, znaczne M. Szwaycarskie, stoł. Kant. Ury, o poł. mili od jeziora 4. Kantonow. Opalane jest górami ledwie przebytemi, o *m.* 4. od Lucerny, 15. od Żurychu. Ukazują tu plac, na którym sławny Tell przymuszony był zrzucić strzałą iabko z głowy Syna.

ALTRANSTADT, m. Niem. w Elekt. Saskim, gdzie Schulemberg Marzalek wojsk Augusta II. Kr. Pol. lokował oboz, i gdzie r. 1706. uczyniony był pokoy, między Augustem II. i Karolem XII. Krol. Szwedzkim. Od Lipska *m.* 1.

i poł.

ALTZEY, *Altia*, m. Niem. i zamek w Palatynacie niż. stoł. Pow. tego im. od Moguncyi *m.* 6.

ALUCEMAS, m. Afr. w Krol. Marokańskim. należy do Hiszp.

ALVA-DE-TORMES, Alba, znaczne M. Hiszp. w Krol. Legionu, z zamkiem i fortecą; nadane tyt. Xstwa 1469. od Henryka IV. Krola Kastylii. Od Salamanki *m.* 5.

ALUTA, ob. Alaut.

ALZHEIM, *Adolzheim*, M. Niem. w cyr. Renu niż. należy do Elektora Mogunckiego, od Moguncyi na połud. *m.* 8.

ALZYRA, m. Hiszp. w położeniu miłym między dwoma odnogami rz. *Xucar*, *m.* 6. od Walencyi.

ALZONNE, m. Fr. *m.* 3. od Carcaffone.

ALZLEBEN, dawne m. Niem. z zamkiem nad Saalą, w Xstwie Magdeburckim, *m.* 8. na połu. od Halli.

AMABLE-DE-RIOM, Opac. Fr. w Diec. Klermontańskiej, czyni 9000. liwrow.

AMADABAD, M. Az. wielkie, stoł. Krol. Guzaraty w Państwie Mogolskim, ludne jest i handlowne. Jest tu wielki szpital dla ptaków i innych zwierząt chorych, które z wielkim staraniem mieszkańcy tu leczą. Od Suratu na połu. *m.* 40. dł. 90. 15. sz. 23.

AMADAN, piękne M. Az. w Persyi, o *m.* 80. na połu. ku w. od Bagdadu, tyleż ku z. od Ispahanu, dł. 65. 25. sz. 35. 15.

AMADYA, M. handlowne Azyi w Kurdystanie, pod rządem Beya. Leży na górze, *m.* 30. na połu. od Mozulu.

AMAK, wyspa Duńska małym kanatem oddzielona od Zelandyi.

AMALFI, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. z Arcy-Bisk. r. 1135. spuścizyli go Pizanie, wyniosłszy ztąd Pandekty, zwane Pizanskie a potym Floreuckie. Amalfianie prowadzący handel na wschodzie, wy-

stawili w Jerozolimie przy grobie S. Kaplicę, pod tyt. S. Jana jałmużnika, która była początkiem Kawalerów S. Jana Jerozolimskiego. Przypisują Autorowie jednemu tu obywatelowi *Flavio Giou* wynalezienie kompasu magnelowego w początku 14go wieku. Leży między dwoma skalami, na które obciążonymi bydłom wdrzeć się niepodobna. Zboże dwa razy na tydzień sprowadzają z Salerny, więc gdy morze w nawałnościach jest, głód cierpić muszą. Robią tu papier dobry i niektóre materye, *m.* 7. na połud. od Noli. *dł.* 37. *fz.* 40. 35.

AMANCE, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Nancy.

S. AMAND, M. Niderlandu, w Hr. Flandryi, z Opac. bogatym, i kościołem na podziw wielkim. Ludwik XIV. zdobywszy go 1667. z całym Pow. przyłączył do Fr. co utwierdził traktat Utrechcki. St. w S. Amandzie są wody mineralne, znane pod imieniem wod źródła *de Bouillon*. Od Duaku *m.* 5. od Paryża *m.* 50. *dł.* 21. *fz.* 50. 27.

S. AMAND, M. Fr. w Pow: Burbońskim, wystawione r. 1410. na obalinach Orwalu, o *m.* 8. od Bourges. Inne m. Fr. tego im. w Aurelianie *m.* 9. od Gien.

S. AMAND-DE-COLY, Op. Fr. w Akwitanii, *m.* 4. od Sarlaty. ob. Boifle. Inne tego im. Opac. Bened. w Rotomagu. Także *S. Amand*, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od Klermontu. Procz tych są inne małe miasta Fr. tak zwane.

AMATRICE, m. Wł. w Krol. Neapol. z tyt. Xstwa, *m.* 6. na połn. ku z. od Akwili.

AMAZONOW, rzeka w Amer. połud. bierze początek z jeziora *Guanaco* w Peruwii, i pod *Taen*, zaczyna być żeglowną, z trudnością jednak, dla skał w pośrodku rzeki stojących, osobliwie w części należącej do Hiszp. Przebiegłszy na 1100. mil Kraiu wpada dwoma korytami w Ocean. Kapitan Franc. de

Orellana, pierwszy przedsięwziął w podjęte podroży z rozkazu Kr. Hiszpańskiego odkrycie uyscia tej rz. około r. 1539. ale w lat potym 10, umarł. Dzicy mieszkający kraiu tego w głąb się skryli po uyrzeniu Europeczykow. Po nad tą rz. wzdłuż nie dają się widzieć tylko miaśceczka Indyjskie zgromadzone wyżej od Misyjonarzow Hiszp. niżey od Portugalskich.

AMAZYA, M. dawne w Turcyi Azyat. które bywa wydziałem braci starszych Sultana. Jest stoł. Prow. tegoż im. w korey naylepsze wina i owoce się roszą. St. urodzeniem Strabona i rezyd. Bafzy. Leży nad rz. Kazalmachą, *m.* 12. od Tokatu.

AMBERG, M. piękne, stoł. Pałat. wyż. z zamkiem wziętym od Selarza r. 1703. nad rz. Willą *m.* 12. na w. od Norymbergi, 9. od Kartyzbony. *dł.* 29. 30. *fz.* 49. 26.

AMBERT, m. Fr. w Arwernii niż. stoł. Pow. Liwradzkiego. Ma fabryki kamlotu i papieru dobre. *m.* 7. na w. od *Iffoire*.

AMBEZ, m. Fr. nad zbiegiem Garunny rzeki z Dordonią, *m.* 3. od Burdegali.

AMBIALET, m. Fr. w Dyec. Albenskiej.

AMBIERLE, m. Fr. o *m.* 15. od Lugdunu.

AMBLENY, m. Fr. o *m.* 2. od Soiflons.

AMBLETEUSE, Ambletuza, m. Fr. nadm. w Pikardyi z fortecą mocną. Tu przyglądował po uysciu z Anglii Jakub II. r. 1688. Od Bollandii *m.* 3. *dł.* 19. 20. *fz.* 50. 50.

AMBOINA, wyspa Az. jedna z Moluckich, z miastem tego im. ofadzonym garnizonem. Odkryta jest od Portug. około 1515. wzięta od Holl. 1603. Obsituje w goździki do potraw używane.

AMBOISE, *Ambacia*, M. Fr. stoł. Pow. Turoneńskiego niż. z zamkiem mocnym przez swe położenie. Przyłączone jest do Korony

Fr. r. 1276. Ludwik XI. tu uftanowił był order S. Michała. St. iest urodzeniem Karola VIII. i X. *Comire*. Tu był uknowany sławny śpiśfek Ambacyeński przeciw Gwizyufzom. Leży nad zbiegiem Ligery i Mafly. m. 5. od *Tours*. dł. 18. 39. fz. 47. 24.

AMBOURNAI, lub **AMBRONAI**, m. Fr. w Bugezyi, z Opac. czyniącym 10000. liwr.

AMBRACIA, m. dawne w Epirze, nad odnogą tegoż dawniej im. ob. Arta.

AMBOTEN, m. Kurlandzkie w Pow. Piltyńskim, z zamkiem na górze, od Goldyngi m. 8.

AMBRE, m. Fr. w Langwedocyi wyż. z tyt. Margr. m. 6. na z. od Caftres.

AMBRIERES, m. Fr. o m. 3. od Mayenny.

S. AMBROISE, Opac. Fr. m. 2. od Bourges.

AMEDDED, góra w Afryce, która dzieli Nigrycyą od puſzczy Sary.

AMELAND, wyſpa na Zuyderzee leżąca, przy Fryzyi Hollenderſkiej.

AMELIA, lub **AMERIA**, M. dawne Wł. w Xſtwie Spoletańskim z Biſk. Oyczyzna Sexta Reſcyuſza obronionego od Cycerona. Leży na górze między rz. Tybrem i Nerą, o m. 8. od Spoletu, od Rzymu m. 18. dł. 30. fz. 42. 33.

AMELUNXHORN, Opac. Cyfter. w Xſtwie Wolfenbutel, bliſko Olendorfu. Należy teraz do Proteſtantow.

AMENEBURG, m. Niem. w Haſſyi, należy do Elekt. Mogunckiego.

AMERSFORT, *Amirſfortia*, M. znaczne Holl. w Prow. Utrechtskiej, w połozeniu miłym; grunta ma obfite w zboże i paſtwiska. Katołicy tu ſwe mają Collegium. Jeſt nad rz. Enſą, m. 5. od Utrechtu, od Amſterdamu m. 12. dł. 23. fz. 52. 14.

AMERYKA, *America*, *Ame-*

rique, Świat nowy, Indye zachodnie, czwarta część Świata znaiomego, podług oſtatnich odkryciow obłana zewsząd morzem. Krzyſtof Kolumbus Genueńczyk odkrył ją naypierwſzy 1492. który nayprzod do Wylpy Guanachany, teraz S. Salwador zawiął, potym Kubę i inne wyſpy wynalazł. Ale iż Ameryk Weſpucyufz Florentczyk 1497. ląd ſam pierwſzy odkrył, od niego iest nazwana. Hiſzpani, Portug. i Anglicy wynaydując reſztę krajow nieznaionych, milliony wyrzneli ludzi. Naylepsze płody ziemi wydaie Ameryka, nieprzebrana moc zioł lekarſkich, i owocow. Obfitnie w cukier, kamienie drogie, kruſzce, &c. Zywi naydziwnieyſze natury potwory, motyle i mrowki tak wielkie iak wroble, ropuchy na 40. funtow ważące, ſwinie rowne wołom. Drzewa, owoce i zboża Europeyſkie przyimują ſię tu ſzczęśliwie. Gdy kray ten znaleziono, zaſtano w nim narody różnym kłzałtem rządzące ſię, teraz podzielony iest na Prow. należące do Monarchow Europ. rządzących tu przez ſwych Gubernatorow, lub Vice-Reyow. Amerykanie co do obyczaiow ią zdradliwi, zawzięci, zabobonni, mający zwyczaj twarż różnemi małowac kolorami, ale to naywięcey dzicy, bo oſwoieni z Europeyckami pokazuią dowcip, rozum przenikliwy i ſpofobny do wſzytkiego. Zoſtający pod pan. Anglikow, Fran. Hiſzp. Portugal. Holl. ſą Katol. lub Dyſſydenci, reſzta ią po więkſzey części bałwochwalcy. Dzieli ſię Ameryka, na połud. i połu. które różne znowu zawieraią Prow. W połu. Mxyk, Kalifornia, Luizyana, Wirginia, Kanada, Ziemia nowa, i wyſp bardzo wiele. W połud. Ziemia Tega, Peru, Paragwaya, Chili, Ziemia Magellańska, Brezylia, i Kray Amazonow. W czasie gdy Ameryka zrzuci uciążliwe iarżmo panowania Europ. inny mieć iey pewnie bedziemy podział. Rozciaga

się od połud. do półn. na *m.* 2420. ob. Stany Amerykańskie zjednoczone.

AMIDAN, ob. Diarbekir.

AMIENS, Ambian, M. S. Pikardyj, dawne, piękne i wielkie, ma Bisk. i Ak. założoną r. 1750. Kościół tu Katedr. jest dziełem doskonałej Architektury. Ambian przyłączone jest do Korony Franc. 1185. wzięty był dla Hitzp. od Ferdyn. Teillego r. 1597. zdradą sfolbiwszą, a wkrótce odzyskany od Henryka IV. który tu wystawił zamek, a Kolbert postanowił fabryki różne, w których tak w mieście, jako i za miastem pracuje robotników więcej niż 30000. Oyczyzna jest Sylwiusza, Riola, Voitura, i Rohaultego. Leży nad Sommą, *m.* 10. od Abbewilli, od Atrebatu 14. Amienski, lub Ambianski powiat jest Franc. w Pikardyj, który przerzyna rz. Somma, obkłada w zboża, leguminy, len, &c.

AMILLY, *m.* Fr. *m.* 2. od *Chartres*.

AMIRANT, wyspy Afrykańskie blisko Madaskary leżące, mało mieszkańce.

AMMERSCHVIR, *m.* Fr. w Alfacyi, w Pow. Ensisheimskim.

AMOL, M. Az. w Uzbeku, nad rz. Gihon, *m.* 24. na z. od Bokary.

AMONT, *m.* i grod Fr. w Franckonie je półn. przyłączone do Pow. Wezlfkiego.

AMORGOS, wyspa na Archipelagu, iedna z Cykladów, żyzna i obfita, w wina, oliwę, i inne żywności. Mieszkańcy są ludzcy po większej części religij Greckiej. Najlepszą część iey Czercy posiadają, którzy tu bardzo bogaty Monasterz mają. W drugiej stronie tej wyspy jest Kaplica S. Jerzego, w ktorej znajduje się śl. naczynie, ktore pewnych czasow się napelnia lub wypróżnia, a do ktorego z Archipelagu, iak do wyroczeni udują się. Drzewa ma mało. Jest od Kandyi na półn. *m.* 11. śl. Symonides

tu się urodził.

AMOULINS, *m.* Fr. w Gaskonii, *m.* 2. od Lizier.

S. AMOUR, *m.* Fr. *m.* 6. na wschod od Turnus. Ztąd był rodem śl. Doktor Wilelm *de-Saint-Amour*.

AMPAZA, mały kraj Afr. na brzegu Zangwebarze. Krol. Ampazańskie hołduje Portug. Tegoż im. ma M. S.

AMPATROWIE, naród wyspy Madagaskary, w krainie żyznej, zarulley lasami, w których mieszkańcy osiadli, rozbojnicstwo mają za chwałę rycerską.

AMPURIAS, *Amporiae*, dawne M. Hiszp. w Katalonii, *m.* 4. od Roses. Od niego ma nazwisko kraina nieplodna *Ampurdan*.

AMPURIAS, M. spuściznę w Sardynii z Bisk. przyłączonym do Kastel-Aragoneskiego.

AMRAS, zamek bardzo obronny w Hr. Tyrolu, w położeniu wesłym, blisko Inspruku, zbudowany od Arcy Xcia Ferdynanda. Śl. osoblwościami wszelkiego rodzaju, znajdującemi się tu w Bibliotece, ozdobney portretami uczonych. dł. 29. 10. 12. 47.

AMSTERDAM, M. S. Hollandyi, wielkie, bogate, handlowne, ludne, i obronne murem wysokim. Most nad rz. Amstelą przedziwney Architektury jest dziełem. Zdobi go wspaniala Gielda kupiecka, i Ratusz z ciosanego białego kamienia; także kanały ciągnione przez miasta murowane, obsadzone drzewem, na których mostow więcej niż 4000. liczą; dwie Synagogi, bogata dla Żydow Portug., druga uboga dla Niemieckich; Szpitalow 18. Port tuteyszy jest ieden z największych w Europie, zawrzeć może 1000. okrętow, ale przystęp do niego zalypuie wielki piątek, zwany *Pampus*. Religia tu pan. jest Protestantow, ale i inne mają wolność. Rząd miasta sprawuje 30. Senatorow dożywotnych, i 12. Burmistrzow, co lat 4. obieranych. Amsterdam jest Oyczy-

czyzną Alarda, Rodgansa, Spinozy &c. Jest nad rz. Amstelą, i i. z. Ją. Od Londynu *m.* 70. od Paryża 95. od Kopenhagi 130. od Wiednia 225. od Rzymu 350. od Warszawy 250. dł. 22. 39. sz. 50. 22.

AMSTERDAM, jest wiele miejsc tego im. w Indjach, między innymi, wyspa na morzu połud. *m.* 5. od Middelburga.

AMSTRUTER, ob. Anstruter.

AMUR, rzeka, morze, i cieśnina Azjatycka tego nazwiska w Tartaryi wch. rz. wpada w morze Kamczatki.

ANA, *M.* Az. w Arabii pustey nad Eufratem, w gruncie miłym i urodzajnym. Została pod pan. Emirow holdowniczych Sultanom. Obywatele są po wiekzłej części herfztami rozbojów i łupieństwa. *m.* 50. na z. od Bagdadu.

ANAGNI, *m.* dawne Wł. w Kampanii Rzymickiej z Bisk. *m.* 4. od Palestryny. Innocenty III, Grzegorz IX, Alexander IV, Bonifacy VIII. ztąd byli rodem, z których ostatni porożniwłszy się z Filipem pięknym Kr. Franc. tu był więzionym przez Witel. Nogareta. dł. 30. 41. sz. 41. 45.

ANATOLIA, ob. Natolia.

ANCARANO, *m.* Wł. w Marchii Ankonańskiej, *m.* 2. od Ascoli.

ANCE, ob. Aulsa.

ANCENIS, *Andenesium*, *m.* Fr. w Brytanii, *m.* 4. od Nantes.

ANCHIN, *Aquisgranum*, Opac. Bened. w Hanonii Fr. na kępie rz. Skarpy, fund. r. 1079. czyni 50000, łiw. Jest o *m.* 2. od Duaku.

ANCLAM, ANCOBER &c. ob. Anklam, Ankober &c.

ANCE, lub ALBERT, *m.* Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 5. od Ambianu. Znajdują się tu kamienie zdatne do budowli.

ANCTOVILLE, dwa są *m.* Fr. tego im. w Normandyi niż. jedno *m.* 5. od Coutance, drugie *m.* 3. od Bayeux.

ANCY-LE-FRANC, *Ancia-*

Tom I.

cum, *m.* Fr. w Szampanii nad rz. *Amançon m.* 4. od Tonnerry. Zamek tu jest wspaniały. Blisko jest inne *m.* *Ancy-le-Serveux*.

ANCYRA, ob. Angouri.

ANDALUZYA, dawniej *Vandalitia*, Prow. Hiszp. na *m.* 100. wzdłuż, 60. wszerz mająca. Rz. Gwardalkiwir dzieli ją na dwoje. Jest to kraj n. wyżynniejszy, naybogatszy, naybaudtowniejszy i naywefelszy w całym Krol. Oblitnie we wszystko, ofobliwie konie, wina i zboża, przeto stajnią, piwnicą i szpichlerzem całego Hiszp. się zowie. Sewilla jest w niej *M. S.*

ANDALUZYA nowa, Kraja Ameryki połud. w ziemi tegiej. Brzegi iey posiadają Hiszpiani.

ANDAMANS, wyspa Indyjska na odnodze Bengalskiej, ktorey mieszkańcy mieni są za ludoiedzców.

ANDANCE, *m.* Fr. w Pow. Wiwareńskim, o *m.* 6. od Wienny. *Anday*, także *m.* Fr. blisko Bidałsa, *st.* wodkami wyboremi.

ANDEGAW, ob. Angesfs.

ANDELY, *M.* Fr. w Normandyi wyż. dzieli się na większy Andely i mniejszy. Znajduje się tu źródło pod imieniem S. Klodydy, do ktorego w dzień tey S. niezliczone mnoitwo ludu się zbiega, dla uleczenia swych chorob. Od Rotomagu *m.* 8. od Paryża 20.

ANDEOL, *m.* Fr. od *Viviers m.* 2:

ANDERLECH, obronna forteca zaścianaiaą Bruxellę w Brabantcy Austr.

ANDERNACH, *m.* Niem. w Arcy Bisk. Kolońskim, do ktorego należy. St. jest przegrana Karola łyszego Kr. Franc. zbitego od własnego sześczenca r. 876. Od Bonny *m.* 6. dł. 25. sz. 50. 27.

ANDES, lub *las Cordilleras*, wielkie palmo gór naywyższych w Amer. połud. od północy przez Peru, Chili do cieśniny Magellańskiej rozciągnionych, obfitych w złoto, ktore

tu nie tylko w odrobinach, ale sztukami znacznemi znaydują. Na tych to górach rośnie sławne drzewo *Quinquina*, którego Kora stała się tak wielkich użytkow w lekarstwie. Jest wielkości wiśni. Tu także zbierają balsam z drzew balsamowych Amerykanie, który jest dziwnie skuteczny na rany.

ANDLAU, m. Fr. w Alfacyi z zamkiem na górze, i Opac. tego im. Kanoniczek Świeckich, o *m.* 5. od Strazburga.

ANDORRE, m. Fr. ktore dało nazwisko dolinie gór Pyreneyjskich znaczney urodzaynością przy Taraszkonie w Hr. *de Foix*.

ANDOWER, m. Ang. w Southamptonij, ktore wysłała 2. Deput. na Par'. Od Londynu *m.* 20.

ANDOUILLE, m. Fr. *m.* 2. od Lawalu.

ANDRAGIRI, M. Az. w śródku wyspy Sumatry, stol. Krol. tego im. należy do Hol. ktorzy tu wybudowali fortecę dla ubezpieczenia tu swego panowania.

ANDRE, rz. Fr. zaczyna się w Pow. Andegawskim, wpada w Ligeryę przy Nantes.

S. ANDRE, ob. Lavamund.

S. ANDRE, port handlowny w Hiszp. na Granicach Biskayi, z Bisk. Suffrag. o *m.* 20. na z. od Bilbao.

S. ANDRE, jest wiele miast małych nieznacznych, a osobliwie Opactw we Francyi tego im.

S. ANDREA, M. Niem. Austr. w X. Karynthyi, nad rz. Lawantą, *m.* 16. na w. od Klagenfurtu.

ANDREASBERG, M. Niem. w bliskości Grubenhageny, *m.* 8. na połud. od Goslaru. Tu się znaydują minery.

ANDRESY, m. główne Baronii, Probstwa, i Grodu tego im. w Wyspie Franc. Winnice ma dobre. Jest o milę od Trielu.

S. ANDREWS, *Regimunda*, S. Andrzej, M. Szkocyi połudn. stol. Prow. Fify, z Arcy Bisk. i Ad. założoną r. 1412. Kościół tu

Katedr. jest wspaniały Gockiey Architektury, i więkzy nad S. Piotra w Rzymie, godzien podziwienia, lubo nieco spustoszaly. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Edinburga *m.* 15. o milę od morza. dł. 15. 15. sz. 56. 30.

ANDRIA, *Netium*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Bar skim, z Bisk. i tyt. Xłstwa. Leży w rowninie, *m.* 2. od Barletty.

ANDRO, lub **ANDROS**, wyspałi Miasło Turcyi Eurpp. iedna z Cykladow na Archipel. Obywatele są naywięcey obrządkow Greckich, mają Biskupa i wiele Monasterow. Bogactwa tey wyspy zależą na iedwabiu do tkanych robot tylko zdawnym. Pola są urodzayne, zaroiłe pomarańczami, cytrynami, figami, granatami, morwami, i jujubami. Jest na poln. Kandyi, blisko Negrepontu. dł. 43. sz. 38.

ANDRUSZOW, m. między Smoleńskiem i Mścislawiem, sł. traktatem tu r. 1667. zawartym między Polską i Moskwą, ktorym zawieszenie wojny do lat 15. jest umowione.

S. ANDRZEJA ziemia i kap na zachod wyspy Madagaskary. Tegoż im. kap w ziemi Magellańskiej w stronie wschodniej.

ANDUSE, m. Fr. w Diec. Alteńskiej, znaczne handlowne, z tyt. Baronii. Obywatele r. 1629. od Ludwika XIII. do posłuszeństwa mocą byli przywiedzeni. O *m.* 2. od Alęzyi.

ANDUXAR, *Illiturgis*, znaczne M. Hiszp. w Andaluzyi, obronne zamkiem, mieszkaniem wielu szlachty zaszczycone. Obsituie w zboże, oliwę, miód i owoce. Oyczyzną jest Ferrona *del-Cagno*. Od Korduby na w. *m.* 10. dł. 14. 17. sz. 37. 45.

ANEMABO, M. Afr. na brzegu złotym Gwinei z portem. Tu Anglicy fortecę mają.

ANET, lub **ANNET**, wielki i piękny zamek wyspy Franc. zbudowany od Henryka II. dla Dyany

de Poitiers, Xżny Walentyńskiej, a teraz dziedziczny Xcia *de Pen-thievre*; o m. 3. od Dreux.

ANGELES, (*la puebla de los*) *Angelopolis*, M. znaczne, handlowne i ludne w Ameryce połn. w Prow. Meksyku z Bisk. W powietrzu jest zdrowym, w gruncie żyznym.

ANGELO, (S.) S. Anieła, M. Wł. mocne w Krol. Neapol. w Kapitanacie, m. 2. od Monfredonii, poł mili od morza. Są dwa inne miasta tego im. we Włoszech. Jedno w Kr. Neap. z Bisk. od Beneventu na w. m. 7. Drugie w X. Urbińskim, m. 4. od Urbinu. Są także 2 zamki, jeden w Rzymie *Castellum S. Angeli*, nie bardzo mocny, drugi w Malcie prawie niedobyt.

ANGEN, m. w Austryi niż. m. 10. od Wiednia.

ANGENNES, włość we Fr. od ktorej wzięła imie *Familia d'Angennes*, o m. 5. od *Chateaufneuf*.

ANGERBURG, m. Prus Brandeburskich z zam. nad rz. Angerapą, m. 16. od Krolewca.

ANGERMANNLAND, Prow. Krol. Szwedzkiego jedna z północnych. Gran. na połn. z Laponią i Botnią, na w. z golfem Botnickim i Medelpadyą, na z. z Jemtyą i Herndalią. Jest pełna lasów, skał, i gór, z których tu największa *Skul* się łożwie.

ANGERMOND, m. w Marchii Brandeb. nad Walsą, m. 12. od Szczecina. Inne m. także zwane jest w Xstwie Kurlandyi nad morzem Bałtyckim, m. 25. od Nittawy.

ANGERN, m. w Kurlandyi w Stwie Tukumskim, mające góry żelazne.

ANGERS, Andegaw, wielkie M. Fr. stol. Xstwa Andegawskiego, z Bisk. i Akademią, jedną r. 1398. inną sztuk wyzwoionych 1685. inną później sztuki jeźdźzenia na koniu założoną. Jest mieyscem Sądow i Mennicy. Oyczyzna Bodina, Berniera, Launay, i wielu sł. lu-

dzi. Od Nantes m. 18. na połn. od Tours na z. m. 22. dł. 17. 6. fz. 47. 28.

ANGERVILLE, m. Fr. m. 4. od *Eftampes*. Inne tegoż im. jest w Normandyi sł. wielkimi iarmarkami.

ANGHIERA, *Anglera*, m. i Hr. Wł. w X. Medyolańskim, m. 12. na połn. od Medyolanu.

ANGLE, m. Fr. w Piktawii, z tyt. Baronii leżące na górze, o m. 3. od *S. Pons*. Jest góra także zwana w Arwernii, z ktorej wypływaią źródła mineralne.

ANGLESEY, wyspa Ang. Prowincyi Wallii, na morzu Irlandzkim, Diec. Bangorskiej, z tyt. Hr. mająca w około na m. 26. ziemi na 200000. lanów, uprawney i obfitey w pastwiska i zboża. Wzięła Dep. na Parl. Ma M. S. *Bewmasisch*.

ANGLET, m. Fr. w Pow. Labour, o miłę od Bayonny, zaleczone przedniemi białemi winami.

ANGLIA, Krol. znaczne w Europie, mające dł. na m. 110. szer. 90. Zowie się też Brytanią W. ile zawiera Anglią i Szkocyą, dawniey zwana Albion. Jest na wyspie, która na w. ma Niderland, Niem. Danią, i Norwęgią, na połn. Szkocyą, na z. Irlandyą oddzieloną kanałem S. Jerzego, na pold. kanał Angielski. Dzielisz się wprzod na 7. Królestw, pod Egbertem złączone są w jedną Koronę. Powietrze tu grube i mgliste, częstey podlega odmianie, iż we 24. godzinach, niekiedy 4. pory roku przemieniają. Zima przykra trwa najdłużej. Kray ten iednak jest obfity we wszystko, pastwiska, zwierzyny i welny naydelikatniejszy. Wilkow tylko, dzikow, niedzwiedziow nie ma żadnych. Niedostatek wina nagradza piwem dobrym, i iablecznikiem, zwanym *cydre*. Wody mineralne, kruszce srebrne, ołowiane, i cynowe naylepsze, kopalnie obfizerne węgla ziemnych, których zamiażd drzewa, ktorego tu jest mało

w piecach, kuźniach, hutach &c. używają, ma po wielu bardzo miejscach Anglia. Sł. są konie i psy Angielskie. Rolnictwo rozumne, najprzedniejsze rękodzieła Angl. i handel ich wielki w 4. częściach świata, z bogacali by Kray ten nadmierne, gdyby go nie uciężczały podatki, co czyni drogocność towarów i odbył ich mniejszy. Ostatnia wojna Angl. z osadami Ameryk. i rosnące nieznieranie tego Krol. długi wyniszczać go nie przestają. Anglicy są dowcipu bystrego, w pożytku szczerzy, na wojnie odważni, do wolności przywiązani, ale przytym mściwi, do okrucieństwa skłonni i ponurawaci, wiele politykujący, w piśmactwach i postępkach często niebaczni. Rząd w Anglii Monarchiczny, i częścią Republikancki, iż Parlament wiele wpływa do rządów. Dzieli się Pał. na izbę wyższą i niższą, izba wyż. składa się z 2. Arcybisk. 24. Bisk. 16. Parow Szkockich, 141. Lordów Angiel. izba niż. składa się z Kommunow, czyli 553. od Hrabstw, Miast, Portów i Akademii Deputatów. Religia Kalwińska. Język mieszany z Saskiego i Normandzkiego. Dzieli się Anglia na 52. Hrabstw czyli *Shires*. Londyn jest w niej M. S.

ANGLIA nowa, Prow. Ameryki półn. między Kanadą i morzem, długa na *m.* 70. Podzielona jest na 4. Prow. które r. 1776. dla wybicia się z pan. Angiel. weszły w związek stanów zjednoczonych. To jest nowy Hampshre, Massachusetts, wyspa Rhodu, i Konnektikut. Poczęła być uczęszczana od Angl. 1606. pod Jakobem I. lecz zupełnie oddziedziczona była 1620. Kray ludny i obfity. *Boston* jest M. S. Cudzoziemcy zyskowny tu mają handel. ob. *Stany Amer. zjednoczone.*

ANGLONA, M. Neapol. w Bazylikacie, niegdyś z Bisk. teraz przyłączonym do Turzeńskiego. Od Turfy *m.* 5.

ANGLURE, m. Fr. w Szam-

panii, *m.* 3. od Sezannv.

ANGOLA, Krol. Afr. w Kongo między rz. Dandefą, i Kaażą. Kray ten rodzi proso, pomarańcze, daktyle, i inne owoce. Znajdują się tu zwierza osobliwsze, z tych zwane *Kojas morru*, wiele ma podobieństwa do człowieka. Angolanie są gnuśni, tyle żon mający, ile ich wyżywić mogą, iaczkąw pię mieśd. z łuku frzelają zręcznie. Krol Angolański mieszka na górze skalistej, jedynym tylko wąwozem przystępnej. Portueal. największy tu posiadają, i handel Negryczakow zakupywaniem, wywożąc ich do Ameryki ztąd rocznie na 12000. , prowadzą znaczny. Znajdują się tu wielu i Chrześcian, ktorzy mają swego Biskupa.

ANGOT, Krol. czyli Prow. Afr. w Albisynii.

ANGOULEME, *Engolisma*, M. Fr. Stól. Powiatu w X. Aureliańskim z Bisk. Miało najprzedz tyt. Hr. a petym Xstwa. Sł. jest urodzeniem Balzaka, Rawailaka i innych. Leży w środku Prow. na górze otoczony skalami, *m.* 20. od Lemowiku, od Rupelli 25. dt. 17. 48. fz. 45. 39.

ANGOY, Krol. małe Afr. z M. S. tego im. przy uściu rz. Zairy.

ANGRA, M. S. Wyspy Terceiry, jedney z wysp Azorow, na morzu Afryk. z portem, fortecą i Bisk. Należy do Krol. Portug.

ANGRIAS, ob. Ixetruk.

ANGUIEN, ob. Enguien.

ANGUILLARA, m. Wł. w Stanie Papieżkim, *m.* 6. na połn. od Rzymu. Inne jest w Pow. Fawskim nad rz. Adigą, od Rowigo *m.* 3.

ANGUILLA, wyspa Amer. jedyna z Antylskich, jest nieurodzayna należy do Anglikow.

ANQUILLAS, ob. Aiguilles.

ANGURA, *Angoursi*, zwana dawniey *Ancyra*, M. Az. w Natolii z Arcybisk. Greckim, znaczne jest swą starożynością, i sł. z wycięstwem

Tamerlana, a uwięzieniem Bajazeta 1401. Zaiące tu i koty mają sierść długą, zdatną do przedniejszych materyi. Należy do Turkow. Kilka zborow w Ancyrze mianych było. Od Pruzii na w. m. 75. od Carogrodu 8. dł. 50. 25. sz. 39. 30.

ANGUS, Anguzya, Prow. Szkocyi połn. Obfituje w zboża i pastwiska. Mieszkana jest od Szlachty. M. S. jest Forfar.

ANHALT, Xstwo Niem. w Saxonii wyż. między Xstwem Magdeburckim, Halbertstadzkim, Hr. Mansfeldtskim, i Elekt. Saskim. Kray ten urodzayny w zboża i owoce, jabłka osobliwie wydaie przednie. Ma dostatkami kruszcow, najwyższy odbył ma z piw dobrych. X. Anhaltyskie jest dziedziczne rodziny tego im. idącey z domu Askańskiego, jedney z najzacniejszych w Niem. i najmocniejszey, gdyby to dziś posiadała, co w wieku 12. Do niej należało Marg. Brandeburskie od 1152. do 1322. X. Saska od 1180. do 1422. X. Lawenburg w Saxonii niż. od 1422. do 1689. Dom ten podzielony jest na 4. linie *Desfau*, *Leruburg*, *Koethen*, i *Zerbst*, z ktorego jest pan. Katarzyna II. Imper. Rosyjska, Xżna d'Anhalt-Zerbst. Anhalt zamek jest spuścizną nad rz. Seką.

ANHOLT, m. Holl. z zam. w Hr. Zustanii, rezyd. Xżat de Salm. m. 3. od Emeryki.

ANHOUT, wysępka na morzu Niem. między Szwecyą i Danią, jest mało osiadła, należy do Duńczykow.

ANKLAM, M. mocne w Pomeranii Pruskiej, mające wyborne pastwiska, od Szczecina na połn. m. 14.

ANKOBER, Krol. Afr. na brzegu złotym Gwinei przy rz. tegoż im. bardzo małe. Bosuman twierdzi, iż Ankoberanie nie znają małżeństw, ale używanie niewiałt jest publiczne u nich.

ANKONA, *Ancona*, dawne i

zn. M. Wł. w stanie Papiezkim, stoł. Marchii Ankonitańskiej z zam. i Bisk. Jest handl. odbył mu największy czynią blichy woskowe. Tu sie daie widzieć brama tryumfalna Traiana Cef. z marmuru białego. Gdzie dziś Marchia Ankonitańska, dawniey były. Prow. *Picenum*, i w części *Sannium*. Leży nad morzem, m. 20. od Urbinu, od Rzymu 47. dł. 31. 15. sz. 43. 36.

ANIANA, m. Fr. z Opac. w Dioc. Montpellier.

ANIAGA, piękne m. i skład kupiecki Ang. na brzegu Malabarckim, m. 20. od Kapu Komoryn.

ANJOU, Pow. Andegawski, Xstwo i Prow. Fr. w kraiu miłym i żyznym. ob. Angers. Tegoż im. jest m. i zamek Fr. w Delfinacie, m. 5. od Wienny.

ANJOUAN, Inb ANZUAN, wyspa Afr. jedna z Komorkich. Anzuanie są ludzcy pospolicie, religii Mahome. Grunt ich rodzi zboża, i wyborne owoce. Leży na połn. Madagaskary. Arabowie przychodni zowią ją Zoania, ztąd od Europ. nazwana Anzuana. Dla wygodnego stanowiska, często okręty do Afr. płynące tu ląduią.

ANLESY, Hr. Fr. m. 5. od *Nevers*.

ANNABERG, m. znaczne w Saxonii wyż. na górze *Schneeberg*, m. 5. na połud. od Misnii. O milę są wlpniałe i dobre łaźnie Zofii Elekt. Saskiej, zwane *Wiesbaden*, *Jobshad*, &c.

ANNAMABU, M. Afr. w Gwinei, m. 3. od Fortecy *la Mina*. Kraina ta dziwnie wygodna jest do handlu z Nigrytami, ktorzy sukna, wodki, i inne towary Europ. nie skąpo opłacaiają złotem. Chcieli Franc. tu 1749. i 1751. założyć kompanią kupiecką, i żądali Anamabuanie, ale Angl. zabiegli i obronną tu wystawili fort. 1755. dokonaną.

ANNAND, M. zamek, i rz. Szkocyi w Prow. Aunandalii, mającey grunt żyzny i gaie wesołe. Od

tego m. wzięło imię Margr. Wyfyła 2. Dep. na Parl. o milę od cieśniny Solwayskiej. dł. 14. sz. 55. 10.

S. ANNA, wieś Czeska w cyt. Pilzeńskim, w bliskości ktorey znajduje się srebrne kopalnie.

S. ANNY, nazwisko 3. wysp Amer. na brzegu Brazylii, okryte są lasami, i pełne ptaków zwanych tu głupiami, iż łatwo dać się łapać.

S. ANNY, wyspa, i port wyspy *Kap Breton*. Port jest obszerny i w połow ryb obfity.

ANNAPOLIS, ob. *Port Royal*.

ANNECY, *Annezium*, M. Sabaudyi w Pow. Genewęskim, z zamkiem nad jez. tego im. Rezydencya Bisk. odtąd, iak Genewęczykowie stawszy się Kalwinistami wygnali Biskupa swego Piotra *de la Baume*, r. 1535. o 7. m. na połud. od Genewy. dł. 23. 44. sz. 45. 53.

ANNET, ob. Anet.

ANNEZIN, ob. Bethune.

ANNOBONA, wyspa Afr. tak nazwana, iż od Portug. odkryta była dnia pierwszego roku. Ma wiele mniejsz bardzo żyznych, rodzi pomarańcze ważące nad 2. funty, zwierząt i ryb ma dostatkim. Najwięcej ią bogaci handel bawełny. Hołduie Portug. Obywatele są mocno przywiązani do religii Katol. Osiadła samemi prawie Murzynami. Leży przy brzegu Gwinei.

ANNONAY, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim, o 9. m. od Wienny. Oczyszna Kardyn. Bertranda.

ANNOT, m. Fr. w gorach Prowancyi, m. 3. od Glandewy.

ANNOPOL, m. Pol. w Woj. Wołyńskim, im. Xżąt Jabłonowskich, m. 5. od Zastawia.

ANNENBURG, m. w X. Semigallii z Ekonomią Xżęcą i zamkiem zruynowanym, nad rz. Aą. m. 3. od Nitawy.

ANONA, forteca w X. Medyołańskim, należy do X. Sabaudyi, nad Tanaro m. 5. od Kafalu.

ANSA, m. Fr. dawne w Lugduńskim, 1. zborami narodowemi, od Lugdunu m. 4.

ANSA, *Anse*, nazwisko, ktore się daie odnodze morskiej, czyli części morza wpływającej w kształt między dwie ziemie *Sinus latior*; daie się też zatokom morskim między dwa przylądki wpuszczonym, *Sinus angustior*. Pospolitsze jest nazwisko: Odnoga, Golf, Bey, &c.

ANSLO, czyli *CHRUSTIANA*, *Anseola Civitas*, M. Norwegii w Pow. Aggerhus, Bisk. i Trybunałem Kraiowym. Spalone było r. 1567. odnowione zostalo od Chrystyana IV. Kr. Duńskiego, m. 12. na z. od Fryderykstadu. dł. 27. 34. sz. 59. 24.

ANSPACH, czyli *OLMSPACH*, M. zamek i Margr. Niem. w Frankonii, należy do Xcia Domu Brandebur. linii Anspach-Bareit. Miasto jest piękne. W pałacu Margrabim jest ciekawy kabinet różnych osobliwości. Robią tu dobrą porcellanę. Od Norymbergi m. 11. od Bambergi 20.

ANSTRUTER, dwa M. Szkocyi rozłączone rzeką w Prow. *Fife*, m. 8. na połn. od Edimburga. Wyfyłają 2. Dep. na Parl. dł. 15. 10. sz. 56. 12.

ANTARKTYCZNY, *Antarcticus*, nazwisko Geogr. bieguna południowego, będącemu w punkcie przeciwnym biegunowi Arktycznemu. ob. Arktyczny.

ANTEQUERA, Antekwera, wiel. i piękne M. Hiszp. w Krol. Grenady, ktorego część na wesoley leży wzgorce. Obfituie w sol warzoną. Si. tu blisko znajduje się źródło wody bardzo skuteczney. Od Malagi m. 12. dł. 13. 40. sz. 36. 51.

ANTEQUERA, m. Biskupie nowej Hiszp. w Amer. w Prow. Gwaxace.

ANTHAKIA, ob. Antiochia.

ANTHON, zamek i wieś Fr. w Delfinacie, m. 5. od Lugdunu.

ANTIBES, *Antipolis*, znaczne nadm. M. Fr. w Prowancyi z portem i zamkiem zwanym Kwadratową fortecą, iż jest stawiany w czworoscian, którego bok, czyni ćwierć mili. Grunt wydaie owoce wyborne. Oyczyzną jest Tournelego Teologa gadatliwego. *m.* 5. na z. od Nicy. dł. 24. 48. sz. 43. 34.

ANTI-KOSTA, ob. Wniebo-wzięcia Wyspę.

ANTIGNY-LA-VILLE, i Antigny-le-Chateau, są Margr. Fr. w Burgundyi.

ANTIGO A, wyspa Amer. pośn. jedna z Antylskich, należy do Angl. Skały na morzu, które ią otaczają, czynią nieprzystępną z brzegow. Obfituje w zwierzynę, i bydło, cukier, tabakę i imbir. Leży między Barbadą, Gwadalupą i Dezyderadą.

ANTIN, miejsce główne Margr. Franc. podniesionego na Xstwo z tyt. Para r. 1711. Jest nad rz. Buzę.

ANTIOCHIA, lub **ANTAKIA**, daw. i znaczne M. Az. w Syryi, ktorey iako i całego wschodu było stoł. Ma Patryarchę, ale iuż mało znaczącego. Założone było od Seleuka Nikatora, i było rezyd. wielu Cef. którym swe winno ozdoby, a których małe dziś pozostały znaki. Obeidach Generał Kalify Omar wydarł ią Grekom r. 638. Godefryd Bouillon r. 1097. odzyskał ią na Arabach, ale Sułtan Bundekdary r.

1269 odebrał ią za przypuszczonym szturmem, i od wygranej Selima I. posiadał ią Turcy. Tu kilka zborow Katol. mianych było. Oyczyzną jest S. Chryzostoma, i iak niektórzy mniemają S. Łukasza. Od Alepu na połud. *m.* 10. dł. 55. 10. sz. 36. 20. Są inne Miała tego im. iedno w Frygii i na gran. Pizydyi, *m.* 20. od Kogni.

ANTIOCHETTA, Antiochia, M. Turcyi Az. w Karamanii z Bisk. Greckim, naprzeciw wyspy Cypru.

ANTIPAROS, wyspa na Archipel. naprzeciw wyspy Paros, o

m. 2. Należy do Turkow. W rządzie Duchownym zależy od Arcybisk. Grec. Naxeyskiego. W tej wyspie znajduią się dziwne lochy podziemne, przez ktore dowodzą niektorzy vegetacyi kamieni. Same Familie Franc. i Weneckie osiadły, idące z dawnych rozbojników.

ANTIPODES, Przeciwnogi, zowią się ci ludzie, ktorzy na przeciwnym nam końcu osi kuli ziemney mieszkają, i mają równą szerokość Geogr. ale naprzeciw, długość zaś różniącą się 124. gradusami. Dni i nocy, lato i zimę mają opacznie. Aby więc wyznaczyć właściwe na kuli ziemney Antipodow miejsce, *imo.* wziąć trzeba równą szer. z strony bieguna przeciwnego. *zdo.* Dodać 180. grad. do jego długości, lub ieżli liczba gradusow szerokości przewyższa 180. grad. odciąć tyleż potrzeba, a summa wynikła gradusow pokaże Antipodow. Ze mamy Antipodow, rzecz nie wątpliwa, byli dawni, ktorzy przeczyli.

ANTI POL, ob. Antibes.

ANTIVARI, Antibar, M. mocne w Dalmacyi Tureckiej, nad Golfem Weneckim, naprzeciw Miałta Wł. Bari, zkąd ma nazwisko *Antivari*. Ma Arcybisk. Próżno się Weneci r. 1648. o odebranie Antybaru Turkom pokusili. Jest od Raguzy o *m.* 18. na połud. dł. 36. 45. sz. 42.

S. ANTOINE, *m.* Fr. w Del-finacie z st. Opac. Kanonikow regnl. ktorzy r. 1777. do Kawalerow Maltańskich przyłączeni są. Od Romanfu *m.* 3. Tegoz im. jest Opac. w Paryżu.

S. ANTONIEGO Wyspa Afr. jedna z wysp Kapu zielonego, o *m.* 6. od wyspy S. Wincentego. Pełna jest gor wysokich, z ktorzych wypływa rzeczek wiele czyniących ziemię żyzną. Obfituje naywięcej w Indych. Ma tego im. M. S. wśród samych gór, i wiosek niewiele.

ANTONGIL, odnoga morska Madagaskary w Afr. od Portugal-

czyka, który ją odkrył, tak nazwana, jedna z najbezpieczniejszych i najlepszych dla okrętów, i dla handlu.

S. ANTONIN, m. Fr. zalecone najprzedniejszemi we Fr. śliwkami, m. 10. od *Villefranche*.

ANTRAIM, Antrina, Hr. Irlandyi, leżące na poim. w Prow. Ulstery. W kraju dosyć urodzajnym Ma M. S. tego im. Od Dublina na poim. m. 36.

ANTRAIM, m. Fr. w Brytanii, m. 8. od Rennes.

ANTWERPIA, *Anvers, Antwerpen*, M. S. Margrabstwa tego im. w Brabancyi Aufr. jedno niegdyś z najbogatszych, z Bisk. i fortecą dziwnie regularną i mocną. Antwerpia budowana jest w kształt łuku, którego cięciwę czyni rz. na ktorej ma port piękny i wygodny. Po traktacie Monasterkim, wiele mu Amsterdam z handlu ujął; budowle publiczne, których tu jest więcej nad 200. są bardzo wspaniałe, i Kościół Katedr. godzien polziwienia, a najwięcej Ratusz najpiękniejszy prawie w świecie. Ulice są szerokie i regularne. R. 1585. wzięte było od Xcia Parmy; po potyczce w *Ramailles* r. 1706. poddało się Xciu Malborough. R. 1746. dobył go Król Fr., i znówu 1748. Austrii wrocil. Tu zawarty był traktat barierowy między Hol. i Austrią. Sł. Ortelius, Delrio, Bacarelles, i sł. malarze Hiali i Rubens ztąd byli rodem. Od Bruxelli na poim. m. 9. od Amsterdamu 27. dl. 21. 50. sz. 51. 13.

ANTYLSKIE wyspy, *Antilles*, wyspy Amer. poim. przed Gólfem Meksykańskimi. Pierwszy je Kolumbus odkrył 1492. Nie znają tu nigdy ani śniegu, ani lodu, ani ziarna, trzy tylko mają pory roku, wiosnę, lato i jesień, przez które drzewa zielenieją zawsze. Wina tu się rodzą obficie, zboża tylko kwitną. Mielzkane są od Karaibow, od Franc. też Holl. i Anglikow oia-

dłych tu r. 1625. z wysp tych większych jest 28. i najlepsze z nich należą do Franc. lub Anglikow.

ANTYZIODOR, ob Auxene.

ANWEILLER, m. Fr. w Alfacyi niż. m. 2. od Landau.

ANZEATYCKIE miasta, po Fran. *Hanse*, jest towarzystwo zjednoczonych miast dla ubezpieczenia handlu swego. Nazwisko ma początek z Niem. języka *Ansee*, przy morzu, iż miasta nadmorskie ten czyniły związek. Hamburg najprzod i Lubeka r. 1241. sprzymierzyły się razem, wiele miast potym do ich przystąpiło towarzystwa, a r. 1500. związek ten słabiej począł, i dawny rząd Anzeatyczny nieutrzymuje się, iak między Lubeką, Hamburgiem, i Bremą.

ANZERMIA, M. i Prow. Amer. połud. w Popayanie. Obfituje w kruszec złoty, leży nad rz. Kokę.

AOSTA, lub AOSTRA, dawne M. i Xstwo we Wł. między Piemontem i Sabandją, dl. m. 12. z Bik. należy do Xcia Sabaudyi. Sł. jest pamiątkami starożytności Rzymskiej i urodzeniem S. Anzelma. Jest w gruncie żyznym, obfitym w pastwiska i owoce, nad rz. Doryą, m. 20. na poim. od Turyna dl. 25. 3. sz. 45. 38.

AOSTE, dwa m. Fr. tegoż im. w Delfinacie.

APALACHIA, Król. Ameryki poim. w Florydzie, podzielone na 6. Prow. z których każda ma swych Rządzców zawilnych od Króla. Kraj jest gorzysty, niziny ma urodzajne. Lud jest polerowny, i wszystko prawie Religii Chrześcijańskiej.

APCHIER, Baronia Fr. w Langwedocyi, m. 7. od Mendy, zktąd jeden dawny dom Franc. wziął imie.

APCHON, jest Baron. Fr. w Arwernii.

APENNIN, palmo gór, które dzielą wzdłuż Włochy, i od Alpów do Kr. Neap. ku połud. się rozciągają; ztąd najwięcej wod wypły-

wa, które się rozlewają po Kraju Włoskim.

APENRADA, lub **APENRODA**, m. Duńskie w X. Slezwickim z zankiem. Kilkakroć zburzone było. Douglas Gnal Szwedzki blisko Apenrady porażony był od Duńczyków 1643. i 1644. Leży nad odnogą morza Bałtyckiego, m. 5. na połud. od Hadersleben. dł. 27. sz. 55. 4.

APPENZEL, *Abbatis Cella*, M. Szwycańskie i Kanton 13ty; wziął nazwisko od jednego domka, który tu miał S. Gallus Opat w wieku 7mym. Cały Kanton zamyka się w jednej dolinie, tak nieplodnej, iż mieszkańcy po większej części żyją tylko mlekkiem i serem, i mienią się za lud najgrubszy w Szwycařyi. Dzieli się na 12. Pow. z których 6. jest Katol. a 6. Protest. Od Zurychu na w. m. 16.

APPLEBY, *Aballaba*, m. Ang. Stoł. Westmorlandii nad Edeną. Wyśła Dep. 2. na Parl. Od Londynu na połn. ku z. m. 7

APREMONT, lub **ASPREMONT**, m. Fr. w Piktawii. Tegoż im. jest Baronia w X. Baru z tyt. Hrabstwa.

APS, ob. Alba.

APT, *Apta Julia*, dawne M. Fr. z Bisk. w Prowancyi, nazwisko ma od wygodnego położenia. Szczyt się wielą znakami starożytności Rzymskiej. Jest nad rz. Kalaroną 7. od Aix. dł. 36. 6. sz. 43. 50.

APULIA, ob. Puglia.

APURIMA, lub **APORIMACH**, rz. bardzo bystra Amer. połud. w Peruwii.

AQUA, Prow. Afr. w brzegu złotym Gwinei.

AQUA-NEGRA, Akwa, mały pow. w X. Mantuańskim, nad rz. Chieżą, m. 3. od Uitianu.

AQUA, *Aqua pendente*, ob. Acqua.

AQUATULCO, ob. Agwatulko.

AQUILA, Akwila, wielkie i piękne M. Wł. z zamkiem, i z Bisk. w Kr. Neapol. Przez trzęsienie zie-

mi przypadłym tu r. 1703. zabitych 2400. a ranionych 1500. zostało. Leży nad Pełkarą m. 14. od morza, od Neapolu na połn. ku z. m. 40.

AQUILEIA, Akwileia, M. niegdyś naybogatsze, i nayhandlowniejszy we Włoszech, a teraz spustoszałe. Miało Patryarchę do r. 1751. w którym Benedykt XIV. zniósł tę godność, a postanowił Arcy Bisk. Udyńskie, dla tey części Włoch, która nal. do Wenetow, a Gorytzkie w części należącej do Domu Austr. Od Attyi Kr. Hunnow r. 452. a 948. od Henryka Xcia Bawaryi dobyte było. Leży w Pow. Foroulieńskim, m. 9. na z. od Trygestu, od Wenecyi 23. dł. 31. 5. sz. 45. 55.

AQUINO, Akwin, M. Wł. z Bisk. w Kr. Neapol. w ziemi Laworze. Od Konrada Cet. zrujnowane zostało. Biskup rezyduje w *Pontecorvo*. Oyczyzną jest Akwin Juwenalisa, Pełceniutza, i S. Tomasz. Od Gaietty m. 8. na połn. dł. 21. 23. sz. 41. 32.

AQUITAINNE, ob. Akwitania. AK, ob. Aar.

ARABIA, jeden z większych Kraiow w Azyi, jest nakształt połwysepły oblany morzem czerwonym, i odnogą Pełską. Dzieli ją na 3. części, Arabią opoczystą, szczęśliwą, i pustą, które hołdują Turkom, lub despotycznym rządowi swych Seryfow. *Imo*. Arabia pustą, jest nieplodną, dzieli się na różne Xstwa, nad ktoremi Arabscy panują Emirowie. Owiec i wielbłądow ma mnóstwo. *zdo*. Arabia opoczysta, czyli *Petrea*, od dawn. M. S. *Petra* nazwana, w stronie połn. jest mało mieszkana dla nieurodzajności; niegdyś tu Amonitow, Moabitow, i Idumeyczykow., było siedlisko. *zno*. Arabią szczęśliwą, po Arab. *Yemen* zwana od swej żyzności rządz. na jest od Seryfow, i Krolikow hołdownicznych Sultanom. Wydaie Arabia drzewa kokułowe, balsumowe, palmowe, Balę, aloos, mirrę, da-

ktyle, ryż; ztąd perfumy, kadzidła, zioła lekarskie wychodzące bogacą handel, a naywięcej kaffa i gumma. Konie i wielbłądy Arabskie są powszechnie szacowane. Arabowie są Religii Mahom. i wiele dobrych maia przymiotow.

ARAD, forteca Węgierska, w Hr. tego im. stol. Bisk. Schizmatycznego, *m.* 12. na połn. od Temezwaru.

ARAFAT, lub **HARAFAT**, góra o 4. czy 5. *m.* od Mekki w Arabii, gdzie Pielgrzymi Mahometanie schodzą się na modlitwy. Arabowie ją zowią *Gebel-Arafat*, a Turcy *Arafetagi-Tag*. Niektorzy Geogr. kładą ją niewłaściwie blisko Medyny, od ktorey jest na *m.* 100:

ARAGONIA, Krol. i zn. Prowincya Hiszp. gran. z Fran. Nawarrą i Kastylją. Powietrze ma czyste i zdrowe, i lubo rzek ją wiele przeryna, zbywa iey jednak na wodzie zdatney do picia. Okolice nadrzeczne wydają wino, oliwę, zboże, len, i różne owoce; dalsza kraina jest nieplodna, piaszczysta, i sucha, obntuie jednak w szaffran, i zupy solne. Ta Prow. ma nazwisko od rz. Aragonii przez nią płynącev. Przyłączone jest do Korony Hiszp. od Ferdynanda V. r. 1478. M. S. jest Saragossa.

ARAKAN, czyli Krol. Arakanie w Indyi Azyatyckiej, na z. oblane morzem, na połn. i w. gran. z Kr. Awańskim, na połud. z odnogą Bengalską. Kray jest ludny i żyzny procz Prowincyi połn. Wydaie kokos, ryż, bawełnę, banabas, i naywyśmienitsze owoce. Dwie tylko tu znają pory roku, zimę od Kwietnia do Października, a resztę lato. Arakanie są dumni i zabobonni. Niewiasy są cery białej, uszy długie, i noszenie iak naywięcej pierścionkow na palcach, jest u nich w modzie. Umarłych ciała palą, lecz ktorych niestaie na drzewa tu bardzo drogie. rzucają trupy w rzeki, i śmiertelnie chorych na brzegi

wynoszą, aby ie woda zabrała; przeto krukow wielkich, i innych ptakow drapieżnych liczne się tu żywi mnostwo, ktore kupami na bydło nawet napadają, i ie żywo pozeraia. Koni maia mało, ale bawołów, wołów, i stoni dostatkim. Arakan jest M. S. w nim pałac Krolowski będący, niezmierne bogactwa zawiera, osobliwie dwa rnbiny wielkie, iak iabłka. Krol więc Arakanieński pitze się Krolem słońca białego, panem złotego palacu, i dwoch zausznic rubinowych &c. Rząd jest nie ze wszystkim despotyczny, a handel nie ma w tym kraiu zupełnego bezpieczeństwa. *dł.* 110. *sz.* 20. *30.*

ARAL, wielkie jezioro Azyi, *m.* 60. na w. od morza Kaspijskiego, do ktorego Tatarowie zwrocili rzeki Gihon i Syhon, ktore wprzod wpadały w morze Kasp. dla uwolnienia się od rozbojnikow morskich, ktorzy temi rzekami z morza Kasp. wgłab ich kraiu wpadali. Ale odmiana ta przecięta komunikacją Indyi z Europą przez morza Kaspijskie i czarne.

ARAMONT, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Awenionu.

ARAN w Hiszp. dolina gor Pyrenejskich, w ktorey bierze początek rz. Garumna.

ARANDA-DE-DUERO, Rauda, piękne i dosyć wielkie M. Hiszp. w Kastylji starey nad rz. Duera, *m.* 10. na z. od Osmy. Inne *m.* Hiszp. Aranda jest w Kr. Aragonii, *m.* 8. na połud. od Tarazony.

ARANIUEZ, Pałac Kr. Hiszp. w Kastylji nowey nad Tagiem, piękny i wspaniały od Madrytu *m.* 10. na połud.

ARARAT, góra w Azyi wysoka, pusta i skalista, w Prow. Armenii. Wierzech iey jest niedostępny i zawsze okryty śniegiem, a zatym fałszywie niektorzy mniemają, iakoby na nim był Klasztor Mnichow. Ormianie twierdzą, iż na tey górze zastanowiła się Arka Noego, co być

nie może, bo Ararat w Piśmie S. nie jest góra, ale Kray, którym Armenią być wielu rozumie.

ARAS, lub ARAXA, rz. która wypływa z granic Turcyi Az. przeryna Armenią, i część Perfyi i wpada w rz. Kurę.

ARASSI, M. nadm. handl. i ludne w Rzepltey Genueńskiej, o milę od Albingi.

ARAUKO, forteca Ameryki połud. w Chili, nad źródłem rz. Tukabeli. Mieszkańcy tej okolicy są mężniejsi i strożsi nad innych Ammer. i nie raz przeciw Hiszp. buntowali się.

ARAUZYA, lub ARAUZYKAŃSKIE Xstwo, ob. Orange.

ARAW, Araugia, M. Szwaycarskie w Agrowii nad Aarą, dofyć wiel. i piękne; znaczne jest Kościołem, fontanami, i żywnością gruntu. Kantony Protestanckie, tu swe partykularne miewają obrady, i tu 1712. z kantonami Katol. zawarli pokoy. Miasto to ma wielkie przywileie, a w Juryzdykcyi zależy od Berny. m. 3. od Arburga. dł. 25. 30. fz. 47. 25.

ARAWA, forteca Węgier wyż. w Hr. i nad rz. tego im. Od Kofzyc m. 29. na półn. ku z.

ARBA, M. Rzepltey Weneckiej na wyspce tego im. przy brzegach Dalmacyi, z Bisk.

ARBERG, Arola mons, m. Szwayc. w Kant. Berneńskim, z zamkiem; leży nad Aarą na Kępie, m. 4. od Berny.

ARBOGA, m. Szwedzkie w Sudermanii, m. Szwedzkich 4. od Orebra.

ARBOIS, m. Fr. w Hr. Burgundyi, sł. dobrymi winami, m. 9. na z. od Besançon.

ARBON, dawne M. Szwayc. nad iez. Konstancyeńskim w Turgowii, z zamkiem zbudowanym od Rzymian, gdzie S. Gallus umarł r. 640. Został pod Juryzdykcyą Biskupa Konstancyeńskiego. W czasie wojny Szwaycarowie trzymają gar-

nizon. Katolicy, i Protest. równą Religii mają wolność. Od Konstancyi m. 5.

ARBURG, m. Szwayc. w Kant. Berneńskim, mocne z położenia swego na skalc obronnej twierdza-mi. Leży nad zbiegiem rz. Wigery i Aary, od Soloturny m. 5' dł. 25. 25. fz. 47. 10.

ARCHANIOL, Archangel, M. S. swego wielkorządtwa w Moskwie, z portem. Jest ludne, handl. i wielkie lubo drewniane. Obfituje we wszelkie potrzeby życia. Ryby, futra, len i inne towary swe tanio tu zbywają Moskale. Handel Archaniolu, niegdyś był znacznym, ale za powstaniem Petersburga zmniejszył się. Pożar r. 1754. na 600. domow tu pochłonał. Leży nad Dzwina blisko morza białego. dł. 57. 20. fz. 64. 34.

ARCHES, wieś Fr. z tyt. Xstwa, Domu Kondeuszow, na połd. względem Charleville.

ARCHIDONA, m. Hiszp. w Andaluzyi, m. 12. od Korduby.

ARCHIPELAG, Archipelagus, Mare Aegeum, część wielka morza śródziem. między Turcyą Europ. i Azyatycką. Należy częścią do Eur. częścią do Azyi od Wyśpy Rhodu do morza Marmory. Wyśpy na Archipel. są bardzo liczne, z tych niektóre, są tylko skały niemieszka-ne, inne poczęści bezludne. W wojnie Porty z Moskwą zakończoney r. 1774. traktatem, sprzyianie Grekow Moskwie, dało powod Turkom niszczenia wysp osiadłych Grekami. Despotyczny rząd nie umie utrzymywać, lub powiększać liczby poddanych. Nie zna tylko niszczyć, co mu się opiera, aż sam własną przemocą osłabiony padnie ofiarą mocniejszemu. Liczą tu wysp główniejszych 45. Toż imie Archipelagu dane jest wielom skupionym wyspom razem w Azyi i Ameryce.

ARCIS nad Albą, m. Fr. w Szampanii, sł. rękodziełem pończoch, m. 6. od Troyes.

ARCO, lub ARCH, M. mocne z zamkiem, w Hr. Tyrolu; należy do domu Austr. Jest w dobrym położeniu nad rz. Sareą, *m.* 6. na z. od Trydentu. dł. 28. 25. sz. 45. 52.

ARCOS, lub ARCH, *Arco* *brigga*, M. Hiszp. dobrze obronne z tyt. X. w Andaluzyi. Leży na skale spadzistej, *m.* 10 na połn. od *Cadix*.

ARCS, *m.* Fr. w Prowancyi z tyt. Margr.

ARCY, wleś Fr. w Borgundyi nad rz. *Cure*, śl. lochami podziemnemi głębokiemi na 300. sążni, pełnemi ciekawych dziwow przyrodzenia. *Perault* r. 1670. zwiedzał ie z rozkazu dworu Franc. Jest w nich fontana i małe jez. W środku pełno niedoperzow.

ARDAGH, *m.* Bisk. w Irlandyi, *m.* 3. od Longfortu.

ARDART, ob. Ardfeart.

ARDEBİL, wielkie i śl. M. Periskie w Aderbiianie. Pamiętne grobem i rezyd. Krolow Periskich, a naybardziej grobem Schieka-Sefi wodza sekty Perfanow, do którego tu zewsząd zwykli pielgrzymować Perlowie. Od Tauris *m.* 10. na w.

ARDENBOURG, *m.* Flaudryi Holl. zruynowane przez samychże Hollendrow, od Siuysu, *m.* 1. dł. 21. sz. 51. 46.

ARDENNA, las wielki nad rz. Mózą przy *Charlemoni* we Fr. i Opac. tego im. w Normandyi.

ARDER, lub ARDRA, małe Krol. Afr. w Gwinei właściwey nad odnogą S. Tomasz. Krol. tego jest M. S. *Ardra* lub *Azem*, wprowadzone rzeką i grubym murem. Lud tu rozwiązły; bliźnięta nie uznawają za płód prawego łoża. Nie mają Kościołow, ani publicznych nabożeństw, nie wierzą nieśmiertelności duszy. Mieszkańcy są mocni, odważni i żyją długo, lubo powietrze ich Europeyzykom jest niezdrowe. Ospa ludzi tu naywięcey gubi. Rząd jest absolutny. Obfituie Kray ten w wino, sol, proso, owoce przez rok cały trwaiące.

ARDES, lub ARDRES, M. Fr. w Anuernii niż. głowne Xftwa *Mercœur*, w gruncie żyźnym, *m.* 9. od Klermontu

ARDFEART, lub ARTFEART, *m.* niegdyś Biskupie w Irlandyi, w Hr. Kerreńskim, blisko morza. Wyśyla 2. Dep. na Parl. *m.* 2. od Kerri.

ARDRA, ob. Ader.

ARDRES, *Ardeea*, *m.* Fr. obronne w Pikardyi niż. śl. widzeniem sie tu między *Ardes* i *Guines*. Franciszka I. Kr. Fran. i Henryka VIII. Kr. Ang. r. 1520. Leży wśród bagnisk. *m.* 3. od Kaletu. dł. 19. 30. sz. 50. 35.

AREKA, port na brzegu zachodnim morza czerwonego, *m.* 22. od Suakwerny; jest wielki i dobrze obwarowany. Ma przy wnięściu wyspę na 200. krokow bliską.

ARELATA, ob. Arles.

AREMBERG, M. i Hr. Niem. w Westfalii przyłączono do cyrk. Reu. niż. z zamkiem, a nadane tyt. Xftwa od Maxymiliana II. Cef. dla Jana *de Ligne*, zwanego ptytm *d'Artemberg*. Leży nad Ahżą, *m.* 9. od Kolonii. dł. 24. 33. sz. 50. 27.

ARENSBERG, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfalii z zamkiem nad rz. Roerą, *m.* 15. od Paderborny.

ARENSBURG, M. nadm. stoł. wyspy Oezelii, na morzu Bałtyckim, nal. do Moskwy. Ma Bisk. Luterskie.

ARENSWALDA, M. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiej nad jez. Sławinem, *m.* 12. na połn. od Landsbergi.

AREQUIPA, Arekwipa, lub Ariquipa, M. Ameryki połud. w Peru z Bisk. założonym od Franc. Pizarry imieniem Krola Hiszp. r. 1536. Miasto wesłe, w powietrzu naylepszym w Peru. Blizko Arekwipy jest góra ognista. Leży nad rz. w gruncie żyźnym. Od Limy na połud *m.* 130.

ARETIN, ob. Arezzo.

AREVALO, *m.* Hiszp. w Kastylii starej, z tyt. Xftwa, *m.* 14. w

połud. od Walladolidy.

AREZZO, *Aretyn, Aretium*, daw. M. Wł. z Bisk. w Pow. Florenckim. S. Donat był tu pierwszym Bisk. Oyczyzną jest Gwidona Benedyktyńska wynalazcy not głosowych: ut re mi fa sol la z sylab pierwszych hymnu na Jau S. Ztąd także Albergetti, Petrarca, Piotr Aretinus byli rodem. Od Sienny *m.* 11. dł. 29. 32. sz. 43. 27.

ARGENS, Margr. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Senecz.

ARGENSON, włość we Fr. z tyt. Hr. w Pow. Turoneńskim.

ARGENTAC, *m.* Fr. w Pow. Lemowieńskim, *m.* 6. od Tulles.

ARGENTAN, *M.* Fr. w Normandyi niż. z tyt. Margr. i Wikontego. Prowadzi handel znaczny o fobliwie w koronkach zwanych *point de France*; leży na wzgórcu wśzrod równiny nr dzayney. *m.* 5. od Seez.

ARGENTAU, zamek nadpłoty w Niderlandzie między Mastrychem i Leodium.

ARGENTEUIL, *m.* Fr. fl. wielkimi winnicami i kopalnią gypśową. Tu u Bened. ukazują suknię P. Jezufa. Jest nad Sekwaną *m.* 2. od Paryża. Inne *m.* Fr. tegoż im. jest w Szampanii *m.* 3. od Noyers.

ARGENTARIA, *Argentiera* wyspekka na Archipel. blisko Milo, od Turkow zwana Kimolos. Imię ma od szyb srebrnych, około których już dziś nie pracują. Grunt tu nieurodzajny, wod innych nie ma ię procz studzienney. Obywatele są Grecy. Obfituje ta wyspa w glinę tłustą i gębczastą, zdatną do bielienia płocien, szacowaną u dawnych pod im. *terra cimolea*, od teyże wyspy zwaney dawniey *Cimolus*. Nie ma na niey iak jedna wieś, w ktorey jest Konsul Francuzki.

ARGENTON, *M.* i Hr. Fr. w A. Bituryceńskim z zamkiem, który Ludwik XIV. zburzył, a Xzę Aurelianski, do ktorego należał, wziął inny w zamian r. 1775. *m.* 20. od Limoges. dł. 19. 10. sz. 40. 30.

ARGO, małe mieysce w Morei nad golfem Napoli, gdzie było dawniey fl. M. Argos. Ma Arcy Bisk. i zamek.

ARGONA, Pow. Fr. między Mozą, Marną i Aisne.

ARGOSTOLI, naylepszy port z fortecą na wyspie Cefalonii, naprzeciw Albanii.

ARGOWIA, Pow. Szwajcarski nad Aarą, od ktorey ma imię, zawiera część znaczną Kantonu Berneńskiego; dawniey był więkzsy, i niegdys dziedziczny Hr. Habspurskich. Mieszkańcy są Proteści. ob. *Freue Arnter.*

ARGUIN, wyspa Afr. mała, o milę od brzegow zachodnich Nigrycyi, na ktorey jest forteca tego im. od Alfonsa V. Krola Portug. 1461. wystawiona; wzięta była od Holl. 1638. a od Franc. pod wodzem *Ducasse* odebrana Hollendrom i przez traktat Nimegki została przy Franc. *m.* 12. od Kapu białego.

ARGUN, *M.* Cef. Moskiewskie nad rz. tegoż im. w Tartaryi przy granicach Tartaryi Chińskiej. Ma szyby ołowiane i srebrne. W rz. Argunie połowiają się niekiedy rubiny i perły. Od Albazyńskoy na połud. kn z. *m.* 36.

ARGYLA, *Argila*, Prow. Szkocyi z tyt. X. ktora odnogi morskie i jeziora przerzynają. Zawiera krajinę Knapdail, żywi wiele bydła i koz dzikich. Inerrara jest *M.* S.

ARHUS, lub *Archusen*, Archuzya, zn. M. Duńskie w Jutlandyi poń. stol. Diec. Arhuzkiey, z portem, i Bisk. fundowany 1614. Poppo był pierwszym Bisk. Leży nad brzegiem morza Bałtyckiego, przy uściu rz. Gudy, otoczone polami żyznemi, i lasami pełnemi zwierzyny. Od Wiburga *m.* 11. dł. 27. 30. sz. 56 30.

ARIANO, *M.* Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. *m.* 6. od Benewentu. Inne *m.* Wł. tego im. w Pow. Ferrarskim, *m.* 3. od Adryi.

ARICA, Aryka, port i *M.* niegdys znaczne w Ameryce połud. w

w Peru, a zniszczone trzęsieniem ziemi r. 1605. nie jest tylko wioską. Stanowisko tu okrętów spokojne nie jest dla panujących połud. wiatrow. Arykanie nie znają deszczu, odbył największy im czyni pieprz Amerykański, którym tu zarosła są pola, uprawne gnoiem ptastwa zwanego *gana*, a którym zyskowny dla siebie prowadzą handel, z całym Peru i daley. Pognoiona tym gnoiem ziemia, za iedno ziarno wydaie 500. w każdym gatunku. Od Atakamy *m. 90.*

ARIEGE, rz. Fr. która płynie z gór Pyrenejkich, i wpada w Garumnę, nosząc z piaskiem odrobiny złote.

ARIKUROWIE, *Aricours*, naród Ameryki połud. w Guyanie przy rz. Amazonow. Laet twierdzi, iż żadnych tu nie mają znakow Religii.

ARIPO, lub MARYPO, forteca z portem, na wyspie Ceylon przy uściu Cerondy, należy do Holl. na wschod tegoż portu, jest hak na morzu, który służy do połowu perel.

ARKADYA, *Arcadia*, m. Greckie w Morei, blisko golfu tego im. w Xstwie Belwedere, *m. 11.* od Nawarynu.

ARKATA, *Arcata*, stol. m. Nababii, czyli Xstwa hołdowniczego wiel. Mogolowi, na w. Pondichery.

ARKTYCZNY, *Arcticus*, zowie się biegun i cyrkul w. globie ziemnym północny, z Greckiego *Arctos*, co niedźwiedzia znaczy, iż pod jego konstellacją zostaie. Podobnież i kraie koło tego bieguna położone Arktycznemi się zowią, ale nam są mało znaiome. Długo szukano w północy połączenia nafszych morzow z Indyjskimi wschodniemi, znaleziona jest ta komunikacya, ale na mało się przyda, dla lodowatości morza.

ARLANT, m. Fr. *m. 6.* od Brioude.

ARLES, Arelata, wielkie i da-

wne M. Fr. w Prowancyi z Arcy Bisk. i Akademią złożoną z 30. szlachty. Tu st. zbor przeciw Donatystom był miany. Oyczyzną jest S. Ambrożego, Ferreina i Moliniera. Wino, oliwa, zboże, rosna tu obficie. Szczyci się Arelat wielą pamiątkami starożytności, nayznaczniefze zaś z tych są, amfiteatr, i obelisk odnowiony 1669. Od *Aix* na z. *m. 15.*

ARLE, *Arela*, m. Fr. z Opac. w Pow Ruffylionu.

ARLESHEM, piękne M. Szwajcarskie w Bisk. Bazyleyskim, rezyd. Kanonikow Diec. tej *m. 2.* od Bazylei.

ARLEUX, dawne m. Fr. z zamkiem, odebrane od Franc. sprzymierzeńcom 1711. od *Cambrai* *m. 2.*

ARLON, M. w Hr. Chiny. przyłączone do Xstwa Luxemburskiego, należy do Domu Austr. *m. 4.* od Luxemburga.

ARMACH, M. niegdyś kwitnace i sławne w Irlandyi, ale dziś spustoszone. Ma Arcy Bisk. który jest Prymasem Irlandyi; sławni S. Malachiasz, Ufleryus Arcy Bisk. Armackiemi byli. wysła 2. Deput. na Parl. Jest nad rz. Kaliną w gruncie naylepszym na całą wyspę. Od Dublina na półn. *m. 28.* dł. 10. 46. sz. 54.

ARMAGNAC, Pow. Armaniacki we Fr. z tyt. Hr. w Wielkorządztwie Akwitanii. Ma M. S. Auch, Obfitnie w wino, zboże, handluie naywięcey lnem i wodkami. Przyłączony był do Korony Fr. za Henryka IV. a część iego dana Henrykowi Xciu Lotaryngii Hrabi *Harcourt*, od Ludwika XIV.

ARMENIA, Kray wielki, ieden z naypiękniejszych i nayżywniejszych w Azyi, między Georgią i Diarbekiem, który rzek kilka przerzyna. Jest mniemanie, iż tu był Ray ziemski. W żadnym Krol. tyle, ani tak krwawych potyczek stoczonych nie było. Wielu nayprzed

kray ten miał Krolow partykularnych, ktorzy niszcząc się wzajem, pomogli Turkom i Perłom do podzielenia się ich kraiem. Ormianie są handlowni, trzeźwi, rzetelni, pracowici i na podziw gospodarni. Religii są Chrześcijańskiey, ale obrządkow szczególnych. Duchowieństwo ich składa się z Patriarchy, Arcy Bisk. Wertabietow, czyli Doktorow, Xięży Swieckich i Mni-chow.

ARMENTIERE, *Armentaria*, piękne M. Flandryi zdobyte od Franc. za Ludwika XIV. r. 1667. Leży nad rz. Lisą, m. 3. od Lilli. dl. 20. 27. sz. 50. 40.

ARMIRO, M. Turcyi Europ. w Macedonii nad golfem tegoż im. na północ Negreponu, m. 12. od Laryssy.

ARMUYDEN, *Armuyada*, M. Zelandyi na wyspie Walchernie, iak port od morza zawalony został, mało znaczne. Xżę Alby dobywszy Armuydy zburzył ją, ale X. d'Orange odebrałszy, nowo ją umocnić dozwolił. Bogactwem tego m. są zupy solne. Od Middelburga pół mili. Nal. do Holl.

ARNAUT, nazwisko, ktore da-ia Turcy Albanii; ztąd Albańczykowie Arnautami też są zwani.

ARNEBERG, M. starey Marchii Brandeburskiey, nad Elbą między Tangermondą i Werben.

ARNEDO, M. z portem w Peruwii o pół mili od morza, m. 10. na półn. od Limy.

ARNET, *Arnay-le-duc*, m. Fr. w Burgundyi, st. potyczką r. 1570. na ktorey Marszałek *Cosse* od Gener. *Coligny* zbity był. m. 6. od *Beaune*.

ARNHEIM, M. Holl. w Geldryi, piękne, stol. powiatu Weluwii, miejsce trybunału tey Prow. Wzięte było od Ludwika XIV. r. 1672. ale potym we 2. lata odstąpione. Od Nimegi m. 3. dl. 22. 25. sz. 52.

ARNO, rz. Wł. w Xstwie Tokkanii, wypływa z Apenninu, ply-

nie przez Florencyą i Pizę, wpada w morze.

ARNOLDSTEIN, Opactwo Niem. Bened. w Karyntii, m. 12. od Klagenfurtu.

ARNON, rz. Fr. w Pow. Biturycyńskim, wpada w rz. *Cher-Arnoul*, Opac. Fr. bogate w Metz, czyni 20000. liwr.

ARNOULD, m. Fr. m. 7. od *Chartres*.

ARNSBURG, ob. *Arensburg*.
ARNSFORT, m. Niem. w Austryi niż. nad Dunajem, nal. do Arcy Bisk. Salizburskiego.

ARNSHEIM, m. Niem. w Palatynacie Renu, m. 3. od *Kreutznach*.

ARNSTADT, *Aristadum*, m. Niem. w Turyngii, nad rz. *Gerą*. Oycyzna Ernesta, Tenzeliusza i Henr. Fascha, m. 4. od Erfortu.

ARNSTEIN, m. Niem. w Frankonii z zamkiem w Bisk. Wurtzburskim, m. 14. od Wurtzburga.

AROISE, st. Op. Fr. w Pikardyi fund. r. 1690. główne miejsce Augustynianow, m. 3. od Peronny.

AROLSEN, m. Niem. w cyr. Renu wyż. rezyd. Xcia Waldeckiego, m. 11. na połud. od Paderborny.

ARON, ob. *Aaron*.

ARONDEL, ob. *Arundel*.

ARONCHES, *Arunce*, m. Portug. w Allentei, na gran. Estremadury Hiszp. Wzięte było od Hiizp. r. 1661. i spustofzone 1664. ale w krotce przez Hr. Schomberg odnowione zostało. Jest nad rz. *Cara*, m. 2. od Portalegry. dl. 11. 14. sz. 39.

ARONE, *Arona*, M. Wł. z zamkiem, w X. Medyolanu, w Pow. Anghierskim; opanowane było od Cef. 1706. Zamek należy do Fami-lii Boromeuszow, w ktorym się S. Karol urodził. Leży nad jez. *Maggiore*. Nal. do Kr. Sardynii. dl. 26. 5. sz. 45. 41.

AROOŁA, m. Mosk. nad rz. Okką, m. 80. od Moskwy.

AROSBAY, M. Indyjskie w

części półn. wyspy Madury, blisko wyspy Jawy.

ARROSEN, ob. Westeras.

ARPAION, ob. Chartres.

ARPAION, m. Fr. w Pow. Ruteńskim z zamkiem dobrym z tyt. Xłtwa. Ztąd wyszedł fl. dom Fr. Arpaionow. m. 4. od Milhaud.

ARPINO, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Laworze, fl. pod imieniem *Arpinum*, w czasie Rzepltey Rzymskiej, urodzeniem Maryusza i Cyclerona. Od Akwinu m. 3.

ARQUA, Arkwa, M. Weneckie w Pow. Padewskim, pamiętne grobem Petrarchy, m. 4. od Padwy.

ARQUES, *Archia*, m. Fr. fl. zwycięstwem Henryka IV. r. 1589. Miałodawniey zamek i zbrojownią. m. 2. od Dieppy.

ARRADES, M. Afr. fl. ciepłcami, w Krol. Tunetańskim, na trakcie z Guletty do Tunetu.

ARRAN, lub ARREN, wyspa znaczna Szkocyi, z portem i tyt. Hr. z strony połud. Hrabstwa Argylii. Leży w części morza pełney śledziow, stokfiszow, i szczukow. Rzeki tu rybne są w łosofie.

ARRAS, *Atrebaty*, wiel. i piękne M. Niderlandu, stol. Artezji z Bisk. i Trybunałem kryminalnym. Od Ludwika XIII. wzięte było r. 1640. lubo mieszkańcy mieli go za niedobite, i w czasie oblężenia napisali na jedney bramie, iż pierwey szczury kotow ziedzą, niż go Francuzi dobędą. Xżę Kondenz r. 1654. trzymając stronę Hiszp. od oblegania go odstąpić był przymuszony. Sławne tu bogactwy i Biblioteką jest Opac. S. Wąsta czyniące 40000. liwr. Fortyfikacya miasta jest po części Pana *l'auban*. Od Duaku m. 5. od Paryża 42. dł. 20. 26. sz. 50. 17.

ARREVERI, ob. Arvort.

ARKHUSEN, ob. Arhus.

ARROA, Aroa, wysępka Duńska na morzu Bałtyckim, na połud. wyspy Fionii.

ARROIO-DE-SERVAN, m.

Hiszp. w Estremadurze, m. 3. od Merydy.

ARROU, rz. Fr. wypływa z bliska Arnetu, łączy się z Ligerą.

ARS, m. wyspy *de Re*, nal. do Fr.

ARSHOT, ob. Aerschot.

ART, m. znaczne w Kant. Schwitz, nad jez. Zug.

ARTA, M. wielkie i dawne Turcyi Eur. w Albanii z Arcy Bisk. Chrześcian tu więcej niż Mahometanow. Handel ma znaczny. Leży nad golfem tego im. m. 28. od Lepantu.

ARTAGNAN, Hr. Fr. nad rz. *Adour* w Pow. Bigorreńskim.

ARTANNES, m. Fr. z tyt. Baronii, m. 3. od Tours.

ARTENAI, m. Fr. m. 4. od Aureliana.

ARTHEZ, m. Fr. m. 2. od *Orthes*.

ARTEZYA, *Artois*, Prow. Fr. w Niderlandzie, z tyt. Hr. między Flandryą i Pikardyą, jedna z najsłabszych Prowincji Fr. Handel iey zawisł na lnie, chmielu, w celnie, oliwie i płotnach. Dzieli się na kilka Pow. i policzona jest między Stanami Korony Fr. Należała niegdyś do 17. Prowincji Niderlandu, ale gdy Ludwik XIII. zdobył Atrebatę na Filippie IV. Krolu Hiszp. cała Artezja poddała się Francyi, r. 1640. procz Miast: *S. Omer*, i *Aire*. Te nakoniec trakt. Nimegskim Francyi ustąpione zostały r. 1678. potwierdzonymi traktatami następującymi, a w szczególności Utrechskimi 1713. Podniesiona ta Prow. na Hr. od Filipa Augusta była, a od Filipa pięknego na Xłtwo z tyt. Para 1297. Brat drugi Krola Fr. Karol Filip jest Hrabią Artezji od r. 1757. M. S. jest Arras.

ARTONNA, dawne m. Fr. w Arwernii, od Gannaty m. 2.

ARTS, wysępka Fr. na zatoczce morskiej *Morbihan*, m. 1. od *Vannes*, w Brytanii mniejszey.

ARVA, Arwa, rz. Sabaudyi, wpada

wpada pod Genewę w Rodan.

ARUDY, m. Fr. m. 3. od Oleron.

ARVERT, lub ARDVERD, połwyspa Fr. przy uściu rz. Seudry w Santonii, rodzi drzewa rozliczne, zawsze zieleniejące się; ma mtegoż im.

ARUANS, lub AROUENS, jedna z wysp leżących przy uściu rzeki Amazonow, w Amer. połud.

ARUIERES, kartuzya Fr. w Diec. Genewenskiej, dawna i bogata, fund. r. 1140. od Amadeusza II. Xcia Sabaudyi.

ARUNDEL, lub ARONDEL, m. Angiei. w Hr. Suffex, nad rz. Aruną, z tyt. Hr. m. 3. od *Chichester*. Wyśła 2 Dep. na Parl. St. są między uczonemi marmury Arondelkie, tak nazwane, iż od Hrabia Arondelkiego z wyspy Paros były tu wprowadzone. Marmury te wyrażają Epoki, od pan. Cekropsa Założyciela Krol. Ateńskiego do Archonta Diognetta, co czyni lat 1318. Te dziś tklaaaia część marmurow Oxfordzkich. dl. 17. 5. lz. 50. 50.

ARWA, ob. Arawa.

ARWERNIA, ob. *Auvergne*.

ARZAMAS, M. Moskiewskie, nad rz. *Mohrza reka*, w Prow. Morduańskiej, na traktie z Moskwy do Astrakanu. 120. m. na połud. ku w. od Moskwy, od Astrakanu m. 200. Tu Generał Dluhoruki pokroił buntujących się Kozaków.

ARZILA, Arzylla, forteca dawna i piękne M. Atr. nadm. nad Oceanem, w Krol. Fezańskim, nal. do Krol. Marokańskiego. Alfons Krol Portug. dobywszy Arzylli szturmem, dziedzica Tronu Fezańkiego z sioltrą wziął w niewolę. Ten potym młody Xiążę dopiawszy Korony r. 1508. z 100000. wojska obległ fortecę, ale odstąpić był przymuszony, którą sami Portug. opuścili. Od Fezu na połn. ku z. m. 35.

ARZILLIERES, baronia Fr. w Szampanii.

ARZINGAN, lub ARZENGAN,

M. Azyat. w Natolii nad Eufratem. Od Erzerum na połud m. 46.

ASAD-ABAD, lub ASED-ABAD, piękne M. Az. w Persyi, w Prow. *Irak-Agemi*, m. 27. na połn. ku w. od Mosulu.

S. ASAPA, M. Ang. Biskupie nad Kluydą w X. Wallii, m. 3. od Flenty.

ASAPS, m. Fr. w Pow. Bearneńskim.

ASCENSYI, *Ascensionis Ins.* ob. Wniebowstąpienia, wyspa.

ASCHA, m. Brabancyi Austr. między Bruxellą i Alostą. Mieszkańcy *Ascensyjanie* się zowią.

ASCHAFFENBURG, *Aschburgun*, znaczne M. Niem. w Frankonii, niegdyś było Cef. teraz należy do Arcy Bisk. Mogunckiego, który tu ma zamek wspaniały. Jest nad Menem, m. 8. od Frankfortu, 12. od Moguncyi. dl. 26. 35. fz. 50.

ASCHAU; ob. Rottenberg.

ASCHERLEBEN, m. Niem. w Xstwie-Anhalt, założone na ruinach Askanii, zkąd poszedł dom Xżąt Anhalt, którzy wprzod pitali się Hrabiami Askanii. m. 8. na w. od Halberstadu.

ASCOLI, *Asculum*, M. Wł. w Marchii Ankonitańskiej z Bisk. Oyczyzna Mikolaia IV. Pap. Ma dwa zamki, jest na gorze, po pod którą płynie rz. Fronto. Od Ankony na połud. m. 20. dl. 31. 23. fz. 42. 47.

ASCOLI-DE-SATRIANO, M. Krol. Neapol. w Kapitanacie z Bisk. od Benewentu m. 15. na w. st. zwycięstwem Fabrycyusza nad Pirrem Krolem Epiru.

ASFELD, lenność Xstwa Bremeńskiego, nadana od Krolowy Chrystyny Oycu Generała Asfelda.

ASHBURTON, m. Ang. w Hr. Dewonii, wyśła 2. Deput. na Parl. m. 9. od Excesteru.

ASINARIA, Azynara, wyspka bliska brzegu zachodniego Sardynii, m. 7. od Saffari. Blisko tej wyspy r. 1409. Genuńczykowie przegrali bitwę morską z Aragon-

czykami.

ASKEATON, m. Irlandyi w Hr. Limerick. Wyfuła Dep. na Parl. m. 6. od Limericku.

ASNA, piękne m. Egiptu wyż. nad Nilem. Mieszkańcy są bogaci, prowadzą handel bydłem i zbożem. Pozostałą tu ieszczę znaki godnych podziwienia budowli, i grobow Pogańskich.

ASNOIS, Baronia Fr. w X. Aureliańskim, m. 2. od Clamecy.

ASOLA, m. Weneckie w Pow. Breściańskim, blisko rz. Chiezy z Opac. m. 8. od Kremony.

ASOLO, Azul, M. Wł. ludne w Pow. Trewizańskim nad źrózdem rz. Muson, m. 4. od Bassano.

ASPERG, ob. HohenAsperg.

ASPEROSA, *Abdera*, M. Turcyi Europ. w Romanii nad Archipel. z Bisk. Greckim, i z portem, m. 9. od Nikopolu. dł. 42. 50. sz. 40. 58.

ASPRES, m. Fr. iedno w Normandyi, drugie w Delfinacie. m. 4. od Gap.

ASSANKALA, *Affancalé*, M. mocne w Armenii nad rz. Araxą. Ma cieplice dobre i uczęszczane, m. 9. na połn. od Erzerum.

ASSANCHIF, M. Azyi w Dyarbeku nad Tygrem, od Dyarbeki m. 16.

ASSAT, Baronia Fr. w Pow. Bearnęńskim, m. 2. od Pau.

ASSEM, ob. Arder.

ASSENIPOLANIE, *Affenipoli*, narod Amer. połn. w Luizianie, dziki ieszczę po części.

ASSENSA, M. Duńskie nadm. na wyspie Fionii z portem. Tu stawaiają płynący z Xstwa Slezwickiego do Kopenhagi. Od Odensee m. 7.

ASSIGNIES, Margr. Fr. w Artezji.

ASSISIO, Aflyz, M. Bisk. w Xstwie Spoletu. Wybudowane iest na schyłku wysokiey góry. Oczyszczają S. Klary, i S. Franciszka, ktorému tu gmach wyfoki, na trzy wielkie piątra iest stawiony. Od Spole-

tu na połn. m. 8. dł. 30. 12. sz. 43. 4.

ASSOMPTION, *Affumptio*, ob. Wniebowzięcia, wyspa i Miaſto.

ASSONNA, m. Fr. w Pikta-wii, m. 6. od Niorty.

ASTABAT, M. piękne Az. w Armenii, o m. 1. od Araxy. Jest w gruncie dobrym i obfitym w wina wyborne. W okolicy Astabaty rośnie korzeń zwany *rouas*, rozciągający się po ziemi, iak lukrecya, a ktorzy służy do farbowania materyi w wyfokim kolorze czerwonym. Wiele go ztąd bardzo sprzedają do Perfyi i Indyi. Od Nachiwanu na połud. m. 5.

ASTARAC, lub **ESTARAC**, mały Pow. Fr. w Gaskonii z tyt. Hr. ludny i urodzayny. M. S. iest Miranda.

ASTER, m. Fr. z tyt. Wiskontego w Pow. Bigorreńskim.

ASTERABAT, lub **ASTRABAT**, wielkie M. Perskie w Prow. tegoż im. ktora iest dawną Hirkanią, nad rz. i blisko gulfu Asterabackiego, przy końcu połud. morza Kaspyskiego.

ASTI, *Asta*, piękne i dawne M. i Hr. Wł. w Piemontcie, z zamkiem, i Bisk. Wzięte było od Franc. 1703. ale 1704. odebrane od Xcia Sabaudyi, i powtornie od Franc. 1745. a nakoniec od Krola Sardynii 1746. zdobyte było. Leży nad Tanarą, o m. 5. od Alby. dł. 25. 50. sz. 44. 50.

ASTIER, m. Fr. z Opac. m. 4. od *Perigueux*.

ASTORGA, *Asturica*, dawne M. Hiszp. w Krol. Legionu z Bisk. Jest dobrze ufortyfikowane sztuką i z natury. Leży na równinie wesołej nad rz. Tuettą obfitą w delikatne pszragi. Od Legionu na połud. m. 10. dł. 12. sz. 41. 20.

ASTRACHAN, lub **ASTRACHAN**, Krol. Tartaryi Azyatyckiey pod pan. Rossyjskim. Kray ten zawiera niektore miaſta nad Wolgą, reszta są stepy rościągające się aż do morza Kaspyskiego, z ktorzych soli dostatkim zbierają. Zbieranie iey

wprzod Obywatele mieli wolne, ale iak ią Dwor Moskiewski sobie przywłaszczył, drogo sol tu opłacać muszą, naywiększy z ryb: lubo tu bardzo tanich, odbył maia. Grunt tu z siebie żyzny, dla suchość, iż tu żadne nie padaią deszcze, mało co rodzi, melony jednak rownie przednie, wydaie iak w Persyi. Wolga swym wylewem, tak iako Nil sprawnie żyżność Krain nadbrzeżnych. Wody w całym kraiu, procz rzecznych, są sione, przeto same prawie brzegi rzek są osiadłe. Hordy jednak Tatarow po głębokich są nawet rozległe stepach.

ASTRACHAN, lub **ASTRAKAN**, M. S. Krol. tego im. w Tartaryi na kępie Wolgi nowo wybudowane blisko dawnego Astrakanu. Domy ma wszystkie, procz Katedr. i niektórych Cerkwi, drewniane, przeto czestym jest podległe pożarom. W r. 1767. ogień tyfiąc tu domow pochłonał. Opałany jest Astrakan murem i palisadami, osiadły Moskalam, Angl. Franc. &c. ktorzy tu znaczny handel morzem Kaspijskim prowadzą z Persią. Car Iwan Bazyłowicz r. 1554. opanował to M. na Tatarach Nagajfskich odniesionym zwycięstwem. W r. 167c. Stenkoraczyn herfzt rokofzu, wziął go był zdradą, ale wkrótce buntu przypłacił śmiercią. Od morza o m. 20. dl. 67. sz. 46. 22.

ASTURIA, Asturya, Prow. Hisz. z tyt. Xstwa między Biskaią i Legionem, długa na m. 48. szer. 18. Dzieli się na Asturyą Owiedańską i Santyllańską, zwane od miast swych. Ta Prow. pełna jest lasow i gór. Wina tu przednie i konie. Znaydaią się w Asturyi minery złote, lazurowe, chryzokoll, &c. Obywatele są bitni, szczerzy i pracowici. Szlachta Asturyjska nayzacnieylza jest w Hiszpanii. Pierworodni Synowie Krolow Hiszp. pifzą się Xzętami Asturyi.

ATAKAMA, *Atacama*, M. Ameryki połud. w Peru. Tegoż im. są

blisko stepy rozległe, i pasmo gór dzielących Peru od Chili. Mrozy tu niekiedy tak bywaią tęgie, iż ludzie w domach marzną.

ATAKAMES, *Atacames*, Gubernia w Peru zawisła od Audienicyi *Quitto*, ciągnie się po nad brzegiem morza połud. pod Gwaiakwilę. Od r. 1741. zaludniać się poczęło, przez komunikacyą morza połud. w *Quitto* z rz. *Imerauda*.

ATALAYA, m. Portug. w Estremadurze, na wzgórze z fortecą dobrą, m. 2. od Tomary.

ATANAK, ob. Aifnay-le-Duc.

ATENA, m. Wł. w Kr. Neapol. z tyt. X. m. 9. na półn. od *Policastro*.

ATENY, ob. Atyna.

ATH, M. piękne i mocne w Hr. Hannonii Austr. Od Franc. wzięte było r. 1697. i 1707. ale tymże wkrótce odebrane od sprzymierzonych zostało, r. 1707. Od Mons m. 5. dl. 21. 30. sz. 50. 35.

ATHBOY, m. Irlandyi w Hr. *Est-Meath*, wylyła Dep. na Parl. m. 3. od Trimu.

ATHEA, m. 1. od *Craon*, **ATHIS**, w Normandyi, m. 5. od *Vira*, są m. Franc.

ATHENREY, *Athenria*, m. Irlandyi, w Hr. Galloway, mało ludne, wysyła Dep. na Parl. m. 4. od Galloway.

ATHERDEA, m. Irlandyi w Hr. Luth, wysyła Dep. na Parl. m. 3. od Luthii.

ATHLONA, kanton Irlandyi, w Hr. Roskomen, niegdyś Bisk. z zamkiem i mostem pięknym nad Shannoną. Wylyła Dep. na Parl. Jest stol. Hrabstwa *West-Meath*. Od Dublina na w. m. 25. od Ardachy na połud. m. 9. dl. 9. 30. sz. 53. 20.

ATHOL, Atholia, Kanton Szkocyi półn. w Hr. Perth, zalany prawie jeziorami. Ma M. S. Blair.

ATHOS, *Monte Santo*, *Agios Oros*, wysoka góra Grecyi w Macedonii na połwyspie Archipelagu, ktora przy zachodzie słońca, aż na Le-

mnos wysepę cień rzuca; mieszkana jest od Mnichow Greckich, którzy na niej 22. Klasztorow mają, a pu-
styń 40. w tych zaś na 6000. Mni-
chow się mieści, którzy haracz Por-
cie placą, żyją ostro, i tylko z pracy
rąk. Zrzczeni od Turkow Biskupi
Greccy tu odsyłani bywają, i ztąd
Mnichy brane na Bisk. bywają.

ATLANTYCKI Ocean, zo-
wie się morze między Afryką i Ame-
ryką zawarte.

ATLAS, Pasmo gór wysokich
w Afr., które dzielą Barbariją od Bi-
ledalgerjdu, rozciągając się od w.
do z. W wielu miejscach jest nie-
mieszkany z przyczyny ostrości zim-
na. Gdzie jest powietrze umiarko-
wane, tam Afrykanie pędzą łwe
trzody. Wierzch jest zawsze okryty
śniegiem, gdzie nigdzie zboże z
pod śniegu rośnie, i jak topnieć za-
czyna, kłosa się ukazują. Ryżu tu
zbieraia dostatkim. Jest to naj-
bliższa góra w Afryce. Od niej,
iż mniemano dawniej, że Niebo ca-
łe na Atlasie się wspiera, nazywamy
dziśiay, zbiór kart Geograficznych,
Atlasem.

ATOK, M. S. Prowincji tego
im. w Azji w stanach Mogólskich,
nad zbieganiem rzek Nilao i Indu.

ATREBATA, ob. Arras.

ATRI, *Adria*, m. Wl. w Kr. Ne-
ap. w Abruzzo, z tyt. X. Nal. do
domu Akwawiwow, ma Bisk. Le-
ży na górze skalistej, m. 4. od Te-
ramo. dł. 31. 38. sz. 42. 45.

ATTALENS, wieś, zamek i
Pow. Szwajc. w Kant. Fryburg-
skim, m. 2. od Fryburga.

ATTAN COURT, m. Fr. za-
lecone wodami mineralnemi, m. 3.
od *Joinville*.

ATTENDORF, lub **OTTERN-
DORF**, M. w cyr. Saxonii niżej blisko
uścia Elby, miejsce gdzie się zgrom-
adzają stany Pow. Hadelskiego.

ATTERDORF, m. w Xlwie
Westfalii nad rz. Bichą, m. 10. od
Arensbergi. Ztąd marmury dobre
wychodzą. W r. 1742. prawie całe

spaliło się.

ATTIGNI, Attiniak, *Attinac-
cum*, m. Fr. w Szampanii. miejsce
dawne, pamiętne zborami, i bawie-
niem się tu niektórych Krolow Fr.
Chilperyk Krol, tu umarł, a Ludwik
łagodnym zwany za zabicie brata,
tu miejsce łobie pokuty obrał. Od
Remow na półn. ku w. m. 8. dł. 22.
17. sz. 49. 30.

ATTINGA, kraj w Azji bliz-
ko Kapu Komorynu, w którym Kro-
iowa rządzi, i nie idzie za mąż, ale
mężki trzyma Saray, Korona tu idzie
po samey tylko kądzieli.

ATTISHOLZ, lub **ATISWALD**,
śl. miejsce w Szwajcarach wodami
mineralnemi o półmili od Soloturny.

ATYNA, lub **SETYNA**, Ate-
ny, *Athena*, M. Grecyi, śl. i staro-
żytne, pamiętne dawniej Rzeplta,
Oycyzna tylu mędrcom i wodzow.
Dziś ledwie z rozwalin o jego prze-
szley wielkości wniesć można. Li-
czy jeszcze mieszkańcow po więk-
szej części Greow na 16000. ma
Arcy Bisk. zawisłe od Patryarchy
Carogrodzkiego. Margr. Bonifaciusz
zdobył był Ateny na Grekach, i do
r. 1282. w rękach Franc. zostawały,
aż ci w czasie śl. Niezporow Sycy-
lijskich ztąd od Aragończykow wy-
pędzeni zostali. Z pod pan. Aragoń-
czykow przeszły w dom Akcziolow;
z tych Xciu VIII. wydarł je Maho-
met II. r. 1455. Opanowane Ateny
od Wenetow r. 1464. były w ich rę-
ku do r. 1687. gdy wzięte od Tur-
kow, pod ich zostały jarzmem. Ateń-
czycowie są dorodni, ale chytrzy i
złku chciwi. Handlują jedwabiem,
lnem, woikiem i oliwą. Leżą Ate-
ny w Liwadyi, m. 40. na półn. ku w.
od Mizytry, od Larysly 53. dł. 41.
55. sz. 38.

AVA, ob. Awa.

AVALON, m. Fr. w Burgun-
dyi, znaczne handlem, w Pow. Sem-
murreńskim. Po 3. miesiącach oblę-
żenia wzięte było r. 1007. od Ro-
berta Kr. Fr. Ma zamek mocny, le-
ży w gruncie dobrym, obfituje w

wina. Od Antyziodoru na połud. *m.* 10. od *Dijon m.* 20. Jest także Prow. tego im. w Amer. połn. na wysepie ziemi nowej, *Terre neuve.*

AVALON, wieś i zamek Fr. *m.* 6. od Grenobli.

AVAUGOUR, Baronia Fr. w Brytanii, *m.* 2. od *Gwincamp.*

AVUX-LA-VILIE, *m.* Fr. z t.t. Hr. *m.* 5. od Remow.

AUB, *m.* Niem. w Frankonii z Grodem, w Bisk. Wurtzburckim.

AUBAGNE, *Albinia*, *m.* Fr. w Prowancyi, gdzie kilkakroć stany Prowancyi zgromadzone były. Od *Toulon m.* 8.

AUBAIS, Margr. Fr. *m.* 4. od *Nisinas.*

AUBÉ, *Alba*, rz. Fr. która płynie przez Szampanią i łączy się z Sekwaną i Marcilly.

AUBENAS, o *m.* 6. od *Viviers.*

AUBENTON, w Pikardyi, o *m.* 4. od *Pervins.*

AUBETERRE, w Pow Engolizmeńskim z Opac.

AUBIGNE, w X. Andegawskim, z kąd bierze nazwisko pewna familia Fr. są małe *m.* Franc.

AUBIGNY, Albinia, *m.* Fr. z zamkiem i tyt. X. dziedzictwo iednego Anglika, od *Bourges* na połn. *m.* 9. Są inne *m.* we Fr. tegoż im.

S. AUBIN, lub S. ALBIN, Pow. zamek, i wieś w Szwaycarach do Kant. Fryburg. między jezierzem Morat i Neufchatel.

AUBIN-DU-CORMIER, *Cornutus*, *M.* Fr. w Brytanii, wystawione r. 1222. od Xcia Mauklera. Sł. wygraną Wiskontego *Tremouille*, nad X. Aureliańskim odniesioną r. 1488. Od *Rennes m.* 4. od *Paryża* 74. dł. 16 15. sz. 48 15.

S. AUBIN, Opac. S. Albina w Andegawie, czyni 20000. liwr. Wielce iunych mieści jest nieznamy czynnych we Fr. tego im.

AUBONNA, *Albona*, piękne *M.* Szwayc. w Kant. Berneńskim nad rz. tegoż im. o *m.* 1. od icz. Genewskiego. Kąpione nayprzód od Ta-

werniora woiażera, i przedane Margrabi de *Quefne*, a od Berneńczykow nakoniec r. 1701. odkupione było. Od *Lauzanuy m.* 4. dł. 23 57. sz. 48 30.

AUBUSSON, *Albutio*, *m.* Fr. w Marchii z tyt. Wiskontego, kotoremu słu. dom *Aubusson*, winten swe nazwisko. Oddalony od tey familii z dawnych czasow, Ludwik XIV. ustałił go z okolicą Xciu *Feuillade*, w zamianę za *Saint Cyr*. Ręko-dziela tu założone meblow, czynią go ludnym i handl. Od *Bourganueuf m.* 7. od *Evauux* 9.

AUCH, *Augusta Auscorum*, *M.* Fr. stoł. Armaniaku, z Wielkorządztwem, główne całe Gaskonii. Ma Arcy Bisk. mającego tyt. Prymasa Akwitanii, i do tego wielkie dochody, kotorego tu Katedra dziwnie jest wspaniała. W Kapitulie mieści 5. Kanonikow Swieckich, z tych iednym jest sam Krol Fr. iako Hr. Armaniaku. Leży na górze, od *Touloufy* na z. *m.* 11. dł. 18. 20. sz. 43 38.

AUDA, *Atax*, rz. Fr. płynie z gór Pyreneyskich przez Langwedocyą niż. i wpada do morza śródziemnego blisko *Narbonny*.

AVEIN, wieś w Niderlandzie, o *m.* 2. od *Roshefort* w X. Luxemburckim, gdzie Francuzi porażili *Hilz* r. 1635.

AVEIRO, *Lawara*, *Averium*, *M.* Portug. z tyt. Xstwa i portem dobrym. Oyczyzna Aryusza *Barbof*sy, *m.* 2. od *Oceanu*, 12. od *Porto*. dł. 9. 30. sz. 40 30.

AVELIN, Baronia Fr. *m.* 2. od *Lilli*.

AVELLINO, *Abellinum*, *Awellin*, *M.* Wł. w Kr. Neapol z Bisk. W r. 1694. trzęsieniem ziemi zruynowane zostało. Od *Benewentu m.* 5. dł. 32. 33. sz. 40 53.

AVENAY, *m.* Fr. z Opac. czyniącym 25000. liwr. o *m.* 1. od *Epernay*.

AVENCHACH, lub *Avancher*, *Aventium*, piękne *M.* Szwayc. i Pow. Kantonu Berneńskiego, dawniey znaczne i stoł. całe Szwaycaryi,

ale dziś spustoszałe. Wiele tu znaków starożytności Rzymńskiej dać się widzieć. Pierwsi Bisk. Lauzańscy tu mieli rezyd. Leży o półmili od jez. Morat, od Fryburga, *m.* 2. dł. 24. 37. sz. 46. 60.

AVENIERES, *m.* Fr. blisko Lawalu. Inne tego im. *m.* 3. od Belsey.

AVERBACH, *m.* Niem. w Palatynacie wyż. Bawaryi, *m.* 12. na połud. ku w. od Norymbergi.

AVERNO, Awern, Jezioro Wł. w Kr. Neapol. blisko *Puzzoli*, dawniej zaraźliwe, dziś dobre mające wody, i które niegdyś łączyło się z jez. *Lucrinum*, i miał port wygodny, zniesiony bez znaku trzęsieniem ziemi r. 1508.

AUERSBERG, *Auerszperg*, *M.* i *Hr.* Niem. w Karnieli, *m.* 8. na połud. od Laubachu.

AUERSBURG, zamek mocny w Bawaryi na górze, *m.* 3. od Kufsteinu.

AVERSA, *m.* Kr. Neapol. z Bisk. w misey równinie; Oyczyzna Tozzego. Od Kapuy *m.* 3. tyleż od Neapolu. dł. 31. 50. sz. 41.

AVES, *Avium*, ob. Ptaków wyspa.

AVESNES, *m.* Fr. obronne w Hannoni, którego twierdze Marszałek *Vauban* odnowił. Ustąpione było Francyi r. 1659. od *Maubenge* *m.* 3. od *Cambrai* *m.* 10.

AVESNES-LES-NONAINES, Opac. Fr. w Artezyi, blisko Atrebaty, fund. r. 1128. dla Mnišek, czyni 12000. liwr.

AVESNE-LE-COMTE', *m.* Fr. w Artezyi, *m.* 4. od Atrebaty.

AUFÉAY, *m.* Fr. *m.* 4. od *Argues*.

AUFNAU, lub *UFNAU*, kępa jeziora Zurychu, nal. do Opac. Pułstelniczego S. Maryi. Śl. Poeta Frankoński Ulryk *de Huttem* tu umarł r. 1523.

AUGE, *Algia*, mały Pow. Fr. z tyt. Wikontego. Obsituie w zboże, len, i jabłka. Ku morzu ma zupy

foli białey i w około buyne pastwiska, na których liczne trzody bydła zawsze się pasą.

AUGOSTODUN, ob. Autum.

AUGUSTOW, Pol. *M.* piękne i dosyć mocne w Woiewodztwie Podlaskim, z Stwem. Wystawione od Zygmunta Augusta Krol. Pol. od którego ma nazwisko. Leży nad jez. od Bielska na półn. *m.* 18. od Warszawy *m.* 40. dł. 41. 37. sz. 53. 25.

AUGSBURG, ob. Ansburg.

AUGST, *Augusta Rauracorum*, daw. *M.* stoł. niegdyś Rauraków, gdzie Manucyusz Plankus Rzymiką pod Augustem wprowadził osadę, teraz tylko Wieś, *m.* 2. od Bazylei. Dają się tu widzieć ruzwaliny Amfiteatru, i niektóre starożytności pamiątki wydobywane bywają. Wieś należy do Domu Austr. a okolica iey nad rz. *Ergetzą* do Bazylei. Augusta od Attyli zruynowaną została, a Biskupi ztąd do Bazylei swą Katedrę przenieśli, która zatym powiększać się poczęła.

AUGUSTBURG, zamek wspaniały w Misnii, w Pow. Ertzburckim, nad rz. *Tfzopą*, na granicy *Voigtland*.

S. AUGUSTYN, forteca Amer. półn. na brzegu wschodnim Florydy; należała do Hiszp. ale traktatem pokoju r. 1763. ustąpiona jest Anglikom. Tego im. jest Kap w Brezylji. Tegoż im. jest Opac. S. Maura zakonu, we Fr. czyni 7500. liwr. przy *Linoges*, inne jest przy *Terouane*.

AVIGNON, Awenion, *Avenio*, piękne i wiel. *M.* Fr. stoł. stanowiąc, tegoż im. należące do Biskupów Rzymskich kupionego przez Klementa VI. r. 1348. od Joanny Krolowy Nawarry i Hrabiny Prowanckiej za 80000. dukatów. Przez lat 62. aż do Grzegorza XI. tu Papież mieli rezyd. Syxt VI. postanowił Aweniońskie Arcy Bisk. r. 1475. Wprzod zaś Bonifacy VIII. założył tu Akademią r. 1303. Zdobiją Awenion przepyszne kościoły.

Jest nad Rodanem, *m.* 5. od *Orange*, od *Aix m.* 16. dł. 22. 28. sz. 43. 57.

AVILA, Awila, *Abula*, dawne i mocne M. Hiszp. w starej Kastylii z Bisk. i Akad. Rękodzieła fukiennego ma przednie. Leży w okolicy wesołej opasanej górami okrytejn drzewem owocowym i winnicami. Oczyszczną jest S. Terefisy i Gonzalesa. Od Salamanki *m.* 16. na połud. dł. 13. 22. sz. 40. 35. Tego im. jest *m.* Amer. w Peru.

AVILES, *m.* Hiszp. w Asturji, nal. do Krol. Legionu, jest od Owiedo na połud. ku z. o *m.* 10.

AVIS, *Avifium*, Awiz, *m.* Portug. w Alentei, na górze z zamkiem, blisko rz. Awizy. Ztąd kawalerowie Awizańscy wzięli swoje nazwisko, ustanowieni od Dom Alfonfa Henryka I. Kr. Portug. Od Estremozy na z. *m.* 7.

S. AULAIRE, Margr. Fr. *m.* 5. na z. od *Chaalons*.

AULAYE, o *m.* 8. od Angulemy;

AULONZA, *m.* 4. od Tulles;

AULPS, od *Frejus m.* 8. są *m.* Franc.

AUMALE, albo **ALBEMARTE**, Albamarta, M. i Hr. Fr. w Normandyi wyż. podniesione na Xftwo Paroftwo od Henryka II. dla Gwizyusza. Ma Opac. czyniące 5000. liwr. Sarze Albemartkie są szacowane. Leży na gran. Pikardyi, od Rotomagu *m.* 14. od Ambianu *m.* 10. dł. 19. 20. sz. 49 50.

AUMONT, *m.* Fr. i Wł. z tyt. Xftwa Paroftwa, nadanym mu r. 1665. Jest w Szampanii *m.* 2. od *Troyes*.

AUMONE, Opac. Fr. *m.* 6. od Bley, czyni 4500. liwr.

AUNAY, *m.* Fr. w Piktawii, *m.* 8. od Nionzy. Inne tego im. z Opac. Cyfter. czyniącym 7000. liwr. w Normandyi, *m.* 5. od *Bayeux*.

AUNEAU, *m.* Fr. z zamkiem starym, *m.* 4. od Karnutu, pamiętne Reitrow zbitych od X.

Gwizyusza pod Henrykiem III.

AUNIS, Alteński Pow. mała Prow. Fr. między Piktawią i Santonią. Ten kraj, lubo fuchy, wina i zboża wydaie dostatkem. Drzewa ma mało, ale wiele ieszior stonych, z których tu wyborną sol wyciągać umieją. Ze jest nad morzem, i ma porty, przeto jest handlowny i bogaty.

AVOGE, piękny zamek Fr. w Prow. Lugduńskiej na trakcie Paryzkim, dziedziczny Xiążąt *Ivelot*, których jest rezydencyą.

AVON, Awona, są 3. rzeczki tego im. w Anglii, jedna pod Bath, i Bristol, druga pod Salisbury, trzecia pod Warwick płynie.

AURACH, Aurak, *Auracum*, *m.* Niem. z zamkiem dobrym, zwykła rezyd. Xiążąt młodszych domu Wirtemberskiego. Leży o *m.* 10. na z. od Ulmy, a 6. od Tubingi. dł. 27. 4. sz. 48. 25.

AURACH-HERZOG, lub **HERZOGAURACH**, *m.* Niem. w Frankonii w Bisk. Bamberkim, od Norymbergi *m.* 6. na półn.

AVRANCHES, *Abrincæ*, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Bisk. ktore Huet zaszczycił. Fortyfikacye miasta od Angl. r. 1203. zwalone były, ale z czatem odnowione zostały. Jabłeczniki Arauzeńskie są nayełpze w Normandyi. Powiat Arauzeński rozciąga na *m.* 10. M. leży nad rz. Sez, pół mili od morza, od Mortain na z. *m.* 8. dł. 17. 16. sz. 48. 41.

AURAY, *Auracum*, Aurak, M. Fr. i port w Brytanii niż. nad golfem Morbian. Pamiętne jest potyczką r. 1364. na ktorey Gesklin był uwięziony. Od *Vannes* na z. *m.* 4. od Paryża 106. od Rennes na połud. 23. dł. 14. 40. sz. 47. 44.

AURE, dolina we Fr. którą przerzyna rz. Nesta, a z ktorey wycinają drzew wiele do budowli okrętów Krolewskich.

AURELIA, Aureliańskie Xftwo, ob. Orleans.

AURENGABAD, wiel. M. Indyjskie, stol. Prow. Balagaty w Państwie Mogolskim. Jest handl. i ludne w gruncie żyznym.

AURICK, M. Niem. w Ostfryzyi w cyr. Westfalii z zamkiem dobrym. Leży na równinie okrażonej lasem pełnym zwierzyny. Od Embdeny *m.* 5. od Oldenburga 8. dł. 25. sz. 53. 28.

AURIGNY, wysepka na brzegach Normandyi blisko *Contentin*, należy do Anglików.

AURILLAC, Auryllak, znaczne M. Fr. i ludne z Opac. w Arwernii wyż. Oyczyzna wielu znakomych ludzi. Gerbert Papież pod im. Sylwestra II. r. 999. Fortet, Aibrol, Noailles Marzatek i Kardynał tu się rodzili. Od Tulles na połud. ku w. *m.* 11. od Paryża *m.* 100. dł. 20. 3. sz. 44. 55.

AURILLY, m. Fr. w Normandyi wyż. stol. Marg. Dają się tu widzieć rozwaliny zamku wielkiego.

AUSBURG, Aufzpurg. *Augusta Vindelicorum*, M. Niem. wielkie, sławne i starożytne, stol. cyr. Szwabii i Bisk. Augszburskiego. W okolicy ma piękne równiny pełne pastwisk i łąk. Rząd miasta jest tak dobry, iż może być miasto za najporządniejszy w świecie. Jest Cef. wolne. Pałac Biskupi jest piękny, w którym tu ułożone było wyznanie wiary Lutera r. 1530. zwane *Confessio Augustana*. Kościoły i Ratusz godne są widzenia. Turennius r. 1646. oblegał go bezskutecznie. Sławna liga r. 1687. w której się wiele potencji Europ. przeciw Fran. oświadczyło, tu była zawarta. W r. 1703. dobyty był od Franc. Aufzpurg, ale wkrótce po potyczce Hochstadzkiej oddany został. Handel jego już wiele zmniejszony odtąd, iak w Hollandyi kwitnąć począł, znaczny jednak ma z różnych galanteryi, i srebrnych rękodzieł odbył. Leży między Werdachem i Lechem od Munichu *m.* 12. od Norynbergi *m.* 25. dł. 28. 28. 12. 48. 24.

AUSCH, ob. Auch.

AUSSEA, m. Styryi wyż. znaczne szymbami solnemi.

AUSSIG, *Austra*, piękne i wesołe M. Krol. w Czechach w cyr. *Leutmeritz*. Tu Misniyczykowie od Hussytow r. 1426. porażeni byli. Od Leutmerycza *m.* 4.

AUSSON, m. Fr. od *S. Florentin m.* 4.

AUSTERLICZ, albo Sławkow, porządne M. Morawii, o 10. *m.* na połud. od Brüny.

AUSTRYA, *Oesterreich* po Niem. *Autriche* po Fr. Prowincya Niemiecka. między Czechami, Węgrami, Styryą i Bawaryą. Rz. Ensa wpadająca w Dunay dzieli ją na wyż. i niż. Wiedeń jest iey M. S. i rezyd. Cefarzow domu Austr. Ta Prowincya żywnością gruntu, zdrowym powietrzem, obfitością i miłym położeniem celuje inne w Niem. Wina, zboża, i owocow ma dostatek. Szafrań tu rośnie lepszy nad Indyjski. Austriacy są dowcipni, obyczayni, kochający się w naukach, i rękodzielach, i są dobrzy wojownicy. Nie trzeba mieszać iey z cyr. Austr. który zawiera Arcy X. Austrii, Xięstwa Styryi, Karynthii, Karnioli, i Hr. Tyrolu; ani z Państwami domu Austr. Dom ten zwał się Habsburskim, z którego pierwszym Cef. Rudolf będąc, zdobywszy Austryą, na Ottokarze Krolu Czeskim, nowe dom jego wziął nazwisko. Maxymilian Cef. żeniąc się z Maryą Xiężniczką Brabancyi, Filip z Joanną Krolewną Hiszp. Neap. i Indyi znacznie dom ten wzmocnili, ale na najwyższy potęgi stopień wzniósł się w Karolu V. który Hiszp. Niderland, część Włoch i Burgundya posiadał. Dom Austr. na bracie i synie Karola V. na 2. linie podzielony został. Filip II. swą głowa linii Hiszpańskiej zakończony na Karolu II. Kr. Hiszp. Ferdynand brat Cefarz głowa linii Niem. zakończony na Karolu VI. oycu Maryi Tereffy, żony Franciszka I. Cef. a matki Jo-

zefa II. panującego, który z oyc^a Lotaryńczyka formuje nową linię domu Austr. Z familii Austr: było Cef. 16. i Krolow Hiszp. 6. Autrya zaszczycona jest tyt. Arcy Xstwa, i wielkimi Przywilejami w Rzeszy Niem.

AUSTRALNE ziemię, zowią się kraie południowe, czyli pod Ekwatorem leżące, w których najtężey depieka słońce.

AUTEUIL, Hr. Fr. m. 6. na z. od Paryża. Inne tego im. m. 2. od *Beautais*.

AUTHIE, i AUTHION, są rz. Fr. jedna w Artezyi wpada w Ocean, m. 3 od *Montreuil*, druga o m. 1. od Andegawu, łączy się z Ligera.

AUTHON, m. Fr. od *Saintes* m. 4. Tegoż im. w Aurelii m. 3. od *Montmirail*.

AUIREY, Opac. Augustyniańskie w Lotaryngii.

AUTUN, Angustodun, *Angustodunum*, dawne M. Fr. z Bisk w X. Burgundyi. Nie jest już dziś tak znaczne jak dawniej było przed zburzeniem jego od Saracenow w r. 730. Dają się tu widzieć jeszcze niektóre piękne starożytności pamiatki, rozwaliny Kościołow Januśa i Cybeli. Kościół S. Marcina go-dzien jest widzenia. Biskup Angustodunowski jest Prezefem Stanow Burgundzkich, i używa *Pallium*. Od *Dijon* na połud. m. 19. od Paryża 65.

AUTZ, m. Kurlandyi w Stwie Tukumńskim, i Parafia, od Nitawy m. 6.

AUVERGNE, Arwernia, lub Alwernia, Prow. Fr. w Lugduńskim. Miała niegdyś swych Xiążąt; przyłączona była do Korony Fr. r. 1210. od niej różnym w lenność puszczona, aż dostała się domowi Burbońskiemu, z których ostatni X Arwernii podpadł konfiskacie, r. 1531. Arwernia wrocila się do korony Prow. wołow, serow, i innych. Wnosc, dostarcza obficie Paryżowi.

Tom I.

i Lugdunowi. Obywatele są pracowici. Ztąd rocznie na 10. lub 12. tyścy robotników do Hiszp. i innych krajow wychodzi. Sidonius, Awit, Paskal, i Kancl. Franc. Hopital tu się rodzili.

AUVILLAR, m. Fr. w Gaskonii m. 5. od Agen; Oycyzna Kontentona Teologa.

AUXERRE, Antyziodor, *Antyziodorum*, M. Fr. i Hr. w Burgundyi z Bisk. R. 1669. Hr. Antyziodoreńskie przyłączone było do Stanow Burgundzkich. Karol V. kupił go od Jana Chalons r. 1370. a trak-tatem Atrebackim ustąpioue było Xięciom Burgundy r. 1435. Ludwik XI. nowo go przyłączył do korony Franc. 1477. Oycyzną jest Gilberta, Klerka, Wala i Boeuf. Od Sens m. 13. od Paryża 40 dl. 21. 14. sz. 47. 47.

AUXOIS, Pow Semurki, *Powus Alejiensis*, jest Pow. Fr. w Burgundyi, ktorego M. S. Semur.

AUXONNE, *Auffonia*, m. Fr. obrenne w Xstwie Burgundzkim z tyt. Hr. Jest nad Saoną, na ktorey ma most. Prożno go obiegał po traktacie Madryckim Hr. Launoy dla Karola V. Przyłączone jest do Stanow Burgundzkich r. 1639. Od *Dijon* na w. m. 7. od Paryża 74. dl. 23. 3. sz. 47. 11.

AUXY-LE-CHATEAU, m. i Baronia Fr. w Pikardyi, m. 3. od *Doulens*.

AUZAGUREL, ob. Zeila.

AUZANCE, m. Fr. w Arwernii, m. 4. od *Evaux*.

AUZAT, m. Fr. w Arwernii, m. 3. od *Iffoire*.

AUZON, lub Auxon, *Alfona*, m. Fr. w Arwernii, m. 3. od *Brioude*.

AW, Au, włości Bawaryi w Niem. nad Abenstą, m. 7. na z. od Landsluta.

AWA, *Arisabium*, Krol. w Arwernii nad rz. tego im. przy gólie Bergalskim. Nie trzeba go mieszać z reglemi Państwami Krol. tego.

M. stoł. **Awa** jest wielkie i ludne. Domy są drewniane, ale wyfokie, ulice pod sznur ciągnione, i obsadzone drzewem. Pałac Krolowski jest opasany murem, złocony z wierzchu i wewnątrz. Awanie temiz prawami co Japończykowie się rządzą, ale ani wspaniałości, ani obyczajności ich nie mają, są iednak ludzcy.

AWA, Krol. w Japonii z M. S. tego im. na wyłpie iedney między Niphon, i Bongo. Inne Krol. tegoż im. jest na wyłpie Niphon.

AWENTYN, ob. Abensperg.

AWLEN, *Alena*, m. Niem. w cyr. Szwabii, jest Cef. nad rz. Kochera, m. 5. od Heidenheim.

AX, m. Fr. m. 4. od *Tarascon*, pamiętne wodami mineralnemi.

AXELLA, m. Flandryi Holl. wzięte r. 1586. od Xcia Maurycego d'Orange, od Hiszp. ustąpione Holl. r. 1648. opanowane nakoniec od Franc. 1747. Leży między bagnami, o m. 5. na połu. od Gandawy. dł. 21. 24. sz. 51. 17.

AXIMA, mały kraj Afr. na brzegu złotym Gwinei. Nigrycykowie, którzy ją posiadają handlują z Hollandyą.

AXIS, termin Geografii, zowie się oś, czyli linia od iednego punktu globu ziemnego do drugiego przez sam szrodek ziemi poprowadzona, około ktorey, dla zrozumienia obrotu ziemi, wyobrażamy sobie obracający się glob ziemny. Dwa końce osi zowią się poli czyli bieguny.

AXUMA, niegdys wielkie i piękne M. Abislyunii i stoł. całego Państwa, dziś tylko wieś. Wielkość iego dawna z samych gruzow poznać się daie. Leży w okolicy urodzayney i wesofey, o m. 50. od morza czerw. dł. 54. sz. 14. 30.

AY, lub **A1**, *Ageium*, m. Fr. w Szampanii, s. winem przednim, o miłę od *Epernay*.

AYAMONTA, nadm. M. Hiszp. w Andaluzyi z dobrym zaunkiem zbudowanym na skale. Ztąd wiele maytkow biorą Hiszpiani do Indyi

zachodnich. Jest przy uysciu Gwadyany m. 6. od Tawiry, od *Cadix* m. 32.

AYEN, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim z tyt. Xstwa, o m. 1. od Luneli. Tuz *Aymarque*, m. Fr.

AYUKINI, nazwisko hordy Tartarskiej w Azyi, ma iwego Hana.

AYUTHAN, rz. w Amer. połu. wpada w Ocean spokoyny.

AZAMOR, *Azaamurum*, m. nadm. Afr. w Krol. Marokańskim w Prow. Dukweli; mało znaczne po zburzeniu iego od Portugal. 1513. Od Safii na połu. ku w. m. 20.

AZAY-LE-RIDEAU, Azyak, *Aziacum*, m. Fr. Za Karola VI. opanowali go byli Burguńczykowie, ale od Delfina Fr. r. 1418. odzyskane było. Leży nad Indrą, m. 5. od Tours.

AZAY, m. Fr. w Piktawii. Są inne miejsca we Fr. mniej znaczne.

AZEM, *Asem*, lub *Acham*, Krol. Az. w części połu. Stanow Krol. Awańskiego. Jest w gruncie wszędzie bardzo żyznym, oblitym w sabyby złote, srebrne, ołowiane, w rudę żelazną, która nal. do Krola, i wiele farb drogich. Azemczykowie są dorodni, bałwochwalczy, i wielozenni. Mieśo pste najsmaczniey iedzą. Kemmerus jest M. S. ob. Ardra.

AZENAY, m. Fr. w Piktawii.

AZILAN, m. Fr. w Langwedocyi.

AZINCOURT, lub **AGINCOURT**, wieś Fr. w Artezyi, s. zwycięstwem Anglikow, odniesionym nad Franc. r. 1415. m. 3. od Hedinu.

AZMER, M. Indyi w Państwie Mogolskim, stoł. Prow. swey, z zamkiem dziwnie mocnym, w którym sam Cef. Mogolu rezyd. często. Azmeranie są nieobyczajni i bezczelni. Drogi tu kamieniste, przeto woły podkowsywać zwykli, i tych wielu tak do iedźżenia używają iak my koni. Nie wielka część tey Prow. jest urodzayna, handel iey naywiększy w saletrze, dł. 93. sz. 25. 30.

AZO, lub **Azoo**, M. Az. w Indyi na gran. Kr. Azemskiego, nad rz. Lakwią.

AZOF, lub **Azak**, M. Turcyi Az. przy uściu rz. Donu, w Tartaryi mńieyszey. Piotr W. opanowałszy Azof 1695. umocnił go dofyć, ale r. 1711. musiał go ustąpić Turkom, którzy ie oddali Kozakom Azowskiem. Traktatem w r. 1739. fortyfikacye Azofu zburzone byly, a przez inny w r. 1774. Moskwie Azof oddany iest. dł. 58. sz. 47. 18.

AZORES, lub **Açores**, *Acipitrum insulae*, wyspy iastrzędzie, w Afr. blisko m. 200. na z. od Lizbony, nazwisko maia od wielkiego tu mnostwa iastrzędziow. Odkryte są wieku 15go. od *Gonzalofello*. Należą do Portug. Obfituia w winnice, zboża, bydło, drzewa owocowe i pastele. Liczą tych wysp 9. Angra na wyspie Tercerze iest M. S. wszyfkich.

AZYA, iedna z 4. części świata, a druga w porządku, lubo nayprzed od ludzi mieszkana, oddzielona od Europy morzem szrodz., Archipelagiem, morzem czarnym, Donem, i Dzwina; od Afr. morzem czerwonym, i między morzem Suëz, z innych stron oblana Oceanem. Nowe odkrycia dają widzieć, iż niema połączenia lądem, iako zawfze rozumiano, z Ameryką. Znacznieysze Azyi części są: Arabia, Turcyja Azjatycka, Persya, Indya, Syberya, Tartarya, Chiny, Japonia, Krol. Awańskie, Siamskie. Wyspy, Ceylan, Sondzkie, Moluckie, Celebes, Filipińskie, Maldywskie. Religie panuiące w Azyi są: Chrześ. Mahomet. i Pogańska; dwie ostatnie nayobfzerniey się rozciągają. Języki szczegolne są: Arabski, Perski, Grecki, Chinski, Japoński, Tatarski, Molucki i Malabarski. Dla rozległości swey Azya różnego doznawa powietrza. Obfituie w to wszystko, cokolwiek do wygod życia, nawet i zbytku służyć może, w kamienie drogic, diamenty, perły, rubiny, nayrzad-

sze zioła, naydelikatńieysze wonności, szyby złote, srebrne, i inne wszelkie kruszce, zwierza nieznaome Europ. lwy, tygryfy, wielbłądy, fionie, sobole, małpy różnych postaci. Rząd w Azyi wszędzie prawie iest despotyczny.

B.

BA, m. Afr. w Gwinei, w Krol. Ardrańskim, Hollendrzy tu swoy maia magazyn.

BAAR, m. Fr. w Alsacyi, m. 5. od Strazburga.

S. BABEL, m. Fr. w Arweronii, m. 3. od *Iffoire*.

BABEL-MANDEL, cieśnina morska łącząca morze czerwone z Oceanem, między iedną wysepką i górą tego im. Nazwana z Arabskiego *Bab-al-mandab*, co znaczy brama żałobna, iż Arabowie brali za tych żałobę, którzy się na tę cieśninę niebezpieczną puszczali.

BABIA Gora, iedna z Karpæckich, ale wyższa nad inne w Woiew. Krakowskiem. Iest płodna w kruszce, drzewa, zioła ofobliwsze, słuzące do lekarstw, i wody mineralne. Na wierzchu iey ma być iezioro.

BABICE, m. w ziemi Sanockiey, pod pan. Austr. w położeniu gorzysłym ale wesolym, od Przemyśla m. 4. Tegoż im. są m. Polskie w Sandomirskim i Mińskim.

BABIMOST, m. Pol. i Stwone Grodowe w Poznańskim.

BABIN, wieś w Woiew. Lubelskim, pamiętna Rplta Babińską, którą pod pan. Zygmunta Augusta r. 1560. żartobliwy szlachcic nazwiskiem *Pszczonka* wymyślił, ku poprawie przez uczciwe żarty obyczajow. Miała ta Rplta Ministrow i Urzędnikow obieranych podług wykroczenia czyiego w posiedzeniu publicznym. To zgromadzenie po śmierci Starosty Pszczonki, i Kalzowskiego, który w niey był Kancl. ustało.

BACARAT, m. Fr. w Lotaryngii, m. 4. od Lunewilli.

BACH, ob. Batha.

BACHIAN, iedna z wysp Mołuckich w Azyi, grunt ma żyzny, należy do Holl. którzy tu mają twardą fortecę.

BACHARACH, lub BACHARACH, m. Niem. w Woi. Renu niż. niedługo Cef. B. winami dobrymi. Jest nad Renem, m. 7. na z. od Mogancyl. dl. 25. 15. sz. 49. 57.

BACHMUT, M. Moskiewskie, mocne, i nowo zbudowane przeciw Tatarom w wielkorządztwie Woronieckim, nad rz. Doneczem, od r. 1736. rezydencya Hana Dońskiego. Od Azofu m. 50. na poln.

BACIESERAY, lub BACHASERAY, M. S. połwyipy Krymei w Tartaryi mnieyzey, rezyd. Hana Tatarskiego, który tu ma Pałac Architektury Chińskiego, którego część r. 1736. spalili Moskale. Od Carogrodu ku poln. m. 70. dl. 52. 30. sz. 45. 30.

BACILLY, m. Fr. w Normandyi, m. 1. od Auranches.

BACQUEVILLE, m. Fr. m. 3. od Andely.

BADAIÓZ, *Badaiozinum*, M. Hiszp. mocne, wiel. i ludne, stol. Estremadury, z Bisk. zamkiem i mostem zbudowanym jeszcze od Rzymian nad Gwadyaną. Nad nim r. 1661. porażeni byli Portugal. Od Dom-luana Austr. Badaióz jest w położeniu korzystnym Portugalczycow r. 1658. daremnie go oblegali. Jest w gruncie żyznym i obfitym w pastwiska. Od *Elous* m. 5. dl. 17. 27. 12. 38. 35.

BADEN, lub BADA, *Therma inferiores*, piękne M. Niem. w cwr. Szwabii, w Margr. tego im. z zamkiem, w którym Xzę ma rezyd. Bada zalecona jest dobrocią gruntu. i łaźniami; od których ma Niem. nazwisko. Leży blisko Renu, m. 8. na połud. od Strazburga, m. 12. od Spiry. Margr. Badeskie gran. z Bisk. Spireńskim, z X. Wirtemberskim, i Furttemberskim, na połud. z Brizgawią, na z. z Renem.

BADFN, lub BADA, *Therma superiores, Aquae Helveticae*, dawne i piękne M. Szwajcarskie, sławne cieplicami, Seymami Kantonow, i traktatem między Franc. i Cef. r. 1714. tu uczynionym. Bada zdobyta była od Szwajc. 1415. na Fryderyku Xciu Au r. ktorey Kantony Berny i Zurychu w czasie wojen domowych r. 1712. uczynili się Panami, zostawiając Katolikom wolność Religii. Leży nad rz. Limatą, m. 4. od Zurychu, 12. od Bazylei. dl. 25. 35. sz. 47. 27. Na łąkach Badeskich wykopują z ziemi kołki kamienne do gry, w których się kochali Rzymianie, i sprowadzali je z wyspy Samos; znać iż tu ich mieć musieli magazyn, ktore w zburzeniu mieysca rozwaliny ziemią pokryły.

BADFN, czyli BADA, *Therma Austriaca*, m. Niem. w Arcy X. Austryackim, sławne zdrowiem cieplicami, do których z Wiednia i innych uczęszczaią okolic. Jest nad rz. Schwachatą, m. 6. na połud. od Wiednia, 5. od Neustadtu. dl. 34. 20. sz. 47. 55.

BADFNWEILIER, m. Niem. w Bryzgawii, nal. do Margr. Badeskiego, m. 4. od Bazylei.

BADONVILLIERS, m. Fr. w Lotaryngii, m. 6. od Lunewilli.

BAFEZA, *Batia, Vina*, piękne i wiel. M. Hiszp. w Andaluzyi, z fundowaną Akademią od Jana Awilli; wydarte było Maurom od Ferdynanda Katol. Ovczyzna B. Ciakonięgo, nad rz. Gwadalkwiwir, m. 6. na poln. od *Gwadix*. dl. 14. 58. sz. 37. 45. Inne tego im. jest M. Amer. w Prow. *Los Quijos*, w Peru zbudowane od Gellarmity z Avalos r. 1559. Leży na w. *Quitto*.

BAFFA, m. na wyspie Cyprus, zbudowane na rozwalinach dawnego *Faphos*, z fortecą. Jest Kap, i wysypka tegoż im. niedaleko tego miasta.

BAFFINA, lub BAFINSKA ODNOGA, *Baffinsbaya, Sinus Bassini*,

jest w kraiu leżącym pod Arktykiem, odnoza marnka wielka odkryta od Wilelma Baffina Anglika.

BAGDAD, M. Az. na brzegu wschodnim rz. Tygrys, wyławione od Kalify Abugiasara Almanzora r. Xtula 762. Jest wiel. i dotyc handl. Iubo źle budowane, i mało ludne. Fabryka Kurdybanu jest tu znaczna. Murzy tu są z cępy. Karmelicy i Nestoryanie mają swe kościoły. Ku końcu r. 1634. dobyli go Turcy stracivszy 4000. ludzi. Nie trzeba go mieć zać z Babelonem, który był nad Eufratem. Od Baffery na półn. ku z. m. 100. od Mossulu na połud. m. 60. dł. 63. 13. sz. 33. 15.

BAGEMDEK, Prow. Ab sly-nii górzysta, i bogata w kruzec złoty.

BAGNAGAR, lub **EDERABAD**, czyli **GOLKONDA**, M. Az. w Państwie Mogolu, stolica Krol. Golkondzkiego; jest dofyć wielkie, budowane, i niemieszkanie tylko od znaczniejszych obywatelow. Pospolstwo i kupcy mieszkają na przedmieściu *Erengabad*, dłuższym nad milę. Orangzeb podbił był to M. z całym Krol. Leży blisko rz. Nerwy, m. 60. na z. od Mazulipatanu. dł. 96. sz. 15. 30.

BAGNALUC, ob. Banialuk.

BAGNARA, m. Wł. nadm. w Kr. Neapol. z tyt. Xstwa, m. 7. na półn. od Regio.

BAGNAREA, *Balneum Regis*, m. Wł. z Bisk. w Pow. Orwicińskim, fl. urodzeniem S. Bonawentury, m. 5. od Witerbu.

BAGNERES, m. Fr. zalecone wodami mineralnemi, m. 3. od Tarby. Tegoż im. jest m. Fr. równie sławne zdrowemi wodami, m. 5. od S. Bertranda.

BAGNEUX, wieś dawna wypy Fr. półtory mili od Paryża, naylepsze mająca wina w tej okolicy, gdzie wiele jest ogrodow i domow dla użycia wiejskich rozrywek uczęszczane od mieszkaicieli w Stokcy.

BAGNOLES, wieś Fr. fl. wodami miner. skutecznemi przeciw apoplexi i rhumatyzmowi, m. 3. od Domsfontu.

BAGNOLS, m. Fr. w Langwedocyi niż. w którym jest plac wesolwy mający w środku wytryskające źródła. Leży nad rz. Cezą, tocząca z piaskiem odrobiny złota. Jest m. Fr. tego im. od Mendy o m. 2., mające wody mineralne, które wzbudzają apetyt i ułatwiają transpiracyę. Jest inne w Pow. Lugduńskim z zamkiem.

BAHAMA, wyspa Ameryki półn. jedna z Lukayskich, długa m. 13. sz. m. 8. należy do Angl. Od niew mają nazwisko bystry kanał Bahamski między Florydą i Lukayskimi, i bak piaszczysty na morzu na półn. wyspy Kuby. Przez kanał Bahamski przechodzą okręty Hiszp. pływając do Hawany.

BAHRDAMBEA, ob. Dambea.

BAHRFIN, lub **BAHRAIN**, Prow. Arabska nad golfem Perskim, z wyspką tego im. sławną połowem perel. Ta Prow. obfituje w daktyle i wina wyborne, grunt ma żyzny. El-Katy jest M. S. hołduie Krol. Perkiemu.

BAHUS, M. S. Prow. Szwedzkiej tego im. mocne z zamkiem. Zbudowane jest r. 1309. od Hakina IV. Krola Norwegii. Duńczycowie ustąpili go Szwedom r. 1658. trakt. Rotchildzkim, i próżno go potym 1678. odzyskać starali się. Leży na opoce oblaney rz. Gotherlą. Od Gothermburga m. 4. od Kongeli m. 3. od Kopenhagi m. 60. dł. 29. 20. sz. 57. 52.

BAIA, było dawne M. Wł. w Krol. Neapol. blisko *Puzzoli*, z którego niepozostały, tylko rozwaliny Kościołow, i gruzy rokosznych pałacow Rzymskich; ma jeszcze zamek, który broni wnivscia jednego z naylepszych portow na morzu śródziemnym.

BAIGORAY, dolina Nawarry

niż. we Fr

BAIKAL, wiel. jez. Moskiewskie w Syberyi, długie *m.* 60. sz. 6. W trakcie do Chin przebyć go trzeba. Pełne jest ryb, naywięcey iestiotrow, szczupakow i pšov morskich. Wodę ma stodką. Wielka rz. Angara ztąd wypływa.

BAILLEUL, czyli **BELLE**, *m.* Fr. w Hr. Flandryi *m.* 3. od Ypry. Inne *m.* Fr. tego im. iest w row. Andegawskim, st. urodzeniem Renata Szopina. Od *Fleche m.* 2. Jest inne w Normandyi, zkąd poszli Bailowie Krolowie Szkoccy w 14. wieku. Jest Pow. także w Artezyi w Hr. *S. Pol.* który dał imie zancney familii Fr. wygassey.

BAINDT, Opac. Niem. w Szwabii przy Rawensbergu. Xieni ma tyt. Xiężny Państwa Niem.

BAIOCENSKI Pow. ob. Bessin.

BAINS, forteca w Ruffyllonie, *m.* 3. od Bellegardy. Znayduią się tu wody miner. Tegoż im. iest *m.* Ang. *m.* 50. od Londynu.

BAIONNA, *M.* Fr. mocne, hand. i bogate, z Bisk. i fort. w wielkorządztwie Akwitanii, ktorego fortyfikacye dziełem są *P. Vauban*. Wniyscie tu do portu iest trudne, ale stanowisko bezpieczne. Szynki Baionskie są zalecone. Miasto iest w zastawie arędney, ma grod i mennicę. Od Dax *m.* 12. od Pampelony *m.* 17. dł. 16. 9. sz. 43. 29.

BAIONNA, *M.* nadm. Hiszp. w Gallicyi z portem wygodnym, w gruncie żyznym, nad brzegiem morza bardzo rybnym *m.* 24. na połud. od Kompostelii. dł. 9. sz. 41. 54.

BAISE, rz. Fr. w Gaskonu początek bierze w *Neboussan*, i łączy się z Garumną przy *Aiguillon*. Inna rz. tego im. iest w Burgundyi.

BAIXAS, *m.* Fr. w Pow. Ruffyllońskim, *m.* 2. od Perpinienu.

BAKAN, wiel. i piękne *M.* Azjatyckie w Indyach, w Kr. Awańskim.

BAKAR, lub **BACAR**, Kraina bogata i żyzna w stanach Mogołu nad Gangeim, w ktorey Bekaner iest *M. S.*

BAKOW, *M.* Welołskie na gran. Multan, i Siedmiogrodu nad rz. Jalonicią, w którym Klemens VIII. postanowił Bisk. r. 1405. na ktore podawać Krol Polski, a sprawować iest Dominikanie i Franciszkanie mają prawo. Od Targowiska na połu. ku w. *m.* 18.

BAKU, *Bacon*, lub *Backu*, mocne *M.* Perskie w Shirwanie zwane też Albanopolem, lub Albaną. Wzięte iest od Moskalow r. 1723. i przez traktat r. 1732. przy nich się zostało. Jest handl. i położone na skale blisko morza Kaspijskiego, o *m.* 45. od Derbentu. W okolicy tego *M.* znayduią się źrzodła, z ktorych oley skalny, czyli *petroleum* zbieraiają. Służy do światła i pokosłow.

BALAGATA, Balagwata, Prow. Państwa Mogolskiego w Azji, *Aurengabad* iest iey *M. S.*

BALAGNE, ob. Balania.

BALAGUER, *Bellegarium*, *M.* Hiszp. w Katalonii z zamkiem i mostem nad rz. Segrą. r. 1645. dobyli go Franc. a 1650. odzyskali Hiszpanie. Leży pod górą spadziłą, *m.* 5. od Lerydy, 16. od Tarragony. dł. 18. 28. sz. 41. 38.

BALAMBUAN, lub **PALAMBUAN**, mocne i handl. *M.* na brzegu wschodnim wyspy Jawy, w Pow. tegoż im. ktorego iest *M. S.*

BALANIA, mała Prow. wyspy Koryfyki, w ktorey iest *M. S. Calvi*.

BALARUC, *m.* Fr. w Langwedocji niż. st. cieplicami zdrowemi na paraliż, i rumatyzm. Od Frontignan *m.* 1.

BALATON, iezioro Wegier niż. dł. na *m.* 6. szerokie *m.* 2. z niego wypływa rz. Sarwissa.

BALBASTRO, *M.* Hiszp. w Krol. Aragonii z Bisk. leży nad rz. *Varo*, *m.* 17. na połu. od Saragosly.

BALBEK, *Heliopolis*, dawne M. Az. w Syrii, opasane murem dobrym, które zawiera dotąd piękne starożytności pamiątki. Od Damaszku na połn. *m.* 15.

BALDIVIA, port najlepszy i miejsce główne Prowt Chili w Amer. połudn. Należy do Hiszp. jest między rz. Kallakalą i *del-Potreto*, przy uściu ich.

BALÉ, ob. Bazylea.

BALEARNE, Opac. Cyfter. w Burgundyi, czyni 6000. liwr. *m.* 4. od *Satins*.

BALEARSKIE wyspy, *Baleares*, jest 4. wysp. na morzu śródziemnym. Majorka, Minorka, Iwika, i Formentera, należą do Hiszp. procz Minorki Angielskiej. Mieszkańcy tych wysp dawniej sławni byli procarze. ob. wyspy osobno.

BALI, Balya, M. S. wyspy i Krol. tego im. w Azji. Wyspa jest bardzo ludna. Obfituje w ryż i wszelkie owoce. Mieszkańcy są czarni i bitni. Krol rzadko się daie widzieć, i nikomu złota z ziemi w swym Krol. wydobywać nie pozwala. Są bałwochwalczy, trupy palą na stosach, i wraz z niemi żony, które naybardziej kochali. Leży wyspa na wschodniej stronie Jawy, ma w około *m.* 14.

BALI, lub **DANIALI**, Krol. Abissynii w Afr. które opanowali Gallowie. Zadnych tu miast, ani wie nie ma. Rz. główna jest *Hawacha*.

BALINCOURT, m. i zamek Fr. *m.* 2. od *Pontoise*.

BALKA, Bałk, dawniej *Bactra*, wiel. i sławne M. Uzbekkańskie w Azji. Wzięte było od Mogolanow r. 1221. Tamerlan potym r. 1369. zdobył ją był na Huslanie, Uzbekanowie nakoniec stali się iey Panami. Domy tu naywięcej są muryrowane, Pałac Hana jest z samego marmuru. Obfituje w jedwab, z którego piękne tu tkają materye. Od Bokary na połud. *m.* 60. dł. 85. sz.

BALLANVILLIERS, Ba-

ronia Fr. *m.* 6. od Paryża.

BALLENSTADT, m. i Hr. Niem. w X. Anhalteńskim, *m.* 2. od Kwedlinburga.

BALLINEKIL, M. Irlandyi, wysła 2. Dep. na Parl. *m.* 18. na połn. ku z. od Dublina.

BALLINROAB, m. Irlandyi, stoł. Hrab. Mayonskiego, wysła Dep. na Parl. *m.* 15. od Kyli.

BALLISHANNON, m. Irlandyi w Hr. Dunnagal, wysła Dep. na Parl. *m.* 4. od Dunnagali.

BALLON, o *m.* 3. od Rupelli.

BALLOTS, w X. Andegawskim *m.* 2. od Craon.

BALMOND, o *m.* 4. od *Beaujeu*, są małe m. Fr.

BALNALU, m. Irlandyi, wysła Dep. na Parl. *m.* 2. od Longfortu.

BALON, m. Fr. z tyt. Margr. *ni.* 4. od Mans.

BALOWA, M. Azyatyckie w Indostanie, w Krol. Dekan.

BALTIMORA, m. Irlandyi, wysła 2. Dep. na Parl. Jest nad odnogą tego im. *m.* 18. na połud. ku z. od *Korck*.

BALTYCKIE morze, zowie się wielką odnogą między Niemcami i Polską, styka się z Danią, Szwecyą, Botnią, Finlandyą, Inflantami, Kurlandyą, częścią Polski i Prusami. Łączy z morzem Duńskim przez cieśninę Duńską, Belty wielki i mały. Wniyscia prawo na morze Bałtyckie ma Dania, i wybierania cła, od wchodzących lub wychodzących okrętow.

BALUKLAWA, lub **JAMBOL**, Port dobry i m. w Krymei nad morzem czarnym, gdzie jest fabryka okrętow dla Sultana Tur. *m.* 16. od Krymu.

BALWA, m. Niem. w X. Westfalskim, *m.* 3. od Arensbergi.

BALZAC, m. Fr. o *m.* 1. od *Angoulême*.

BAMBA, jedna naybogatsza z 6. Prow. Krol. Kongańskiego. Znany jest tu dostatek sioni tak ogrom-

nych, iż zęby niektórych na 200. funtow ważą. M. S. jest tegoż im. Rządca tey Prow. jest najmocniejszy z 100. dzowników Kongańskich. Mieszkańcy są woinni, Religij Chrześcijańskiej.

BAMBERGA, *Gravionarium*, wielkie i sławne M. Frankonii Niem. przedtym Cef. teraz Bisk. Leży nad zbieganiem Menu i Rednicy. Biskup Bambercki jest tu udzielnym, i Prezefem stanów Frankońskich. Przez Przwiley Henryka II. zwany Edyktem iedwabney ni i S. Kunegundy oddają hold. Biskupowi Bamberckiemu, Krol Czeski Podczafzy wielki Bambercki za Pragę, Elektor Sakski Marzalek za Witttemberg, Elektor Bawarski Stolnik za Auersbach, Brandeburcki Elektor Podkomorczy Bambercki za Kustryn, Biskup Bambercki ma głos na Seymie Rzeczy Niem. posiada w Karynthii niektóre Powiaty, które są pod pan. Austriackim. Dochody jego są bard. o znaczne. Biskupstwo rozciąga się wzdłuż na m. 32. wszerz 16. Podani jego wzięci są we Fr. od prawa *Aubarne* r. 1773. Bamberg od Ratyzbony jest o m. 30. od Wurzburga m. 16. dł. 28. 40. sz. 50.

BAMBERG, m. zesknie pod górą leżące. Tu r. 1109. traktat uczyniony na zakończenie wojny między Henrykiem IV. Cef. i Holesławem III. Xciem Polskim. Od Koniglatzu m. 11. od Glatzu m. 12.

BAMBU, lub **BAMBUK**, Krol. Nigrycyi w Afr. między krajami Galam, Kaffon, Kantu, i Kombregudą, otaczają go zewzład góry obfite w złoto.

BAMFA, M. i Hr. Szkocyi pośn. wysła Dep. na Parl. jest nad uysciem Dowemy, m. 40. na północ od Edyburga.

BANARA, lub **BENARES**, piękne i sławne M. Państwa Mogolu w Azji, które zdobiją Kościoły Fogan. Handel tu wiodą znaczny. Mieszkańcy mają wielkie nabożeństwo do wody Gangelowey poświę-

coney od wielkiego ich Kapłana, a którą duchowni drogo im przedają, piiją ją na końcu iedzenia, tak iako my zwykliśmy najlepsze trunki. Tu Bramowie najflawniejszą mieć mają w Indyach Izkolę. dł. 101. 30. sz. 26. 20.

BAN, nazwisko Węgierskie rządzcow niektórych w Węgrzech Prow. zwanych Baniami. Tak Banat Temezwarcki zowie się Prow. ktorey M. S. Temezwar.

BANBURY, m. Ang. w miłym położeniu nad rz. Chernołą, czyli członek Parlamentu, m. 4. od Oxfortu.

BANC, ob. Hak morski.

BANCA, Banka, wyspa Indyjska między Sumatrą i Borneo. Ma M. S. tego im. Holl. wystawili tu fortece; dla upewnienia tey wyspy sobie.

BANCALIS, Bankalis, M. znaczne na wyspie Sumatrze, w Krol. Achemskim. Hollendrzy prowadzą tu wielki handel. Leży z strony cieśniny Malakkii.

BANDA, siedm wysp jest w Azji, tak zwane od iedney nawnaczniejszey m. r. od Ceramy. Holl. mają na nich swe zamki, i prowadzą handel zyskowy, których najlepzą część posiadają. Z tych to nam wysp przychodzi kwiat i galki muszkatowe, które tu tylko szczerzolgulnie rosną. Trzęsieniem częstym ziemi są podlegle. Mieszkańcy są bitni. Powietrze mają niezdrowe ob. Nera.

BANDFR-ABASSY, lub **GOMRON**, M. nadm. Perskie w Prow. Kermanii, z stanowiskiem dla okrętów wielkim i bezpiecznym. Brzeg ten jest najśl. i miejsce nayhandl. w Persyi, w którym żywności wszystkie są bardzo tanie, ale powietrze nayniezdrowsze, ofobliwie od Kwietnia do Września. Wiatry zimne z ciepłem na przemian panują. Portugal. r. 1612. opanowali byli Bander, ale r. 1614. Abas W. Krol Perski za pomocą Anglików ztąd ich wypę-

wypędził. Leży nad golfem Ormuuskim. dł. 75. sz. 27.

BANDER-KONGO, nadm. m. Perkie w Prow. Farfistan, nad golfem Perfskim, handel jego jest nikczemny.

BANDO, ob. Azmer.

BANDON-BRIDGE, m. Irlandyi, wysła Dep. na Parl. m. 6. od *Corcke*.

BANGOR, m. Ang. w Xstwie Wallij w Hr. Karnawańskim z Bisk. o m. 1. od Beaumaris nad cieśniną Menayską. dł. 13. 4. sz. 53. 14.

BANGOR, m. Irlandyi m. 9. na połn. od Downy. Tego im. iest m. na wyspie *Belle Isle*.

BANIALUK, wiel. i mocne M. S. Bosnii w Turcyi Europ. rezyd. Beglerbeya. Leży na gran. Dalmacyi blisko rz. Setyny m. 12. na połud. od Spalatto. 20. m. od Jayczy. dł. 35. 20. sz. 44. 20.

BANIANIE, Sekta Indyjska idąca z tych, do których przychodził Pythagoras czerpać Filozofią. Dzieli się na pokolenia; tych znaczniejszych iest 83. zowią ie Kartami. Wstrzymują się od mięsa i ryb, mają szpitale dla zwierząt. W drodze nic nie mawiają, ale tylko na migi swe pokazują potrzeby. Rosproszeni są powłzechnie, tak iak u nas żydzi, i do wszelkich interesów używani bywają, iż każdy z przedniejszych Indyjaninow ma Baniana.

BANNES, m. Fr. m. 7. od *Fleshe*. Inne tego im. w Pow. Wiwareńskim, m. 3. od Aveianu.

BANKOK, forteca w Krol. Siamskim w Azji. Dla handlu iest wagi wielkiej. Francuzi ztąd r. 1616. wypędzeni byli od Siamczykow, iest o m. 7. od morza, 16. od Juthii.

BANNOA, m. Irlandyi, wysła Dep. na Parl. m. 6. od Wexfortu.

BANTAM, M. najmocniejsze na wyspie Jawa, stol. Krol. tego im. z portem i zamkiem obronnym. Na miasta się dzieli, z których w ieanym mieszkają Chińczykowie. Krol Mahometanin, i pilnie prze-

strzega porządku w mieście i handlu. Mieszkańcy są wielozenni, w 8. lub 9. latach dzieci swe żenią. Wszyscy chodzą bośo. Kobiety są udatne, i mają iakoby Krolowę, wybraną z famlii panującej, do rozładzenia spraw niewieścich. Handlują nawięcej pieprzem, w czym uaylepiej tu zyskują Hollendrzy.

BANZA, ob. Salwador.

BAPAUME, *Bapalna*, mocne M. Fr. w Arzezy. Fortyfikacye jego są dziełem P. Willi i po części Waubana. Wzięli Bapalnę Fr. r. 1641. i przy nich traktatem Pyreneyckim została. Leży w gruncie suchym, m. 5. od Atrebatu. dł. 20. 30. sz. 50. 6.

BAQUEVILLE, m. Fr. o m. 3. od *Argues*.

BAR, m. Fr. i Włości, m. 2. od Grassy. Inne iest o m. 1. od Tulli.

BAR, Xstwo Barskie we Fr. między Lotarynią i Szampanią. Dom Lotaryński trzymał go lennym prawem od Fr. ktora go obięła traktatem Pyreneyckim, ale go potym oddała domowi Lotaryńskiemu traktatem Ryświckim. Nakoniec przez traktat r. 1736. dane było Stanisławowi Leszczyńskiemu Kr. Polkiemu w dożywocie, po ktorego śmierci r. 1766. wrocilo się do Korony Fr.

BAR-LE-DUC, Bar Xiążęcy, M. S. Xstwa Barskiego w wielkorządztwie *Nancy*, wystawione od Fryderyka I. Xcia Lotaryngii r. 951. z zamkiem i ogrodem. Dzieli się na niższy i wyż. Wina Barskie są przednie, nie ustępują w delikatności smaku Szampańskim. Oycyzna Bellhoma. Od *Ligny* m. 3. od *Toul* na z. 12. m. dł. 23. sz. 48. 35.

BAR nad Albą, *Bar sur Aube*, dawne M. Fr. w Szampanii, stol. Pow. Wallageńskiego, zalecone dobremi winami. Oycyzna Poety Burbona. m. 8. od *Joinville*, 42. od Paryża.

BAR nad Sekwaną, *Bar sur Seine*, m. Fr. z tyt. Hr. w Xstwie Burgundy, w Pow. tego im. należy

do Xząt Aureliańskich. Jest m. 14ste, ktorego Depntaci składają Stany Burgundzkie. Oyczyzna P. *Vignier*, m. 6. od Troyes.

BAR, M. Pol. w Woiew Podolskim, z forteczką i Stwem niegrodowym, ma szkoły. Stawne jest konfederacyą tego im. Dobyte było od Moskalow r. 1771. m. 12. od Kamieńca Podol.

BARABA, wielkie jezioro Az. w Syberyi, pełne soli tęgiej, którą tu rąbią jak lody.

BARABINSANIE, narod Tartaryi w części połud. Syberyi nad jeziorem, który płaci daninę Carom Moskiewskimi. Narod wojenny i bałwochwalcki. Barabinskoy jest M. S. Od Tobolska na połud jest o m. 120.

BARAGOA, m. Amer. na wyspie Kuba, ma port na brzegu północnym tej wyspy.

BARANCA-DE-MALAMEO, M. Amer. w Prow. S. Marty w Ziemi tęgiej z Bisk. i portem, miejsce handlu znacznego, m. 30. na półn. ku w. od Kartageny.

BARANIWAR, m. Węgierkie w Hr. tego im. Wzięte Turkom od Cef. Niem. r. 1634. Jest między Budą i Belgradem nad rz. Grafla. m. 6. od Effeku. dł. 36. 20. sz. 46.

BARANOW, m. w Woiew. Krakowskim pod pan. Austr. w cyr. Pilznińskim, w Pow. Leżajskim, osiadłe jest rzemieślnikami, ozdobne pałacem Bisk. Krakowskich, i dofyć porządne. Leży nad Willą, od Sandonierza m. 3. i poł.

BARATON, dolina żyzna w Pow. Fr. Bearneńskim.

BARBADA, *Barbata*, Wyspa Amer. jedna z Antylskich, długa m. 10. szeroka 5. Tu największe są osady Anglikow, które mają na wyspach Antylskich. Ubroić może Barbada 10000. woyska. Jest urodzayna, osobliwie w trzciny cukrowe obfita. Drzewa tu są zawsze zielone. Rz. *Tuigh* ma wodę, po ktorej pływa tłustosc, którą obficie do kąpi zbierają,

i palą jak oliwę. Znayduie się tu gatunek muszek, ktorych skrzydła iasno się świecą w nocy. Można mowić, iż ta wyspa obitue w wżysko, procz wody, o którą tu dobrą cieżko. Anglicy sprowadzali do Barbady na 40000. Nigrjczykow, odkryli ją pod pan. Jakoba I. *Bridgetown* jest M. S.

BARBANTANA, m. Fr. o m. 2. od Awenionu.

S. BARBARY, S. *Barbe*, M. Amer. w Meksyku w Audiencyi *Guadalajara*, w Pow. nowej Biskai, znaczne szymbami srebrnemi. Należy do Hiszp. Francuzi bezskutecznie o niego się kufili.

BARBARYA, wielki Kray Afryki, zawarty Oceanem Atlant. morzem śródziemnym, Egypcem i Nigrjczyą. Rozciąga się wzdłuż znacznie, wżerz nierówno. Barbarzyńcykowie są wojenni, przywiązani do bogactw, i dowiecipni. Niewiały są skronne. Barbarya, ogulnie ku brzegom, obitue w wszelkie zboża i owoce wyborne, wielość portow ułatwia ich handel. Zakupnią ztąd pióra strusie, indych, złoto w profzkach, miedz, mosiądz, wosk, korale, i wiele koni, ktore tu są przednie. Rzeki powiększey części wypływają z Góry Atlas, i są błotniste. Kray wewnątrz jest prawie pusty. Zawiera Barbarya Krol. Trypolitańskie, Tunetańskie, Algerkie, Fezańskie, Marokańskie, Tafilet i putzczę Sarę. ob. ie w szczegolności.

BARBASTRA, m. wysepki *Noirmoutiers*.

BARBATO, m. Hiszp. w Andaluzyi przy uyciu rzeki tego im. ktora mu port czyni, od *Cadix* m. 9.

BARBAZAN, m. Fr. w Pow. Bigorreńskim, mające wody mineralne.

BARBEAUX, Opac. Cyfter. we Fr. m. 2. od Meluny, czyni 20000. liwrow, fund. r. 1143.

BARBECIN, czyli Krol. Barbecyńskie w Afr. naprzeciw Kapu

Zielonego. Damy zwykły się tu ranić i rozdzierać gębę, aby miały szerszą, bo to tu mają za piękność.

BARBEN, m. Fr. z włosciami, *m. 4. od Aix.*

BARBERINO, m. Wł. w Toskanii, w Pow. Florenckim nad rz. Siewą, *m. 7. na pośn. od Florencyi.* Ztąd nazwisko ma jedna familia Wł.

BARBERY, Opac. Cyfer. we Fr. *m. 3. od Caen, fund. 1170.*

BARBECI, nazwisko mieszkańców wielu dolin Piemonckich, Lucerny, Angrony, Peruzyi, i S. Marcina, których Barbetami zowią.

BARBETZIEUX, m. Fr. z tyt. Margr. i fabryką płocien, *m. 15. na pośn. od Burdegali.* Śl. zdroiem mineralnym.

BARBONNEL, m. Fr. w Szampanii *m. 2. od Sezanny.*

BARBORA, m. nadm. w Afr. w Krol. Adelskim, nad cieśniną Babel-Mandel. Jest wyspa tego im. zwana także *Alondi* na morzu czerwonym, na z. odnogi Barborskiej. Obywatele są czarni, żywią liczne rzrody.

BARBUDA, wyspa Amer. iedna z Antylskich, *m. 15. na pośn. od Antygoy.* Jest ludna. Należy do Anglikow. Wydaie indych, tabakę, i różne owoce.

BARBUZINSKOI, M. Moskiewskie w Azji na brzegu wschodnim jeziora Baikal, gdzie rz. Barbużigga wpada w jez. o *m. 500. na w. od Tobolskoy.*

BARBY, m. i Hr. Niem. w Saxonii wyż. nad Elbą, *m. 5. od Magdeburga.*

BARCELONA, Barcino, wielkie, mocne i bogate M. Hiszp. stol. Katalonii z portem, zamkiem, i Bisk. ktorego w wieku 3cim Biskupem był S. Teodozy. Fabryka Kili-mow, i płocien farbowanych, czyni znaczny w ich handlu obdyt. Za A-taulsa, który tu był zabity, wzięli Barcelonę Gotowie, kterym zaś ią wydarli Maurowie. Hr. Marfin wziął się iey Panem r. 1649. *aler. 1653.*

po obłożeniu 15. Miesiący odzyskali ią Hiszpani. Znowu r. 1697. opanowali ią byli Francuzi, i nazad ią Hiszpanom wrocili traktatem Ryświckim. Arcy X. a potym Karol VI. i Milord Peterborough, dobyli Barcelony po 3. tygodniach obłożenia r. 1705. z woyskiem nielicznieyszym nad garnizon miasta. Filip V. r. 1706. z dobrą Artylleryą i licznym woyskiem ią obległ, ale Jan Leake przynusił go do odłapania. R. 1714. od Franc. i Hiszp. została wzięta. Oyczyzną iest Albanelego, i Gwałbela. Od Taragony *m. 18. od Madrytu m. 100. dł. 19. 50. sz. 41. 26.*

BARCELONÉ, m. Fr. w Pow. Armaniackim, i inne w Delfinacie, *m. 4. od Valence.*

BARCELONETTA, *Barcellona*, m. Fr. w Delfinacie, stol. Doliny tego im. zbudowane jest r. 123. od Berangera Hrabi Prowanckiego rodem z Barcelony. Amedeusz X. Sabaudyi opanował ią r. 1388. traktatem Utrechtskim ustapione iest Francyi. Od Embrunu *m. 4. dł. 24. 23. sz. 44. 26.*

BARCELOR, M. Indyjskie, na brzegu Malabar, w Azji w Krol. Kanarskim z portem. Ryż i pieprz wielki tu czynią obdyt. Portugal. mieli tu sive zamki, z kterych od Obywatelow są wypędzeni. Leży między Goą i Mangalor, hołduie Holendrom.

BARCELOS, m. Portug. w Prow. *Entre Minho & Douro*, z tyt. X. nad rz. Suryllą *m. 6. od Bragi.*

BARCKSHIRE, *Barcheria* Prow. Ang. na pośnd. Oxfortu, wysła 2. Dep. na Parl. iest żyzna i zawiera łanow ziemi 527000. Powietrze ma zdrowe. Reading iest M. S.

BARDA, wyspa przy brzegu Malabarskim blisko Goy w Azji. Jest ludna, obfituie w drzewa kokowe, należy do Portug.

BARDEWICK, M. niegdyś znaczne w Saxonii niż. Od Henry-

ka Lwa X. Saskaiego dobyte i zruynowane zostało. Jest nad rz. Ilmenau, *m.* 7. od Hamburga.

BARDI, M. Wł. i zamek w X. Parmeńskim, rezyd. Xżąt Doryow, nad rz. *Cano*. *m.* 10. na połud. od Parmy.

BARDONACHE, wieś, i miejsce główne doliny tego im. w Delfincie we Fr. ustapioney Krol. Sardyńskiego r. 1760.

BARDOU, źródło mineralne blisko m. Burbonu we Fr.

BARDOUE, Opac. Fr. fund. r. 1134. czyni 8000. liwr. *m.* 3. od *Auch*.

BARDT, *Bardum*, m. Niem. bogate i obronne w X. Pomeranii, z zamkiem i z portem zbudowanym r. 1179. Jest blisko morza Bałtyckiego, nal. do Szwecyi, *m.* 3. od Stralunda. *dt.* 31. *sz.* 54. 23.

BARE, *Valleteria*, wieś Fr. w Podgorzu Pyreneyjskim, *m.* 3. od *Bagneres*, st. ciepłocami i wodą mineralną, niemieszkała tylko w lecie, obfita w pastwiska i trzody.

BAREITH, lub **BAREUTH**, m. Niem. w Frankonii w Margr. Kulmbackim, ma Gymnasium, nal. do Xcia idącego z domu Brandeburskiego, który się pizze Xiążęciem i Margrabią Bareit. Od Kulmbachu *m.* 6.

BARENFLÉUR, *Baro-flu-sum*, M. Fr. w Normandyi zruynowane od Edwarda Kr. Angiel. 1346. i port jego zasypauy został. Leży nad brzegiem rybnym, *m.* 5. od Cherburga.

BARENTON, m. Fr. *m.* 3. od Domfrontu.

BARGEMONT, m. Fr. Oyczyzna Morerego, *m.* 3. od *Draguignan*.

BARGENY, *Barigionium*, M. Szkocyi połud. stół. Prow. Karrick, *m.* 30. na połd. od Edyburga.

BARI, Bar, M. i Xstwo Wł. w Kr. Neapol. z Arcy Bisk. Miałto jest obronne nad Golfem Weneckim, nad którym port miało, nim go

zepsuli Weneci. Jest o *m.* 8. od Trani na w. *m.* 4. od Bitonto, 50. od Neapolu. Xstwo Barijskie i Rossańskie spadało na Bonę Krolową Polskę żonę Zygmunta I. z domu Sforcyuszow.

BARI, Prow. Krol. Neapol. w Apulii, obfite w oliwe i migdały.

BARIAC, m. Fr. z tyt. Baronii, *m.* 6. od *Ures*.

BARFOLS, m. Fr. dosyć ludne w Prowancyi, ma prawo deputowania na zjazd stanow, *m.* 3. od *S. Maximin*.

BARKA, *Barce*, wielka Kraina Afr. nieplodna i prawie pusta, na w. Krolestwa Trypolitańskiego, nal. do Turkow. Niemieszkała jest tylko od Arabow.

BARKAN, m. Węgierskie, czyli przedmieście Strygonia, st. dwoma wygraniem Xiżęcian nad Turkami, jednym r. 1664. drugim r. 1683.

BARKLEY, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Gloucester, *m.* 5. od Bristolu nad rz. Sawerną.

BARKOW, m. Polskie w Wei. Podolskim.

BARLAIMONT, Hr. w Hannonii, nad Sambrą, *m.* 2. od *Maulbeuge*.

BARLES, włości Fr. w Prowancyi z wodami mineralnymi, *m.* 5. od Digne.

BARLETTA, *Barolum*, piękne i mocne M. Wł. w Krol. Neapol. jedno z tych, które się zowią czterema zamkami Włoskimi. Leży nad Golfem Weneckim, *m.* 10. od Bari. *dt.* 34. 2. *sz.* 41. 30.

BARLOVENTO, wyspy mniejsze Antylskie w Amer. połn. dzielą się na *Barlovento* i *Sotovento*, nazwane od Hiszp. iż jedne płynąc pod wiatr, drugie z wiatrem płynąc odkryli. Posiadane są one częścią od Holl. Franc. Duńcz. Hiszpanow i Anglikow, częścią od właścicieli mieszkańcow. Na tych to wypach sławny ptaszek *kolibry* godzien podziwienia i opisu w Historji naturalney dla swey cudney piękności

od Europejczyków pierwszy raz jest postrzeżony. ob. Antylskie.

BARMSTADT, m. i Hr. w Saxonii niż. *m.* 4. od Glückstadtu.

BARNARD, Opac. Fr. sekularyzowane w Delfinacie.

BARNAWELD, *Barnaveldi Insula*, wyspa Ameryki połud. w cieśninie Magellańskiej na połud. Ziemi ognistej wynaleziona od Holl. r. 1616. i do nich należy. Inna jest tego im. blisko Japonii.

BARNEVILLE, m. Fr. w Normandji *m.* 5. od *Valognes*; inne tamże *m.* 3. od Rotomagu.

BARNIM, wyżłzy i niż. są dwa cyr. Brandeburskie, w pierwszym jest Oderberg, w drugim Berlin.

BARNSTABLE, *Barnastapula*, m. Ang. w Dewonshire, nad rz. Tawą, z portem uczęszczanym, i pięknym mostem. Wysła 2. Deput. na Parl. *m.* 10. od Excester. dl. 13. 42. sz. 51. 10.

BAROCHA, M. Krolestwa Guzaraty w Azyi nad rz. Nerdabą sławną obfiliwzszym wody przymietem zdatney do przedniego bielienia płocien. Obfituje w pawie i kamienie achatki. Angliacy tu mają swe fort.

BARONIE, kraina Fr. w Delfinacie tak zwana, iż zawiera dwie ebszerne Baronie *Meuilton*, i *Montauban*.

BARRA, wyspa mała Hebrydzka w Szkocyi, na *m.* 2. długa. Mieszkańcy są Katol. Tegoż im. jest Krol. małe w Nigrycyi.

BARRAUX, fort Fr. w Delfinacie, wystawiona od Karola Emanuela Xcia Sabaudyi r. 1597. wzięta od Ledisguiera r. 1598. o *m.* 8. od Gracyanopolu.

BARRÉ, m. Fr. *m.* 6. od Mendy. Inne jest Margr. Fr. w Pow Andegawskim.

BARRE, termin Franc. Geograficzny, i żeglarski, znaczy brodawinę, haki czyli skały ukryte w morzu, które zawadzają wniyscie do portu okrętom, iż ie przebyć nie można, tylko podczas wezbra-

morza.

BARREME, m. Fr. w Prowancyi, i dolina, *m.* 1. od Senezy.

BARRYEROWE miasta w Niderlandzie Austr. zowią się, w których przez traktat r. 1715. baryerowy, pozwolone Hollendrom trzymać swe załogi dla obrony granic Kraiu swego od Franc. Te zaś są Namur, Ypra, Furna, Tornak, Warneton, Menin, zamek Knok i Kuremunda. Załogi te przez rozporządzenie Jozefa II. Cef. r. 1781. przy nieopieraniu się Hollendrow wyprowadzone są z nich, z Namuru r. 1782. dopiero wyprowadzone były.

BARSAC, m. Fr. w Akwitanii, *m.* 2. od Langon.

BARSZCZOWO, m. Pol. w Woiew. Podolskim, znaczne znajdującemi się tu blisko lochami podziemnymi, w których dają się widzieć szyby alabastrów, i marmurów. Nie miały dotąd ciekawego badacza, któryby ich ciągu dochodził, od Kamieńca *m.* 6.

BARTENSTEIN, M. Pruskie nad rz. Allą z zamkiem, jest wielkie i wiedzie spor o pierwieństwo z Krolewcem. Leży w Pow. Bartonii, *m.* 10. od Krolewca.

S. BARTŁOMIEJA wyspa mała Amer. iedna z Antylskich, ma w około *m.* 8. Jest z portem. Franc. tu iwe mają osady od r. 1648. Leży na połud. wyspy S. Marcina, ob. Noyon.

BARUTH, M. dawne Turckie w Syrii. Jest tu Kościół Katol. w ręku Greków Nestoryanow. To M. nie jest już tak znaczne, iak niegdys. Jest nad brzegiem morza, w gruncie wesołym i żyźnym. *m.* 8. od Seydy.

BARUTH, M. Niem. w Flekt. Saskim, między Wittembergiem i Berlinem.

BARWICK, lub **BERWICK**, M. Ang. dosyć obionne i ludne w Nortumberlandyi przy uysciu rz. Twedy, *m.* 33. na połu. od Yorku.

BARYSZ, m. w cyr. Lwow-
skim, dystrykcie Halickim pod pan.
Austr. Od Tizmienicy *m. 6.*

BARZELLE, Opac. Cyfter.
we Fr. czyni 3000. liwr. *m. 2. od*
Valenco.

BAS, wysepka Franc. przy brze-
gach Brytanii, naprzeciw *S. Pol de*
Leon.

BASILICATA, Bazylikata,
Lucania, Prow. Wł. w Krol. Nea-
pol. między Kapitanatą i Kalabryą.
Obfituje w zboże, oliwę, wino, sza-
fran, bawełnę i miód. *Cirenza* jest
iey *M. S.*

BASKIRYA, Kraina Tatary
Moskiewskiej na gran. Krol. Kazań-
skiego. Gdy Baskirowie r. 1735.
zbuntowali się, Carowa Mosk. kilka
tu fortec dla utrzymania ich w bo-
żażni wystawić kazała.

BASQUES, Baskowie, zowią
się Podgorzanie Pyreneyscy, częścią
we Francyi, częścią w Hiszpanii, to
jest mieszkańcy Powiatow Sulańskie-
go, Nawarryi Labour. Bayonna jest
ich *M. S.* Większa część ich w Hisz.
ob. Biskaia.

BASRACH, ob. Bassora.

BASSA, wysepka Szkocyi przy
wnięściu Golfu Edymburskiego z
fortecą na skale niedostępnej, a mia-
ną tu za niedobyłą. Obfituje w gęsi
morskie.

BASSAC, m. Fr. z Opac. Be-
ned. czyniącym 2500. liwr. nad rz.
Charentą, *m. 6. od Saintes.*

BASSANO, *Bassanum*, *M.*
Weneckie *m. 6. od Wicency*, nad
rz. Brentą w gruncie żyznym w wi-
na delikatne. Oyczyzna Jakoba *Du*
Pont, i Alda Mamnyusza. Inne jest
od *Bassano*, w którym Dolabella
Konful, zbil Toskańczyków, jest to
zaś w kampanii Rzymskiej, o *m. 1.*
od Tybru, na z. ed Orty.

BASSEA, *Bassorum Oppidum*,
m. w Flandryi Fr. na gran. Arte-
zyi, fl. wielą wytrzymałemi cblę-
żeniami. Hiszpani r. 1668. ułtapili
go Francyi traktatem Akwizgrań-
skim. *m. 3. od Lilli. dł. 20. 30. sz.*

50 3.

BASSEMPOY, m. Fr. *m. 6.*
od Daxy.

BASSIGNANA, *Augusta Ba-*
tienorum, wielka wieś Wł. w X.
Medyolańskim, nad zbiegiem rzek
Padu i Tanaru; fl. potyczką tu zwie-
dzioną r. 1745.

BASSIGNY, *Bassiniacus a-*
ger, żyzny Pow. Franc. w Szampa-
nii, obfituje w drzewa; ktorego *M.*
S. jest *Chaumont.*

BASSOMPIERE, włości Xię-
stwa Barskiego we Fr. ktore dały i-
mie fl. domowi *de Bassompierre.*
Leżą między Thionwillą, i Longwi.

BASSORA, lub **BALSORA**,
Toredon, *M. Az.* wielkie, niżej
zbiegu Eufratu z Tygrem, w Irak
Arabii. Zbudowane za rozkazem
Omara Kalify III. r. 636. Od roku
1668. Turcy stali się iey panami,
W r. 1775. opanowali ją Persowie,
i odtąd stała się kupą gruzow i roz-
walin, zniszczona wojną i choroba-
mi, z przyczyny niezdrowego po-
wietrza dla przyległych bagnisk.
Mieszkańcy prowadzą handel zna-
czny. Żyją Sardelami suchemi, sza-
rańczami, i daktylami tu obfitemi.
Bassora wydała wielu uczonych Au-
torow Arabskich, między innemi A-
bunawala. Deszcz tu w zimie le-
dwie kiędy, a w lecie nigdy nie
pada. Leży od Golfu Perskiego o *m.*
3. od Bagdadu o *m. 100. około*, na
połud. ku w. dł. 66. sz. 30. 20.

BASTIA, m. Turcyi Europ.
nadm. w Albanii, naprzeciw wypły
Korfu, przy uýściu rz. *Calamu.*

BASTIF, m. Fr. *m. 2. od Gap.*

BASTIDA-DE-CLARENOS, m.
Fr. w Nawarze niżej. *m. 2. od Ba-*
yonny.

BASTIA, *Martinum*, *M. S.*
wyspy Korfyki, z Bisk. portem, i
mocną fortecą. Anglicy i zbuntowa-
ni Korsarze zdobyli ją byli r. 1745.
wkrotce odebrali ją Genneńczyko-
wie. Potym ułtapiona była Franc.
Jest na brzegu wchodnim *m. 3.*
S. Florenzy, 40. od Genuy. dł. 27.

12. lz. 42. 35.

BASTIMENTOS, małe wysepki blisko ziemi tegiey w Amer. połud. przy uyciu odnogi *Nombre de Dios*, z dobrym portem. Na iedney z nich znajduje się źródło do picia wody osobliwey. Kray jest osiadły od Indyjanów, Hiszp. Dependują od *Portobello*.

BASTILLA, zamek Fr. w Paryżu, zbudowany od Karola V. r. 1369. obrocony na więzienie publiczne.

BASTION Franc. jest plac obronny w Afr. na brzegach Barbaryi, w Kro. Algierskim, il. połowem koralow; z koni, zboża, miedzi, cyny, i wosku znaczej ma w handlu odbył. Zdobyli go Franc. r. 1561.

BASTONIAK, lub **BASTOGNIACK**, *Bastonia*, m. w X. Luxemburskim, m. 8. od Luxemburga. Należy do domu Austr.

BASVILLE, *Bassivilla*, M. Amer. z wygodnym portem w Martynice blisko *Fort Royal*, jest tego im. we Fr. zamek, m. 8. od Paryża, nal. do *P. de Lamoignon*, m. 2. od Arpaiony.

BATA, M. Afr. stoł. prowiny tego im. w Krol. Kongańskim, leży w gruncie urodzaynym.

BATANS, Opac. Fr. Frańciszkanow, fund. 1226. czyni 10000. liwr. w *Besancon*.

BATAWIA, *Batavia*, piękne, wiel. i mocne M. na wyspie Jawa, w kr. Bantańskim z zamkiem dobrym; Hollendrzy tu są Panami, wystawiona jest od nich tam, gdzie była dawniej Jakarta r. 1619. budowle ma piękne, i handel prowadzi bardzo wielki. Znajdują się tu kupcy Państw niemal wszystkich, naywięcey ią z bogacaią Chińczykowie. Stolicą jest kompanii Indyjskiej Hollendrow, i ich towarów składem. Mieyscem jest rady generalney i rządu osad Holl. w Indyach. Żywności tu bardzo drogie. dl. 122. 30. lz. połud. 69.

BATEMBURG, *Batavodurum*, dawne M. Holl. w X. Geldryi, z tyt. Baronii nad rz. Mozą. m. 3. od Nimegi.

BATH, *Butonia*, M. i Bisk. Angiel. w Somersfeshire, fl. cieplcami i fabryką fakiem. Oyczyzna Jana Hales. wytyła z Dep. na parl. m. 3 od Brystolu. m. 30. na z. od Lon. dl. 15. lz. 51. 20.

BATHA, czyli *BACHIA*, *Balgia*, M. i Hr. Węgierskie. miało niegdyś swego Bisk. Wzięte jest od Ces. N. r. 1686 jest nad brzegiem zachod. Dunaju, m. 5. od zbiegu iego z Drawą. od Koloczy na połud. m. 7. dl. 37. lz. 46. 40.

BATAMONSTER, *Bathiensis Monasterium*, klasztor Bathijski, jest M. Węgierskie, oddzielone od Bathy Dunajem.

BATIE, Hr. Fr. w X. Domskim, m. 4. od *Trevoux*.

BATIE d'Arvillars, Margr. Fr. w Delfinacie, m. 7. od Gracyanopolu na pół. ku w.

BATIKALA, lub *BATIKALA*, małe Krol. Indyjskie na brzegu Malabariskim, na półn. Krol. Kanariskiego, hołduje Krol. Onorskiemu, ma M. S. tego im. Hollendrzy pozabawili tu handlu Portug.

BATIKALO, lub *MATICALO*, M. i Krol. w części wschodniej wyspy Ceylan, z portem przy uyciu rz. tego im. małacey obszerne kąpy. Hollendrzy wypędziwszy Portug. naylepszą tu część posiadają.

BATOGHINA, nazwisko części wyspy Gilolo.

BATOR, m. Węgierskie w cyr. za Tyzańskim, zkąd wzięta imie familia Batorych, z ktorey Stefan I. był Krol. Polskim, Jędrzey zaś następcą Kromera Bisk. Warminskiego i Kardynałem.

BATÓW, m. Pol. w Woie. Podolskim fl. kłęską Marc. Kalinowskiego Hetmana Poln. Kor. z całym woyskiem r. 1652. porażonego tu od Chmielnickiego hercztwa buntów kozackich.

BATURYN, m. Pol. w Woie. Kiiowskim pod pan. Rossyjskim, nad rz. Defzną, m. 20. od Czerniecho-wa.

BATTAVI, Narod. Niem. daw-niey osiadły tam, gdzie Niderland.

BATTLA, m. Ang. w Hr. Suf-fex, fl. potyczką między Haroldem Krolem Ang. i Wilelnem Xciem Normandyi r. 1066. m. 14. na połd. od Kantorbery.

BATUSABER, M. Azyatyc. w części połd. połwyspy Malaki.

BAUBRAY, m. Fr. w Nor-mandyi, m. 1. od *Conches*.

BAUDRICOURT, Margr. Fr. w Lotaryngii. Inne jest o m. 2. od *Jouinville* w Artozyi.

BAVEY, lub **BAVAY**, *Baga-cum*, dawne m. Fr. w Harmonii, niegdyś-wielkie, dziś wieś, m. 2. od *Maubeuge*.

BAUGE, lub **BEAUGÉ**, *Bal-giacum*, m. Fr. z zamkiem wy-stawione od Fulkona Nery wieku XIgo, w pow. Andegawskim m. 4. od *Fléche*. fl. potyczką w r. 1421.

BAUGE, *Balgium*, m. Fr. w Brecyji, z tyt. Margr. w gruncie ży-źnym, m. 2. od *Macon*.

BAUGENCI, *Balgentiacum*, M. Fr. w X. Aureliańskim z tyt. Hr. m. 4. od Aureliana, z Opz. fund. r. 1100. czyniącym 3600. liwr. Tu dwa *Concilia* r. 1104. i 1152. miane były. Handluie winami, wód-ką, sarszą &c.

BAUGERAIS, Opac. Fr. Cy-ster. czyni 2800. liwr. fund. r. 1173. od *Loches* m. 2.

BAUGY, m. Fr. w pow. Bi-turycyńskim, od *Bourges* m. 4.

BAULLE, m. Fr. w Aurelii, m. 1. od *Baugenci*.

S. BAUMÉ, *S. Balma*, lochy podziemne w Prowancyi we Fr. mię-dzy Marfylią i Tulonem. Mniemaia, iż tu S. Magdalena umarła.

BAUME, *d'Hostun*, m. Fr. i Xstwo z tyt. Para w Delinacie, m. 2. od *Romans*.

BAUME-LES-MOINES,

jest Opac. Fr. czyni 13000. liwr. w Dioc. *Besancon*.

BAUME - LES - NONES *Balmé*. m. Fr. w Burgundyi m. 5. od *Besancon*, z Opac. ktorego za-konniczy czynią wywod szlachestwa.

BAUSK, **BUZK**, lub **BOWSK**, M. Kurlandyi na gran. Litwy. Gu-staw Adolf Kr. Szwedzki r. 1695. potym r. 1705. po krwawey potycz-ce z Szwedami opanowali ie Moskale Leży nad zbiegiem Memli i Muszy. Bliżko na skale jest zamek spu-stożony *Bauskemburg*. m. 6. od Nita-tawy, dł. 42. 14. sz. 56. 30.

BAUTAGNE, Margr. Fr. w Burgundyi m. 3. od *Tournus*.

BAUTZEN, lub **BUDISSEN** Budzyn, Budyślina, M. Niem. w Luzacyi wyż. z mocnym zamkiem, niegdyś Cef. dziś nal. do Elektora Saxonii fl. traktatem r. 1018. mię-dzy Bolesławem I. Kr. Pol. i Hen-rykiem II. Cef. Oyczyzna Jana Ot-tona, nad rz. Sprą m. 12. na w. od Drezna, od Gorlica 9. od Pra-gi 26. od Warszawy m. Pol. 78. dl. 32. 12. sz. 51. 10.

BAUX, m. Fr. w Prowancyi m. 3. od Arelaty, ktore dało na-zwisko znaczney familii Franc.

BAWARYA, *Bavaria*, po Niem. *Bayern*, po Franc. *Baviere*, znaczna Prow. Niem. z tyt. X. między Szwabią i Austryą, ma wzdłuż m. 50. wszierz 35. Powie-trze zdrowe, grunt obfity w zboża, pastwiska i wina, kray iednak jest ubogi dla mafego handlu. Dzieli się na Bawaryą wyż. i niż. Po śmierci ostatniego Elektora Maxymiliana Jozefa r. 1777. Dom Austr. ktory miał pretenzje do Bawaryi niższej zagarnął ią przez umowę z Ele-ktorem Woiewodą Renu r. 1778. 3go. Stycznia. Xstwo Bawarskie od r. 1625. zażczycało się godnością Elektorską. ale ta teraz przyłączo-na jest do Elektora Reńskiego, kto-ry i Xstwo oddziedziczył. Nie trze-ba mieścić Bawaryi, ktorey M. S. Munich, z Wojew. Bawarskim, kto-

re czyni część Nortgawii, i ma M. S. Ambergę, ani z Cyr. Bawarskim, który jest daleko obfzerniejszy. Elektor Bawarski ma dochodu 13. millionow Reńskich, i ma w żołdzie około 15000. woyska. Bawarczykowie są wyięci we Fr. od niemożności posiadania po swych zmarłych w tym Krol. r. 1767. Cyrknt Bawarski zawiera Palatynat w. z., Arcybisk. Saltzburkskie, Bisk. Freisingenkie, Passlawskie, i Ratusbońskie, i Xstwo Neuburskie. M. S. jest Munich.

BAY, Margr. Fr. w Burgundyi m. 4. od Gray.

BAIARD, zamek Fr. w Delfinacie, m. 1. i poł od *Allevert*,

BAIE, ob. Bey.

BAYEUX, *Bajoce*, M. Fr. znaczne w Normandyi z Bisk. bogatym, stol. powiatu Bessylńskiego. Kościół Katedr. jest tu dziwnie piękny. Mieszkańcy są pracowici, i do handlu sposobni. Leży m. 2. od morza, m. 7. od *Caen*.

BAYON, m. Fr. w Lotaryngii, m. 5. od Nancy.

BAYONNA, ob. Baionna.

BAYS, m. Fr. w pow. Wiwarreńskim nad Rodanem, m. 4. na połn. od *Viviers*.

BAZA, *Basti*, m. Hiszp. dawniej bardzo obronne, w Kr. Grenady m. 6. od Guádix.

BAZAIM, *Bacaim*, *Bacemum*, piękne M. Krol. Wifapurfskiego, w Azyi, z portem dobrym na brzegu *Cuncan*. Za Jana Kr. Portug. r. 1535. wzięte było od Nunona, i Akunih. Zaraza powietrza wiele tu ludzi wygubia. Hołduie Portugal. m. 8. na połd. od Bombainy.

BAZAS, *Vasata*, m. Fr. w Gaskonii z Bisk. dawnym, stol. Pow. Wafateńskiego po Fr. *Bazadois*, nieurodzaynego i zarostlego w krzaki, leży na skale, m. 15. na połn. od *Condon*, od *Garumny* m. 3. dł. 17. 20. sz. 44. 20.

BAZIEGES, m. Fr. w Lan-

gwedocyi wyż. m. 4. od Toulofy.

BAZOGIES, nazwisko dwóch m. Fr. w Piktawii.

BAZOUGES, mniej znaczne m. Fr. w pow. Andegawfskim, i Csnomańskim.

BAZYLEA, *Bale*, *Basilea*, wielkie ludne, bogate i naypiękniejsze M. Szwayc. w Kantonie Bazyleyfskim, w porządku *hym*, rozciąglym na m. 12. z Bisk. i Akademią fund. od Piusa II. r. 1459. Mieszkańcy przyięci do przywileiow Kantonu r. 1501. Jan Eskolampadiusz wniósł tu Luteranizm r. 1519. i wypędzeni mieszkańcy i Biskup. przenieśli się do *Porentru*. Rndzieli Bazyleę, na 2. miasta złączone wspaniałym mostem. W Bazylei jest zwyczaj osobliwy wybiąć godziną w przod przed godziną właściwą. Rząd miasta jest Demokratyczny, i szlachty nie cierpią, oliadia musi przyimować mieyskie prawa. Kanton Bazyleyfski mieszczą nie trzeba z Bisk. Bazyleyfskim, które jest małą Prow. Niem. w Renie wyż. a które Bisk. jest Xciem Państwa Niem. i nie posiada nad 2. miasta *Porentru* i *Delmont*. Bazylea st. jest ieszcze handlem, i żyźnością, także mianym tu zborom r. 1432. i urodzeniem Amerbacha, Bernouillego, i Holbena. Od Strazburga m. 22. od Genewy 50. od Paryża 100. od Wiednia 160. dł. 25. 15. sz. 47. 55.

BAZYLIA, m. Pol. w Woł. Wołyńskim, od Konstantynowa m. 9. na w.

BAZYLIGROD, M. w Tartary Moskiewskiej nad Wolgą, gdzie się z nią łączy Sura, m. 12. od Moskwy M. S.

BEAIOUS, ob. Borneo.

BAYGNE, ob. Baigne.

BEARN, *Benearnia*, Prow. Fr. z tyt. Xstwa, między Nawarrą, Gaskonią właściwą, i Bigorrrą. Kray ten niemający długości nad m. 16. a sz. m. 12. liczył mieszkańców r. 1695. 198000. Obfituie w rudy żelazne, ołowiane, i miedź; ma ro-

winy żyzne i zasadzone winnicami. Benearnczykowie są mocni trzeźwi i pracowici, po kilka tysięcy wychodzi ich ztąd na robotę do Hiszp. M.S. jest *Pau*. Ta Prow. przyłączona jest do Korony Franc. pod Henrykiem IV.

S. BEAT, m. F. nad Garumną, w pow. *Comminges*, mające domy stawiane z marmuru, w który obfitują okolice, m. 2. od S. Bertranda.

BEAUCAIRE, *Belloquadra* m. Fr. w Langwedocyi niż. st. iarmarkami, jest nad Rodanem, m. 5. od Awenionu, 4. od Arelaty. W Akwitanii jest Baronia tego im.

BEAUCE. *Belfia*, Prow. Fr. między wyspą Franc. i X. Aureliańskim; dla ołobliwszej żyźności gruntu zwana jest szpichlerzem Paryża. Niema żadnych prawie ni łąk, ni wód, ani winnic. *Chartres* jest M.S.

BEAUCAMPS, m. Fr. m. 6. od Abbewilli. Inne jest o m. 1. od Aumale.

BEAUCHAMPS, Margr. Fr. w Prowaucyi m. 4. od Taraskony.

BEAUDEDUIT, ni. Fr. m. 6. od Ambianu.

BEAUFREMONT, Baronia Fr. w Lotaryngii m. 2. od *Neufchateau*.

BEAUFORT, *Bellofordia*, m. Fr. w Andegawskim z zamkiem. Handluie naywięcey zbożem. Oyczyzna Jak. *Giroust*. m. 6. od Andegawy.

BEAUFORT, Xstwo. Fr. w Szampanii, teraz zwane *Montmorency*. m. 7. od Troyes. Jest Baronia Fr. tego im. w Artezii m. 4. od Attrebaty.

BEAUFORT, m. Sabaudyi dosyć mocne, m. 5. od *Moustiers*.

BEAUJEU, *Bellusocus*, piękne m. Fr. z zamkiem, st. starożytnością. Gniazdo zacney familii Franc. *de Beaujeu*. m. 3. od Saony. m. 5. od *Macon*. Są włości Fr. tego im. w pow. Bituryceńskim.

BEAUJOLIS, Pow. Bellio-

ceński Franc. w X. Lugduńskim przy Burgundyi, iedna z naydawniejszych Bar. Fran. nal. do Xa. Aureliańskiego. *Villefranche* jest M. S. załczyca się wielkimi przywilejami.

BEAULIEU, *Bellus locus*, nazwisko wielu m. Fr. i Opactw; iedno z tych m. 2. od *Clermont* czyni 15000. liwr. Inne w Mans, czyni 7700. liwr. Inne Cyfter. o m. 3. od Langres czyni 3500. liwr. Reszta niczym nie ia znaczue.

BEAUMNOIR, czyli BOUHIER, Margr. Fr. w Xłtwie Burgundyi, m. 3. od *Diion*.

BEAUMARCHAIS, m. Fr. m. 8. od Auch.

BEAUMARIS, lub BEAUMARISH. M. Ang. stoł. wyspy Anglezy z portem, zbudowane od Edwarda I. który go umocnił dobrym zamkiem. Wyłyła Dep. na Parl. Jest nad Cieśniną Menayską, m. 2. od Bangory. dl. 13. 4. sz. 53. 20.

BEAUMES, Baronia Fr. m. 4. od Awenionu.

BEAUMONT, *Bellomontium*, m. Hannonii Austr. między Sambrą i Mozą z tytułem. Hr. Wilelm III. Krol. Ang. dobywży gor. 1691. zburzył tu for. Przez traktat r. 1769. woyska Franc. i towary idące z Państwa Fr. do innych iego dzierżaw mają wolne przeyscie przez most w *Beaumont*. Jest od *Maubeuge* o m. 4. dl. 21. 51. sz. 50. 12.

BEAUMONT, *le Roger*, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr., nosi imie fundatora Rogeryusza Hr. Belmonckiego, od *Harcour* m. 2. Inne *Beaumont sur Oise*, jest m. Fr. z tyt. Hr. m. 8. od Paryża. R. 1400. spustofzone było od Burguńczykow. Także *Beaumont le Vicomte*, m. Fr. o m. 6. od Alencon, nadane tyt. Xstwa od Franciszka I.

BEAUMONT, M. Fr. w Langwedocyi nad rz. Ginoną, m. 2. od iey uyscia w Garumnę. Jest m. Fr. tegoż im. z Opac. Bend. w Arweronii, m. 1. od *Clermont*. Inne w

Langwed. *m.* 4. od Toulozy.

BEAUMONT, *m.* Fr. w Pow. Perigord, *m.* 4. od *Bergerai* z tyt. Hr. Wiele innych jest mieysc we Fr. tego im.

BEAUNE, *Belna*, piękne M. Fr. w X. Burgundyi, sł. winami i szpitalem fund. od Mikołaja Rollina Kancl. Xcia Burgundyi Filippa dobrego. Henryk IV. zepuł tu zamek mocny wystawiony od Ludwika XII. Leży w kraju wesołym i żyznym. *m.* 10. od Dijon. dł. 22. 20. sz. 47. 2.

BEAUPORT, nazwiſko odno- gi morskiej w Afr. na połud. brze- gu Kafirryi między przylądkiem do- brey nadziei i rz. *Do infante*. Jest tego im. Opac. Fr. w Brytanii czyni 8000. liwr.

BEAUPRE, nazwiſko kilku O- państw Fr. i Baronii jednej Franc. blisko *Joinville*.

BEAUPREAU, *m.* Fr. w An- degawſkim niegdys z tyt. X. Para, *m.* 5. od *Aucen s.*

BEAUREGARD, są mate *m.* Fr. w Delfinacie, w Arwernii, i ie- dno w X. Dombſkim, ktorego da- wniej było M. S.

BEAUVAIS, *Bellovacum*, M. Fr. znaczne w wyspie Fr. stol. Pow. Bellowaceńskiego; ktorego Biskup jest Hr. i Xciem Parem. Char w Katedrze jest nayprzedniejszey Ar- chitektury dziełm. X. Burgundyi oblegał go bezskutecznie z 80000. woyska r. 1472. Niewiaſty na ten czas pod Wodzą Joanny Hachetet dały tu męstwa dcwod. Handel w płotnach i materyach welnianych jest tu znaczny. Fabryka meblow, i blichy wyborne nie mnieyszy im czynią odbyt. Oyczyzną jest wielu ludzi, iako Hermanta, Dubos, Vignacourt. Od Ambianu na połud. *m.* 12. dł. 19. 44. sz. 49. 26.

BEAUVAU, *m.* Fr. z Margr. w Andegawſkim.

BEAUVOIR, *m.* Fr. w Nor- manyi, *m.* 2. od *Lions*. I inne w Piktawii z tyt. Margr. naprzeciw *Noirmontier*. Tegoż im. Opac. Fr.

w Pow. Bituryceńskim fund. r. 1234. *m.* 3. od *Bourges*.

BEBASSAR, M. Natoli bli- ſko Angury, gdzie kozy mają sierść długą i cienką zdatną do robienia kamlotow.

BEC, *m.* Fr. z Opac. czyniącym 6000. liwr. w Normandyi, *m.* 9. od Rotomagu.

BECDELIERRE, Margr. Fr. w Brytanii, ktorego mieyscem gło- wnym jest Treambert.

BECHEREL, M. Fr. w Bry- tanii, *m.* 5. od Rennes. Ztąd wiele wychodzi nici kręconych.

BECHIN, *Bechinum*, M. i cyr. Czeski. Generał *Buquoi* dobył go był r. 1619. i spalił. *m.* 5. od Taboru.

BECKEM, *m.* Niem. w Bisk. Monasterſkim przy źrzodle rz. Wer- ny, *m.* 8. od Soesty.

BEDARIEUX, lub BEC D'A- RIEUX, *m.* Fr. w Langwedocyi, nad rz. Orbą. *m.* 8. od Beziers.

BEDASOWIE, *Bedas*, Na- rod wytypy Ceylan w Azyi, osiadły w lesie wielkim, blisko morza, kto- rzy są biali, i sprawni strzelcy z łu- ku. Do mięsa dodają miodu, i kła- dą je w drzewa wydrażone, ktore potym zatykają kółkiem, zostawu- ją tak i przez rok, potym biorą i iedzą. W swych lasach wielkie mają pszczoł mnoſtwo. Nie mają miast ani wsi, ale często swe odmieniają mieszkania.

BEDER, *Bathana*, mocne i znaczne M. Az. w Państwie Mogo- lu, stol: Talinganow, *m.* 37. od Gol- kondy na półn., od Aurengabady na połud. 60.

BEDFORDSHIRE, mała Prow. Angiel. obfita w zboże, pa- ſtwiſka, mająca gruntu na 600000. łanow; wyſyła 2. Dep. na Parl. M. S. jest Bedford.

BEDFORT, *Laffodunum*, M. Angiel. w Prow. tego im. z tyt. Xłę- ſtwa. Leży o *m.* 9. na połud. od Kambrydgi, od Londynu *m.* 15. dł.

m. 12. dł. 42. 8.
BEDIS-VELEZ, M. Afr. z
lij

portem dobrym w Prow. Eryf, w Krol. Fezasfikim, naprzeciw *Permon da uelaz*.

BEDOUIN, M. Fr. w Hr. Wenecyjskim, m. 2. od *Carpentras*.

BEDOWIN, m. Ang. w Wiltshire, wysła 2. Dep. na Parl.

BEDUINOWIE, *Beduini*, rodzaj Arabow mieszkających w stepach pod namiotami, niepodległych żadnym Emircom, ani Szeikom ich Namieśnikom. Xżę najwięcej mający między niemi powagi mieszka w puszczy między górą Synai i Mekką. Turcy płacą mu daninę, aby nie napastował Karawanow pielgrzymujących do Mekki. Beduinowie lą w Syrii, Palestynie, Egipcie, i innych Kraiach Azji i Afryki. Rel. ich jest Mahom. Mimo tego iednak z Chrześcianami ludzko się obchodzą. Przychodniow przyjmują grzecznie, bez wyciągania czego od nich. Są z przyrodzenia poważni i skromni, nie śmieją się prawie nigdy, u owią mało, obmow nie cierpią, żyją razem w iedności, lecz gdyby który iednego z nich zabił, zerwana jest z nim, i z całym zaboycy potomstwem na zawsze przyjaźń. Broda jest w wielkiej u nich wadze, nie masz większej tu ochydy nad iey ogolenie. Nie mają ani ratronow, ani Sędziow. Emir, lub na kogo naysierwszego napadną, rozfądza ich porożnienia i sprawy. Trzymają koni i niewolnikow wiele. O iwą genealogią troskliwi nie są, ale pilni w wybadywaniu się pochodzenia swych koń. Trzy są ich gatunki, szlachta, mieszczanie i gbury. Nie używają lekarzow, ani aptek. Lud jest suchy, mocny, i niespracowany. Niewiaśty białe i urodnę.

BEDUER, Margr. Fr. w *Querci*.

BEERALSTON, m. Ang. w Dewonshire, wysła 2. Dep. na Parl.

BEFORT, m. Fr. stol. Sundgawil z zamkiem dobrym. Dom Austr. traktatem Westfalskim ustąpił go Fr. r. 1648. m. 3. od Montbeliard, m. 11. na z. od Bazylei, dl.

24. 32. sz. 47. 38.

BEGIA, lub BEGGIA, M. Afr. w Krol. Tunetaskim z zamkiem. Grant iego jest żyzny w zboże. Leży na spadku gory, m. 25. od Tunetu.

BEJA, *Pax Julia*, M. Portug. dosyć wielkie i mocne w Allentefo z Bisk. i z tyt. Xstwa, nad ieziozem tego im. obitym w ryby delikatne, z ktorego zwykli poznawać przyszlą flotę, przed którą daie się w nim slyścić huk nakłztalt ryku. Od Ewory m. 13. na połud. od Lizbony m. 25. dl. 10. 10. sz. 37. 58.

BEICHLINGEN, m. i Hr. Niem. w Turyngii, w cyr. Saxonii wyż. m. 7. na półn. od Wiemaru.

BEINE, Margr. Fr. m. 3. od *Digne*.

BEIRA, Prow. Portug. między Etremaðurą i *Tralos-montes*, obfita w zboże i wszelkie owoce, w ktorey M. S. Konimbryka.

BEKIA, *Bequia*, wyspa Amer. iedna z Antylskich, mająca w okulo na m. 12. z portem dobrym. Nie ma wody do picia, i nie jest uczęszczana tylko od Karaihow z wyspy S. Wincentego do łowienia tu ryb, lub uprawy swych ogrodow przypływających. Pelna jest iadowitego gadu.

BEKSANGIL, *Bithynia*, Prow. Natolii w Azji między morzem czarnym, Marmorą, i Archipelagiem.

BELA, lub BIAŁA, m. w Stwie Spiskim na gran. Węgierskiej, mieszkanie od Lutrow, ludzi gospodarznych, pożarami zniszczone. Leży w miley rownlinie nad rz. Popradem, m. Pol. 15. od Krakowa.

BELCASTEL, m. Fr. m. 4. od *Ville Franche*.

BELCASTRO, m. Wł. w Kr. Neapol. z Bisk. w Kafabryi, leży nad górą, m. 3. od morza, 4. od S. Seweryna.

BELCHAMP, Op. Fr. w Lotaryngii, m. 2. od Lunewille.

BELCHITA, *Belta*, m. Hiszp. w Krol. Aragonii, nad rz. Almona-

zyr, m. 8. na połud. od Saragossy.

BELFEM, M. i Pałac rokoszny Krola Portug. m. 2. od Lizbony. Jest także Pelem, m. Amer. w Brezylji z Bisk. nal. do Portugal.

BELLESME, m. Fr. dawne, m. 4. od Mortagne.

BELFESTAT, m. Fr. w Hr. *de Foix*, fl. źrzodłem tu bliskim, ktore 12. razy wytryska, i tyleż razy nieknie we 24. godzinach rownym wymiarom czasu, m. 4. od *Mirepoix*.

BELFAST, piękne M. Irlandyi w Hr. Antrymeńskim, z portem i zamkiem dobrym. Handluie znacznie. Wyfyla 2. Dep. na Parl.

BELGIUM, nazwisko nadmorskiego kraju wzdłuż między Niem. i Francją, zawiera Niderland i Hollandyą. ob. Niderland.

BELGRAD, *Alba Graeca*, wiel. i fl. M. Turcyi Europ. stol. Serwii z Bisk. i z zamkiem dobrym. Handel tu kwitnie znacznie. Wzięte było od Solimana II. r. 1521. potym dostało się Cef. Niem. Znowu r. 1660. odzyskali ie Turcy, i posiadanie im iego traktatem Karłowickim potwierdzone było r. 1699. Xżę Eugeni odebrał był Belgrad r. 1717. poraziwszy Turkow, ale r. 1739. oddany im był pod kondycją, aby fortyfikacye zburzyli, co i wykonali. Leży nad zbiegiem Dunayu i Sawy, m. 65. na połud. od Budy, m. 106. od Wiednia. dl. 38. 30. sz. 45.

BELGRAD, m. Turcyi Europ. w Romanii nad Bosforem Trackim, m. 8. od Konstantynopola.

BELGRADÓ, M. Wł. w Pow. Forojulieńskim, nal. do Wenetow. Jest między Udvną i Konkordyą.

BELIQCENSKI, Pow. ob. Beaujolois.

BELLABRE, m. Fr. w Biturycyńskim Pow. z tyt. Margr. znaczne hutą żelazną, m. 3. od *Blanc*.

BELLA-MORESKOJ-LEPORIA, ob. Leporia.

BELLE-AIGUE, *Bella Aqua*, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1137. czyni 2500. liwr. m. 4. od *Ebreuil*.

Belle branche, *Belle combe*, *Belle etoile*, *Belle fontaine*, są Opac. we Fr. mało znaczne.

BELLEFOURIERE, włości Fr. w Artezji, m. 2. od Lens.

BELLEGARDE, m. Fr. nad Saoną wprzod zwane *Seure*, nim r. 1620. nadane było tyt. Xstwa Para dla P. Bellegarde. Jest m. 6. od *Chalons*. Tego im. inne m. Fr. jest w Arwernii. m. 5. od *Evaux*.

BELLEGARDE, Plac mocny Franc. w Ruffillonie na gran. Katalonii. Wzięty był od Hiszp. r. 1674. ale Marzałek Schomberg wkrctce go odzyskał. Po traktacie Nimegskim r. 1679. umocnił go Ludwik XIV.

BELLE-ISLE, *Colonesus*, wyspa Fr. m. 6. od brzegu Brytanii Franc. długa na m. 6. szeroka m. 2. Należała do Familii P. *Fouquet*, ktory ia zamienił u Krola na Hr. *Gizors*. Obronna jest garnizonem Fr. Pałac Krolewski jest nayznaczniejszy m. tu mieyscem. Ma zupy solne, i ziemię żyzną. Anglicy opanowali ia r. 1761. ale traktatem Paryzkim wrocona jest Francyi r. 1763.

BELLELAI, *Belle perche*, *Belle vive*, *Belleval*, *Bellevaux*, są nazwiska Opactw Francuzkich.

BELLENAVE w Arwernii, *Belleroche* i *Belleville* w Pow. Belioceńskim, ostatnie z Opac. czyniącym 3500. liwr. są m. Franc.

BELLEY, lub BELLAY, m. Fr. z Bisk. Ustapione jest Francyi r. 1601. od Karola Emanuela Xcia Sabaudyi. Leży blisko Rodanu, m. 7. od Chambery.

BELLINZONA, *Billionium*, M. Wł. w Xstwie Medyolańskim, stol. Pow. swego, m. 2. od Jeziora *Maggiore*. Należy do Szwaycarow.

BELLOWACENSKI Powiat, ob. Beauvais.

BELLOU, Baronia Fr. m. 4. od *Compiègne*.

BELLUNO, piękne m. Wł. z Bisk. w Stanach Weneckich. Jest dośc ludne. Oyczyzna Pierryusza i

Bolzaniego, *m.* 7. od Feltri. dł. 29. 45. sz. 46. 9.

BELOZERO, ob. Biela Ozero.

BELT, nazwisko dwoch cieśnin morskich w Danii, z których iedna mniejszym, druga większym Beltem się zowie. Niemi się łączy morze Bałtyckie z Niemieckim. Pierwszy jest między wyspą Fionią i Seelandyą, drugi między Fionią i Jutlandyą.

BELTURBET, *m.* Irlandyi w Hr. Kawan. Wysła Dep. na Parl. *m.* 3. od Kawan.

BELTZIG, *m.* Niem. w Elekt. Sakkim, *m.* 6. od Wittembergi.

BELWEDERA, *Elis.* *M.* znaczne Grecyi, stol. Prow. tego im. na brzegu zachodnim Morei. Kraina najżyźniejsza i najbogatsza w tej połwyspie. Miasto jest w położeniu miłym, *m.* 7. na półn. od *Chiarenza*, tyleż na połud. od *Patras*. Jest tegoż im. zamek w Krol. Neapol. *m.* 10. od *Castano*.

BELWEDER, miejsce blizkie Warszawy st. fabryką sarkurową, w położeniu wesółym.

BELZ, *M.* Woiew. i Stwo Grodowe, teraz pod pan. Austr. Wprzod dzieliło się na Pow. Belski, Buski, Grabowiecki, Horodelski i Lubaczewski. Teraz cyrkuł Belski zawiera 3. dystrykty, czyli Pow. Zamoycki, Tomaszowski, i Sokalski. Ma za herb gryfła złotego w polu czerwonym. Senatorow i urzędnikow ma jak inne Woiewodztwą. Woiew. Belskie od Władysława Jagiella ustąpione było Xiążętom Mazowieckim, po których familii wygaśnięciu r. 1461. Kazimierz IV. przyłączył go do Korony, r. 1773. przeszło pod pan. Austr. Kraj ten obłany Bugiem i Wieprzem, jest żyźny, bogaty w odkryte nowo na wielu miejscach mienery, i zupy solne. Magdzie niegdzie ziemię obracającą drzewa w kamień. Obywatele są polerowni, szczyrzy i ludzcy. Belz od Lwowa jest o *m.* 8. od Krakowa 40. od Zamocścia 9. dł. 42. 44. sz. 50. 30.

BELZUNCE, zamek i Baronia Fr. w Nawarze niż.

BELZYCE, *m.* w Woiew. Lubelskim, spustofszate, osiadłe handlującami tu żydami, od Krakowa *m.* 30. od Lublina *m.* 3.

BENAVARRI, *M.* Hiszp. w Krol. Aragońskim z zamkiem na granicy Katalonii *m.* 7. od Balbastro.

BENAUGES, Hr. Fr. w Pow. Burdegali, ktorego *M.* *S. Cadillac*.

BENAVENTA, *Avitium*, *m.* Hiszp. w Krol. Legionu z tyt. *Xstwa*, nad rz. Elą, *m.* 12. od Zamory.

BENDARMARSEN, lub BENIARMASSEN, *M.* i Krol. na wyspie Borneo, z portem dobrym, w Azji.

BENDER, lub TEKIN, *m.* Turcyi Europ. w Bessarabii nad Niestem, *m.* 54. na połud. od Braclawia, rezyd. Batzy, sławne schronieniem się tu Karola XII. Kr. Szwedzkiego po przegranej pod Puławą. Opanowany od Moskalow jest Bender r. 1770.

BENDZYN, ob. Będzyn.

BENE, lub BENA, *M.* Wł. w *Xstwie* Piemontu z tyt. Hr. *m.* 3. od *Querasco*, 2. od *Tosciano*.

S. BENEDETTO, *M.* Wł. w *X.* Mantuańskim, *m.* 2. od *Sechia*, 14. od *Mirandoli*.

BENESUEF, lub BENISUAIDA, *Hermopolis*, *M.* Egipskie w Afr. za lecone lnem przednim, i konopiami, nad Nilem, *m.* 20. na połud. od Kairu.

BENEVENTO, Benewent, piękne, wielkie i bogate *M.* Wł. ale mało ludne w Kr. Neapol. stolica *Xstwa* tego im. z Arcy Bisk. fund. r. 969. Totyla dobył go i zruynował r. 545. Na rowninie Benewentu Karol Xzę Andegawski a Krol Neapol. poraził i trupem położył współzapaśnika o Koronę Mainfreda r. 1266. Wiele Benewent trzęsieniem ziemi zruynowany został, ofobliwie r. 1703. *Sł.* grammatyk Orbilius, Grzegorz VIII. Rofredo, i Odofredi byli rodem ząd. Należy Benewent z *swym*

Xftwem do Papieża. Jest w gruncie urodzajnym, w położeniu wesołym *m.* 5. od Awelliny. 48. od Rzymu. *dl.* 32. 27. *sz.* 41. 6.

BENEVENT, *m.* Fr. w Marchii, *m.* 5. od Gwerety, i Opac. czyniące 10000. liwr. przyłączone r. 1695. do Bisk. Kwebeckiego.

BENEZUELA, ob **VENEZUELA**.

BENFELD, *m.* Fr. w Alfacyi nad Illą, od Lotaryńczyków r. 1592. a od Szwedów r. 1732. wzięto było. Twierdze jego przez traktat Westfalski zniesione są. *m.* 5. od Strazburga.

BENGALA, Krol. w Indyach nad golfem Bengalskim, które Ganges przerzyna. Mieszkańce jest od bałwochwalców i Mahometanów. Niewiasty są udatne i strojne, ale bezwstydne. Obsituie kray w iedwab, bawełnę, cukier, indych, pieprz, imbir, zboże &c: *M. S.* jest Daka. Anglicy są Panami tego kraiu.

BENGUELA, Krol Afr. z *M. S.* tego im. które się też zowie *S. Filipa*, w stronie zachodniej Afryki między Krol. Angolańskim i Jagą. Naylepszą jego część posiadają Portugalczycy.

BENHEIM, fort. Fr. w Alfacyi, *m.* 2. od *Fortlouis*.

BENIARAX, *Bunohara*, dawne i zn. *M. Afr.* w Krol. Algierskim, w kraiu obfitym w zboże, miód; i pastwiska, *m.* 15. na połd. od Oranu.

BENIN, piękne i wiel. *M. S.* Krol. Beninskiego w Afr. rozciągłego na mil 150. nad Golfem Gwinejskim, czyli *S. Tomazsa*. Krol Beninski jest mocny, uzbroić może wojska 100000. w krotkim czasie. Niepokazuie się ludowi tylko raz na rok, i na ten czas zabijaiają na honor jego 15. lub 16. niewolników. Udy umiera, część dworskich idzie za nim do grobu, i chowaią z nim urnie i sprząty jego. Zabijaiają też ludzi wielu dla jego na innym świecie asystencyi. Wszyscy są niewol-

nikami Krola, i noszą piętna na znak tego. Mężczyźni nie noszą sukien, tylko które im od Krola są dane, niewiasty aż dotąd są bez odzienia, poki go od mężów nie mają. Przeto wielu tu, oboiey płci nago po ulicach chodzą. Po śmierci Krola 7. dni mają uręczyste, w których około jego tańcuią grobu. Nigryczycykwie sądząc, iż Bóg będąc dobrym, nie potrzebuie czci, czynią ofiary diabłu, aby go usłodzić; czczą bałwany. Kray ten zarosły jest różnym drzewem i wod pełny, obsituie w pieprz, bawełnę, kruczce, i zwierza. Owce tu mają szersć zamiały wełny. Holl. naywiększy w tym Krol. prowadzą handel. *Benin M. S.* jest nad rz. *Formozą* *m.* 45. na połn. ku w. od *Ouvere*, *dl.* 26. *sz.* 7. 40.

BENISSONS - DIEU, Op. Fr. fund. r. 1138. *m.* 3. od Roanny.

S. BENOIST, *m.* Fr. z Op. Bened. fund. r. 623. czyniącym 14000. liwr. nad Ligerą o *m.* 1. od Sully. Tegoż im. Op. w Lotaryngii, inne w Szampanii, i w pow. Biturceńskim.

BENSHEIM, *m.* Niem. w Die. Mogunckiej *m.* 4. od Worms.

BENTHEM, *m.* Niem. i Hr. z zam. w Westfalii, ma udzielnego Pana. na z. od Osnabruku *m.* 15.

BENTIVOGLIO, *m.* i zamek Wl. w pow. Bolońskim, które dało nazwisko familii Bentiwogliow. *m.* 4. od Bolonii.

BERAR, *Berarium*, Prow. Państwa Mogolskiego w Azji blisko Krol. Bengalskiego. Jedna z nayobfitych w Indyi w zboże, ryż, owoce, i mak, z którego robią opium. Trzciny cukrowe tu same bez pracy ludzkiej się rozmnażaią. *Schapur* jest *M. S.*

BERAUN, *Berona*, *M. Krol.* i Cyr. Czeski. W tym mieście stanął pokoy względem religii r. 1435. ułożony na zborze Bazylejskim. Jest nad *Mizą* *m.* 5. od Pragi. Cyrkul

ten jest pełen lasów i zwierzyny, i zowie się też Podwiedzkiem.

BERBICE, Rzeka Amer. w ziemi tęgicy, która wpada w morze północne. W tym kraju niemaż inney nad tę rzekę, ktorey brzegi zarosłe są krzakiem bawelnianey krzewiny, i rośliną zwaną *Oreljiana*, około ktorey, iak koło indychu się chodzi, i tegoż jest użycia. Holl. tu mają swe osady.

BERCHTOLSGADEN, m. i Probstwo udzielne w Arcyb. Saltzburkskim zawarte. Ztąd na całą okolicę soli wychodzi dostatkiem. Leży nad Ahą, m. 4. od Saltzburga. Dł. 30. 40. sz. 47. 30.

BERCKEIM, m. F. w Alfacyi, m. 1. od Shelestadt.

BERKSHIRE, ob **BARKSHIRE**.

BERDOA, puszczą wielką w Barbaryi, w Krol. Trypolitańskim, w ktorey lud bawi się rozbojami.

BERDOA, M. Armenii Perskiej w Azji. Powietrze ma zdrowe, bydła, ofobliwie mułow, żywi bardzo wiele. Jest w gruncie żyznym, m. 4. od rz. Kury, m. 25. od Erywanu. Dł. 65. 30. sz. 47.

BERDYCZOW, M. Pol. w Woi. Kiiowskim, z zamkiem dosyć obronnym, w ktorym klasztor Karmelitow bogaty z obrazu cudownego. Od Dubna m. pol. 26.

BERBEROWIE, lub **BERBEROWIE**, *Breberes*, naród Afryki mieszkający pod namiotami nakształt Arabów w różnych krainach Barbaryi, na połd. Krolestw Trypolitańskiego i Tunetańskiego. Ich bogactwa zależą na bydłe, ofobliwie na licznych trzodach kóz. Jest lud wojenny, z szlachetwą chępliwą, utrzymujący swe pochodzenie z Sabeyczyków, którzy tu z Arabii szczęśliwey przeszli z Krolestwem swym Melek-Ifrykiem, i ktory podług nie ktorych dal imie Afryce, nie ktoryz mieszkają po miastach, ale pogardzeni od tych, którzy mieszkają po stepach.

BERG, *Ducatus Montensis*, Xłtwo Bergeńskie, w Niem. nad brzegiem wschodnim Renu w Cyr. Westfalii; kraj pełny gor i lasów, mieszkańcy są handlowni. Dusseldorp jest jego M. S. Należy do Ele. Woiewody Reńskiego. Jest Hr. tego im. w Zulfanii Prowincyi Holl. na gran. Kliwii.

BEGAMASK, *Bergamasco*, Prow. Wł. w Państwie Weneckim, graniczy z Breścianą, Walteliną i Xłstwem Medyolanu. Kraj jest bardzo ludny. Obywatele są dowcipni i przemyślni w handlu żelaza, obliciew, bydła, marmuru i kamieni. Język Bergamaskanów jest naygrubszy we Włoszech.

BERGAMA, *Bergomum*, wiel. ludne i mocne M. Wł. stol. Bergamasku w Rplitey Weneckiey, z Bisk. i zamkiem. Wkatedrze daie się widzieć grób Gnała Bartłom. *Coglione*, ktory pierwszy armaty na pole do boju wyprowadził. Mieszkańcy podlegli są wołom wiszącym pod gardłem. Albani, Alberyk Rosłiati, Piotr Maffeusz z Bergamy byli rodem. m. 10. od Medyolanu, 15. od Kremony. Dł. 27. 8. sz. 45. 42.

BERESTECZKO, m. Pol. w Woi. Wołyńskim, dosyć handl. i osiadłe. Si. główną porażką Chmielnickiego, mającego z sobą, iak pisał, kozaków i Tatarow na 30000. zbitego od Polaków pod Janem Kazim. r. 1650. Jest domu Zamoyckich. Poddani zaszczycają się wolnością, mało znaną poddaństwu Polskiemu. Jest od Dubna m. 6. od Łucka m. 7.

BEREZYNA, rz. w Woi. Witebskim, wypływa z pod Dypszyc, i w pada w Dniepr. w pow. Rzeczyckim.

BERGAS, *Bergula*, M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy Bisk. Greckim. Jest nad Laryszą, m. 13. od Adryanopola.

BERGBIEFEN, m. Fr. w Alfacyi, m. 3. od Strazburga.

BERGEN, *Berga*, piękne i da-

dawne M. Norwegii, stol. Prow. Bergenhus, i cały Norwegii, z zamkiem mocnym, z Bisk. Luterskim, i portem głębokim. Prowadzi handel wielki rybami suchemi, futrem drogim i drzewami masztowymi. Cały kraj prawie zbożem nie rodzi, sprowadzają go zką inąd, a sprzedawania go na prowincyą sam Berganie mają prawo. od Drontheim m. 95. od Kopenhagi 120. dl. 23. 15. sz. 60. 11.

BERGEN, m. Pomeranii, stol. wypły Rugen, należy do Szwecyi, m. 5. od Stralsunda.

BERGEN, M. Niem. w Saxonii, m. 3. od Dannebergi. Tegoż im. m. Niem. w X. Juliaceńskim między Julichem i Kolonią.

BERGEN, Opac. Protestantkie, blisko Magdeburga, zką konkordata religii r. 1579. wyszła.

BERGEN, st. mieysce blisko Frankfor. nad Menem, gdzie Franc. Hannoveranow zbili r. 1759.

BERGENHUS, Bergenhuzya, Prow. Norwegii, między morzem, i Aggerhuzyą, bogata w rudy żelazne.

BERGERAC, *Bergeracum*, bogate, bandl. i mocne M. Fr. w Pow. Perygod: w czasie wojny o Religią Ludwik XIII. dobywszy Berzera zburzył twierdze jego r. 1621. Leży nad Dordonią, m. 3. od Perigueux.

BERG-OP-ZOOM, *Bergæ ad Zomam*, M. Brabancyi Holl. w Margr. tego im. Jest małe ale piękne, i tak murem, iako i dla bagnow go otaczających iedno z najmocniejszych. Xzê Parmy r. 1581. a Margr. Spinola r. 1622. oblegali go bezskutecznie; Spinola stracił tu 10000. ludzi. Fr. pod Gnałem Lowendal dobył szturmem Bergopzomy r. 1747. Należy do Elektora Palatyna, twierdze tylko są Holl. Oyczyzną jest Zueryulza Boxhorn. Od Anwerpji m. 6. od Bredy m. 8. dl. 21. 45. sz. 51. 30.

BERG-SAINT-VIVOX, M. z pięknym Opac. w Flandryi,

Tom 1.

ufortyfikowane przez P. Vauban. Wzięte od Xcia Parmy r. 1537. było Hollendrom, mimo ich dzielnego odporu, temu zaś od Xcia Aurelińskiego r. 1640. jest odebrane. Wr. 1651. poddało się Hiszpanom, ale je r. 1658. odzyskał Turcyński, i traktatem Pyreneyskim zostało się przy Franc. Jest nad rz. Kolm, m. 2. od Dunkierki. Fortece Lapin Szwajcarska, i S. Franciszka, nie są ztąd daley nad milę.

BERGSTRASS, Pow. z tej strony Renu, rozciążyły od Landgrawstwa Darmstadt, do Heidelberga. Należy do Elekt. Mogunckiego. i Palatyna Renu

BERGZABERN, *Bergæ ad Tabernas*, m. Niem. w Xłwie Dwoch-Mostow, m. 3. od Landau.

BERLAS, m. Fr. w Langwedocyi, m. 2. od Castres.

BERLIN, *Berolinum*, wiel. piękne, i mocne M. Niem. stol. Elekt. Brandeburskiego, rezyd. Kro. Pruskiego. Zdobia go pałac wspaniały, w którym biblioteka wielka z kabinetem pełnym osobliwości różnych i medalow, Akademia, Obserwatorium, gmachy publiczne, i przepyszna zbrojownia. Religia. pan. Luterska, ale inne mają wolność. Austriacy r. 1757. a Moskale r. 1760. wyciągneli ztąd znaczne podatki. Leży nad Sprą, która w pała w Elbę, m. 10. od Brandeburza, 18. od Wittembergi, 120. od Wiednia, dl. 31. 7. sz. 52. 31.

BERLINEC, m. Pol. w Woj. Podolskim od Szarego grodu m. 3.

BERKLIPS, Hr. Niem. w Hafsji nad rz. Werą.

BERMUDY, *Bermudes*, wyspy Amer. poł. o m. 200. od brzegow Karoliny. Tak są nazwane od Jana Bermuda, który je r. 1527. odkrył. Od sprowadzenia swych tu osad r. 1612. Anglicy ie sobie przywialczyli, i trzymają dotąd. Krapciarze liczą tu na 10000. osia-

dłych Anglików: iakoż ich osady tu są największe. M. S. jest S. Jerzego na wypie jednej z trzednich tego im. Najobzierniejsza z nich jest Bermuda. Powietrze tu umiarkowane i zdrowe. Rośliny wszelkie Europ. dobrze się przyjmują. Zbierają tu z pola na rok dwa razy. Mielżkańcy przestając na płodach swej ziemi, mało się bawią handlem, który tu zawilił na tabace, pomarańczach nadzwyczaj wielkości, i drzewach do budowli. Do wieku 17go choroby tu były rzadkie, odmiana jakaś powietrza uczyniła je teraz częstłżemi.

BERN, *Berna*, wiel. i piękne M. Szwaycarskie stol. Kantonu Berneskiego, założone od Berchtolda V. r. 1191. kościół, szkoły sławne i bogata Biblioteka go zdobią. W Bernie jest 12. towarzystw, które opactwami zowią, 4. więkłże i 8. mniejszych, w jednym z tych każdy obywatel bez różnicy stanu zapilany być powinien, inaczej wyższych godności spodziewać się nie może, każda z tych kompanii ma swego kapitana, zwanego Izesnaftnikiem, bo 4. opactwa, mają ich po dwóch, a mniejsze 8. po jednym, co czyni ich 16. W tym mieście zawsze są chowane niedźwiedzie. na pamiątkę, iż ich założyciel, tamy, gdzie Berna, upolował, niedźwiedzia. Obywatele są handl. Religii protestanckiej, jako i kanton cały. Berna oyczynną jest Morelego. Leży nad rz. Aarą m. 7. od Fryburga, 20. od Zurychu, 30. od Genewy. dł. 25. 10. sz. 47.

BERNENSKI, Kanton, z 13. Kantonow Szwaycarskich jest drugi i największy; wzdłuż ma m. 60. wszierz 50. Rząd iego polega na wielkiej i małej radzie. Dzieli się na część Romaneńską, w ktorej po Franc. i Niemiecką, gdzie po Niem. mowią.

S. BERNARDA, Opac. w Niderlandzie, m. 2. od Antwerpji. Tegoż im. Opac. we Fr. mila od

Bayonny. Są i inne.

S. BERNARDA, gora wysoka w Szwaycarach i Sabaudyi, między Walezyą, i doliną Aosta; na wierzchu iey, który zawsze okryty jest śniegiem, ktorędy się ciągnie trakt Szwaycarski i Włuski, jest wielki klasztor, w ktorym zakonnicy przyjmują ludzko i bez płacy wszelkich podrożnych bez różnicy religii.

BERNAW, m. Niem. w Ele. Brandeburskim m. 6. od Berlina.

BERNAY, m. Fr. w Normandyi wyż. z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. 1013. ktore czyni 16000. liwr. jest handlowne o m. 12. od Rotomagu.

BERNBURG, piękne M. Nie. w Saxonii wyż. w Xłtwie Anhalt. nad rz. Sałą, m. 6. od Dessau.

BERNCASTEL, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, z zamkiem wystawionym r. 1277. fl. dobrimi winami, jest nad Mozellą między *Trarbach i Weldenz*.

BERNCOURT, Baronía w Lotaryngii m. 3. od Toul.

BERNEUIL, Wikomt Fr. m. 2. od *Compiègne*.

BERNWALD, m. Pol. w X. Oświęcimskim, pod pan. Austr. i Stwo Niegrodowe.

BERRE, *Berra*, m. Fr. w Prowancyi, z tyt. Baronii, m. 5. od *Aix*. Xżę Sabaudyi opanował ją r. 1591 ale traktatem Werwińskim wrocil ją Francyi. Jest blisko bagno tego im.

BERRI, *Bituriges*, pow. Biturycyński, Prow. Fr. z tyt. Xłtwa, między pow. Blezeńskim, Gatyneńskim i Piktawią. Grunt jest żyzny w zboże, len, konopie, owoce, i gdzie niegdzie wino. Dzieli się na wyższy i niższy; rządzona nayprzod ta prow. była od swych Hr. potym Wikomtów, nakoniec przedana Filipowi I. r. 1100. i od Jana Krola Fr. podniesiona na tyt. Xłtwa, zwykła iść w dział Krolewiczow Franc. Polepszenia stanu zubożoney

tey Prow. złym rządem, nstawa Par-
lamentu r. 1778. obmyśliła sposob,
i zaradziła niszczenu icy od wielu
Kommissarzow. *Bourges* jest M. S.

BERSELLO, lub BRESFELLO,
Brixellum, M. Wł. dobrze obronne
w X. Modeńskim. Xzę Eugeni r.
1702. dobył go, r. 1703. znouu Fran-
aler. 1707. wyproszniete od nich zo-
stało. Leży blisko z'iegu Padu z Lin-
zją, m. 4. od Army, 3. od Gwaftal-
li, 6. od Reggio, 11. od Modeny, 10.
od Kremony. dl. 28. sz. 44. 55.

BERSUIRE, *Bersuire*, m. Fr.
w Piktawii niż. m. 5. od *Thouars*,
3. od *Mauleon*.

BERTACOURT, Opac. Za-
konnice, fund. r. 1095. we Fr. m. 3.
od *Ambianu*.

BERTET-DE-GORZB, Mar-
grab. Fr. m. 5. od *Macon*.

BERTHEOUS, Berthevin,
Bernatg w Arwernii są nickszem-
ne m. Fr.

BERTHOLSDORF, m. Niem.
w Luzacyi wyż. m. 2. od *Labau*,
gniazdo braci Morawskich, którzy
tu w bliskości zbudowali *Herrnhut*,
ob. to nazwisko.

S. BERTIN, Opac. Fr. Bened.
w *Saint-Omer*, czyni 100000. liwr.

BERTINORO, *Bertinorium*,
M. Wł. w Romanii z zamkiem i Bisk.
Suffr. m. 6. od *Rawenny*, 56. od
Rzymu. dl. 29. sz. 44. 8.

S. BERTRAND, *Conventa*,
M. Fr. w Akwitanii stol. Hr. *Com-
minges*, z Bisk. który się pisze Bi-
skupem Konweneńskim, a jest Sufr.
Arcy Bisk. Augustańskiego. Leży
nad *Garumną* m. 17. od *Augusty*.
10. od *Tarby*, 175. od *Paryża*. dl.
18. 8. sz. 43. 3.

BERWALT, m. Niem. w no-
wey Marchii Brandeburskiej, m. 2.
od *Damy*; leży nad iez. i fl. jest tra-
ktatem uczynionym między Fran-
cyą, Szwecyą, i Protellantami Nie-
mieckimi na poparcie woyny lat 30.
r. 1631.

BERWICK, ob. *Barwick*.

BERZETO, *Barsetum*, m. i

Opac. w X. Parmeńskim, m. 9. od
Parmy na połud.

BESANCON, *Vesontio*. *Bezan-
son*, dawne, piękne i wielkie M. Fr.
stol. Hr. Burgundy, z zamkiem. Ma
Arcy Bisk. który nę pisze *Xciem Im-
peru*. Ma Akad. *Unversitatem*, są-
dy główne, i szpital wspaniały. Chu-
stka od potu *Chrystusa Pana*, wiele
tu ludzi dwa razy na rok ściągą. Lu-
dwik X V. r. 1674. dobył go. Oy-
czczyna jest *Kardynała Granvelle*,
Boislarde, *Dunoda*, *Chifleta*, *Boi-
fota*. Od *Dijon* m. 19. od *Paryża*
83. od *Genewy* 26. dl. 23. 44. 12.
47. 13.

BESIGHEIM, m. Niem. w
Szwabii w X. Wirtembergim, m.
10. na poln. od *Stuttgardy*.

BESCON, m. 4. od *Andegawy*.
BESSAN, m. 1. od *Agdy*, są
m. Fr.

BESSARABIA, czyli Bu-
dziack, mały *Kray Turcyi* między
Multanani, *Dunayem*, morzem czar-
nym i *Tartaryą*, mieszkaney od Ta-
tarow niepodległych, którzy z by-
dła, roli, i rozboiu żyją. W Reli-
gii i obyczajach podobni są do Ta-
tarow *Krymskich*. Na władnienie
woysk obcych w *Kray* twoy, ucie-
kają na gory nieprzebyte. Miasto
ich główne jest *Bender*.

BESSE, *Beslenay*, *Bessiers*, są
małe m. Fr.

BESSIN, Pow. *Baioczeński* we
Fr. w *Normandyi* niż. blisko morza.
Dzieli się na wyż i niż. Znajdują
się w nim kamienie łupalne do mu-
rowania zdadne. M. S. jest *Bayeux*.

BETANCOS, *Betanzos*, *Bri-
gantium Flavium*, M. Hiszp. w
Galicji nad rz. *Mandeo*, m. 13. na
poln. od *Kompostelli*. dl. 9. 40. sz.
43. 21.

BETELFAQUI, lub BETEL-
SAKI, m. Az. w *Arabii szczęśliwey*,
m. 10. około od morza czerwonego,
w gruncie bardzo obfitym w kawę
nawziętszą w *caley Turcyi*. Jest o
m. 37. na poln. od *Meki*.

BETHLEEM, w *Palestynie* s.
Kij

Urodzeniem Chrystuła Pana; nie jest więcęj dziś iak małą wioską. Leży na wzgorce *m. 2.* od Jeruzalem.

BETHLEEM, Przedmieście w *Clamacy*, z tytułem Biskupstwa, na ktore nominuie *Xzę de Nevers*.

BETHUNE, *Bethunia*, M. Fr. w Hr. Artezyi z zamkiem i twierdzami dzieła P. *Vauban*. Gaston d'*Orleans* wziął go był r. 1645. odebrali go sprzymierzeni r. 1710. ale traktatem Utrechtskim oddane było Francyi. Leży na śale *m. 3.* od *Aire*, *8.* od *S. Omer*, *48.* od Paryża. *dl. 20. 12. sz. 50. 31.*

BETLIS, mocne M. S. Kurdystanu w Azyi z zamkiem. Bey udzialnym tu jest Panem. Nad rz. *Bendekahi*, *m. 60.* od *Diamiru*. *18.* od *Pan*.

BETSCHAU, m. Czeskie w *cyr. Egerskim*, *fl. minerami*, *m. 10.* na w. od *Egrv*.

BETUWE, lub **BETAU**, *Batavia*, Kraina *Holl.* w *Xstwie Geldryi* między *Renem* i *Leck*. Ziemia tu zawże wilgotna, a deszcze czynią go często Kraiem nieprzebytym. Dzieli się na *Betuwią wyższą* i *niższą*.

BEIJ, m. Fr. z tyt. *Hk* *m. 2.* od *Hondan*.

BEVELAND, wyspa *Holl.* w *Zeelandyi*. Rz. *Skalda* dzieli ją na dwie części zwane *Zuid-Beveland*, i *North-Beveland*.

BEWDLEY, m. *Ang.* w *Prow. Worcester*, nazwane z *Angielskiego*, co znaczy mile miejsce, od swego położenia nad *Sawerną*. Wyżyła *2. Dep. na Parl. m. 5.* od *Worcester*, *31.* od *Londynu*. *dl. 15. 10. sz. 52. 24.*

BEWERGEN, m. *Niem.* w *cyr. Westfalii*, *m. 9.* na *poln.* od *Munster*.

BEVERLEY, *Petuarda*, m. *Angiel.* w *Prow York*, *m. 55.* na *poln.* od *Londynu*. *Oczyzna Fishera Bisk. Rochesterskiego zabitego od Henryka VIII.* Wyżyła *2. Dep. na Parl. dl. 17. sz. 53-48.*

BEWERN, m. w *X. Brun-*

szwickim nad *Weferą*, z zamkiem, *m. 4.* od *Korweyu*.

BEWERUNGFEN, m. *Niem.* w *Diec. Paderbornskiej*, *om. 9.* na w. od *Paderborny*.

BEUIL, m. *Fr. m. 5.* od *Tours*, i *Opac. Fr. m. 3.* od *Limoges*, *Cyfterłow*, czyni *1100.* *liwr.*

BEURÉY, Włości *Fr.* w *Lota-ryngii* *m. 3.* od *Baru Xiażeczego*.

BEUTHEN, *Budyśla niższa*, M. i *dzierżawa* w *Szląsku niższym* nad rz. *Odrą* *m. 4.* od *Gitogowa*.

BEUTHEN, wyższy, M. i włości w *Szląsku wyż.* w *Xstwie Opawskim*. Jest *fl. traktatem* między *Kazimierzem IV. Kr. Polskim*, i *Podziebradem Jerzym Kr. Czeskim* r. *1460.*

BEUZEVILLE, m. *Fr.* z *Hr.* w *Normandyi*, *m. 2.* od *Carentan*.

BEY, *Baia*, nazwisko *Geograficzne* znaczy *odnogę morską* małą, z tą różnicą od *wielkiej odnogi*, że *Bey* przy *wniysciu* jest *ciaśny*, czyli *lżyię* ma *wązką*, a *daley* *wplywając* i *rozlewając się* między *brzegami*, *staie się* *obzerniejszym*; i w takich *miejscach* *naybezpiechniej* *zawilaia* *okręty*.

BEZF, ob. *Baife*.

BEZIERS, *Biterra*, *Biterra*, piękne i dawne M. *Fr.* z *Bisk. powiatem*, i tyt. *Wikontego* w *Langwedocyi* *niż.* *Wesćle* jego *położenie* było *powodem* *niektorým* *mowienia*, iż *gdyby* *Bog* na *ziemi* *mieszkać* *chciał*, *mieszkałby* w *Biterze*: *Si Deus in terris, vellet habitare Biterris*. Na co *żartobliwy* *ufzczyplwie* *dodał*: *ut iterum crucifigeretur*. *Grunt* jego *żyzny* *obfituie*, w *zboże*, *oliwę*, *wino* *wyborne*. *Oczyzną* jest *Barbeyraka*, *Boskagera*, *Fontaniera*, *Mairana*. Od *morza* jest *om. 3.* od *Narbony* *m. 5.* od *Paryża* *157. dl. 20. 52. sz. 43. 20.*

BEZDZIN, lub **BENDZYN**, m. *Pol.* w *Woiew. Krakowskim* i *Stwo* *niegrodowe*, na *granicy* *Szląskiej*, *pamiętne* *Kommissyą* *Pacyfikacyi* tu

między Beuthen i Bendzynem uczynionej r. 1584. między Rudolfem II. Cef. Niem. i Arcy Xciem Maxymilianem, i całym domem Anstr. z drugiej zaś strony między Zygmuntem III. i Rzeplą Pol. w której tranzakcyi Maxymilian zrzekł się na zawsze pretensyi do Tronu Polskiego. Od Krakowa *m.* 11.

BIAFAR, M. S. Krol. tego im. w Nigrycyi, nad rz. *los Camarones*, blisko golfu S. Tomazsa. Bifarowie także jest naród Afrykański na brzegach Gwinei naprzeciw wyspy Bisagos.

BIAGRASSO, wieś Xstwa Medyolańskiego nad rz. Ticivella, *m.* 4. od Medyolanu, 2. od *Vigevano*. W tym miejscu Franc. pierzchać musieli r. 1524., w której ich ncieczce fl. Bayard poległ.

BIAŁA, m. Polskie w Brześciu Litewskim, z szkołami i pięknym pałacem Xżąt Radziwiłłow. od Brześcia *m.* 6.

BIAŁA, rz. w Woiew. Kra-kowskim, płynie pod Sandecz, Tuchow, wpada w Dunayec niedaleko Tarnowa. Tegoż im. rz. w Podlaskim wpada w Narwę.

BIAŁA, m. w Xstwie Oświęcimskim na granicy Szląskiej blisko Bilitz.

BIAŁACERKIEW, m. Pol. w Woiew. Kiiowskim, znaczne Tatarów klęską r. 1626. Ma Starostę bez iurydykcyi, od Kiiowa *m.* 16.

BIAŁAKŁAWA, ob. Bałakława.

BIAŁOGROD, lub **BIAŁOGROD**, *Akerman, Arpis Moncastrum*, M. mocne Bessarabii nad morzem i izeiorem Widowu, *m.* 4. od uścia Dniestru, od Oczakowa *m.* 12. Opanowane było od Msczkow r. 1770. i wroczone Tatarom r. 1774. Stolicą jest Tatarów Budziackich, obronne garnizonem Turckim. dł. 49. 20. lz. 46. 24. Jest inne *m.* tegoż im. w Bessarabii.

BIAŁOGROD, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, *m.* 3. od Lidy.

BIAŁYKAMIEN, m. Pol. w ziemi Lwowskiej, teraz pod pan. Austr. w dystrykcie Brodzkim od Złoczowa *m.* 2.

BIAŁYSTOK, M. Pol. w Woiew. Podlaskim, jedno z nayporządniejszych miast Polskich, które zdobią pałac kosztowny, ogrody rosfkoszne, i wiele pięknych domow dla rozrywki, zwane Werfałem Podlaskim. Śl. długą chorobą Augusta II. Kr. Pol., nadniszczzone pożarem r. 1753. Jest domu Branickich. *m.* 28. od Warszawy.

BIANA, M. Az. w stanach Mogolu, fl. wybornym tu indychem, *m.* 20. od Agry.

BIART, m. Fr. *m.* 2. od Bayonny.

BIBEN, ob. Pedena.

BIBERACH, Biberak, *Bibrachum*, M. Niem. wolne i Celarskie w Szwabii. Naywiększy tu prowadzą handel barchanem. Oyczyzną jest fl. Brandmullera. Mieszkańcy ustawą Parl. mogą we Fr. obeymować dziedzictwa od r. 1775. Leży w nizinie buyney, nad rz. *Rufs*, i pobokiem *Biber*, *m.* 3. od Buchau.

BIBURG, m. o *m.* 2. od Lands-hut w Bawaryi, zowią go też Wilsburgiem, iż jest nad rz. Wilsą. Niektorzy mają go za dawne *Bibacum* Ptolomeusza.

BICETRE, zamek o *m.* 1. od Paryża, gdzie szalonych, niemych, włóczegow, i wydziedziczonych zamykaią. Nazwisko ma od pewnego Biskupa Winchesterfskiego.

BICHE, ob. Bitche.

BICOCQUA, o miłę od Medyolanu, pamiętne miejsce porażeniem Iautreka r. 1521.

BIDACHE, *Bidassia*, m. Fr. w Nawarze niż. z zamkiem, *m.* 5. od Bayonny. Dziedzictwo domu Grammontow.

BIDASSOA, *Yedassus*, rz. która dzieli Hiszp. od Franc. wypływa z gór Pyreneyfskich, wpada w morze między Andayą i Fontarabią. Hiszpani biorą cło od Franc. iadących do Hiszp., a Franc. od

Hiszp. z drugiey strony rzeki przybywających do Francyi. Ta rz. czyni wyspę *des Faisans*, fl. zawartym tu pokojem r. 1659.

BIDOUZE, Baronia Fr. m. 4. od Tarby. Tegoż im. jest rz. w Nawarze.

BIECHOW, m. Pol. w Woiew. Kaliskim, z Kasztelanją. Zdobi go Klasztor Filipinow. Jest na poln. Gniezna.

BIECZ, *Becia*, m. Pol. w Woiew. Krakowskim, dziś pod pan. Austr. w dystrykcie Kroszeńskim. Ma swoy powiat, grod i urzędnikow. Obwiedziona jest starym murem. W gruntach Bieckich znajduje się miedź i koperwas. Mielzkańcy z wody rzeki Raby, sol warzą, a z piany rzeczney siarkę zbierają. Tu stolica katow. Jest nad rz. Rabą, od Krakowa m. 13. od Sandomierza 14. dł. 38. 53. sz. 49. 50. Oyczyzną jest Kromera.

BIELA, M. Aragońskie nad rz. Bielą, m. 14. od Saragossy.

BIELA, *Ehellanum*, M. Rosyjskie, stol. Prow. tego im. nad rz. Opizą, m. 50. od Moskwy.

BIELA-OZERO, lub **BIŁE-OZERO**, M. i Xstwo Moskiewskie nad jez. tego im. przy uściu rz. Kony, m. 135. od Archaniołu. dł. 56. 40 sz. 58. 55.

BIELA, M. Czeskie w cyr. Bolesławskim.

BIELA, *Gaumellum*, m. Wł. w X. Piemonckim, stol. powiatu swego, nad rz. *Cerva*, m. 8. od Wercelli, 5. od Iwry.

BIELANY, bor Krolewski, i Klasztor Kamedułow, o półmili od Warszawy, założony od Władysława IV. dla dopełnienia ślubu uczynionego na wojnie Moskiewskiej, a zbożacony od Jana Kazimierza.

BIELAWY, m. Pol. w Woiew. Łęczyckim nad rz. Bzura.

BIELICA, m. Pol. w Woiew. Wileńskim w Pow. Lidzkim nad rz. Niemnem, m. 58. od Warszawy.

BIELSK, M. S. Ziemi Biel-

skiej w Woiew. Podlaskim, drewniane, osiadłe naywięcey żydami tu kupczącemi. Jest nad Granicą Brześcia Litt. Ziemia Bielska Seymkuie w Brańsku, obiera 2. Połtow i 1. Dep. Dzieli się na Pow. Brański, Tykociński i Surazki. Ma swych Urzędnikow, Starostwo, i Leśnictwo, które idzie za Przywileiem. Od Warszawy m. 24.

BIELSK, m. Pol. w Woiew. Płockim, mało osiadłe, w gruncie dobrym.

BIELSK, czyli **BILITZ**, m. Śląskie pograniczne, przy którym wista bierze za nim swoy początek. Jest od Krakowa m. 10.

BIENNA, M. Szwajc. nad jez. tego im. Biskup Bazylei ma tu swe niektore prawa. Prezydent miasta jest głową rady naywyższej. Religia pan. Protešt. Sprzymierzona jest z Kant. Berny, Soloturny, i Fryburga. Jest o m. 1. od Nidau, m. 7. od Berny, 5. od Soloturny, 7. od Fryburga. dł. 24. 44. sz. 47. 11.

BIERE, wspaniały zamek Fr. m. 1. od Semuru.

BIERVLLET, Bierflet, *Birfletum*, Forteca Flandryi Holl. gdzie Wilelm Beukelins pierwszy wynalezca solenia śledzi w beczkach, umarł r. 1397. w r. 1377. w tu 19. zalanych zostało. Od Axeli m. 4. od Ekluzy 5. od Isendik m. 1.

BIESZCZADY, ob. Karpackie gory.

BIETIGHEIM, mocne M. Niem. w Szwabii w X. Wirtemberskim, w Krainie zaleconey zdrowym powietrzem, winem, i owocami dobremi. m. 8. od Stutgardy.

BIEULLES, m. i Hr. Fr. m. 4. od *Montauban*.

BIEVRE, rz. wpadająca w Paryżu w Sekwanę.

BIEZUN, m. Pol. w Woiew. Płockim, osiadłe naywięcey żydami, iako inne m. Pol. nikczemne.

BIGEN, M. Az. stol. małego Krol. tego im. w Japonii na połwyspie Nippon.

BIGORRE, Pow. Bigorreński we Fr. z tyt. Hr. między Armaniam i *Cominges*, dzieli na Bigorę gorzystą, równą, i Ruftanią. Tarba jest M. S.

BIHACZ, M. obronne Kroatycki Tureckiej na kępie rz. Unny, m. 26. od Karlstadtu, 18. od Segny.

BILAZAI, m. Fr. w Piktawii. Ma wody mineralne skuteczne na choroby zaskorne.

BILBAO, *Flaviobriga*, wiel. piękne i bogate M. Hiszp. stol. Biskai, z portem uczęszczanym. Zalecone zdrowym powietrzem, żywnością gruntu, handlem, i pięknym położeniem. Założone było od *Dom Diego Lopez de Haro*. Leży blisko morza m. 20. od S. Sebestyana, 75. od Madrytu. dł. 14. 30. sz. 43. 23

BILBESHEIM, Opac. Mniżek Bened. we Fr. m. 2. od *Haugenau*, fund. r. 1131.

BILEDULGERID, czyli kray Daktylow, zwany dla wielkiej tuich obfitości, którego owocu większej części Barbaryi dostarcza. Jest częścią południową Krol. Tunetanskiego w Afr. wzdłuż ma na m. 60. tyleż wżerz. *Tufera*, jest M. S.

BILGORAY, m. Pol. w Woi. Bełzkim osiadłe rzemieślnikami, od Rozwadowa m. 7.

BILLEFELD, *Bifeldia*, m. Niem. w Cyr. Westfalskim m. 12. od Olnabruku.

BILINA, m. Czeskie m. 4. od Leutneryczu, przy gorze st. przez zioła lekarzkie, kruszce różne i wody mineralne, które pią ci, co lazni używają w Teplicach.

BILLON, *Bilioneagus*, M. Fr. w Arwernii z kapitułą kanoników. m. 8. od *Clermont*. Tego in. Opac. Fr. Bernard: czyni 1600. liw. m. 2. od Bezansonu.

BILLY, m. 2. od Gannaty, i inne m. 2. od *Clamecy* są małe m. Fr.

BIŁOHROD, M. Moskiewskie, stol. Wielkorządztwa Białogrodz-

kiego, jest na w. Kiiowa, od niegoż m. 56.

BILSEN, *Belisa*, m. Niderlandu Austr. w Bisk. Leodyjskim, nad rz. Demerą, m. 3. od Mastrychtu. Jest tu st. Opac. Kanoniczek, których Xiemi jest Xiężną państwa Niem. i niemoże iść za małż. lubo inne w tym zgromadzeniu mogą.

BIMELIPATAN, gielda Holl. na brzegach Koromandelu w Azji, m. 4. od Wisigapatanu.

BIMINI, *Biminia*, wysępka Ameryki połudn. jedna z Lukayfskich, blisko kanału Bahamy, rozciąga na m. 6. zarosła lasami, mieszkana od ludzi dzikich. Dla wielu morskich około niej hakow, nie łatwo jest przystępna; położenie ma wesołe.

BINAROS, m. Hiszp. w Krol. Walencyi, st. dobrymi winami. Jest przy morzu, m. 12. od Tortozy.

BINCHE, *Bintaim*, M. Hannonii Austr. wzięte było od Ludwika XIV. r. 1667. od Mons m. 4. tyleż od *Charleroy*.

BINDON, *Bindonium*, m. Ang. w Dorcester, blisko rz. Fromy, z tyt. Hr. m. 3. od Dorcestru.

BINGASY, M. nadm. w Krol. Trypolitańskim w Afr. w Prow. Barce, m. 56. na z. od Dery.

BINGEN, dawne i piękne M. Niem. w Arcybisk. Mogunckim, m. 10. na pośd. od Koblentzu. Opanowali go byli Franc. r. 1644. dł. 25. 18. sz. 50.

BINGLEY, Baronia Angl. w Prow. Yorku, m. 50. na pośd. od Londynu.

BINTAN, wyspa Indyi wschodnich w Azji leży na pośd. połwyspy Malakki.

BIORNEBURG, lub Biorno, M. Szwedzkie w Finlandyi pośd. nad rz. Kumą, blisko iey uścia do golfu Botnickiego, od Abo m. 30. na pośn.

BIOLE, Hr. Fr. w pow. *Quera* st.

BIPONTYNSKIE, Xstwo.

ob. *Zweybruck*.

BIR, *Birtha*, m. Turcyi Azyatyckiey w Dyarbeku z zamkiem rezyd. Gubernatora. Jest w kraju obfitym w wszelkie potrzeby do życia, nad Eufratem, *m.* 20. na połu. od Alepu, 14. od Urfy, dl. 55. 36. fz. 36. 10.

BIRAN, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 3. od *A. ch.*

BIRKENFELD, M. i Prow. Niem. w Cyr. Renu wyż. blisko Nawy, *m.* 8. od Trawira 19. od Moguncyi.

BIRMINGHAM, m. Ang. w Prowinc. Warwick, znaczne handlem żelaza, i piękną drukarnią. Jest od Londynu na połu. o *m.* 27. dl. 16. fz. 52. 35.

BIRON, m. i zamek Fr. w Akwitaniu między *Bergerac* i *Cahors*, nadane tyt. Xftwa r. 1723.

BIRVIESGA, *Vitrovesca*, m. Hiszp. w Kastylii dawney, stol. pow. Burewy, *m.* 6. od Bugos na połu.

BIRZE, m. Pol. w Xftwie Zmudzkiem, stol. pow. Birzeniańskiego; s. widzeniem się tu i umową sekretną Augusta II. Kr. Pol. z Piotrem W. Carem Mosk. przeciw Karolowi XII. Kr. Szwedzkiemu, który tu wkrótce, po ich odejździe z woyskiem nadsięgnął. od Poniewieża na połu. *m.* Litt. 10.

BISACCIA, piękne M. Wło. w pryncypacie Neapol. z Bisk. *m.* 6. od Ariano, 6. od *Conza*.

BISAGOS, Bizagozy, Wyspy Afr. blisko brzegu Gwinei. Liczą ich 14. Są urodzayne, obfitują w wino, oliwę, palmy, pieprz podługowaty, ryż, i wyborne owoce. Mieszkańcy są roślini i odważni. Każda wyspa ma swego królika, ale ci panującemu w Formozie, która jest największą z nich, hołdują. Ferdynand *de Po Portugal.* pierwszy z Europejczykow postrzegł.

BISANTAGAN, piękne m. Azyatyckie w Krol. Kambojskim, w Indoftanie, w kraju żyznym.

BISGARA, albo **PESKARA**, M. Afr. w Krol. Algierskim, w Prow. Labez. Znayduie się tu gadu mnostwo.

BISCHOFSSHEIN, m. Nie. w Bisk. Wurtzburckim, *m.* 14. od Wurtzburga.

BISCHOFSSHEIM, M. Niem. Arcyb. Mogunckiego, nad rz. Taubera. Oczyszna Jana Schifcharda *m.* 8. na zach. Wurtzburga.

BISCHOFSS-WERDA, *Episcopi insula*, M. Niem. w Misnii w Saxonii wyż. *m.* 5. od Drezna. Wzięte było od Szwedow r. 1639. 1 1641.

BISCHOFSS-ZELL, *Episcopi cella*, piękne M. Szwaycar. w Turgawii z zamkiem, gdzie mieszka namiestnik w duchownych co do katolików rządach Biskupa Konstancyenskiego, i ma połowę jego dochodow. Mieszkańcy są wolni, i mają twardą radę naywyższą. Religia Proteftancka wszczęta tu jest r. 1529. Ztąd Bibliander, Zwinger, Jan Jung, Scherb, i Goldast są rodem. Jest nad Thutą, od S. Galla *m.* 3. od Konstancyi 5. dl. 26. 13. fz. 47. 33.

BISCHVIELER, m. Fr. w Alfacyi *m.* 4. od Strazburga.

BISIGLIA, *Vigilia*, M. Wł. w Kr. Neapol. dofyć ludne z Bisk. Suffr. jest w ziemi Barskiej blisko Gofu Weneckiego *m.* 3. od *Trani*.

BISERTA, nadm. M. Afr. w Krol. Tunetańskim nad morzem frzodziemnym. Większą część mieszkańców rozboiem się bawi, *m.* 15. na poł. ku z. od Tunetu.

BISHOP'S-CASTLE, *Episcopi castrum*, m. Angiel. w Prow. Schrop. do Bisk. Herfordzkiego; wysła 2. Dep. na Parl. Jest nad rz. Ony. *m.* 2. od Montgomery, 40. od Londynu.

BISIGNANO, *Bisninanum*, *Besunia*, piękne M. Wł. w Kr. Neapol. w Kalabryi, z fortecą dobrą z Bisk. suffr. Rosłańskiego. Ztąd jedna familia Wł. *de S. Severino*, nafi

nosi tyt. Xstwa. Leży na gorze blisko rz. *Boccona*, od *Cosenza* m. 7. od *Rossano* m. 6. od *Neapolu* 33. dł. 34. 10. sz. 39. 37.

BISKAYA, *Biscaya*, *Cantabria*, Prow. nadm. w Hiszp. między *Asturią*, *Kastylią* i *Nawarrą*. Jest w kształt figury trzecia. Kray ten wydaie w wielu mieyścach dosyć zboża, a wszędzie mnóstwo jabłek, cytryn, i pomarańczy. Morze dostarcza tey Prow. ryb obficie, i wyrzuca na brzeg konchy. Ma też drzewa dostatek zdatnego do budowli okrętów, rudy także żelazne i ołowiane. *Biskajczycy* są naylepsi w Hiszp. żeglarze, marynarze, i żołnierze. Są żywi, obyczajni i grzeczni. Językiem mowią obliwizym, niemającym podobieństwa do innych w Europie. Ta Prow. dzieli się na różne Powiaty zwane *Merindades*. *Bilbao* jest M. S.

BISKAYA nowa, Prow. Ameryki połu. w Meksyku. *Paral* jest miastem tey głównym. Znajdują się w mieyścach niektórych szczyby srebrne, rz. *Las Naffas* przetrzymuje część więkzą. Nie jest dobrze oślądła. Należy do Hiszpanow.

BISKUPIEC, *Bischofsburg*, m. w X. Warmińskim, w Pow. Seeburskim.

BISNAGAR, wiel. i ludne M. Indyjskie w Azji, stol. Krolestwa tegoż im. zwanego też Krol. Karnatańskim, *Naryngańskim*, lub *Chandegry*. Jest od *Golkondy* o m. 45. od *Pondichery* m. 75.

BISSEAUX, wyspa Afr. na brzegu *Gwinei*, ma w około m. 40. mieszkana jest od *Negreyczykow* żyjących w bałwochwaltwie. Liczą tu Krolestw 9. z których jedno jest panem innych. Tron jest Elekcyonalny. Europeyccykwie ugefczają ruda handlu.

BISSY, m. w *Burgundyi*, nal. do domu *de Thiard*.

BISTERFELD, m. Niem. w Hr. *Lippeńskim*, między *Paderbornem* i *Korweyem*.

Tom I.

BISTRYCZ, *Bistricia*, piękne i mocne M. w X. *Siedmiogrodzkim*, stol. Hr. tegoż im. nad rz. *Bystryczą* m. 17. na połu. od *Koloswaru*.

BISMAKK, m. Pruskie w *Wojew. Pomorskim* zniszczone pożarami, zostaje pod pan. Pruskim.

BISZTYNEK, lub **BISTEIN**, M. Pruskie w X. *Warmińskim*, zbudowane r. 1325. Wzięte było od *Krzyżaków* r. 1455. pogorzało r. 1589.

BITBURG, *Beda*, m. w *Xstwie Luxemburskim*, m. 11. od *Luxemburga*. 7. od *Treviru*.

BITCHE, lub **BITCHE**, *Bidiscum*, m. Fr. w *Lotaryngii*, stol. *Hrabstwa* tego im. *Ludwik X. V.* opanował go i umocnił, ale też twierdze przez traktat *Ryświcki* zwołane zostały, i M. oddane *Xciu Lotaryngii* r. 1698. Po przyłączeniu *Bidyka* do *Korony* ufortyfikowane było powtornie. m. 14. na połu. od *Strazburga*, 15. od *Sarlonis*. Leży pod górą blisko rz. *Schwalby*. dł. 25. 14. sz. 49. 5.

BITETTO, *Bitettum*, m. Wł. w *Krol. Neapol.* w ziemi *Barskiej*, m. 4. od *Bari*.

BITO, *Bitum*, małe *Krol. Afr.* w *Nigrycyi* na połu. rz. *Niger*. *Mieszkańców* ma bogatych.

BITHAINE, *Botania*, *Opac.* Fr. fund. r. 1133. w *Diec. Bezan-sonńskiej*, między *Louxeuil* i *Vesoul*, czyni 2500. liwr.

BITONTO, *Budrantum*, piękne M. Wł. z *Bisk.* w *Krol. Neapol.* *Hiszpani* pod *Xciem Montemar* tu blisko r. 1734. wygrali potyczkę, która ich uczyniła *Panami Neapolu*. Jest w piękney równinie, m. 3. od *Golfu Weneckiego*, m. 4. od *Bari*. dł. 34. 22. sz. 41. 13.

BITTERFELD, m. Niem. w *cyr. Saxonii* wyż. w *Misnii* między *Hallą* i *Witterbergiem*.

BITERRENSKI, powiat we *Fr. ob. Beziers*.

BITURYCENSKI powiat we *Fr. ob. Berry*.

BIVONA, *Hipponium*, *Vibo*, M. Sycylii w Prow. *Val-di-Mezara*, leży na górze, ma tyt. Xstwa, *m.* 10. na połud. od Paleriny. Tegoż im. jest m. Wł. w Kalabryi, *m.* 6. od Squillace.

BIZU, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Marokańskim. Jest w gruncie obfitym w zboże, wino, oliwę, figi i orzechy. Mieszkańcy są mądrzy.

BLAIA, ob. Blaya.

BLAINOILLE, m. Fr. w Normandyi *m.* 3. od Rotomagu. Tegoż im. inne jest w Lotaryngii z tyt. Margr. *m.* 2. od Lunewilli.

BLAIR, m. i Xstwo Szkocyi, w Prow. Atholii, fl. potyczką r. 1689, na ktorej Wikomt Dundee poległ. Jest nad rz. Garry, *m.* 9. na połud. od Puth, 29. od Edyburga.

S. BLAISE, S. Błażeya, Opac. Bened. w Brysgowii w lesie czarnym, fund. r. 945, nad rz. Albą na połud. Fryburga.

BLAISE, rz. mała we Fr. wpada w Eurę o *m.* 1. od *Dreux*. Tegoż im. inna rz. wpada w Marnę, *m.* 2. od *Vitri-le-François*.

BLAISOIS, Blezeński Pow. we Fr. z tyt. Hrabstwa. *Blois* jest M. S.

BLAISON, m. Fr. z tyt. Baronii, w Pow. *Saumur*.

BLAISY, Hr. Fr. *m.* 4. od *Dijon*.

BLAMONT, *Albus mons*, m. Lotaryngii z tyt. Hr. *m.* 5. na połn. od Lunewilli. Są włości Franc. tego im. w Burgundyi.

BLANC, *Oblincum*, m. i Margr. Fr. z zamkiem nad rz. *Creuse*, znaczne dobrami winami. Jest w Pow. Bituryceńskim, *m.* 12. od Poitiers, 70. od Paryża, 25. od *Bourges*. dł. 18. 43. 12. 46. 38.

S. BLANCAT, m. Fr. i Kąsztelana w Gaskonii, *m.* 5. od *S. Gaudens*.

BLANCHE. Opac. Fr. w *Noirmoustiers*, i inne tego im. w *Mortain*.

BLANCHE-COURONNE, i Blanchelande, są także Opac. Fr.

małoznaczne.

BLANCKENBERG, *Blancoberga*, m. Niem. w Xstwie Bergeńskim, nad Siegą, o *m.* 5. od Bonny. Jest tego im. port w Flandryi Holl. *m.* 2. na połn. od Bruges.

BLANCKENBURG wiel. m. Niem. i Hr. z zamkiem w Stanach domu Brunzwickiego, *m.* 3. od Halberstadt.

BLANDEQUE, Opac. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od S. Omer.

BLANGY, m. Fr. *m.* 3. od Liffieux; i Opac. *m.* 2. od Hefdin.

BLANKA, *Blanca*, wyipa ofiady w Amer. na połn. wyipy Matgorzaty, blisko ziemi tegiey. Ma mnóstwo żolwiow i iaszczurek Indyjskich.

BLANKENHEIM, m. zamek, i Hr. Niem. *m.* 12. od Julianku.

BLANZAC, *Blanziacum*, m. Fr. *m.* 5. od Angulemy.

BLAR, zamek Szkoeki w Atholii nad Garry.

BLAKU, Margr. Fr. *m.* 4. od Mante.

BŁASZKI, m. w Woiew. Sie radzkim ipustofaże.

BLAUBEUREN, *Aræ Flavia*, m. Szwabkie w X. Wirtemberskim, *m.* 4. od Ulmy.

BLAVET, ob. *Fort Louis*.

BLAYA, lub **BLAIA**, *Blavia*, dawne i mocne M. Fr. z dobrą fortecą w Akwitanii. Port Blay uczęszczany jest od obcych. Płynące okręty do Burdegali, tu swe armaty i zbroie składać powinny. Od Protestantow r. 1568. dobyte było, i zruynowane. Jest od Burdegali *m.* 7. 20. od Angulemy. dł. 16. 53. sz. 45. 6.

BLECHINGLAI, m. Ang. w Prow. Surrey, wysyła 2. Dep. na Parl.

BLIEDZIEIOW, Opac. Polskie Cyfter. w Woiew. Poznańskim, kollacyi Krolewskiej, nad rz. Obrą.

BLEINHEIM, wieś Niem. blisko Hochstadt, ob. Hochstadt,

i Woodstok.

BLEKINGIA, mała Prow. Szwecyi południowey między Smalandyą, i Skanią nad morzem Bałtyckim.

BLENAC, Margr. Fr. *m.* 2. od Marenres.

BLERANCOURT, *m.* Fr. z zamkiem dobrym, *m.* 4. od Swetfionu.

BLERE, w Turonii, *Blergies* w Pikardyi, *Blesle* w Arwernii, *Blesneau* w Xstwie Aureliańskim są *m.* Fr.

BLEZENSKI, Pow. ob. Blaisois.

BLESSINGTOWN, *m.* Irlandyi w Hrab. *Wicklon*, *m.* 7. na półd. od Dublina. Wyśla Dep. na Parl.

BLETTERANS, *m.* Fr. w Burgundyi nad Seyllą *m.* 2. od *Lons-le-Saunier*.

BLOCKZIL, *Bloczilia*, mocne M. Rzpltey Holl. w Prow. Oberryfelii z fortecą, jest przy uyciu rz. *Aa* w Zuyderzee, gdzie ma port dobry *m.* 3. od Steenwick, dł. 23. 30. fz. 52. 44.

BLOIS, *Blesca*, Bleza, dawne i piękne M. Fr. w Prow. Aureliańskiej, stol. swego pow. z Bisk. fund.r. 1697. wspaniałym zamkiem, w którym zabity był Xżę Henryk Gwizyusz. Tu Krolowa Pol. Sobieska umarła r. 1716. Zdobią Bleżę fontanny, budowle i most wspaniałe. Handel prowadzi znaczny. Leży nad Ligerą w miłym położeniu, *m.* 13. od Aureliana, od Paryża 40. dł. 18. 59. fz. 47. 35.

BLONDRAURY, w Delfinacie, *Blot-le-rocher*, i *Blot l'Eglise* w Arwernii są *m.* Franc.

BLONIE, *m.* Polskie i powiat w ziemi Warszawskiej, ma Stę. Niegrodowego, *m.* pol. 4. od Warszawy, od Poznania, *m.* 37.

BOBENHAUSEN, *m.* Niem. w Weterawii o *m.* 1. od Frankfortu nad Menem. Nał. do Hr. Hanoi.

BOBIO, lub **BOBBIO**, **BOBIUM**, M. Wł. w Xstwie Medyolańskim z Bisk. i Opac. fund. od S. Kolombana, ma tytuł Hr. Należy do Sardynii. Jest nad rz. Trebią *m.* 12. od Genui, od Placencyi 8. od Padwy 10. od Tonyony 9. dł. 27. fz. 44. 48.

BOBIO, lub **BOHIO**, rz. największa w Prow. Amer. *Chili*. Wypływa z gor Kordyliers, i wpada w morze blisko Koncepcyi.

BOBR, *m.* Pol. w Woi. Witebskim pod pan. Rofs. od Warszawy *m.* 104. od Smoleńska 34.

BOBROWNIKI, *m.* Pol. w Ziemi Dobrzyńskiej, z Stwem. grod. Tu skład Archiwum Ziemi. Jest pamiętne porażką Krzyżaków r. 1326. za Władysława Jagella.

BOBRUYSK, *m.* Pol. w Woi. Mińskim, nad Bobrują, od Rohaczowa *m.* 16.

BOCAGE, mała kraina Franc. w Normandyi niż. ktorey *Vite* jest M. S.

BOCCA-DI-LUPO, ob. *Thermopile*.

BOCHERVILLE, *m.* Fr. w Normandyi *m.* 2. od Rotomagu z Opac. Bened. ktore czyni 13000. liwr.

BOCERVILLE, wieś Fr. w Lotaryngii znaczna Kartuzyą piękną.

BOCKI, *m.* Pol. w Woi. Podlaskim dosyć osiadłe, od Bielska *m.* 3.

BOCINO, *Bucino*, *m.* Wł. w Krol. Neapol. nad zbiegiem rzek Selo i Negro *m.* 6. od *Conza*.

BOCHARA, ob. *Bokar*.

BOCHNIA, M. w Woi. Krakowskim, teraz pod panowaniem Austr. w Cyrkule wielickim, pow. Wiśnickim, sławne zupami solnemi. Przed odkryciem tu soli r. 1251. za Bolesława wstydliwego Bochnia była wioską. Szyby te solne ciągną się wzdłuż daleko, tak iż o *m.* 5. z Wielickimi zupami mają mieć komunikacyą. Głębokie są gdzie niedzie na łokci 600. Sol tu prze-

dniejſza jeſt od Wielickiej. Nad rąbaniem iey około 1000. ludzi nięftannie pracuie, którą pakują w beczki, i tak do Polſki, Gallicyi, Węgiei, Szląſka, Czech, &c. ſprzedają. Dochod niezmierny z nich idzie teraz na ſkarb Ceſarſki. Zostaia pod dyrekcya zup Wielickich. Procz ſeli, w gruntach Bocheńſkich znajduje ſię tez Alabaſter, od Krakowa *m.* 5. od Wiednia 63. od Warszawy 45.

BOCKOLI, *m.* Niem. w Weſtſalii w Biſkupſtwie Münſterſkim nad Aa *m.* 6. od Weſel.

BODENHAUSEN, Baro. Niem. w Haſſyi, *m.* 7. od Kaſſelu nad Wertzą.

BODMAN, lub **BODMIN**, *Pol-ſka*, *m.* Ang. w Hr. Kornuwallii niegdys Biſkupie z tyt. Hr. Wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 67. na poſtd. od Londynu.

BODWAR wielki, *m.* Niem. nad rzeczką tegoz im. w Xſtwie Wirtemberſkim, ſ. winami.

BOEIL, Baronia Fr. w Nawarze niź.

BOEN, *Boenium*, *m.* Fr. leśne w podgórzu, przy rz. Lignon, *m.* 5. od Ruan, zalecone dobrami papierniami.

BOERKOE, ob **ABLAI**.

BOG, rz. Polſka bierze ſwoy początek w Podolu, płynie pod Winnicę, Braclaw, Konicopol i wpada z Dnieſtrem w morze czarne.

BOGDANIE, *Bogdani*, wiel. Narod Tartaryi Azyatyckiej na poſnoc Chin kray dziedziczą obſzerny i ludny. Choćdują Chinczykom ale ich ſą nieprzyiacielami głównemi. Ich handel zależy na futrach ſobolich, i liſach czarnych. Zowią ſię tez Niukami.

BOGSUND, *Bogefunda*, *m.* Szwedzkie w Oſtrogothii, ſ. potyczką między Szwedami i Duńczykami r. 1520. od Gothenburga na w. *m.* 28.

BOGLIO, lub **BEVIC**, **BOLE-**

nad rz. Tyneca *m.* 3. ob *Glandeves*.

BOGUSŁAW, *Boguslawia*, *m.* Pol. w Woi. Kiiowſkim z Stwem niegrod. ob Białeocerkwi *m.* 6..

BOHEMIA, ob. Czechy.

BOHERIES, Opac. Fr. Cyfter. fund. 1141. czyni 14000. liwr. o mi-
lę od Guife.

BOIADOR, Kap. w Afryce w Barbaryi, tak nazwany od Idżego *Yagnez* Portug. który pierwſzy do niego zawinął r. 1433. z rozkazu Dom Henryka Infanta.

BOIANO *Bovianum*, *m.* Wł. w Krol. Neap. w Hr. Molifenſkim z Biſk. leży pod gorą Apenninem, *m.* 15. na poſtd. od Benewentu, od Neapolu 18. dł. 32. ſz. 14. 30.

BOIANOWO, *m.* Pol. w Woi. Poznańſkim. Oſiadle wielu fukiennikami.

BOIGNY, wieś Fr. *m.* 1. od Orleanu, mieyſce główne Lazaryſhow we Fr.

BOINA, rz. Irlar. w Leinſter ſt. przegraną Jakuba II. r. 1690. na ktorey Marſzałek Schomberg był zabity.

BOINEBURG, *m.* i Hr. Niem. w Haſſyi niź. na z. Eyſenaku.

BOINICZ, M. Węgieiſkie w Hrabſtwie Zolnoch, ſ. cieplicami, i doſtatkami ſzafranu, który ſię tu rodzi, dł. 36. 40. ſz. 28. 42.

BOIS-AUBRY, w Diec. Turoneńſkiej, i *Bois-groſland*, o *m.* 3. od Sables, ſa Opac. Franc.

BOIS-COMMUN, *Comme-*
ranum, M. Fr. z zamkiem w Pow. Gatyneńſkim, *m.* 5. od *Montargis*.

BOIS-LE-DUC, lub **BOLE-**
DUK, po niem. *Herzogenbuſch*, *Sylva Ducis*, piękne, wiel. imocue M. Brabantcy Hol. z wielo fortecami. Najznacznieyſze z tych ſą Hekel, Izabella, i S. Antoniego. Moſtow tu liczą więcey nad 100. Xiążę Arauzykański wziął go. był na Hiſzp. r. 1629. Biſkup i Duchowieńſtwo uciekło ſię do Hiſpanii. Jeſt tu iednak doſyć katolick w, ktory religii prywatney mają wolność. Bolduk założony był r. 1183. o

Godefryda Xcia Brabancyi wsrzod lasu, zklad na nazwisko *Bois-le-duc* czyli las Xiazęcy. Oyczyzna jest Agilens. Leży nad rz. Dommel i Aa, między bagnami, *m.* 9. od Bredy, 8. od Antwepii, 18. od Amsterdamu. dl. 22. 46. sz. 51. 45.

BOIS-LE-COMTE, ob. Mi-try

BOISSE, *m.* i Opac. Fr. Bened. *m.* 4. od Angulemy czyni 3000. liwr.

BOISSESON-MARVIEL, *m.* Fr. *m.* 5. od Aureliaku.

BOISSIERS, Opac. Fr. w Andegawii, czyni 2400. liwr.

BOISY, Magr. Fr. *m.* 2. od Ri any.

BOITRON, *m.* Fr. w Normandyi, *m.* 2. od Seez.

BOITZEMBURG, ob. Botzemburg.

BOKAMALA, lub **BUREMALA**, M. S. Prow. tegoż im. w Afr. kray jest mieszkanie od Jagów, którzy skupiają zęby słonowe od Balle-Bakków swych sąsiadów i hołdowników Kr. Makokanfskiego, i handlują nimi z Gwineyńczykami.

BOKAR, *Bochara*, lub **BUKARYA**, dawniej *Tribestra*, wiel. M. Tartaryi w kraiu Uzbeku, stolica Krolstwa tego im. Gmachy tu publiczne są wspaniałe. Wzięte było od Gengiskhana r. 1220. a od Tamerlana potym r. 1370. Uzbekowie nakoniec stali się jego Panami r. 1498. Gdy cudzoziemcy ziedney tu rzeczki piłą wodę, która przez Miasło plynie, wyrastają im brodawki w goleniu na nogach długie na łokieć, które wle- kąc się po ziemi przepęknać się muszą, a zatym wdaie się gangre- na nieuleczona. Persowie i Moskale handel tu prowadzą. Władza Krola ograniczona jest powagą Mustego. Awicerna urodził się w Al- fenie wiosce tego kraiu. Leży Bo- nad rz. jedna, która wpada w Gihon. Od Samarkandii *m.* 40. od Amolu 24. dl. 84. 40. sz. 39. 20.

BOLBEL, *m.* Fr. *m.* 4. od *Cau- debec*, sruftotzało pozarem r. 1765. bogate dawniej było fabryką no- żów, forbotów, skor, i wełnianych materyi. Odnowiać się jednak po- czyna.

BOLBONNA, Op. Fr. Cyster. w Hr. *de Foix*, czyni 9000. liwr.

BOLEMBERG, *m.* Niem. w Xstwie Meklemburskim nad Golfem morza Bałtyckiego, *m.* 4. od Wis- maru.

BOLEMOW, *m.* Pol. w ziemi Sochaczewskiej, z Stwem Niegrad.

BOLESLAU, Bolesław cyr- kul Bolesławski, czyli powiat w Czechach, który graniczy z Szlą- skiem i Luzacyą, oddzielony gorami MaM.S. Bolesław czyli *Buntzlau*.

BOLESLAW, czyli **BUN- TZLAU**, Boleslavia M. Szląskie na trakcie Warszawskim do Drezna. Oyczyzną fl. Opitiusza. Jest nad rz. Bober. *m.* 7. na połu. od Lignicy, od Drezna *m.* Pol. 20. od Warsza- wy *m.* Pol. 66. dl. 35. 28. sz. 51. 12.

BOLESŁAWIEC, n. Pol. w ziemi Wieluńskiej nad rz. Prosną, ma fl. Niegrad. *m.* 2. od Wielunia.

BOLKOWICZ, *m.* Szląskie w Xstwie Głogowskim *m.* 7. od *Glo- gau*, dl. 32. 50. sz. 51. 27.

BOLLECHARD, *m.* Fr. *m.* 4. od Rotomagu.

BOLLEWEILLFRT, Mar. Fr. w Alfacyi *m.* 4. od Kolmaru.

BOLOGNA, *Bononia*, *Bolo- nia*, daw. wiel. bogate i piękne M. Wł. drugie w rządzie w starie Papieżkim, stol. powiatu Bonon- fskiego z Arcybisk. i Akad. najłł. we Włoszech. Budowle bardzo ma wspaniałe i piękne, tak przez Ar- chitekturę doskonałą, ganki prze- dniego gustu, iako i przez wyborne malowania, w czym Bononczyk- wie celują wszystkich. Zależy od rządu Papieżów, którzy tu mają swego namiestnika. Nabyta była od Mikołaja Pap. r. 1278. przez podda- nie się iey własn. Nauki tu zawlze kwitnęły. Handel ma znaczny. Mie-

szkańcy są ludzcy i obyczajni miłośnicy obcych, osobliwie Franc. których przeymują mody izwyczajne. Miasto jest ludne, ulice ma proste. W środku jest wieża, *Asineli* zwana, miana we Wł. za największą, wyfoka stop 376. fabryki materii jedwabnych ma dobre. W porządku największych Miast Włoskich Bononia zowie się *tuftą* dla żwzności gruntu. Oyczyzną jest Benedykta XIV. Jakobina, Leandra, Albertego, Akkurta, Aldrowanda, Achilliniego, Tomazsa Pizańskiego &c. Od Modeny *m.* 9. od Ferrary 10. od Rawenny 15. od Florencyi 19. od Rzymu 70. dł. 28. 52. sz. 44. 29.

BOLONEZ, Pow. Bonoński we Wł. zawarty jest granicami Ferrary, Romanii, Florencyi, i Xstwa Modeny. M. S. w nim Bologna.

BOLONIA, Franc. ob. Boulogne.

BOI SENA, *Volsinum*, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej nad jez. tego im. *m.* 3. od Orwietty.

BOLSZAYA-ZEMLA, to jest większa ziemia. kraj nazwany od Moskalow, i wynaleziony od nich r. 1723. przez Xcia *Chelafchi* dziedzica wyspki między brzegiem Syberyi i to większą ziemią, który po tym odkryciu wzięty był od Moskalew w niewolę. Dla nieznośnego tu zimna mało jest mieszkana. Leży przy uściu rz. Kolimy, pod 65. grad. długości.

BOLWERT, *Bolwerda*, lub **BOLSWERT**, m. Fryzyi, o *m.* 3. od Slooten.

BOLTON, zamek Angiel. z tył. Xstwa w Prow. Yorku nad rz. Trywelą, *m.* 50. od Londynu.

BOLZANO, lub **BOTZEN**, *Bozenum*, wiel. i piękne M. Niemi. w Hr. Tyrolu, nad rz. Eysach o *m.* 7. od Bryxen, dł. 28. 46. sz. 46. 42.

BOMBAIM, lub **BOMBAY**, M. Azjatyckie w Indyach na wyspie tego im. blisko rz. Kunkanow.

należy do Anglii od r. 1662. w którym ustąpili im go Portugal. Ma fortecę i Gubernatora. Rodzi się tu wiele drzewa Kokusowego, które mieszkańcom znaczny czyni obyt. Powietrze jest niezdrowe. Bawochwaki i katolicy z równą wolnością swe sprawują obrządki. Nazwisko ma od *Bron-Bey*, czyli dobrey odnogi morskiej, na ktorej port tu jest wygodny bardzo. Jest o *m.* 8. od Bacaim, 16. od Chauli, dł. 90. 30. sz. 10.

BOMBON, Prow. Ameryki pośd. w Peru, w Audyencyi Limańskiej, gdzie rz. Amazonow ma swoy początek. Kraj jest urodzajny bardzo.

BOMMFL, *Bommelia*, piękne M. Holl. w Xstwie Geldryi, o *m.* 3. od *Bois-le-Duc* nad rz. Wahałą na kępie tego im. r. 1672. wzięte i zruynowane było od Franc. potem od nichże odstępione. dł. 22. 45. sz. 51.

BONAC, M. rgr. Fr. o milę od *Foix*.

BONAIRF, *Bonus-aër*, Wyspa Amer. blisko brzegu pośn. ziemi tegiej, na pośd. wyspy Kurakao. Ma nazwisko od zdrowego tu powietrza. Należy do Holl. którzy tu mają swego Gubernatora. Obfituje w farny i sol. dł. 34. 20. sz. 12. 10.

BONANDREA, *Apolonia*, M. i port Afr. na brzegu zachodnim Krol. Barki.

BONAVENTURA, Odnoga morska, port, i forteca w Ameryce w Popayanie. Powietrze tu jest niezdrowe, *m.* 36. na w. od Kali. dł. 303. 20. sz. 3. 20.

BONAVISTA, Wyspa morza Atlantyckiego, jedna najbardziej pofunięta ku w. z wysp Kapu Zielonego; tak nazwana od Portugal. iż pierwszą jest, którą ci odkryli. Długa jest na mil 8. szeroka 5. dawniej najlepszą była z wysp *Cap Verd*. Obfituje teraz w bawelnę i liczne trzody koz. Na wyspie tej są dwa dla okrętow stanowiska. Najlepsze zowie się stanowiskiem *Au-*

gielskim, Portugalskie nie jest tak dobre.

BONCONVENTO, *Bonus Conventus*, m. Wł. w Pow. Sienneńskim, od Sienny m. 4. Henryka VIII. Cef. śmiercią jest pamiętne.

BONEFF, Opac. Fr. m. 4. od Namur

BONELLES, m. Fr. m. 2. od *Dourdan*.

BONFAY, Opac. w Lotaryngii m. 3. od Darnay.

BONIFACIO, *Bonifacium*, M. na wyłpie Korfyce w podgorzu blizkim Sardynii. Jest ludne i dobre obronne. Tu będąc zbitym od Geneńczyków Alfons V. Krol Aragonski oditąpić od obleżenia był przymuszony r. 1420. Od Ajaccio na połud. m. 15. dł. 26. 47. sz. 41. 25. Tu blisko znajduiąca się cieśnina moriska ma nazwisko *Boca-di-Bonifacio*.

BONAE *Spei promontorium*, ob. dobrej nadziei Kap.

BONLIEU, Opac. Fr. Cyster. w Marchii nad rz. Tardą, czyni 2000. liwr. m. 4. od *Aubusson*. Jest inne Opac. tychże i tego im. m. 2. od Burdegali, i czyni 3500. liwrow. Tegoż im. Opac. Fr. m. 2. od Montpelier.

BONN, *Bonna*, mocne i dawne M. Niem. rezyd. Elektora Kolońskiego. Dobyte od Montekukullego r. 1673 wzięte potym od Franc. a po upałym długim obleżeniu odebrane od Elekt. Brandeburskiego było r. 1689. Gdy się oświadczyli Kolończykowie na stronę Fr. Marlborough wziął mocą Bonnę r. 1701. Pałac tu Elektorcki i ogrody są bardzo wspaniałe. Jest nad Renem, m. 4. od Kolonii, 24. od Monguncyi, od Juliaku 7. od Trewiru 26. dł. 24. 40. sz. 50. 44

BONNA, M. nadm. Afrykańskie w Barbaryi w Krol. Algierskim z portem dobrym, założone jest o milę od dawney Hippony. Zowie się też *Balet-el-Unied*, czyli Pałac Juiubowy, dla mnogiści drzew iuiu-

bowych w koło miasta. Karol V. opanował był Bonnę r. 1535. ale ją wkrótce odebrali Turcy, i nowo umocnili. Jest o m. 50, na z. od Tunetu, 30. od Konitantyngy. dł. 25. 28. sz. 37.

BONNE, m. Sabaudyi w X. Genewieńskim, o milę od Annecium.

BONNECOMBE, Opac. Fr. Cyster. czyni 14000. liwr. m. 3. od Rodez.

BONNE-ESPERANCE, w Hannonii.

BONNEFONT, na z. Miasta Nifors.

BONNEFONTAINE, w Diec. Remeńskiew, m. 1. od Aubenton.

BONNESSAIGNES, m. 2. od *Vantadour*, są Opac. Fr. niczym nieznaczące.

BONNE-ESPERANCE, (*CAF*) ob. Dobrej nadziei Kap.

BONNESTABLE, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, handel ma wielki na zboże, m. 5. od Bele

S. **BONNET**, m. Fr. w Pow. Forez, sł. dobrą fabryką nożycow. m. 3. od Montbrilon. Inne jest m. 7. od *Villefranche*.

BONNEVAL, Hr. Fr. m. 6. od Limoges, które dało imię familii, z ktorey był sł. Hr. *Bonneval*, potym umarły w Turczach.

BONNEVAL, *Bona vallis*, m. Fr. z Opac. Zak. S. Ben. fund. r. 841. czyniącym 4500. liwr. Jest nad Ligerą m. 3. od *Chateaudun*, m. 7. od *Chartres*. Jest tego im. Opac. Cyster. w Diec. Rodezkiey, czyni 12000. liwr. m. 3. od *Aubrac*.

BONNEVAUX, o m. 2. od *Poitiers*, i inne o m. 5. od Wienny, są Opac. Fr.

BONNEVILLE, m. Sabaudyi w Pow. *Fauffigny*, nad Arwą, m. 5. od Annecium.

BONNEVILLE, m. nad jez. Bieneńskim w Bisk. Bazylei pod protekcją Kant. Berneńskiego.

BONNEUIL, m. Fr. w Pikardyi, m. 1. od Breteuil.

BONNY, m. Fr. nad Ligerą,

m. 2. od Briary.

BONONIA, ob. Bologna.

BONPORT, Opac. Fr. Cyfter.
m. 3. od Rotomagu, fund. r. 1190.
czyni 18000. liwr.

BONREPOS, **m. 3. od Pontivy**, inne o **m. 1. od Awalony**.

BONS, w Belley, są Opac. Fr.

BOPFINGEN, *Bosfinga*, **m. Niem. Cef. i wolne w Szwabii nad Egrą**, **m. 4. na z. od Nordlingi**.

BOPPART, *Bodobriga*, **m. Niem. w cyr. Renu niż. niegdys Cef. teraz przyłączone do Elektorstwa Trewirskiego r. 1494. Jest pod górą** **m. 3. od Koblentz**, **od Nasslau 5. dł. 25. 10. sz. 50. 19.**

BORCHLOEN, ob. Lofs.

BORCKELO, *Borkeloa*, plac mocny Niderlandu Holl. w Hr. Zutfanii nad rz. Borkelą, **m. 4. od Zutfen.**

BORCZOWSK, **m. Pol. w Woiew. Podolskim**, pod pan. Austr. od Kamieńca **m. 5.**

BORD, **M. Fr. w Pow. Lemo-wiceńskim**, **m. 10. od Tulles.**

BORDE-AU-CHATEAU, Baronia Fr. **m. 3. od Chalons.**

BORDEAUX, ob. Bourdeaux.

BOREMŁA, lub **BOREMEL**, **m. Pol. w Woiew. Wołyńskim**, wspaniałym Pałacem nowowystawionym ozdobne. Od Warszawy **m. Pol. 35. od Bereściczka m. 2.**

BORGO, *Borgus*, **M. Szwedzkie nad golfem Finlandzkim**, w Prow. Nylandyi, **m. 8. od Helsingfortu. dł. 44. sz. 60. 34.**

BORGOFORTE, **m. Wł. w Xstwie Mantuańskim nad Padem. m. 4. od Mantuy. dł. 23. 17. sz. 45. 3.**

BORGO-SAN-DOMINO, *Fidentia*, **M. Wł. w Xstwie Parmeńskim**, **m. 8. na połud. od Placencyi z Bisk. postanowionym od Klemensa VIII. r. 1607. Oyczyzną jest Bened. Bachiniego. dł. 27. 30. sz. 41. 53.**

BORGO-DI-SAN-SEPOLCRO, *Biturgia*, **M. Wł. w Xstwie Toskańskim**, w Pow. Florenckim z

Bisk. postanowionym od Leona X. r. 1515. Jest od Urbinu m. 9. od Arezzo 5. dł. 29. 50. sz. 43. 35.

BORIA, *Belfinum*, **m. Hiszp. w Krol. Aragonii**, **m. 5. od Tarazony**. Inne tego im. jest w Amer. w Peru w Audyencyi *Quitto*, o **m. 50. od Kuenzy**, ktore jest miejscem głównym Missyi Hiszpanow w Kraiu *Muznas* nad rzeką *Amazon* mającą tu blisko katarakte.

BORIQUENA, Borykwena, wyspa Ameryki poñ. blisko *Porto Rico*. Angl. uczynili się iey Panami, ale są wypędzeni ztąd od Hiszp. Lubo jest urodzayna i wesota, jest jednak nieludna. Powietrze i wody zdrowe, przytym ptaśtwa i zwierzyny ma mnóstwo. Obituie w sigi Indyjskie. Twierdzą Pitarze, iż Hiszpani bojąc się aby nie mieli mocnych sąsiadow, zaludniać iey nie chcą.

BORKOLM, **M. S. wyspy Moskiewskiej Oelandyi z zamkiem obornym.**

BORMIO, *Borminum*, piękne i ludne **M. w Kraiu Gryzonow z Hrabstwem**. Sprzymierzone jest Szwajcarem. Tu Rzeplta Gryzonow trzyma swego Gubernatora zwanego *Podesta*, do rządu, i do zafidywania na radach i sądach tu naywyższych. Jest nad zbiegiem *Addy* i *Itolaccyi*, **m. 7. od Tirano**, **17. od Kur. dł. 27. 45. sz. 45. 26.**

BORNEO, *Bona fortuna*, wyspa Azyatycka, jedna z 3. wielkich wysp Sondzkich. Dom Jerzy Menezes Portugalczyk odkrył ją r. 1521. obituie w owoce i różnego rodzaju zwierza różne od naszych, osobliwie w malpy i ryż, ktory tu jest naylepszym w Azyi. Brzegi iey miezkane są od Murzynow, zwanych *Malais*, ob. to słowo, w śródku ciż osiedli, zowią się tu *Beajous*. Ci są roślini, udatni, i zabobonni. Nie mają żon więcey iak jedną. Cudzołstwo śmiercią karzą. Ale Malezowie, uciemieźają ich tyle ile mogą bezkarnie. Handlują kawą, workiem, pieprzem, ryżem &c. Drzew

na okręty zdatnych pełne są lasy. Ma wokoło na *m.* 600.

BORNEO, M. S. wyspy tego im. wielkie, handl. i ludne; port ma dobry. Stawiane jest na wielkich pałach ku brzegowi północnemu wyspy, dł. 129. 50. sz. 4. 50.

BORNHOLM, *Boringia*, wyspa morza Bałtyckiego Duńska, na pold. ku w. Prow. Schonen. M. S. w niej jest Sandewick.

BORNO, lub **BURNU**, *Bornum*, wielkie Krol. Afr. w części wschodniej Nigrycyi. Rz. Niger przeznacza go, i kryjąc się w ziemi, z innej daley wypływa strony. Obfituje w liczne trzody, proso i bawelnę. Krol jest bardzo bogaty. Dapper pisze iż obywatele są bez żadnych praw i religii, że żony i dzieci mają wspólne. M. S. jest Borno jedno M. w całym kraiu, inne miejsca nie są tylko wiosek kilka, i gory przepaściste.

BORNSTED, m. Niem. w Hr. Mansfeld.

BOROWICA, lub **Borowicz**, m. Pol. w Woi. Kiiwskim, gdzie r. 1638. Kozacy przymuszani byli od Polaków wydać Generała swego Pauluka. Leży nad Dnieprem.

BORUBRIDGA, *Isurium*, M. Angiel. w Prow. Yorku *m.* 60. na półn. od Londynu. Wyśła 2. Dep. na Parl. dł. 16. 5. sz. 54.

BORYSOW, m. Pol. w Woi. Witebskim, nad rz. Cerezyną.

BORZĘCIN, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, grunta ma bogate w szuby mineralne, ale dotąd prawie nietykane, nal. do Bisk. Krakowskich. Leży pod łąką gorą od Sandomirza *m.* 0.

BOSA, M. nadm. w części zachod. Sardynii z zamkiem, z portem dobrym, i Bisk. jest dawne; leży nad rz. tego im. na półn. ku z. wyspy *Bosa*, od *Ovissagni m.* dł. 26. 25. sz. 40. 19.

BOSCAUDON, i *Boschand*, łą. Opac. Fr.

BOSCO, lub **Boschi**, *Me-*

Tom I.

fia Sylva, M. Wł. w X. Medyolańskim. Oyczyzna Piusa V. Jest nad rz. Orbą *m.* 2. od Alexandryi.

BOSFOR, Tracki, *Bosphorus Thracicus*, kanał Konstantynopolitański. Jest cieśnina, przez które morze Marmora łączy się z czarnym, największej szerokości ma półmili. Carograd, budowle Tureckie, pałace Sułtanów i Balzów zdobią jego brzegi. Dzieli Azyą od Europy. Okrętom często bywa niebezpieczny.

BOSNA-SERAY, ob Serajo.

BOSNIA, Prow. Turcyi Euro. nazwana od rz. Bosny, która przez nią płynie Mahomet II. wydarł ją był Gospodarowi Bośniackiemu Stefanowi, i żywo go z skóry złupić kazał. Dawniej czyniła Prowincję Węgierską. Dzieli się na wyższą i niższą. Leży między Sklawonią, Albanią, Serwią, i Kroacyą. Rządzi ją Beglerbey Turecki, który rezyd. w Banialuku M. S. Bośni jest tu Biskup Łac. i mieszka w Diokwarze mieście Sklawonii.

BOSPHORUS, nazwisko Greckie cieśnin morskich.

BOSSE, m. Fr. w Pow. Wexyńskim, *m.* 2. od *Chusumont*.

BOSIGNES, m. Angiel. w Kornuwallii, wysła 2. Deput. na Parl.

BOSSU, piękny zamek z tyt. Hr. w Hannonii, blisko S. *Guilvain*.

BOST, wielkie piękne, i bardzo mocne M. Perlyi, stol. Prow. Sablestan. Zamek ma nayobronniejszy w tym Krol. Leży nad Inomedą, na półn. Kandaharu.

BOSTON, *Bostonium*, wiel. piękne i mocne M. Ameryki półn. stol. nowej Anglii, z portem dobrym, z którego więcej nad 300. okrętów naładowanych do Europy i do Ameryki corocznie wychodzi. Domy prywatne i publiczne są tu wspaniałe. Ma Akad. i Drukarnię. Jest najpiękniejszą osadą Angielską w Amer. Leży nad brzegiem morza, *m.* 3. od nowej Kambrydgi.

dł. 306. sz. 42.

BOSTON, *Bostonium*, M. Angielskie w Prow. Linkoln, m. 35. na półn. od Londynu. Sł wieżę, która tu nayıpiękniejszą jest w Anglii, wysłała 2. Dep. na Parl. Jest handl. z przyczyny wygodnego portu, leży nad rz. Withanę, przy Golfie Bostońskim, dł. 17. 22. sz. 52. 53.

BOSFORT, m. Angiel. w Pro. Leycester, fl. jest potyczką między Rychardem II. i Henrykiem VII. która założyła koniec wojnom, i walkom dwóch wielkich domow, Yorku i Lankastru Xiążąt. Jest od Leycester m. 4.

BOTHMAR, Hr. Niem. w X. Zell, nad rz. Reuzę m. 7. od Zell.

BOTHNIA, znaczna Prow. Szwedzka nad Golfem tegoż im. który ją na 2. części dzieli, Botnią wschodnią czyli Kaianię, i Botnią zachodnią. Brzegi odnogi Botnickiey są dobrze osiadle.

BOTZEN, ob Bolzano.

BOTZENBURG, piękne M. Niem. w Xstwie Meklemburskim z zamkiem nad Elbą, przez którą płynące statki tu cło płacą.

BOVA, *Bowa*, m. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. w Kalabrii, blisko Appenninu, m. 8. od Regio.

BOUCHAGE, Baronía Fr. w Delfinacie, m. 5. od Belleyes, inna tego im. jest w Piktawii.

BOUCHAIN, *Buccinium*, M. mocne w Hannonii Fr. stol. krainy *Ostervant*, założone od Pepina Krola. Skalda rz. go przedziela, Xżę Aurelianuski r. 1676. dobył go był, r. 1711. opanowali go sprzymierzeńcy, ale r. następującego odebrał go Marszałek *Villars*. Jest o m. 3. od Kameraku, od Duaku 4. dł. 20. 58. sz. 50. 17.

BOUCHARD, kępa Fr. i m. fl. urodzeniem Andr. *Duchefne*, m. 7. od Tours.

BOUCET, Opac. Fr. w Arwernii, i tegoż im. Margr. Fr. pod imieniem *du Quesne* m. 3. od Etam-

pes.

BOUDRY, m. i kasztel. w X. *Neufchatel*, m. 2. od *Neufchatel*.

BOUFFLEERS, niegdys *Cagni*, m. Fr. z tyt. Xstwa i zamkiem, przed którym jest wspaniała statua Ludwika XIV. m. 3. od Bellowaku.

BOVES, m. Fr. z tyt. Margr. m. 2. od Ambianu.

BOUILLAS, Opac. Fr. Cyfter. m. 2. od *Lestoure*, czyni 2400. liw.

BOUILLE, m. Fr. nad Sekwaną m. 3. od Rotomagu.

BOUILLON, *Bullio*, piękne M. Fr. w Xstwie tego im. w Luxemburgu, z zamkiem mocno obronnym. Ztąd Godefryd Bouillon wziął nazwisko po matce swojej. Francuzi opanowali go r. 1676. i Ludwik XIV. oddał go familii Xżąt Buillońskich. Jest od Sedanu m. 4. od Luxemburga m. 15. na z. dł. 22. 55. sz. 49. 45.

BOUIN, wylepka Fr. na brzegu Piktawii niż. kanałem tylko oddzielona od niey. Jest wkształt troykonta. Ma miasto tego im. Mieszkańcy nie płacą podatkw.

BOVINÉS, ob Bouyines.

BOVINO, *Bovinum*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kapitanacie z Bisk. m. 12. na półn. od Benewentu.

BOULAY, m. Fr. w Lotaryngii.

BOULAYE, Margr. Fr. w Burgundyi.

BOULBON, Hr. Fr. w Prowancyi.

BOULENCOURT, Opac. Cyfter. m. 10. od Troyes.

BOULENE, m. Fr. w Hr. Wenefłyńskim.

BOULETERANES, m. Fr. w pow. Ruffylońskim niczym nie są pamiętne.

BOULOGNE, *Bolonia*, wiel. pięk. M. Fr. w Pikardyi stol. pow. Bollońskiego, leżącego w części półn. Pikardyi rozciąętego na m. 12. przyłączonego do korony Franc. pod Ludwikiem XI. Handel jego zależy na węglach kopalnych, i ma-

śle. *Bolonia* ma port i Bisk. Oczywiście jest *X. Quien*. Leży przy ujściu rz. *Jany*. *m.* 9. na z. od *S. Omer*, od *Lilli* 22. od *Atrebaty* 20: od *Paryża* 55. dł. 19. 16. sz. 50. 43. Jest tego im. *Baronia Fr.* w *Pow. Wiwarskim*, i las z wioską *m.* 2. od *Paryża*.

BOULON, *Boulouere*, *Bouper* są *m. Fr.* nieznaczące.

BOUQUENON, ob. *Saar-Bockenheim*.

BOURBON, wyspa, ob. *Mascareigne*.

BOURBON-LANCY, *Borbom: m. Anselmum*, *M. Fr.* w *Xstwie Burgundy*, st. zamkiem i cieplicami wód mineralnych. Łażnie wielkie są tu pokładane marmurem, dzieło, iak wielu mniema *Rzymian* iefzcze. Od *Autodunu* na połud. *m.* 7. od *Paryża* 69. dł. 21. 26. sz. 46. 37.

BOURBON-L'-ARCHAMBAUD, czyli **BOURBON-LES-BAINS**, *Burbo-Archembaldi*, *Burbon*, *m. Fr.* w *Pow. Burbońskim*, st. łaźniami. Wody tu tak są ciepłe, iż palca w nich bez oparzenia wytrzymać nie można, z tym wszystkim ani iako w nią wrzuczone nie twardnieją, ani ziola nie mięknią. Wzięta woda ze źródła zaraz na ogień, nie prędzej wręć zaczyna, iak i najzimniejsza. Jest od *Nevers* na połud. *m.* 10. od *Paryża* 65.

BOURBONNE-LES-BAINS, *m. Fr.* w *Szampanii* st. cieplicami, *m.* 7. od *Langres*, 10. od *Chaumont*.

BOURBONNOIS, *Pow. Fr.* *Prowincyi Lugduńskiej*. Obfitnie w zboże, owoce, drzewa, pastwiska, zwierzyne i wino. Nadany tyt. *Xięstwa* *Parostwa* r. 1329. od *Filipa Walezjusza Kr. Fr.* dla *Ludwika* syna *Roberta*, ktory był najmłodszym synem *Ludwika S.* Ten *Xzę* *Ludwik* miał synów *Piotra* i *Jakoba*, ostatni ten jest, od ktorego pochodzi dom panujący we *Francyi*, *Hiszpanii* i *Neapolu*.

BOURBOURG, *Broburgus*,

Burburg, *m. Flandryi*, opanowane zostało od *Franc. r.* 1657. i im przyśądzone pokojem *Pyreneyskim*, mocą ktorego twierdze jego były zburzone. Jest tu zgromadzenie dam zakon: godnie tylko urodzonych. Leży nad kanałem do *Dunkierki* prowadzonym, pół mili od *Gravelines*, od *Dunkierki* 4. dł. 19. 50. sz. 50. 55.

BOURDEAUX, *Burdigala*, *Burdegala*, dawne, wiel. piękne, bogate i jedno z celnych *Miaft Fr.* stół. *Akwitanii* i powiatu tego *im. ArcyBisk. Burdegalski*, pisze się *Prymasem Akwitańskim*. Ma także *Akademie umiejętności* i sztuk wyzwoionych, *Parlament* założony od *Ludwika XI.* wielkorządztwo, *grod*, *menicę*, *Amirallstwo*, *trzy fortece* i port ieden z najlepszych we *Fr.* *Najznaczniejszą* *fortecą* jest *zamek* zwany *Trompette*, ufortyfikowany od *P. Vauban*. *Handel Burdegali* zależy po więkfszej części na *winach* zwanych *Grave* i *Palud*. *Pierwszy gatunek* jest *nayprzedniejszy*. *Nazwane* zaś są *podług różności gruntu*, na *ktorym rosną*. *Corocznie* *bywają* tu *dwa wielkie i wolne iarmarki*. Leży nad *Garumną*, od *Rupelli* *m.* 35. od *Paryża* 130. od *Bazzas* 14. dł. 16. 55. sz. 44. 50.

BOURDELLE, *m.* 3. od *Perriguenx*.

BOURG, w *Normandyi*.
BOURG-ARGENTAL, w *Pow. Forez*.

BOURG-L'AULT, w *Pikardyi* nad *Oceanem*.

BOURDOISANS, *m.* 7. od *Gracyanopolu*, są *m. Fr.* *niczym* *nie znaczące*.

BOURG, w *Brescyi*, *Tamnum Burgos*, *M. Fr.* stół. *Brescyi*, miało *Bisk.* do r. 1536. *Faber*, *X. Vaugelas* i *Faret* tu się *rodzili*, *m.* 8. od *Macon*, od *Belley* 15. od *Paryża* 93.

BOURG-L'ABBE, ob. *S. Lo*.
BOURG-LARTIER, *m. Fr.* w *Arwernii* *m.* 9. od *Clermont*.

Mij

BOURG, nad Garumną m. Fr. w Pow. Burdegalskim z portem, *m.* 4. od Burdegali.

BOURGACHARD, *Burgum Achardi*, m. Fr. w Normandyi, *m.* 6. od Rotomagu. Było zgromadzenie we Fr. zakonne Kanoników regul. od tego m. zwanych, ale ci od Arcybisk. Rotomazskiego r. 1768. znieleni zostali.

BOURGANEUF, *Burgus novus*, M. Fr. w Marchii nad rz. Turion, rezyd. wielkiego Przeora Maltańskiego Arweńskiego języka. Daje się tu widzieć wieża zbudowana od Żyzyma brata Bajazeta, *m.* 6. od Lemowiku, od Paryża 80.

BOURGES, Bituryga, *Bituriga*, dawne, wiel. i piękne M. Fr. ale mało ludne stol. Pow. Biturycyńskiego z Arcybisk. i Akad. prawa, fund. od Ludwika XI. r. 1466. Obywatele nie wiele handlują. Duchowieństwo tu jest liczne. Urzędnicy miejscy mają prawo Szlachectwa od Ludwika XI. który się tu urodził, nadane. Kościół Katedr. jest wspaniały w gnieście Gockim. Czczyną jest Burdalego i *Dechamp.* *m.* 12. na półn. od Nevers, 50. od Paryża. Jest w faniym szrodku Francyi. dł. 20. sz. 47. 4.

BOURGET, m. Sabaudyi nad jez. tego im. który wpływa w Rodan, *m.* 6. od Chambery.

BOURGNÉUF, m. Fr. z portem małym w Brytanii, *m.* 3. od Nantes. Inne jest o *m.* 2. od Ruppeli.

BOURGOGNE, Burgund, a, Prow. Fr. z tyt. Xstwa Para, rozciągle wzdłuż *m.* 45. wżerz 30. Jest między Pow. Burbońskim, Lugdunskim, Niwerneńskim, i Szampanią. Wydaie oficie zboże, owoce, a szczególniej wina. Nie rzecba tey Prow. mieszac z wielkerządztwem Burgundy. Ta Prow. dawna była na opatrzenie braci młodszych Krola Franc.

BOURGOGNE, Hr. ob. Franco-Comte.

BOURGOIN, m. Fr. w Delphinacie.

BOURGEN, *m.* 5. od Laval.

BOURGTHEROUDE, *m.* 5. od Rotomagu.

BOURGUEIL, są male m. Fr. niezim nieznaczne.

BOURMONT, *Bunons mons*, m. i grod Fr. *m.* 4. od Neufchateau.

BOURNAZEL, Margr. Fr. w Pow. Belloioceńskim.

BOURNET, Op. Fr. czyni 4000. liwr. *m.* 5. od Angulemy.

BOURNENVILLE, wieś w Pikardyi z tyt. Xstwa.

BOURNEVILLE, m. w Normandyi.

BOURNEZEAU, m. w Flakawii.

BOURNIQUEL, m. w Pow. Kaborńskim.

BOUSSAC, m. z zamkiem na skale w Pow. Biturycyńskim.

BOUSSAGNES, m. w Langwedocyi.

BOUSSILLE, m. w Andegawńskim Pow. nie mając nic znakomitego.

BOUTTONA, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Charentę.

BOUVINES, lub PONT-a-BOUVINES, Bowiny, wieś w Flakdryi, *m.* 3. od Lilli, dawne wygrana Filipa Augusta Kr. Franc. nad Ottonem Cef. r. 1214.

BOWSK, ob. Bausk.

BOUXIERES, Opac. Fr. Kanoniczek, *m.* 1. od Naucy

BOUXVILLER, m. Fr. w Allacyi *m.* 2. od Sawerny.

BOUZANNE, rz. Fr. wpada w Kreuzę przy Argenton.

BOUZÉY, ziemia z tyt. Hr. w Lotaryngii.

BOUZONOILLE, Opac. w Lotaryngii, *m.* 3. od Sarlouis.

BOXTEHUDA, lub Buxtehuda, dawne M. Anzeatyckie Niem. w cyr. Saxonii niż. nad potokiem *Elß*, który wpływa w Elbg. *m.* 5. od Hamburga, 17. od Bre-

my: Należy do Duńczyków, którzy ją zdobyli na Szwedach.

BOXTEL, m. Brabancyi Holl. z 2. stanowiskami dla okrętów, *m.* 2. od *Bors-le-duc*.

BOYAVAL, wieś w Artezyi niedaleko *S. Pol*, w której jest studnia głęboka stop 120. która niekiedy nie ma nic wody, a czasem wylewa wierzchem i potok czyni; obfitość ta nie pochodzi z deszczów, ale tylko gdy wiatr północny wieie.

BOYLE, ziemia w Hrabstwie Roskemmon, w Irlandyi, która dała imię jednej familii, *m.* 6. od Roskemmony.

BOYNES, m. Fr. w Aureliańskim, *m.* 2. od *Pitiviers*.

BOZOLO, m. z zamkiem i powiat w X. Mantuańskim, graniczy z Kiemoneńskim, *m.* 6. od Mantuy.

BOZOULS, m. Fr. *m.* 4. od Rodez.

BRABANCON, wieś z zamkiem i tyt. Xstwa w Hannonii *m.* 1. od *Beaumont*.

BRABANCYA, *Brabant*, *Brachbantum*, wiel. Prow. Niderlandu z tyt. Xstwa graniczy z Bisk. Leodyjskim, z Geldryą, Hrabstwem Namur, Hannonią i Flandryą. Dzieli się na Austryacką ku połud. w której M. S. Bruxella, i Hollenderską ku półn. w której Breda, bergopzoom, Bois-le-duc, są miasta celne. Manufaktury kconkowe, szpalerowe i kamlotowe wstawiają kraj ten i bogacą. Większe rzeki Brabancyi są Eskalda, Dyla, Rupel, Demel, Netha, i Sekwana, ob. Niderland.

BRACCIANO, *Braccennum*, piękne M. Wł. w Kampanii Rzymnej z tyt. Xstwa Familii Ursinow, nad jez. Bracciano, o 6. *m.* i poł od Rzymu. dł. 29. 45. sz. 42 4.

BRACŁAW, *Bracławia*, M. i Woiew. Polskie. Przyłączone było razem do Korony z Woiew. Ruśkim. Graniczy z Tatarami, Multańskim, z Woiew. Podolskim, Woyniskim i Kiiwskim. Grunta ma na

podziw żyźne, i w kruszec gdzie niegdzie obfite. Herb jego Xiężyc niepełny w krzyżu. Mundur: konfusz jasno szafirowy, wyłogi ponsowe, żupan biały. Dzieli się na Pow. Braclawski, Winnicki, i Zwiniogrodzki. Ma Woiewodę i Kasztelana. Seymikuie w Winnicy, obiera 6. Posłów i 2. Deput. Ma swych pogranicznych Sędziów, którzy zachodzące kłotnie między Obywatelami i Tatarami, z Kommissarzami Tatarskimi rozstrząsają. Braclaw leży nad Bugiem, założony od Alexandra Kr. Pol. przeciw napaściom Tatarów r. 1497. Jest Stwo niegrod. Wzięty był od Turków r. 1672. ale we 3. lata odebrany został. Od Kamieńca Podol. *m.* Pol. 29. dł. 47. 15. sz. 48 49.

BRADFORD, kraina Angiel. w Prow Shrop, z tyt. Hr.

BRAGA, *Braca*, *Brague*, wiel. i piękne M. Portugal. stol. Prow. *Eutre Minho & Duero*, z Arcy Bisk. mającym dochodu rocznego 40000. dukatów, do którego to miasta należ. z włościami intratnemi. Najsi. z Arcy Biskupów Bragańskich był Bartłomiej z Martyrow. Zborow Kościelnych kilka tu mianych było. Od Kompostelli *m.* 35. od Lizbony dł. 9. 30. sz. 41. 30.

BRAGANZA, Bragancya, *Bragance*, *Brigantia*, znaczne M. Portugal. z zamkiem, stol. Xstwa Braganckiego, w Prow. *Tralosmontes*. Jan II. Xzę Bragancyi został Krolom Portug. r. 1640. pod imieniem Jana IV. Tron spadł na potomstwo. Odtąd to Xjęstwo należy do familii panującej. Terazniejsza Marya Franciszka Izabella Krolowa Portugal. jest z domu Braganckiego. Leży przy gran. Gallicyi *m.* 13. od Mirandy, 36. od Bragi. dł. 11. 20. sz. 41. 47.

BRAGEAC, Opac. Fr. *m.* 6. od Auryliaku.

BRAGNY, Margr. Fr. w Burgundyi, *m.* 5. od Nuits.

BRANJŁOW, M. Wołoskie

nad Dunajem przy wyjściu Serety, *m.* 10. na półn. od Sylistryi Mo-skale opanowali go r. 1770.

BRAID-ALBAIN, czyli **ALBANIA**, Prow. półn. Szkocyi, między Argylą, Atholią, i Straterną. Mieszkańcy są wojenni i dziwnie oszczędni. Od tego kraju Synowie rodziny Królewskiej w Szkocyi brali tytuł Xiążąt Albanii.

BRAIN, *m.* Fr. w Andegawskim.

BRAINE, *Brennacum*, *m.* Fr. z tyt. Hr i Opac. czyniącym 7000. liw. *m.* 4. od Sweffionu.

BRAINE L'ALLEU, *Bronium*, *m.* Brabancyi Austr. *m.* 3. od Halli, 5. od Bruxelli.

BRAINE - LE - COMTE, *Brenna Comitatus*, *m.* Hannonii Austr. Od Bruxelli *m.* 6. od Mons. 5.

BRAKEL, *Brachelia*, *m.* Niem. w Westfalii niedługo Cel. *m.* 5. od Paderborny.

BRAKLEY, *M.* Angiel. w Prow. Northampton, ma nazwisko z Angiel. od wielości tu rosnącej paproci. Wyśła z Dep. na Parl. od Londynu na półn. *m.* 20.

BRAKON, forteca Franc. w Franzskońcie, blisko *Salins*, zbudowana od Ludwika XIV.

BRAMOWIE, *Bramas*, Narod Azyatycki w głąb Król. Awańskiego, i Pegwańskiego osiadły.

BRAMPER, *m.* Angiel. w Prow. Suffex, obiera 2. Deput. na Parl.

BRAMPUR, wiel. *M.* Azyatyckie w Państwie Mogolu, stol. Król. Kaudyshańskiego z zamkiem, w którym pałac Królewski. Narod jest Bałwochwalski. Handlują najczęściej materjami bawelnianemi. Brampur leży nad rz. *Taveta*.

BRANCA, Branka, czyli wyspa biała, wyspa mała na Oceanie Atlantyckim, jedna z wysep Kapu zielonego, na z. wyspy S. Mikołaja. Jest to skała wylęta i spadziła, bez wody słodkiej i mieszkańców. Na tej jedyny z wysp tych

znajduje się osobliwe zwierze *Guan-na*, podobne do iaszczurki.

BRANCAS, wieś Fr. z tyt. Xięstwa w Prowancyi.

BRANCHS, *m.* Fr. *m.* 2. od Turony.

BRANCOURT, *m.* Fr. *m.* 4. od Laony.

BRANCION, wieś Fr. *m.* 2. Tours, z kądem imie dawnej rodziny we Fr.

BRANDEBURG, *Brandenburgum*, wiel. i dawne *M.* Niem. w Saxonii wyż. w przedniej Marchii Brandeburskiej. Miało swego Bisk. ale odmiana Religii Katol. go zmniejsza. Jest handlowne. Leży nad Hawlem, *m.* 10. na z. od Berlina, od Magdeburga 16. od Witttembergi 15. dł. 30. 45. sz. 52. 32.

BRANDEBURG nowy, znaczne *M.* Niem. w cyr. Saxonii niż. w Xstwie Meklemburskim, *m.* 8. od Waren. 16. od Szczecina.

BRANDEBURG, *M.* dosyć wiel. Króla Pruskiego, z zamkiem pięknym, przy brzegach Frischhafu a u ujściu Pregla, *m.* 5. od Królewca, 32. od Gdańka, w Prusiech w cyr. Natangii. dł. 38. 50. sz. 54. 37.

BRANDEBURSKIE Elektorstwo, czyli **MARCHIA**, jest znaczny Kraj Niem. między Pomeranią, Meklemburgiem, Polską i Śląskiem. Dzieli się na 5. części: *Alt Mark*, czyli starą Marchią, *Mittel Mark*, frzednią, *Neue Mark*, nową, *Pregnitz*, i *Ucker Mark*. Prow. ta często odmieniała Panow. *Ustavit Dominos Marchia supra suos*. Ustąpiona nakoniec była r. 1417. Fryderykowi Burgrabie-mu Norymberskiemu z domu Hohen Zollern, który go dzisiay posiada w Fryderyku II. Królu Pruskim z niego pochodzącym. Tworzył Kalwiński, mieszkańcy najczęściej są Lutrzy, Katolicy też są cierpieni. Nie trzeba mieszać Elektorstwa z Państwami Elektora Brandebur-ktory nado posiada Pomeranią,

Xłtwa Magdeburg, Kliwią, Halberstadt, Minden, i Newlzatel, Hrabstwa Marchii, Rawensberg, Lingen, Teklenburg, i Murskie, przytym Szląsk i Ołfryzyą.

BRANDEIS, m. Czeskie z zamkiem, w cyr. Kaurzymkim, nad Elbą m. 5. od Pragi, od Warszawy 82.

BRANGES, wieś Fr. i Hr. m. 5. od *Chalons*. *Brantes*, Magr. Fr. w Hr. Wenesyńskim.

BRANTOME, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3600. liwr. m. 4. od *Perigueux*.

BRANSK, m. i ziemia Pol. w Woi. Podlańskim miejsce łądow i feymikow ziemskich, od Warszawy na w. m. 21.

BRASSAC, Margr. Fr. w Pow. Kahorskim.

BRASŁAW, *Braslavia*, M. Pol. i powiat w Woi. Wileńskim. Ma Stwo. grodowe, swych Urzędnikow i Marszałka dożywotniego. Jest tu Opac. obrządku Greckiego, i zamek stary sypany. Leży nad ieziozem, m. 20. na pośn. od Wilna.

BRASSOW, *Kroustadt*, *Corona*, mocne M. w Xłtwie Siedmiogrodzkim, z tyt. Hr. nad rz. *Burczelą*, m. 20. od Targowiska na pośn. tyleż na w. od Hermanstadtu.

BRAVA, *Brawa*, czyli S. Janna, jedna z wysp Kapu zielonego w Afr. mieszkana od Portugal. sławna winami przedniemi. Ziemia jest gorzysta, obfituje w pszenicę Turecką, melony wodniste, patany, dynie, konie, osły, świnię, i saletrę. Brzegi są połowne w ryby. Ma wiele stanowisk dla okrętow, naylepsze z tych jest zwane *Fuerno*.

BRAVA, *Brawa*, M. Afr. na brzegu Aian, z portem dosyć dobrym. Czyni mały stan Republikańcki niepodległy, pod protekcyą jednak Portugalczykow, m. 35. od *Magadoxo*.

BRAUNAU, *Braunodunum*, M. Niem. w Bawaryi nad rz. Inną m. 9. od *Passau*.

BRAUNFEIS, M. Niem. w Hr. Solms, m. 2. od *Wetzlaru*. **BRAUNSBURG**, ob. *Brunsb erga*.

BRAUX, m. Fr. w Szampanii m. 2. od *Charleville*.

BRAY, nad Sekwaną, m. Fr. w Szampanii, i Baronia z tyt. *Parainne* jest nad *Somma* w *Pikardyi*. Tegoż im. jest kraina Fr. w *Normandyi* wyż. między *Wexynem* i *Pikardya*.

BRAZYLIA, lub **BREZYLIA**, *Brazylia*, kraj wielki Ameryki połudn. z tyt. Xłtwa przywłaszczonym dla następcow *Tronu Portugal*. odkryty jest od *Dom. Pedro Alvarez Kabral* Portugalczyka r. 1500. 24. Kwietnia, który dał iey imię zrazu *S. Krzyża*, iż na znak iuż swego niby kraiu, dokąd tegoż czasu Hiszpani przybyli, wetknął krzyż w ziemię. Graniczy na w. i pośn. z morzem, na z. z *Amazonami*, na pośd. z *Paragwaią*. Prow. ta jest nayobfitszym źródłem bogactw *Portugalii*. Wody ma dobre, powietrze lubo ciepłe, zdrowe iednak, i ziemię żyzną. Cukru wydaie na podziw wiele, który tu jest nayprzedniejszy, bydła ma mnostwo, zarostle lasy drzewem *brazyliowym*, służącym do *farby czerwoney*, *kobaybą*, z ktorego naylepszy wyciągają balsam, i *Ippekakuaną* używanym bardzo do lekarstw. Daie się tu widzieć mały ptaszek *cudney piękności*, głosu słowiczego, wielkości iak mucha, zwany *Kolibry*. Znajduie się tu wiele małp, papugow, i innych nam nieznaných zwierzow i roślin, dostatek kruszcow złotych, i srebrnych, *dyamentow*, tak wiele, iż *Krolowie Portugl.* bojąc się, aby nie staniaty, zakazali ich szukania, ustanowiwszy szczupłą kompanią, ktoreby tylko bylo wolne ich szukanie. *Wskarbcu Krola Portug.* jest znaleziony tu *dyament* wazący 1624 karatow, ceniony 224. millionow funtow szterlingow. Odkryto tu 4ty gatunek *rubinow* i *topaziov*, kraj

jest mieszkany od Portugal. i wielkicy liczby ludu im niepodległego, który jest dzikim, i chodzi po części nago, jest mocny i mało znający chorob. Lubią się stroić w pióra, które sobie obwiązują koło strefy, mają święta, na których wielkie czynią wesołości, ofobliwie nim iść mają takiego niewolnika. Jedzenie z chwytanego nieprzyjaciela, ofobliwie Portugalczyka, mają za największy heroizm, i czynią to z obrzadkami tak dzikiemi, iż ledwie są podobne do wiary. Dzieli się Brazylia na 15. kapitanii, z których 8. do korony, reszta do prywatnych panów Portugal. należy, podległe rządowi jednego Vicereya. M. S. Brazylia jest S. Satwador.

BREAUTE, m. Fr. z tyt. Mar. w Normandyi.

BREBICES, ob Berbice.

BREBINCE, rz. Fr. w X. Burgundyi wpada w Ligere.

BRECHIN, *Brechium*, M. Szkocyi poim. w Anguzyi, sławne handlem bydła, i siołow, i wygraną tu odniecioną od Szkotow nad Duńczykami, wysłał Dep. na Parl. m. 16. na poim. od Edynburga, 7. od S. Andrzeja, dł. 15. 20. lż. 56. 47.

BRECKNOCK, *Brecknia*, Prow. Angiel. w X Wallii, zawiera około 600000. łanow gruntu. Obfituje w zboże, bydło, ryby, i wydry. Wysłał 1. Dep. na Parl. Brecknock jest M. S. prowadzi handel największy wełną. Mieszkanie było niegdyś od Rzymian. Jest miejscem sądow, wysłał 1. Dep. na Parl. m. 45. od Londynu, 10. od Herfordu na z. dł. 14. 2. lż. 52. 8.

BREDA, *Breda*, pięknie i mocne M. Brabancyi Holl. stol. Baronii tego im. same bagna i wody czynią go obronnym mimo twierdzy dobrych. Katolików znajduje się tu więcej niż Protest. r. 1577. garnizon poddał Bredę stanom Holl. r. zaś 1581. Klaudyusz *Barlaimont* odzyskał ją za pomocą Barona Fre-

zyna, który tu był więźniem. Znowu r. 1590. Xzę Maurycy zdobył ją na Hiszpanach, Spinoła uczynił się jej panem r. 1625. ale r. 1637. Xzę Arauzykański odebrałszy ją przywrócił Hollandrom. Leży w równinie żyznej i miley, od *Bons-le-Duc*, na z. m. 9. od Antwerpji 10. od Amsterdamu 24. dł. 22. 20. lż. 51. 35.

BREDERODA, włości Hollandyi poim. o m. 1. od Harlemu.

BREDON, m. Fr. w Arwenn.

BREFORT, M. mocne Holl. w Hr. Zutanii, m. 2. od Groli.

BREGANCON, *Brigancon*, mocny zamek Fr. w Prowancyi na skale i na wysepce brzegu morza śródziemnego, między Toulou i Tropez.

BREGENTZ, *Bregentium*, M. i Hr. Niem. w Tyrolu, do domu Austr. nal. Jest nad jez. Konstancyjskim, m. 7. od Appenzell.

BREHAL, m. 4. od *Contances*. *Brehemont*, o m. 5. od Turony, są m. Franc.

BREMA, wiel. ludne, i mocne M. Niem. stol. Xstwa Bremeńskiego w Saxonii niż. z Arcybisk. sekularyzowanym przez traktat Westfalcki r. 1648. i oddany pod tyt. Xstwa Szwedom, w których ręku było do r. 1712. w którym opanowali go Duńczykowie. Ci znowu ustąpili go r. 1715. Elektorowi Hannowerskiemu, i Szwecya przymuszona była podpisać to ustąpienie w traktacie Sztokholmskim. Xstwo więc Bremeńskie nal. dziś do Elektora Hannover. Ale Brema M. jest wolne, Cef. i Anzeatyczne, Katedra łana, która podlegała niegdyś Arcybisk. oddana jest Elektorowi. Handel tu jest wielki. Oyczyzną jest Eggelinga, m. 9. na z. od Oldemburga, 36. od Brunzwicku, 28. od Luneburga, dł. 26 20. lż. 53. 10.

BREMEGARTEN, *Bremogartum*, Bremgarta, piękne, bogate, i dosyć wiel. M. Szwayc. w powiecie *Freyen Aempter* między kan-

Kantonem Zurychu i Berny. Handel jego obbliwie na papierze zależy. Wprowadzony tu był Kalwinizm, lecz r. 1532. powrociła Religia Katol. Jest Oycyzną Bullingera; *m.* 4. od Zurychu, 2. od Bady. dl. 25. 55. sz. 47. 20.

BREMERFURD, *Bremefurda*, *m.* Niem. w cyr. Saxonii niż. w X. Bremeńskim, *m.* 13. od Bremy.

BRENDOLA, *m.* Weneckie w Prow. Wincentynie, zalecone zdrowym powietrzem.

BRENNA, mała Kraina Fr. między Pow. Turoneńskim, Biturycyńskim, i Piktawią. *Meziere* jest M. S.

BRENTA, rz. w Państwie Weneckim, wpada w Golf Wenecki przy Tarencie.

BRESCON, forteca na iedney wyspie morza śródziem. naprzeciw Agdy o milę od tego miasta.

BRESCIA, *Bresse*, *Brixia*, dawne, wiel. ludne, piękne i mocne M. Wł. stoł. Brescyany, z fortecą i Bisk. r. 1517. Franciszek I. przymusił Xcia Medyolańskiego do oddania iey Wenetom. R. 1769. trzęsieniem ziemi była skołatana. Broń ognista piękna ztąd wychodzi. Kościół Katedr. zamek, zbrojownia, i wieża, zwana *Pallada*, zdobią miasto. Oycyzną jest Kapreola. Leży w równinie miley nad Garzą, *m.* 11. od Bergamu, 15. od Mantuy, 38. od Wenecyi. dl. 27. 40. sz. 45. 31.

BRĒSCIANA, *Briscauus*, lub *Brixianus ager*, Prow. Wł. Rzepltey Weneckiey, między Gryzonami i Bergonezą, Mantuańskim Xstwem i Bergamańkiem. Obfitnie w wino; żelazo i zboże. M. S. jest Bresaia.

BRESLAU, ob. Wrocław.

BRESLE, *m.* Fr. w Lugduńskim, *m.* 4. od Lugdunu. Jest między gorami. Tego im. rz. w Normandyi wpada w morze przy Treport.

BRESSE, *Bressia*, Prow. Fr. od r. 1601. z tyt. Hr. między Bur-

gundya, Franzkontem, i Sabaudya. Ta Prow. ma swe stany osobne. M. S. Bourg.

BRESSIEUX, *m.* Fr. w Delfinacie *m.* 6. od Gracyanopolu.

BREST, *Brivates*, M. Fr. w Brytanii niż. z zamkiem na skale spadzistej ku morzu, i z portem iednym z naypiękniejszych, i naybezpieczniejszych we Fr. przy wielkiej odnodze morskiej, ktorey zatoka obiać może 500. okrętow wojennych, ale wniście ma trudne i ciasne. Ludwik XIV. wystawił tu zbrojownią. Prózno Anglicy port ten kufli się opanować r. 1694. Jest o *m.* 12. na połud. od *Morlaix*, od Rennes 48. od Paryża 129. dl. 13. sz. 48. 22.

BRETAGNE, ob. Brytania.

BRETEN, *m.* Niem. w Szwabii, oycyzna Melanchtona, *m.* 4. od Filipsburga.

BRĒTEUIL, *Britolium*, *m.* Fr. w Normandyi, z tyt. Hr. sławne jest handlem żelaza, *m.* 26. na z. od Paryża. Inne *m.* tego im. o *m.* 6. od Ambianu, ma Opactwo czyniące 10000. liwr.

BRETTIGNY, wieś wyspy Fr. o *m.* 1. od *Mont-Cheri*. Inna o *m.* 2. od Karnutu, sławne traktatem pokoju między Francją i Anglią r. 1360.

BRETONCELLES, *m.* 5. od Mortagne.

Breves, *m.* 2. od Clamecy, są *m.* Fr.

BRETZENHEIM, Hr. Państwa Niem. w Elektorstwie Kolońskim.

BREUIL-BENOIST, i *Breuil-Herband*, są Opac. Fr.

BREY, *m.* Niem. w Bisk. Leodyjskim, *m.* 6. od Mastrychtu.

BREZE, *m.* i Margr. Fr. *m.* 2. od Saumur.

BREZYLIA, ob. Brazylia.

BRIANCON, *Brigantia*, dawne M. Fr. w Delfinacie i Powiat. Ma zamek mocny na skale. Lesdygierowie opanowali go byli r. 1590. U. jest manna, którą tu obficie zbier-

raią na liściach modrzewowych. Od Embrunu *m.* 7. na półn. dł. 24. 20. sz. 44. 46.

BRIARA, *Brivadurum*, *m.* Fr. w Pow. Gatyneńskim nad Ligerą, śl. kanałem łączącym Ligerę z Sekwaną mającym od tego miasta nazwisko. Jest od Aureliana *m.* 14. na połud. od Paryża 35.

BRIAS, *Hr.* Fr. w Artezyi, *m.* 1. od S. Pol.

BRIATESTA, *m.* 5. od Alby.
Brice, *m.* 5. od Paryża śl. *m.* Franc.

S. BRICE, *m.* Fr. z Margr. handlowne na wina, *m.* 2. od Antyzjodoin.

BRICQUEBEC, *m.* Fr. w Normandyi niż. *m.* 3. od Walony.

BRIDGENORTH, *m.* Angiel. w Prow. Shrop, wysła Dep. na Parl. Jest nad rz. Sawerną, nad którą ma most piękny, o *m.* 40. na półn. od Londynu.

BRIDGETOWN, *M.* Amer. w Barbadii zwane miastem S. Michała. Jest piękne, ludne, handlowne, obrotne i bogate. Mieszkańcy są obyczajni, i w wszelkim gatunku znaydują się tu rzemieślnicy.

BRIDGEWATER, *m.* Angiel. w Prow. Sommerfet, z tyt. Xstwa, wysła 2. Dep. na Parl. Jest o *m.* 40. na z. od Londynu.

BRIDLINGEN, *ob.* Burlington.

BRIDFORT, *m.* Angiel. w Prow. Dorset, wysła 2. Deput. na Parl. Ztąd naylepsze wychodzą liny okrętowe, *m.* 40. na półd. od Londynu.

BRIA, Bryeński Pow. we Fr. między Szampanią i wyspą Franc. do tych 2. Prowincyi wielkorządztwa należący przez połowę.

BRIE, *m.* Fr. *m.* 3. od Angulemy.

BRIE-COMTE-ROBERT, *m.* Fr. nazwane od założyciela swego Roberta Krolewicza Franc. *Hrabi de Dreux*.

BRIEG, *ob.* Brzeg.

BRIELA, *Brille*, *m.* nadm. Holl. stoł. wyspy Woorny. Sławne urcdzeniem Admirała Tromp. Wilelm de la Mark opanował ją r. 1572. To zdobycie rzuciło fundament Rzepltey. Jest przy uysciu rz. Mozy, *m.* 5. od Rotterdamu. dł. 21. 31. sz. 51. 53.

BRIENNE, *Breona*, *m.* Fr. w Szampanii blisko rz. Alby, dzieli się na dwa miasta. Tego im. jest *Hr.* Fr. *m.* 6. od Laony, od którego bierze imie dawna familia Fr.

BRIESNON, lub **BRIONON**, *m.* Fr. w Szampanii, nad rz. *Armancon*.

BRIEUX, *Briconium*, *M.* Fr. w Brytanii wyż. z Bisk. i portem dobrym. Oyczyzna Duarena. Jest w gruncie żyznym, w zboże i owoce, półmili od morza, od Rennes na półn. *m.* 20.

BRIEY, *m.* Fr. w Lotaryngii.

BRIEZEN, piękne *M.* Niem. w Marchii średniey Brandeburskiej, *m.* x. od Wittembergi.

BRIGNAIS, *Prisciniacum*, *m.* Fr. *m.* 2. od Lugdunu, śl. potyczką r. 1362. na ktorey poległ Jakob Burbon *Hr.* Marchii.

BRIGNOLES, *Brinonia*, *M.* Fr. w Prowancyi, śl. dobrymi sliwkami. Oyczyzna Paroffela i le Brun. Leży między gorami w miłym położeniu. Od Toulonu na półn. *m.* 6.

BRIGUEIL, *m.* Fr. *m.* 3. od Montmorillon.

BRIHUEGA, *m.* Hiszp. w Kastylii nowej nad rz. Tanuyą, *m.* 13. na w. od Madrytu.

BRILLAC, *m.* Fr. w Piktawii.

BRINDISI, Brunduzyum, *Brundufium*, *Brindes*, dawne i znaczne *M.* Wł. w Kr. Neapol. w Pow. Lekceńskim, forteca i port, ktorego część zruynowali Wenetowie. Sławne śmiercią Wirgiliusza, a Oyczyzną Pakuwiusza. Leży nad morzem *m.* 13. na w. od Tarentu. dł. 35. 40. sz. 40. 52.

BRINN, *Bruna*, *M.* główne i

mocne w Morawii. Jest dosyć wielkie i budowne. Tu ziażd, stanowiący bywał na przemian z Ofomuicem. *Spilberg* zamek, który jest na wzgorze za miastem, służy, mu za obronę. Krol Pruski r. 1742. go oblegał. Leży blisko rz. Swaty *m. 10.* od Znaymu, 20 od Wiednia, *m. Pol.* od Krakowa 42. dł. 24.43. sz. 49.

BRIIONNE, *Brionta*, *m. Fr.* w Normandyi, z tyt. Hr. nad Rilla, *m. 7.* od Rotomagu.

BRIORD, Hr. Fr. *m. 4.* od Belley.

BRIOUDE, *Brivas*, *M. Fr.* w Arwernii niż. Dwa są miasta tego im. o poł milę od siebie, iedno z nich dawne, mające most wielki na iedney arkadzie architektury przedziwney; drugie nowe z kapitułą kanon. ktorzy sami tylko są szlachta, i piszą się Hrabiami. Jest od Isoire *m. 6.* od Paryża 90.

BRIOU, w Piktawii.

BRIOUZE, w Normandyi, są *m. Fr.*

BRIQUER, *m.* w Piemontcie, *m. 1.* od Pignerol.

BRISACH-VIEUX, *Brisacus mons*, Brysak dawny, *M. Niem.* njęgdys stoł. Bryzgowii i Cesarzkie. Należy do domu Austr. wzięte było od Franc. r. 1638. i 1703. Jest nad Renem, nad którym most tu jest wielki na łyżwach. Twierdze iego są zwalone. *m. 12.* od Strazburga, 10 od Bazylei, dł. 25. 28. sz. 48.

BRISACH-LE-NEUF. Brysak nowy, piękne *M. Fr.* w Alfacyi zbudowane z rozkazu Ludwika XIV. na przeciw Brysaku dawnego, umocnione twierdzami od Pana *Vauban*, poźmili od Renu, 12. od Strazburga.

BRISGAU, Bryzgowia, *Brisgovia*, kray Niem. w Cyr. Szwabii nad brzegiem wschodnim Renu, który go dzieli od Alfacyi. Jest iednym z stanów dziedzicznych domu Austr. który nayznacznieyszą część iey posiada. Wyższa należy

do domu Badeńskiego. *M. S. Freyburg.*

BRISSAC, *Bracum Saccum*, *M. Fr.* w Andegawkim pow. z tyt. Xstwa, s. potyczką tu stoczona blisko r. 1067. między Godefrydem, Barbu i Fulkonem Rechinem bratem swym. Od Andegaw *m. 4.* Inne jest tego im. w Langwedocyi.

S. BRISSON, *m. Fr.* i pierwsza Baronia w pow. Bituryceńskim, s. wytrzymanym mężnie oblężeniem pod Ludwikiem grubym. Należy do domu Sekwierow, dla ktorych nadane jest tyt. Margr. r. 1653.

BRISTOL, *Bristolium*, *M. Angielskie* w Sommerfetshire, wiel. ludne, piękne, handl. i naybogatsze po Londynie, z portem, tytułem Hr. i Bisk. s. iarmarkami, wodami mineralnemi, i kościołem, w którym dzwon naywiększy jest w całej Anglii. Wyśła 2. Dep. na Parl. jest nad rz. Awaną, *m. 10.* od Gloucester. 32. na z. od Londynu dł. 15. sz. 51. 27.

BRISTOL, *m.* Ameryki pośn. w Barbadii, bardzo ludne i handl. obronne dwoma fortecami, należy do Anglikow.

BRIVE-LA-GAILLARDE, *Briva-Curretia*, piękne *M. Fr.* w pow. Lemowiceńskim. Zdobia go budowle, ma sądy, jest w miley i żywey równinie *m. 4.* od Tulles, 116. od Paryża.

BRIVESAC, w Limowicęńskim, *Brix*, w Normandyi *m. 2.* od Walony są *m. Franc.* ob. Bruick.

BRIXEN, piękne *M. Niem.* w Tyroiu z Bisk. gmachy publiczne tu są wspaniale. Biskup jest Panem, ale pod protekcyą Hrabiiw Tyrolskich. Leży w gruncie obfitym w przednie wina, *m. 6.* na w. od Tyrolu, 16. od Trydentu, dł. 29. 25. sz. 46. 36.

BROC, *m. Fr.* w Arwernii, *m. 1.* od Isoire.

BROD-DEUTSCH, i *Boemisch*, Brod. Niemiecki i Czeski,

są dwa miasta w Czechach, pier-
wsze w Cyr. Czaślawskim nad Sa-
zawą, które związkowi opanowali
r. 1742. drugie jest w Cyr. Kau-
rzymkim.

BROD-UNGARISCH, Brod.
Węgierski, M. Morawskie, w Cyr.
Hradyskim, zalecone wodami mi-
neralnemi m. 3. od Hradyslu.

BRODERA, lub **BRUDERA**,
M. Azyatyckie w Państwie Mogolu,
nał. do Krol. Guzaraty fl. dobrami
płotnami, indychem, i laką farbą.

BRODT, lub **BROD**, *Broda*,
miejsce mocne w Węgrzech, w Hr.
Pofsegeńskim nad Sawą w Sklawo-
nii, fl. zwycięstwem odniesionym
nad Turkami r. 1688. od Pofegi m.
8. od Gradyki 11. dł. 36. sz. 45. 15.

BRODNICA, *Straßburg*, m.
i Pow. ziemi Michałowskiej pod
pan. Pruskim fl. traktatem między
Kazimierzem Kr. Pol. i Ludwikiem
Xciem Bawaryi; pamiętne także
przegraną tu Szwedów z Konię-
polskim. Jest nad rz. Drwęcą od To-
runia na w. m. 9.

BRODY, M. Pol. w Woi. Wo-
łyńskim, teraz pod pan. Austr. jest
stol. dystryktu Brodzkiego w Cyr.
Lwowskim. Od Koniępolskiego ka-
sztelana ufertyfikowane, zamieszka-
ne od mnostwa żydów, których tu
na 4000. liczono, ich handlami
ławne. Jest familii Potockich, od
Lwowa m. Pol. 13. od Dubna 7.

BRON, (*Nieder i Ober*) Bron
wyższy i niższy, dwa miasta iedno
przy drugim, w Hr. Linangi, w Al-
facci niż. m. 4. od *Haguenau*. Na-
leży do Hrabior *de Linango*, i
Xiążąt *Hohenloe*.

BRONCHORST, Hr. Niem.
m. 1. od Zutfanii nad rz. Issela.

BRONNO, M. w X. Medyo-
lańskim, gdzie r. 1703. Cesarscy po-
razili Franc. m. 4. od Pawii.

BRONPRES, m. Fr. w Bres-
fyi, fl. grobem Fibberta Xcia Sa-
baudyi, i iego familii.

BROUAGE, piękne i mocne
M. Fr. w pow. Santoneńskim z por-

tem. Zupy solne tu są nayznaczniej-
sze we Franc. a które wielki czy-
nią odbył. Od Rupelli m. 6. od Pa-
ryża 108.

BROUSSE, w Arwernii.

Brue-des-Grignoles, m. 14. od
Burdegali.

Bruch, w pow. Agineńskim.

Brudges, w Bearnie są m. Fr.

BRUCK, lub **BRUGG**, M.
Szwajcarskie w Argowii, w korey
jest trzecim miastem wolnym nad
rz. Aarą z mostem pięknym. Jest
tu *Collegium*, w którym wielka
biblioteka jest publiczna m. 5. od
Arawii.

BRUGES, *Bruga*, *Brugæ*,
wiel. i piękne M. Flandryi Austr.
z Bisk. Wśród wielkiego rynku
znayduie się gmach publiczny zwa-
ny szkołą Bogardow, fund. r. 1411.
gdzie około 130. dzieci sierot edu-
kuie się darmo. Wiele ztąd ucto-
nych, wielu Biskupow, Opatow, i
fl. ludzi wyszło. W tym to mieście
Filip dobry Xzę Burgundyi posta-
nowił r. 1430. Order złotego Runa.
Holl. szturmowali Brugę r. 1704. i
poddala się związkowym r. 1706.
odzykali ją Francuzi r. 1708. zno-
wu tu związkowi weszli 1709. 1743.
takoz zdobyli ją Franc. oyczyzną ief
Jana Brugeńskiego, który wynalazł
spofob malowania pod olej. Jest nad
kanałem, w rowninie, m. 3. od mo-
rza, i od Ostendy, 10. od Gandawy,
od Antwerpii na z. 14. dł. 20. 47. sz.
51. 11'. 30".

BRUNETO, lub **BRUGNETO**,
Brunetum, M. Wł. w Rzpltey Ge-
nueńskiej z Bisk. leży pod Apenni-
nem, m. 15. od Genuy.

BRUGUIERE, m. Fr. m. 1.
od *Castres*.

BRUICK, lub **BRUX**, m.
Krolewskie Czeskie w Cyr. Zateń-
skim, m. 20. na połn. od Pragi.

BRUMPT, m. Fr. w Alfacyi,
m. 3. od Strazburga

BRUNA, ob *Brinn*.

BRUNCHAMEL, m. F. w
Laoneńskim pow.

BRUNETTE, forteca przy Suzie, którą zasnania.

BRUNSWICK, *Brunszwik*, *Brunopolis*, wiel. i mocne M. w cyr. Saxonii niż. stoł. Xstwa Brunszwickiego, niegdyś wolne, Cef. i Anzeatyczne, ale wzięte r. 1671. od Rudolfa Augusta Xcia Brunszwickiego, zostało im podległe, którzy tu dla utrzymania swey zwierzchności wyprawili fortecę. Francuzi dobyli go r. 1758. a w r. 1761. oblegali go bezskutecznie. Si. i wiel. tu bywają jarmarki. Oyczyzną jest Konrada Rytterhuysa. Leży nad rz. *Ocker*. m. 22. na z. od Magdeburga, od Halberstadt 13. dł. 28. 15. sz. 52. 15.

BRUNSWICK I dom, jednym jest z największych w Europie, ma tenże sam początek, co i Dom Xząt Modeńskich, to jest z domu *Azo d'ER*. Dziś się dzieli na 2. linie, Xzącą czyli Xząt Brunszwickich, mającą przydomek *Volsenbuttel*, i Elektorałną, czyli Xząt Hannoverkich i Luneburskich, posiadających Tron Anglii. Brunszwickiego domu państwa mieszać nie trzeba, z Xstwem Brunszwickim, które się daley rozciągają zamykając nadto Xstwa Zellienskie, Luneburskie, Lawemburskie, Bremeńskie &c: posiadane są dziś po większej części od Krola Anglii. Same Xstwo Brunszwickie, jest kraj Niem. graniczy na półn. z Xstwem Luneburg, na w. z X. Magdeburg, Halberstadt, Anhalt, na połd. z Turynią i Hassją, na z. z X. Mindeńskim.

BRUNZBERGA, *Brunzburg*, lub *Braunzburg*, M. Pruskie, stoł. Bisk. Warmińskiego, założone r. 1260 od Anzelma Bisk. Warm. obmurowane, dosyć handl. ma szkoły. Leży nad haffem przy uściu rz. *Pasfargi* od Elbląga m. 3.

BRUICH, rz. Alfacyi wpada Ren pod Strazburgiem.

BRUSQUE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 4. od *Vabres*.

BRUXELLA, *Bruxella*, najpiękniejsze i najbogatsze M. S. Bra-

bancyi, i całego Niderlandu Austr. publiczne tu gmachy są wspaniałe, handel wielki, fabryki materyi dobre. Ma swą radę wielką, i miejscem jest kilku trybunałów. Marzałek *Villeroy* dobywał go r. 1695. odstąpili iev Franc. r. 1706. Elektor Bawarski r. 1708. oblegał go bez skutku; wzięte od Franc. zostało 1746. Aiquillon, Quesnoy, Vander Weide, i Wesal ztąd byli rodem. W położeniu jest dobrym nad kanałem, który łączy o m. 9. łączy z Antwerpią, m. 59. od Paryża, 65. od Londynu, dł. 21. 56. sz. 50. 51.

BRUIERES, m. Fr. Lotaryngii, m. 9. od Lunewilli, wielki ma odbyt ze zboża. Inne tego imię jest w Langwedocyi, znaczne wodami mineralnemi.

BRUYL, m. Niem. m. 2. od Kolonii, gdzie w swym pięknym zamku często rezydował Elektor Kołoński.

BRY, m. Fr. m. 2. od Antyziodoru.

BRYTANIA wielka, *Britannia*, *la grande Bretagne*, nazwisko wyspy na Oceanie, która zawiera Krol. Anglii i Szkocyi. Nie trzeba ją mieszać z wyspami Brytańskimi, które są częścią Monarchii wielkiej Brytanii jako i Irlandją, Sorlińskie wyspy, Orkady &c.

BRYTANIA mniejsza, *Britannia*, *Bretagne*, Prow. Fr. nadm. długa na m. 60. sz. 45. graniczy z Normandyą i Piktawią. Dzieli się na wyższą i niższą; ma 9. Bisk. powiaty w niej umiarkowane, lasy obszerne, handel wielki dla położenia swego nad morzem. Przyłączone jest do korony Franc. za Franciszka I. r. 1532. *Rennes*, jest M. S.

BRYTANIA nowa, kraj i półwyspa Amer. półn. między Akadyą, Kanadą, i nowym Yorkiem, może mieć długości m. 80. Pan. Lille mieszkańców tego kraju zowie małe Eskimami. Nal. do Angli.

BRZEG, *Brieg, Brega*, mocne i piękne M. Szląskie, stol. Prow. tego im. nad Odrą z Akademią i Szkołami, *m.* 8. od Wrocławia, od Opawy 6. dł. 35. 10. sz. 50. 49.

BRZEG, termin Geograficzny, czyli nazwisko ogólne Kraiow nadmorskich. Ztąd Abex, Aian, Zangwebar &c. brzegami nazywamy.

BRZESCIE Kujawskie, M. i Woiew. Polskie. Miało niegdyś swych Xiążąt. Krzyżacy opanowali znaczną część jego. Władysław Jagiełło odzyskałszy go od nich, oddzielił go od Woiew. Inowrocławskiego, które z nim ma imię Kujaw. Kray ten jest bardzo żyzny, obfituje w zboże i ryby. Handel Wisłą prowadzi z Toruniem, i Gdańskiem. Ma w herbie poł orła białego i poł lwa czarnego. Ma Bisk. Woiewodę i Kasztel. Dzieli się na 5. Pow. Radziejowski. Brzeski Kuj. Kruświcki, Kowalski, Przedecki, tyleż Starostw grodowych. Seymiki z Woiew. Inowrocławskim w Radziejowie; wyśła 4. Posłow na Sejm, i Deput. 2. na Tryb. Mundur tego Woiew. jest kontusz granatowy, żupan i wyłogi Karmazynowe. Brześć jest M. małe, obwiedzione murem, st. traktatem r. 1435. między Władysławem i Krzyżakami uczynionym. Leży wśród bagnow. Od Warszawy na z. *m.* 20. dł. 37. 10. sz. 52. 30.

BRZESCIE Litewskie, M. Pol. i Woiewodztwo, z Bisk. Greckim, gran. z Woiew. Podlaskim, Nowogrodzkim, Wolińskim i Lubelskim. Ma za herb pogoń błękitną w polu czerwonym. Dzieli się na 2. Pow. Brzeski Litt. i Piński, które Seymikią osobno, i obierają po 2. Posłow, i 2. Dep. Ma Woiewodę i Kasztel. Mundur tego Woiew. kontusz szafirowy, wyłogi amarantowe, żupan i pas biały. Brzeście M. zdo bi Katedra Biskupa Grec. miejscem jest Seymikow i Sądow, dosyć handl. Leży nad Bugiem, *m.* 24. od Warszawy. dł. 41. 52. sz. 52. 10.

BRZEZANY, M. w Woiew. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Lwowskim, stol. dystryktu Brzezańskiego, dosyć ludne, z zamkiem obronnym. Tu r. 1698. obozowało wojsko Pol. o *m.* 10. na połn. od Lwowa.

BRZEZINY, *m.* Pol. i Powiat w Woiew. Łęczyckim, z Kasztelanią. Od Rawy *m.* 5.

BUA, *Bubua*, wyspa golfu Weneckiego, blisko miasta Trau, z którym przez most się łączy. Zowie się też wyspą kuropatw, iż tu ich mnożstwo się znajduje.

BUANES, *m.* Fr. w Gaskonii.

BUARCOS, *m.* Portugal. blisko morza, *m.* 9. od Koimbryki.

BUB, *m.* Czeskie w cyr. Bolestawskim, z zamkiem, *m.* 20. na połn. od Pragi.

BUCH, nazwisko małej krainy Franc. w Gaskonii, *m.* 12. od Burdegali.

BUCHAN, Pow. Szkocki w Hr. Aberdeńskim, rozciąłty wzdłuż na *m.* 19. Ztąd wychodzi wiele wlny delikatney, i burtzynu żółtego, który tu obficie na brzegach zbierają.

BUCHAU, *Buchovium*, M. wolne Cef. w Szwabii nad iez. *Federzee* *m.* 9. od Ulmy, 13. na połud. od Tubingi. Od r. 1775 mieszkańcy mają prawo dziedziczenia we Francyi po zmarłych krewnych. Jest tu Opac. Kanoniczek, które iść mogą za mąż, procz Xieni, ta zaś ma głosna Seymach Rzeszy Niem. dł. 27. 20. sz. 48.

BUCHAU, Kray Niem. w cyr. Renu wyż. Zawiera wielkie Opac. Fuldeńskie.

BUCHOREST, ob. Bukoreft.

BUCHORN, M. Niem. wolne i Cef. w Szwabii nad iez. Konstantynieńskim, *m.* 5. od Lindawy.

BUCHY, *m.* Fr. *m.* 5. ob

tomagu.
BUCILLY, Opac. w Pikardyi.
BUCY-LE-LONG, *m.* Fr. *m.* 1. od Swessyonu.

BUCKINGHAM, lub **BUKINGHAM**, Prow. Angiel. w Diec. Linkoln-fkiej, zawiera około 44.100. Janow. Wytyła 2. Deput. na Parl. i tyleż M. S. tego im. które ma tytuł Xstwa. Chleb, woły i wełna Bukinghamska szacowane są w całej Anglii. Leży nad rz. *Onfe*, m. 15. na połn. ku z. od Londynu. dł. 16. 33. sz. 51. 57.

BUCZACZ, M. Pol. w Woiew. Podolskim, pod pan. Aust. od Lwo-wa m. Pol. 25.

BUCZNIOW, m. Pol. i Stwo niegrod. w ziemi Halickiej.

BUDA, czyli **OFFEN**, Budzyn, *Aquincum*, M. S. Węgier niż. a dawniej i całego Krol. z zamkiem dobrym. Gmachy publiczne, i piękne Kościoły zdobyły ją, ale te pożarami są prawie zniszczone. Stolicą jest Biskupstw Katol. i Szizmatyckiego. Położenie iey jest miłe. Grunt w okolicy pełny winnic, które wyborne wydaia wina. Znajduia się tu źrzodia wody tak ciepłej, iż wkrótce, włożone w nią iasia, twardnieia, lubo ryby żywe w niey pływaią. Soliman II. r. 1526. dobył Budy, odebrał ją Arcy Xzę Austr. Ferdynand r. tegoż. Znowu Soliman r. 1529. ją był opanował i oddał Janowi Zapoli Woiewodzie Siedmiogrodzkiemu, po ktorego śmierci r. 1543. postanowił tu Baszę. Po kilkakroć potym próżno była oblegana do r. 1686. w którym Xzę Lotaryngu wydarł ją Turkom, i odtąd nal. do Domu Austr. Trzy st. traktaty tu zawarli Polacy. R. 1369. Kazimierz Krol Polski z Ludwikiem Kr. Węg. wszedł tu w związek przeciw Karolowi IV. Cef. r. 1492. stanął tu traktat między Albrychtem Kr. Pol. i Władysławem Kr. Węgier. i Czeskim bratem iego. Nakoniec r. 1507. tu Zygmunt I. Krol Pol. i Władysław Krol Węg. i Czeski wzajemną przeciw Turkom przyrzekli sobie pomoc. Jest nad Dunajem m. 42. na połud. od Wiednia, 29. od Preszburga, 42. od Kofzyc, 225. od Konstantynopola. dł. 36.

45. sz. 47. 20.

BUDECZ i Budyna, są m. Czeskie w cyr. Rakoneckim, na połn. Prazi.

BUDOJA, lub **BUTUA**, M. nadm. mocne w Dalmacyi z Bisk. Suffr. Antybarskiego, nal. do Wnetow. Soliman Bafza Skutary oblegał go bezskutecznie r. 1686. Jest o m. 6. od Antivari, od Raguzy 11.

BUDWEISS, m. Niem. w Czechach nad Moldawą m. 29. od Prazi, 33. od Wiednia. W czasie wojny r. 1741. po kilkakroć wzięte było.

BUDZIACK, gniazdo Tatarow Budziackich w Besarabii, osiadłych między Tatarami Dobruckiem na połud. i Oczakowfkiami nad morzem, hołdujących Turkom, i podległych Hanowi swemu. Tego im. tamże miasteczko jest blisko Białogrodu nad Dniestrem.

BUDYSSYN, ob. Bautzen.

BUENOSAIRES, albo **CIUDAD LA TRINIDAD**, *Bonus àér*, *Fanum Sanctissimæ Trinitatis*, piękne M. Ameryki połud. Hiszpańskie stoł. Prow. zwanej *Rio de la Plata*, w Paragway. Europeyzykowie prowadzą tu handel wielki. Imie ma od zdrowego powietrza. Wystawione jest r. 1535. od Piotra Mendozy, i potym od niegoż porzucone. *Cabeza de Vasa*, zaprowadził tu nową osadę r. 1542. i zaniechał go znowu. Odnowione dopiero zostało r. 1582. Mieszkanne jest od Hiszp. i Indyanow.

BUEN-RETIRO, jest rosfkany pałac Krola Hiszp. blisko Madrytu.

BUFFON, mała włość Fr. blisko Montbaru w Burgundji.

BUG, rz. w Polsce, ma początek w Rusi czerwoney, płynie pod Sokal, Włodawę, Brzeście Lit. Drohiczyn, a pod Zakroczymem łączy się z Wisłą.

BUGEY, Bugezva, *Beugefia*, Prow. Fr. między Sabaudyą, Breztyą, i Delinatem, ma wzdłuż na

mil 16. uftapiona Francyi traktatem Lugduńskim r. 1601. z Bressyą, i pow. *Gex* w zamianę za Margr. Sa-luceńskie. Belley jest M. S.

BUGIA, M. mocne i ludne, w Krol. Algierskim w Afr. stoł. Prowincyi tego im. ma stanowisko dla okrętow wygodne. Algerczykowie zdobyli go na Hiszpanach po prze-graney Karola V. Jest nad morzem, m. 30. na w. od Algieru dł. 22. 15. sz. 36. 34.

BUGNEN, w Bearnie; *Bugo* m. 5. od *Brigueux*, *Buis* w Delphinacie, m. 5. od *Vaison*, są m. Fr.

BULAM, wyspa Afr. blisko brzegow Gwinei, na w. wyspy Bi-safagos, ziemię ma żyzną, koni i krow mnostwo. Mało jest mieszkań.

BUKARIA wielka, *Bucharia*, czyli kraj Uzbekow, jest obszerna Prow. Azyi w Tartaryi, między kraiem Kalmukow, Turkestanem, Tybetem, Persyą i morzem Kaspijskim, jest to część najludniejsza i najlepiej uprawna Tartaryi wiel. Obfituje w lasy i piękne pastwiska. Tatarowie tu osiedli są polerowniysfi i mężnieysfi nad innych. Mleko bydłecze, i mięsą końskie za najsłaczniejszye mają potrawy. Nie-wiaśły nie uślepnią w odwadze Mę-zczyznom, i wraz częstokroć z mę-żami na wojnę idą. Uzbekowie z Perłami częste prowadzą wojny, i stają się im strażnemi. Kraj ten zawiera Krol. Balkańskie, Bokarskie, Samarkandzkie i Turko-manią, ob. te Artykuły.

BUKARYA, mała, ob. Kaz-gar, czyli Kagkar.

BUKARY, M. Morlakii nad Golfem *Carnero*, gdzie Karol VI. port wystawił, i zrobić drogę kazał dla przeprowadzenia ztąd bydła do Włoch.

BUKARIZA, m. Dalmacyi.

BUKOR, M. Azyatyckie w In-dostanie, stoł. Prow. tego im. na kępie oblaney rz. Indem.

BUKOREST, *Bucharesta*, wiel. i mocne M. Wołoskie, nad rz.

Fimbrowicą, rezydenc. Hospodara Wołoskiego i Arcybisk. m. 16. od Targowiska. Czercy w wielkim kla-sztorze maia tu drukarnią.

BUKOWINA, m. nad gran. Pol. Wołoskie, i ztąd obszerna puszcza mająca nazwisko, pamiętna potyczką między Polskim i Tureckim woyskiem r. 1686. Jest blisko Dniestru od Kamieńca Podol. na z. m. 7.

BULGARYA, wielka, Prow. Az. w Tartaryi Moskiewskiej, między Krol. Kazańskim, Baskiryą, i Astrakańskim Krol. w górach tej Prow. znajduią się szyby kryształowe, i rudy żelazne. M. S. jest Bulgar, leży blisko Wolgi.

BULGARYA mnieysza, Prow. Turcyi Europ. między Dunaiem a morzem czarnym. Krolowie Bul-garscy, byli niegdyś udzielni, mie-żkali w Nikopolu. Teraz należy do Turkow, zawołowana od Baiazeta około r. 1370. Religia tu panuje Schizm. Grecka. M. S. jest Zofia.

BULLEGNEVILLE, Hr. Fr. w Xstwie Barskim w Lotaryngii, m. 10. od Nancy.

BULLES, m. Fr. m. 4. od Bel-lowaku. st. Inem przednim, kto-rego dostarcza do fabryki płocien zwanych poł Hollenderskiemi.

BULLENBROOK, m. Angiel. z tyt Hrabstwa w Prow. Lin-kolnskiej, mieysce urodzenia się Henryka IV. Krola Ang. m. 34. na półn. od Londynu.

BULLOS, czyli **BULL**, m. Szwajc. w Kant. Fryburckim, i stwo. Oyczyzna Franciszka Geino-zy.

BULLOU, Baronia Fr. m. 5. od Karnutu.

Bully, m. Fr. w Normandyi m. 1. od *Neuchatel*.

BUNGO, Krol. Bungańskie, jedno z największych w Japonii na wyspie *Ximo*, ktorego M. S. jest *Lunay*. Franc. Cywan Krol Bun-gański przyjąwszy wiarę katol. wy-syłał poselstwo do Grzegorza XIII. Pa-

Papieża r. 1582.

BUNZLAU, lub BUNTZEL, Bolestaw M. S. Cyr. Bolestawskie-go w Czechach nad Elbą *m.* 12. na poln. od Pragi. Stary Bolestaw ztąd jest o *m.* 6. Tu Bolestaw Krol za-bił S. Wacława brata swego. ob. Bolestaw.

BUQUOI, *m.* Fr. w Artezji z tyt. Hrabstwa.

BURBON, Burboński dom. ob. Bourbon.

BURCKHAUSEN, *M.* Niem. w Bawaryi niż. nad rz. Saltzą, *m.* 11. od Saliburga, 29. od Munichu.

BURDEGALA, ob. Bourdeaux.

BUREN, *Bura*, *M.* Holl. w Geldryi z tyt. Hr. *m.* 8. od Nimegi.

BUREN, *m.* Szwayc. w Kant. Berneńskim, z zamkiem nad rz. Aarą.

BUREN, *m.* Niem. Bisk. *m.* 6. od Paderbony nad rz. Almą.

BURFORT, dawne *M.* Angl. w Hr. Oxfordzkim, z tyt. Hr. nad rz. Windruską. *m.* 20. na poln. od Londynu.

BURGAU, *Burgovia*, Margr. *M.* i zamek Niem. w Szwabii Aust. *m.* 6. od Aufzpurga, 7. od Ulmy.

BURGDORF, lub BERTUD, piękne *M.* Szwaycar. w Kant. Berneńskim, z zamkiem. Leży na wzgorce, *m.* 4. od Berny.

BURGEL, *m.* Niem. w Misnii, *m.* 2. od Jeny. Ma dawny klasztor.

BURGLITZ, zamek Krolewski w Czechach w Cyr. Rakoneckim, jest na gorze na z. Pragi, w którym dawniej strzeżono więźniów znaczniejszych.

BURGOS, wiel. i bogate *M.* Hiszp. stol. Kastylii dawney z bogatym Arcybisk. założonym r. 1574 Zdobią go gmachy publiczne, fontanny, place rozkoźne do przechadzki, rynki wspaniałe. Jest części na gorze, częścią nad rz. *Arlancon*, *m.* 26. od Bilbao, od Madrytu 47. dt. 14. 20. sz. 42. 20.

BURGRABIA, *Burgabsiwo*,

Burgraviatus, znaczyło dawniey urząd rządcy miast, lub zamkow; znaczniejszye były Magdeburkie Norymberkie, &c: ob. Landgraftwo.

BURGUNDIA, Xftwo. ob. Bourgogne.

BURGUNDYA, Hrab. ob. Franche Comté.

BURICK, *Burunsun*, *M.* Niem. w Xftwie Kliwii, nal. do Krola Pruskiego. Francuzi r. 1672. zburzyli jego twierdze, st. jest wygraną woysk Ottona W. Cef. nad Lotaryńczykami. Jest w miłym położeniu nad Renem. *m.* 7. od Kliwii, 17. od Kolonii.

BURLATS, *m.* Fr. w Langwedocvi *m.* 1. od Castres.

BURLINGTON, lub BAYDLINGTON, *m.* Angiel. nadm. w Prow. Yorku z tyt. Xftwa. st. *Boyle* tu się urodził.

BURRO, wielka wyspa w Azji między Amboiną i Celebes.

BURSA, ob. Prusa.

BURY, Baronia Fr. *m.* 2. od Blezy.

BUSANG, w Lotaryngii przy początku rz. Mozelli, st. miejsce wodami mineral. skutecznemi na długie choroby.

BUSK, *Buscum*, *m.* ziemia i stwo. w Woi. Belz pod pan. Austr. zaś, jest w Cyr. Lwowikim, pow. Brzezanskim, czyni część dochodow Cesarzkich, od Lwowa *m.* 7. od Dubna 13.

BUSSET, Hr. Fr. w Aruernii.

BUSSETO, *m.* Wł. w Xftwie Placencyi, *m.* 1. od Padu.

BUSSIERE, wieś Fr. i Opac. *m.* 5. od Dijon. Tegoż im. 14. we Fr. Opac. w pow. Bituryceński Cyfter. czyniące 4000. lhr. *m.* 4. od Montlucon. Także *m.* Fr. *m.* 6. od Lemowiku. I Margr. *m.* 4. od Montargis.

BUSSY, nazwisko miejsce kilku we Fr. mniej znacznych.

BUSTA, ob. Bosta Butow, ob. Bytow.

BUTHA, lub BUTA, wyspa Szkocyi, która z wyspą Arrau czyni Hr. Butońskie. Żywna jest w zb-

ża i państwiska, a bogata ofobliwie połowem śledzi. Mniemanie jest, iż dom Sztuartow ztąd poźzedł. Zamek Buteński jest o *m.* 1. od Buthsaj, i wytyła wespół z Kaitneślą Dep. na Parl.

BUTRINTO, *M.* nadm. w Albanii, nad Golfem tego im. z Bisk. i dosyć dobrym portem. Należy do Wenetow *m.* 12. od Chimery.

BUTZAW, *Ebodorum*, *m.* w Xstwie Meklemburskim, na trakcie z Szwerynu do Rostoku.

BUTZBACH, *M.* Weterawii w Xstwie Darmstadtzkim *m.* 5. od Wetzlary.

BUXTON, wieś Angiel. w Derbyshirze na gran. Chesteru fl. wodami mineralnemi.

BUSANCOIS, *m.* 9. od Ifoudunu.

Buzancy w Szampanii.

Buzet, w Langwedocyi *m.* 4. od Toulofy.

Buzy-Angy, *m.* 4. od Bellowaku są *m.* Fr. niczym nieznacne.

BUZAY, Opac. Cyfter. we Fr. *m.* 4. od Nautes, czyni 3000. liwr.

BYDGOSZCZ, *Bronberg*, *m.* i Pow. w Woi. Inowrocławskim z kasztelaniją. Miejsce niegdyś trybunatu Wielkiej Polskiej na przemian z Poznaniem, i skład soli Krolewskiej. Śl. Traktatem między Janem Kazimierzem Kolem Polskim i Fryderykiem Elektorem Brandeburskim, r. 1657. Teraz pod pan. Pruskim. Leży nad rz. Brdą. *m.* 8. od Torunia.

BYCHOW, *m.* Litewskie w Woi. Mściławskim nad Dnieprem, pod pan. Rosyjskim *m.* 13. od Mohylowa.

BYCZYNA, *m.* Szląskie, dawniej Katedra Bisk. Wrocławskie. fl. zwycięstwem odniesionym tu przez Zamoyskiego Hetmana Pol. nad Maxymilianem Arcy Xciem Austr. bratem Rudolfa Cesarza r. 1587.

BYSTRZYCA, *m.* Litewskie z Starostwem Niegrodowym w Woi.

Wileńskim, *m.* 5. i poł od Wilna. Tegoż im. rz. w Woi. Lubelskim.

BYTOW, lub **BUTOW**, *M.* i powiat w Prusiech, ktore Zygmunt I. z pow. Lemburskim, dał w hold Jerzemu i Barnimowi Xiążętom Pomorskim siostrzeńcom swoim, i ich potomkom r. 1526. Też powiaty po zgasłej familii Xiążąt Pomorskich za Jana Kazimierza przez *pałku* Bydgoskie oddane są w lenność Elektorom Brandeburskim r. 1657. jest dosyć osiadłe, od Gdańska *m.* 16.

BYTOM, toż co Beuthen.

BYTYN, *m.* Litewskie w Woi. Nowogrodzkim, ma klasztor Bazylianow.

BYZANTIUM, *m.* niegdyś nad Bosforem Trackim, teraz Carogrod.

BZURA, rz. w Woi. Rawskim, płynie pod Łowicz, wpada w Wilgę przy Wylzogradzie.

C

Ktorych miejsc nie znaydziesz pod literą C. patrz pod literą K. zwłaszcza Afrykańskich, Azyatyckich, Polskich, Niemieckich, Moskiewskich miejsc nazwiska.

CABEC A-DEVIDE, *Segobrya*, *m.* Portug. w Alentei z zamkiem obronnym, *m.* 5. od *Porto-Alegro*, 8. od Estremos, dl. 10. 48. lz. 39.

CABO-BLANCO, ob. Kap Biały.

CABO-CORSO, Kap na brzegu złotym Gwinei w Afr. ze wsią tego im. w ktorej jest forteca Angielska największa i najpiękniejsza po fortecy *de la Mina*. Jest inny Kap tego im. w Brezylji w Prow. *Siara*, i inny znowna na wyspie Korfyce dawniej zwany *Sacrum Promontorium*.

CABOURD, *m.* Fr. w Nor-

mandyi, *m.* 4. od Kadomu, fl. wielością owiec i krolikow.

CABRA, *Legabra*, *m.* Hiszp. w Andaluzyi, *m.* 10. od Korduby, ob. Kabra.

CABRIERES, *m.* Fr. w Hr. Wenessyńskim, o *m.* 3. od *Cavillon*. Mieszkańcy tego za Dekretem Parlamentu Prowancyi w pień byli wycięci pod pozorem religii. 1545.

CACACA, ob. Kazaza.

CACERES, *Caceræ*, *m.* Hiszp. w Estremadurze, blisko ktorego r. 1706. wojska sprzymierzone poraziły tylną straż P. Berwick. Jest nad rz. Sabrorą, *m.* 9. od Alkantary na połud. 14. od Placencyi.

CACERES-DE-CAMERINHA, *Caceræ*, *m.* wyspy *Lucon*, w Azji z Bisk. Suffr. należę do Hiszp.

CACHEO, *m.* Afrykańskie w Nigrycyi nad rz. S. Dominika, nal. do Portugal. ktorzy tu mają trzy fortece. Handel tu jest wielki na wosk, i niewolnikow.

CACORLA, *Kakorla*, *M.* Hiszp. w Andaluzyi między 2. górami, o *m.* 2. od źródła Gwadalkiwiry, *m.* 18. od Grenady.

CADALEN, *m.* Fr. *m.* 4. od Albi.

CADEE, liga Kadeńska, czyli Domu Bożego, nazwisko drugiego Pow. Gryzonów, który zawiera 11. wielkich towarzystw, z tych Koirskie jest pryncypalne.

CADENAC, ob. Capdenac.

CADENET, *m.* Fr. w Prowancyi z starym zamkiem, *m.* 5. od *Aix*.

CADEQUIE, *Cadacherium*, dobry port Hiszp. w Katalonii z wioską, *m.* 2. od Rozy.

CADEROUSSE, *m.* Fr. *m.* 1. od *Orange*.

CADILLAC, *Catelliacum*, *m.* Fr. w Akwitanii, blisko Garumny, *m.* 2. od Langon.

CADIX, *Kadyx*, *Gades*, piękne, wielkie, sławne, mocne i najbogatsze *M.* Hiszp. w Andaluzyi, z portem dziwnie wygodnym, do kto-

rego kupcy zewsząd zawiaiają, z 2. mocnemi zamkami, i Bisk. Kościół Katedr. ma bardzo piękny. Wszytkie okręty Hiszp. do Ameryki z Kadix ruszaiają; rząd corocznie flotta do Amer. wychodzi; i naładowana bogactwy tu powraca. Nie masz miasta w Eur. handlowniejszego, i gdzieby liczniejsze były pieniądze. Zbudowane było od Fenicyczykow. Anglicy zdobyli go i złupili r. 1596. w r. zaś 1702. od sil morskich Angiel. i Hollend. bezskutecznie było oblegane. Karol. V. umierając zlecił był Filipowi II. aby tych 3. mieysc najbardziej bronil, Fleissyngi w Niderlandzie, Gulety w Afr. Kadyxu w Hiszp. Leży na małej wyspie *m.* 8. od Medyny Sydońskiej, 18. od Gibraltaru, 26. od Sewilli. dł. 12. sz. 36.

CADORE, lub **PIEVA-DI-CADORE**, *Plebis Cadorinæ Castrum*, Kadorym, *M.* Weneckie w Pow. Foroulińskim, znakomite urodzeniem Tytiana fl. malarza; nad rz. Piana, o *m.* 8. od Belluny.

CADOUN, *Cadunium*, *Opac.* Fr. Cyfter. *m.* 6. od Sarlaty, czyni 3600. liwr.

CAEN, *Cadomus*, Kadom, piękne i znakomite *M.* Fr. stol. Normandyi niż. ma Univ. fund. od Karola VIII. Akademią nauk wyzwolonych. Piotr *Varignon*, *Malherbe*, *Sarrafin*, *Huet*, *Furnier*, *Milord Bollinbroke*, *Dalechamps*, ztąd byli rodem. Jest mieyscem Sadow i wielkorządztwa Powiatowego. Leży w wielkiej dolinie, między 2. łąkami, *m.* 26. od Kotomagu, 51. od Paryża. dł. 17. 18. sz. 49.

CAGLI, *Callium*, *m.* Wł. w Xstwie Urbińskim, pod Apenninem, *m.* 8. od Urbinu.

CAGLIARI, *Caliaris*, Kalara, *M.* S. Sardynii, z Arcy Bisk. Prymasem Sardynii i Korsyki, Akad. zamkiem, i portem dobrym ozdobione. Wzięte było od związkowych r. 1708. Jest nad morzem w części połud. wyspy. *m.* 80. na wsłn. od

Palermy, *m.* 80. na połud ku z. od Rzymu. dl. 27. 7. sz. 39. 20.

CAGNES, włości Fr. w Prowancvi, *m.* 1. od Nicy, i zamek piękny. ob. *Cannes*.

CAGNOTTE, Opac. Bened. we Fr. *m.* 10. od Dax, czyni 2000. liwr.

CAGNY, ob. Boufflers.

CAHORS, *Divona Cadurci*, Kadurk, znaczne M. Fr. w Pow. *Querci*, z Bisk. Suffr. Albeńskiego. Ma Akad. fund. r. 1332. *Vice-Comes*, Cessaku jest holdownikiem Biskupa, i szczególniejszym sposobem odbiera od niego tę lenność. Przed obcięciem possessyi Cessaku powienien oczekiwać przy bramie miasta Biskupa z odkrytą głową, bez płaszczka, z jedną nogą całą gołą w pantoflu, i gdy ten zbliża się, musi, na którym Biskup siedzi, powienien za urzędniczką, w tymże ubiorze do pałacu samego prowadzić, i siedzącemu u stołu także służyć. W nadgrodzie swych przykrości ma muła, i srebro stołowe Bisk. które wynosić mają na 3000. liwr. Henryk IV. r. 1580. dobył go szturmem, i natenczas pierwszy to raz użyto Patardow, w dobywaniu obronnych placow. Oyczyzną jest Klemensa Marota, i Jana XXII. Pap. Zalecony jest Kadurk winami dobremi. W położeniu jest wygodnym nad Lothą. *m.* 20. od Albi, 25. od Tulosy, 41. od Burdegali, 130. od Paryża. dl. 19. 6. sz. 44. 26.

CAHUSAC, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Albi.

CAIA, ob. Alegretta.

CAJETE, ob. Gayeta.

CAIARC, *m.* Fr. nad rz. Lothą, *m.* 3. od Figeaku.

CAIAZZO, *Calatia*, M. w Krol. Neapol. z Bisk. Suffr. Kapuńskiego, *m.* 3. od Kapuy, 9. od Neapolu na półn. ku w.

CAICOS, wyspy Ameryki, na półn. względem wyspy S. Dominika, imię mają od jedney celniey-

szey.

CAIENNE, ob. Kayenna.

CAIMAN, ob. Kaiman.

CAILLY, *m.* Fr. w Normandyi podniesione na Margr. *m.* 4. od Rotomagu,

CAIX, *m.* Fr. w Pikardyi. *m.* 5. od Ambiann.

CALABRIA, ob. Kalabrya.

CALAHORRA, *Calaguris*, M. Hiszp. w Kastylii dawney z Bisk. Oyczyzna st. Kwintylliana; leży w Kraiu żyznym, na wzgórcie, która się rozciąga do rz. Ebry. *m.* 8. od Burgos, 25. od Saragossy. dl. 15. 48. sz. 42. 12.

CALAIS, *Calesium*, Kalet, bardzo obronne M. Fr. w Pikardyi niż. z Oytadellą i portem bardzo wygodnym. Edward III. Krol Angiel. r. 1347. przymusił mieszkańców głodem do poddania się. Xzę Gwizyulf r. 1558. zdobył go na Anglikach, Arcy Xzę Albert r. 1596. pod swą był moc Kalet zagarnął. Związkowi szturmowali go próżno r. 1696. Traktatem Werwińskim przywrócony został Kalet Francyi. Ztąd walny jest trakt morski i nakrotczy do Anglii. Dwa razy na tydzień z Kaletu w czasie pokoju wychodzą baty pocztowe do *Douvres*, i tyleż razy z *Douvres* przychodzą. Jest nad morzem, *m.* 10. od Dunkierki, 10. od Abbewilli, 61. od Paryża, 7. od *Douvres*, 32. od Londynu. dl. 19. 30. sz. 50. 57. Forteca zwana *Nieulay*, służy Kaletowi za obronę. Ciesnina Kalerańska zwana *Pas de Calais*, jest częścią najwyższą golfu zwanego *la Manche*.

S. CALAIS, *Carilefi oppidum*, *m.* i Baronia Fr. z Opac. Bened. czyniącym 4500. liwr. *m.* 6. od *Vendome*.

CALAMO, *Calamina*, *Claros*, wyspa na Archipelagu z strony Azji, na połud. wyspy Lero, holduje Turkom.

CALATAIUD, *Bilbilis nova*, wiel. i dosyć piękne M. Hiszp. w

Aragonii. Dawna *Bibilis* oyczyzna Marcyalisa jest w bliskości zwana teraz, Baubola, lub Bubiera. Kalataiid jest oyczyzna Wawrzyńca Gracyana. Leży nad zbiegiem Xalony, i Xy'oki w nizinie urodzayney, *m.* 15. od Saragoffy, 14. od Tarakony. *dł.* 16. 10. *sz.* 41. 22.

CALATRAVA, *Oretum*, Kalatrava, piękne M. Hiszp. w Kastylii nowej, gniazdo kawalerow Kalatravskich ustanowionych r. 1178. od Don Sancheza II. Krola Kastylii. Jest w rowninie blisko rz. Gwadyany. Obfitnie w wina, zboża, zwierzynę, i liczne trzody, *m.* 5. od Ciudad-Real, 6. od Almagry, 20. od Toledu. *dł.* 14. 20. *sz.* 39. 8.

CALAU, *Calb*, *Calcar*, ob. pod literą K.

CALCINATO, mały plac we Wł. w Brescyi, pamiętny zwycięstwem Xcia *de Vendome*, nad wojskiem Cefarskim r. 1706: jest blisko Chiezy, *m.* 4. od Brescyi.

CALERS, Opac. Cyfer. we Fr. czyni 3500. liwr. fund. r. 1148. *m.* 4. od *Rieux*.

CALETURE, forteca wyspy Ceylan przy uściu rz. tego im. w krainie miley zwaney *Champ de la Canelle*, na brzegu morza. Hollendrzy opanowali ją r. 1615. ale potom byli przymuszeni odstąpić iey.

CALLAO, *Callaum*, znaczne i mocne M. Ameryki połudn. w Peru, z portem, w którym stanowisko miane jest za największe, naybezpieczniejsze, i naypiękniejsze na morzu południowym. Krol Hiszp. trzyma tu garnizon i Gubernatora, który z osob pierwszej rangi, i do 5. lat wyznaczony bywa. Procz cytryn i pomarańczow inne drzewa szczególniejszego są gatunku w tym kraju. Callao jest dosyć handl. leży blisko morza *m.* 2. od Limy. Trzęsieniem ziemi r. 1746. mocno nadplute zostało.

CALLAS, *m.* Fr. w Prowancyi. *m.* 2. od Dragnignain.

CALLE, (la) osada Franc. w Kr. Algierskim, niedaleko od Bastyonu Franc.

CALLIAN, *m.* Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Dragnignain.

CALOIER, ob. Kalogeri.

CALNIDE, *m.* Fr. *m.* 4. od *Bergerac*.

CALVI, *Calvium*, *m.* Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Bisk. Suffr. Kapna. *m.* 3. od Kapny.

CALVI, lub *CALVESI*, *Litus Casia*, M. wyspy Korsyki na górze skalistej, nad golfem tego im. z portem, i fortecą dobrą. Biskup Sagofski tu rezydnie. *m.* 13. od Bastyi, od Ajazzo 16. *dł.* 26. 35. *sz.* 42. 30.

CALVISSON, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Nisfme.

CALZADA, *Calcida*, *m.* Hiszp. w Kastylii dawney ktorego Bisk. złączone zostało z Kalahorskim. Jest nad rz. Laglerą, *m.* 16. od Kalahorry.

CAMALDOLI, Kamedul, wieś w Toskanii, *m.* 10. na w. od Florencyi, st. naypryncypalniejszym Klastrotem Mnichow Kamedulskich, położona w dolinie gór Apenninu.

CAMARET, *m.* Fr. w Brytanii niż. nad Beyem, *m.* 3. od Brest. Pamiętne, iż tu r. 1694. wysiedli Anglicy, i stracili 1200. ludzi.

CAMARGUE, *Camaria*, wyspka Fr. naywyżniejsza w Prowancyi przy uściu Rodanu. Jest to raczej zgromadzenie wielu kęp odłączonych kanałami.

CAMARINES, ob. pod lit. K.

CAMBERNON, *m.* Fr. w Normandyi, *m.* 1. od *Coutances*.

CAMBONES, *m.* Fr. w Langwedocvi, *m.* 3. od *Castres*.

CAMBRAI, *Cameracum*, Kamerak, piękne, wiel. i bardzo mocne M. z Pow. swym w Niderlandzje, z Arcy Bisk. zaszczytnym tyt. Xcia, z Cytadellą obronną, i fortecą. Było niegdyś Cef. ale teraz należy do Franc. którzy go na Hiszp. zdobyli r. 1677. i przy których zostało się trakt. Nimegskim. Jest nad

rz. Skaldą, która go przerzyna, *m.*
 9. od Atrebaty, 6. od Duaku, 12.
 od Mons, 41. od Paryża. *dl.* 20. 53.
sz. 50. 10.

CAMBRESIS, Kameraceński
 powiat, ielt Prow. Franc. w Nider-
 landzie rozciąga na *m.* 10. między
 Hannonią, Pikardyą, i Artezyą.
 Kray jest urodzayny i bardzo lu-
 dny. Mieszkańcy są pracowici, rze-
 źwi, i sposobni do nauk. Handel ielt
 wiel. zależy na zbożu, owcach, pło-
 tnych, które przedaia do Fr. Hiszp.
 i Indyi, i welnie delikatney. *Cam-*
brai ielt M. S.

CAMBRON, Opac. Cyfter. w
 Hannonii, *m.* 3. od Mons.

CAMERINO, *Camerinum*,
 Kameryn, M. Wł. w Stanie Pa-
 piezkim z Bisk. Jest dawne i dołyć
 ludne, mocne z położenia samego
 na górze i nad rz. Chiento, *m.* 10.
 od Spoletu, 16. od Ankony. *dl.* 30.
sz. 43. 6.

CAMINHA, mocne M. Portug.
 w Prow. *Entre Douro & Minho*,
 mające tytuł Xstwa, *m.* 10. od Bra-
 gi. *dl.* 9. 5. *sz.* 41. 44.

CAMPAGNA, *Campania*,
 Kampania, M. Wł. w Krol. Nea-
 pol. w Pryncypacie z Bisk. Suffr.
 Arcy Bisk. Conzan: *m.* 6. od Conza,
 7. od Salerny.

CAMPAGNA DI ROMA,
 ob. Kampania Rzymska.

CAMPAGNE, *m.* Fr. w Pow.
 Armaniackim, *m.* 3. od *Eause*.

CAMPAN, *Campani*, *m.* i
 miejsce główne doliny Franc. w
 Bigorrenskim, Pow. *m.* 1. od *Ba-*
gneres.

CAMPECHE, lub S. FRAN-
 cisco, M. Hiszpanii nowej na pół
 wyspie Yukatan, nad brzegiem
 wschodnim Beyu Campeche, z o-
 bronną armatami fortecą. Nie ielt
 dziś tak bogate i handl. jak przed-
 tym. Było niegdyś miejscem nay-
 walniejszego handlu na drzewa far-
 bierskie zwane ztąd u Franc. *bois*
de Campeche, chociaż nie tu, ale
 ztąd o *m.* 12. się rodzą. Wzięte by-

żo od Anglikow r. 1659. Wolonta-
 ryusze Anglicy i Francuzi zdobyli
 go r. 1673. Rozboynicy Morscy z
 wyspy S. Dominika opanowali go
 r. 1685. spalili, i zburzyli Cytadellę.
 Jest w ziemi, która owoce, ptaki,
 i zwierza wydaie ofobliwsze w swym
 Kraiu *dl.* 287. *sz.* 19.

CAMPET, wieś Franc. podnie-
 siona na Margr. blisko *Mont-de-Mar-*
san.

CAMPIANO, ob. Compiano.

CAMPINE, *Campina*, Krai-
 na Niderlandu w części Hollender-
 skiej i Biskupstwa Leodyjskiego.

CAMPLI, lub **CAMPOLI**, *Cam-*
plum, Kampoł, *m.* Wł. w Krol.
 Neapol. *m.* 1. od Tarento, w Abruz-
 zi. Bisk. Kampołskie przyłączone
 ielt do Ortońskiego.

CAMPO-MAIOR, *m.* Portug.
 w Alentei z zamkiem, *m.* 3. od El-
 vas, 10. od Portalegry, 40. od Liz-
 bony.

CAMPO-SANTO, w Xstwie
 Spoletańskim, i blisko Modeńskiego,
 na lewey stronie rz. Panary, fl.
 miejsce potyczka między woyskiem
 Hiszp. i Austr. r. 1743.

CAMPREDON, M. Hiszp. w
 Katalonii w Podgorzu Pyreneyjskim,
m. 10. od Puicerdy. Fr. r. 1691.
 zrnynowali iego twierdze.

CANADA, *Canal*, obacz pod
 lit. K.

CANAPLES, *m.* Fr. w Pi-
 kardyi z tyt. Margr. *m.* 4. od Am-
 bianu.

CANAVEZ, ob. Ivrée.

CANCALLE, *m.* Fr. w Brytanii
 wyż. na brzegu morza z stanowi-
 skiem dla okietow. Znaczne ielt
 obfitością iesiotrow, iż Kankalskie
 iesiotry poszły w przyśtowiu u Franc.
 Anglicy r. 1758. zawinęli tu bez-
 skutecznie, *m.* 3. od S. Malo, 79. od
 Paryża.

CANCHE, *Cancia*, rz. Fr. w
 Artezyi, zaczyna być żeglowną od
 Montreuil, wpada w morze przy
 Estapli.

CANCHY, *m.* Fr. *m.* 3. od

Abbewilli.

CANDE, m. i Bar. Fr. m. 6. od Andegawy.

CANDE, *Condote*, m. Fr. w Turońskim pow. nad zbiegiem Ligery i Wienny, pamiętne śmiercią S. Marana, m. 2. od Saumur.

CANDE, wieś Fr. blisko Londun zalecona wodami mineralnymi skutecznemi nazatwardzenie żołądka

CANDEIL, Opac. Cyf. we Fr. m. 4. od Albi. czyni 2600. liwr. fund. r. 1152

CANDIA, wieś w Medyolańskim, m. 5. od Wercelli, m. 1. od Padu, oyczyzna Alexandra V. Pap. ob. Kandyja.

CANEE, Canelle, ob. pod K.

CANET, m. Fr. blisko morza, m. 2. od Perpiuanu. Inne w Langwedocvi m. 4. od Lodewy.

CANETO, *Canetum*, Kanet, m. Wł. w Xstwie Mantuańskim.

Wzięte było od woysk Cef. r. 1701. odebrane im było przez Franc. 1702

znowu odzyskane od woysk Cesarzkich a potym od Francuzkich 1705.

Jest to dawne *Bebriacum*, gdzie Witelliusz zbił Ottona, i gdzie sam był zбитy od woysk Wespazyana.

Jest o m. 8. od Mantuy, 7. od Kremony, nad Oglia, dl. 27. 55. sz. 42. 31.

CANISY, m. Fr. w Norma. podniezione na Margr. m. 2. od S. Lo.

S. CANNAT, *Castrum de S.*

Cannato, m. Fr. w Prowancyi, m. 1. od Lambesku.

CANNE, *Canna*, wioska we Wł. w Krol. Neapolitańskim blisko

Ofanty, w ziemt Barfskiej, w ktorey to Annibal poraził Rzymian, m.

3. od Barletty.

CANNES, *Canoæ*, m. Fr. w Prowancyi, nad morzem szrodziem.

z portem i zamkiem, m. 4. od Grafy ob. *Caunes*.

Cannibales, ob. Karaiby.

CANON, wieś Fr. w Normandyi między Seezą Troarną. Wtey to wsi ustanowiony jest fest *ludzi*

enolliwych, na ktorym roku każdego zwyczaj jest godzien naśladowania wżech narodow uwięczać

tych albo oycow, albo matki, albo też dzieci, ktore w przeciagu roku z jakim dobroczynnym, a iawnym czynem popisali się. X. le Monnier wydał opisanie tego festu r. 1777. w Paryżu.

CANOSA, Kanoza, m. Biskupie w Krol. Neapol. w ziemi Barfskiej, ale iuż niema więcey Biskupa, lecz Proboszca tylko udzielnego. Trzęsieniem ziemi r. 1694. zruynowane jest.

CANOURGUE, m. Fr. m. 5. na z. od Mendy.

CANTAL, wiel. i wysoka gora Fr. w Arwernii, blisko Auryliaku i S. *Flour*. Zawże prawie okryta śniegiem. Mieyłce na niej zwane *le plomb de Cantal* wyższe jest 993. prętow nad libellę morza.

CANTAZARO, ob. Kantazaro.

CANTECROIX, Xstwo w Brabancyi Austr. z miastem małym tego im. m. 2. od Antwerpii.

CANTELEU, wieś Fr. z zamkiem, pięknym, m. 1. od Rotomagu.

Cantimpre, Opac. August. w Kameraku.

Canton, ob. Quanton.

CANY, m. i Margr. Fr. w Normandyi nad Durdaną m. 2. od S. Valery.

CAORLO, *Caprolæ*, *Caorie*, wysepka Goliu Weneckiego, na brzegu Ferojulieńskiego pow. Powietrze ma niezdrowe. Jest M. tamże tego im. z Bisk. Sufr. Weneckiego.

CAOURS, m. Wł. w Piemontańskim Xstwie, pod górą na ktorey wystawiona jest forteca m. 4. od Pignerol.

CAP, ob. Kap.

Cap-Breton, ob. Isle Royale.

CAP-BRETON, m. Fr. m. 3. od Bayonny. Mieszkańcy są dobrzy żeglarze, a grunt ich piaszczysty wydaje obficie wina.

CAPŃ, CABO, ob. imiona szczerulne Kapow.

CAPACCIO, lub CAPACE, *Caput aqueum*, m. Wł. w Krol.

Neapol. z Bisk. Suf. m. 1. od morza, 9. od Salerny.

CAPDENAC, dawne m. Fr. w pow. *Quercy*; jest na skale oblaney rz. Lotą. Znakomite jest wiernością swą ku Krolom, iż nigdy niechciało się podać Anglikom, od *Figeac*, m. 2.

CAPELLLE, (la) *Capella*, m. Fr. w Siskardyi. Wzięte było od Hiszpanow r. 1636. a od Kardynała Waletty odebrane następującego r. jest o m. 5. od Guise. Tegoż im. jest Opac. m. 3. od Tuloty.

CAPENDU, *Canis Suspensus*, m. Fr. w Langwedocyi m. 3. od Karkassony.

CAPESTAN, *Caput Stagni*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Narbonny.

CAPITANATA, Kapitanat, Prow. Wł. w Krol. Neapol. przy golfie Weneckim, graniczy z Hr. Moliseńskim, Pryncypatem, Bazylikatą i ziemią Barfką. Ma dobre pastwiska, zboże wydaie obficie, ale drzew prawie nic. *Lucera deli Pagani*, jest M. S. Góra Gargau, czyli S. Anioła rozlega się po większey części tej Prowincyi.

CAPO-d'-ISTRIA, *Caput Istriae*, znaczne M. Istrii nad Golfem Triestańskim z Bisk. Weneci r. 932. zdobyli go szturmem, wydarli go im Genuieńcykowie, r. 1380. ale potym odzyskali go Weneci, i od r. 1478. zotrąie przy nich. Powietrze ma zdrowe i umiarkowane, fol, i wino, naywiększy tu czynią odbyt, od Tryestu m. 3. dl. 31. 35. sz. 45. 43.

CAPUA, Kapua, st. M. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Arcy Bisk. założonym r. 968. od Jana XIII. Pap. jest o m. 2. od dawney Kapuy, która inż nie jest tylko wioską zwaną S. Maryi, gdzie dają się widzieć ieszcze piękne szczątki gmachow publicznych. Nowa Kapua wystawiona jest od Xiążąt Lombardzkich nad rz. Wultarną, m. 6. na

połn. od Neapolu, 10. od Beneventu, 38. od Rzyniu, dl. 31. 55. sz. 41. 7.

CAPRAIA, lub CAPREA, wyspa Wł. na morzu Toskańskim, na połu. Korsyki do ktorey i należy. Jest dosyć ludna, ma male miasto i zamek dla obrony. Genuieńcykowie wydarli ją r. 1507. Jakobowi *de Maro*, który iey był Panem, a od tych Korsykanom dostała się r. 1767. ma w okolo blisko m. 6.

CAPRI, lub CAPREA, wyspa morza szrodziemnego w Krol. Neapolitańskim naprzeciw Sorentu, pamiętna schronieniem się tu Tyberysza. Przystęp do niey jest trudny. Ma wielkie mnostwo przepiorek, z których Biskup ma znaczny dochod, a przeto nazywany *Przepiorek Biskupem*; długa jest m. 2. szeroka 3. ćwierci. M. S. w niey jest *Capri* z Bisk. i zamkiem dobrym strzeżonym od miezkańcow, od Neapolu na połu. m. 8. dl. 31. 41. sz. 40. 35.

CAPSIR, mała kraina w Hr. Ruffylońskim we Francyi.

CAPUI, lub CAPUL, CAPULA, Kapul, wyspa jedna z Filipińskich, mająca obwodu na m. 3. jest wesoła i urodzayna.

CARACAS, lub CARACOS, *S. Jago de Leon*, Karaka, znaczne M. Ameryki połudn. w Ziemi tęgiey, w Prow. Wenezueli, na połu. Gujany. Jest bogate, i położone w rownie obfitey w liczne trzody i drzewo kokulowe wydające orzechy, z których naylepszą na świecie tu robią czekolată. Powietrze ma zdrowe. Francuzi r. 1679. zlučili Karakę. dl. 312. sz. 9. 40.

CARAMAN, Margr. Fr. w Diec. Aleteńskiej.

CARAMANTA, Karamanta, M. i Prow. Ameryki połudn. rozciąga się wzdłuż rz. *Cauca* między nową Grenadą, powiatem Karthageny, Popayanem i Panamą. Znajduie się w niey wiele potokow, które obywatelom dzikim dostarczają

solu białey i bardzo dobrej. Jest to dolina otoczona wyfokiem gorami.

CARANGUES, Karangowie, narod Ameryki połudn. w Peru, od którego wzięte nazwisko wielki i kosztowny pałac, którego się rozwaliny widzieć dać; *m.* 30. od *Quito* prawie pod Ekwatorem.

CARARA, ob. *Masła*.

CARAVACA, lub *SANTA CRUZ di CARAVACA*, Karawaka *m.* Hiszpańskie w Krol. Murcyi, od którego nazwany jest pewny rodzaj krzyżow tu robionych, *m.* 8. na poln. od *Hueskary*.

CARAVAGGIO, *m.* Wł. w Medyolańskim, pamiętne pot. r. 1446. i urodzeniem sławnego Malarsza tego im. *m.* 4. od *Kremony*.

CARCADO, wieś Fr. w Brytanii, podniesiona na Hr. *m.* 1. od *Vannes*.

CARCASSONE, *Carcasto*, Karkastona daw. i zn. *M.* Fr. w Langwedocyi niż. z Bisk. Ludwik VIII. Krol Franc. zdobył ją na Albigenfach, a *Raymond Trincavel* ustąpił z wszelkimi prawami S. Ludwikowi. Rz. *Aude*, dzieli ją na gorną i dolną. Gorna Karkastona ma zamek mocny i kościół Katedralny, dolna jest w kształt czworogranu, i porządna. Jest jednym z bogatszych miast, dla licznych tu fabryk różnego gatunku sukien. Od *Narbonny m.* 12. od *Tulozy* 19. od *Paryża* 160. dł. 20. sz. 43. 10.

CARCES, *m.* Fr. z tyt. Hr. w Prowancyi, *m.* 3. od *Brignoles*.

CARDEILLAC, *m.* Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od *Figeac*.

CARDONE, *Cardona & Athanasi*, Kardona, piękne i mocne *M.* Hiszp. w Katalonii z tyt. Xstwa i zamkiem dobrym. Znavduie się tu blisko góra nieprzebrana w soli, im więcej iey ztąd wybierają, tym więcej dostarcza. Ta zaś różna, czerwona, biała, zielona, inkarnat, &c. ale ją opłukawie wszystkie traci kolory. Niemalże nie piękniejszego, iak widzieć

re, gdy ją słoneczne oświecają promienie. Okolice pełna jest winnic, które przednie wydaia wina. Tuz dziez solny nadzwyczajney tu rosiną wielkości. Kardona stoi na wzgorce, blisko rz. *Cardonero*, *m.* 15. od *Tarragony* na połnoc, od *Barcelony* 15. dł. 19. 10. sz. 47. 12.

CARENCEY, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od *Atrebaty*.

CARENTAN, *Carentonium*, *m.* Fr. w Normandyi niż. z dawnym zamkiem, *m.* 3. od morza 8. od *Konstancyi*.

CARFAGNANE, ob. *Castel Nuovo de carfagnane*.

CARIATI, Karyan *Carianum*, *m.* Wł. w Krol. Neapolitańskim w Kalabryi z Bisk. Suffr. Ma tytuł Xstwa, i zowie się *Cariati Vecchia*, dla różnicy od *Cariati nuova*, które jest o trzy ćwierci mili ztąd nad *Golfem Tarentu*, *m.* 10. od *S. Saverinus*, 9. od *Rostano*.

CARIGNAN, *Carinannum*, Karynian, *m.* Wł. w Piemonckim z tyt. Xstwa, w ziemi tegoż im. bardzo urodzayney, i milej, oblitej w pastwiska. Od Franc. r. 1544. wzięte było po potyczce *Ceryfolckiej*, i twierdze iego, procz zamku jednak, zburzone były. Znowu r. 1691. zdobyte, i odebrane było. Leży nad *Padem*, *m.* 3. od *Turyuu*, 6. od *Pigneroli*, 2. od *Karmagnoli*, dł. 25. 20. sz. 44. 45. ob. *Yvoi*.

CARINOLA, *Forum Claudii, Calenum*, *m.* w Krol. Neapol. z Bisk. Suffr. *Kapuańskiego*. Powietrze jest nie bardzo zdrowe. Leży blisko góry *Maffico*, *m.* 6. od *Kapuy*, 11. od *Neapolu*.

CARIOUS, *Caribes*, ob. pod literą *K*.

CARISTO, *Carissus*, Karyst, *m.* w części wschodniej wyspy *Ne-grepoint*, z Bisk. blisko *Kapu Loro*.

CARLAT, *m.* Fr. w Arwer-Pow. *Carladez*, z tyt. Hr. 2. od *Auryllaku*. Tego im. *m.*

Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 4. od *Mirepoix*.

CARLAT, *Cartilatium*, Karlat, *m.* Fr. w Hr. *Foix*, między *Pamiers* i *Rieux*, fl. urodzeniem Piotra Baylego.

CARMAGNOLA, *Carmanole*, *Carmaniola*, Karmaniola, *M. Wł.* w Piemonckim, z tyt. Hr. i dobrą cytadellą. Jest handl. Wzięte było od Pana *Catinat* r. 1691 i tegoż r. odebrane od Xcia Eugeniusza. Oyczyzną jest Franciszka Karmanioli. Leży w pow. żyznym, obtitym w zboża, len, iedwab, blisko Padu, *m.* 5. od Turynu, 7. od Pignerol., dł. 25. 20. sz. 44. 43.

CARMAING, *Carmanum*, *m.* Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Tulozy.

Carman, Margr. Fr. w Brytanii, *m.* 1. od *S. Pol de Leon*.

CARMONE, *Carmino*, Karmona, dawne *M.* Hiszpańskie w Andaluzyi. Brama tu Sewilka, jest największą sztoką starożytności w całej Hiszpanii. Leży w gruncie urodzaynym, *m.* 6. na w. od Sewilli.

CARMONS, *m.* w Hr. Goryckim w Austr. na górze blisko rz. Indry.

CARNEILLE, *m.* Fr. w Normandyi *m.* 5. od Falezey.

CARNERO, *Carnarius*, nazwisko części Gofu Weneckiego od brzegu zachodniego Istrii, do wyspy Grosse i brzegow Morlakii rozciągający się.

CARNET, *m.* Fr. w Normandyi, *m.* 4. od *Avanches*.

CARNOET, Opac. Cyfter. we Fr. czyni 3000. liwr. *m.* 12. od *Quimper*.

CAROGROD, ob. Konstantynopol.

CAROUGES, *m.* Fr. w Normandyi, *m.* 5. od *Alencon*.

CARPENTRAS, *Carpentras*, *M. S.* Hrabstwa Wenesyńskiego, z Bisk. śladami, i Synagoga żyd. Jest nad rz. Auzonią pod górą *Ventoux*, o *m.* 5. od *Avenionu*, 5. od *Orange*, 146. od Pary-

ża, dł. 22. 42. sz. 44.

CARPI, *Carpum*, *M. Wł.* w Xstwie Modetfkim, z dobrym zamkiem, i tyt. Xstwa. Ma Pralata żadnemu nie podległego Bisk. odstąpione było od Franc. r. 1703. i znowu od tychże odebrane r. 1705. Xżę Eugeni opanował go r. 1706. jest o *m.* 2. od Modeny, 5. od Regio, 5. od Mirandoli.

CARPI, *m.* Wł. w pow. Weronetzkim, sławne wygraną Xcia Eugeniusza nad Francuzami, r. 1701. Leży nad Adygą, należy do Wernetow.

CARPIO, *m.* Hiszp. w Andaluzyi, z tyt. Margr. nad rz. Gwadalkwivir, *m.* 8. od Korduby.

CARRAVEIRA, Karaweyra, *M. Arcybisk.* Schizm. w Turcyi Europeykiey w Macedonii. Zowie się też *Boar Castoro*. Jest to dawna Beroa.

CARTAMA, *Cartamitarum*, *m.* Hiszp. w Krol. Grenady, leży pod górą *m.* 3. od Malagi.

CARTHAGENA, *Carthago nova*, Kartagena, *M.* Hiszp. obronne, nadm. w Krol. Murcyi, stol. powiatu tegoż im. z Bisk. Wytawione było od Azdrubala. Port Kartageński naylepszym jest w całej Hiszp. i jednym z nayznaczniejszych w Europie, co dało przyczynę mowienia sławnemu Dorvi, iż 3. tylko znał porty bezpieczne. Miesiąc Czerwiec, i Lipiec, i Kartagenę. Jan Leak wziął go był dla Arcy Xcia Austr. potym Cef. Karola VI. r. 1706. ale Xżę Berwick odzyskał go wkrótce. Leży nad odnogą Kartageńską *m.* 11. od Murcyi, dł. 17. 6. sz. 37. 36.

CARTHAGENA, Kartagena, wiel. piękne, i obronne *M.* Ameryki połudn. stol. Prow. tego im. w ziemi tegiey. Założone jest około r. 1562. z Bisk. i 3. fortecami. Boccachica, S. Krzyża, i S. Laza-rza. Port Kartageny miany jest za naylepszy w całej Ameryce. Handel tu jest bardzo wielki, osobliwie

na perły, co go jednym z najbogatszych miast w Amer. czyni. W Kartagenie składają wszelkie dochody Krola Hiszp. z Grenady nowey, i całej ziemi tęgicy. Wzięta była od Angl. r. 1585. Francuzi też r. 1697. znaczny zład płon unieśli. Amirał Wernon Szef Floty Angiel. r. 1742. oblegi ią był, ale był przymuszony do odstąpienia wszystkich swych utraciwszy ludzi. Leży nad morzem, w miejscu bardzo wygodnym, i korzystnym. dl. 302. 10. sz. 10. 26. Wielkorządztwo Kartageny gran. z Audyencyą S. Fe, morzem północnym, i golfem Daryeńskim. Kray jest gorzyfty i pełen zwierzy dzikich.

CARTHAGO, znaczne M. Ameryki półn. w Meksyku w Prow. *Costarica*. Ma Bisk. i Gubernatora Hiszp. Jest bardzo bogate i handlowne.

CARTHAGO, czyli nowa Kartagena, M. Amer. w Audyencyi *Santa Fe* w ziemi tęgicy, m. 6 od rz. *Cauca*.

CARY, ob. *Macredin*.

CASALE, Kazal, *Bondicomagun*, M. S. Xstwa Monsferratu we Wł. piękne i mocne, z cytadellą, i Bisk. założonym r. 1474. od Syxta IV. B. jest wygraną Hrabi *Harcourt* nad Hiszp. r. 1640. Xżę Mantuański sprzedał go Krolowi Franc. r. 1681. ale r. 1695. wrocone mu było, wzięte będąc od związkowych, po zburzeniu od nichże twierdzy. Znowu go byli odzyskali, i odnowili fortyfikacye Francuzi, lecz r. 1706. Krol Sardyński stał się jego panem. Potym ieszcze odebrane było od Franc. r. 1745. i nakoniec od Kr. Sardyńskiego r. 1746. w Main opanowane jest mocą. Jest nad Padem, m. 15. od Turynu, 14. od Medyolanu, 20. od Genuy. dl. 26. 4. sz. 45. 7.

CASAL-MAGGIORE, Kazal większy, m. Wł. w X. Medyolańskim nad Padem, m. 8. od Kremony, 6. od Parmy.

CASCAES, M. Portugal. przy uyciu Tagu w morze, gdzie zgroładzają się okręty, mające płynąć do Indyi. Ma obronną Cytadellę i dobre stanowisko dla okrętów, m. 5. od Lizbony.

CASE-DIEU, Opac. Premonstr. fund. r. 1135. czyni 6000. liwr. m. 2. od *Plaisance*.

CASERTA, m. Wł. w ziemi Laworze z tyt. Xstwa i Bisk. Suffr. Jest pod górą Kasertą, m. 3. od Kapuy, 5. od Neapolu.

CASLONA, Kazlona, *Castulo*, m. Hiszp. w Andaluzyi blisko rz. Gwadalkwiwir, niegdyś Biskupie.

CASSAGNETES, m. Fr. m. 3. od Rodez.

CASSAINOUSE, m. Fr. w Arwernii, m. 6. od Aureliaku.

CASSAMANCE, Kassaman-ka, rz. w Afr. m. 30. na połud. od Gambii, ktorey jest odnogą; jest żeglowną w części Afryki, gdzie wolny jest Francuzom handel. Przez nią przebrać się mogą do Gambii, przez tę zaś do rz. Niger, ktorey Gambia czyni koryto, i tak mają ułatwiony handel z Senegalia.

CASSAN, Kaslan, m. Afr. w Nigrycyi nad Gambią.

CASSANO, *Cassanum*, Kasfan, m. Wł. z zamkiem mocnym nad Adda w Medyolańskim Xstwie, m. 6. od Medyolanu, 10. od Kremy. Sł. szwankiem, który tu odniośł Xżę Eugeniusz od Xcia *Vendome* r. 1705.

CASSANO, albo *Cossano*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi z Bisk. m. 2. od Tarentu, 7. od Rossano.

CASSEL, ob. *Kassel*.

CASSENEUIL, *Cassinogitum*, m. Fr. m. 2. od *Villeneuve*.

CASSIS, m. Fr. z portem, m. 3. od Marseilli.

S. CAST, wieś Franc. w Brytani nad Oceanem, m. 5. od S. Malo na z. gdzie r. 1758. przyładowali Anglicy, i byli porażeni.

CASTANET, m. Fr. w Lan-

gwedocyi, *m. 2.* od Tulozy.

CASTELAMARE, *M. Wł.* w Krol. Neapol. w Pryncypacie, z Bisk. i portem dobrym, *m. 2.* od Sorento. 6. od Neapolu. Jest *M. tegoż im.* na brzegu między *Capaccio* i *Poltiastr. o*; i 3cie w Sycylii w Pow. *di Mazara*, *o m. 12.* na połud. ku z. od Palermy.

CASTEL-ARAGÓNEZE, *Castellum Aragonense*, Kastel, mocne *M. Wł.* w Sardynii z Bisk. Sufr. Saflar i portem dobrym, *m. 8.* od Saflari.

CASTEL-BALDO, mały plac w Pow. Weronezkim we *Wł.* nad *Adygą*, *m. 6.* od Rowigo.

CASTEL-BOLOGNESE, *Castrum Bononiense*, *m. Wł.* w Pow. Bononiskim, *m. 3.* od Faenzy.

CASTEL-BRANCO, *Castrum album*, *M. Portugal.* z Bisk. stol. Powiatu, w Prow. Beyrze, nad rz. *Lyra*, *m. 14.* na półn. ku z. od Alkantary.

CASTEL-CORN, lub **CHA-TEAU-CORN**, w Pow. Trentyńskim zamek.

CASTEL-OVO, forteca piękną w Neapolu.

CASTEL-DE-VIDE, plac dośc. obronny Portugal. w Alentei, *m. 3.* od Portalegry na półn.

CASTEL-DURANTE, ob. Urbanea.

CASTEL-FOLLIT, plac Hiszp. w Katalonii obronny na górze nieprzystępnej, *m. 7.* na połud. od Kampredony.

CASTEL-FRANCO, *m. Wł.* w Pow. Bononiskim, *m. 6.* od Bononii, blisko rz. *Secchia*, zaślony forteca Urbinu.

CASTEL-GANDOLFE, *Arx Gandulphi*, plac obronny we *Wł.* w Stanie Papiezkim, z zamkiem, nad jeziorem tegoż im. *m. 4.* od Rzymu.

CASTEL-GELOUX, *Castrum Gelosum*, *m. Fr.* w Pow. Wazateńskim, dośc. handl. *m. 5.* od Neraku. Jest tegoż im. *m.* w Hr.

Armaniackim, *m. 3.* od Auch. ob. Kastell.

CASTELLANE, *Castellona*, *m. Fr.* w Prowancyi, *m. 3.* od Senezy nad rz. *Werduną*, w gruncie żyznym i miłym. Ma prawo deputowania ra ziazdy stanów.

CASTELLANETTE, *Castellania*, *m. Wł.* w Krol. Neapol. w ziemi Lekce. z tyt. *Xłtwa*, i Bisk. Sufr. Jest nad rz. *Talvo*, *m. 6.* od Tarentu.

CASTELLAZZO, *Gammudium*, mały plac we *Wł.* w *Xłtwie Medyolańskim*, pamiętny walną rozprawą wojeńną *Hrabi Staremberg* z *Francuzami*, r. 1704. *m. 1.* od *Alexandryi*, 4. od *Tortony*, 4. od *Acqui*.

CASTELLET, zamek w Hr. *Wenefińskim* z tyt. *Margr.* *m. 2.* od *Apty*.

CASTELLAN, lub **CASTIL-LO**, *m. Hiszp.* w Katalonii, *m. 2.* od *Rofes*.

CASTELLUZZO, nazwisko kilku miast małych we *Wł.* w Krol. Neapol.

CASTELMORON, *m. Fr.* w *Langwedocyi*, *m. 3.* od *Tculosy*. Tegoż im. *m. Fr.* w Pow. *Agineńskim*, *m. 3.* od *Kleraku*; i inne *o m. 7.* od *Bafas*.

CASTELNAUDARY, *Castrum novum Aarii*, znaczne *M. Fr.* stol. Powiatu; si. porażką woysu buntowniczych pod wodzem *Gastonem Xciem Aureliańskim* r. 1632. *Xcm Montmorency* tu był schwytyany. Jest na wzgórce blisko kanału w gruncie w zboża żyznym, *m. 6.* od *Karkassony*, 13. od *Tulczy*, 157. od *Paryża*. *df. 19. 38. sz. 43. 19.*

CASTELNAU-DE-BARBARENS, *m. Fr.* w Hr. *Astarczkim*, *m. 3.* od *Auch*.

CASTELNAU-DE-ERAS-SAC, *m. Fr.* *m. 3.* od *Castres*.

CASTELNAU-DE-BON-FONS, *m. Fr.* *m. 1.* od *Albi*. Tegoż jest im. *m.* w Pow. *Kalorskim* nad zbiegiem rz. *Cery* z *Dordony*

m. 3. od *Figeac*, zwane *de Brete-nous*, i inne *d'Estreteson*, m. 4. od Tulozy.

CASTELNAU-DE-MA-GNOAC, m. Fr. stol. 4. dolin, m. 6. od Mauleony.

CASTELNAU-DE-MONT-MIRAIL, m. Fr. w Pow. Albi-geńskim, m. 5. od Albi

CASTELNAU-DE-MON-TARTIER, m. Fr. między rz. Lutą, i Bargaloną, m. 5. od Kadurku.

CASTEL-NOVO, *Castrum novum*, Kasteł nowy, m. mocne Dalmacyi z zamkiem wystawionym r. 1373. od Tuandeona Krola Bosnii. Wzięte było od Hiszp. r. 1538. odebrane od Baberofsy 1539. Wene-towie uczynili się jego Panami r. 1687. i odtąd do nich należy. Leży nad golfem *Cattaro*, m. 4. od *Cattaro*. dl. 36. 20. sz. 42. 25.

CASTEL-NOVO-DE-CAR-FAGNANE, m. Wł. w Moden-skim Xstwie z dobrą fortecą, po Łacinie *Grafinianum*, od Parmy m. 4.

CASTEL-S. JOANNE, Kasteł S. Jana, piękne m. Wł. w Xię-stwie Placencyi z zamkiem, w kra-ju obfitym w ryż, m. 4. od Placencyi.

CASTEL-SACRAT, m. Fr. m. 5. od Agenny.

CASTEL-SARRASINS, m. Fr. w Langwedocyi wyż. m. 3. od Montauban.

CASTELVIEL, m. Fr. nad rz. Tarną.

CASTIGLIONE-DEL-STI-VERE, *Castilio Hiverorum*, Kasteł Stywer, obronne m. Wł. w X. Mantuańskim z zamkiem. Wzięte było od sprzymier. r. 1701. Tu Fran-cuzi r. 1706. porazili woyska Cef.

CASTILLON, w Hiszp. ob. Castellon.

CASTILLON, Kastyllon, *Castillio*, m. Fr. w Akwitanii, w Pow. Jerigord, pamiętne zwycięztwem Franc. nad Angl. r. 1451. nad rz.

Dordoną, m. 10. od Burdegali. dl. 17. 43. sz. 44. 52.

CASTILLON, m. Fr. m. 3. od Liziers. Inne m. tego im. nad Garonną, niżej Burdegali m. 12.

CASTILLONES, m. Fr. w Pow. Agineńskim, m. 5. od *Bergerac*.

CASTRES, *Castra*, Kastrą, znaczne M. Fr. w Langwedocyi wyż. z Bisk. Suffr. Albeńskiego założonym r. 1316. Deodat Opat *de Lagu* był tu pierwszym Bisk. Oby-watele przyjąwszy Religią Protešt. ułożyli u siebie kształt rządu Rze-pltey, i umocnili miasto, ale r. 1629. część ich będąc zwyciężona od Ludwika XIII. przymuszeni byli do poddania się, i zrzucenia twier-dzy. Jędrzey Dacier, Alex. Morus, i Boyer ztąd byli rodem. Od Albi m. 8. na połud. od Tulozy 14. od Paryża 148. dl. 19. 55. sz. 37. 10.

CASTRIES, m. Fr. w Langwedocyi z tyt. Margr. m. 2. od Montpellier.

CASTRO, *Castrimonium*, Kastro, M. S. Xstwa Kastrzeńskiego we Wł. w Stanie Papiezkim. Innocenty X. zburzył go r. 1647. i przeniośt ztąd Bisk. do *Aqua ponde-nte*. Było blisko rz. Opady, m. 4. od morza, 10. od Orwiety, 22. od Rzymu. Xstwo Kastrzeńskie leży nad morzem śródziem. między Pow. Orwietąńskim, i Toskanią. Obfituje w owoce i zboża. Należało do Xię-cia Parmy, na którym zdobył go r. 1641. Urban VIII. Pap. a utrzymali Następcy, mimo oporu Właścicielow, do r. 1738. w którym u-stąpione zupełnie zostało Papieżom przez traktat Wiedeński dnia 18. Listopada.

CASTRO, m. nadm. i Biskupie we Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Otranty. Od Turkow r. 1537. mocno zniszczone zostało. Oyczyzną jest Pawła *de Castro*, o m. 3. od Otranty, 3. i poł od Alessano.

CASTRO, m. mocne Ameryki połud. w Chili, Stolica wyspy Chi-

loci z portem. Wzięte jest od Holl. r. 1643.

CASTRO-CALTALDO, lub **CARTALDO**, m. Wł. w Xstwie Toskanii, Pow. Sienneńskim, li. urodzeniem Jana *Bocace*.

CASTRO-DE-URDIALES, *Castrum Urdiale*, m. Hiszp. w Hiszki nad Oceanem, z zamkiem i portem, m. 4. na z. od Bilbao.

CASTRO-MARINO, *Castrum marinum*, m. Portug. w Algarwii, jest bardzo obrotne, i prawie przy uściu Gwadyany, m. 24. od Lagos, 24. od Sewilli. dł. 10.

CASTRO-NOVO, *Castrum novum*, M. Wł. w Sycylii, w Pow. *di Mazara*, na wzgórce przy źródle rz. Platany. dł. 31. 30. sz.

CASTRO-VERREYNA, M. Ameryki połudn. w Peru, znaczne szczytami srebrnemi, obfitością tabaki dobrej i zdrowym powietrzem, m. 60. na połud. ku w. od Linzy. dł. 305. sz. połud. 13.

CATANA, Katana, *Catna*, wiel. dawne, bogate i si. M. w Sycylii, pod górą Etną nad golfem tegoż im. wystawione od Naxyenow r. przed N. Chryst. 718. Ma Bił. Całe miasto zburzone było trzęsieniem ziemi r. 1693. odnowione potym i zamieszkałe zostało dla żyźności gruntu w zboże, wyberne wino i owoce. Oyczyzną jest Mikolaia Fudelschi, m. 13. od Syrakuzy, 21. od Messyny. dł. 32. 54. sz. 37. 30.

CATANZARO, *Cantarium*, Kantaryja. M. Wł. w Krol. Neapol. stol. Kalabrii, bardzo ludne z Bisk. Jest rezyd. ordynar. Gubernatora Prow. Leży na górze, m. 4. od *Belcastro*. dł. 54. 35. sz. 30. 58.

CATARAGOUI, forteca nowey Francyi w Amer. nad rz. S. Wawrzeńca przy zaccęciu iez. Ontario, zbudowana dla trzymania w boiaźni Irokweńczyków, jest w wesolym położeniu.

CATEAU-CAMBRESIS, *Castrum Cameracense*, m. Fr. w Pow. Kameraceńskim. Zdobi go zamiek wspaniały. Jest osiadłe, i pamiętne traktatem tu podpisanym r. 1559. między Henrykiem II. Kr. Franc. i Filipem II. Kr. Hiszp. Wyięte jest od podatkw, m. 5. od Kameraku. dł. 21. 10. sz. 50. 3.

CATELAR, m. Fr. w Ruffylońskim, m. 2. od *Villefranche*.

CATELET, *Castelletum*, Katelelet, m. Fr. w Pikardyi. Od Hiszp. r. 1557. zdobyte było, i potym kilkakroć wzięte i odebrane jest. Od Kameraku m. 4.

S. CATHERINE, m. Fr. w Ageneńskim Pow. i Opac. Augustynianek tego im. w Aptcie, ob. S. Katarzyny.

CATHUS, m. Fr. m. 2. od Kaderku, i inne m. 9. na półn. od *Figeac*.

CATTARO, *Cathara*, Katarra, obronne m. w Dalmacyi z dobrym zam. i Bisk. Suffr. Barskiego. Nal. do Wenetow, i jest nad golfem tegoż im. m. 4. od Skutary, 11. na w. od Raguzy. dł. 36. 33. sz. 42. 25.

CAVAILLON, *Cabellio*, m. Fr. w Hr. Wenesyńskim, z Bisk. Suffr. Awenion. Jest nad rz. Durance, w gruncie urodzajnym i wesolym, m. 5. od Awenionu, 9. od Areliaty. dł. 22. 52. sz. 43. 52.

CAVALLIERE, m. Fr. m. 2. od Milhaud.

CAUDEBEC, Kalidobek, *Calidobecum*, M. Fr. bogate i ludne, stol. Pow. Kaletńskiego. Jest bardzo handl. Leży pod górą, blisko Sekwany, m. 7. od Rotomagu, 35. od Paryża, 11. na w. od Havre.

CAUDECOSTE, m. Fr. m. 3. od Agen, m. 1. od Garonny.

CAUDIEZ, *Coderia*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Aletu.

CAVEYRAC, m. Fr. z pięknym zamkiem, m. 2. od Nismes.

CAVITA, Kawita, M. na wyspie Manilli jedney z Filipińskich.

z zamkiem dobrym i portem, blisko którego jest fabryka okrętów. Jest o *m.* 4. od Manilli.

CAULINCOURT, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od *S. Quentin*.

CAUMONT, m. Fr. nad Garonną, naprzeciw Marmandy. Jest wiele miasteczek i wsi tego im. w Akwitanii.

CAUNARD, m. Fr. w Gaskonii, *m.* 6. na w. od Daxy.

CAUNE, m. Fr. *m.* 7. od Kastry.

CAUNES, lub Cannes, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3000. liwr. *m.* 8. na z. od NARBONNY.

CAUPENNE, m. Fr. w Gaskonii *m.* 4. od Daxy.

CAURZYM, dawne, znaczne, i wolne M. Czeskie stoł. pow. tego im. między Elbą i Moldawą, *m.* 8. od Pragi. Bogaci ten pow. wielki połow Sumow.

CAUSSADE, m. Fr. znaczne obfitością tertusflow i szafranu *m.* 5. na połn. ku w. od Montuban.

CAUX, Kaletęński powiat, *Caletensis Ager*, we Fr. w Prow. Normandyi, zamyka 10. miast, 30. Zamków i około 600. parafii, lubo długi jest tylko *m.* 18. a szer. 10. Jest w kształt troykąta. Obfituje w zboże, lęgunini, konopie, welnę, i owoce. Ma zwyczaj szczerzyny, mocą którego starci otrzymują wszystko prawie, co młodzieży przymusiła szukać szczęścia za oyczyzną. Drob domowy tak mają przedni, iż kury tłuste, Kaletęńskimi zwać Francuzi zwykli. Obfituje także w ryby i zwierzynę. *Caudobec* jest M.

CAUX, m. Fr. *m.* 2. od Karkasfony.

CAXAMALCA, Kaxamalka, M. Ameryki połudn. w Peru, stoł. kraju tego im. obfituje w pastwiska, owoce, ryż, i różne kruszce. Kaxamalkanie są łagodni, uczciwi, i dowcipni. Jest o *m.* 30. od morza i pokojnego, dl. 304. sz. połudn. 8.

CAYEUX, *Cadocum*, m. Fr.

w Pikardyi, *m.* 2. od *S. Valery*.

Caylar, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 5. od Lodewy.

CAYLUS, m. Fr. w Gaskonii, *m.* 8. na połn. od Montuban.

CAZAUBON, m. Fr. w Armaniackim pow. *m.* 2. od *Faufe*. SI. Kazaubon nie był ztąd rodem. ale z *Bordeaux* w Delfinacie.

CAZERERES, m. Fr. *m.* 3. od Rieux.

Cazillac, Baronja Fr. *m.* 4. od Briwy.

Cauce, m. Fr. w Hr. Cenomańskim, *m.* 2. od Domfrontu.

Ceaux, m. Fr. w Arverni *m.* 5. od Brioudy.

CEDOGNA, *Laquedonia*, M. Wł. w Krol. Neapol. z Biskup. Suffr. Konzan. w poł zruynowane. pod górą Appenninem, *m.* 5. od Melfy dl. 33. sz. 41. 5.

CEFALONIA, *Cephalonia*, znaczna wyspa Grecyi, na pold. Albanii, a na połn. i w. Morei. Obfituje w oliwę, wino czerwone, Muszkatel przedni, rodzyńki w gatunku równe Koryuckim. Leży pod Klimatem gorącym. Przeto tu drzewa i w zimie kwitną. Należy do Wenetow od r. 1449. M. S. jest Cefalonia, mające Bisk. dl. 38. 20. sz. 38. 30.

CEFALU, lub CEFALEDI, *Cephaledis*, M. w Sycylii w Prow. *di Demona*, z zamkiem, portem, i Bisk. *m.* 14. od Mefliny.

CELLAN, Ceylan, *Celanum*, wiel. Wyspa w Azji około 100. mil długa, a więcey nad 50. szeroka. Jest w kształt gruszki. Wogólność kray jest górzysty powietrze ma zdrowe, doliny żyzne. Obfituje w zwierza i trzody wszelkiego rodzaju, procz owiec, w ptastwo nam Europ. nieznanne, węże bardzo jadowite, małpy, mrowki, które wiele czynią tu szkody, kość słonową, kamienie drogic, i słońce, które są powszechnie nayhardziej szacowane, różne korzenie farbierskie, imbir, kardymonią, zioła le-

karlskie, i ryżu naywięcej, który pospolitym Ceylancykow jest pokarmem. Naypożyteczniejszy produktem Ceylanu, jest cynamon, którym tu całe lasy zarosłe się znaydują. Między ofobliwzemi tu drzewami jest *Tallipot*, którego liście tak są wielkie, że iedno 15. lub 20. ludzi okryć i zasłonić przed deszczem może. Woiazerowie i żołnierze z suchych tych liści robią namioty. Holl. posiadają wsielkie prawie Ceylanu brzegi. Szrodek kraiu jest pod pan. Krola Kaddeyfskiego. Sami Bedasowie są niepodlegli. Wypiarze się zowią Cyngulami, są dorodni, i piękney talii. Szluby ceremonii jest u nich bardzo prosta. Pan młody bierze ieden koniec płotna, ktcrym opasuje swe biodra, pani zaś młoda, trzyma za drugi koniec plotna, potym kropią im wodą głowy i po całym ciele. Poty trwa związek małżeństwa, i poki zgoda. Pierwsza noc po szlubic jest dla męża. druga dla brata męża, i tak wciąż aż do szóstego gradusu. Dzieci rownie należą do braci, iak do męża; famiłye różnią się szczegulnymi znakami, iako to, iedni noszą kastyany, drudzy z plecami golemi, inni z pierściami chodzą odkrytymi. i t. d. Wszyscy Chrześc. są iżli. chę. Syn w teyże zostaje kondycyi i profesyi, co i oyciec. Mają także niewolników, jest to rodzaj żebraków, zawsze muszących o wyżebranym tylko żyć chlebie. Stan ich jest wzgardzony, chodzą kupami od mieysca do mieysca żebrząc. Mowią, że są zdawna na tę karę skazani, że będąc niegdyś strzelcami Krolewskimi, zamiast zwierzyny dali Krolowi mięso ludzkie. Cyngulanie są bałwochwalcami. Wierzą w Boga Stworcę, czczą iednak innych mnieyzych Bogow, czyli cienie ludzi poczciwych, iako i czartow, ktorych mają za przyczyny chorob, i cienie ludzi złośliwych. Także marą Boga *Buddon*, ktory zbawia dusze, i zstąpił na zie-

mię, kłaniaią się planetom. Są u nich i kapłani, wierzą w zmartwychwstanie ciął. Obcowanie niewiafsty z mniej godniejszy męszczyzną, karzą śmiercią. Znayduie się w Ceylanie rodzaj ofobliwzy paiąkow. Samica nosi pod brzuchem dwa iaia pełne nasion młodych paiąkow, te wykliwły się zagryzają swą matkę, Ceylanie wmawiaią w dzieci, iż na drugim świecie, będąc tu nieposłulone, staną się paiakami, i będą od własnego pożarci płodu. Ob. Kandy Kaneila. *Le Grand hist: wyspy Ceylan.*

CEIRESTE, *Casariſta*, m. Fr. w Prowancyi m. 4. od Apty.

CEKORA, lub CZEZORA, M. w Multanach pamiętne przegrana Polakow z Turkami r. 1619. jest nad zbiegiem Iruku i Sefcyi.

CELANO, *Celanum*, m. Wł. w Krol. Neapel. w Abruzzo, z tyt. Hr. około palmili od iez. tego im.

CELEBES, *Sindarum*, wyspa Azvatycka na morzu Indyjskim pod Ekwatorem, na pold. Filipińskich, między Borneo, i Moluckieim wyspami zwana, inaczey jest Makassar. Długa blisko m. 150. szer. 90. Zawiera dwa Krol. Celebes na pold. ktorego M. S. tego im. i Makassarckie na pold. Oblituie w ryż, owoc, drzewo palmowe, ktore wydaje kokos, i w byle. Powietrze jest uniarkowane, obywatele niegdyś bałwochwalcy i lu. oiedzi, teraz są Mahometanie, ob. Makassar. Holl. mają tu swe zamki i dzierżawy.

CELIE, Opac. Fr. w Szampanii blisko Troyes, czyni 7000. liwr.

CELL, ob. Zell. Altenzell, Marrien Zell.

CELLEFROUIN, m. Fr. w pow. Anglemskim nad Somma, m. 1. od *Chasseneuil*, z opac. August.

CELLES-S. HILAIRE, Opac. Fr. blisko Poitiers, czyni 2000. liwr. inne o m. 10. od Poitiers na pold. czyni 6500. liwr. ob. Selles.

CELY, wieś z tyt. Hr. m. 3. od

Fontainebleau.

CENEDA, *Acedum, Ceneta*, dawne M. WI. dość ludne w Marchii Trewizańskiej, w Państwie Weneckim z Bisk. Suffr. m. 8. od Trewizy, 4. od Belluny.

CENIS, Cenowie, lub Senowie, liczny naród Luiziany w Amer. poln. osiadły blisko źródła rz. tego im. Ma wielkie stada koni.

CENIS, góra która czyni część Alpów, i dzieli Margr. Suzeńskie, od Moryenny, ob. *Mont Cenis*.

CERAM, lub CERIAM, *Ceranium*, jedna z wysp Moluckich, między nową Gwineą, wyspą Amboiną i Bandą w Az. wzdłuż ma m. 56. wżerz 16. i obfituje w różne korzenie część iey opanonawa jest od Hol^l którzy tu mają fortecę i skład Negryczyków część inna nal. do Krl. Ternaty. Mieszkańcy są Mahometanie. Hollendrzy wygubiają tu wszystkie gwoździki. które Ceram wydaie.

CERCA MP, Opac. Cyfter. w Artezyi, fund. r. 1140. czyni 25000. liwr. m. 2. od *Dourlens*.

CERCANCEAU, Opac. Cyfterkie w pow. Gatyneńskim, fund. r. 1181. czyni 2000. liwr. m. 2. od *Nemoars*.

CERDANIA, *Cerdagne*, mała Prow. w podgorszu Pyrenejskim, część iey zawiera Hiszp. część Fr. Hiszpańskiej jest M. S. *Puyverde*, Francuzkiej *Mont-Louis*.

CERENCES, m. Fr. m. 3. od *Coutances*.

CERENS, m. Fr. w pow. Cenomańskim, m. 4. od Maus.

CERENZA, *Acherontia*, Cerenca, m. WI. w Kalabryi z Bisk. przyłączonym do Karyackiego. Leży na skale, m. 2. od S. *Severtina*.

CERET, *Ceretum, Seret*, M. Fr. w pow. Rusyllouńskim. Zdobigo most przepyszny na jedney arkadzie. Tu r. 1660. ziechali się kommissarze Hiszp. i Franc. dla ułożenia granic tych dwóch Krolestw. Jest blisko Tety, m. 5. na półd. ku z. od

Perpenianu, dl. 20. 21. sz. 42. 24.

CERFROY, główne miasto Mathurynow, w X. Walezykim, m. 1. od *Ferté-Milon*.

CERIGNOLA, Ceryniola, m. 10. od Manfredonii, 2. od Ofanty, w Apullii w Krol. Neapol. gdzie Franc. r. 1503. byli porażeni.

CERIGO, *Cythera*, wyspa na Archipelagu na półd. Morei, na półn. ku w. wyspy Kandyi, niegdys^l pod im. Cythery, z M. S. tegoż im. Obfituje w zające, lynnogarlce, przepiórki, i najlepsze fokoty. Wenerę i Helenę ztąd bydz^l rodem autorowie mniemają. Należy do Wenetów.

CERILLY, m. Fr. m. 7. od Moulins.

CERINES, *Cerannia*, M. wyspy Cypru, z dobrym zamkiem, portem i z Bisk. Grekim.

CERISIER, m. Fr. w Szampanii, m. 3. od Sens.

CERISOLLES, Ceryzol, *Cerisola*, wieś w X. Piemontkim, pamiętna wygraną Fr. nad Hiszp. 14. Kwietn. r. 1544. pod Francilzkiem I. Jest o m. 3. od Alby, 2. na w. od Karmanioli.

CERISY, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. m. 4. od Bayeux; tamże m. Fr. tego im. m. 3. od *Coutance* na w.

CERNAY, m. Fr. w Szampanii, m. 8. na w. od Remy.

S. *Cernin*, m. Fr. w Pow. Ruśńskim m. 6. od Wabry.

Cernu, m. 3. na w. od Etampes.

CERTALDO, ob. Castro-Caltaldo.

CERVERA, *Secerra*, m. i wiel. winnica Hiszp. w Katalonii z Akad. fund. r. 1717. jest nad małą rz. tego im. m. 9. na półn. ku z. od Faragony. dl. 18. 44. sz. 41. 28.

CERVIA, Cerwia, *Piscocla*, dawne i bogate M. WI. w Romanii, z Bisk. Suffr. Raweneńskiego, nad Golfem Weneckim. Powietrze ma nie bardzo zdrowe. dl. 30. sz. 44. 16. m. 4. od Rawenny.

CESE, Ceza rz. Fr. w Langwedocyi, niesie z wodą odrobinkę zło-

ta, wpada w Rodan blisko *Orange*.

CESENA, *Casana*, Cezena, piękne i mocne M. Wł. w Romanii z Bisk. Jest nad rz. *Savio*, m. 6. na w. od Rawenny, 6. od Rimini. Oyczyzna Kardyn. Franciszka Albizzi, i Piusa VI. Pap.

CESSENON, m. Fr. m. 3. od Beziens.

CETON, m. Fr. w Normandyi m. 2. od *Nogent-le Rotrou*.

CETTE, *Cetta*, port Fr. inaczej zwany *Port S. Louis*, gdzie się zaczyna kanał Langwedocy między Montpellier i Agdą.

CEVA, *Ceba*, obronny plac, i Margr. we Wł. w X. Piemouckim, nad Tanarą, z dobrą fortecą, m. 5. od Mondowy, 7. na z. od Sawony.

CEVENNES, ob. *Sevennes*.

CEUTA, *Septa*, M. Barbaryi w Krol. Fezańskim w Afr. z wygodnym portem i Bisk. Jan Krol Portugalski zdobył go na Maurach r. 1415. po rewolucyi Portug. r. 1640. należy do Hiszp. ustąpione im trakta-tem Lizbońskim r. 1662. r. 1697. wytrzymało natarczywe oblężenie przeciw Maurom, ielt na cieśniną morską na przeciw Gibraltaru, dł. 17. 16. sz. 35. 36.

CEYRAS, m. Fr. m. 3. od Lodewy.

Cazy, m. Fr. m. 5. na pośn. od Antyzyodoru.

Chaage, Opac. Fr. w *Meaux*, czyni 5500. liwr.

Chaalis, ob. *Chailly*.

CHAALONS, lub **CHALONS**, nad Marną, *Catalonum*, Szalon, wiel. M. Fr. w Szampanii. Ma Bisk. który jest drugim w porządku Hr. i Parow duchownych. Zdobi go pałac dozorczy miasta. Jest miejscem głównym wielkorządztwa Szampanii. Zawiera 12. Elekcyi. Ablancourt, Blondes Minister, Marc. Aka-
kia, Aubertin, ztąd byli rodem Fabryka sukien grubych i rasy największy czyni mu odbył. Leży w pięknych łąkach nad rz. Marną m.

16. od Werdunu, od Remow m. 10. na pośd. ku w. od Paryża 36. dł. 22. 2. sz. 48. 57.

CHABANOIS, m. Fr. z tyt. Xstwa w pow. Angulemskim, m. 2. od *Roche Chouart*.

CHABEUIL, m. Fr. w Del-finacie m. 3. od Walencyi.

CHABLAIS, *Caballicus Ager*, Szablański pow. w Sabaudyi z tyt. Xstwa. Leży między jezierzem Genewskim, i Rplą i Walezyą. *Thonon* iest M. S.

CHABLIS, *Cabelia*, Kabelia, m. Fr. na gran. Szampanii m. 4. na w. od Antyzyodoru, 11 przedniemi winami białemi. Wzięte było od Kalwinistów r. 1598.

CHABRIS, *Carobria*, m. Fr. w X. Orleańskim, m. 2. od Romorantynu.

CHADER, znaczna wyspa Azyi, oblana Tygrem i Eufratem, niżej ich zbiegu z sobą.

S. CHAFFRE, Opac. Fr. m. 4. od Puy, czyni 10000. liwr.

CHAGNY, m. Fr. m. 3. od Chalons w Burgundyi.

CHAHAINES, i *Chaillan*, m. Fr. w pow. Cenomańskim.

CHAHARE, ob. *Shahare*.

CHAILEVETTE, w Santonii, m. 2. od Mareunes.

Chailloué, w Normandyi m. 1. od Seez.

Chuingy, w Aurellii, m. 2. od Orleanu, 14 m. Fr. nikczemne.

CHAILLY, *Caroli locus*, fl. Opac. Cyfter. fund. r. 1136. czyni 36000. liwr. m. 2. od Senlis.

CHAISE-DIEU, *Casa Dei*, m. Fr. w Arwernii, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. m. 5. od Brioudy.

CHALABRE, m. Fr. nad rz. Lers, m. 3. na pośd. od Mirepoix.

CHALADE, Opac. Fr. Cyfter. czyni 5500. liwr. m. 2. od *S. Menchoult*.

CHALAIS, m. Fr. w Santonii, z tyt. Xstwa m. 4. na z. od Aubeterry.

CHALCEDON, lub **KALCEDON**, M. Bitynii, przy wniyściu połud. Bosforu Trackiego, gdzie mianym jest zbor Kościelny przeciw Eutychešowi wšród wieku 15.

CHALANCON, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Walencyi.

CHALIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Lotaryngii, m. 2. od Nancy.

CHALLIN, m. Fr. m. 7. na z. od Andegawy.

CHALCZ, m., Pol. w Woiew. Mińskim, mało osiadłe.

CHALONS nad Saoną, *Ca-billoxum*, dawne M. Fr. w Burgundyi, z Cytadellą i Bisk. w którym pierwszym był Donacyanus w wieku 14tym. Jest nad Saoną m. 16. na połud. od *Dijon*, 26. od Lugdunu, 76. od Paryża. ob. *Chaalons*.

CHALONNE, *Calonna*, *Kalonna*, m. Fr. m. 3. na połud. ku z. od Andegawy nad Ligerą, blisko gdzie rz. Layon w nią wpada, na przeciw kępy także zwanej *Chalonne*. Znaydują się tu blisko kopalnie węgielne. Grunt Kallonny wydaie dobre wina białe.

CHALOSSE, Pow. mały Fr. w Gaskonii. *Dax* jest M. S.

CHALUS, *C.stra Lucii*, m. Fr. i zamek w Pow. Lemowiceńskim, z tyt. Hr. śl. walnym iarmarkiem na konie na S. Jerzy, m. 6. na połud. ku z. od Lemowiku.

CHAMAKI, ob. Schamakia.

CHAMALIERES, m. Fr. m. 1. od Klermontu, w Arwernii.

CHAMARANDE, wieś Fr. w Szampanii z tyt. Hr. m. 1. od *Chaumont*.

S. CHAMAS, m. Fr. w Prowancyi, m. 3. na połud. od Salony, śl. wybornemi oliwami.

CHAMB, czyli **CHAM**, *Chamum*, m. Niem. w Bawaryi niź. stol. Hrabstwa tego im. w regencyi Straubingſkiey, m. 14. od Ratyzbony na półn. ku w. Po śmierci ostatniego Elekt. Bawar. dom Austr. pod moc go swą zagarnął r. 1778. dł. 30. 30. sz. 49. 14.

CHAMBERET, m. Franc. w Lemowiceńskim, m. 6. od Tulles.

CHAMBERTIN, ob *Genvey*.

CHAMBERY, *Camberiacum*, Szambery, znaczne i dobrze osiadłe M. S. Sabandyi z zamkiem. Stolica rządu Xſtwa Sawoyſkiego. Nie będąc ufortyfikowane, bywało często od nieprzyjaciół dobyte, i oddawane. Oyczyzną jest Xiędza Saint Reala, P. *Vaugelas*, i podług niektórych X. *Chales*, m. 16. na połud. od Genewy, 11. od Grenoble, 18. od Lugdunu, 35. od Turyanu, 90. od Paryża. dł. 23. 30. sz. 45. 35.

CHAMBLY, forteca nowej Francyi w Amer. naprzeciw małego jez. uczynionego od rz. Soreli z strony Montrealu.

CHAMLY, m. Fr. m. 1. od *Beaumont*.

CHAMBON, m. Fr. w krainie zwanej *Combrailles* na gran. Arwernii, m. 4. od *Montlucon*. Inne tego im. z Opac. Bened. czyniącym 2500. liwr. jest o m. 3. od Thouars.

CHAMBONAS, m. Fr. z tyt. Margr. m. 9. od Ufez.

CHAMBONS, Opac. Cyſterwe Fr. m. 11. na z. od *Viviers*, czyni 8500. liwr.

CHAMBOR, *Camborium*, zamek Krolewski we Fr. m. 4. na w. od Błezy. Jest to naypiękniejsza budowla Gocka we Francyi.

CHAMBOSE w Belloioceńskim, m. 3. od Villefranche.

Chamboulive, w Lemowiceńskim, m. 6. na połn. od Brywy.

Chamboy, w Normandyi, m. 3. na w. od Argentanu.

Chambrais, tamże, m. 2. od Bernay.

Chamdeniers, z tyt. Margr. w Piktawii, m. 4. od Niorty, są m. Fr. niczym nieznaczne.

CHAMBRE, (la) m. Sabandyi w Hrab. Moryeńskim, nad rz. Arką z tyt. Margr.

S. CHAMOND, *Oppidum S. Annemundi*, m. Fr. w Pow. Lug-

dui ślim, z zamkiem mocnym.

CHAMPAGNAT, m. Fr. m. 2. od *Manzac*.

CHAMPAGNE, Szampania, *Compania*, znaczna Prow. Franc. około 65. m. długa, 45. szeroka. Graniczy z Hr. Hannonii, Luxemburgiem, Lotaryngią, Burgundją i Wyspą Francuzką, Większe rz. ma Sekwanę, Mozę i Marnę. Liandeley zależy na winach przednich, zbożu, płotnach, materyach wełnianych, bydłe, a naywięcey owcach. Część tey Prow. zwana jest *Champagne pouilleuse*, z przyczyny, iż jest w miłej równinie, która nie wydaie tylko owies, żyto, grykę. Leży między Sezanną i Wtry. Szampania miała niegdys Hrabiew udzielnych do r. 1274. w którym Henryk III. zwany otyły, 16ty Hr. Szampanii, i Krol Nawarry nie zostawił tylko jednę córkę Joannę de Navarre, poślubioną Filipowi pięknemu Kr. Fr. ita wniósła do Korony Franc. tę Prow. Dziełiła na wyż. i niż. Troyes jest M. S. Prožno Chalons i Reims sławny prym wjedli. Zawiera s. Pow. z których pierwszy jest Szampania właściciela. Szampancykowie są mili, szczerzy, obyczajni, pracowici i nęzni. Iudobim nie przypisują dowcipu, wiele jednak ludzi śl. i uczonych wydała.

CHAMPAGNE, Opac. Fr. Cyfster. w Pow. Cencmańskim, czyni 45cc. liwr. Tegoż im. m. Fr. m. 2. od *Lucon*, i inne m. 5. od *Confolier*.

CHAMPDIEU, m. 1. od *Montbrison*.

Champaux, m. 3. od Melunu, śl. uroczeniem Wilelma de *Champaux*.

Champaix, w Aiwernii, m. 4. od Kleimontu.

Champniers, m. 2. od Angulemy, śl. m. Franc.

CHAMPIGNY, *Campiniacum*, m. Fr. w Turonii, m. 1. od *Richelieu*, które miało piękny zamek, z

ktorego, nie pozostalo tylko pałac i kaplica.

CHAMPLAIN, wiel. iez. w Kanadzie, które wpada w rz. S. Wawrzeńca.

CHAMPLATREUX, zamek w Wyspie Franc. m. 1. od *Lufarches*.

CHAMPLITTE, m. Fr. m. 4. od Gray.

CHAMPRON, dzierżawa Fr. w Burgundji, m. 2. od *Charlieu*.

CHAMPS, dawny zamek w Lotaryngii, m. 1. od *Bruyeres*.

CHAMPTERCIER, wieś Fr. m. 1. od *Digne*. Oyczyzna *Gasfenda*.

CHAMSAUR, mała Kraina Fr. w Delfinacie.

CHAMPTOCFAUX, *Castrum Celfum*, m. Fr. w Pow. Andegawskim m. 13. na z. od Andegawy z zamkiem nad Ligerą, m. 7. wyżej *Nantes*.

CHAMPTOCE, m. Fr. tamże nad Ligerą, m. 4. od Andegawy.

CHANCELADE, m. Fr. z Opac. m. 1. od *Perigueux* celne niestyce kongregacyi tegoż im.

CHANCHA, bogate i zn. M. w Afr. w Egipcie, m. 2. od *Kairu*, przy wnieściu w puszczę, która prowadzi do góry *Synay* przez rozległą krainę pełną samych drzew palmowych.

CHANCHEU, *Changcheum*, Kanteu, wiel. i piękne M. Chińskie w Prow. *Fokienie*, śl. przez swoy most, i nieustanne iarmarki na wszelkie towary Chińskie, i cudzoziemskie. dl. 131. 39. sz. 24. 42.

CHANDERNAGOR, lub *CHANGANOR*, M. Indyjskie stol. kraju tego im. w Krol. *Bengalskim* przy uściu *Gangelu* niżej *Ougly*. Należy do jedney *Batwochwalni* piękney i bogatey. Kompania Franc. w *Indyi* ma tu skład kupiecki, który opánowali byli *Anglicy* r. 1757. i wrocili nazad r. 1763.

CHANGE, i *Changu*, śl. m. Fr. w *Nerm.* i Pow. *Cenomanskim*. *Chaniers*, w *Santonii*, m. 5. na

w. od Blay.

CHANNSI, lub **XANSY**, Prow. północna w Kr. Chińskim, bardzo żyzna, i najpierw osiada od Chińczyków. Obfituje w zboże, bydło, ryżu ma mało, ale bardzo wiele prośa. Obywatele są ludzcy i grzeczni, niewiaſty piękne i urodne. Zawiera 5. miast celnych, z tych każde ma wiele innych mniejszych pod swą dependencyą. Ma blisko 5. millionow ludzi. X. Martini twierdzi, iż znajdują się tu studnie, mające zamiast wody ogień, który mieſzkającym do gotowania iadła ſuży.

CHANNTON, lub **QUANG-TONG**, Kwanton, Prow. nadm. i północna Chińska, oblana morzem, i rzekami. Obfituje w ryż, prośo, ięćmień i owoce. Drobiu, zwierzyzny, i ryb tak wiele, iż prawie darmo ich doſtać można. Z drzew zbierają tu koſmaczną iedwabna, które zoſtawiają na drzewach gaſienice, lubo te nie są robaczki iedwabne. Sliwki też w wielkiej tu ſię rodzą obfitości, i znaczny czynią obdyt, które obywatele ſużą, i niemi handlują. Zawiera ta Prow. 7. millionow ludzi, których mają za najmniej mających rozumu z Chińczyków wſzyſtkich, ale którzy są ſmieli, pracowici, i wielcy złodzieje. 5. w tej Prow. ieſt miast głównych, z tych każde ma pod sobą wiele innych.

CHANONAT, dwa m. Fr. w Arwernii, m. 2. na połud. od Klermontu, mające wody mineralne.

CHANPING, góra Chińska w Prow. Chanton, z M. tegoż im. którego niezostały tylko gruzy. To m. było ovczynną ſi. Konfucyusza.

CHANTONAY, m. Fr. w Piktawii, m. 6. od Fontenay.

CHANTELLE-CHATEL, *Cantilia*, m. Fr. w Pow. Burbońskim nad rz. Boule, m. 2. od *S. Pourfain*. dl. 20. 35. ſz. 46. 10.

CHANTFLOU, zamek wspaniały blisko Amboizy zbudowany

od Xięźniczki z Urfinow, i ozdobiony od Xcia *Choiseul*, do ktorego domu należy.

CHANTEMERLE, Opac. Fr. m. 3. od Sezanny, fund. r. 1180. ktore r. 1690. podpadło ſuppreſiwi.

CHANTILLY, *Chantiliacum*, m. Fr. m. 9. na półn. od Paryża, 2. od Senlis na z. Jeſt tu zamek wspaniały, i las piękny; należy do domu Kondeuſzow.

CHANTRIGNE, m. Fr. m. 3. na półn. od Mayenny.

CHAOURCE, *Chaorcium*, m. Fr. w Szampanii, m. 3. na z. od Baru nad Sekwaną, przy ſzrodle rz. Armancyi. Śl. uczoney Edmund Richer urodził się w jego okolicy.

CHAPELLÉ, Kapella, Opac. Fr. Premonſtr. czyny 2000. liwr. m. 4. od Baru nad rz. *Aube* na północ.

CHAPELLE-AGNON, m. Fr. w Arwernii, m. 2. od Amberty.

CHAPELLE-D'ANGILLON, m. Fr. w Pow. Bituryceńskim, m. 7. na półn. od Bituryki.

CHAPELLE-LA-REINE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 2. od Nemuru.

CHARCAS, (los) Charka, *Charca*, Prow. Ameryki połudn. w Peru nad morzem połud. Nie trzeba ia mieſzać z Audyencyą tegoż im. Jeſt to naybogatsza w ſwiecie Prow. w kruſzce, i minery, których ma bardzo wiele. Plata ieſt M. S.

CHARCE, wieś Fr. w Prowancyi z tyt. Margr. m. 6. od Die.

CHARENTE, *Carantonus*, Karenta, rz. Fr. krora bierze początek w Lemowiceńskim, płynie przez Pow. Angulemski, Santonią, i wpada w Ocean bliſko wyſpy Olerony. Jeſt żeglowną, do Rochefort, i okręty tu zachodzić mogą.

CHARENTENAY, m. Fr. m. 3. od Antyziodoru.

CHARENTON, *Carantonus*, m. Fr. m. 2. na w. od Paryża, pamiętne zborem Proteſtantow zniefionym tu r. 1685. Inne ieſt w Pow. Burbońskim z Opac. m. 2. od S.

Amanda.

CHARITE, *Caritas*, M. Fr. w Xltwie Niwerneńskim nad Lige-
rą, z bogatym Przeorstwem Bened.
fund. 1. 700. czyniacym 20000. liwr.
Zdobi go most piękny kamienny,
m. 5. od Nevers, 11. od Bituryki.
dł. 20. 40. sz. 47. 8. Tegoż jest
im. Opac. Cyfter. m. 6. na połn. od
Bezançon, czyni 12000. liwr. Jest
inne Opac. m. 2. od Tonnelly.

CHARLEMONT, *Carolo-*
montium, Karlmont, mecne M. Ir-
landyi, i celne w Hr. Armachskim.
Jest z tyt. Wikontu, wyśła Dep.
na Parl. W r. 1690. poddało się
Wilhelmowi Krolowi. Nad rz. Blak-
Water, o m. 1. od Dunganony, od
Armachu na połn. 2. dł. 10. 40. sz.
54. 20.

CHARLEMONT, piękne M.
Niderlandu w Hr. Namurkim. Zbu-
dowane jest na wzgórcie od Karola
V. i ustapione Francyi traktatem
Nimegkim r. 1679. i od nich ufor-
tyfikowane podług sztuki P. Vau-
ban. Leży nad Mozą, m. 10. na po-
łud. ku z. od Namuru, 8. od Ro-
crov. dł. 22. 24. sz. 50. 5.

CHARLEROY, *Caroloregi-*
um, małe, lecz bardzo obronne m.
Niderlandu Austr. w Hr. Namur-
skim. Wystawione jest od Hiszp. r.
1666. i nazwane imieniem Karola
II. Porzucone potym od nichże na
zblizenie się Francuzow r. 1667. i
im. oddane było r. 1668. Odebrane
było od Hiszp. r. 1678. i znowu do-
byte od Franc. r. 1693. i wroczone
było Hiszp. r. 1697. Nakoniec tra-
ktatem Utrechtskim ustapione jest
Cesarzowi. Wzięte jest od Franc.
r. 1746. Ma fortece dobrą i Cyt-
delle. Jest nad rz. Sambrą, i Pieto-
ną, m. 8. na z. od Namuru, 8.
na w. od Mons. dł. 24. 14. sz. 50.
20.

CHARLES-TOWN, *Carolo-*
polis, Karolopol, nazwisko 2. miast
Angiel. w Amer. jedno w Karolinie,
drugie w Barbadię. Pierwsze jest
nad rz. Ashley, dobrze budowane,

i ma port nieco od miasta.

S. CHARLES, forteca Amer.
w Nowey Francyi, nad iez. *Mi-*
nittic.

CHARLEVAL, m. Fr. m. 4.
na w. od Rotomagu.

CHARLEVILLE, m. Irland-
dyi w Hr. Korkeńskim, wyśła Dep.
na Parl.

CHARLEVILLE, *Carolopo-*
lis, Karolopol, bardzo piękne M.
Fr. w Szampanii, w Pow. Reteleń-
skim, zbudowane r. 1606. od Ka-
rola Gonzagi Xcia Niwerneńskiego.
Ulice ma ciągnione pod sznur, bu-
dowle rowne, piękne, pod dachow-
ką kamienną, i rynek wspaniały.
W pośrodku jest fontana rosko-
szna. Nał. Karolopol do Xiążąt Kon-
deuszow, i wolny jest od wszelkich
podatkow. Oyczyzną jest Xdza *Lon-*
guerue, Jest nad Mozą, blisko Me-
ziers, nie oddzielone tylko mostem,
o m. 4. od Sedanu na połn. ku z.
52. od Paryża. dł. 22. 18. sz. 49-
50.

CHARLIEU, *Carus locus*,
M. Fr. blisko Ligery, m. 4. na
połn. od Roanny z Przeorstwem
Kluniackim czyniacym 15000. liwr.
Tegoż im. jest Opac. w Franszkoń-
cie, ktore czyni 20000. liwr. m. 6.
od Wezulu.

CHARLOTTEMBURG, za-
mek o m. 2. od Berlina, Krola Pruf.

CHARLY, m. Fr. m. 2. na z.
od *Chateau-Thierry*.

CHARMES, *ad Carpinos*, m.
w Lotaryngii nad Mozellą z bardzo
pięknym mostem, m. 3. na w. od
Mirecourt, 6. na połud. od Nancy.
Jest także Opac. Fr. m. 6. na połud.
od Soiffon.

CHARNE-ERNEE, ob. Er-
née.

CHARNIZAY, m. Fr. z tyt.
Margr. m. 4. od Loches.

CHARNY, wieś Fr. z tyt. Hr.
m. 2. od *Viteaux*.

CHAROLLES, *Quadrigella*,
Szarolla, m. Fr. stol. Pow. Szarol-
leńskiego, mającego tyt. Hr. i należy

do Kondeuszow, długiego na *m.* 12. sz. 7. po Franc. *Charolois*, w X. Burgundyi, nad rz. Rekoncyą.

CHARON, *m.* Fr. w pow. Alteńskim nad morzem, z Opac. Cyfter. *m.* 3. na połn. od Rupelli.

CHAROST, *Carophium*, *m.* Fr. w Bituryceńskim podniesione na tytuł Xstwa Para, r. 1690. dla Ludwika *de Bethune*, jest nad Arnoną *m.* 5. na połd. ku z. od Bituryki, 3. od Istodunu.

CHAROUX, *Carrofum*, *m.* Fr. w pow. Burbońskim z dwoma parafiami *m.* 3. od Gamaty. Tegoż im. jest *m.* Fr. w Piktawii blisko rz. Charenty z Opac. Bened. przyłączonym do kollegiaty Bryoudzkiej r. 1760. czyniącym 6000. liwr. od *Sivray*, *m.* 1. na w.

CHARPEY, *m.* Fr. w Delfinacie, *m.* 4. od Walencyi.

CHARTRE, *m.* Fr. z tyt. Margr. *m.* 3. na w. od *Chateau-du-Loir*.

CHARTRES, *Carnutes, Austricum*, Karnut, dawne i znaczne *M.* Fr. stol. powiatu, nadane tyt. Xstwa r. 1528. z Bisk. kościoł tu Katedr. jest z najpiękniejszych. Dzwonnica osobliwie godna podziwienia, iż dzwonnica Karnuteńska, sklepienie Ambiańskie, chor Bellowaceński, i facyata Remska pozły w przysłowie. Równie przedziwnej piękności jest statua na wielkim ołtarzu najsł. Panny rzeźby *P. Coutou* w śrzed wieku 13. postawiona. W ikarbcu kościoła znajduje się słońce złote pod baldachimem złotym, które podczas cęremonii 4. Baronow Angiel. nosić zwykło. Handluje nawięcey zbożem. Jest oyczyną Filipa Desportes, Regniera, Filibiena, i Nikoli. Leży w gruncie żyźnym nad Eurą, *m.* 18. na połd. ku z. od Paryża, od Orleanu 15. dl. 18. 50. sz. 48. 26.

CHARTREUSE - GRANDE, Kartuzya wielka w Delfinacie *m.* 5. na połn. ku w. od Grenobli, gdzie General Kartuzyanow prze-

miejszkuje.

CHARTREUVE, Opac. Fr. Premonstr. czyni 3500. liwr. *m.* 4. na połd. ku w. od Swessyonu.

CHASAGNE, Opac. Fr. Cyfter. w Bressyi, czyni 4500. liwr. od Lugdunu na połn. *m.* 6. Tegoż im. wieś w Burgundyi *m.* 3. na połd. ku z. od Belny zalecone dobremi winami.

CHASSELET, *Casseletum*, Kasselet, *m.* Fr. w Hr. Namur, nad rz. Sambra, *m.* 1. od Carleroy.

CHASSELAY, *m.* Fr. nad Saoną, *m.* 2. od Lugdunu.

CHASSENEUIL, *m.* Fr. w Angulemskim pow. *m.* 2. od *Rochefaucault*.

CHASSIERS, *m.* 2. od *Viviers*.

CHASSIRON, wieża z latarnią morską na końcu północnym wyspy *de Re*, która ma 2. ogniska, dla rożnicy od wieży Korduańskiej.

CHASTANS, *m.* Fr. w Piktawii, *m.* 2. od Beauvoir.

CHASTEAU-LA-VALIERE, *m.* Fr. w Andegawskim pow. z zamkiem dawnym, *m.* 7. na w. od *Beaugo*.

CHASTRES, ob Chartres.
CHATEAU-BRIANT, *Castrum Brientii*, *m.* Fr. w Brytanii na gran. Xstwa Andegawskiego z zamkiem dawnym *m.* 8. na połd. od Rennes.

CHATEAU - CHINON, *Castrum Caninum*, *m.* Fr. nad Yonna w pow. Niwerneńskim, znaczne fabryką wielką sukien, *m.* 12. na w. od *Nevers*.

CHATEAU-DAUPHIN, obronny zamek na gran. Piemontckiej w Margr. Saluceńskim, ustatpiony Xciu Sabaudyi przez traktat Utrechtski. Od woyska złożonego z Hiszp. i Franc. r. 1744. dobyty i wzięty był. Jest o *m.* 12. od *Briançon*, od Embrunu 11. na w.

CHATEAUDOUBLE, *m.* Fr. w Prowancyi, *m.* 2. od *Draguignan*.

CHATEAU-DU-LOIR, *Castrum Lidi*, m. Fr. w pow. Ceno-
mańskim śl. siedmioletnim oblężeni-
em, które wytrzymało przeciw
Herber. *Eveillechien*, Hrabi Ceno-
manu. Jest nad Ligerą, m. 9. od
Mans, 39. od Paryża. dl. 18. sz. 47.

CHATEAU-DUN, *Castello-
Dunum*, Kastel-Dun dawne M. Fr.
śtol. pow. Duneńskiego z Opac. Au-
gustyn. czyniącym 3000. liwr. Mie-
szkańcy mieni są za bardzo przeni-
kliwego dowcipu ludzi, iż pošlo
u Franc. w przysłowie: *Il est de
Chateau-Dun, il entend a dem. mot.*
Lambert Likors, August *Costé*, i
Timol. *Cheminais* ztąd byli rodem.
KastelDun jest budowny porządnie,
ulice ma pod sznur, rynek obszerny,
zamek i kaplica budowane są
od śl. Hrabi de *Dunois*, w skarbcu
kościół jest krzyż złoty z drogiemi
kamieniami, i z prawdziwą częstką
krzyża S. i naczynie szklane zwane
Karol W. iż iemu miało bydź dane
w darze od Aarona Krol. Per-
skiego. Leży m. na wzgorce nad
Ligerą, m. 12. od Blezy, 10. od
Aurelianu, 29. od Paryża dl. 19. sz.
48. 4.

CHATEAU-FORT, m. 1. od
Chevreuse.

CHATEAU-GAY, m. Fr. w
Arvernii m. 1. od Riom.

CHATEAU-GONTIER, *Ca-
strum Gonterii*, m. Fr. z zamkiem w
pow. Andegawskim nad Mayenną.
Ma wody mineralne, m. 9. na poln.
ku z. od Andegawy, 57. od Pary-
ża, dl. 16. 54. sz. 47. 47.

CHATEAU-IOUX, forteca w
Franzkoncie blisko Pontariery.

CHATEAU-PABBAYE, O-
pac. Premonstr. czyniące 25000.
liwr m. 2. od Tournay.

CHATEAU - LANDON,
Castrum Nantonis, Kastel-Landon,
m. Fr. w pow. Gatyneńskim na gó-
rze z Opac. Augustyn. fund. w wie-
ku 6tym, czyniącym 150. liwr.
m. 2. od Nemuru, 20. na pold. od
Paryża.

CHATEAU-LIN, m. Fr. w
Brytanii, m. 6. na poln. od Kim-
pery. Tu w rz. Auzonie wiele po-
jawiają Sumow.

CHATEAU-MEILLAND,
Castrum-Mediolani, Kastel Medyo-
lański M. Fr. w pow. Bituryceń-
skim, m. 3. na w. od *Chatre*. Ma
kollegiatę i dawny zamek zbudow-
wany, iak mówią, od Juliusza Ce-
zara.

CHATEAU-NEUF, *Castrum
novum*, Kastel nowy, nazwisko
wielu miast małych Franc. jedne
jest w Angulemskim pow. nad
Charentą m. 4. od Angulemy a m.
2. od Jarnaku, jedne jest w Bitu-
ryceńskim m. 7. na pold. od Bour-
ges. Inne nad rz. Sarta z tyt. Bar-
onii, m. 4. na poln. od Andegawy.
Także o m. 5. na w. od Orleansu
nad Ligerą, które r. 1770. nadane
jest tyt. Xitwa pod im. *Urilliere*.
Inne m. 3. od Belley. Inne m. 4. od
Karnutu.

CHATEAU-POINSAT, m.
Fr. m. 8. od Lemowiku.

CHATEAU-PORFIEN, *Ca-
strum Portianum*, m. Fr. w Szam-
panii w krainie Keteleńskiej z zam-
kiem zbudowanym na skale mające
tytuł Xitwa od r. 1367 nadan. od
Karola IX. od Retheli na z. m. 2.
dl. 21. 58. sz. 49. 35

CHATEAU-RENARD, *Ca-
strum Rainardi*, m. Fr. w pow. Ga-
tynieńskim, m. 3. na w. od Montar-
gis. Handluje suknem na mundur
żołnierskie, i szafiranem, dl. 20. 18.
sz. 48.

CHATEAU-RENAUD, *Ca-
strum Renaldi*, m. Fr. w Turonii
z tyt. Margr. m. 4. od Amboizy,
35. od Paryża, tegoż im. m. Fr. m.
4. na poln. ku z. od Sedanu, ma-
jące tytuł Xitwa, i inne m. 6. od An-
gulemy na poln. nad rz. Charentą.
dl. 18. 26. sz. 47. 22.

CHATEAU-ROUX, *Castrum
Radulfi*, m. Fr. w pow. Bitury-
ceńskim, nadane tyt. Xitwa Paro-
stwa dla Henryka de Bourbon Xcia

Kon-

Kondensza. Ale gdy go Ludwik XV. od Hr. Kiermonckiego kupił, r. 1736. ustanowił tu ślądy Krolewskie r. 1740. Zdobią go kościoły, zamek, i fabryka sikienna. Jest w piękney i rozlegley równinie nad rz. Indrą, *m.* 7. na pośd. ku z. od Ifloundeny, od Bituryki 13. od Argenton 6. od Paryża 58. dl. 19. 22. *sz.* 46. 48. 45" tegoż im. *m.* Fr. w Delfinacie *m.* 2. od Embrunu.

CHATEAU-SALINS, *m.* Fr. w Lotaryngii *m.* 3. na pośn. od Nancy. *fl.* zupami solnemi.

CHATEAU-THIERRY, *Castrum Theodorici*, *M.* Fr. w Szampanii, z tyt. Xiłwa Parostwa nadanym mu od Karola IX. r. 1566. z zamkiem dosyć pięknym zbudowanym na wyniesionym miejscu. Oyczyzną jest *Jana de la Fontaine*, *fl.* Poety. Leży nad Marną *m.* 15. na pośd. ku z. od Remow, 19. od Paryża. dl. 21. 8. *sz.* 49. 12.

CHATEAU-VILLAIN, *Castrum Villanum*, *m.* Fr. w Szampanii nad rz. *Auisn*, *m.* 6. na w. od Langres. Podniesione było na Xiłwo i Parostwo r. 1703. dla Hr. Tulozańskiego. Zdobi go zamek. dl. 22. 34. *sz.* 48. tegoż im. inne jest *m.* w Delfinacie, *m.* 7. na w. od Wienny.

CHATEL, lub CHATE, *Castellum in Vosago*, *m.* w Lotaryngii nad Mozellą *m.* 3. na pośn. od Mirecourt.

CHATEIGNERAYE, *m.* Fr. *m.* 4. na pośn. od Fontenay.

CHATEL-AILLON, *Castrum Ailonis*, dawne *M.* Fr. nadm. w Santonii *m.* 2. od Rupelli, zniszczone zewzyszkim.

CHATEL-CHAILON, *Castellum Carnonis*, *m.* Fr. z Opac. Mniszek Bened. w Franzkońcie, *m.* 2. od *Lons-le Saunier*.

CHATEL-GUYON, wieś *Fr.* *m.* 1. od Riom, zalecona wodami mineralnemi laxującemi.

CHATELAR, *m.* Fr. zrujnowane w Xiłwie Dombkskim, *m.*

5. od *Treoux*.

CHATELDON, *m.* Fr. w Burbońskim pow. *m.* 5. na pośd. od *Moulin*, ma wody mineralne lekartkie.

CHATELET, *m.* Fr. w Lotaryngii *m.* 2. od *Neuchateau*, i zamek, z kąd bierze swe nazwisko familia we Franc.

CHATELET, tegoż im. *m.* Fr. *m.* 2. od Melun.

CHATELLERAUT, *Castrum Heraldii*, *m.* Fr. w Piktawii wytawione w wieku 11stym, nadane tyt. Xiłwa Parostwa r. 1515. mieszkanicy są dowcipni i sp. sobni do handiu. Jest w gruncie żyznym nad rz. Wienną, po ktorey przechodzi się przez most piękny, *m.* 7. na pośn. ku w. od Poitiers, 14. od Turony, 67. od Paryża, dl. 19. 13. 4" *sz.* 49. 33'. 36".

CHATELUS, *m.* Fr. w Marchii *m.* 3. od Guereti, inne *m.* 2. od Bourgameuf. Tegoż im. wieś *Fr.* z tyt. Hr. *m.* 2. od Awalony.

CHATIGNAN, znaczne *M.* Indyjskie w Azji, w Krol. Bengalskim.

CHATILLON, *Castellio*, *Kastellion* nazwisko wielu miał *Fr.* znaczniejszytą *Chatillon*, w Xiłwie Dombkskim, oyczyzna *Samuela Guichenon*, *m.* 4. na z. od Bourg. Inne z Opac. *m.* 5. na pośn. od Werjuna. Inne jest o *m.* 2. od Romans. Także nad Indrą w miłym położeniu *m.* 4. na pośd. ku w. od Loches. Nad Ligerą w Bituryceńskim pow. *m.* 1. od Briary, 4. od Gien.

CHATILLON-SUR-LOING, *Kastellion* nad Loimą, *m.* Fr. podniesione na Xiłwo pod im. *de Boutoville*, w pow. Gatyneńskim, w dolinie wesołej, *m.* 4. na pośd. ku w. od *Montargis*, dl. 20. 30. *sz.* 47. 50.

CHATILLON-SUR-MARNE, *Kastellion* nad Marną, w Szampanii, *m.* 3. na z. od Epernay, *fl.* dawnością posiadających go Panow. i urodz. Urbana *fl.* Pap. dl. 21. 30.

sz. 44. 8.

CHATILLON - SUR - SEINE, Kastellion nad Sekwaną, w Burgundyi, które przedziela na 2. m. rz. Sekwana, jedno się zowie *Chau-mont*, drugie *Bourg*, m. 10. na z. od Langres 11. od Dijon. Ma Opac. August. dl. 22. 8. sz. 47. 45.

CHATRE, *Castra*, Kastrum, m. Fr. w pow Bituryceńskim, w gruncie bardzo urodzajnym, handel znaczny prowadzi bydłem m. 11. na pold. ku z. od Bituryki dl. 19. 36. sz. 46. 35.

CHATRES, lub **ARPAYON**, m. Fr. w dolinie bardzo miley m. 1. od Monthery. Jest tego im. Opac. Fr. m. 1. od Koniaku, i inne m. 7. na w. od *Perigueux*, czynią po 1300. liwr.

CHATTAM, wieś Angiel. w Prow. Kent, między Rochestr. i Kantuaryą, znaczne dwoma Magazynami okrętów Krolewskich. Ufortynkowane jest od Angl. st. Minister Angiel. Pitt. był Hr. de Chattam.

CHAVAGNAC, Margr. Fr. w Arwernii, m. 1. od Mulraty.

CHAVAIGNES, m. Fr. m. 7. na z. od Mauleon.

CHAVANAY, m. Fr. o m. 1. od *Condrieu*.

CHAUDEBOURG, blisko Thionwilli wody mineralne skuteczne przeciw zatwardzeniom.

CHAUDES-AIGNES, m. Fr. w Arwernii, mające wody mineralne, m. 5. od *S. Flour*.

CHAUDRON, m. Fr. w Andegawskim pow. m. 6. od Andegawy.

CHAVEZ, lub **CHIAWEZ**, *Aqua Flavia*, obronny plac Portugalski najcenniejszy w Prow. Tralof-montes. Jest pod górą, m. 15. na z. od Braganzy dl. 10 34. sz. 41. 45.

CHAUL, *Caman*, M. mocne w Indyi na brzegu Malabarskim w Prow. Błagana, w Krol. Wizapurkim, z portem bardzo bezpiecznym

i dobrą Cytadellą. Jest bardzo handl. naywięcy na jedwab piękny. Od Portugal. r. 1507. wzięte było i do nich należy, m. 6. na pold. od Bombaymu. Jest inne M. tegoż im. blisko pierwszego rownie mocne, i nal. do właściwych mieźkańców kraiu, jest o m. 2. od morza, dl. 90. 20. sz. 18. 30.

CHAULNE, *Calniacum*, Kalniak, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Xięstwa Parostwa nadanym r. 1621. i przywroconym r. 1710. Są tu walne co miesiąc na bydło wszelkie iarmarki, od Peronny na pold. ku z. m. 3. dl. 20. 30. sz. 49. 45.

CHAUME, ob Nicolas.

CHAUMES, *Calomæ*, m. Fr. m. 5. na pold. ku w. od Paryża, m. 1. od Rołay z Opac. Bened. które czyni 6000. liwr. Jest inne Opac. Fr. tego im. w Brytanii czyniące 2000. liwr. blisko *Macheoul*.

CHAUMONT, *Calvus mons*, Łysa góra, m. Fr. w Szampanii, stol. pow. *Essigni*, mieźkańcy są obyczajni i ludzcy. Odprawiała się tu niegdyś corocznie ceremonia, zwana la *Diablerie*, w ktorej reprezentowano pamiątkę S. Jana, gdzie aktorowie przybrani po diabelsku udawali wzięcie Heroda do piekła, leży blisko Marny, o m. 7. od *Joinville* na pold. 12. od Troyes, dl. 22. 46. sz. 48. 6.

CHAUMONT, m. Fr. w pow. Wexyńskim, m. 1. od Magny, inne jest w Sabaudyi na wzgorze m. 7. na pold. ku z. od Genewy. Także w kraiu Luxemburskim m. 1. od Bastogny, tegoż im. Opac. Fr. m. 2. od *Chateau - Portion*, czyni 8000. liwr.

CHAUMOUZAY, m. Fr. w Lotaryngii z Opac. Kanon. Regul. przeszło r. 1777. do Bisk. Dieńskiego, m. 5. na poln. ku z. od Rémiremontu.

CHAUMUSSAY, m. Fr. w Turonii, m. 5. od Loches na pold.

CHAUNAI, *Calnucum*, m. Fr. w Piktawii, m. 2. od Sival

CHAUNI, *Calniacum*, m. Fr. w Pikardyi, m. 2. na w. od Noyony. Oyczyzna *st.* Witafla.

CHAUSEY, wyipa Fr. na Oceanie między brzegami Normandy i Brytanii.

CHAUSSIN, m. Fr. w Burgundy, z tyt. Margr. należy do domu Konduszew, m. 4. na połud. od Doli.

CHAUVIGNY, m. Fr. w Piktawii nad Wienną, m. 6. na w. od Poitiers.

CHAUX, w Pow. Angulemskim, m. 2. od Baigne.

Chaylar, m. 5. na z. od Tournou.

Chazellieres, m. 5. na w. od Montbrife, są m. Fr.

CHECINY, M. Pol. i Pow. w Woiew. Sandomirskim, z Stwem, znaczne szymbami marmuru, ołowiu, i srebra po części w górach tu znajdującami się. Zamek ma położony na skałce. Od Krakowa m. 15.

CHEERY, (pac Fr. Cyfter. m. 6. na poł. od Klermontu, czyli 6000. liwr.

CHEKO, lub КЕСІО, znaczne M. Azyatyckie, stol. Krol. Tonkwinińskiego, leży nad rz. Songkoi, m. 40. wyżej iey nysią. Pałac Krolowski jest tu bardzo wspaniały. dł. 123. 30. sz. 22.

CHEKIANG, Prow. nadm. Chińska, na w. Pekinu, *st.* swą żywnością; w miłym położeniu, bogactwy, i nasiadłością mieszkańców, których liczą tu do 4525000. Znajdują się tu lasy morwowe, w których żywi się wiele robaczkow iedwabnych. Mieszkańcy nie dają rość drzewom, ale młode tylko rozkrzewiają latorośle, ponieważ doświadczenie nauczyło ich, iż robaczki, które z młodych drzew morwowych żyją liśćmi, delikatniejszy snują iedwab. W tey Prow. jest 11. miast celnych, i wiele innych.

CHEŁM, *Chelma*, M. Pol. w Woi. Ruskim stol. ziemi, z Bisk. Łac. i Greckim, Stwem grod. i szkoła-

mi. Ma Kasztel. i Sądy ziemskie. Ziemia Chełmska na 2. Pow. się dzieli, Chełmski i Krasnostawski, obiera 2. Posłow. i Dep. Część iey r. 1773. do kordonu Austr. jest odłączona, to jest Stwo Rostockie, i Rubieźwskie; Diecezji część wielka pod toż pan. przeszła. Mundur tey ziemi jest kontusz zielony, obfzlegi czarne, żupan stomianego kol. Herb jest niedźwiedź biały między dwoma drzewami w polu zielonym. Grunta ma żyźne, i pełne w wielu miejscach kredy. Gdzie niedzie tey są własności, iż drzewo obracają w kamień. Miasto jest na wzgórce, od Warszawy na połd. m. Pol. 33. od Lublina 9. od Włodzimierza 15. dł. 41. 42. sz. 51. 10.

CHEŁMNO, *Culma*, M. S. Woiew. Chełmińskiego, r. 1775. traktatem podziału oderwanego od Polski, dziś pod pan. jest pruskim. Przyłączone było do Korony razem z innymi Prusami, i od Kazimierza Jagellończyka IV. r. 1454 Gubernium na Woi. podniesione, które zawiera w sobie Ziemię Michałowską, Pow. Grudziądzki, Chełmiński, Torciński, Kowalewski; wysyłało wprzod 2. posłow. Teraz ma swego Bisk. który rządzi i Pomeziańską Diec. Woiewodę Kasztelana, Urzędnikow Ziemskich i Grodzkich. Chełmno jest nad Wiłgą założone podług Strykowskię r. 1239. było niegdys Anzeatycznym, teraz Biskupie. Od mieszanym tu naywyższych Sądow Pruskich Prawo Chełmińskie ma swoje nazwisko. Od Warszawy m. 36. od Torunia m. 6. dł. 36. 45. sz. 53. 4.

CHEŁMZA, po Niem. *Culmsee*, m. Pruskie, o m. 1. od Chełmna, znaczne Katedrą Bisk. Chełmińskiego, który rezyduie w Lubawie. Miasto te r. 1251. jest założone.

CHELSEY, na z. Londynu, gdzie ogrod jest lekarski, i Yzpital w zamku dla inwalidow.

CHELY-D'APCHER, m. Fr.

m. 3. od Mendy.

CHEMAZE, m. Fr. m. 2. od *Chateau-Gentier*.

CHEMELLEFORT, m. Angiel. w Prow. Essex nad rz. Chelmarą, m. 8. na półn. ku w. od Londynu. Tu miane bywają Sądy Prowincyalne.

CHEMILLE, *Camillacum*, Kamillak, m. Fr. w Andegawskim Prow. nad rz. Iromą z tyt. Hrabstwa i Kollegiatą, m. 2. od *Beaupreau*.

CHEMINON, m. i Opac. Fr. Cyfter. czyni: ce liwr. 8000. Oyczyżną Richeleta, m. 4. na w. od Vitry.

CHEMNITZ, m. Czeskie w cyr. Leumaryckim, ktore znaczny prowadzi handel szklami, sztucznie tu wyrzynanemi. Inne jest w Margr. Misnii, o m. 12. na połud. ku z. od Drezna.

CHENELAYE, Margr. Fr. w Brytanii, m. 3. od Doli.

CHENONCEAU, m. Fr. z bardzo pięknym zamkiem, zbudowanym od Katarzyny *de Medicis*, a ktory dostał się P. Dupin. Nie jest on ieszcze dokończony, ale z wystawioney wielkiej części, można poznać, iak miał być wspaniały, o m. 2. na połud. ku w. od Anboify.

CHER, *Carus*, rz. Fr. ktora wypływa z Arwernii, płynie przez Prow. Burboński, i Bituryceński, łączy się między *Tours* i *Saumur* z Ligerą, mało jest żeglowną.

CHERAC, m. Fr. w Santonii, m. 2. od *Saintonu*.

CHERASCO, lub QUERASQUE, *Clarascum*, Klerask, obrotne i znaczne M. Wł. stol. Krainy tegoż im. z dobrą Cyadellą, należy do X. Sabaudyi przez traktat Kanibrezki r. 1559. Tu r. 1631. podpisany był traktat. Leży na wzgórcu przy zbiegu rz. Stury, i Tanaro, m. 9. na pold. ku w. od Turynu, 10. od Pigneroi, 7. od *Coni*. dl. 25. 30. sz. 44. 35.

CHERBOURG, *Coesaris burgus*, Szerburg, M. Fr. nadm. w

Normandyi z portem, i Opac. Augustyn. ktore czyni 6000. liwr Od woysk Filipa pięknego r. 1248 złupione było. Śl. jest potyczką morską stoczoną tu blisko r. 1692. Znowu od Angl. r. 1758. spustofzone zostało. Jest o m. 15. na półn. od *Coutances*, 77. od Paryża. dl. 16. 2. sz. 49. 38.

S. CHERON, Opac. August. blisko Karnutu, czyni 2500. liwr.

CHEROMAC, w Piktawii, m. 6. na połud. od *Confollens*.

Cheroy, w Prow. Gatvneńskim, m. 4. na w. od Nemuru, są m. Fr.

CHERSO, lub CHERZO, *Crospa*, M. i wytpa Gofu Weneckiego blisko Kroacyi, nal. do Weneto. Powietrze ma dobre, i kray lubo kamienisty, żywi liczne trzody, obfituje w wino, oliwę, i miód przedni. dl. 32. 15. sz. 45. 8.

CHERSONESUS, jest termin Grecki Geograf. znaczy kłiu ziemi między z morza wpuszczony. Znaczniejszy są Tracki, gdzie dziś Gallipoli, Cymbryjski, gdzie blisko Lubeka, Tauricki, gdzie Kasla &c.

CHERVES, m. Fr. w Turonii, m. 7. od Richeiteu na połud. ku z. Inne o m. 8. na w. od Angulemy.

CESHIRE, *Castriensis militatus*, Prow. Angiel. nadm. około 72000. lanow, ktora posiada 2. Dep. na Parl. Obfitie w sol i pastwiska. Chester jest M. S.

CHESSY, wieś Fr. z tyt. Hr. i pieku; m. 200. m. 1. od Iagny.

CHESTER, M. Marylandu w Amer. półn. na brzegu wchodnim odnogi Chesapeak.

CHESSAPPAK, golf morski w Amer. półn. rozciągający dwa zatokę wzdłuż w Prow. Maryland, wstawiony kilka potyczkami morskimi i podaniem się Generała Cornwallis Sprzymier. Francuzom i Amerykanom w czasie wojny terazniejszy między Anglią i Ameryką. Dla okrętow ma bezpieczne stanowisko.

CHESTER, *Cesiria*, mocne,

i znaczne M. Angiel. stol. Cheshiry, z dobrym zamkiem, z tyt. Hr. i Bisk. Handel ma wielki. Ztąd ruszają okręty do Irlandyi, i tu Edgar Krol Sasow wieść się kazał w bacie 8. Krolom Brytanii i Szkocyi od Kościoła S. Jana do swego Pałacu, przymuszonym robić wioślami. Wytyła 2. Dep. na Parl. Jest o m. 50. na połn. ku z. od Londynu. dl. 14. 29. sz. 53. 15.

CHESTERFIELD, *Chesterfida*, M. Angiel. w Derbyshirze z tyt. Hr. m. 8. na połn. od Darby, 55. od Londynu. dl. 16. 6. sz. 53. 12.

CHEVFRNY, m. Fr. z tyt. Hr. znaczne skład: m soli, Sądami, i pięknym zamkiem, m. 3. od Blezny.

CHEVRES, *Cervia*, m. Fr. w Santonii, m 7. od Angulemy na w.

CHEVIRE, m. Fr. m. 2. od *Baugé*

CHEVREUSE, *Caprusum*, m. Wyspy Franc. nad rz. lwattą z tyt. Xstwa Harostwa. Ma dawny zamek na blizkicy górze, m. 3. na połud. od Wersalu.

CHEVIERES, Włości z tyt. Marg. w Delfinacie, m. 1. od S. Marcellina.

CHEUX, m. Normandyi, m. 8. od Caen.

CHEZAL-BENOIT, Opac. Bened. czyni 6000. liwr. m. 3. od Ifodunu.

CHEZERY, M. i dolina, ktore Xzę Sabaudyi następuiąc Brescyi Francyi r. 1601. warował sobie, dla wolnego przeyscia do Franzkontu. Zostało przy Franc. przez traktat uczyniony z Kr. Sardynii r. 1760. o m. 5. na połn. od *Pont-Grezin*.

CHEZY, m. Fr. w Diec. Swefsyoneńskicy z Opac. Zakonu S. Benedykta, czyniącym 6000. liwr. nad Marną, m 1. od *Chateau Thierry*.

CHIAMFZZAN, Prow. nadm. w Amer. połn. w Meksyku. Grunt ma bardzo urodzayny. Oblituie w

zbyby srebrne, miody i woski. Mieszkańcy są pięknego wzrostu i bitni. Niegdyś byli ludoiędzcy, ale za wprowadzeniem Religii Chrześc. z Oladą Hitzp. r. 1554. przez Dom Franciszka *de Y Bavia* odmienili życie obyczaie. S. Sebastyan jest M. S.

CHIAPA, Prow. Meksykańska w Amer. z dwoma M. tegoż im. Oblituie w robaczki szkarłatowe, drób, bydło, zwierzynę, owoce, miód &c. Handel ztąd Hitzp. wiele zysku przynosi. Powietrze ma gorące

CHIAPA-DE-LOS-INDIOS, wiel. i bogate M. w Prow. Chiapa, o m. 12. od poprzedzającego, jedno z najznaczn. miast Amer. Wielew nim mieszka szlachty. Mieszkańcy kochają się w tańcach i rozrywkach. Nazwisko ma od wielu tu osiadłych Indyanow, którzy płacą haracz Krol. Hitzp. dl. 284. sz. 15. 6.

CHIAPA-EL-REAL, M. S. Prow. Chiapy w Meksyku. Ma Bisk. Suffr. Meksykańskiego, i Gubernatora. Handel pryncypalny jego zależy, na cukrze, bawełnie, i kakao, dl. 284. 10. sz. 16. 20.

CHIARENZA, ob. Clarence.

CHIARI, m. Wł. o m. 5. na z. od Brescyi blizko *Oglio*, fl. wygrana Niemcow odniesiona nad Franc. r. 1701.

CHIAROMONTE, *Claromons*, M. Wł. w Sycylii w Prow. *di Noto*, na górze o m. 11. na z. od Syrakuz. dl. 32. 25. sz. 37. 5.

CHIAVARI, m. w Rzepltey Genueńskicy, znaczne iarmarkami, m. 1. na w. od Genuy.

CHIAVENNA, *Clavenna*, Klawenna wiel. i piękne M. Szwajcarskie w Kraiu Gryzonow, w Hr. i o m. 2. od iez. tego im. Jest bardzo handl. osobliwie w winach i owocach przednich. Zdobią go Pałac Gubernatora i Kościoły. Obywatele są Rel. Katol. m. 14. na połud. od Koiry, blizko iez. Komo. dl. 27. 4. sz. 46. 15.

CHICHESTER, *Cicestria*, M. Angiel. stoł. Prow. Suffex z Buk. przeniesionym tu z Suffex za Wilelma zwycięzcy. Ma tyt. Hr. i wysła 2. Dep. na Parl. Kościół Katedr. jest przepyszny. Raki tutejsze są bardzo zalecone. Jest o *m.* 20. na połud. ku w. od Londynu, od morza 4. dł. 16. 55. sz. 50. 50.

CHIELETA, obronny plac w Turcyi Europ. w Morei. Wzięty był od Wenetow r. 1685. ale odebrany potem od Turkow z całą Moreą został. Jest o półmili od Golfu Korońskiego. dł. 40. 6. sz. 26. 50.

CHIEMSEE, *Chiemus*, albo *Chiemium*, jezioro Niem. w Bawaryi wyż. Tuż jest M. tego im. z Bisk. fund. r. 1215, o 10. *m.* na z. od Salisburga.

CHIETI, *Teatwa*, Teata, M. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z Arcy Bisk. fund. od Klemensa VII. Pap. S. Kaietan założył tu zakon ztąd nazwany Teatynow. Jest na górze blisko rz. Pefkary, *m.* 6. na połn. ku z. od Anzamo, dł. 31. 48. sz. 42. 22.

S. CHIGNAN, *S. Aniani Opidum*, m. Fr. *m.* 5. na połud. od S. Pons, rezyd. Bisk. z Opac. Zakon. S. Ben-dykta, które czyni 4500. liwr.

CHIHIRI, *Sequirra*, Sekwira, wiel. M. Arabii szczęśliwey, nadm. w Krol. Hadramurkim nad Oceanem z portem głównym w tym Krol. Mieszkańcy Mahometanie są ludzcy, szczerzy i skromni. Mają sobie za honor, gdy corki ich społkują z cudzoziemcami. Handel prowadzą znaczny. dł. 67. sz. 14. 20.

CHILI, *Cile*, wielki Kray i Krol. w Ameryce połudn. rozległe wzdłuż morza połudn. *m.* 300. szerokie *m.* 15 lub 20. w Prow. tylko Chikuycie szersze jest. Można go dzielić na 3. części, na Bisk. S. Jago, Imperyalckie, i *Cuyo*. Chili odkryta była r. 1525. przez P. Diego Almagra; jest Kray żyzny i łatwy do wprawy, większa część jest miesz-

kana od Indyjanow, którzy nie mają ani miast ani wsi, tylko proste chaty. Wadą ich jest pijaństwo i chęć wielu żon mienia: żyją pod rządem głow familii, zwanych Kacykami. Są urodziwi, cery żółtawey, przez którą się czerwoność przebiła, są wojenni, i zręczni jeźdźce na koniach, które naywięcey z Europy sprowadzają, i wiele ich trzymają stada. Końskie mięso iść zwykli. Obfituje Chili w drzewa, owoce, pszenicę Turecką, bydła, a naywięcey kruszce i metalle wszelkiego rodzaju. Część tego Kraiu wielka należy do Hiszp. od niepodległych Amerykanow napaastowanych. S. Jago jest M. S.

CHILOE, *Chiloa*, Wyspa Amer. połud. na brzegu Chileńskim, długa około *m.* 50 szer. 7. Znajduje się wiele bursztynu-szarego. Celne iey M. jest *Castro*.

CHILLY, wieś Fr. *m.* 4. od Paryża z pięknym zamkiem.

CHIMAI, *Cimacum*, m. Niderlandu w Hannonii Franc. z tyt. Xięstwa. Jest nad Blanche *m.* 4. na z. od Marienburga, 4. na połn. od *Rocroi*. dł. 21. 47. sz. 50. 30.

CHIMERA, dawna forteca Turecka w Albanii, stoł. Pow. tego im. który zawiera ciąg gór, których mieszkańcy zwani Cymeryotami, są powiększney części rozboynicy morfey. Miasto jest na skale nad morzem, *m.* 6. od wyspy Korfu, 15. od Walony. dł. 37. 43. sz. 40. 10.

CHINAI, *Chiney*. lub *Cnay*, M. i Hr. w Bisk. Leodyjskim, *m.* 3. od Dinanty, 6. od Namuru na połud. ku w. Ustąpiłoby Francyi r. 1681. i oddane r. 1697.

CHINCA, Chinka, wiel. i dolina w Peru, w Prow. Limańskiey. Winnice tu udują się bardzo szczęśliwie. Znajdują się także minery żywego srebra, i owiec wiele.

CHINCHIAN, *Chinchianum*, Chinkian, M. Chińskie, bardzo handl. w Prow. Nakińskiey, ozdobione przepysznyemi balwochwalnia-

mi, i wieżą całą z żelaza. Lekarze tuteysy mieni są za naybiegleyszych w Krol. Chińskim. Grunta iego pełne są drzew wiśniowych. Jest inne M. tego im. w Prow. Junnanie. dl. 137. sz. 30. 56.

CHINY, *Sina*, naydaw. i nayludniejszy Cef. Azyi; na w. oblana morzem, na półn. oddzielona od Tartaryi murem długim *m.* 400. na z. ma góry i pułzcze, na połud. Ocean, Krol. Tonkwim, Kochinchiną, i Laoańskie. Rozległe jest wzdłuż *m.* 750. w szerz 500. Równiny tu wszystkie są zaorane i w płaski zkopane, aby łatwiey zkrapiane być mogły. Góry rzniete w graduly aby łatwiey zarowno wszędzie deszcz je oblewać mogły, i te albo są uprawne albo drzewami zaroste. Po wielu mieyscach obfitują Chiny w rudy żelazne, miedziane, cynowe, tżyby złote, srebrne i merkuryszu. Naymniejszy kawalek ziemi dobrze tu jest ołzczędzany, iż niema gruntu żadnego tak małego, któryby właścicielowi pożytku nie czynił. Zboża, leguminy wszelkie, ryżu osobliwie, i zioł lekarzkich naywięcey rodzi. Owoce i drzewa są niektóre szczególne w tym kraiu. Jako to drzewo *The*, z ktorego liściow mamy ziele zwane herbata, zaś z iednego drzewa zbierają troiaka, naypierwsza zbierana w Marcu zostaje w Kraiu, i zowie się Cefarską, i jest naylepszą, drugie późniey zbierane z bogacają ich handel, i są podleyse: drzewo to zawsze zieleńie, wysokie jest naywięcey *Top* x. Drzewo *Tsichu* w gorąca wielkie wydaie z siebie sok tłusty, z ktorego Chińczykowie znaiomy Europie pokost robią. Drzewo łoiowe *Ou-kieou-mu* rodzi owoc, który w twardey skorupce okrytey mchem łoiową masłę wewnątrz zawiera, ktorey Chińczykowie do światła używają. Drzewa *The-li-mu*, dla twardości żelazney prawie, *Pelaku*, iż na nim łaszczki składają obłacie plastry miodu. Trzcina *Sam-*

hou, z ktorey papier robić, i pleć naydelikatniejszye koszyczki, krzesła &c. Chińczykowie zwykli, i inne podobne rośliny godne tu są podziwienia. Cały Kray pełen jest rzek, i dla ułatwienia handlu rzniete kanałami. Naywiększy jest kanał Krolewki, który roznie łączy rzeki i kanały, i nim od iednego końca do drugiego Chiny przebyć można. Chińczykowie cery są oliwkowey. Być wyfokim, otyłym, czoła szerokiego, oczow małych i wklętych, nosa krotkiego, ulzow obwisłych, brody długiey, i włosów czarnych, naywiększą jest u nich pięknością. Niewiały na pozor są tylko skromne, wychodzą z domu rzadko, ale to dla trudności im pospolitey chodzenia. W młodości krępią im nogi, aby były cieńkie, przez co stają nieużytemi. Kochają się Chińczykowie naybardziey w rolnictwie, handlu, żeglarstwie i naukach: w domach swych nie są tak zbyt kuniący iak Europ. ale zewnątrz są okazali. Druk, sztychowanie na drzewie, proch do strzelania, użytek kompasu dawno im są znaiome. Chiny więcej liczą mieszkańcow niż sama Europa. Rządzone są od Cefarza, który ma prawo wyznaczenia Następcy. I lubo jest absolutny, stawia się jednak oycem Narodu łwego. Każdy Mandaryn ma moc ostrzegania go o iego wady biletem listownym. Nie ma żadnego Państwa, ktoreby dłużej trwało nad Chińskie. Zgadzą się wielu świadectwa. iż 4000. lat stoi. A histo-rya Chińska daley ieszce iego zafsiąga początku 22. familii przeszło, ktore z siebie Cefarzow 236. już dały. Ostatnia sam. panująca jest Tartarow, ktora posiada Tron od r. 1640. Cef. jest głową ich Religii bałwochwalskiej. On ma prawo Kanonizowania wstawionych osobliwzemi cnotami. Chińczykowie, ile wyżywić, tyle żon mieć mogą. Pismo ich hieroglificzne, każda osobno figura oznacza rzecz osobną,

i pewny wyraz. Dzielą się Chiny na 16. wiel. Prow. to jest Pekinią, Oanfi, Xenfi, Chanton, Honanę, Suchuenę, Huguang, Kiangfi, Naukinią, Chekianę, Fokienę, Kwanton, Kwangfi, Junnanę, Kweychau, i kray Leaotun. Pekin jest M. S.

CHINGTU, *Chingtum*, M. Chińskie handl. i znaczne w Prow. Suchuenie. Daie się tu widzieć wspaniały kościół Kanzungi Krola Choańskiego, wynalezcy podług Chinczyków wyrabiania iedwabiu, i sposobu chodzenia okolo robaczkow iedwabnych, d. 130. 47. sz. 23. 30

CHINGULAIS, czyli **CYN-
GULANIE**, ob. Ceylan.

CHINGIANG, M. Chińskie, jest jedno z 15. celnych miast w Prow. Hukwangfi.

CHINKAN, M. Chińskie główne w Prow. Kwangfi.

CHINON, *Caino*, dawne M. Fr. w Turonii, pamiętne śmiercią Henryka II. Krola Angl. rezyd. Karola VII. Krol. Franc. i urodzeniem Mathuryna *de Neure*, fl. Rabelais w *Deviniere* o m. 1. ztąd urodził się m. 4. na poln. od Ryszeli, 9. od Turony, 60. od Paryża, dl. 17. 47. sz. 47. 12.

CHINGTING, M. Chińskie jedno z celnych w Prow. Pekin, jest wielkie, dobrze osiadle, i 32. miast w swym pow. zawiera.

CHINY, znaczne m. i Hr. w Xstwie Luxemburgu Austr. nad rz. Semoyą m. 8. na w. od Sedany dl. 23. 2. sz. 49. 38.

CHIOS, ob. Scio.

CHIOURLIK, *Turullus*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii z Bisk. Greckim, jest nad rz. tego im. o m. 20. na z. od Konstantynopola, 25. na w. od Adryanopola, dl. 45. 22. sz. 41. 18.

CHIOZZA, lub **CHIOGGIA**, *Fossa Claudia*, dawne i piękne M. Wł. w Państwie Weneckim na małej wyspie blisko Laguny, z Bisk. Sufr. Weneckiego z portem obronnym Cytadellą, i z Podestatem, jest

o m. 6. na pośd. od Wenecyi, 9. na w. od Padwy, dl. 29. 58. sz. 4. 17.

CHIPPEHAN, m. Angl. w Wiltshire, nad rz. Awoną, wysła 2. Dep. na Parl. m. 39. na z. od Londynu dl. 12. 38. sz. 51. 25.

CHIPPING-WYKOMB, m. Angiel. w Prow. Iuckingham, wysła 2. Dep. na Parl.

CHIQUITOS, Chikwitowie, Narod Amereki pośd. w Gubernii *de Santa Cruz dela Sierra*, miod i wosk naywiękzym są iego bogactwem. Pilarze twierdzą, iż w czasie chorob zaraźliwych zabijają którą niewiaścę, w uprzedzeniu tym będąc, że kobiety są wżyskiego złego na świecie przyczyną. Są wojenni, nie czuli na powaby pscibiałey, i zabobenni. Zony osmiemała, ile razy się im podoba. Nusslo (hawe) pierwszy wszedł r. 1557. do ich kraiu, i przymusił do płacenia daniny Krol. Hiszp. Lecz potom krwawe prowadzili z Hiszp. wojny dor. 1690. w którym część ich przyjęła religią katol.

CHIRAC, w Langwedocyi; *Chirat*, o m. 1. od *Chabanois Chirens*, o m. 4. na poln. od Grenobli są m. Franc.

CHIRVAN, ob. Shirwan.

CHITOR, *Chitorium*, fl. M. Azwatyckie w Państwie Mogolu, w Prow. tego im. Już nie jest dziś tak znaczne iak było dawniey, dl. 94. sz. 23.

CHIVAS, lub **CHIVASSO**, *Chivassa*, *Clavafum*, mocne M. Wł. w Xstwie Piemońskim; wzięte było r. 1639. od Tomalza Xcia Sabaudyi, odebrane od Franc. tegoż r. i potym zdobyte 1701. odzyskali go związkowi r. 1706. w tak wygodnym położeniu jest nad Padem, iż kto się staie iego panem, ma nie iako klucz, do kraiu Turryńskiego, Kawaneńskiego, Wercelenskiego, Lombardy, i Monsterratu, o m. 5. na poln. ku w. od Turynu, o 3. i pół od Weruy, dl. 25. 20. sz. 45. 8.

CHIUSY, *Clusium*, Kiuza, m. Wł. w Xstwie Toskańskim, nad rz. Chiava, m. 9. na połn. ku z. od Orwiety z Bisk. Suffr. Sienneńskiego, jest mało ludne z przyczyny niezdrowego tu powietrza dł. 29. 30. łz. 43.

CHIUTAY, *Cotieum*, Chytutaya, znaczne M. Turcyi Azyatyckiey, stol. Natolii właściwey i rezydencya Beglerbeya, jest nad rz. Churzaką, która się łączy z Sangarą, m. 30. na połd. od Burfy dł. 47. 22. łz. 39. 42.

CHIZE, m. Fr. w Piktawii, m. 5. od Niorty.

CHLUMECZ, m. Czeskie w cyr. Konisgratzkim, znaczne licznymi w tym pow. przedniemi hutami szklannemi. Od Könizgratzu na z. m. 4.

CHNIM, m. dofyć mocne w Benui, m. 6. na połd. od Banialuku, nal. do Wenetow.

CHMIELNIK, m. Pol. w Woi. Podolskim, nad rz. Bogiem, od Constantynowa m. 3.

CHOCIM, M. w Multanach na pograniczu Polskim nad rz. Dniestrem, fl. dwoma obok siebie zwycięstwami Polakow odniesionemi nad Turkami, jednym r. 1621. drugim r. 1683. i śmiercią wielkiego bohatera Chodkiewicza Hetmana W. Lit. r. 1621. wzięte było od Moskalow po wyjściu z niego garnizonu Turckiego 1769. od Kamieńca Podol. m. Pol. 3. od Lwowa 35. od Warzawy 92. dł. 44. 50. łz. 48. 50.

CHOCIMIERZ, m. Pol. w Woi. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w gruncie żyznym, od Stanisławowa m. 5. od Sniatyna 7.

CHOCZ, m. Pol. w Woi. Kaliskim.

CHOISEUIL, *Casculum*, m. Fr. w Szampanii, m. 5. na połn. ku w. od Langres. Od niego wziął nazwisko znaczny dom we Fr. de *Choiseuil*, ob. Polifi.

CHOISY, nad Sekwaną, pałac rokofszny Krola Franc. m. 3.

wyżew Paryza.

CHOISY-BELLE GARDE, m. 4. na z. od Montargis, jest m. Fr. z tyt. Margr.

CHOLET, m. Fr. w pow. Andegawskim, nad rz. *Moine*, m. 9. od Andegawy na połd. z tyt. Baronii i pięknym zamkiem, Dało imie znaczney familli Franc. de *Cholet*, m. 70. od Parwza.

CHOMELIS, m. Fr. w Arveronii m. 4. od Puy.

CHOMSK, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. w pow. Pińskim, nad rz. Jasiołdą, od Pińska m. 9.

CHONAD, *Cenadium*, m. i Hr. Węgierkie o m. 10. na połn. od Temezwaru z Bisk. Suffr. nad rz. Maroczją.

CHOOQUES, Opac. Fr. w Artezji, m. 1. od Betuny.

CHORETNIK, m. Pol. w Woi. Sandomirskim nikzemne.

CHOROSTOW, m. Pol. w Woi. Podolskim pod pan. zaś Austr. w cyr. Halickim w Dystrykcie Zaleszczyckim, osiadłe dofyć, od Ufiatyna m. Pol. 4. na połn. od Kamieńca Podolskiego 9.

CHORGES, *Caturyga*, m. Fr. w Delfinacie, spalone było od Xcia Sabaudyi r. 1692. jest o m. 4. na z. od Embrunu.

CHOTZEMICZ, blisko Elby rz. w cyr. Caurzymkim. Tu wojska Austr. wygrały na Krol. Pruskim potyczkę r. 1757.

CHOUAQUEN, Haukwena, forteca Amer. nad jez. Ontario w Kanadzie, wzięta była od Fr. r. 1756.

CHOUG, lub **SHOGLA**, M. dofyć wielkie Azyatyckie w Syrii nad Orontą z bardzo pięknym karawanem, czyli Austeryą, gdzie wszyscy podróżni, bez żadney rożnicy przyjmowani i żywieni są darmo. Jest na trakcie z Alepu do Seydy.

CHOUZE, m. Fr. nad Ligerą, m. 4. na w. od Saumur, inne m. 8. od Turony.

CHOYNICE, *Chonick*, m. w

Woi. Pomor. pod pan. Pruskim z kościołem luterskim, pamiętne w wojnie Krzyżackiej z Polakami, dofyć handl. jest nad rz. Brdą *m.* 2. na półn. od Tucholf.

CHRIST-CHARCH, *m.* Angiel. w prow. Hautshire nad rz. Awoną o *m.* 1. od morza, 29. na półd. ku z. 6d Londynu. Wyfyla 2. Dep. na Parl. dł. 15. 45. sz. 50. 46.

S. CHRIST, blisko Peronny we Fr. miejsce zalecone wodami mineralnemi tycheże włości co Forzeńskie.

CHRISTIAN - ERLANG, ob. Erlang.

CHRISTIANIA, ob. Anflo.

CHRISTIANOPEL, *Chri-*
stianopolis, Chryftyanopol, mocne M. Szwedzkie stol. Blekingii, z dobrym portem nad morzem Bałtyckim. Nazwilko swe wzięło od Chryftyana IV. Krola Duńskiego swego fund. traktatem Roschildzkim ustąpione było Szwecyi r. 1658. *m.* 10. na półd. ku z. od Kalmaru dł. 34. 12. sz. 56. 20. ob. Krytynopol.

CHRISTIANSBURG, Krystjansburg, forteca Afr. w Gwinei na brzegu złotym, blisko Akary, nal. do Duńczyków. Od Negreyczyków r. 1658. opanowana była, ale potem wrocona Duńczykom została.

CHRISTIANSTADT, *Chri-*
stianostadium, Krystjanstad, *m.* Szwedzkie w Schonii, założone r. 1600. od Chryftyana IV. Krola Duńskiego i ustąpione było Szwedom traktatem Roschildzkim, r. 1658. wzięte było od Duńczyków r. 1678. i znowu odebrane od Szwedów r. 1680. od Kopenhagi na półn. ku w. *m.* 20. dł. 32. 5. sz. 56. 5. Port Krystjanstadzki jest o *m.* 4.

CHRISTIANSTADT, *m.* Niem. w Luzacyi, nad rz. Doberą.

CHRISTIANA, M. niegdyś stol. nowego Jersey w Amer. półn. za czas pan. tu Szwedów, teraz *Eli-*
sabeth.

CHRISTINAUX, ob. Kili-

stnowie.

S. CHISTOPHORI, ins. ob. S. Krzysztofa W.

S. CHRISTOPHE, *m.* Fr. w Turonii, z tyt. Baronii *m.* 7. na półn. od Turony; tegoż im. *m.* Fr. w Aurelii *m.* 4. od Romorantynu na półd.

CHROBESZ, dawny zamek Polski w Woi. Sandomirskim, w pow. Wiślickim.

CHRUDYM, M. Czeskie w cyr. i nad rz. tegoż im. *m.* 12. na w. od Caurzymu. Podało się było Hussytom r. 1421. znaczne jest węglanemi zapami.

CHAUNGKING, wiel. i piękne M. Chińskie w Prow. Suchuenie nad zbiegiem dwóch rzek rybnych, obfitych w ostrzygi.

CHUSISTAN, lub KURZY-
STAN, dawniej *Sufiana*, Prowin. Perska w Azji między Tarlą i Baf-
forą. Powietrze tu gorące, z kąd owoce są dobre i ranne, iako i zboża, osobliwie trzciny cukrowe. Jest w piękney równinie, Soufter jest M. S.

CIALIS, *Cialium*, Krol. Cialińskie w Azji, w Tatarski wolncy, gran. na półn. z Krol. Eluth, na w. z łepami piaszczystymi, na półd. z Krol. Tybetańskim, na z. z Turkiestanem, od którego go odziela góra Imaus. Ma M. S. tegoż im. dofyć handl. w gruncie bardzo urodzaynym.

CIAMPA, Krol. Cyampańskie w Azji, w Indyach, od w. i półd. oblane morzem wschodnim, na półn. ma Kochinchinę, a na z. Krol. Kambojskie, ku półd. kray pełny jest lasów i łepów, dla wielości tygryfów i słonów dzikich, nie bardzo bezpieczny, niezdrowe ma powietrze przez 6. osobliwie miesięcy gorąca panującego. Grunt tu piaszczysty, a wody po większej części są szkodliwe. Znajdnie się tu wiele chrześcian, a tych bardzo gorliwych w Religii swej.

CIBOLA, Prow. nowego Me-

xyku w Ameryce mieszkana jest od ludzi dzikich; obfituje w pszenicę Turecką, smotę, sol, niedzwiedzie, lwy, tygrysy, &c. i szczególny rodzaj baranów bardzo wielkich. dł. 266. sz. 35.

CIECHANOW, M. Pol. i ziemia w Woi. Mazowieckim z Kasztelaniją mniey. i Stwem grod. Leży w równinie między błotami, od Pułtuska *m.* 3, ziemia Ciechanowska dzieli się na 5. pow. Ciechanowski, Sochociński, i Prafznyi, który ostatni pow. i ziem. Ciechan. mają swych urzędników. Wysyłają 2. Posłów.

CIECHANOWICE, *m.* Pol. w Woi. Podlaskim miewa znaczne iarmarki, od Bielska na z. *m.* 7.

CICLUT, Cyklut. forteca w Dalmacyi, zdobyta na Turkach od Wenetów r. 1694. Jest o *m.* 2. od Narenzy. 16. od Raguzy dł. 35. 58. sz. 43. 25.

CIKOKO, ob. Kicesul.

CILLEY, lub **CILIA**, **CYLYA**, dawne M. i Hr. Niem. w Styryi wyż. między Sawą i Drawą, na pogran. Karynthii i Karnioli. M. Cylley jest rz. Saaną *m.* 10. na pośn. ku w. od Laubachu, dł. 33. 20. sz. 46. 28.

CIMBEBAS, lub **KLEMBEBANIK**, naród Afr. w Kaszeryi osiadły nad morzem na z. w Krol. Matamańskim.

CIMKOWICE, *m.* Pol. w Xięstwie Słuckim, w Woi. Nowogrodzkim, Xząt Radziwiłłow od Nieświeża na pośd. *m.* 4.

CINALOA, Cynaloea, Prow. nowej Hiszp. w Amer. pośn. nad morzem Kalifornii, powietrze ma niezdrowe, obfituje w owoce, leguminy, i wełnę; właściwi mieszkańcy kraju są słuszni i mężni. M. S. jest Cinaloea, lub S. Jago.

CINAN, *Cinanum*, Cynan, wielkie i ludne M. Chińskie, najpierwsze z celnych miast w Chantonii w gruncie bagnistym. dł. 134. 50. sz. 37.

CINQMARS, *m.* Fr. *m.* 4. od

Turony.

CINTAGABELLE, *m.* Fr. *m.* 6. od Mirepoix.

CIOTAT, *Civitas*, Ciotata. M. Fr. nadm. w Prowancyi, handl. osiadłe, i znaczne przedniemi winami muszkatowemi. Jest tu blisko klasztor Serwitów, w których obmurowaniu znajduje się źródło, doznające *fluxum* i *refluxum* morskiego, czyli regularnego dwa razy w 12. godzin wznieśnienia się i opadnienia wody. Jest od Tulou na z. *m.* 8. od Marsellii 5. dł. 23. 15. sz. 43. 16.

S. CIR, *S. Cyricus*, S. Cyra, wieś Fr. o *m.* 1. od Werfalu, sławna wspaniałym i pożytecznym kolegium fund. od Ludwika XIV. i dokonanym r. 1686. dla edukacyi 250. pańien szlachealnych, wywodzących szlacheństwa przez 4. stopnie z oycy, i niemogących tu się mieścić przed rokiem 7. ani wnieść po r. 12tym, ani zostawać dłużej iak do r. 20go wieku swego. Zakonnice zatrudniające się ich edukacyą, czynią ślub 4ty uczenia pańien. Jest *m.* Fr. tego im. *m.* 1. od Lugdunu, inne *m.* 4. od Mortain.

S. CIRAN, *S. Sigrannus*, *m.* Fr. nad rz. Klezą z fl. Opac. Bened. *m.* 5. na pośn. od *Du Blanc*.

CIRCESTER, lub **CIRENCESTER**, **CORINIUM**, *m.* Angl. w Prow. Glocestershire, wysyła 2. Dep. na Parl. i jest nad Schurną, *m.* 4. od Glocesteru, 14. od Londynu, dł. 15. 47. sz. 31. 24.

CIRENZA, lub **ACERENZA**, *Acherontia*, M. Arcy Bisk. w Krol. Neapol. nad Brandano, w podgórzu Apenninu *m.* 14. na w. od Konzy, 20. od Baru, *m.* 5. na pośd. ku w. od Wenozy, dł. 33. 40. sz. 40. 10.

CITADELLA, *Jamna*, Cytaadela, mocne M. S. wyspy Minoriki z portem, należało do Anglików, odebrane razem z całą wyspą od sprzymierz. Hiszp. i Franc. na imie Krol. Hiszp. r. 1732. jest o *m.* 11.

na połn. ku z. od Portu Mahon. dł. 21. 48. sz. 39. 58.

CITEAUX, *Cyftercium*, Cyfterfia, fl. Opac. Fr. w Burgundyi, mieysce główne Zakon. Cyfter. ozdobione przepysznyim ich Kłaztorem i Kościołem, fund. r. 1098. Leży między błotami, *m.* 2. od Kuits.

CITTA-DE-LA-PIEVE, *Civitas plebis*, M. Wł. w Pow. Peruzzańskim, z Bisk. założonym r. 1601. *m.* 2. na w. od *Chiusi*.

CITTA-DI-CASTELLO, *Tifernum*, M. i Hr. Wł. w Umbryi z Bisk. dependującym tylko od Pap. Jest dosyć obronne i ludne. Leży nad Tybrem, *m.* 11. na połud. ku w. od Urbinn, 10. od Peruzy, 40. od Rzymu. dł. 29. 44. sz. 43. 28.

CITTA-NUOVA, m. Wł. nadm. w Istrii z Bisk. Sufr. Udyńskiego, należy do Wenetow, *m.* 24. na w. od Wenecyi.

CIRCUNSIONIS terra, *terre de la Circoncision*, jest to kray odkryty r. 1739. 1wszego Stycznia przez P. Loziera *Bouvet*, wytlanego od Kompanii Franc. w Indyach do poznania Kraiow na połud. Afryki leżących. Postrzegł pod grad. 54. szerokości połud. a 28. grad. i minut 30. dług. Kap, który od dnia wynalezienia iego nazwał, dla wiatrow przeciwnych, dla zapchanych lodami brzegow wyieść on na ląd nie mógł. Ile mógł go jednak uważć, postrzegł go być gorzysłym, i przerzynamym rzekami wielkiemi. Zda się być zaś ten ląd Australny tenże sam, co dawniey r. 1503. od Kapitana *de Gonneville* był odkryty, który go opisuie żyźnym, osiadłym, rządzonim od małych Krolow, obfitym, i mieszkańcow ludzkich mającym, położenia mu pewnego naznaczyć nie można.

CIUDAD-DE-LAS-PALMAS, *Civitas Palmarum*, M. S. wyspy Kanaryi z Bisk. od r. 1485. z dobrym portem i fortecą. dł. 2. sz. 28.

CIUDAD-DE-LOS-REYES, *Civitas Regis*, M. Amer. w ziemi te-

giey w Prow. S. Marthy, blisko źródła rz. Cezar Pompatao.

CIUDAD-REAL, *Phillipopolis*, M. Hiszp. w nowey Kastylii, stol. Prow. Mancha, znaczne najsłabszą tu wyprawą skor na rękawiczki. Jest o *m.* 1. od Gwadyany, 5. od Kalatrawy, 36. na połud. od Madrytu. dł. 14. 10. sz. 39. 2.

CIUDAD-RODRIGO, *Mirobriga*, Roderykopól, mocne, i zn. M. Hiszp. w Krol. Legiońskim z Bisk. Wzięte było od Portugal. i ich związkowych r. 1706. w 4. dniach, a odebrane im od Hiszp. r. 1707. Jest w okolicy urodzayney nad rz. Agwadą, *m.* 46. na z. od Madrytu, 16. od Salamanki. dł. 11. 54. sz. 40. 38.

CIUNCHEU, wiel. i bogate M. Chińskie, dzieiąte z miast celnych w Prow. Fokienie, blisko morza nad golfem. dł. 134. 40. sz. 25.

CIVIDAD-DI-FRIULI, *Forum Julii*, Friuła, dawne M. Wł. w Pow. Foroiulienskim w Państwie Weneckim, znaczne osiadłą tu szlachtą, dawnością twą. Jest obronne nad rz. Natyzoną *m.* 3. na połn. ku w. od Udynu, od Akwilei 8. dł. 31. sz. 46. 15.

CIVITA-CASTELANA, *Faliscæ*, Faliska, m. Wł. Bisk. w Patrymonium S. Piotra blisko Tybru, *m.* 7. wżey Rzymu.

CIVITA-DUCALE, ob. Pinna.

CIVITA-VECCHIA, *Centum Cellæ*, *Civita-Vetia*, m. Wł. nadm. w Patrymonium S. Piotra, ufortyfikowane od Urbana VIII. z portem dobrym i zbrojow nią, w ktorey pospolicie chowane bywaią galery Papiezkie. Powietrze tu jest niezdrowe. Od Rzymu *m.* 14. od *Castro* tyleż. dł. 29. 17. sz. 42. 5.

CIVRAC, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 3. od Liburny na w. *Civrai*, ob. Sivrai.

CIZE, dolina Nawarry niż. ktorey mieyscem głównym jest S. *Jean Pic de port*.

CLAIN, Klena, rz. Fr. w Pikta-wii, wpada w Wiennę, od Chateleraut o *m.* 1. wyżej.

CLAIR, *Fanum S. Clari ad Eptam*, Klera. m. Fr. w Pow. Wexyńskim, st. pielgrzymkami czynionemi tu z nabożeństwa. W tym m. traktat r. 945. między Rychardem I. Xciem Normandyi, i Ludwikiem IV. Kr. Franc. był podpisany. Jest nad Eptą, *m.* 3. od Gisors, 2. od Magny, 12. od Rotomagn.

CLAIRA, *m.* 2. od Perpinianu. *Claire*, *m.* 4. od Rotomagu, są m. Fr.

S. CLAIRE, S. Klary, wysępka na morzu południowym, o *m.* 25. od Kapu białego, blisko odnogi morskiej Gwayakwili. Jest figury człowieka umarłego przysypanego ziemią.

Tegoż im. wyspa w Afr. jest iedną z Kanaryjskich; leży między Lancerottą, i Allegranzą, i nie jest tylko skałą wielką.

S. CLAIRE, nazwisko kilku Opactw we Fr. *Claire-Fontaine*, Opac. Fr. Augustyn. *m.* 2. od Dourdan, czyni 3000. liwr. Inne jest o *m.* 5. na pośn. od Wefouli, czyni 5000. liwr.

CLAIRFAIX, Opac. Fr. Cyser. *m.* 4. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

CLAIRLIEU, Opac. Fr. Bernar. fund. r. 1151. *m.* 2. od Nancy.

CLAIRMONT, Opac. Fr. *m.* 3. od Lawali, czyni 8000. liwr.

CLAMECI, *Climiciacum*, Klamela, m. Fr. w Pow. Niwerneńskim. Betlem Przedmieście tego m. ma tyt. Bisk. Roger *de Piles* był ztąd rodem. Jest nad zbiegiem Beuwrony, i Yonny, *m.* 7. na połud. od Antyziodoru, 45. od Paryża. dł. 21. 11. sz. 47. 27.

S. CLAR, m. Fr. w Armanianiz. *m.* 3. od *Leictoure*.

CLARE, ob. pod lit. K.

CLARENZA, lub CHIARENZA, *Clarentia*, Klarenza, M. niegdys znaczne i stol. Xstwa tegoż

im. ktore jest dawną Elidą, na brzegu zachodnim Morei, dzisiaz prawie zruynowana. dł. 39. 10. sz. 37. 55. ob. Bastida.

CLARENCE, m. Angiel. z tyt. Xstwa nad Sturą w Hrabstwie Suffol.

CLAVAS, Opac. Cyfer. we Fr. *m.* 4. od Annonay.

S. CLAUDE, *S. Claudius*, S. Klaudyusz, piękne M. Fr. w Franfzkońcie z Bisk. fund. r. 1742. od Benedykta XIV. Mellet *Fargues* był tu pierwszym Bisk. St. Opac. tu teysze sekularyzowane zostało, zakonnicy uczynieni Kanonikami nosząc medalle złote, i czynią wywod szlachetwa. Nabożeństwo do ciała S. Kladyusza wielu tu ściągają lndzi. Leży nad rz. Lisoną, *m.* 6. na z. od Genewy, 23. od Bezançon. dł. 23. 35. sz. 46. 20. Tegoż im. jest m. Fr. *m.* 2. od Blezy.

CLAYE, *m.* 3. od Meaux. *Clecy*, *m.* 6. od *Vite*. *S. Clement*, *m.* 2. od Tulli, są m. Fr.

S. CLEMENTE, Klementia, M. Hiszp. w Prow. Mancha, sławna swą wiernością dla Krola Filipa V. ktory iey dał tytuł: *Najszlachetniejszego, Arcy-Krolewskiego, i najwierniejszego miasta*.

CLEMONT, m. Fr. w Szampanii, *m.* 5. na pośn. od Langry. Inne jest o *m.* 5. od Gieny.

CLERAC, lub CLAINAC, *Claviacum*, Klerak, M. Fr. nad Lotą. Kościół Parafialny ma tyt. Opac. ktorego dochody 12000. liwr. oddał Kościółowi S. Jana Laterańskiego w Rzymie Henryk IV. Klerak jest ludny i bogaty dla handlu, ktory wielki prowadzi tabaką, winem i gorzałką. Od Ageny na pośn. ku z. *m.* 3. dł. 18. 8. sz. 44. 28.

CLERMONT, w Argonnii, *Claromontium*, Klermont, m. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Werduńskim, o *m.* 3. od *S. Meneloult*, 51. od Paryża. dł. 22. 44. sz. 49. 46. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i tyt. Hr. jest w Langwedocyi niż. *m.* 3. od

Lodewy.

CLERMONT, M. i Hr. wy-
spy Franc. *m.* 6. od Bellewaku,
15. od Paryża. dł. 20. 4. sz. 49.
22. Inne m. i Baronia Fr. tego im.
jest w Delfinacie, *m.* 5. na poln. od
Grenobli. Ztąd Hrabiowie *de Cler-*
mont-Tonnere biora swe nazwisko.

CLERMONT-FERRAND,
Augustonometum, Arverni Clarus
mons, znaczne, bogate, i ludne M.
Fr. stol. Arwennii, z Bisk. ktore-
go Katedra, gmachy publiczne, i
lance do przechadzki są bardzo pię-
ne. Jest mieyscem Sądow. Daie
się tu widzieć most naturalny zro-
biony od wtryskującej wody z
źródła mającej moc petryfikacyi.
Zalecony jest także Klermont wo-
dami mineral. Filip August przyją-
czył go do Korony r. 1212. Tu mia-
ne było *Concilium* za Urbana II. r.
1095. na którym pierwsza Krucya-
ta uchwalona została. Sawaron,
Audigier, Jan Boncsons, Paschal,
Domat ztąd byli rodem, *m.* 22 na
połud. od Mouliny, 31. od Lugdu-
nu, 88. od Paryża. dł. 20. 45. sz.
45.

CLERMONT-DESSOUS,
o *m.* 4. od Ageny. *Clermont-Gal-*
lerande, o *m.* 1. od Fleche. *Cler-*
mont-Lodeve, między Lodewą i Pe-
zenas. są małe m. Franc.

CLERVAL, *Claravallis*, Klarawalla, m. Fr. z zankiem w
Franszkońcie, nal. do Domu Wir-
temberskiego, posiada go Hr. Mont-
belliard. Dependuje od Korony Fr.
o *m.* 2. od *Baume-les-Dames*. Jest
inne m. tamże zwane *Clervaux*, *m.*
2. od Orgelety.

CLERVAUX, *Claravallis*,
Klarawalla, jedno z najpiękniey-
szych i najst. Opactw. Fr. jest w
Szampanii o *m.* 2 od Baru, w do-
łinie opatanej lasami i górami. Miey-
scem jest głównym Cyfterfow idą-
cych za ustrawą S. Bernarda, kto-
rą im. dał r. 1115. Tu się daie wi-
dzieć st. owa wanna S. Bernarda
zawierająca 800. waczek. Blizko

tego Opac. uformowało sie miastecz-
ko. Jest tegoż im. Opac. Panien Cy-
ster. w Metz.

CLERY, m. Fr. st. obrazem cu-
downym Najswiętszey Panny, *m.*
3. od Orleanu.

CLERY-CREQUI, m. Fr. *m.*
1. od Peronny.

CLICHI, *Clipiacum*, m. Fr. o
m. 1. od Paryża. Tu miany był
zbor Bisk. Fr. r. 1636.

CLIMA, Klima, jest terrain Ge-
ograficzny, znaczy przeciąg ziemi
zawarty między dwoma cyrkulami
rownoległemi Ekwatorowi. Tako-
we Klimata biorąc ie od Ekwato-
ra do cyrkulow polarnych z obuch
stron iedne od drugich mają dnie
dłuższe połgodziną, *n. p.* Ieżli Kli-
ma pierwze między Ekwatorem i
cyrkulem wyżey lub niżej leżą-
cym ma dzień godzin 12. zaczyna-
jący się drugi mieć będzie dnia 12.
godzin i poł. I tak inne Klimata po-
stępując coraz daley ku cyrk. polar-
nym rożnić się będą połgodziną
dnia, a zatym i nocy. Takich zas
Klimatow zwanych godzinuemi jest
24. od Ekwatora do cyrk. polar-
nego polnocnego, i drugie 24. ou
Ekw. do cyrk. polar. połudn. z dru-
giey strony. z cyrkulow polarnych
ku biegunom zaś dni Klimatow Mie-
siacem się rożnią, i jest ich po-
stak, że ostatnie Klimata mają dzień
ustawiczny 6. Miesiący trwający.
Pozbolicie zaś przez Klima rozumie
sie rożność Kraiu, czyli co do po-
wietrza, czyli co do własności zie-
mi lub mieszkańcow.

CLINCHAMPS, m. Fr. w
Normandyi, *m.* 2. od *Caa*.

CLISSA, Klissa, forteca w Dal-
macyi Weneckiej wielkiej wagi,
zdobyta od Wenetow na Turkach
była r. 1684. Jest o *m.* 3. na poln.
od Spalatro, 12. od Sebeniku. dł.
35. 12. 44.

CLISSON, *Cliffonium*, Klif-
son, m. Fr. nad Seurą, *m.* 5. o
Nantes.

CLOIS, m. Fr. w Diec. Ble

zeńskiew, m. 2. od Kasteldunu.

S. CLOUD, *Novigentum*, S. Clodoaldus, S. Klodoald, m. Fr. m. 2. na z. od Paryża nad brzegiem Sekwany. Znaczne jest zamkiem wspaniałym, który Ludwik XIV. nabył od Franc. *de Gondy* pierwsz. Arcy Bisk. Paryzkiego dla Filipa Xcia Aurelińskiego swego brata, który go na przepyszny obrocil Pałac, i jeden z najpiękniejszych w Euro Kaskady tu osobliwie godne są podziwienia. Włość nal. do Arcy Bisk. Paryzkiego, które nadane tyt. Xstwa Parostwa było r. 1674. dla Francisz. *Harlay*, Arcy Bisk. Paryzkiego. dł. 19. 52. sz. 50. 37.

CLUNI, *Cluniacum*, Kluniak, M. Fr. w Burgundyi i st. Opac. Bened. 45000. liwr. czyniące. Tu podług świadectwa Dzieiopisów Pol. Kazimierz syn Mieczysława II. r. 1309. Mnichem został, ktorego uwolnionego od ślubow zakonnych przez Benedykta XI. Polacy na Tron wezwali. Leży nad rz. Grosną, m. 4. od Maçon, 15. od Lugdunu, 70. od Paryża.

CLUSA, Klaza, m. Wł. w Xięstwie Sabaudyi, stoł. Pow. Fosylińskiego nad Arwą, m. 9. od Genewy, 8. od Annecy, 16. od Szambery.

CLUYS-DESSUS, m. 2. od Aigurandy. *Cluys-Dessous*, m. 4. od Argentony, są m. Fr. w Pow. Bityryceńskim.

COARAZE, Baronia Franc. w Pow. Bearneńskim, m. 4. od Pau.

COCHEREL, wieś Fr. w Normandyi, m. 3. na w. od Ebroiki, st. wygraną tu Gieskлина odniesioną nad Krolem Nawarry r. 1364.

CODOGNO, *Cotoneum*, Kotozna, m. Wł. w Xstwie Medyolańskim, Pow. Lodezańskim ku zbiegowi rzek Addy i Padu. Tu r. 1746. Austriacy z placu spędzeni byli.

COESNON, *Coetnus*, Koetna, rz. Fran. wpada w morze przy Pontorsonie.

COETLOGON, lenność *de Haubert*, w Brytani mniejszey,

ktora daie nazwisko jednemu zancnemu Domowi Franc.

COEUVRE, m. Fr. o m. 3. na z. od Swessyjonu z tyt. Xstwa Parostwa

COGNAC, *Coniacum*, Koniak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, z zamkiem pamiętnym przez urodzenie w nim Franciszka I. Prożno r. 1651. od Xcia Kondusza było oblegane. Wodki tu są przednie. Jest w gruncie miłym, i obfitym w wina, nad rz. Charentą, m. 7. na z. od Angulemy, 2. od Jarnaku. Tegoż im. m. Fr. w Piktawii.

COGNI, *Iconium*, Konia, wiel. i dawne M. w Turcyi Az. w Karamanii, rezyd. Beglerbeya. Jest w piękney równinie i żyzney. Obfituje w zboża, leguminy, owoce i bydło. Owce tu znaydują się tak wielkie, iż ogony ich do 30. funtow ważą. Od Satalii m. 60. na w. dł. 51. 30. sz. 37. 56.

COGORETTO, lub COGURETTO, Kaguretta, wieś we Wł. nadm. w Rzepcie Genueńskiej z małyn portem, od Genuy na za. m. 10. st. jest urodzeniem Kryzstofa Kolomba, który wynalazł Amerykę r. 1492.

COIGNY, wieś Fr. w Normandyi z tyt. Xstwa, o m. 2. od Carentan.

COINCY, m. Fr. m. 2. od *Chateau-Thierry*.

COIMBRA, *Conimbrica*, Konimbryka, piękne, st. i wiel. M. Portug. stoł. Prow. Beiry z Bisk i st. Akademią fund. od Dyonizego Krola; zdobią go Katedra wspaniała i rokoszne fontanny. St. Pifarze *de Diego, Paiva, Andrada*, i *Thom. Correa*, ztąd byli rodem. W położeniu jest miłym, obfitym w winnice, ogrody oliwne, owoce. Leży na wzgórcie nad brzegiem rz. Mondegi, ktora go na dwie części dzieli. Od Bragi m. 35. od Porto 24. od Lizbony 36. dł. 9. 48. sz. 40. 10.

COIRE, *Curia Rhetorum*, po Niem. *Chur*, Kur, wiel. i piękne M. Szwajcarckie, stoł. Kraiu Gry-

zonow z Bisk. bardzo dawnym, którego Biskup ma prawo bicia mone-ty, i jest Xciem imperii. Dzieli się na 2. części, mniejsze jest Katol. drugie Protest. Kora ma swoy rząd osobny i prawa szczegolne. Rada składa się z osob 70. z ktorey 15. Senatorow bywa. Leży w rowninie między górami obfitey w zwierzy-nę, i zaolatley winnicami, o ćwierć mili od Renu, 22. od Konstancyi, 21. od Zurychu. dl. 27. 8. sz. 46. 50.

COLSLIN, wieś Fr. w Bryta-nii z tyt. Xstwa, m. 2. od *Pont-Chateau*.

COL, termin Fr. Geogr. są to wąwozy między górami, przez ktore trakty się ciągną. Znaczniejszela *Col d'Aguelle*, przechod z Fr. do Włoch, ktory prowadzi z Gwilletry do *Chateau-Dauphin*. *Col-d'Argentiere*, przechod, z Fr. do Włoch między Margr. Saluceńskim, i Hr. Niceń-*skim*. *Col-de-Limon*, trakt przez Al-py prowadzi z Sospelli, do *Coni*. *Col-de-Tende*, przechod przez Al-py między Piemontem i Hr. Niceń-*skim*, nazwaney od góry leżacey w Hr. Niceńskim.

COLIMA, Kolima, wiel. i bo-gate M. Amer. połu. w Meksyku, stol. Pow. tego im. bardzo wesolego i urodzaynego. dl. 270. 33. sz. 18. 30.

COLIOURE, *Cancoliberis*, *Il-liberis*, Illibera, dawne i mocne M. Fr. w Pow. Ruslylońskim w podgo-rzu Pyreneyskim z małym portem, m. 4. od Perpinianu, 2. od Elny. dl. 20. 45. sz. 42. 31. 45."

COLLE, *Collis*, m. Wł. w Xię-*stwie* Toskańskim w Pow. Flor. z Bisk. Suffr. Florenc. m. 4. na połu. ku z. od Sienny, 10. od Florencyi. dl. 28. 45. sz. 43. 24.

COLIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Brescyi, m. 5. na połu. od Bourgu.

COLMAR, *Collumbaria*, Kol-mar, znaczne M. Fr. w Alfacyi wyż. ktorey jest M. S. Było nie-gdys Cef. Mieyscem jest rządu nay-wyż. i Rady Alfackiey, nadane jest

pięknemi Przywilejami. Lutrzy ma-*ią* tu wolność swey Religii; jest bli-zko rz. Illi, m. 2. od Brisachu, 9. od Bazylei, 14. od Strazburga, 97. od Paryża. dl. 25. sz. 48.

COLMARS, *Collis Martis*, Kollmarya, m. Fr. w Prowancyi, mające prawo deputowania na zjazd Stanow. Leży przy Alpach, m. 8. od Glandawy, 8. od Digne. dl. 24. 30. sz. 44. 17.

COLMENAR, m. Hiszp. w Ka-*stylii* dawney, m. 10. na połu. ku w. od Placencyi.

COLOCHINA, dawne M. Mo-rei nad Golfem Kolochińskim, m. 20. na połu. ku w. od Mizytry, 4. od Cerygo.

S. COLOMBE, *S. Columba*, S. Kolomba, m. Fr. nad Rodanem, na przeci-w. Wienny. Tegoż im. jest Opac. Fr. zakonu S. Benedykta blizko m. Sens, czyniące 6500. liwr. Także *la Colombe*, Opac. Cyfter. fund. r. 1146. m. 2. od Tremouilli.

COLOMBO, *Colombum*, Ko-lomba, piękne i mocne M. na brze-gu zachodnim wyspy Ceylanu w A-*zyi* z dobrą Cytadellą i trzema for-tecami. Po długim oblężeniu wy-darłi go Hollendrzy Portug. r. 1656. i tu rezyduie Gubernator Holl. dl. 98. sz. 7.

COLOMMIERS, *Columbaria*, M. Fr. w gruncie urodzaynym i tłustym, m. 13. na w. od Paryża, 4. od Meaux.

COLONGES, Opac. Fr. m. 2. od Gray.

COLONNA, Kolumna, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej, ktore dala nazwisko fl. familii Kolumnow, od Rzymu m. 6.

COLORNO, *Colurnium*, Ko-lurna, M. Wł. w Xstwie Parmy, ozdobione pałacem dla rozrywki Xię-cia Parmeńskiego. Jest to jedno z mieysc nayroskoźniejszzych we Wł. przez położenia wesoleść, piękno-s-ogrodow, i obfiteść wszytkiego za-lecone. Leży blizko Padu, m. 3. d. Parmy. dl. 27. 50. sz. 44. 54.

COLOURI, *Salamis*, Kohura, wyspa i wieś Grecyi w Golfie Egejskim. Ma około *m.* 25. o *m.* 5. od Aten. Nal. do Turkow.

COMACHIO, *Comacula*, Komakia, *m.* Wł. w itanie Papiezkim, w pow. Ferrarzkim z Bisk. znaczne zakupami solnemi. Wzięte było od wojsk Cesar. r. 1708. ale potym Karol VI. wrocil go Benedyktowi XIII. powietrze tu panuje niezdrowe, przeto nie jest prawie mieszkanie tylko od rybakow. Leży między bagnami zwanemi *Valli-di-Comacchio*, o *m.* 8. na półn. od Rawenny. 11. od Ferrary dl. 29. 42. sz. 44. 40.

COMAYAGA, ob. Valladolid.

COMBELONGUE, Opac. Fr. Premonstr. czyni 2000. lwr. *m.* 2. od Lizer

CAMBRILLE, mała kraina Fr. ktorey mieyscem głównym jest *Franx*.

COMBRONDE, *Opidum Candidobryje*, *m.* Fr. z tyt. Margr. w Arwerni *m.* 3. od Gannaty.

COMO. *Comum*, Koma, *M.* Wł. ludne i mocne w Xstwie Medyolańskim, stol. pow. z Bisk. jest o półmili od dawnego *Comum*. Zdobyte było od Cef. r. 1706. jest oyczyzną Pawła Jowitza, i Innocentego XI. Leży nad jezierzem tego im. o *m.* 11. od Bergamy, 9. od Medyolanu na półn. dl. 26. 32. sz. 45. 45.

COMINES, *Cominum*, zamek i *M.* Fr. w Flandryi nad rz. Lis, ktore należało do Filipa *de Comines*, o *m.* 3 na półn. od Lilli.

COMMIQUIERES, *m.* Fr. *m.* 6. na półn. od Olony.

COMMERCEY, *Commerciacum*, Kommerca, piękne *M.* Fr. w Xstwie Barzkim z tyt. Xstwa i wspaniałym zamkiem wystawionym od Franc. *de Gondi* Kardyn. *de Retz*, w czasie tu jego bawienia. Karol Xzć Lotaryngii kupil go od tego Kardyn. dziedzictwem dla Xcia *de Vaudemont*. Ludwik XIV. ustąpił go z Xstwem razem Xciu Leopoldowi r.

1707. Powrocila do korony Fr. z

Lotaryngią, jest nad Mozą *m.* 5. od Touli na z. od Baru Xiążęcego *m.* 6. na w. od Paryża 60. dl. 23. 15. sz. 48. 40

COMMINGES, *Convenæ*, Konwenneński, pow. we Fr. z tyt. Hr. z sądami, i Bisk. Dany był Krolowi Franc. od Matgorzaty dziedziczki Hrabstwa tego zmarley r. 1443. ma długości *m.* blisko 18. szer 6. leży między Gaskonią, Katalonią i Langwedocyą. Handel tego pow. zależy nawięcey na bydle, mułach, i zbożu. S. Bertrand jest *M.* S.

COMORIN, Komory, Kap w Indyi, w części naybarziziej posunionej ku morzu połwyspy Indyjskiej, ku południowi Malabaru, o *m.* 40. prawie na z. od wyspy Ceylanu.

COMORRE, Komorskie wyspy w Afryce, między Zangwebaryą, i Madegaskarą. Naywiękza z nich jest Komora, ale nie urodzayna, i Angalia. Rządzone są od małych Xiążąt pogan, lub Mahometanow, którzy są holdowniczemii Portugal. mieszkańcy handlują na swe produkta z Portugal. w Mozambice. Bydła maia podobne do Europejskich, dl. 60. sz. 12.

COMPANS, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 3. od Meaux.

COMPEYRE, *m.* Fr. nad Tarną *m.* 1. od Milhaud.

COMPIEGNE, *Compendium*, Kompiegna, *M.* wyspy Franc. z pięknym zamkiem, w którym często rezyd. Krolowie Franc. Zborów kość. 5. tu mianych było. Sławna pod imieniem *Fucelle d'Orteans*, tu w niewolę od Anzł. wzięta była r. 1430. Tu Kardyn. *Richelieu* zawarł związkowy traktat z Holl. r. 1624. Oyczyzną jest Piotra d'Ailly, i Hieron. Hangesta. Zbudowane było od Karola 1ysiego, jest blisko lasu zawierającego około 29000. morgow, bardzo wesolego i wygodnego do polowania *m.* 5. na półn. od Nonony, 8. na z. od Swessyonu, 12. od Bellowaku, 18. od Paryża dl.

29. 41. sz. 49. 24.

COMPOSTELLA, *Brigantium*, Kompostella, fl. M. Hiszpanii. stol. Krol. Galicyi, z Arcybisk. fundowan r. 1120. i Akademią, w kapitule tuteyszej jest Kardynałow kaplanow 7. przez naśladowanie kościoła Rzymskiego. Rynki i gmachy publiczne, kościoły, a ośobliwie Metropolitański, są bardzo wlpniane. Pospolstwo od dawna mniema, że ciało S. Jakoba Ap. tam spoczywa, przeto wielka dotąd zewsząd liczba chrześcianstwa się gromadzi. Wzięte i spalone było przez Almazora Xiążęcia Arabskiego. Ztąd zakon żołnierski S. Jakoba z Kompostelli wziął swoy początek. Leży na kępie uczynioney od rz. Tambry i Ulli, w rowninie miley. m. 35. od Bragi, 55. od Legionu, 101 od Lizbony, 110. od Madrytu, dl. 9. 28. sz. 42. 54.

COMPOSTELLA, nowa M. nowey Hiszpanii w Ameryce poln. w Prow. Xalisco, zbudowane od Nunona Guzman r. 1531. jest o m. 33. na z. od Gwadalaxy.

COMPREIGNAC, o m. 4. na z. od Milhaud.

COMPS, nad Nartabrą m. 3. od Kastellany, są m. Franc.

COMTE, *Comitatus*, ob. Hrabstwo.

CONCARNAU, *Concarneum*, M. Fr. w Brytanii z portem i zamkiem dobrym, m. 4. od *Quimper*.

CONCEPTION, *Conceptio*, Koncepcya, M. Amer. pośd. w Chilli, założone r. 1550. od Piotra *Baldwia*, podbiciela kraiu tego. Ma Bisk. i port obszerny i piękny. Od Indyanow po kilkakroć zdobyte i spuśtoszone było. Obywatele są urodni, mocni, i grzeczni, ale gnuśni, jest miasto nad morzem, w gruncie dobrym, w kraiu obfitym w zboża i wina wyborne, dl. 304. 27. sz. 36. 32.

CONCEPTION, m. nowey Hiszpanii w Ameryce poln. dependue od Audyencyi Gwatymalskiej,

jest nad małą rz. wyżey Porto-Bello.

CONCEZE, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim, m. 7. od Briwy.

CONCHES, *Concha*, Koncha, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. r. 1050. czyniącym 13000. liwr. handel prowadzi znaczny, jest o m. 4. na pośd. ku z od *Evreux*, 13. od Rotomagu, dl. 18. 26. sz. 48. 57.

CONCORDIA, Konkordya, m. Wł. z tyt. Hr. w Xstwie Mirandoli. Oblegane było od wielkiego Przeora Franc. r. 1704. jest nad rz. Sacchią, o m. 2. na z. od Mirandoli. Oyczyzna Rufina dl. 28. 34. sz. 44. 52.

CONCORDIA, m. Wł. zruynowane z Bisk. o m. 12. na z. od Akwilei. Biskup tuteyszy rezyduje w blizkim mieście Porto-Gruaro, dl. 30. 30. sz. 44. 52.

CONCRESAUT, *Concurcalum*, m. Fr. w pow. Biturycyńskim, m. 5. od Briary.

CONDAT, m. Fr. m. 4. od Muraty.

CONDE, *Condote*, Kondea, M. Fr. Niderlandu w Hannonii, z zamkiem, i z tyt. Xstwa, jest to jedno z obronnieyszych miast, ktorego twierdze są dziełem kawalera *de Ville*. Wzięte było od Franc. r. 1676. i otrzymali go traktatem Nimegskim, r. 1678. Leży blizko zbiegu rzek Skaldy i Hainy, m. 5. na z. od Mons, 5. i poł od Tournai, 51. od Paryża, dl. 21. 15. sz. 50. 26. Od tego miasta wzięta nazwisko familia Kondeuszow.

CONDE - SUR - NERAU, Kondea nad Nerallą, m. Fr. w Normandyi, znaczne handlem. Jest nad rz. Nerallą, m. 8. na pold. od *Caen*, 50. na z. od Paryża.

CONDE - SUR - ITHON, lub **CONDEL'EVEQUE**, m. Fr. w Normandyi m. 5. na pośd. ku z. od Ebroidki. Jest wiele innych mieysc we Fr. tegoż im. ktore znaczy zbieg, czyli złączenie się dwoch

rzek.

CONDEON, m. Fr. m. 10. od Saintes.

CONDOM, *Condomium*, Kondom, m. Fr. w Gaskonii, stol. pow. tego im. z Bisk. założonym od Jana XXII. r. 1349. dla niedostatku handlu jest ubogie. Wzięte było i spustoszone od P. Montgomery wodza Protestantów r. 1569. Kondom winien swe założenie dawnemu klasztorowizniefionemu r. 1549. Scipion *Dupleix* ztąd był rodem m. 3. od Naraku. 30. od Burdegali. dł. 18. sz. 44.

CONDRIEU, *Condriacum*, Kondryak, piękne m. Fr. w pow. Lugduńskim, zalecone dobrymi winami, jest blisko Rodanu, m. 3. na połd. ku z. od Wienny, 14. od Walencyi, 7. od Lugdunu dł. 22. 28. sz. 45. 28.

CONFLANS, mały pow. Konflanski w Hr. Roussylońskim, którego jest M. S. *Ville-franche*.

CONFLANS, m. Wł. w pow. Tarentzkim w Sabaudyi, ma tyt. Margr. m. 6. od Montieri nad Isęią.

CONFLANS, *Confluentes*, m. Fr. w Lotaryngii, na pograniczu Fraszkontu, m. 5. na z. od Metz. Jest tego im. nad zbiegiem Marny i Sekwany, wieś ozdobna pałacem Arcybisk. Paryżskiego.

CONFLUENT, *Confluens*, toż jest co zeyście się razem dwóch rz. w jedno koryto.

CONFOLENS, *Confuentes*, m. Fr. nad rz. Wienną na pogram. Marchii i Piktawii, m. 10. od Lemowiki, 12. od Angulemy.

CONI, *Cuneum*, Konia, M. Wł. bardzo obronne w Xstwie Piemontckim z dobrą cytadelą. Poddało się Frauczom r. 1641. i znowu od nich oblegane było ale r. 1691. r. 1706. od niego odstąpić byli przymuszani, r. 1744. w ostatnim razie stoczona była potyczka, iest nad zbiegiem Gessy i Stury, m. 14. na połd. od Turynu, 12. od Pigneroli, 12. od

Finali dł. 25. 20. sz. 44. 23.

CONIMBRIA, ob. Koimbra.

CONLIE, Konlia, m. Fr. mieysce głowne Margr. Lawardyńskiego, zalecone walnemi co tydzień targami m. 4. na połn. ku z. od Mans. W tymże na w. położeniu *Connerai* m. Fr.

CONQUET, *Conquestus*, Konkiet, piękne i bogate nadm. m. Fr. w Brytanii niż. w Kornuwalii z dobrym portem, i wygodnym stanowiskiem dla okrętów, o m. 5. na z. od Bresty.

CONGRES, m. Fr. m. 5. na połn. od Rhodesy z Opac. Sekularyzowanym czyniącym 10000. liwr.

CONSERANS, lub Couserans, *Confforani*, mały pow. Konforański we Fr. w Gaskonii, między Hr. Foix, i Konweneńskim, z Bisk. który po zruynowaniu Konforany przez Bernarda Hrabiego Konweneńskiego rezyd. w S. Lizier.

S. CONSTANCE, nazwiśko strony jedney przyładku dobrej nadziei, sławney wybornemi winami. Ob. Konstancya.

CONSTANTINA, Konstantyna, m. Hiszp. w Andaluzyi z zamkiem na górze, o m. 17. od Korduby.

CONTINENS, termin łac. Geograficzny, znaczy *Ląd*, czyli większą rozległość ziemi, żadnym morzem nieprzerwaney ani rozłączoney. Dzielą Geografowie polpolicie ziemię na dwa lądy *stary*, *inowyy*. Stary zawiera Europę, Azją, i Afrykę, nowy tylko Amerykę, która iezli się, iak niektorzy mniemają, łączy z Azją, ieden ląd tylko byłby prawdziwy.

CONTY, *Contenum*, Konteia, m. Fr. w Pikardyi wyż. z tyt. Xięstwa, który nosi z tąd familia Xząt de Konty będących drugą Liniją domu Kondeuszow. Jest nad Seilą, m. 4. od Ambianu, 25. na połn. od Paryża, dł. 19. 34. rz. 49. 54.

CONVERSANO, *Cuperfanum*, Konwersana, M. Wł. w Król.

Neapol. w ziemi Barfskiej, leży między górami, o *m* 4. od Golfu Weneckiego, 6. od Baru, dł. 34 50. sz. 41. 10.

CONZA, *Consa*, lub *Cempsa*, Konza, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie z Arcybisk. Jest nad rz. Offantą, *m*. 12. od Benewentu, 21. na w. od Neapolu, 13. od Salerny, dł. 32. 55. sz. 40. 50.

COQUIMBO, lub la SERENA, Kokwimba, m. Ameryki połud. blisko rzeki tegoż im. w Chili, wyftawione od Piotra *Valdivia* r. 1544. Mieszkańcy są dobrzy, ludzcy, i obyczajni. Kray obfituje w owoce, kruszce, i metale różne. Pola są zawsze zielone, deszcz tu pada rzadko. Od Anglików pokilkakroć złupione było, dł. 306. 24. sz. 29. 54.

CORBÉIL, *Corbolium*, Korbelia, m. Fr. nad Sekwaną, która ją na 2. ośiąta dzieli, zawiera 4. parafie, Xzję Burgundy prożno ją oblegał, r. 1418. Kalwiniści też od oblężenia ztąd odstąpić przymuszeni byli, ale od Xcia Parmy r. 1590. dobyte było. Jest o 7. *m*. na połd. od Paryża, 3. od Melunu dł. 20. 6. sz. 48. 38.

CORBÉNY, Korbeny, m. Fr. między Laoną i Reims, o *m*. 5. od nich. Znaczne jest relikwiami S. Markowa, do których lud się tu zbiega, dla uzdrowienia wołów pod gardłem wyrosłych, i Krolowie Fr. po koronacyi to miejsce odwiedzają zwykli, r. 776. był tu pałac Krol.

CORBIÉ, *Corbeia*, Korbeia, m. Fr. w Pikardyi z fl. Opac. Bened. czyniącym 65000. liwr. wzięte było od Hiszp. r. 1636. ale Ludwik XIII. odebrał go r. tegoż Ludwik XIV. zrzucił go razal r. 1673. Jest nad Somną *m*. 4. na w. od Ambianu, 30. od Paryża dł. 20. 10. sz. 49. 54.

CORBIERES, dolina Fr. w Langwedocyi, pamiętna, iż tu Fr. w wieku osmym w pień Saracenów wycieli. Jest z Arony Aletu.

CORBIGNY, *Corbintacum*, Korbiniak, m. Fr. w pow. Niwerneńskim, z Opac. Bened. ktore czyni 7000. liwr. *m*. 5. od Clameci.

CORBON, m. Fr. *m*. 2. od Mortagne.

CORDES, m. Fr. nad rz. Ceroną, liczy 800. dymow, *m* 4. od Alby; inne tego im. *m*. 9. od Toulozy.

CORDILIERES, ob. Andes. CORDOUAN. fl. wieża Korduańska z latarnią morską we Fr. przy uściu Garumny. Wieża ta Architektury jest przedziwnej; odnowioną była od Ludwika XIV. r. 1665. dla oświecenia okrętow, i obwarowania, aby nie wpaadały na piaski, ktore są przy uściu Garumny o *m*. 22. od Burdegali.

CORDOVA, *Cordoue*, *Corduba*, Korduba, dawne wielkie i mocne M. Hiszp. w Andaluzyi z Bisk. ozdobione wielkimi i pięknymi gmachami publicznymi, wzięte było r. 170. Hegiry od Abderama Generała Maurów. Ferdynand Krol odebrał go niewiernym w wieku 13tym. Jest w gruncie żyznym, i w okolicy pełnej sadow cytrynowych, pomarańczowych, i winnic przednich. Ztąd najlepsze konie Hiszpańskie wychodzą. Oyczyzną jest obydwoch Senekow, Lukana, Jana Sepulwedy, Ferdynanda z Korduby, Ludw. Gongory, i Kardyn. Toleta. Leży nad Gwadalkiwirą *m*. 28. od Sewilli, 34. od Malagi, 70. od Madrytu, dł. 13. 48. sz. 37. 42.

CORDOVA, nowa Korduba, M. Amer. połd. w Paragway, z Bisk. ktorego jest rezyd. o *m*. 70. od S. Jago.

CORFOU, Corinthus, ob. pod literą K.

CORI, *Coria*, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej, *m*. 4. na połd. od Palestryny.

CORIA, *Corium*, Korya, m. Hiszp. w Krol. Legionu z Bisk. jest nad rz. Alaganą *m*. 10. od Placencyi, 10. od Alkantary.

CORME-ROYAL, m. Fr. w Santonii, o m. 3. od Saintes.

CORMELLES, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr. Jest nad rz. Kaloną, m. 2. od Lisieux.

CORMERY, *Cormeriacum*, Kormeryak, m. Fr. w Turonii w położeniu miłym nad Indrą, m. 3. od Turony, z Opac. ktore czyni 4000. liwr. Oyczyzna Joach Periona.

CORMICY, w Szampanii, m. 4. od Reims. *Cormolain*, m. 3. od S. Lo. *Corné*, m. 3. od Andegawy. *Corneillan*, m. 2. od Aire, są nikiemne m. Fr.

CORNET, forteca wyspy Gernesy, należy do Anglikow.

CORNETO, *Cornuetum*, Kernet, m. Wł. w Patrimonium S. Piotra z Bisk. dependującym od Papieża. Jest nad Martą, o m. 1. od morza, 8. od Witerbu, 15. na połn. od Rzymu.

CORNEVILLE, Opac. Fr. August. czyni 6000. liwr. w Normandyi, m. 2. od Pontaudemery.

CORNWALL, *Cornouaille*, Kornubi, Kornuwallia, Prow Angiel. nadm. mająca w około m. 50. a łanow ziemi 960000 wysła 2. Deput. na Parl. Doliny tej Prow. obfitują w zboże i pastwiska; góry w kruszce cynowe i miedziane, w zwierzynę różną a obołwie Bekassy. Tu największy jest w Angli. na Saldyny połow. Obywatele są mocni i odważni. Egbert Krol Angiel. pierwszy tę podbił Prow. r. 809. Lancelston jest iey M. S.

CORNOAILLES, *Corisopitum*, *Cornu Gallia*, Kraina Fr. w Brytanii, ktora zawiera Diec. Kwimperską.

CORNUS, m. Fr. m. 4. od Kadurku.

COROGNE, *Coruna*, *Coruni*, Koruna, bogate i mocne M. Hiszp. nadm. w Galicyi, z zamkiem i portem bardzo obfzernym, obronnym dwoma Cytadellami. Daie się tu widzieć wieża stara zbudowa-

na od Rzymian. Koruna jest na małym połwyspie, m. 6. od Betanzos, 15. od Kompostelli. dl. 9. 20. sz. 43. 20.

CORON, *Corona*, Korona, dawne i mocne M. Morei, nad Golefem Korońskim, w Prow. Belwedrze. *Leon Veteran*, rozbojnik morski Genueski dobył go r. 1204. i tegoż r. poddało się Wenetom. r. 1498. wzięte było od Bajazeta II. a odzyskane od Xcia Doryi r. 1533. Znowu gdy powrocilo pod moc Turkow, zdobył go Francisz. Morosini r. 1685. i potym go odebrali Turcy. Jest o m. 6. od Modony na połn. ku w. od Mistry 15. dl. 39. 40. sz. 36. 55.

CORPS, m. Fr. w Delfinacie, o m. 9. od Grenobli.

CORREGIO, *Corregium*, piękne i wesołe m. Wł. stol. Xstwa tegoż im. należącego do Xcia Modeskiego, ozdobione pięknym zamkiem. Poddało się Xciu Eugeniuszowi r. 1746. Oyczyzną jest śl. malarza Antoniego z Corregium, m. 4. na połn. ku z. od Modeny, 3. od Reggio. dl. 28. 20. sz. 44. 45

CORREZE, m. Fr. w Lemo-wiceńskim, m. 3. od Toulli.

CORSICA, ob. Korfyka.

CORSSE, m. Fr. nad Ligerą, m. 3. od Andegawy.

CORTA, *Cenestum*, Ceneszt, M. Wł. na wyspie Korfyce z Kollegium, i mocnym zamkiem w śrzodku wyspy. Jest rezyd. Bisk. Aleryjskiego, o m. 11. na połud. ku z. od Bastyi, 10. od Calvi. dl. 26. 55. sz. 42. 12.

CORTONA, dawne M. Wł. w Xstwie Toskańskim w Pow. Florenckim z Bisk. i śl. Akad. Oyczyzna Piotra Beretyna, śl. malarza. Jest na górze, o m. 13. na połud. ku w. od Sienny, 8. od Peruzyi. dl. 29. 37. sz. 43. 18.

CORVO, wyspa Krucza, jedna z Azorow najbardziej ku północy leżąca. Ma m. 3. w około; jest z zamkiem dobrym i z portem, na

połn. wyspy *de Flores*.

COS, wyspa. ob. Stanchio.

COSENZA, *Consentia*, Kofen-za, znaczne M. Wł. z zamkiem dobrym i Arcy Bisk. stoł. Kalabrii dalszey w Krol. Neapolitańskim. Oyczyzna Jana Grawiny. Jest w równinie żyzney nad rz. Grata, *m.* 4. od morza, 12. na połud. ku z. od Rossano, 60. od Neapolu. dł. 34. 10. sz. 39. 23.

COSNAC, *m.* Fr. w Santonii nad Garonna, *m.* 7. od Saintes.

COSNE, *Condote*, *m.* Fr. nad Ligerą, *m.* 6. na połud. od Gieny.

COSSANA, *Coffia*, ob. Cafano.

COSSE, *m.* Fr. w Pow. Andegawskim, *m.* 4. na połud. od Lawali.

COSTARICCA, *Ora dives*, Brzeg bogaty, Prow. Ameryki północney w nowey Hiszp. dependuie od Audiencyi Gwatyńskiej. Ziemia jest uboga i niepłodna, ale w bydła obfituie wielkie i opasłe. *Carthagago* jest tey Prow. M. S.

COSTE, termin Geograf. Fr. po Łac. *Littus*, po Pol. Brzeg, zowią się tak poduadm. Prowincye, ob. ie pod dodaniem sobie szczególni nazwiskami.

COSTE-ROTIE, nazwisko nadane brzegowi Prow. Delfinatu wyżey Walencyi i Thainy, gdzie dobre zbierają wina.

COTENTIN, Pow. Konstantyceński w Normandyi niż. nad morzem Brytańskim, obfity w pastwiska, trzody liczne i konie wyborne. Obywatele są dowcipni, roztropni i pracowici. *Coutances* jest M. S.

COTIGNAC, Kotyniak, *m.* Fr. w Prowancyi, zalecone dobrymi konfiturami, *m.* 2. od Barioli.

COUBERT, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Paryża.

COUCY, *Codicium*, *m.* Fr. w Pow. Lańskim, śl. ruiną zamku zbudowanego od dawnych Panow *de Coucy*, odnowionym i powiększonym od Ludwika Xcia Au-

reliańskiego brata Karola VI. Krola Fr. Ma sady, leśnictwo i skład soli: zwane jest także *Coucy-le-Chatel*, *o m.* 5. od Laony na z. od Swelfyonu 3.

COUHE, *m.* Fr. w Piktawii, *m.* 7. od Poitiers.

COULANGES - LES - VI-NEUSE, *Colonia Vinosa*, *m.* Fr. *m.* 3. na połud. od Antyziodoru śl. dobrymi winami. *Coulanges*, nad Yonna jest *o m.* 2. od Clamecy. *Coulans*, *m.* Fr. z tyt. Baronii i z zamkiem, *o m.* 3. od Mans. *Coulomb*, Opac. Bened. *m.* 4. od Kartuty, czyni 11000. liw.

COULONCHE, w Normandyi, *m.* 3. od Domfrontu. *Coulanges*, w Piktawii, *m.* 4. od Fontenay. *Coulons*, w Pow. Biturycyńskim, *m.* 3. od Gieny. *Courbeville*, *m.* 3. od Lawali, są małe *m.* Franc.

COVOLO, Kowolo, znaczna forteca w Hr. Tyrolu, która przechodu broni z Niemiec do Włoch. Jest wielkiej wagi. Artyllerya, żywności i żołnierze wciągani być do tey fort. zwykli za pomocą pewney machiny.

COURBIERES, Włość mała w Prowancyi, *m.* 2. od Manolki.

COURBONS, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 1. od Digne, i *Courcy*, z tyt. Margr. *m.* 2. od Pithiviers.

COURDIEU, Opac. Fr. Cyster, *m.* 5. od Orleanu, czyni 5000. liwr.

COURGIS, *m.* 2. od Antyziodoru, *Courle*, *m.* 6. od Thouars, *Courmonteral*, *m.* 2. od Montpelier. *Cournillon*, *m.* 5. od Nyons. *Coursan*, *m.* 1. od Narbonne. *Courson*, *m.* 5. od Rupelli. Inne w Burgundyi z tyt. Hr. *m.* 4. od Antyziodoru. *Courtanavaux*, w Pow. Cenomańskim z tyt. Margr. *m.* 5. od Vendome, są nikczemne *m.* Fr.

COURTENAY, *Curtiniacum*, *m.* wyspy Fr. w Pow. Gatyneńskim, śl. przez swych dziedzicow, *m.* 6. od Sens, 24. od Paryża. dł. 20. 45. sz. 48. 1.

COURTESON, m. Fr. w Xięstwie Arauzykańskim, *m.* 1. od Orange. Oyczyna Sauryna.

COURTISON, m. Fr. w Szampanii, *m.* 2. od Chalons.

COURTOMER, m. Fr. z zamkiem i tyt. Margr. w Normandyi, *m.* 2. od Seezy.

COURTRAY, *Corturiacum*, Korturyak, dawne M. i Kasztel. w Flandryi Aufr. Ludwik XIV. zdobył go i zruynował r. 1683. Jest nad rz. Lis, *m.* 4. od Lilli na półn. ku w. od Paryża 56. dł. 20. 58. sz. 51. 51.

COURVILLE, *m.* 3. od Karnty. *Coursana*, z Baronią w Lotaryngii, *m.* 3. na w. od Baru. *Courzieux*, *m.* 4. na z. od Lugdunu, są m. Franc.

COUSSEY, wieś z tyt. Hr. *m.* 1. od *Neuchateau*.

COUTANCES, *Constantia*, Konstancya, dawne i znaczne M. Fr. w Normandyi stol. Powiatu, z Bisk. ozdobne Kościołami, ofobliwie Katedrą wspaniałą. Jest blisko morza, *m.* 5. od *S. Lo*, 16. od *S. Malo*, 9. od *Avranches*, 71. od Paryża. dł. 16. 12. sz. 49. 2. 50."

COUTERNE, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. od Domfrontu.

COUTHENAS, wieś Fr. *m.* 2. od Montbellard, st. źródłami wody słoney, i górą kamienia łupalnego.

COUTRAS, *Corterate*, m. Fr. nad rz. Dordogną, *m.* 4. na półn. ku w. od Liburny, pamiętne wygraną Henryka IV. r. 1587.

COUTURE, Opac. Bened. w Diecezyi Mańsktey, czyni 15000. liwr.

COUTURELLE, wieś w Artezji z tyt. Margr. *m.* 3. od Dourlens.

COUVERTOIRADE, m. Fr. 5. od Milau.

COUVONGES, zamek w Xięstwie Barckim we Fr. *m.* 2. od Baru.

COYAC, m. Hifzp. w Diec. O-wiedańskiey, st. mianyma tu zborem

Kościel. r. 1050.

CRANSAC, wieś Fr. *m.* 6. na półn. ku z. od Rhodezy. St. wodami mineralnemi skutecznemi na ztwardzenia.

CRAON, zamek i Xiśtvo w Lotaryngii, *m.* 1. od Lunewilu, przedtym zwane *Haden villers*.

CRAONNE, m. Fr. *m.* 4. od Laony.

CRAPONNE, m. Fr. w Arwernii, *m.* 5. od Puy. Toż jest nazwisko kanału rz. Durancyi, który służy do uprawy rol Powiatu *Crau*.

CRATO, Krata, m. Portug. w Estremadurze z zamkiem, niegdys było Przeorstwo Maltańskie, ale teraz przyłączone jest do Korony, *m.* 4. na z. od Portalegry.

CRAU, Pow. Kraweński w Prowancyi między Rodanem, i Sławem Berry, w gruncie kamienistym. Tegoż im. rz. we Fr. wpada w morze śródziemne przy Agdzie.

CRAVAN, *Crevenum*, Krawana, m. Fr. w Burgundyi nad zbiegiem rz. Kury z Yonną. St. jest stoczona bitwą między Franc. i Anglikami r. 1423. Jest w gruncie żyznym, i w wina obfitym. Od Antyziodoru, *m.* 4. od Awalony 5. od Paryża 35. dł. 21. 15. sz. 47. 42.

CREANCES, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. od *Coutances*.

CREANGE, Marg. udzielne, zawarte w Lotaryngii, o 7. *m.* na w. od Metz.

CRECI, *Creciacum in Pontivo*, Kresy, dawny Pałac Krol. Fr. w Pikardyi, st. zwiedziona tu potyczką Anglikow z Franc. pod Filipem Walezynuszem r. 1346. Jest o *m.* 4. od Abbewilli, 12. od Ambianu, 40. na półn. od Paryża. Tegoż im. *m.* 3. od Meaux, inne o *m.* 2. od Sweslyonu, także nad rz. Serrą, *m.* 3. od Laony.

CREIL, *Creolium*, m. wyspy Franc. o *m.* 2. od Senlis, 12. na półn. od Paryża. dł. 20. 8. sz. 49. 13.

CREME, *Crema*, Krema, m. cne m. Wl. w Państwie Weneckim. stol. Pow. Kremasku z Bisk. zalo-

żonym r. 1579. Należy do Wene-
tow od r. 1428. Jest nad rz. Seryą, *m.*
8. na półn. od Placency, 8. od Kre-
mony, 10. od Brescyi, 9. od Medyola-
nu. dl. 27. 25. sz. 45.

CREMIEU, Kremiak, *m.* Fr.
w Delfinacie, o *m.* 1. od Rhodanu,
6. od Lugdun.

CREMONA, Kremona, znaczne,
dawne i obronne M. Wł. w Xłtwie
Medyolańskim, stol. Pow. tegoż im. z
zamkiem dobrym i Bisk. Xzę Euge-
ni prozuo się o zdobycie jego na
Franc. pokusił, Marzałka jednak
Franc. *de Villeroy* z pośród Forte-
cy zabrał w niewolę, r. 1702. a
przez kapitulacyą r. 1717. i Miasto.
Oczyzną jest Hieron. Widy. Leży
w równinie bardzo miłej nad Pa-
dem, o *m.* 12. na półn. ku z. od
Parisy, 6. od Placency, 11. od
Brescyi, 15. od Mantuy, 11. od Me-
dyolanu. dl. 27. 30. sz. 45. 8. Kre-
monencki Powiat położony jest mię-
dzy Xłstwem Parmeńskim, Man-
uańskim, Brescyaną, Kremaskiem, i
Lodezańą w Xłtwie Medyolańskim.
Zyżny jest w wina i owoce. Nal.
do Domu, Austr.

CRESCENTINO, *Crescenti-
num*, Krescentyna, *m.* Wł. w Xłtwie
Piemonckim nad Padem. Wzięte
było od Franc. r. 1704. i odebrane
od związkowych 1706. Jest o *m.* 8.
od Turynu, 7. na połud. ku z. od
Kazali.

CRESPY, *Crispitiacum*, *m.*
Wyspy Franc. stol. Pow. Walezyi-
skiego, z sądami. Jest o *m.* 5. na
połud. od *Compiègne*, 13. od Pary-
ża. Tegoż im. *m.* 2. od Laony. *Cres-
pin.* *m.* 2. od *Condé*; także blisko
Sweftyonu, są Opac. Franc.

CREST, *m.* r. r. w Arwernii bliz-
ko Alliiery, *m.* 4. od Klermontu. Te-
goż im. w Delfinacie nad rz. Dro-
mą, *m.* 6. od Walencyi. Także O-
pac. Fr. Cyfter. czyniące 9000. liwr.
m. 6. na półn. od Langres.

CRETA, ob. Kandya.

CREVECOEUR, Krewekier,
fort. Niderlandu w Hollandyi nad

Mozą, o półtory mili od *Bois-le-
Duc*. Wzięta jest od Franc. r. 1672.

CREVECOEUR, *m.* Fr. w
Pow. Kambrozkiem nad Skaldą. Jest
blisko miejsca tego, gdzie było da-
wniej *Vnciacus*, fl. wygrana Karo-
la Martella r. 717. Tegoż im. *m.* Fr.
w Pow. Bellowiceńskim, zalecone
dobrą fabryką materyi. Ma tytuł
Margr.

CREUILLY, *m.* Fr. *m.* 2. na
w. od Bayeux.

CREUSE, *Crofa*, Kreza, rz.
dosyć znaczna we Fr. wypływa z
Marchii, i łączy się z rz. Wienną.

CRUEL, w Normandyi, o *m.* 2.
od Eu. *Criquetot*, tamże *m.* 3. od
Fekampy. *Crog*, *m.* 4. na połud. od
Aufance, są małe *m.* Franc.

CROISIC, Port morski w Bry-
tanii, o *m.* 3. na półn. od uścia Li-
gery, 102. od Paryża.

CROIX-S.-LEUFROY, *m.*
Fr. w Normandyi, z tyt. Baroni
Opac. Bened. które czyni 9000.
liwr. *m.* 2. od Ebroiki.

SAINTE-CROIX, nazwisko
wielu Opactw we Fr. w Quimper-
lay Bened. czyni 8000. liwr. w
Burdegali czyni 15000. liwr. &c. ob.
Heiligen-Kreutz, Santa Cruz.

S. CROIX, *Santa Crux*, S.
Krzyża wyspa w Amer. półn. ie-
dna z Antyllskich. Wzdłuż ma mil
22. wszędy więcey nad 4. lub 5.
Grunt tu jest dobry, i bardzo spolo-
bny. Przerzyna go wielka liczba
rzek. W niektórych porach roku
panuje tu powietrze niezdrowe, dla
wielkich płaszczyn. Znaydują się na
tey wyspie 3. porty dobre. Francu-
zi posiadający ją przedali Dunczy-
kom, którzy wystawionym zam-
kiem ubelściczyli r. 1735.

S. CROIX, *m.* Fr. w Alfacyi,
m. 5. od Ensisheim.

CROIX-DE-ROCHEFORT,
m. 4. od Andegawy. *Crolles*, *m.* 4.
od Grenobli. *Cromont* w Pikardyi
m. 3. od Abbevilli są liche *m.* Fr.

CROTONA, *Croto*, Krotona,
dawne M. Wł. w Krol. Neapol. nad
Gol-

Golfem Tarenckim z Bisk. i Cytadellą. St. Milon Krotoneńczyk ztąd był rodem, od S. Seweryny na pold. *m.* 5. dł. 305. sz. 39.

CROTOY, m. i forteca Fr. w Pikardyi nad uściem Sommy. Twierdze tego zniszczone były, *m.* 5. od Abbewilli, dł. 19. 20. sz. 50. 15.

CROUPIERE, w Arwernii nad Dorą *m.* 2. od Thiers *Crony*, blisko Fertè-Milon. *Crouzille*, o *m.* 7. od Lemowiki. *Crouzet*, o *m.* 4. na połu. ku z. od Roanny, są m. Franc.

CRUSSOI, zamek Fr. w pow. Wiwarcuskim o *m.* 3. od Tournony, od którego zbaczną familia Franc. wzięta nazwisko. *Crusy*, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 3. od S. Pons. *Cruzy*, o *m.* 3. od Tonnerry.

CUBA, Kuba, wiel. wyspa Amer. północney przy wniścju do Golfu Meksykańskiego, długa około *m.* 250. szer. 35. Odkryta była od Krzysztofa Kolomba, r. 1494. obfituje w kuropatwy, synogarlice, papugi, kruszce niegdzie złote, tabakę i cukier. Kraj jest gorzyzty i nieurodzajny. Należy do Hiszp. od których jest zamieszkały, właściwych obywatelów niemasz już prawie żydnych. Angl. r. 1760. opanowali byli część Kuby, ale wrocili ją traktatem Wersalskim, r. 1763. Hawana jest w niej *M.* S.

CUBLANC, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim *m.* 4. od Briwy. *Cucg*, m. Fr. w Langwed. *m.* 4. od Kastry.

CUCE, zamek Fr. z tyt. Margr. blisko Rennes

CUDNOW, *M.* Pol. w Woi. wołyńskim. w dzieiach Pol. pamiętne zwycięstwem woysk Polskich pod Stanisł. Potockim i Jerzym Lubomirskim Hetmanami Kor. odniesionym nad Moskwą, gdzie nieprzyjaciela na 36000. padło. Jest od Dubna o *m.* Pol. 22. od Berdyczowa 4.

CUENZA, *Concha*, Kuenza, *M.* Hiszp. w kastylii nowej, stol.

pow. Sferry z Bisk. Alfons IX. zdo był, ią na Maurach. Wzięte było o i Mylorda Peterborugha, ale od Xcia Berwick mimo żwawego obroru odebrane zostało. Tu się rodzili Ludwik Molina, i Alwarcz Albornor. Jest nad rz. Xukarą, *m.* 32. na w. od Toledu, 31. od Madrytu. dł. 15. 56. sz. 40. 10. Tegoż im. jest *M.* w Amer. pold. w Peru, o *m.* 6. na pold. od Kwito.

CUILLE, o *m.* 7. na połu. ku z. od Chateau-Gentier. *Cuizeaux*, w Diec. Lugduńskiej *m.* 10. od Chalons. *Culant*, o *m.* 5. na w. od Karnuty, są m. Franc.

CULHAT, m. Fr. w Arwernii nad Allierą, o *m.* 4. na w. od Riomy.

CUMANA, Kumana, *M.* Ameryki pold. w ziemi tegiej, stol. Prow. tegoż im. ktorey brzegi odkryte były od Alfonsa z Ojedy i Ameryka Wespucyusza 1499. Nal. do Hiszp. dł. 314. sz. 9. 46.

CUMIERES, m. Fr. nad Marną, zające winami o *m.* 1. od Epenay.

CUPERTINO, Kopertyn, m. Wł. w Krol. Neapol w ziemi Otracckiej, o *m.* 3. od Nardo. Oyczyzna S. Jozefa z Kopertynu.

CURE, *Chora*, Kura, rz. Fr. ktora w Krawanty mieście łączy się z Yonna.

CURSOLARES, wyspy Kurfolary w Gecyi oblane odnogą Lepańską, jest ich 5. są małe nieurodne i niemal opuszczone. Dawniej zwane były *Echinades*, pamiętne są zwycięstwem odniesionym od Jana Austryjaka na Turkach, r. 1571.

CURVAT, m. Fr. w Langwedocyi o *m.* 5. od Alby. *Curzay*, z tyt. Margr. o *m.* 5. od Poitiers.

CURZOLA, *Corcyra Nigra*, Kurzola, wyspa Golfu Weneckiego przy brzegach Dalmacyi, długa około *m.* 3. z małym *m.* tegoż im. i z Bisk. Suffr. Raguzañskiego. Należy do Wenetów, dł. 34. 50. sz. 43. 6.

CUSSAC, w Piktawii, o *m.* 2. od Rochebournart, i *Cisset*, w pow. Burbouńskim z fl. Opac. Mni-
szek o *m.* 7. na półn. od Roanny, są
m. Franc.

CUVES, m. Fr. w Normandyi
o *m.* 4. od Avranches. *Cuvilly*, w
Pikardyi, o *m.* 3. od Montidiery.
Cuxac, m. Fr. w Langwedocyi o
m. 2. od Narbouny.

CUYO, ob. Chiguitos.

CYKLADY, *Cyclades*, są to
wyspy na Archypelagu, tak w rząd le-
żące, iż koło czynią; zkąd mają
Greckie nazwisko, od słowa zna-
czącego *Kolo*. Są na północ Kan-
dyi, w środku ich jest wyspa Delos.
Zostają pod pan. Turkow.

CYPR, *Cyprus*, wielka wyspa
w Azji na morzu śródziemnym,
niegdyś zawierała 7. Krolestw; dłu-
go w rękach Persow, Egipcyanow,
na koniec w mocy zostawała Sara-
cenow, którym od Rycharda I. Kro-
la Angiel. w czasie krucyat, r. 1189.
wydarta była, potym dostała się
Wenetom, r. 1458. na tych zaś
r. 1571. zdobył Selim II. Cezarz
Turecki. Obfituje w wszelkie po-
trzeby i wygody, iż bez innych
kralow obeysć się może. Wydaie
wina przednie, cukier, owoce &c.
Kurdybanu bardzo wiele wychodzi.
Nikozya jest M. S.

S. CYPRIEN, m. Fr. o *m.* 4.
od Sarlaty, tegoż jest im. Opac. w
Poitiers.

S. CYR, ob. Cir.

CYTHERA, ob. Cerigo.

CZACKA-THURN, plac
obronny w Styryi niż. na pograni-
czu Węgier, oblegany od Węgrzy-
now buntowniczych, r. 1704. Leży
między rz. Muerą, i Drawą. Wina
Czakaturskie są bardzo zalecone, *m.*
16. na półd. ku w. od Gratzu, 40.
od Wiednia dł. 34. 4. sz. 46. 24.

CZACZANIE, m. Pol. w
Woi. Braclawskim dosyć znaczne,
od Bercad na półd. *m.* 2.

CZARNAWCZYCE, m.
Pol. w Woi. Brzeskim Litt. znaczne

pałacem, i pięknym ogrodem Xżąt
Radziwiłłow, o *m.* 3. od Brześcia,
24. od Warlżawy.

CZARNKOW, m. Pol. w Woi.
Poznańskim nad rz. Noteczem, o *m.*
1. od Santoka.

CZARNOBYL, m. Pol. w
Woi. Kiiowskim, dosyć znaczne, do-
mu Chodkiewiczow. jest nad rz.
Prypecią przy uysciu rz. Uszy, od
Kiiowa na półn. *m.* Pol. 36.

CZARNOKOZIENICE,
m. Pol. w Woi. Podolskim, bogate
znajdującym się w gruntach swych
alabastrem i marmurem, od Ka-
mieńca na z. *m.* Pol. 3.

CZARTKOW, małe m. Pol.
w Woi. Podol. od Trembowli na
półd. *m.* 3.

CZARTORYSK, m. Pol. z
zankiem, w Woi. Wołyńskim, nie-
gdys Xstwo, od ktorego podobno
wielka familia Xżąt Czartoryskich ma
nazwisko, jest nad rz. Sterem, od
Łucka na półn. *m.* 17.

CZASŁAW, *Czaslavia*, m.
Czeskie stol. cyr. tego im. fl. gro-
bem Jana Zycki, i wygraną tu Kro-
la Pruskiego odniesioną nad Austr.
r. 1742. dnia 17. Maia, jest nad rz.
Krudemką o *m.* 17. na półd. ku w.
od Pragi, dł. 33. 18. sz. 46. 24.

CZĄSUSY, m. Pol. w Woi.
Mściławskim, między Czarusami i
Szyzowem za Zygmonta I. r. 1514.
Moskale na głowę porażeni byli.

CZASNIKI, m. Pol. w Woi.
Połockim, pamiętne wygraną w oysk
Litewskich nad Moskalami r. 1564.
odniesioną w stoczony potyczce tu
w pobliskości na polach Iwańskich.
Jest nad Ulą rz. od Uly miasta na
półd. *m.* 3. od Połocka 10.

CZCHOW, m. i pow. w Woi.
Krakowskim z sądami ziemskimi,
z kasztelanią i starostwem niegro-
dowym. Teraz pod pan. Aust. w
pow. Wiśnickim, jest nad Dunay-
cem *m.* 2. od Wiśnicy, 3. od Kra-
kowa.

CZEHRYN, m. Pol. w Woi.
Kiiowskim nad rz. Tasińną, małe

osiadłe, jest Stwo niegrod.

CZĘ. CHY, *Bohemia*, Krol. Europeyjskie, gran. na poł. z Misłnią i Luzacyą, na w. z Szląskiem i Morawią, na półd. z Austryą, na z. z Bawaryą, jest wkształt figury owalney; ma długości *m.* 80. szer. 60. kray jest bardzo żyzny, obfity w zboże, szafran i chmiel, z ktorego robione tu wyborne piwa wielki im czynią odbyt. Znayduią się minery srebrne, cynowe, i ołowiane, często i dyamenty, iako naywięcey kamieni drogich. Ma liczne trzody bydła, i gęsi wiele, ktorych pierza obcym przedaie. Czechowie, są słuszni, urodni, i dowcipni. Język ich pochodzi z Słowieńskiego. Religia pannie katolicka. Rz. Moldawa przedziela Czechy na wschodnie i zachodnie. Te się zaś dzielą na 9. cyrkułow, czyli małych Prow. Praga jest *M. S.* Niepotrzeba niejszać Czech z Prowincjami im przyległemi, ktore są Morawia, Luza-cya, i Szląsk. Przez długi czas miało to Krol. własnych Krolow, z ktorych Waclaw był razem Krol'em Pol. po śmierci Ludwika II. Krola Czeskiego. Tron ten r. 1526. przeszedł do domu Austryackiego, z ktorego Ferdynand I. Cef. miał za sobą Annę siostrę Ludwika II. Potomność Ferdynanda I. posiadała go do r. 1618. w ktorym po Macieju Cef. gdy Korona Cefar. spadła na drugą linią familii Aufr. Czechy ofiarowały tron Fryderykowi Elekt. Reńskiemu, co wszczęło wojnę lat 30. Utrzymał się dom Aufr. do Karola VI. r. 1740. ostatniego z tey familii. Po ktorym obiał Karol Albert Elekt. Bawarski, który lubo był wspierany od Francyi, dom iednak Aufr. na Tron Czeski powrocil, i do tychczas do niego należy; odmieniony rząd przyniosł to w korzyści Krol. Czeskiemu, iż chłopstwo z ostatniey tu wvdźwignął niewoli.

CZFREIA, *m. Pol.* w *Woi.* Witebskim, jest nad rz. Ulą.

CZEREMISSY, *http://rain.org.pl/* Narod

Tatarow osiadłych na połn. Wolgi w Moskwie, ktorzy są wszyscy prawie poganie.

CZERKASSY, *m. Pol.* *Woi.* Kiiowskim, na pograniczu Moskwy z Stwem i zamkiem. Jest nad rz. Dnieprem, dł. 50. 40. sz. 49.

CZERNIECHOW, *M. S.* w *Woi.* Woiewodz: Czerniechowskiego, ktore podbite za Zygmonta III. przyłączone do Korony za Władysława IV. było, a za Jana Kazimierza wrocilo się pod pan. Moskiewskie, tytuł się tylko przy Polfcze został. Herb iego jest Orzeł o dwóch głowach, dzieli się na powiat Czerniechowski i Nowogrodzki, ma *Woie-*wodę Kasztelana i Stwo grad. tegoż im. Seymikuie teraz w Włodzimierz, obiera 4. Posłow, 2. Dep. i 1. Kommissarza. Miasto jest dosyć obronne, leży nad rz. Deszną, od Kiiowa na połn. *m. Pol.* 25. dł. 59. 58. sz. 51. 20.

CZERNIOWCE, *m. Pol.* w *Woi.* Podolskim dosyć znaczne nad rz. Czeremosą, od Sniatyna *m. Pol.* na w. 3.

CZERFSK, *m. Pol.* w *Woi.* Mazowieckim, stol. swey ziemi, niegdyś obronne, dziś zruynowane, było stolicą Xżąt Mazowieckich. Ziemia Czerfska zawiera 4. pow. Czerfski, Groiecki, Warecki, i Garwoliński; ma Kasztelana wielk:szego, Starostę, i sądy ziemskie. Seymikuie w Czerfsku, obiera 2. Posłow i 2. Deput. Czerfsk jest nad Wisłą od Warszawy *m.* 5. dł. 39. 28. sz. 51. 58.

CZERWIENSK, *Opac.* Kannon. regnl. S. Augustyna w ziemi Wiszogrodzkiej.

CZERWONOGROD, *m. i Pow.* w *Woi.* Podolskim z stwem Niegrodowym.

CZĘSTOCHOWA, albo *JASNA GORA*, *Clarus mons*, *M. Pol.* w *Woi.* Krakowskim, mieysce wstawione cudami Maryi Panny, ktorey tu byłoisł jest bardzo bogaty i

wspniali, fund. z Klasztorem Paulinow od Bolesława Xcia Opolskiego r. 1389. R. 1655. atakowali Szwedzi fortecę Częstochowską, ale z klęską odstąpić musieli. Na utrzymanie tej fortecy wyznaczyła Rplta Stwa Brzeznickie, Kłobuckie, i Dąbowiec. utwierdziła zaś ie Kon- stytucya Seymu r. 1764. i nakazała aby Kōmmandant tej fortecy był Szlachcic i Katelik, i zdawał sprawę Kommissyi Wojskowej o iey stanie corocznie. Jest nad rz. War- tą od Krakowa o m. 20. dł. 36. 50. f. 50. 48.

CZŁUCHOW, m. i Pow. w Woi. Pomorskim, z Stwem teraz, pod pan. Pruskim. Jest nad rz. Brdą.

CZONGRAD, m. i Hrabstwo Węgier niż. o m. 8. na połn od Segedynu, nad zbiegiem Cisy i Keresy.

CZORSTKOW, m. w Woi. Podolskim, jest nad rz. pod pan. Austr. w dystrykcie zaleszczyckim, od Trębowli na połud. m. 4.

CZORSZTYN, m. Pol. w Woi. Krakowskim z Stwem, jest nad Dunajcem.

CZUCZ, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Wislickim dołyć handl. w gruncie żyznym, o m. 2. od kzezowa. od Lwowa 23.

CZYRKASSYA, *Cercetia*, wielki Kray Azji między Donem i Wolgą, o m. 10. od morza Kaspijskiego, między Daghestanem, Mingrelią i morzem czarnym. Mieszkańcy są po więszey części niepodlegli i bawiący się rozboiem. Handlują miodem, wołkiem, mydłem i skorami. Religia ich jest Mahometaniska mieszana z Chrześciańska. Niewiaśty są piękne i urodne. Część tego Kraju nął. do Moskwy, w ktorej M. S. jest Terki.

CZYRNITZ, m. i jezioro w Xstwie Karnioli, o m. 6. na połud. ku w. od Laubachu, w którym woda wysycha na wiosnę, tak iż w nim siano na lato zbierać miesz- kańcy zwyku, toteż na iestień napel-

nia się wodą, i mnóstwo ryb łowi- cym dostarcza.

D.

DABO, ob. Dachsperg.

DĄBROWICA, ob. Dubrowica.

DABUL, *Dunga*, *Dabulum*, wiel. M. Az. w Krol. Wispurskim, przy odnodze Kambojskiej, nad rz. spławną. Almejda General Portugalski dobył go i zruynował r. 1509. Nie jest tak znakomite, iak przed- tym. Handel jego zawisł na pieprzu i soli, leży m. 2. od morza. Jest to miasto Indyjskie; Anglicy mają tu swoje siedliska. dł. 91. f. 18.

DACHSPERG, Dasburg, czy- li Dabo, m. niż. Alfacyi z obr. zam- kiem przy rz. Sarze, o 3. m. od Sa- wernu.

DACHSTEIN, m. niż. Alfa- cyi, o milę od Molzheimu, należy do Bisk. Strażburgskiego. dł. 25. 20. f. 48. 35.

DADIWAN, rownina Azya- tycka w Persyi, m. 5. mająca ob- wodu, w Farsystanie, zarolta jest pomarańczami, granatami, cytry- nami; przez środek iey płynie rz- bardzo rybna. Augl. i Holl. będący w m. Ormus, na tej rowninie, iako na miejscu dziwnie rozkosznym i zdrowym, zwykli przepędzać lato. Leży między M. Schiras i Larą, o 5. lub 6. m. od pierwszego.

DAFAR, czyli **DOFAR**, M. Az. w Arabii szczęśliwey, nad Ocea- nem, przy odnodze tegoż im. dł. 71. f. 16. 30.

DAGHESTAN, *Daghestana*. Prow. Az. gran. na w. z morzem Kaspijskim na połn. z Cyrkallami, na połud. z Schirwanem. Mieszkań- cy iey są Tatarowie, lud zboiecki i dziki, wzyley Religii Mahometan- skiej, każde miasto ma swego Rząd- cę, ktory nazwa się *Myrsas*, tych zaś wzylykich szef albo pryncypał nazywa się *Schemkal*, i od niego

obieranym bywa. Zostają pod protekcyą Perfow. M. S. tey Prow. iest Terki.

DAGHO, *Dagoha, Dago*, wyspa morza Bałtyckiego przy brzegu Infant. między odnogą Finlandzką i Rizką, nal. do Szwed. ma figurę Troykąta. dl. 40. sz. 50.

DAGNO, *Theimidava*, M. Turcyi Eur. w Albanii, stol. Pow. Dukagini. Jest nad rz. Dryną, m. 6. od Skutary. dl. 37. 23. sz. 42

DÁKA, *Paropanifus*, M. Ind. w Krol. Bengalim nad Gangesem, znakomite handlem. Angl. i Holl. maią tu wspaniałe i wygodne swe pomieszkania. dl. 106. 45. sz. 24.

DALAKA, czyli ДАЛHAKA, wyspa na morzu czerwonym, 25. m. długa, 12. szeroka, naprzeciw brzegu Abex, grunta ma żyzne, i znakomite iest wielkim peref połowem. Ma iednego Rządzcę, który iest Religii Abislyńskiej. Mieszkańcy po większey części czarniawi, są odważni, bieglu korsarze, i główni Mahometanow nieprzyiaciele. Wyspa ta otoczona iest wielką liczbą pomniejszych wysep, ma iedno M. S. leżące naprzeciw Abislynii. dl. 58. 30. do 59. 1. sz. 14. 20. do 16. 15.

DALEKARLIA, *Dalecarlia*, Prow. Szwedzka, tak nazwana od rz. Dalekarli, przy ktorey iest położona; bliska Norwegii. Dzieli się na 3. części, długa m. 40. szeroka 70. obfituje w kruszce żelazne i cynowe. Dalekarliyczycowkie są pracowici, i dziko odważni. Do nich to Gustaw Waza z więzienia Duńskiego umknąwszy, udał się. Prowincya ta same tylko ma wsie i m. między ktoremi nayznakomitze iest Fahlun.

DALEM, m. Niderlandu, stol. Powiatu tegoż im. nad rz. Barwiną, m. 2. od Leodium, 6. od Limburga. dl. 23. 34. sz. 50. 40.

DALIA, Prow. Szwedzka w zachodniej Gothii, długa m. 30. szeroka 13.

DALKEITH, m. Szkocyi nad

rz. Ehską z tyt. Xłtwa, m. 2. od Edymburga, 112. od Londynu. dl. 14. 35. sz. 36. 10.

DALMACYA, *Dalmatia*, Prow. Eur. 112. m. długa, 23. szeroka, gran. na pośn. z Bosnią, na z. i połud. z odnogą Wenecką, na w. z Serwią. Dzieli się na Dalma-cyą Wenecką, ktorey M. S. Salp-tro, Raguzaiską, ktorey M. S. Ra-guza, i Turecką, ktorey M. S. Her-zegowina. Nayznakniejszyą część posiadają Wenetowie.

DAM, Damma, *Dammum*, o-bronnie M. Flandryi Austr. Oyczy-zna sławnego Jakoba Peryzoniego. Leży blisko morza, m. 2. od Eklu-zy. dl. 20. 50. sz. 51. 14.

DAM, Damma, *Damnona*, m. Groningi nad rz. Damferą, m. 5. od Groningi, o milę od morza. dl. 24. 23. sz. 53. 36.

DAM, m. Niem. w Pomeranii, nal. do Kr. Pruskiego nad rz. Odrą, o m. 1. od Szczeczyna. dl. 32. 40. sz. 53. 4.

DAM, Dama, czyli Tham, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Xię-śtwie Kwersfurt, niedaleko od Granicy Luzacyi, m. 13. od Wittemberga.

DAMAN, *Damanum*, M. nad-morskie Indyi przy wniyściu odno-gi Kamboyskiej. Rzeka tegoż im. dzieli go na 2. części, z ktorych ied-na nazywa się *nowy Daman*, druga *stary Daman*, część pierwsza mocnym Portugal. garnizonom o-fadzona, ma piękne i wspaniałe bu-dowle, druga bardzo lichy iest za-budowana. Między dwiema temi miastami iest Port obronną wzmo-cniony fortecą. Marcin Alfons Sufa dobył M. tego r. 1535. Mogol wielki o dobycie iego kilkakroć się ku-sił, lecz zawsze bezskutecznie. Le-ży o m. 20. od Suraty, 80. od Goa. dl. 90. 10. sz. 21. 5.

DAMAK, *Leontopolis*, M. sł. znaczne w Arabii szczęśliwey. dl. 67. sz. 16.

DAMAS, *Damascus*, Damaszek,

ławne i dawne w Azyi M. S. Syryi. Przedtym było stol. Krol. tegoż im. Omar Kalif następcą Mahometa, z całą Fenicyą pod swoje zagarnął go panowanie. Sultan Selim r. 1516. wydarł to miasto Mamelukom, i dotąd przy Turkach zostaje. Bafza Tur. ma w nim swoją rezydencyą, sławne jest fabryką iedwabnych adamaszkow, którą tam wynaleziono, tudzież fabryką sławną szabel i nożow. Ma Arcy Bisk. Grec. nal. do Metropoliy Antyocheńskiey, liczy wielu Katolikow, i Zydow. Leży nad rz. Baradi w Kraiu nayobfitszym Syryi, o 45. m. od Jerozolimy, 45. od Antyochii. dł. 54. 53. sz. 33.

DAMAZAN, m. Fr. w Pow. Wazateńskim, m. 6. od Ageny.

DAMBEA, Prow. Afr. w Abisynii przy jeziorze tegoż im. blisko Nilu, Kray żyźny i wielą oblaną rzekami.

DAMERY, *Dameracum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. Marną, sławne dobrym winem.

DAMERAUCOUR, m. Fr. m. 2. od Foix.

DAMGARTEN, M. Niem. w Pomeranii z zamkiem. Szwedzi opanowali go r. 1630. a Cef. r. 1637. lecz 1638. powrocili go Szwedom. Leży nad rz. Reknitzą, m. 7. od Stralsundu. dł. 30. 45. sz. 54. 20.

DAMIANO, *Sanctus Damianus*, m. Wł. w Montferacie, m. 3. od Alby. Marszałek Brysak bronił się tu przez 3. miesiące r. 1533. i przymusił woysko Cesarzkie do odstąpienia od miasta, ktore potym zruynowane zostało.

DAMIETA, dawne i s. M. Afr. w Egipcie, ma port bardzo wygodny i Biskup. S. Ludwik dobył go był r. 1249. w krotce potym z ziemią zrownane zostało, o milę zaś od tego mieysca nową Damietę wyśławione. Okolice Miasta iedne z wayerodzajniejszych, czynią go naybogatszym po Kairze. Wywożą stąd Cudaociemy wiele toiu, ko-

nopi, zboża, drzewa, a na to miaft przywożą sol, wino, gorzałkę, papier, kitayki &c. Nie trzeba miasta tego, brać za *Pelufum*, ktorego położenie według Strabona było wcale inne. Leży o m. 40. od Kairu, 50. od Alexandryi. dł. 50. sz. 31.

DAMMARTIN, *Dominium Martini*, m. Wyspy Fr. m. 7. od Paryża.

DAMARIE, m. Fr. o milę od Karnuty.

DAMPIERS, wieś Fr. m. 3. od *S. Jean d'Angely*, zkąd wzięła imie dawna familia wygasła r. 1603. inna tegoż im. wieś, m. 6. od Dijen, data imie familii Franc. Hrabow Flandryi.

DAMVILLE, *Damvilla*, m. Fr. w Normandyi, nadane tyt. Xięstwa r. 1610. nad rz. Itoną, m. 4. na połud. Ebroiiki.

DAMVILLIERS, *Damvillierium*, Damwillera, m. Fr. w Xięstwie Luxemburskim, ufortyfikowane było od Karola V. r. 1528. Zdobyl go Franc. pod Henrykiem II. i Ludwikiem XIII. r. 1637. ustąpione nakoniec zostało Francyi Traktatem Pyreneyским, i twierdze jego zniesione r. 1673. Leży na górze, w Kraiu bagnistym, o m. 12. na połud. ku z. od Luxemburga, 6. od Werdunu, 11. od Thionwilli. dł. 23. 8. sz. 49. 22.

DANDA, *Danda*, znaczne, piękne i handlowne M. w Krol. Dekańskim, od Goa, na pośn. m. 9. dł. 88. 50. sz. 18. 20.

DANDA, rz. bardzo rybna Afr. w Kongo, znajduje się tu wiele krokodylow.

DANIA, *Dansmarck*, Dania, Krol. Europeyskie, gran. na w. z morzem Baltyckim, na z. i pośn. z Oceanem, na połud. z Niemcami. Dzieli się na stan lądowy, który zawiera Jutlandyą, i morski, ten zawiera wyspy. Ze zaś Krol. to jest naydawniejsze ze trzech Krolestw pośnocnych, przeto Krol Duński ma pierwszeństwo przed Szwecyą-

Kray to bogaty, ludny, handlowny i żyźny. Mieszkańcy jego dobrzy polpolicie żołnierze, wszyscy Religii Luterskiej. Rząd Krol. stał się dziedzicznym i wielowładnym, z wolnego i Arystokratycznego od r. 1660. Teraz panująca w Danii familia jest Xiążąt Holstżyńskich na Oldemburgu, mających swe dzierżawy w Niemczech. Między infzemi Państwami Europ. Duńczykowie posiadają także niektóre Osady w Ameryce. M. S. Kopenhaga. Do Krol. tego należy iezcze Norwegia i Islandya między Grad. dł. 25. 25. i 30. sz. 54. i 57. 30.

DANIALA, bogate, ludne i handlowne M. w Afr. stol. Nubii nad Nilem, m. 60. na połn. od Senaru. dł. 52. 10. sz. 15. 6.

DANGEAU, m. 6. na połud. od Karnuty, i Dangu w Normandyi, m 1. od Gizory nad Esfetą, są m. Fr.

DANIEL, (Eau de) lub wody Alezyjskie, blisko tego m. w Langwedocyi są wody mineralne, skuteczne na bole żąładka.

DANIŁOWICE, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, od Wilna na w. ku połn. m. 27.

DANKALIA, *Dancatum*, Krol. Dunkalskie w Afr. w Abissynii na z. cieśniny Babelmandelskiej, Kray cały prawie niepłodny.

DANN, wieś w Lotaryngii, m. 1. od Phaltzburga zalecona wodami mineralnemi, zwanemi *bonne fontaine*, pomocnemi na krwi plynienie.

DANNEBERG, albo DANNEBERG, *Danorum mons*, M. Niem. w cyr. niż Saxonii, stol. Hr. tegoż im. należącego do Elekt. Hanowerowskiego. Leży nad rz. Jetzą, niedaleko Elby, o 16. m. od Lunenburga, 30. od Brunświku. dł. 29. 20. sz. 53. 18. Powiat Danneberski zawiera 77. Wsi.

DANTZIG, ob. Gdańsk.

DANUBIUS, ob. Dunaj.

DAOULAS, ob. Doulas.

DARBY, albo DERBY, *Darbia*, M. S. Prow. Angl. Darbyshire, ma tyt. Hr. bogate, handlowne i ludne; budowle publiczne ma dziwnie wspaniałe. Wysła 2. Dep. na Parl. Leży nad rz. Derwantą, ma ktorey piękny kamienny most tu znajduie się, m. 30. od Londynu. dł. 16. 10. sz. 52. 54. ob. Derbyshire.

DARDA, forteca wyż. Węgier, zbudowana od Turkow r. 1686. a wzięta od woysk Cef. 1687. przy ktorych została się. Leży nad rz. Drawą, m. 2. na połud. od Baranwaru. dł. 36. 45. sz. 45. 45.

DARDANELLE, *Dardanelle*, dwa dawne i mocne zamki Turreckie, jeden w Romanii, drugi w Natolii, leżące ze dwoch stron kanału przedtym zwanego Hellepontem, właściwie zaś cieśnią czyli kanałem Dardanelłkim, ktory czyni komunikacją Archipelagu z Propontydą, czyli morzem zwanym Marmora. Oba te zamki wystawił Mahomet II. ktore nazwać można kluczami Konstantynopolu, od ktorego na m. 65. są odległe. Znajdują się tam iezcze dwa nowe zamki *Dardanelle* przy uściu cieśniny tey wystawione od Mahometa IV. r. 1659. dla zastawienia się naizdom Weneckim. Odległość iednego od drugiego prawie jest na półtory mili. Znajdują się procz tego dwie małe *Dardanelle* w Grecyi przy cieśninie łączącej odnogę Patrafską z odnogą Lepantską.

DAREL-HAMARA, *Prisciana*, dawne M. Afr. w Krol. Fezańskim wystawione od Rzymian, handel tego zawił na oliwie i zbożu. Leży na górze pełney lwow. dł. 9. sz. 34. 20.

DARHA, albo DRAS, wiel. Prow. i rz. Afr. w Krol. Marokańskim. Obsituie w miod i wysmienite daktele.

DARIENSKA cieśnina, albo PANAMA, jest przefmyk łączący Amerykę połud. z północną, blisko

tego przesmyku znayduie sie rz. i odnoga tegoż im.

DARMOUTH, albo **DERMUTH**, m. Angiel. w Prow. Devonshire, z tyt. Xstwa i portem obronnym. Tu Xżę Arauzykański przyładował był i wyśiadł zwoykiem r. 1688. wyłyła 2. Dep. na Parl. o m. 55. od Londynu 9. od Excester, dl. 14. 2. sz. 50. 16.

DARMSTADT, *Darmstadtium*, M. Niem. z zamk. obr. w Cyr. niż. Renu stol. Landgrafostwa Hassyi-Damsztadt. Woyska Cef. pod komendą Hr. *de Buron*, wzięły go były przez attak, r. 1546. leży nad rz. tegoż im. o m. 6. od Frankfortu, 7. od Moguncyi 8. od Wormacyi, dl. 26. 15. sz. 49. 50.

DARNETAL, m. Fr. blisko Rotomagu.

DARNEY, m. Fr. w Lotaryngii m. 3. na z. od Remiremontu.

DASSEL, m. Hr. i grod. dziś się nazywa *Hundesbruck*, ob. *Hundesbruck*.

DASSEN-EYLAND, czyli wyspa koz dzikich, iedna ze 3. wysp leżących na pośn. Kapu dobrej nadziei; bierze swe nazwisko od wielości koz dzikich tu się znaydujących, ktore przywiezione tu od Spilberga r. 1601. mocno się rozmnożyły. Owce tu tak są wielkie iż ogon iedney waży do 19. funtow.

DAUGIELISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim, z Stwem.

DAUHN, albo **THAUN**, m. Niem. z zamkiem w Cyr. wyż. Renu o m. 5. na pośd. od Symmereny. Lubo nie jest Hrabstwem, w nim atcoli rezydujący Hrabia, tytułuie się Hrabią *de Dauhn*.

DAUHN, Daun, m. w Elek. Trewirskim z grodem. Leży pod górą o m. 11. od Koblentza. Miasto i zamek Daunski wyśedł z domu Hrabion tegoż im. ktorzy przywiązawszy się do domu Austr. osiedli w kraich domu tego dziedzicznych.

DAVID, *Menevia*, Dawid m. Angl. w Hr. Pembrock, z Bisku-

ptwem przedtym bardzo znaczne, teraz posłupadło, leży blisko morza o 5. m. na pośn. ku z. od Pembrocku, dl. 12. 22. sz. 52. 5.

S. DAVID, forteca Indyi wsch. przy brzegach Koromandelu, nal. do kompanii Angiel. Indyi wsch. wielce jest dla nich wygodne, i nie małych korzyści źrzdłem, leży o 5. m. na pośd. od Pondicheri. P. *de Lille* fortecę tę zburzył był r. 1758. za co Angl. mżcząc się zruynowali Pondicheri, dl. 97. 30. sz. 11. 30.

DAWIDOW, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. na wyspie rz. Horynia.

DAVIS, przesmyk Dawizański, jest cieśnina morska między wyspą S. Jakuba i zachodnią stroną Groenlandyi, tak nazwana od Jana Davis Anglika, ktory ją odkrył r. 1585. ludzie dzicy w tych okolicach mieszkańcy, są silni odważni, żyją pospolicie lat sto z okładem, żywią się zdobyczą łowiestwa i połowu. Niewialty twarz swoią umyślnie ranią, a potem bluzny czernym zapuszczają kolorem, co u nich naywiększą jest pożyczaney piękności okrasą. Ciż ludzie obierają sobie rządcow, ktorzyby niemi władali, i na zgromadzeniach ich przydowali. Mieszkaią pod namiotami, ktore podług podobania z mieysca na mieysce przenoszą, nayśmakowitszym dla nich napoiem, jest krew z zabitych zwierząt wytłoczona. W miesiącach Grudniu i Styczniu mają noc nieprzerwaną, miesiace zaś Czerwiec i Lipiec ich lato składaiają, podczas ktorego mają dzień żadną nocą nieprzerwany, powietrze pogodnem i te i dołyć ciepłe. Wsztuce gwiazdarskiej są arcy biegli, do marynarki dziwnie sposobni i zręczni, oobliwie na małych batak. sz. 64. 10.

DAUMA, *Dauma*, M. i Krol. Duamskie Afr. w Nigrycyi, kraj dziwnie bogaty, dl. 34. sz. 8.

DAVOS, albo **TAFSAAS**, Dawos, zgromadzenie Gryzonow, pierwsze w Lidze trzeciej. Lubo

ta Prow. jest obszerna, iednę tylko ma iednak parafią zwaną S. Jana z Dawas, o *m.* 6. na w. od Koiry, gdzie obrady swe Liga ta miewa, kray ten jest bardzo ludny; naywięcej obfitnie wryby, kruszce srebrne, miedziane i ołowiane.

DAUPHIN, ob. Fort Dauphin.

DAUPHINE, ob. Delfinat.

DAUPHINE, *d' Auvergne*, mała kraina Fr. w Arvernii, wzdłuż rz. Alliiery, celniejszy iey mieszcem jest *Vaudables*.

DAX, albo *Acqs*, *Agua Turbelfica*, Daxa, M. Fr. w Gaskonii, sławne swemi łaźniami, Saraceni zburzyli go r. 910. Karol VII zdobył go na Anglikach r. 1461. od tego czasu przy Franc. zostaje, leży nad rz. Adurą o 12. *m.* od Baryonny, 30. od Burdegali 60. od Paryża, dl. 16. 35'. 5". sz. 43. 42. ob. Ax.

DEBICA, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Pilznieńskim, blisko rz. Wistoki małe osadłe, od Sędziszowa *m.* 3. od Kreszowa 6.

DEBOWIEC, m. Pol. w Woi. Krakowskim z Stwem, pod Pan. Austr. w cyr. Pilznieńskim; dawniej wyznaczone było od Rplzley na utrzymanie forticy Częstochowskiej, od Biecza jest daley nad *m.* 2.

DEBRETZEN, *Debrecinum*, Debreczyn, M. niż. Węgier, stol. Hr. Biharskiego, r. 1684. od Turkow wzięte, ale tegoż r. od woysk Cef. odebrane zostało, *m.* 18. od Tokaiu 18. od wielkiego Waradynu 35. od Budy, dl. 28. 46. sz. 47. 30.

DECISE, *Decetia*, dawne M. Fr. w Pow. Niwernenskim, sł. urodzeniem Gwidona, *Coguille*, jest blisko Ligery, *m.* 8. od Nevers na pold.

DEE, *Divus*, Dywa, rz. Angielska wpada w morze Irlandzkie. dwie tegoż im. rzeki znajduią się w Szkocyi.

DEGNIZLU, piękne i wiel.

Tom I.

M. Turcyi Azyat. w Natolii, o *m.* 60. na w. ku pold. od Smirny, leży blisko ruin dawney Laodycei Frygijskiej, w miejscu żyznym i wielką rzekami oblanym.

DEINSE, m. Flandryi Austr. nad rz. Lis, *m.* 3. na pold. od Gandawy. 5. od Courtray, dl. 21. 11. sz. 51. 59.

DEKAN, *Decanum*, Krol. Dekanckie, czyli Subabia w Indyach, uformowane z krain podbitych od Aurengzeba, w połwysepie Gangesu na pold. Mogolu, którego znaczną czyni Prow. Prowincye tego Krol. składały niegdyś Krol. Golkondzkie, Wizapurckie, i Nartyngańskie. Nababowie, czyli rządcy powiatowi, nie obowiązani są tylko do lenności Subabowi, ten zaś jest holdownikiem Mogolskim. A w swych wzajemnych powinnościach utrzymywani są boiaźnią. Handelowo zależy na pieprzu, materyach bawelnianych i iedwabnych. Aurengabad jest M. S.

DEKENDORF, m. Niem. w niż Bawaryi *m.* 8. na w. od Straubingi, blisko Dunaju. Szwedzi opanowali go r. 1641. a Austracy r. 1742. nal. do domu Austr. mocą traktatu r. 1778. po śmierci ostatniego Elekt. Bawarskiego, dl. 30. 40. sz. 48. 46.

DELVAR, rz. Amer. połu. która oddziela Pensylwanią od nowego Jersey. Daie nazwisko iedney Prow. rozciągającej się od Filadelfii, aż do uścia teyże rz. Prowincya ta graniczy na w. z tą samą rz. na z. z Marylandem na połu. z Pensylwanią, na pold. z morzem, jest ona iedną z 13. stanów ziednoczonych, ob. Stany ziednoczone. Pensylwania.

DELBROUCK, m. Bisk. Paderbornskiego, o 4. *m.* na z. od Paderborny.

DELEBIO, *Dalebium*, Delebia, m. znaczne, i iedyńste zgromadzenie *de la Seguarda de Morbegno*, w Watelinie, blisko forticy

Fuentes. W okolicy Dalebii jest Opac. *Aqua Fredda*, i blisko Dalebii kaplica pod tyt, Maryi Pauny, wystawioną, na tym placu, na którym Filip Marya odniosł sławne zwycięstwo na Wenetach, r. 1432. i

1434.

DELEMONT, ob. Delsperg.

DELFINAT, *Dauphiné*, po Franc. *Delphinatus*, Prow. Fr. gra. na z. z Rodanem, na połn. z tąż rz. i Sabaudyą, na połd. z Prowancyą na w. z Alpami. Bierze nazwisko od Gwidona IV. Hr. Aboneńskiego, któremu na chrzcie dane było imie Delfina. Humbert Delfin widząc się bezdzietnym, wszystkich swoich włości odstąpił Filipowi Synowi Krola Filippa Walezyusza r. 1343. pod tym warunkiem, aby imie jego i herb przyjął, od tego czasu Krowie Fr. zaczęli dawać najstarszym synom swoim dziedzicom tronu tytuł Delfina. Kray w niektórych tylko mieyściach żyżny, obitnie w zboże, wino, oliwę, cyprys, iedwab, żelazo, i miedź &c. iedna znaczna część tey Prow. nie prawie nie rodzi, co mieżkańcowiey przymusza, iż dla wyżywienia swego i opłacenia podatkow w poblizszych Prow. do roboty najmuia się. Znaczniejszye Delfinatu rzeki są: Ren, Durance, Isere i Drom. Grenobla M. S. Delfinat czynił niegdys stan Państwa do r. 1628.

DELFT, *Delphi*, pięknei wiel. M. Hollandyi połd. trzecie mieysce trzyma wrzędzie tych, które mają prawo deputowania; ma Arsenal dobrze opatrzony i grob Stathuderow. Początek swoy winno Godfrydowi garbatemu Xciu niż. Lotaryngii, który tu wybudował fortecę r. 1071. r. 1536. cale prawie w perzynę obrocone zostało. Zalecone jest fabryką pięknych Faiaufow, i innych rękodziel. Wlzytkie publiczne gmachy, a nadewszystko Ratusz, są dziwnie wspaniale. Hugo Blotius, Adam Sasbut, Korneli i Hugo Grotius, tudzież Teodor Grafwin-

kel, z tego miasta byli rodem, leży nad rz. Sebią, między Roterodamem i Leydą, m. 2. od pierwszego a 3. od drugiego, ma komunikacyą z portem tegoż im. nad rz. Mozą stojącym; przez kanal długi m. 2. dl. 21. 48. fz. 52.

DELZYL, forteca Hollend. w Gronindze nad rz. Fiwelą, o m. 6. od Groningi, o m. od Dany, z portem dosyć wygodnym. Przedmurem jest Hollandrow od Niemcow dl. 24. 26. fz. 53. 18.

DELHY, albo DELI, *Dellium*, wielkie piękne i handlowne M. Indostanu, zbudowane na początku wieku 16. od Chageana oycza Aurengzeba, dla uczynienia z niego stolicy swego Cesar. są którzy umie- maia, że przeszle Delli było stolicą Porusa Krola. Wielki Mogol często w nim przemieszkuie; ma tu swoy Saray, tudzież pałac kosztowny i wielkie zawieraiący skarby. Stoi nad rz. Gemną o m. 85. od Lahory, 40. od Agry, dl. 97. fz. 28. 20.

DELISTH, albo DELITZ, to jest z Wandalskiego ięzyka, las święty.

DELITIUM, M. piękne w Misnii, z zamkiem dobrym, w cyr. Lipskim, od Lipska m. 3. na połn. nad Lubberą, wzięte było od Huffytow r. 1429.

DELLE, *Della*, m. Fr. w Alfacy m. 2. od Porentru.

DELMENHORST, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfal. nad rz. Dalmą, blisko Westery, z dobrą Cyfadellą. Antoni Hr. z Oldenburgu opanował go r. 1547. Krol Duński stał się jego Panem od r. 1667. ale dał go potym r. 1773. Xciu Hol- lztyńskiemu w zamianę za Hol- sztyn Xiążęcy. Jest o m. 3. od Bremy 7. od Oldenburga, dl. 26. 12. 12. 13. 10.

DELMINA, ob. la Mina pod lit. M.

DELLOS, ob. Sdila.

DELSPERG, albo DELMONT, M. szwajcar. w Bisk. Ba-

zyleyskim o *m.* 4. od Solury, dł. 28 58. sz. 47. 18.

DEMER, *Tabuda*, rz. dosyć znaczna w Barbancyi wpada w Dylę.

DEMERARY, rz. znaczna Gwyan. Holl. brzegi iey są bardzo żyzne, ma komunikacyą z wielą innymi rzekami, i przeto staie się spławną. Hollendrzy mają tu swoje wygodne stanowiska dla ładowania okrętów, które do Europy wysyłają.

DEMETRYADA, M. Turcyi Europ. w Teslalii na połu. odnogi Armiro.

DEMETRYOWICZ, M. Państwa Rosyjskiego w Woi. Smoleńskim, przy rz. Ugra. dł. 54. sz. 52. 30.

DEMEU, m. Fr. w pow. Armaniackim, *m.* 2. od Vic.

DEMNIN, dawne M. Niem. w Xstwie Szczecińskim, w Pomeranii, nal. do Krola Pruskiego o *m.* 12. od Stralsundu. dł. 32. 20. sz. 54. 3.

DEMONA-VAL-DI-DEMONA, *Valles Nemorensis*, Prow. Sycylii w dolinie obszerney w części najbliższej Neapolu. Jest długa *m.* blisko 40. szeroka 50. kray na podziw żyzny, miało w nim celne Miesły na.

DEMONT, albo DEMONA, forteca Xstwa Piemontskiego w Hr. Saluceńskim nad rz. Sturą. Jest o *m.* 4. na pośd. ku z. od Coni 7. od Tendency.

DENAIN, m. Fr. w Niderlandzie w Hr. Hanonii, nad rz. Skaldą, B. zwycięstwem odniesionym przez Marszałka *de Villars*, r. 1712. i Opac. Kanoniczek. Jest między *Valenciennes* i *Bouchain*. dł. 21. 3. sz. 50. 20.

DENAT, m. Fr. *m.* 3. od Alby.

DENBIGH, *Denbiga*, M. Angielskie stoł. Prow. Denbigshiry, w Xstwie Wallii z zamkiem, wysła Dep. na Parl. stoi na skalce ma-

iącey w sobie wiele wapna, co niezdrawym czyni dla obywatelów powietrze; handel prowadzi rękawiczkami. Leży o *m.* 54. od Londynu. dł. 13. 55. sz. 53. 13.

DENBIGHSHIRE, Prow. Angl. w Xstwie Walii ma obwodu na *m.* 40. łanów ziemi 410000. kray w śrózdku żyzny, obfituje w rudy ołowiane, wysła na Parl. Deputata.

DENDERMOND, Dermond, albo Tenermond, *Teneramunda*, piękne i obronne M. Austr. w Niderlandzie, w Flandryi z zamkiem. Xiążę de Malborough, dobył go r. 1706. a Fr. r. 1745. otaczaia go bagna i piękne łąki, które obywatele zalać mogą za pomocą śluzów. Jest nad zbiegiem Dendry i Skaldy, o *m.* 6. od Antwerpji, 5. od Gandawy, 6. od Bruxelli. dł. 21. 38. sz. 51. 3.

DENIA, dawne i moc. M. Hiszpańskie w Krol Walencyi, z zamkiem mocnym i portem wygodnym. Było dawniej Bisk. zdobyli go związkowi r. 1705. odzyskał go Asfelel Kawaler, r. 1708. Kilko wiekami przed J. Xtusem było od Marselczyków założone, leży przy morzu pod górą o *m.* 21. od Alikanty. 28. od Walencyi na przeciwko wyspy Iwiki, dł. 18. 8. sz. 39.

DENIS, (S) S. Dyonizego. Opac. w Reims, czyni 9000. liwr. Tego im. Opac. w Dyec. Kambrezkiej czyniące 15000., liwr. i m. Fr. o *m.* 4. od Orleanu.

DENTIUM Littus, *Costé des dents*, *Pomorze sioniowg*, kray nadbrzeżny w Gwinei w Afr. między brzegiem złotym; Malagwą i Kwakwami. Rozciąga się na *m.* 80. Europ. dzielą go na dwa narody dobry i zły. Dla portów nie wygodnych i dzikości mieszkańców rzadko tu Europejskie zawiiają okręty. Handel tego kraiu największy zawił na zębach Sioniowych, i ztąd ma swoje nazwisko.

DENYS, (S) S. Dyonisius, M.

Wyspy Francuzkiewy ze sławnym Opac. Bened. gdzie widzieć groby Krolow Fr. i skarb kosztowny, o *m.* 2. od Paryża. *dl.* 20. 22. *sz.* 48. 56. 8. Tegoż im. M. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od S. Papoul, i inne w Pów. Andegawęńskim, *m.* 3. od Sabli; są inne mniey znaczne miejscowości we Fr. tegoż nazwiska.

DEPFORT, *m.* Ang. nad Tamizą, *m.* 2. od Londynu. Tu okręty Krolewskie budują i naprawiają, w położeniu jest najłym.

DERAS, wiel. M. Azji w Perfyi. *dl.* 79. 30. *sz.* 31. 32.

DERBENT, *Derbentium*, wiel. i obronne M. Azji w Perfyi, fundowane od Alexandra W. powiększone od Naushitwana Krola Pers. rozciąga się prawie na milę. Widzieć się w tym mieście dają liczne groby, mury jego składają się z kamieni twardszych nad marmur, kitowanych masłą robioną z tłuczonych miałko skorupiek ślimaczych, z tartego na proch glazu. Blisko tego miasta widzieć gruzny muru, który się ciągnął od morza Kaspijskiego, aż do morza czarnego. Piotr W. opanował to miasto pod czas ostatnich rozruchow w Perfyi. Leży blisko morza Kaspijskiego przy górze Kaukazie. *dl.* 67. 35. *sz.* 42. 8.

DERBISHIRE, Prow. Angiel. obfituje w zboże pszże i lasy. Wyśła 1. Dep. na Parl. ma góry marmurowe, rudy węgielne, żelazne, ołowiane, alabastrowe i kryształowe. Derby iey M. S. ob. Dalby.

DERNBACH, M. wyż. Haslyi z zamkiem tegoż im. *m.* 3. od Marpurga. Grod Dernbachski nal. do Landgrafa Darmstadzkiego.

DERN, M. nadm. w Afr. w Krol. Barkańskim.

DERNIS, M. Dalmacyi z fortecą. Wenetowie wzięli go r. 1684.

DEROTA, Deiruta, M. Egiptu na wyspie, którą czyni kanał płynący z Kairu do Rozetty, ma Kościół wspaniały, okolica tego m. wydawała dawniey bardzo wiele cu-

kru. *dl.* 49. 30. *sz.* 30. 40.

DERPT, *Derpatum*, piękne i dosyć znaczne M. w Inflanciech, niegdyś Wdztwo i Bisk. za rządow Pol. Wzięte było od Cara Iwana Wasilowicza r. 1558. odebrał go r. 1604. Hetman W. Lit. Chodkiewicz, zdobyte było od Szwedow r. 1625. a nakoniec opanowane od Cara Pietra W. z całemi Inflantami, zostało przy Moskwie. Leży na górze, ma zamek z miastem nad rz. Ambeką, od Pleskowa *m.* 20. od Narwy 25. *dl.* 45. 10. *sz.* 58. 10.

DERVAL, dawna Baronia Fr. *m.* 8. na połud. od Rennes.

DESIDERADE, *Desiderata*, Dedyderada, wysepka Amer. poln. jedyna z Antylskich, odkryta przez Krzysztofa Kolumba, nal. do Franc. Opanowali ją byli Anglicy, ale traktatem Wersalskim wrocili ją Franc. r. 1763. Jest długa *m.* 4. szer. 2. od Marygalanty o *m.* 7.

DESIRE, Kap kończący Kray nazwany ziemia ognista, przy uściu przesmyku Magiellańskiego w morze połud.

DESNY, *m.* Czeskie w cyr. Bechińskim, sł. wodami mineralnemi.

DESSAU, *Deßavia*, M. obronne Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Xstwie Anhalt, sł. stoczona tu bitwą w r. 1626. ozdobione jest pięknym zamkiem; ma własnego Xcia z linii drugiey Xiążąt Anhaltńskich, i ztąd to, ta linia swoy tytuł bierze. Leży przy zbiegu Elby z Muldą, między Magdeburgiem i Wittenbergiem, o *m.* 15. od Lipska. *dl.* 30. 25. *sz.* 51. 58.

DETERN, w Ost-Fryzyi, znakomite od lat kilku z przyczyny wod mineralnych.

DETHMOLD, *Detmolda*, dawne M. Niem. w Westfalii nad Wehrą, o *m.* 1. od Lemgowit. od Paderborny, rezydencya Hrab. Lippeńskiego.

DETROIT, przesmyk, termin Fr. ob. Fretum.

DETTINGEN, albo DER-

TING, m. Niem. w Elekt. Mogunckim, znakomite zwycięstwem, które Jerzy II. Krol Angl. odniosł r. 1743. między tym miastem i Seelingstadtem nad Franc. mającemi na czele Generała *Noailles*.

DEVA, port Hiszp. na morzu Biskajńskim w Prow. Gwipuskoa, o m. 12. od Bilbao, 5. od Placencyi. dł. 15. 8. sz. 43. 30.

DEVELTO, albo Zagoria, m. Turcyi Europ. w Bulgaryi, ma Arcybisk. Greckiego. Leży nad Panizą, o m. 9. od Sissopoli, 26. od Adryanopola, 45. od Konstantynopola. dł. 45. 8. sz. 42. 33.

DEWENTER, *Daventria*, wiel. obronne, handl. ludne i sławne M. Hollandyi, stol. Prow. Owerissel, przedtym wolne Anzeatyckie, i z Bisk. które znieśli tu Holl. opanowawszy go r. 1591. Biskup Monasterski zdobył go był r. 1672. ale go tegoż r. powrócił. Oyczyzną jest jak. Gronowiuśza, i Bronhorsta. Leży nad rz. Isfelą, o m. 4. od Zutphanii, 22. od Amsterdamu. dł. 23. 43. sz. 52. 18.

DEVEZE, m. Fr. w Armeniackim Pow. m. 8. od Auch.

DEUILLY, zamek Fr. w Xięstwie Barckim, m. 3. od Darney.

DEWIZES, m. Angl. w Hr. Wiltonskim, wysłał 2. Dep. na Parl. m. 2. od Wiltony.

DEWONSHIRE, *Devonia*, Prow. nadmorska i połud. Angiel. posyła 2. Dep. na Parl. Powietrze ma zdrowe i ziemię urodzayną. Mieszkańcy iey są nayzdrowsi i nayrzeźwieyszy ze wszystkich Anglikow. Maminy cynowe, ołowiane, manufaktury sukien, szarży, koronek; zawiera łanow, ziemi 1920000. a wkoło ma m. 65. Excester iey M. S.

DEUX Ponts, ob. Zweybruck.

DEZIZA, *Decicia*, M. Egiptu nad Nilem, niedaleko Kairu. Obywatele miasta tego twierdzą, iż Jeremiasz Prorok tu jest pogrzebiony.

dł. 49. 10. sz. 28. 54.

DEIHON, ob. Massis.

DIAMPER, M. Indyjskie w Krol. Kochinchinskim, przy brzegu Malabarskim, Obywatele iego są religii Chrześciańskiej.

DIANO, M. Stanow Gouueńskich, m. 1. od Onelii.

DIARBEK, Diarbekir, *Mesopotamia*, Prow. Turcyi Azyat. między Tygrem i Eufratem, dawniey zwana Mezopotamia.

DIARBEK, Diarbekir, *Amed. Amida*, wiel. i dawne M. Turcyi Azy. stol. Prow. tegoż im. położone w misley nader i żyżney równinie przy rzecze Tygrys. Mahometanie miasta tego cbywatele są polerowni, w obcowaniu mili, uczynni i ludzcy dla Chrześcian, ktorych tam liczą na 20000. Handel wielki prowadzą płotnem, skorami czerwonymi, i bawełną. Bafza Diarbeku jest Wezyrem Cesarza Tureckiego, i może wystawić woyska konnego 20000. Odległe o m. 65. od Alepu, 52. od Mazuli. dł. 57. sz. 36. 53.

S. DIDIER, m. Fr. m. 7. na połn. od Puy. Tegoż im. m. Fr. m. 1. od Lugdunu.

DIE, *Dea Vocontiorum*, M. Fr. w Delfinacie z Bisk. Jest stol. Pow. z przyczyny religii wiele szkod poniosło od Dyssydentow, przed zniścieniem Edyktu Nanteńskiego. Wody mineralne ma zdrowe, leży nad rz. Dromą, o m. 9. od Walencyi, 12. od Grenobli, 115. od Paryża. dł. 22. 58. sz. 44. 44.

DIE, (S.) *S. Dvodatus*, M. Lotaryngii, ma sławną Kapitułę, ktorey Kanonicy czynią wywod Szlachectwa, a Proboszcz miał władzę Biskupią, przed ustanowieniem tu Biskupstwa, z przyczyny zafzłego sporu r. 1777. Jest o m. 12. na połud. ku w. od Lunewilu. dł. 24. 45. sz. 48. 20. Tegoż im. jest m. Fr. nad Ligerą, m. 4. od Bleyzy.

DIECZIN, ob. Tetschen.

DIELETTE, mały port morski w Normandyi, dokończony r. 1731. m. 5. na połud. od Cherburga.

DIEMANSTEIN, włość w

Niem. łudzielną domu tegoż im. w cyr. Szwabckim w Xstwie Oertyngeńskim.

DIEMENTS, Kray w ziemi południowej na północ nowej Holandyi, tak nazwaney od Hollendrow od imienia Antoniego Diements Generala Kompanii Indyfkiey w r. 1642.

DIENVILLE, m. Fr. w Szampanii, o *m.* 3. od Baru nad Albą.

DIEPBURG, m. Niem. w Elektořstwie Mogunckim, na w. Moguncyi.

DIEPHOLD, m. i Hr. Niem. w cyr. Westfalskim, przy jeziorze Dumer, między Bremą i Osnabrygą, o *m.* 12. od Minden. Nal. do Elekt. Hannoverkiego. dł. 26. 10. fz. 52. 45.

DIEPPE, *Deppa*, Dieppa, piękne M. Fr. w Normandyi wyż. z portem wygodnym, zamkiem dawnym, i dwoma pięknymi tamami przy wieździe portowym. Kościół Parafialny S. Jakuba arcy wspaniałą ma wieżą, z ktorey, iak powiadają, w czasie pogodnym doyrzeć można brzegow Anglii. Handel miasta tego zawisł na śledziach, stokwifzu, koronkach &c. Wyżey Dyeppey Flotta Angiel. i Holl. r. 1690. była porażona, r. zaś 1694. była szturmowana od Anglików, nie jest teraz tak znaczna iak była dawniey. Krasset, Pekwet, i Rychard Simon ztąd byli rodem. Leży nad uściem rz. Bethuny, o *m.* 12. od Rotomagu, 6. od Treportu, 18. od Paryża. dł. 18. 44. 12. fz. 49. 55. Mała Dyeppea jest w Gwinei w Afr. zbudowana od Francuzow na brzegu Malagwetty.

DIERSTEIN, m. niż. Austr. z zamkiem przy Dunaju. Rychard J. Krol Angielski przytym mieście był przvtrzymany w r. 1194.

DIESSENHOFFEN, *Divo-durum*, wielkie, bogate i piękne M. Szwaycarskie nad Renem, w Kant. Szafuzkim, ma swoje obrady a przywileie innym miastom Karlo-

nowym flużące. Przyieło Religiją Prceřtancką r. 1529. dł. 26. 25. 12. 47. 45. od Szafuzy leży o *m.* 2.

DIEST, *Diestla*, M. w X. Brabanckim, wzięte było od X. Marboruga r. 1705. odebrane wkrótce i zburzone od Franc. Jest Oyczyzną Mik. Klenarda. Leży nad rz. Demerą, o 6. *m.* od Lewanium, 4. od Tillemontu. dł. 22. 35. fz. 50. 59.

DIETRICHSTEIN, m. Niem. w wyż. Karynthyi, nad rz. Geylą, *m.* 1. od Arnoldfeynu. Jest to dziedzictwo fl. Xiążąt i Hr. Dytrychfeynow.

DIETZ, M. i Hr. Niem. w Wetterawii, z dwoistym zamkiem, nal. do Xiążąt Nasslau. Dietz nad Loną, o *m.* 6. od Koblentz, 3. od Nassau. dł. 25. 35. fz. 50. 22.

DIEU, albo L'ISLE-D'YEU, wysepka Fr. o *m.* 3. od brzegow Piktawii. Ma jedno Miasteczko.

DIEULEFIT, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Montelimardy.

DIEUSE, *Decempagi*, M. Fr. w Lotaryngii, znakomite wodą solną, z ktorey tu warzą wiele soli. Jest nad rz. Seillą, między Metzem i Sawerną, *m.* 9. na półn. ku z. od Nancy. dł. 24. 20. fz. 48. 50.

DIGNANT, m. Istrii, należy do Wenetow, o *m.* 1. od morza. dł. 31. 40. fz. 45. 10.

DIGNE, *Dinia*, piękne M. Fr. w Prowancyi, z Bisk. przyłączonym do Senezkiego r. 1776. fl. łaźniami, w bliskości znajdującemi się nad rz. Bleoną, *m.* 14. od Embrunu 7. od Syfterony, 155. od Paryża. dł. 23. 2. fz. 44. 5.

DIJON, *Divo*, Diżon, wielkie, piękne, bogate, i jedno z naysznakomitfzych M. Fr. stoł. Burgundyi, i Pow. Diżoneńkiego. Ma Parlament ustanowiony od Ludwika XI. r. 1477. Bisk. erygowane od Klemenfa XII. r. 1731. Akademią Prawa, Akademią Źcientiarum, grod, Opactwo znane pod im. S. Benigna i zamek. Kościoły i domy publi. zne po więkfzey części bardzo są piękne.

Na Rynku widzieć można statwę konną Ludwika XIV. *Bossuet, de la Monnoie, de Longepierre, Crebillon, Piron*, zład byli rodem. Blizko miasta znajduie się bogata Kartuzya, w ktorej są wspaniałe Xiążąt Burgundyi groby. Miasto famo leży w piękney nader i żyźney rowninie, między dwiema rzekami Ouche i Suzon. Obfituje w przednie wina, o *m.* 19. na z. Bezanfonu, 40. od Lugdunu, 67. od Paryża. dl. 22. 42.' 23." sz. 47. 19.' 22."

DILA, rz. w Brabancyi, ktora się łączy z Skaldą.

DELIGE, M. obr. wyspy Ceylan, w nim Krol Kandeyki rezyduje. dl. 99. 10. sz. 7. 40.

DILLENBURG, *Dilenburgum*, m. Niem. stol. Hr. tegoż im. mającego *m.* 8. wzdluz, 10. wzlerż w Wetterawii, i należącego do Xcia Nassau-Dietz, czyli Xcia Arauzykańskiego. Leży nad rz. Dillą, o *m.* od Marpurga, 18. od Frankfortu, 20. od Bonny. dl. 25. 59. sz. 50. 45.

DILLINGEN, *Dilingia*, Dilinga, M. Niem. w Szwabii w Bisk. Aufzpurckim z Akademią fundowaną r. 1519. Rezydencyą jest Bisk. Aufzpurckiego. X. Bawaryi oblegał to miasto r. 1703. bezskutecznie. Leży blizko Dunaju, *m.* 8. od Burgawy, 4. od Aufzpurga, 3. od Neurburga. dl. 28. 10. sz. 48. 38.

DILO, Op. Premonstr. o *m.* 4. od Sens, czyni 1200. liwr.

DIMOTUK, *Didymotichos* M. Turcyi Europ, w Romanii, z Arcy Bisk. Grec. Leży na wzgórk u oblanym rz. Marizą, o *m.* 15. od Adryanopolu, 10. od Traianopolu. dl. 44. 8. sz. 41. 38.

DINAN, *Dinamum*, M. Fr. obronne w Brytanii, o *m.* 6. od S. Malo, 83. od Paryża. dl. 15. 26.' 40." sz. 48. 27.' 16."

DINANT, *Deonantum, Dinantium*, bogate i obronne M. Niderlandu w Bisk. Leodyjskim. R. 1554. 1675. od Franc. zdobyte było, ale

przez Traktat Ryświcki, Biskupowi Leodyjskiemu powrocone zostało. Leży nad Mozą w Kratu obfitującym w marmur czarny i żelazo, o *m.* 6. na połud. od Namuru, 16. od Leodium. dl. 22. 34. sz. 50. 15.

DINCKELSPIL, ob. Dunke-spielf.

DINGELFING, *Dingolvin-ga*, piękne M. Niem. w niż. Bawaryi, między Landshutem, i Straubingą, nad rz. Iserą.

DINGLE, *Dinglia*, m. Irlandyi z portem wygodnym, i największą w całym Kraiu odnogą, w Hr. Kerry, o *m.* 3. na z. od Korku, 60. od Dublinu. dl. 7. 25. sz. 52. 6.

DINGUWAL, M. Szkocyi w w Hr. Ross. w Kraiu żyźnym nad rz. Konnelą, w ktorej często znajdowano perły, o *m.* 40. od Edymburgo, 115. od Londynu. dl. 13. 40. sz. 57. 46.

DIOIS, *D'ensiz Tractus*. Dieński Powiat we Fr. w Delinnacie, ktorego M. S. Die.

DIOKO-WAR, m. i forteca w Sklawonii w Hr. Polzegskim. Jest rezydencyonalne Bisk. Bosuii, do ktorego też należy.

DIPPOLDISWALD, m. Niem. Misnii w Saxonii, o *m.* 3. na połud. od Drezna.

DIRSCHAU, ob. Tczewo.

DISIMIEU, m. Fr. w Delfinnacie z tyt. Hr. o *m.* 1. od *Crenieu*.

DISMA, Dyżma M. Japonii wązkim kanałem oddzielone od Nangasaki. Hollendrzy mają tu wielki i bogaty magazyn, i handlować tu mogą przez cały miesiąc Październik.

DISSENTIS, bogate Opac. Bened. w Kraiu Gryzonow, niedaleko Ilantz.

DISSENZANO, m. Wł. w Stanie Weneckim, nad jeziozem Gardy, o *m.* 7. od Brescyi, sł. dobrym winem.

DITHMARSEN, *Ditmarfia*, Kray leżący przy morzu Bałtyckim, między Elbą i Ewderą. Fryderyk II.

Krol Duński opanował go był r. 1554. jedna część należała do niego, druga do Xcia Holsztyńskiego, lecz r. 1773. Xiążę ustąpił swej części wraz z Xięstwem Holsztyńskim za Xięstwa Oldemburkie i Delmenhorstskie. Miasta znaczniejsze kraju tego są: Meldorp i Lunden.

DITZEN, m. Niem. w Bisk. Osnabruckim, znaczne szczybami solnymi o m. 7. na pośd. ku w. od Osnabrugi.

DIU, obronne M. Indyjskie na wyspie tegoż im. w Krol. Guzaraty z dobrą fortecą; obywatele jego żyją bardzo długo, wyspa i miasto do Portugalii nal. od r. 1535. nie tak, iak przedtym handlowo. dl. 86. 3c. sz. 21.

DIVANDURA, *Divandurae Insula*, Dywandurkie wyspy, nazwisko pięciu wysp Azyi, z których każda ma około m. 7. obwodu, blizkie są wyspom Maldywskim, należą do Krola Kananorskiego, powietrze mają zdrowe i grunta urodzajne. Handel znaczny prowadzą.

DIVAR, wyspa morza Indyjskiego na północ Goy, nal. do Portugal.

DIVE, *Diva*, rz. Fr. w Normandyi, bierze swoy początek wyżej Gasley, wpada w morze, spławną być zaczyna, przy Korbonie, inna rz. tegoż im. znayduie się we Franc. w Piktawii.

DIWIKORA, *Divicore*, M. przy brzegach Koromandelu nad rz. Kalarmą, opanowane od Angl. r. 1749. gdyby można znieść piaski, ktore tamują rzekę Jedynyby ten tylko Anglicy w tey stronie swoy port mieć mogli.

DIXMUDE, *Dicumsuta*, Dyzmuda M. obronne w Niderlandzie katolickim we Flandryi, od Brugencykow r. 1459. od Gandawczykow r. 1580. oblegane było bezskutecznie, w r. zaś 1647. 1658. 1695. i 1745. od Franc. wzięte było, ale traktatami Utrechtskim i Akwizgrańskim

domowi Austr. ustąpione zostało. Leży w miejscu urodzajnym nad rz. Iperlą, o m. 4. na pośn. od Ipry, 7. i pół od Dunkierki, 3. od Neupertu, dl. 20. 30. sz. 51. 2.

DNIEPR, *Borysthene*, wiel. Rzeka Pol. poczyna się w Moskwie, powiększa się rzekami: Orlycą, Ordwakiem, Berezyną, Prypeciem, Desną, Sożą, Rałowicą, Samarą i. t. d. płynie przez znaczną część Litwy około Mohilowa, Rohaczowa, i Rzeczycy, potym odgranicza nas od Moskwy, oblewa Kiiow, Czerkasy, Kryłow, na koniec przez Tartaryą ninieyszą przebiegłszy wpada w morze. Jest żeglowny.

DNIESTR, *Tyras*, wiel. rz. Pol. zaczyna się od gór Karpackich w Woj. Ruskim, płynie przez granicę Podola i Multan wpada w morze czarne niedaleko Białogroda, jest rz. spławną i rybną.

DIZIER, (S) *S. Desiderii Fanum* dosyć znaczne M. Franc. w Szampanii, it. wytrzymanym atakiem przeciw Karolowi V. r. 1544. twierdze jego zaniedbane były. Leży nad rz. Marną m. 6. na w. od Witry. dl. 22. 35. sz. 48. 35.

DOBBERAN, sławny niegdys kłalzor w Xiświe Meklemburgskim, w włości Rostockiej, m. 4. na pośn. ku z. od Rostoku.

DOBBERTIN, Opac. Panien szlachetnych w Xiświe Melklemburgskim, m. 5. na pośd. od Gustrowa.

DOBZYCE, m. Pol. w Woj. Krakowskim, pod panowaniem Austriackim w Cyr. Wielickim, Starostwo jest nad rz. Rabą m. 2. na pośd. od Wieliczki.

DOBEL. ob. Voitsberg.

DOBROMIL, m. Pol. w Woj. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Samborskim, od Szambera m. 4. i pół.

DOBRZYN, *Dobrinum*, m. Pol. w Woj. Płockim, stol. swej ziemi, jest drewnianne i spustoszone, podczas woyny Krzyżackiej z Pol.

Pol. wiele ucierpiało. Zamku dawnego gruzy zostały. Leży na górze nad Wisłą, od Torunia *m.* Pol. ro. od Warszawy 20. od Gorzua dł. 37. 35. lz. 52. 38. Dobrzyńska ziemia w Woi. Płockim, jest oddzielona rz. Drybencą od Prusł, od Woi. Inowrocławskiego Wisłą, dzieli się na 3. powiaty, Dobrzyński, Słonki, i Rypiński. Ma swego Kasztelana, ziemstwo i grod, seymiki w Lipnie, obiera 2. Posłow, 1. Deputata i Kommissarza. Używa za herb, trzech wież. Mundur iey jest kontusz amarantowy z wyłogami błękitnemi, żupan biały. Od Konrada Xcia Mazowieckiego dana była Krzyżakom, którą nim potom odzyskali Polacy przez sto kilkadziesiąt lat z Krzyżakami i Prusakami krwawą wiodli wojnę.

DOCKUM, *Doccum*, *M.* obrone Hollend. w Fryzyi, w kraju urodzajnym. Jest oyczyzną Reniera Gemmy, zwanego Fryzonem, Jana Dokuma i Kornell. Kempiułza. Leży przy uściu rz. Wery *m.* 4. od Lewandyna, 9. od Groningi, dł. 23. 28. lz. 53. 18.

DOE, czyli *DOUE*, *Theodadum*, *Doa*, *m.* Fr. w Andegawęńskim Pow. znakomite pałacem dawnych X. Akwitańskich, którego dotąd gruzy widzieć można, tudzież iarmarkami, piękną fontanną i urodzeniem XX. Marfolles, i Jakuba Sawary, leży *m.* 3. od Saumur. dł. 17. 13. lz. 47. 12.

DOEBELN, *m.* w Cyr. wyż. Saxonii w Misłni *m.* 2. od Lipska, nad rz. Muldą, fl. przedniemi fabrykami kapeluszy i sukien.

DOEMITZ, ob. Domitz.

DOEZBURG, *Tentoburgum*, *m.* Hollenderskie nad rz. Issylą w Hr. Zutfanii. Wzięte było od Xcia Maurycego *de Nassau*, r. 1591. a od Franc. 1670. dł. 23. 42. lz. 52. 3.

DOFAR, ob. Dofar.

DOGADO, albo DOGAT, *Venetus Ducatus*, część Państwa W-

neckiego, w której leży miasto stoleczne Wenecya.

DOHNA, o 3. *m.* od Drezna w Misłni, jest to dziwnie piękny dom rozrywki, gniazdo familii Burgrabow *de Dohna*.

DOL, *Dola*, *M.* Fr. w wyż. Brytanii z Bisk. Oyczyzna Alexandra *de Ville-Dieu*, o *m.* 2. od morza, w kraju obsitującym w Konopie, zboże i owoce, z których wyśmienite jabłeczniki robią, o *m.* 7. od Antraim, 7. od St. Malo, 77. od Paryża, dł. 15. 53'. 48". lz. 48. 33'. 9".

DOLCE-AQUA, *m.* i Hr. Piemontkie z zamkiem dosyć obronnym nad rz. Nerwią, leży w kraju obsitym w wino i przednią oliwę, *m.* 2. od Wintemilli, dł. 25. 15. lz. 43. 52.

DOLCIGNO, ob. Dulcigno.

DOLÉ, *Dola Seguanorum*, *Dola* piękne *M.* Fr. w Franzkońcie. Francuzi wzięli go byli 1479. X. Kondusz dobywał r. 1636. lecz próżno. Ludwik XIV. dobył go r. 1668. Fortyfikacye Doleńskie zburzone zostały, r. 1674. Kollegium ruteysze jest jedno z najpiękniejszych we Francyi. Leży nad rz. *Donx*, w kraju miłym i urodzajnym, o *m.* 6. od Bezańfony, 12. od Dyżonu, 78. od Paryża, dł. 23. 10'. 6". lz. 47. 5'. 42".

DOŁHINOW, *m.* Pol. w Woi. Wileńskim pow. Ołzmińskim, niedaleko rz. Willi *m.* 3. od iey żrzdła, od Ołzmiyani *m.* 26.

DOLINA, *m.* Pol. w Woi. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Halickim, w dystrykcie Tyzmienskim z Stwem. *m.* 8. na połd. ku z. od Halicza.

DOLLART, jezioro albo raczey odnoga morza Niemieck. przy Xstwie Ost-Fryzyi; była to dawniej piękna i obszerna równina, którą z 33. wfiami zalało morze r. 1277.

DOLOMIEU, Margr. Fr. w Delfinacie.

DOLTABAT, *M.* w Stanach

W Mogola, z fortacją edną z naylepszych w tym kraiu w Prow. Bala-gacie, dł. 94. 30 sz. 18. 40.

DOLUS, m. Fr. na wyspie Oleronie przy brzegach pow. Alteańskiego,

DOMAZLICZA, albo THAUS, M. Czeskie nad rz. Kadburzą, w Cyr. Piłźnieńskim, fl. zwycięstwem odniesionym przez obywatelów nad Krzyżakami wysłanemi od Papieża przeciwko Husytom r. 1466. Szwedzi dobyli go r. 1641.

DOMBES, *Pagus Dombensis*, Dombskie Xstwo udzielne we Fr. wzdłuż ma około m. 3. wszerz tyleż, gran. na w. z Breścyą, na pośn. z Masonenńskim, na z. z Bellocenńskim, na pośd. z Lugduńskim Pow. Kray jest żyzny i w miłym bardzo położeniu; dzieli się na 12. Kasztelanii. Krol Fr. kupił to Xstwo od Hrabiego d'Eu r. 1762. i swego tu wysłał Intendenta.

DOMEURE, Opac. Fr. w Lotaryngii z Jurydykcyą Biskupią niedyś, przed przyłączeniem iego do Bisk. Dieńskiego r. 1777. m. 1. od Blamontu.

DOMFRONT, *Domfrontium*, m. Fr. z tyt. Hr. w Normandyi, jest na górze m. 14. od Alensony, 56. od Paryża.

S. DOMINGO, *Hispaniola*, S. Dominika wyipa Hiszp. w Ameryce naybogatsza z Antylskich, długa na m. 160. szer. na 30. obwód zaś iey wynosi na m. 350. odkryta jest od Krzysztofa Kolumba r. 1492. dnia 6. Grudnia. Mieszkana była wprzod od dzikich wyspiarzów, ktorych tu Hiszp. w przeciągu lat 17. 3. milliony wygubili. Otoczona jest zewsząd prawie skałami i hakami niebezpiecznemi. Gorąco byłoby tu nieznośne, przez sześć miesięcy roku, gdyby nie wiatr wschodni, i częste a obfite deszcze były, które sprawią wilgoć mocno szkodliwą, a mięso, zboże, owoce w krotkim czasie bardzo psuującą. Częstym a prędkim podlega odmianom powie-

trza, tudzież trzęsieniom ziemi, nayznaczniejszy przytrafiło się r. 1727. Rodacy tamteyli żyją bardzo długo, Europeyzykowie zaś prę-dzey się tu, niżeli gdzie indziey starzeją. Wielą zalana jest rz. z ktorych znaczniejszy są: *Ozama*, *Ney-wa*, *Macoris*, *Usague*, *Tuna* i *Astibonita*, ostatnia jest naydłuższa i nayszerza ze wszystkich. Posiadaminy złote naypiękniejszye i naybogatsze w świecie, tudzież szyby kryształowe, marmurowe, szpitzglas, siarkę, cynę, żelazo i. t. d. niewyczerpane dotąd od Europ. dla niedostatku robotnika. Część iey wschodnia do Hiszp. zachodnia do Francuzów należy.

DOMINGUE, (S.) piękne M. Amer. stoł. wyspy tegoż im. w części Hiszp. z Akademią i Arcy Bisk. ktorego Katedra ma być nader przepyszna. Od niego wyipa ma swoje nazwisko, leży na brzegu pośd. rz. Ozamy, dł. 304. 20. sz. 18. 20.

DOMINIQUE, (la) Dominika, *Dominica*, wyipa w Amer. północney jedna z Antylskich, między Martyniką i Gwadalupą, tak nazwana od Hiszp. iż w dzień Niedzielną odkryta była. Ma figurę okrągłą, ktorey srzednica wynosi na m. 13. obwód zaś 35. wody ma wyborne, góry obfitujące w drzewo do naywiększych budowli zdadne. Mieszkaną była od Karaibow aż do r. 1771. ktorego od Angl. opanowaną, a r. 1763. traktatem za własność ich poczytaną została. Roku 1778. Francuzi we 24. godzinach opanowali ją, i jednego nie utraciwszy żołnierza. Miasło *Rosau*, jest wyspy tey niby stoł. dł. 315. 40. i 316. sz. 15. 30.

DOMINIKA, rzeka na pośd. rz. Senegali w Afr. nad ktorey brzegami mają swe osady Portugal. dla handlu.

DOMITZ, *Domitium*, M. obronne Niem. w Xstwie Meklemburgskim; wzięte było od wojsk Cesarfarskich 1627. od Szwedów 1631.

od Cef. i Sadow 1637. od Szwedow nakoniec 1643. leży przy zeyściu się rzek Elby i Eldy o *m.* 10. od Szweyrynu, 5. od Danenbergi, 8. od Grabowa, dł. 29. 16. sz. 53. 25.

DOMME, *Mons Domæ*, m. Fr. w Perigord, na górze blisko Dordony, ma sądy Krolewskie, od Sarlaty *m.* 2.

DOMMERTE d' AUBRAC, ob. Anbrac.

DOMO-D'OSCELLA, *Ofcella*, m. Włoskie w Xstwie Medyolańskim przy Alpach, nad rz. Tozą, nal. do Krola Saruńskiego, jest w Hr. Anghierskim, o *m.* 10. na pośn. ku z. od Angliery.

DOMPAIRE, dawne M. Lotaryngii, w którym Krolowie Austrazyi i Xiążęta Lotaryngii przedtym rezydowali. Teraz jest tylko wsią o *m.* 4. od Darney, 6. od Remiremotnu.

DOMPIERE, *m.* 2. od Doraty w Pow. Lemowiceńskim, inne tegoż im. *m.* 2. od Rupelli są m. Franc.

DOMREMY, m. Fr. w *Barrois*, nazwane *la Pucelle*, sławne urodzeniem Joanny d'Arc, znaiomey pod imieniem *Pucelle d'Orleans*. Leży nad Mozą o *m.* 2. od *Neuf-Chateau* 3. od *Vaucouleurs*.

DON, *Tinais*, iedna z naypryncypalniejszych rzek Europ. którą odziela od Azji, bierze swoy początek w Prow. Rezańskiej w Mekskwie i wpada w jezioro zwane *Maotis*, więcey nad 500. rzek łączy się z nią. Kozacy Dónscy po nad iey brzegiem osiedli, od niey biorą nazwisko ob. Kozacy.

DONAT, (S.) forteca Niderlandu w Flandryi Hollend. od niey dependuie Ekluz. i może ją zruynować swoią Artyleryą. Tegoż jest im. m. Fr. w Delfinacie *m.* 3. od Romanfy.

DONAWERT, *Donaverda*, *Danubii Insula*, obrotne m. Niemieckie w Cyr. Bawarskim na pograniczu Szwabii, po kilka razy

zdobyte i odzyskane było w czasie wojen Niemieckich. Przedtym było Cesarzkie, teraz nal. do X. Bawaryi, leży nad północnym brzegiem Dunaju, o *m.* 10. od Aufzburga, 5. od Neuburga, 15. od Ulmy, dł. 28. 30. sz. 48. 46.

DONCHERY, *Doncheriacum*, Donszery, piękne m. Fr. w Szampanii nad Mozą, o *m.* 1. od Sedanu.

DONGO, Krol. Afr. w Abisynii przy Krol. Angola, teraz prawie nieznanne.

DONION, m. Fr. w Burbońskim pow. *m.* 4. na z. od Digein.

DONNERAILLE, m. Irlandyi, w Hr. Kork, wysła Dep. swego na Parl.

DONNEZAN, kraina Fr. w Hr. Foix, ktorey mieyscem głównym *Querigut*.

DONZENAC, m. Fr. w Lemowiceńskim pow. *m.* 2. od Brives.

DONZERE, m. w Delfinacie, z tyt. Xstwa, ktory nosi Bisk. *de Viviers*, o *m.* 2. od Montlimart.

DONZY, *Domitiacum*, m. Fr. stoł. Donzeńskiego pow. o *m.* 3. od Cofne, 9. od Niwerny. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i sądami o *m.* 2. od Fours.

DORAT, *Doratum*, m. Fr. w Marchii nad rz. Scurą, o *m.* 10. od Lemowiki, 3. od Bellaku.

DORCHESTER, *Darnovantia*, M. Angiel. stoł. Prow. Dorset nad rz. Frozną nie daleko gubli Rzymskiej nazwanej Fossway, na ktorey Rzymianie trzymali, niektore swe piki, iako z dawnych medalow widzieć się daie. Znaczny tu obywatele małą odbył z szarzy nayprzedniejszey. Wysła 2. Dep. na Parl. leży o *m.* 40. od Londynu, dł. 15. 10. sz. 50. 41.

DORDOGNE, *Dordonia*, rz. Fr. bierze swoy początek w górze zwanej złotą, w niż. Arwernii, płynie przez Guiennę i łączy się z Garumną.

DORDRECHT, albo Dort,

Dordracum, piękne, obr. i bogate M. Hollend. w Prow. Hollandyi, pierwsze z Stanow tey Prowincyi, sławne Synodem Kalwińskim w r. 1618. połowem sumow, tudzież nrodzeniem Pawła Meruli, Kornell. Adryana, Gwilhelma Lindana, i Jana Wita. Leży na Kępie, tam gdzie Merwa łączy się z Mozą, o m. 4. od Roterodamu, 6. od Bredy, 15. od Amsterdamu. dl. 22. 8. sz. 51. 50.

DOREN, ob. Dure.

DORFEN, m. Niem. w niż. Bawaryi w Regencyi Landshutkiej nad Isarą. Często na to miejsce lud odprawia pielgrzymki.

DORIA, rz. Wł. w Piemontcie.

DORMANS, *Domnamantum*, m. Fr. w Szampanii, o m. 4. od Eperuy, z tyt. Hr. i obronnym zamkiem.

DORNEBURG, albo Dornburg, m. Niem. w wyż. Saxonii nad Sałą, z zamkiem, o m. 2. od Jeny, należy do domu *Saxe-Weimar*; zaś Domburg zamek niedaleko Zerbst, nal. do domu *Anhalt-Zerbst*.

DORNHEIM, dawny zamek zruynowany blisko Darmstadt, przy którym Cesarz Adolf z Nassau, r. 1298 był zabity od Alberta I. Xcia Austriackiego.

DORNOCK, *Dorodunum*, M. Szkocyi połn. stol. Sutherlandii, ma zamek i port obszerny nad odnogą tegoż im. Leży o m. 42. od Edimburga, 150. od Londynu. dl. 14. 10. sz. 57. 58. Wysyła Depntata na Parl. Xżę Edward zdobył go r. 1746. poraziwszy wprzod Lorda Lovedona.

DORSETSHIRE, Prow. nadmorska Angielska, wysyła 2. Dep. na Parl. obfituje w zboże i marmur. Dorchester jest icy M. S. zawiera sławow ziemi 712000. Jest w położeniu miłym.

DORSTEN, *Dorfla*, M. obronne Niem. w cyr. Westfalskim w Stnach Elekt. Kolonskiego nad Lippą,

o m. 8. od Duysburga, 20. od Kolonii, 15. od Monasteru, 5. od Wefeli. dl. 24. 38. sz. 51. 38.

DORTMUND, *Tremonia*, M. Niem. piękne, obronne, bogate, ludne, Cesarzkie, w cyr. Westfalii, w Hr. Mark, nad rz. Emsą, o m. 14. od Monasteru, 15. od Kolonii. Ma wspaniałe Kollegium dla Protestantow, fund. r. 1543. piękne Kościoły, Klasztor Franciszkanow i Dominikanow. Połowa mieszkańcow jest Religii Protest. Uwolnieni zostali we Francyi od prawa kadukowego r. 1770. dl. 25. 6. sz. 51. 30.

DOUARNENES, m. Fr. niż. Brytanii z portem przy odnodze tegoż im. dl. 48. 10. sz. 13. 35.

DOUAY, *Duacum*, Duak, wielkie i obronne M. Flandryi Francuzkiej, ma sławną Akademią, fundowaną od Filipa II. Króla Hiszp. r. 1552. i Parl. ustanowiony r. 1686. Wzięte było od Franc. r. 1667. odebrane od związkowych 1710. i znów zdobyte od Franc. 1712. po potyczce Denúskiej, którym własność miasta tego traktatem Utrechtskim zabezpieczona została. Oycyzną jest Hieron. Kommelina i Jana z Bononii. Leży o m. 6. od Kameraku, 5. od Atrébaty, 45. od Paryża. dl. 20. 44. 47" sz. 50. 22. 10." Forteca *de Scarps* jest ztąd na wystrzelenie z armaty.

DOUFRO, albo Douro, *Duvinus*, rz. Hiszp. bierze początek w dawney Kastylii z góry Urbion, płynie przez Portugalią, i wpada w Ocean przy S. Jean niżej Porto, przebiegłszy wprzod od w. do z. Kraiu na m. 90. Prow. Portug. położona między tą rzeką i rz. Minho, bierze od nich nazwisko.

DOUGLAS, m. nadmorskie w Szkocyi, w Prow. Merche, i Xstwo, o m. 12. na połud. od Edimburga. Jest to także nazwisko iednego Kapu i m. leżącego w części wschodniej wyspy Man.

DOULENS, albo Dourens, *Donincum*, m. Fr. w Pikardyi, o

m. 6. od Ambianu, 7. na z. od Arr.

DOUMY, Baronia Fr. w Bearnie, o m. od Fau.

DOURBUY, ob. Durbu.

DOURDAN, *Dordunum*, m. wyśc. Fr. Szwajc. jedwabniami i welianiami manufakturami. Leży nad rz. Orge, o m. 9. od Karnuty, 10. od Paryża. dl. 19. 42. sz. 42. 30.

DOWN, *Dunum*, Downa, m. Irlandyi. stol. Hr. Downeńskiego w Prow. Ultonii; posyła 1. Dep. na Parl. z Bisk. przyłączonym do Konnorfskiego. Leży o m. 22. od Dublinu. dl. 11. 48. sz. 54. 23. Hrabstwo Downeńskie, mające 15. m. wzdłuż i tyleż wszerz, oblane jest morzem ze trzech stron, i ma grunta dziwnie żyźne.

DOWNTON, m. Angiel. w Wiltshire, posyła 2. Dep. na Parl.

DOVER, albo DOUVERS, Dwera, *Dubris*, M. nadmorskie Angiel. bardzo znakomite. Ma obronny zamek, zbudowany jeszcze iak powiadaia od Rzymian. Od tego portu do portu Kaletańskiego we Fr. nie ma iak m. 7. Jest to pospolita droga z Anglii do Francyi, przeco od Cudzoziemcow bardzo jest ucęszczane. Posyła 2. Dep. na Parl. Leży o m. 23. od Londynu, 67. od Paryża. dl. 18. 58. 57. sz. 51. 7. 47."

DOUX, *Dubis*, rz. Fr. w Franżkońcie, wypływa z góry Jury i wpada w Saonę; nie jest splawna.

DOUZE, m. 3. od Perigueux; *Douzy*, m. 2. od Sedany, są m. Franc.

DRACKENBURG, Drakemburg, M. Niem. w Hr.³Hoyeńskim, na prawym brzegu Wefery, o m. 2. od Nienburga. Krwawa pod tym miastem odprawia się bitwa między Cesar. i Saskimi wojskami r. 1547.

DRAGUIGNAN, *Dracenum*, Dragwiniana, M. Fr. w Prowancyi nad rz. Pizą, w kraiu miłym i żyznym, o m. 4. od Frejus, 9. od

Tropezy, 15. od Toulony.

DRAHELM, m. Niem. w nowey Marchii, z zamkiem nad rz. Drągą, o m. 2. na połn. od Falkemburga.

DRAHIM, m. stol. Stwa Drachimskiego, na granicy Pomeranii przy Woiewodztwie Poznańskim, do ktorego należało, ale traktatem Bydgoskim r. 1657. ustąpiłone Fryderykowi Wilelmowi Elekt. Brandeburskiemu, w summie pretendowaney za wojenne posiłki 120000. talerow. Wykupno tego Starostwa Rzeplta zlecił Krolowi Michałowi i Następcom jego. Na Seymie Grodzieńskim r. 1726. pozwolono Woiewodztwu Poznańskiemu i Kaliskiemu uczynić składkę na to wykupno, co się i stało, ale Ministerium Saskie na inne ią obróciło potrzeby; a Woiewodztwom w rzeczonyj summie ustąpiona jest Sierakowfczyczna.

DRAMBURG, M. Niem w nowey Marchii nad rz. Drągą, o m. 2. na połud. od Falkemburga.

DRAWA, *Dravus*, rz. znaczna w Niem. bierze swoy początek w cyr. Bawarskim, i łączy się z Dunaiem w Węgrzech, nizey Efleku.

DREFURT, ob. Trefurt.

DRENTA, Kraina Holland. graniczy na w. z Westfalią, na połn. z Groningą i Omlandyą, na z. z Fryzyą, na połud. z Owerysselią, ktorey to ostatniey część przedtym czyniła. Koworda jest M. S.

DRESDEN, *Dresda*, Drezno, piękne, wielkie i obronne M. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, stol. Misnii. Rezydenc. Elekt. Saskiego, na wspaniały zamek, w którym rezydował Elektor. Tobiasz, Tandler i Keutmanner ztąd byli rodem. Krol Pruski dobył miasta tego r. 1745. i 1756. ale r. 1759. do ustąpienia był przymuszony, a 1760. próżno go oblegał. Leży nad Elbą, która go na dwa rozdziela miasta, to jest na miasto stare i nowe, pierwsze

ma obronna, fortecę i we wszystko zamoczny arsenał, o *m.* 6. od Meissen, 16. od Lipska, od Warszawy *m.* Pol. 26. od Wrocławia 51. od Prażi 30. dł. 31. 26. *sz.* 51. 12.

DREUX, *Dunoasses*, dawne i sławne M. Wyspy Franc. znakomite bitwy, tu stoczoną r. 1562. za Karola IX. na ktorej Proteſtanci zbici, a Xzę Kondeusz poimany został. Henryk IV. dobył go r. 1593. Obywatele wielki handel prowadzą sukcesem zdarnym na mundury żołnierskie. Godeau i Poeta Rotrou ztąd byli rodem. Leży nad rz. Blezą, o *m.* 6. od Karnuty, 20. od Rótomagu. dł. 19. 1. 24. *sz.* 48. 44. 17.

DRIBURG, dawny zamek Niemiecki, o *m.* 4. od Paderborny, w Bisk. Paderboneńskim, st. wodami mineralnemi

DRIESEN, *Driefa*, M. obr. Niem. w powey Marchii Brandeburskiej, z dobrą fortecą. Szwedzi wzięli go r. 1630. lecz 1650. oddali. Leży nad rz. Nelzą, o 12. *m.* od Landsberga. dł. 33. 36. *sz.* 52. 26.

DRIN, *Drino, Drinus*, Dryn czarny, rz. Turcyi Europ. wypływa z góry *Marinai*, przy granicach Albanii, i wpada w odnogę Dryńską, która składa część odnogi Weneckiej.

DRINAWARD, *Drinopolis*, M. Turcyi Europ. w Serwii na kąpie oblaney rz. Drynem, *m.* 7. wyżej iey uścia w Sawę.

DROBIN, m. Pol. w Woi. Płockim, spustiszafe.

DROGHEDA, *Pontane*, M. bardzo obronne, ładne i handlowne, stol. Hr. Louth, w Irlandyi, ma port wygodny, sławne odalienony z zwycięstwem przez X. *d'Orange*, nad Jakubem II. r. 1690. Leży nad Boiną o 12. *m.* od Dublinu, 16. od Armagh. dł. 11. 20. *sz.* 53.

DROHICZYN, m. Pol. dosyć znaczne w Woi. Podlaskim, stol. ziemi tegoż im. z Stwem grodowym, z szaszam., miejsce Seynikow i

Sądow. Miało zamek: Krolewski, spalony od Litwy r. 1384. Leży nad Bugiem, *m.* 10. od Bielska, 20. od Warszawy. Drohicka ziemia Seynikuie w Drohiczynie, obiera Połow 2. Dep. 1. Sądy ziemskie agitują się w Drohiczynie, Sokolowie, w Miedziny i Mokobodach koleją. Grunta ma urodzayne, Obywatele dość znaczny prowadzą handel na swe produkta. Dawniey iak świadczy Gwagnin z ziemi tey i Bielskiej w potrzębie samey Szlachty stawało na 20. tysięcy.

DROHOBYCZ, m. w Woi. Ruskim, pod pan. Austr. z Stwem, w gruncie bardzo żyznym; stol. Dystryktu, w cyr. Samborskim, od Sambora *m.* 4.

DROHUBUSK, albo Doroховуск, m. Pol. w Pow. Włodzimirskim, z Opac. Greckim, od Ostroga *m.* 5. na pojn. nad rz. Horvniem.

DROITWICH, m. Angl. w Hr. Worcesterfkim, znaczne przednią solą, którą tam biorą z trzech zup. Pofyla 2. Dep. na Parl. dł. 15. 26. *sz.* 52. 20.

DROM, Droma, rz. w Normandyi, o *m.* 8. od swego źródła łączy się z fossą *Soney*. Jest rz. tegoż im. w Delfinacie, która wpada w Ren przy Liwronie.

DROMORA, *Dromoria*, m. Isl. w Hr. Downeńskim z Bisk. o *m.* 7. na północ ku z. od Downy.

DRONERO, *Draconerium*, m. Włoskie w Piemontie, w Margr Saluzkim, przy Alpach nad rz. Makrą, na ktorej znayduie się most wyfolości podziwienia godney.

DRONTHEIM, *Nidrosia*, wielkie i bogate M. Norwegii, stol. wielkorząztwa tegoż im. z Arcy Bisk. i wygodnym portem nal. do Krol. Duńskiego. Handel prowadził wielki. R. 1658. od Szwedow wzięte było, ale tegoż r. od Duńczykow odebrane zostało. Ustąpione było Krol. Duńskiemu traktatem Kopenhadzkiem r. 1660. zewsząd prawie

oblane jest morzem i rzeką Nidderą. Leży o *m.* 95. na poł. ku w. od Bergen, 136. od Kopenhagi, 108. od Sztokolmu. *dł.* 28. *sz.* 63. 15.

DRONTHEIM-HUS, Prow. Norwegii, jest największą częścią tego Krol. rozciągłą od połud. ku półn. na z. oblewa ją Ocean, na połn. golf Wardhuski, na połud. Bergienski, na w. graniczy z Szwecyą. Nie jest ludna, z przyczyny wielkich gór, które się po całym rozciągają Kraiu. Drontheim jest iey *M. S.*

DROSENDORF, *M.* niż. Austrii z zamkiem, blisko granic Morawii, o *m.* 8. od Znaimu.

DROSSEN, *M.* Niem. w nowey Marchii, ma fabryki dobrych sukien, o *4. m.* od Kustrynu.

DROUVILLE, Baronia Fr. w Lotaryngii, o *m.* 2. od Lunewilli.

DROUX, *m.* Fr. o *m.* 2. od Doraty.

DRUIA, lub SAPIEZYŃ, *m.* Pol. w Woiew. Wileńskim, dosyć znaczne i handlowne, drewniane, nad rz. Dzwina, z zamkiem dobrym na pograniczu Połockim, *m.* 6. od Brańsławia.

DRUSSENHEIM, *m.* obr. w niż. Alfacji nad rz. Moterą, blisko Renu, o *6. m.* od Strazburgu, w Hr. Lichtemburskim, opanowane od Cef. r. 1704. ale odebrane od Franc. było po dwudniowym ataku r. 1706.

DRUY, Baronia Franc. w Niwerneńskim Pow. o *4. m.* od Niwerny.

DRUZBAKI, po Niem. *Rauschenbach*, wieś Pol. w Stwie Spitzkim, st. łaźniami i wodami zdrowymi. Ciekawe iey są wody obracające ziemię w kamień, zkład groble rury wodne, &c. widzieć jest zkamieniałe, lub obrośłe kamieniem. Ma także wody obracające żelazo w miedź, tudzież wody zimne, a zawsze wrzące, wody kwaśne i inne tak niecznośney ewaporacji, iż powietwo po nad nie przelatujące zdy-

cha. Jest od Krakowa *m.* 15. od Biały *m.* 1.

DRUZOWIE, *Drusi*, Narod Syrii mieszkający w ziemi świętej na Libanie i Antilibanie. Obyczaje jego nie są nam znaiome. Zdaie się, iż to są potomki Chrześcian prześladowanych, którzy się na te schronili góry. Amurat IV. Kray ich obroczył w Prow. Ottomańską.

DRWĘCA, rz. Pol. w Woi. Pomorskim, wpada w wistą.

DRYBENTZ, rz. w Prusiech, wypływa z Hokerlandyi, rozgranicza Woi. Chełmińskie od ziemi Michałowickiej, i Mazowża, wpada w wistą.

DRZEWICA, *m.* Pol. w Woi. Sandomirskim, piękne i porządne, st. rudami żelaznymi, i fabryką pasów dosyć znaczną, gdyby była w swym utrzymywana stanie. Jest ziemienia Szaniawskich.

DRYSZYN, *m.* Pol. w Woi. Mściwawskim pod pan. Rossyjskim, od Mohyłowa na w. *m.* 10.

DUAK, ob. Doway.

DUAR, *m.* obronne Dalmacyi. blisko brzegu wsch. Cettiny, na połud. Almissy, nal. do Wenetow, którzy tu mocny utrzymują garnizon.

DUBIN, *m.* Niem. w Xstwie: Saksim z zamkiem nad rz. Muldą, między Lipskiem i Wittembergiem. Niedaleko miasta tego znayduie się koperwas, siarka i hafan.

DUBLIN, *Dublinum*, *M. S.* Irlandyi w Prow. Linsterskiej w Hr. tegoż im. Jest wielkie, bogate, piękne i ludne, ma Arcy Eisk, Parlament i Kollegium wspaniałe Akademii fundowane od Krolowey Elżbiety r. 1591. Rezydencyą jest Vice-Reya Irlandzkiego, sprawiedliwość tym prawie idzie tu trybem co i w Londynie. Liczy wiele wspinających budynków. Załamanie sizyby Parlamentowey wielkiej w czasie samych Obrad, wielu Irlandczyków o śmierć przyprawiło r. 1782. Ma Port wygodny. Jakob Usterysz zład był rodem. Leży nad

rz. Liffi, blisko morza, w kraju żywnym o *m.* 75. od Edynburga, 85. od Londynu, dł. 11. 15. sz. 53. 18. Hrabstwo Dublińskie rozciąga się wzdłuż na *m.* 8. wżerz na *m.* 4.

DUBOURG, Opac. Fr. August. niedaleko Nantes, czyni do roku 1800. liwr. *Duce* i *Duclaire*, są m. Fr. w Normandyi.

DUBIENKA, m. Pol. dosyć porządne, znaczne szpichlerzami, czyli składem zboż, osiadłe jest cieśłami, leży nad Bugiem, z kądką wiele statków Pol. do Gdańska corocznie płynie. Jest od Chelma *m.* 2.

DUBENOW, m. Inflanckie nad zbiegiem rz. Dubny z Dźwiną, na z. Dyneburga.

DUBINKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim imienia Kadziwiłłow, z zamkiem zapadłym; od Wilna na półn. *m.* 7.

DUBISSA, rz. w Xstwie Zmudzkiem, łączy się z Niemnem, płynie pod Rosienie.

DUBNO, znaczne M. Pol. w Woi. Wołyńskim, z zamkiem dobrnym i Opac. Bazylianckim, fl. kontraktami i ordynacją Xiążąt Sanguszkow. Jest dosyć handlowne i mocne nad rz. Itwą od Brodow *m.* 7. od Lwowa 20. od Berdyczowa 26. od Warszawy 62.

DUBROWICA, lub Dąbrowica, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. z szkołami; niegdyś Xiśwo Lit. Jest nad Horyniem.

DUBROWNA, lub Dąbrowna, m. Pol. w Woi. Witebskim pod pan. Rossyjskim, nad Dnieprem od Orszy *m.* 3. od Smoleńska 18.

DUDERNSTADT, *Duderstadtum*, M. Niem. w Xstwie Brunświckim, nal. do Elekt. Mogunckiego od r. 1365. ktorego mu ukąpione było. Leży nad rz. Wipperą, o 6. *m.* na w. od Gottingi, 15. od Kalselu, 52. od Moguncyi, dł. 28. 1. sz. 51. 34.

DUGESME, m. Fr. w Burgundyi nad Sekwaną o *m.* 4. od Cha-

tyllon. Okolica od niego bierze swoje nazwisko.

DUFFEL, m. w Brabancyi Austr. między Maliną i Lierą nad rz. Nethą.

DUFFERIN, m. Irlandyi w Hr. Downeńskim, wysyła 1. Dep. na Parl.

DUISBURG, *Tentoburgum*, M. Niem. w Cyr. Westfalii, w X. Kliwii z Akademią, fund. r. 1656, przedtem Cesarckie, teraz nal. do Krola Prus. leży nad rz. Koorą, blisko Renu, o *m.* 5. od Duelle-dorpu, 14. od Kolonii, dł. 24. 25. sz. 52. 24.

DUKLA, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, jest handlowne, pięknym ozdobione pałacem, i osiadłe; teraz pod pan. Ausir. w Cyr. Pilźnińskim, od Lwowa *m.* 31. od Czuczka 8.

DULCIGNO, Dolcigno, *Ulcinum*, Dulcynia, M. obronne Turcyi Europ. w wyż. Albanii, z Bisk. i portem wygodnym, i mocną cytadellą. Wenetowie oblegli go r. 1696. lecz bezskutecznie. Obywatele miasta tego pod imieniem Dulcygotow pospolicie rozboiem morskim bawią się. Leży nad rz. Drineną, niedaleko starego Dulcigno, o 4. *m.* od Antybaru, 8. od Skutary, dł. 37. 2. sz. 41. 54.

DULECK, m. Irlandzkie o *m.* 0. od Dublinu, posyła 1. Dep. na Parl.

DULMEN, *Dulma*, m. Niem. w Bisk. Monasterskim, z Opac. *m.* 7. od Monasteru.

DUMBAR, ob. Dunbar.

DUMBLAN, *Dumblanum*, m. Szkockie w Hr. Montheickim, fl. zwycięstwem odniesionym przez X. *Argile*, r. 1715. nad Partyzantami Pretendenta Tronu. Leży nad rz. Theetą, o *m.* 2. od Sterlinga, 12. od Edynburga, dł. 14. 16. sz. 56. 34.

DUN-LE-ROI, *Dunum-Regis*, zn. M. Fr. w Pow. Bituryceńskim, nad Auroną, *m.* 7. na półd. ku w.

od Bituryki, 10. od Niwerny.

DUNA, ob. Dżwina.

DUNAY, *Danubius*, po Niemiecku *Donau*, wielka i najsłynniejsza w Europie rz. wypływa z lasu czarnego w Szwabach przy Zumberdze, płynie od z. ku w. przez Szwabię Bawaryę Austryę Węgry i Turcyę Europeyską, a zabierając w się innych rzek bardzo wiele, kilką korytami wpada w morze czarne, z takim pędem, że od swego uścia na *m.* 10. jako doświadczono, zachowuje wodę słodką w morzu. W miejscu blizkim uścia tey rzeki, poławia się pewna mała ryba, która włożona w butelkę nalaną wodą rzeczną z trochę piasku na spodzie, oznacza swą spokojnością, lub ruszaniem się, różne odmiany czasu, lepiej i pewniey, niżeli Termometr.

DUNAIEC, rz. Pol. wypada z gór Karpackich, biały i czarny łączy się przy Nowymtargu, płynie po pod Krosienko, Sandecz, Zakliczyn, powiększony uściem Popradu wpada w Wilgę.

DUNBAR, czyli *Bumbaw*, *Bara* M. Szkockie, w Prow. Lothianie, z portem sławnym połowem śledzi i sumow, tudzież przegraną Karola II. 1650. Pofyla 1. Dep. na Parl. leży o *m.* 9. na w. od Edyburga, 7. od Berwicku, 118. od Londynu, dł. 15. 23. sz. 56. 12.

DUNBARTON, albo DUNBRITTON, *Castrum Britonum*, *Dunbritonium*, M. Szkockie, stol. Hr. Lenoxenckiego, wysła 1. Dep. na Parl. Ma zamek ieden z nayobronniejszych w Europie, do ktorego schroniwszy się Bretowie, utrzymywali się w nim więcey iak lat 300. Leży przy zbiegu rzek Leweny i Kleydy, na wyfokiey przerwistey skale, o *m.* 4. od Głaškowa, 18. od Edyburga, 130. od Londynu, dł. 13. 15. sz. 56. 38.

DUNDALKA, *Dundalkum*, M. Bisk. w Irl. w Hr. Lubeńskim, z portem bardzo wygodnym, wy-

syła Dep. na Parl. o *m.* 3. na pośn. ku w. od Luthy.

DUNDE, *Diedonum*, Dunda, M. Szkocyi pośn. w Prow. Anglufkiej, znaczne swym położeniem, mocą, handlem i rodem ft. historyka Boeryusza. Kromwel dobył go przez attak, leży nad rz. Tayą, o *m.* 5. od Perthy, 12 na pośn. od Edyburga, 121. od Londynu, dł. 15. 5. sz. 56. 42.

DUNEBURG, forteca w Inflanciech, nad rz. Dżwiną, z Starostwem dawniey stol. Woł. Inflanckiego, ma zamek typany, lecz zaniedbany, i szkoły. Jest od Rygi na w. około *m.* 34.

DUNAMUNDA, po Niem. *Dunemundt*, forteca w Inlandt, przy uściu rz. Dżwiny, wzięta od Szwedow r. 1621. a od Moskalow na początku wieku tego. dł. 42. sz. 57.

DUNES, termin Franc. czyli nazwisko wzgórkow piaszczystych, ktore się wznoszą na brzegach nadmorskich Prowincyi, i służą im za wały zastaniające od zalania kraiu w przypadku wylewu morza nad brzegi. Szczegulniey tym nazwiskiem, zowie się pomorze Flandryi, ktore jest między Dunkierką i Newportem. (Turenniusz tu ft. wygrał potyczkę r. 1658.) i brzegom wchodnym Angli. na przeciw Kenty na pośn. Doweru zatlonionym fortecą *Sandun*, *Daab*, i *Walmer*.

DUNES, m. Fr. w Kondomfcim Pow. o *m.* 1. od Garonny, między rz. *Giers* i *Baise*.

DUNFREIS, *Dunfroia*, M. piękne i bardzo handlowne w Szkocyi pośd. w Prow. Nityfilanii. Pofyla 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Nithą, na ktorey piękny most kamienny jest zmurowany, o *m.* 22. od Edyburga, dł. 13. 50. sz. 55. 8.

DUNGAL, ob. Dunnegal.

DUNGANNON, M. Irlan. w Hr. Tyrońskim, z stanowiskiem dla okretow bardzo wygodnym o *m.* 4.

od Armagh. Deputnie na Parl. dl. 10. 50. sz. 54. 30.

DUNGARWAN, *Dungarvanum*, M. Irland w Hr. Waterfordzkim, z zamkiem obronnym; wysła Dep. na Parl. m. 9. od Waterfordu na pośd. ku z. dl. 10. 12. sz. 52. 2.

DUNGEANON, albo **DUNCANNON**, *Duncanonium*, M. Irl. w Hr. Wexfortskim, z zamkiem dobrym, od którego dependnie port Waterfordzki, leżący o m. 3.

DUNIN, m. Pol w Woi. Brzeskim, Kutawskim z Stwem.

DUNKEL, *Ducheldinum*, m. Szkockie w Perthshire nad rz. Tafą, sławne zwycięstwem odniesionym przez Krola Angiel. nad wojskami Pretendenta. Leży o 4. m. od Perthy, 14. od Edynburga, 123. od Londynu, dl. 14. 10. sz. 56. 55.

DUNKERKA, Dunikierka, piękne i znaczne M. Fr. we Flandryi z portem wygodnym r. 1558. Franc. zdobyli go byli na Angl. i ustąpili Hiszp. przez traktat Kambrezki, którym odebrał Xzę *Enguien*, r. 1646. po wroceniu go Hiszpanom General Turenniusz zdobył go po potyczce, r. 1658. przy Dunesh, i znowu przeszło do Anglików, od których Ludwik XIV. kupił to miasto r. 1662. i wystawił twierdze podziwienia godne, które potym były zburzone, i port jego zawalony mocą traktatu Utrechtskiego. Odnowione były znowu twierdze Dunshierki, ale przez traktat Wersalski r. 1763. powinny były powtornie być rozwalone. Wszystkie tu domy muryrowane są z cegły białej pod jeden wymiar. Liczą mieszkańców na 80. tysięcy. Oyczyną jest sławnego Marynarza Jana Barth. Leży od Nieurporta na pośd. ku z. o m. 6. od Grawel. Ostendy, 9. od Paryża, 62. od Gandawv, 18. dl. 20. 2. sz. 51. 2.

DUNKESPIEL, Dunshelsula, M. wolne, Cesarzkie, w Szwabii nad rz. Wernitzą. Ma radę wielką i małą. Wielką częścią z katolików,

częścią z lutrow składa się, mała zaś z samych katolików. Obywatele znaczny prowadzą handel sierpami i sukniem, r. 1770. uwolnione zostało od prawa Kadukowego we Franc. leży o m. 16. od Neurburga, 15. od Norymberg. dl. 29. 5. sz. 49. 2.

DUNELACECASTLE, M. obronne Irland. o m. 4. od Antrymy. Leży na skale blizkiej morza, i od łąd. kanałem jest oddzielone.

DUNNEGAL, albo **DUNGHAL**, m. Irlandzkie i Hr. inaczej zwane Tyrkonelią. Wysła 1. Dep. na Parl. leży o m. 40. od Dublina, o 2. m. od tego miasta, znajduie się iaskinia, nazwana *Czyściec Sgo Patrycego*, w Ultonii, dl. 9. 28. sz. 54. 36.

DUNOIS, *Dunensis Pagus*, Duneński Pow. we Fr. z tyt. Hr. *Chateaudun* iego M. S.

DUNS, *Dunsum*, M. Szkocyl pośd. w Hr. Mercyi, sławne podług zdania niektórych urodzonym niezrozumiałego doktora Jana *Dunscot*, o m. 10. na pośd. ku w. od Edynburga, 110. od Londynu, sz. 55. 58. dl. 15. 25.

DUNSTAFAL, m. Szkockie pryncypalne w Pow. Lomarskim z portem.

DUNSKIE Krolestwo, ob. Dania.

DUNWICK, m. Angielskie w Pow. Suffolkschire, o m. 5. od Ipswiku, wysła 2. Dep. na Parl.

DUQUÉLA, Dukwela, Prow. Afr. w Krol. Marokańskim, długa m. 30. szer. 24. Azamur iey M. S. obfitnie w zboże i bydło.

DURANCE, rz. Fr. wypływa z Alpow, wpada w Rodan o milę za Awenionem. Wylewy iey dla mieszkańców są mocno szkodliwe. Nie jest spławną.

DURANGO, M. Hiszp. dosyć ludne, w Biskai o 4. m. od Bilbao.

DURANGO, m. Amer. pośd. w nowej Biskai, czyniącey część nowej Hiszp. z Bisk. Suffr. Meksy-

kańskiego. Leży w kraju dziwnie urodzajnym, i obfitującym w szyby solne, dl. 271. 15. sz. 24. 30.

DURAS, *Duracium*, m. Fr. w Akwitanii o m. 13. od Agenny, ma tyt. Hr. od r. 1688.

DURAVEL, m. Fr. w Pow. *Querci*, nad rz. Lotą o m. 1. od Fumeli, dl. 18. 40. sz. 45. 40.

DURAZZO, *Durrachium*, dawne i s. M. Turcyi Europ. w Albanii z Arcy-Bisk obrządku Łacin-skiego i portem wygodnym przy odnoze Weneckiej o 17. m. od Skutary, 7. od Kroy, 30. od Ot-trenty. dl. 37. 2. sz. 41. 25.

DURAK, M. Perskie, przy zbiegu rz. Eufratu i Tygris, sławne śwmi trzcinami do pisania zdatne-mi, dl. 74. 32. sz. 32. 15.

DURBEN, m. Korlandyi z zamkiem nad rzeczką tegoż im. cel-ne jest swej parafii, od Goldyngi na pold. Blisko m. 6.

DURBU, albo DURBUY, *Durbatum*, m. i Hr. w Xstwie Lu-xemburskim, o m. 10. od Leodium, 13. od Nanutu, 12. od Dinant, dl. 23. 18. sz. 40. 15.

DURCKEIM, m. Niem. w Pa-latynacie o m. 5. od Neustadtu i Spi-ry, dl. 25. 30. sz. 49. 26.

DURFN, Doren, Dueren, Du-rena, *Durna*, czyli *Marcadurum*, M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Juliaceńskim, przedtym Ce-sarskie, teraz od r. 1407. nal. do Xcia Juliaceńskiego. Karol V. wziął go przez atak r. 1543. a potym od Generała *Rose*, r. 1642. dobyte było, i tegoż r. odebrały go wojska Cesar. Leży nad rz. Roerą o m. 5. od Juliaku, 10. od Kolonii, dl. 24. 15. sz. 50. 46.

DURETAL, m. Fr. w Ande-gawii nad rz. Ligerą, ma piękny pałac, obficie w wino i zboże o m. 3. od Fleche.

DURFORT, m. Fr. m. 3. od Castelnadary, inne o m. 3. od A-lezyi.

DURGUT, m. Turcyi Azyat.

o m. 15. od Smirny.

DURHAM, *Dunelmum*, M. znaczne Angiel. stol. Prow. tegoż im. z Bisk Suffr. Arcy-Bisk. York-skiego i zamkiem pięknym rezy-dencyi Biskupa. Powietrze ma zdro-we, chleb dziwnie smaczny. Nie-daleko miasta tego, r. 1346. wojska Szkockie od Anglikow zniesio-ne były, i Dawid Brus Krol ich w niewolą poymany. Prowincya i M. po 2. Dep. na Parl. wysła. Le-ży nad rz. Warą, o 70. m. od Lon-dynu, dl. 15. 55. sz. 54. 45.

DURNBERG, albo TURN-BERG, jest to nazwisko jednego miejsca w Arcy-Bisk. Saltzburkim położonego, zkąd wodę słoną kana-łami prowadzą do Hellein, i tam ją przeważają.

DURNSTEIN, pałac rozrywki Bisk. Wormackiego, o 3. m. od Wormacyi.

DUSSELDORF, *Dusselderpium*, M. Niem. w Cyr. Westfal-skim, w Xstwie Bergeńskim z pała-cem, w którym Elekt. Woiewoda dawniej często przemieszkiwał, tu Francuzi rozlokowali byli swe wojska, podczas wojny, o sukcesyją Hi-szpańską ale, r. 1708. wyciągnąć im musieli. Leży nad rz. Duslą, w tym mieyscu, gdzie taż rzeka wpada w Ren o m. 9. od Kolonii 25. od Monasteru, dl. 24. 28. sz. 51. 12.

DUSSEITHALL, Opactwo Cysterkie fundowane r. 1707. o ćwierć mili od Dusseldorfu.

DUTLINGEN, Dutlinga, m. Niem. w Szwabii z mostem na Du-naju, i zamkiem chronnym, stoją-cym na górze za miastem. blisko Rotwelii, nal. do Xstwa Wirtem-bergskiego, o m. 12. od Schaffuzy, dl. 26. 27. w okolicach miasta znay-dują się obfiteminy żelazne.

DUWR, ob. Dover.

DWOCH-MOSTOW, ob. Zweybrück.

DYBOW, m. Pol. w Woi. Ino-wrocławskim, z Stwem, naprzeciw

Torunia.

DYNEBURG, ob. Düneburg. DYRWIANY wielkie, m. w Xstwie Zmudzkiem stol. Powiatu, ma swego Ciwuna. Sądy Powiatu Wielko-Dyrwiańskiego agituia się w Telszewie. Niedaleko są małe Dyrwiany z swym Powiatem.

DZIAŁOSZYN, m. Pol. w ziemi Wielunskiej, spustoszone, przyozdobione ogrodem pięknym. Od Wielunia m. 2.

DZIEWIENISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim z Stwem, od Lidy na półn. m. 9.

DZIKIE POLE, *Campi deferti*, Kraina nowey Serwii między Polskimi granicami i Dnieprem; nal. do Moskwy, pełna stepow, mało mieszkana od Tatarow, pamiętna przegraną woysk Polskich r. 1386.

DZISNA, m. Pol. w Woi. Połockim pod pan. Rosyjskim. Leży blisko uścia rz. Dzielny w Dźwinę.

DZIESNA, rz. Pol. ma źródło w Pow. Wilkomirskim, płynie przez Pow. Brańskowski i w Woi. Połockim wpada w Dźwinę.

DZWINA, *Chrymus Duma*, rz. w Państwie Rosyjskim, wpada w morze białe. Jest tegoż nazwiska Prowincya, ktorey Archangel jest M. S. graniczy ona na półn. z morzem białym i Jugoryą, na w. z Zyrainą, na z. z Usciugą, na połud. z Prowincyami Waga, i Onegą.

DZWINA, rz. Pol. zaczyna się w Moskwie, płynie około Witepska. Połocka, Dyneburga, Rygi i wpada w morze Bałtyckie. Jest śpiawną.

E

EARNA, wiel. jezioro Irl. w Prow. Ultonii, w Hr. Farmanagh.

EAST-MEATH, Hr. Irl. w Prow. Leinster, jest piękne, bogate i ludne, długie i szerokie na m. 13. Kells jest M. S.

EATON, albo ЕТОН, *Etona*; m. Angl. nad Tamizą, naprzeciwko Windfor, sławne Kollegium fundowanym r. 1443. przez Henryka VI. w którym 70. studentow edukuje się *gratis*, a ztamąd wysyłaia ich do Kollegium Kambridzkiego.

EACOURT, Opac. Fr. August. m. 2. od Bapaume.

EAUNES, Opac. Cyster. we Fr. m. 3. od Touloufy, czyni 2000. liwr.

EAUSE, *Elusa*, dawne m. Fr. w Armagnac, niegdys stoleczne *Novempopulanti*, m. 7. od Kondomy. dl. 17. 22. sz. 43. 56.

EBELFEN, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Turynгии, z zamkiem pięknym i Kollegium, m. 5. na w. od Mulhausen.

EBERBACH, *Eberbachium*, M. Niem. w Palatynacie Reńskim, o pułmili od Mofsbach, nad rz. Neckrą, sławne winami. Jest inne tegoż im. w Alfacyi, m. 3. od Hagenau.

EBERBERG, albo FBERBURG, zamek w Niem. w Palat. Reńskim. General *Rose* dobył go r. 1639. Landgraf Hesse-Kastelski prozno. o iego kusił się dohycie r. 1692. Leży przy uściu rzek Nawy i Alteny, m. 2. od Kreutznachy, 5. od Bingeny. dl. 25. 5. sz. 49. 53.

EBERMUNSTER, Opac. Bened. o m. 1. od Schelestat, w Alfacyi.

EBERSDORFF, *Als nova*, daw. Opac. Niem. w Misnii, blisko Chemnitz.

EBERSDORFF, m. i zamek w Misnii blisko Geta.

EBERSDORF, *Ala nova*, pałac rozrywki Dworu Wiedeńskiego w niż. Austryi, na wyspie Schoechet uformowancy od Dunaju, m. 5. od Wiednia na w. dl. 54. 56. sz. 48. 32.

EBERSTEIN, Hr. położone w lesie czarnym, między Margr. Badeskim i X. Wirtembergskim, długie m. 12. sz. m. 6. Zamek Ebersteinski leżący o 3. m. od Baden,

nal. do Margrabi Badeńskiego. dł. 25. 52. sz. 48. 40

EBERSTEIN, inne Hr. Niem. w Kraiu Hannoverńskim. Zamek tytularny tego Hr. leży na górze, między Oldenburgiem i Bewern w Kraiu Brandeburckim, blisko Wefery.

EBOLI, ob. Evoli.

EBORA, ob. Ewora.

EBORACH, albo EBERACH, Kłafztor w Bisk. Wurtzburckim, gdzie chowaią serca wŝytkich Biskupow Wurtzburckich.

EBER, *Iber*, jedna z pomiędzy większych rzek Hiltz. bierze ſwoy początek na pograniczu dawney Kaſtylii, w górach Santyllańskich, płynie przez Arragonią, Katalonią, i wpada w morze ſródziemne niżej Tortozy. Wody iey ſą bardzo zdrowe. Zaczyna być ſpławną dla batow pod Tadellą.

EBREUIL, *Fbiogitum*, m. Fr. w Aruernii, m. 8. od Riom, 10. od Clermont, z Opac. Bened. przynofzącym do roku 6000. liwr. dł. 20. 40. sz. 46. 5.

EBROIKA, ob. Evreux.

EBSDOKF, dawne, piekne i bogate Opac. Papien Luterckich w X. Zell, m. 6. od Luneburgu.

ECHALIS, ob. Eschalis.

ECHAUFOUR, m. Fr. w Norm. m. 4. od Seezy.

ECHEBRUNE, m. Fr. m. 5. od Saintes.

ECHELLE, termin geograficzny Francuzki, znaczący port albo miasto handlowne przy morzu ſródziemnym w Azyi, przy Oceanie zas leżące *Eſcales* nazywaią ſię: tak w tych iako w tamtych Narody Europeyſkie niektore, ſwych utrzymują Konfulow.

ECHELLE-DIEU, ob. Escalle-Dieu.

ECHELLES, (les) *Scalæ*, M. Sabaudzkie, znaczne wspaniałym grobem marmurowym, m. 2. od wielkiey Kartuzyi. dł. 23. 25. sz. 45. 20.

ECHELSEK, m. Flandryi

z zamkiem obr. m. 2. od Bergues.

ECHILLEUSE, m. Fr. w Gatyneńskim Pow. m. 3. od Pithiviers.

ECHTEREN, albo EPTERNACH, *Epternacum*, M. w Xſtwie Luxemburckim, m. 4. od Treviry nad rz. Surą, z Opac. Bened. gdzie znayduie ſię grob Sgo Wilbroda. W tymże Opac. widzieć ieſt text Ewangelii bardzo dawny, ięzykiem Saxonow napisany.

ECIYA, ob. Fxija.

ECKARDSBERG, m. Turvngii, założone r. 998. od Ekarda Margrabi Miſnii, o m. 4. od Naumburga. W okolicach znayduie ſię koperwas.

EKARTSBERG, m. w wyż. Lutzacyi blisko Zittau.

ECKEREN, wieś w Niderlandzie w Margr. Antwerpſkim, ſławne batalią między Fr. i Sprzymierzonymi odprawioną r. 1703. m. 2. od Antwerpii, 9. od Bredy. dł. 21. 57. sz. 51. 18.

ECLARON, m. Fr. w Szamp. nad rz. Blezą, z tyt. Baronii, m. 5. od Joinville.

ECLUSE, albo ST. OUIS, *Stuſæ*, Fkluza, m. obr. w Niderl. Holend. w Flandryi z portem dziwnie wygodnym, i ſluzami. Anglicy r. 1405. próżno o iego kufili ſię dobycie. Hollendrzy pod kommendą X. Maurycego de Naſſau dobyli go r. 1604. Leży nad morzem, m. 3. od Bruges, 5. od Middelburga. dł. 20. 54. sz. 51. 18. Jeſt inne tegoż im. m. w Flandryi, m. 3. od Dnaku.

ECLUSE, albo LA CLUSE, forteca nad Renem, blisko niey Ren ginie w ſkale, a potym o kilka ſtay pokazuje ſię.

ECOLIEFS, (le Val des) *Vallis Scholarum*, Opac. Fr. w Baſſigny, nad rz. Marną, m. 1. od Chaulmont.

ECOS, m. Fr. w Norm. m. 3. od Gifors.

ECOUCHE, m. w Norm. nad rz. Orną, 2. m. od Argentan.

ECOUIS, *Eſcovium*, m. Fr. w

Norm. m. 2. od Andely, ma tyt. Hr.

ECS-MIAZIN, ob. Trois-Eglises.

ECUREY, Opac. Cyst. fund. r. 1144. m. 5. od Baru Xiążęcego we Fr.

EDAM, M. w Niderl. Holl. stawne serami, m. 2. od Horny, 3. od Amsterdamu. dl. 52. 33. sz. 22. 28.

EDEN, m. w Kurlandyi z znacznymi rudami żelaznymi i hutą miedzianą, w Pow. Goldyńskim.

EDER, *Aedera*, *Adrana* & *Adranus*, rz. w Czechach, wpada w Elbę w Leutmeryczy.

EDERABAD, ob. Bagnagar.

EDIMBURG, *Aneda*, *Edomburgum*, Edyburg, piękne i obszerne M. S. Szkocyi i Hr. tegoż im. ktore i. Dep. na Parl. wysyła. Przedtym było siedliskiem Krolow. Ma zamek, ktory za niedobyty poczytuia, przeto iż na wyfokiey i niedostępney jest położony skale. Ma Akademią, Pałac wspaniały, Kościół duży i dziwnie piękny. W Bibliotece Akademii widzieć jest rog kilka calow długi, ktory r. 1671. niewieście jedney lat iuż 50. mającey, był upiłowany, a ktora lat jeszcze 12. po tej operacyi żyła. Alexander de Chales, Robert Barclay, Gilbert Burnet, ztąd byli rodem. Leży o poł mili od morza, w kraiu żyznym i miłym, o 75. m. od Dublinu, 120. od Londynu, 180. od Paryża. dl. 14. 34. 55. sz. 55. 58.

SEDMONSBURY, *Sanctus Edmundus*, M. Angl. w Prow. Suffolk, wysyła 2. Dep. na Parl. m. 20. od Londynu. dl. 18. 30. sz. 52. 20.

EFFERDING, m. Niem. w wyż. Austr. m. 3. od Lintz. dl. 31. 48. sz. 48. 18.

EGER, *Egra*, rz. znaczniejsza w Czechach, bierze początek w Frankonii, i wpada w Flbę.

EGG, zamek wyż. Karnioli, m. 5. od Laubach.

EGLISOW, albo EGLISAU, *Eglisovia*, M. w Kant. Zurych nad Renem, częstym trzęsieniem ziemi

podlega. dl. 26. 15. sz. 47. 45.

EGMONT, Kray połn. Hollandyi, od ktorego znaczna familia swe bierze nazwisko.

EGERA, lub AEGERI, *Aqua Regia*, ad *aquas regias*. Towarzystwo czyli liga Szwaycarska, ktora z miastem Zug, i Towarzystwem Menzygeńskim i Barskim, składa udzielnosc Kantonu Zug.

EGERI-SEE, Egierskie jezioro. Jest bardzo głębokie i pełne ryb, na milę długie. Loretz rz. z niego wypływa. Wieś Egera iest nad tym jeziorem, m. 3. od Zug.

EGRÁ, Egere, albo Eger, *Mefnogada*, *Egra*, piękne, i obr. M. w Czechach, przedtym Cesar. lecz teraz nal. do domu Austr. Rząd iego zostaie przy czterech Burmistrzach. R. 1742. od Fr. opanowane, a 1743. od Austr. odebrane zostało: tu narodził się Gašpar Bruschius. Leży nad rz. Egrą, m. 38. od Pragi, 15. od Kulembachu, 82. od Wiednia. dl. 30. sz. 50. 2.

EGUE-LE-CUINGII, m. Afr. w Prow. Hea, w Kiol. Marok. stoi na górze bardzo przykrey.

EGIPT, *Egyptus*, znaczny Kray Afr. długi m. 200. szeroki 50. graniczny na połud. z Nubią, na połn. z morzem śródziemnym, na w. z morzem czerwonym, i przefmykiem Suez, na z. z Barbaryą. Dzieili się na wyższy niższy i średni. Niższy rozciąga się do miasta Kairu, średni od miasta Kairu aż do Benesuef, wyższy zamyka w sobie dawną Tebaidę. Kray to urodzajny, nie tak atoli dobrze iak przedtym uprawny i ludny. Mieszkańcy iest od Koptow, i ci właściwi są iego rodacy: tudzie od Maurów, Arabów, Greków i Turków, którzy są iego Panami. Położenie Egiptu dziwnie go sposobnym do handlu czyni, z przyczyny bliskości śródziemnego i czerwonego morza. Egipcyanie pierwsi zaczęli doskonalić nauki, nadewszystko Geometrią i Astronomią, Deszcz w Egipcie pra-

wie nigdy nie pada. Długo Kray ten od własných rządzony Krolow, nayprzod Persom, od tych Alexandrowi W. a za czasow Kleopatry Rzymianom dostał się. Omar Kalif i następcza jego Abubeker zagarnąwszy Egipt pod panowanie swoje, rządy jego powierzali wyśląnym z ramienia swego Sułtanom. Mamelukowie wydarliży go im, spokojnie dzierzeli do r. 1517. ktorego Selim I. Cef. Ottomański Kray ten zawoiował, i odtąd przy Turkach zostaje. Nil rz. płynie przezeń od połud. na półn. Kair iest M. S.

EHEMHEIM, *Ehenhemium*, M. Alfacyi przedytm Cef. teraz do F. nal. cd r. 1648. Leży nad rz. Ergelą, m. 5 od Strazburga. Znajduie się tu Opac. obrocone na Kapitułę 15. Kanonikow.

EHINGEN, *Dramina, Ehin-ga*, nazwisko dwoch miał Niem. do domu Austr. nal. w Szwabii, iedne przyległe Dunaiowi, m. 4. od Ulmy, drugie nad Nekrą, m. 2. od Tübingi.

EHRENBURG, *Erebergum*, forteca w Tyrolu, m. 10. od Kempten. Maurycy Elekt. Saski dobył iey r. 1552. Tegoż im. znajduie się w wyż. Śląsku dzierzawa między Jägerndorfem i Raciborzem.

EHRENBREITSTEIN, ob. Hermanstein.

EICHSFELD, Kray Niem. między Hafflą Turingią i X. Brunświckim, nal. do Elekt. Mogunckiego. dl. m. 12. sz. 8. Dudernstadt iego M. S.

EIFFEL, *Eflia, Eiffalia*, Pow. Niem. między X. Juliaku, Elekt. Trewirskim, X. Luxemburksim i Elekt. Kolońskim, nal. do Xcia d'Arenberg, i innych wielu Xiążąt, a zatym od różnych cyrk. dependuie.

EIMBEK, M. S. X. Grubenhagen, przedytm Cef. teraz nal. do Elekt. Hannoverkiego, ktory z iego tzyb żelaznych i srebrnych ma wielkie dochody, m. 5. od Gottyn-
81, 10. od Hildesheimu. dl. 27. 38.

sz. 51. 46.

EINSIEDEL, albo EINSID-
TEN, Einzydla, Opac. Bened. w Kant. Switz. iest Oyczyzną Teofra-
sta Paracelsa.

EINVILLE, zamek zmurowa-
ny od Krola Stanisława o milę od
Lunewilu.

EISENACH, *Isenacum*, pię-
kne M. Niem. stol. Kraiu tegoż im.
długiego m. 12. sz. m. 10. w Turyn-
gii. Ma sławne Kollegium, nal. do
domu Saxe-Weimar. Jan Rosin ztąd
był rodem. Leży nad rz. Nessą, m.
8. od Smalkaldy, 15. od Erford. dl.
28. 6. sz. 50. 59.

EISENBERG, obr. zamek w
Czechach w cyr. Saz. Inny tegoż
im. zamek w Hr. Waldeck. Nazy-
wa się też inaczey Isenberg.

EISENHARTZ, w wyż. Sty-
ryi, ma obfite miny żelazne.

EISFELD, m. Frankonii, o
3. m. od Koburga, blisko źródła
rzeki Werra.

EISGRUB, po Czesku Ledni-
ze, m. Morawii z zamkiem, w cyr.
Brynny, na pograniczu Austr. oko-
lice wyborne wydają wina.

EISLEBEN, *Isleba*, M. Niem.
z zamkiem, w Hr. Mansfeldskim,
sławne rodem Marcina Lutra, kto-
ry był głową sekty tegoż nazwika.
Od r. 1570. zostaje w Sekwestrze
pod władzą Elekt. Sask. Leży o m.
8. od Mansfeld. dl. 29. 45. sz. 51.
40.

EITDEVET, daw. M. Afr. w
Krol. Marok. w Prow. Hea. Leży
na wierzchošku góry iedney ze-
wład otoczony skałami, i dwiema
oblaney rz. Znajduią się w tym M.
sławne Kraiowe szkoły.

EKELENFORD, *Ehelenfor-
dia*, M. Dun. w X. Sleswickim
przy morzu Balt. m. 5. od Sleswiku,
14. od Lubeki. dl. 27. 55. sz. 54.
40.

EKELBEK, m. Flandryi, m.
2. od Bergues, z zamkiem bardzo
pięknym.

EKLIPTYKA, ob. Zodyak.

ELAN, *Ellanium*, Opac. Cyfter. Fr. fund. r. 1144. w Szampanii *m.* 2. od Meziers, czyni 6500. liwr.

ELBA, albo *Elwa*, *Ilva*, Wysep Włoski przy Toskanii naprzeciwko Piombino, pod protekcją Krola Neapolitańskiego, do ktorego miasto tegoż wyspu *Porto-Lanzone*, nal. W. Xiążę Toskański ma tu swoją fortecę. *Porto-Ferraio* Wysep ten obfituje w mny żelazne i marnurowe.

ELBA, *Albis*, wiel. rz. Niem. wypływa z góry Geary, na pograniczu Czech i Śląska, w Cyr. Buzlau, płynie przez Miśnię od Saxonii, i wpada w morze wyżey Hamburga.

ELBF, *m.* i Vice-Hr. Fr. w *Quercy*, *m.* 2. od *Ville-Franche*.

ELBFELD, albo *Flvartfeld*, *M.* bogate w Xstwie Bergenńskim nad rz. Wuppera, ktora przez środek miasta płynie, i handel jego ułatwia, *m.* 6. od Dusseldorpu.

ELBEUF, *m.* Fr. w Normandyi nadane tyt. Xstwa Parostwa od Henryka III. r. 1581. dla Karola Lotaryńskiego: Znajduje się tu słowna fukienna manufaktura założona r. 1667. leży nad Sekwaną *m.* 4. od Rouen, 26. od Paryża, dl. 18. 8. sz. 49. 20. Inne tegoż im. *m.* znajduje się w Bray z zamkiem pięknym, o *m.* 6. od Andeli.

ELBLAG, *Elbinga*, po Niem. *Elbing*, *M.* Pruskie w Woi. Malborskim, Anzeatyckie, jedno z 3. wiel. miast Pruskich, handlowne, bogate, i ufortyfikowane, przyozdobione pięknymi manufakturami, kościołami katolickimi i luterskimi, z zamkiem. Osadą jest Lubecką, i zażywa prawa Lubeckiego. Wsprawach duchownych dependuje od Bisk. Warm. r. 1454. odpadło od Krzyżaków, r. 1626. i 1656. dobrowolnie poddało się Szwedom; przez pakta Bydgoskie, r. 1657. o kolicę Elbląską zastawiła Rzplta Pol. Fryderykowi Elekt. Brandebur-

skiemu w summie 400000. talarow, po śmierci Fryderyka syn jego obiał Elbląg, r. 1698. ale r. 1700. wrocil go Polakom, zrzekając się prawa zastawnego, za co mu 300000. talarow obiecano, i dla pewności tej summy klejnoty ze skarbu Krolewskiego dane mu w zastaw byly, do summy tej przydać 50000. talarow, i niektore użyteczne kondycye przyrzekło samo miasto Elbląg, co gdy do skutku nie przyszło, lubo inż na to podatek z młynow był ułożony, wziął Elektor o kolicę Elbląską, a przez traktat r. 1773. i Elbląg sam pod panowanie Prutkie przeszedł, r. 1703. oblegany był od Szwedow, a r. 1710. dobyty od Moskalow. Leży nad rz. Elbingą, w gruncie żyznym, mający podług Kączyńskiego kamieć agatowy, perły, dyamenty, rubiny, od Warszawy *m.* 40. od Krowca 14. od Gdańska 10. dl. 37. 40. sz. 54. 12.

ELBINGEROD, *m.* w Xięstwie Grubenhagen, nad rz. Badą *m.* 5. od Halberstadt, inne tegoż im. *m.* leży o *m.* 4. od Duderstadt.

ELBURG, *Elburgum*, *m.* Niderlandu w Geldryi, wzięte od Franc. 1672. *m.* 4. od Harlemy, dl. 13. 10. sz. 52. 30.

ELCHA, *Illicum*, piękne *m.* Hisz. w Walencyi, w miejscu obfituacym w daktyle i wino. o *m.* 4. od Alikanty, dl. 17. 25. sz. 38. 10.

ELCHINGEN, *Abbatia Elchingensis*, Opac. Niem. w Szwabii, nad Dunajem, blisko Ulmy. Niedaleko od tego miejsca jest most na Dunaju.

ELEKTORSTWO, *Electo-ratus*, zowie się kraj Niem ktorego właściciel ma prawo głosowania na Elekcyi Cesarza. Elektorstw rachuje się 9. 3. duchowne, a te są: Mogunckie, Trewirskie, i Kolonńskie, 6. zaś świeckich; to jest, Czeskie, Bawarskie, Sakskie, Brandebur-

deburkie, Palat; i Hannoverkie. Ze zaś r. 1777. Elektor Palatyński został dziedzicem Bawaryi, przeto teraz, dwa te tytuły Elektorstwa, jeden tylko składają, a tak pięć tylko Elektorstw świeckich liczy się.

ELEPHANT, *Elefanta*, czyli Słonia wysp Indostanu; przy brzegach Malabaru, o m. 3. od wyspy Bombayny; tak nazwany dla figury Słonia, który tu widzieć się daie wyróżniony na skale, i tej wielkości, iak dośń prawdziwy. W tymże miejscu, widzieć iest konia kamiennego, tak dobrze udanego, iż za żywe poczytanoby go zwierzę; tudzież bałwochwalnią obok, ktorey stoi 40. posągów ludzkich, wielkości olbrzymiej, i symmetryi przedziwnej. Wszystkie to iest celem czci owych pogan.

ELEFANTINA, wysp Egiptu wyż. uformowany od Nilu. Tu kończyły się granice Państwa Rzymskiego, tu także Egypcyanie kończą swą żeglugę na Nilu.

ELGIN, *Elgia*, Elgina, M. Szkocyi pułn. stoł. Prow. Murray, ktora i. na Parl. Dep. wylała. Leży nad rz. Lossą m. 40. od Edynburga, 31. od Londynu, dł. 14. 45. sz. 57. 45.

ELHAMMA, M. Afr. w Prow. Trypolitańskiej, blisko miasta tego, z nayduie się jezioro zwane, *Jezioro trędowatych*, przeto iż trądem zarazonych ulecza, dł. 28. 26. sz. 34.

ELISABETHEMBURG, ob. Mavdungen.

ELLENBOGEN, ob. Elnbogen.

ELLERENA, *Regiana*, m. Hiszp. z port. w Estremadurze, m. 20. od Merydy. 2. od Sewilli, dł. 12. 45. sz. 38. 8.

ELKAFIF, M. Azji w Arabii szczęśliwey na brzegu zachodnim odnogi Perskiej, z portem wygodnym, dł. 70. 40. sz. 26. 6.

S. ELMA, zamek na wyspie Malcie. Jest tegoż im. forteca w

Perpinianie.

ELMEDIN, *Elmedina*, M. Afr. w Prow. Efskuryi, w kraiu obfitym w boze, wino, i trzody.

ELMOHASKAR, M. Afr. w Krol. Algerckim.

ELNBOGEN, albo Łokiec, *Lofta*, M. obronne Czeskie w Cyr. tegoż im. nazywanym połacinie *Circulus Cubitanus*, ma Cytadelę, na przerwaney wysokiej skale. Słowem *Ellenbogen* znaczy po naszymu Łokieć, ponieważ to miasto ma figurę łokcia czyli węgietnicy. Leży nad rz. Egrą m. 12. od Egry, 30. od Pragi, dł. 30. 26. sz. 50. 20.

ELNE, *Elna*, m. Fr. w Rufsylionie. Biskupstwo miasta tego przeniesione zostało do Perpinianu, r. 1604. leży nad rz. Techą blisko morza śródziemnego, m. 2. od Perpinianu, dł. 20. 40. sz. 42. 30.

ELOY, (Mont S.) Opac. Aug. m. 2. od Atrebaty.

S. ELOY-FONTAINE, Opac. Aug. o milę od *Chaunay*, czyni 6000. liwr. ob. Noyon.

ELPHIN, *Elphina*, M. Irl. w Hr. Roskomońskim, o 6. m. od Roskomony, dł. 19. 20. sz. 53. 56.

ELSE, *Olfus*, rz. Szlaska, płynie po pod Jablonkę, Cieszyń, i wpada w Odrę blisko Oderbergi.

ELSE, w Bisk. Paderboneńskim, niedaleko miasta Paderbony, zdaie się być tam, gdzie *Castrum alicja*, ktore Generał Rzymski *Druusus* zbudował, przy zeyściu się rz. Almy i Lippy.

ELSENER, ob. Helsingor.

ELSFELT, M Niem. nad rz. Weferą, w Hr. Oldenburskim, nal. do Xłtwa Holztyńskiego.

ELSTER, Elztera rz. w Elektor. Saskim, płynie przez Gerę i Zeitz, potym łączy się z Saią wyżej Merseburga.

ELSTER Schwartz, *Elifler niger*, Elztera czarna, rz. w Łuczacyi, bierze swoy początek blisko miasta Kamieńca, płynie przez Elekt. Saskie, i łączy się z Elbą.

blizko Wittemberga. M. Elfter leży przy iey uýściu *m.* 3. od Wittemberga, *dl.* 31. 20. *sz.* 51. 28.

ELTEMAN, *m.* Bisk. Wurtzburiskiego, nad Menem *m.* 7. od Bambergi.

ELTEN, Opac. Panien katol. w Xstwie Kliwii na wysokiey górze fund. od Hr. Zutfanii, r. 968.

ELTOR, ob. Tor.

ELTZA, *Aulica*, *m.* Niem. w Bisk. Hildesheimskim, nad rz. Leiną, między Hildesheimem i Hameleinem.

ELVAS, *Elva*, Elwa obronne M. Portugalii w Alentei z zamkiem mocnym. Hiszpanie r. 1659. a Fr. 1706. próżno o dobycie miała tego kufili się, stoi na wysokiey górze nie daleko Gwadyany, *m.* 20. od Ewory, 40. od Lizbony, 5. od Badaioiki, *dl.* 11. 6. *sz.* 38. 44.

ELVANGEN, *Eluanga*, M. Niem. w Szwabii, z Kapitułą, ktorey Proboszcz jest Opatem, Xiążęciem Imperii i Panem miasta, leży nad rz. Jaxtą 6. *m.* od Halli, 10. od Anspachu, *dl.* 28. 53. *sz.* 49. 2.

ELY, *Helia*, M. Bisk. w Angl. *m.* 5. od Kambrydgi, *dl.* 17. 35. *sz.* 52. 20.

EMBDEN, albo EMDEN, *Embda Emetha*, piękne i obronne M. Niem. w Cyr. Westfalskim; stoł. Hr. tegoż im. inaczey zwanego *Oost-Frisia*, czyli Zachodnia Fryzya, z Portem wygodnym. Przedtym zoftawało w protekcyi Prowincyi skonfederowanych, ktore r. 1744. ustaąpiły go Krol. Pruskiemu za pewną pienieżną summę. Leży nad rz. Emsą, blizko morza, *m.* 10. od Groningi, 18. od Oldemburga, *dl.* 24. 38. *sz.* 53. 20.

EMBOLI, *Amphipolis*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, ma Arcy-Bisk. Greckiego, leży nad rz. Stromony, *m.* 6. od Tessaloniki, *dl.* 41. 38. *sz.* 40. 55.

EMBRUN, albo AMBRUN, *Embrolunum*, M. znaczne Fr. w

Delfinacie z Arcy-Bisk. ktorego Katedra jest dziwnie wspaniała, leży blizko rz. *Durance* na spadzistej skale, *m.* 8. od Grenobli, 14. od Digne, 18. od Senezy, 146 od Paryża, *dl.* 24. 9. *sz.* 44. 34.

EMBS, *m.* w Weterrawii blizko Nassau, ma pięcioro lazien, z ktorych dwie ze źródem nal. do Landgrafa Darmstadtckiego, inne zaś 3: do Domu Nassau-Dietz. Każdy z nich ma tu swoy pałac.

EMEZ A, albo HEMZA, *Emisa* dawne M. Azyatyckie w Syrii nad rz. Orontą *m.* 10. od Hamy. Wiele tu widzieć się daie zabytków starożytności, co jest dowodem, iż przedtym było piękne i wspaniałe to miasto.

S. EMILLON, *m.* Fr. w Powiecie Burdegali, *m.* 2. od Liburny, w okolicach wysmienite maizą wina.

EMMELEY, *Emelia*, *m.* Itl. w Hr. Tipperari, *m.* 8. od Kashe-lu.

S. EMERAN, *Abbatia Sancti Emerani*, sławne Opac Bened. w Ratyzbonie: tak nazwane od S. Emmeryana Bisk. Ratyzboskiego. Cesarz Arnolf z synem swoim w tem Opac. jest pogrzebiony.

EMMERIK, *Emmericum*, Emeryk wielkie, bogate, obronne i piękne M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Kliwii. Franc. opanowali go byli r. 1672. a 1673. Elekt. Brandeburskiemu powrocili, przy ktorym dotąd zoftaie. Leży nad Renem o *m.* 3. od Kliwii, 8. od Nimegi, *dl.* 23. 56. *sz.* 51. 49.

EMUI, sławny Port Chiński w Prow. Tokienie, przy ktorym Cesarz mocny utrzymuie garnizon. Wielki tu zewiząd prowadzą handel; lecz cudzoziemcy na wielkiey mieć się muszą ostrożności, aby oszkaneni nie zostali; handel bowiem w tym mieyscu iak wielki jest, tak z więkizą nierownie odprawuie się trudnością, z przyczyny nie łatwości w znalezieniu poręki na pienież-

dze, które za towary swoje muszą borgować kupcom miejscowym. dł. 136. 40. sz. 24. 30.

EMPOLI, *Empolia*, m. w Toskanii nad rz. Arną, m. 7. od Florencyi, 11. od Pizy.

EMS, *Amasus*, rz. Niem. wypływa z Hr. Lipponńskiego, płynie przez Oost-Fryzją i wpada w morze przy Embdenie. Daie nazwisko Powiatowi Bisk. Monasterkiego.

EMO, *Emza*, m. Niem. w Szwabii, m. 3. od Bergenty, stół. Hr. Emenskigo, albo Hohen-Ems, które jest wolne i niezależące od Cesarza.

ENCAUSSE, wieś Fr. w Hr. Komeneńskim, m. 4. od S. Bertrand, znaczna wodami mineralnemi.

ENCHUYSE, *Enchusa*, M. w Holl. północney, nie tak jak przedtym handlowe, z przyczyny, iż piaski coraz bardziey port tego zamulają. Tu urodził się Kuard Tapper, m. 3. od Horn, 7. od Staveren. 10. od Amsterdamu. dł. 22. 55. sz. 52. 59.

ENDING, M. Szwabii w Bryzgawii, o 3. m. od Fryburga, nal. do domu Aufr. przedtym było wolne i Cesarzkie.

S. ENEMIE, m. Fr. w Gwedan. m. 5. od Mende.

ENGADIN, Dolina Szwaycarska w Krain Gryzonow. Dzieli się na wyż. i niż. graniczy z Tyrolem.

ENGELBERG, Opz. Bened. fund. r. 1125. w Kant. Unterwaldskim, m. 3. od Altorfu.

ENGERN, *Aueria*, m. Hr. Ravensberskiego, przedtym stół. Xięstwa Engern. i Westfalii Saskiey. Witykind wielki tu mieszkał, i tu jest pogrzebiony. Kapituła 1 torą fundował, przeniesiona została do Herfordu r. 1414.

ENGHIEN, albo ANGUIEN, *Engyum*, M. bogate w Niderlandzie, m. 6. od Brükselli. dł. 21. 40. sz. 50. 40. Tytuł Xięstwa Enghieńskiego był przeniesiony do Montmozaucy.

ENGIA, *Ægina*, M. Greckie na wyspie tegoż im. długiey m. 5. szerokiey m. 3. przy Golfie Engieńskim, m. 10. od Aten. dł. 41. 44. sz. 37. 41.

ENGLESQUEVILLE, m. Fr. w Norm. 6. m. od Arques. Inne tegoż im. w Norm.

ENGOLIZMENSKI Pow. ob. Angoumois.

ENISKILLING, m. obronne Irlandyi, w Hr. Fermanagh. Wyśła 1. Dep. na Parl. Leży nad jeziorem Earną, m. 15. od Armaghu. dł. 9. 55. sz. 54. 18.

ENNIS, m. Irl. w Hr. Klareńskim, wyśła na Parl. Deput.

ENNISGORTY, m. Irl. w Hr. Wexfortskim. 1. Dep. posyła na Parl. dł. 11. 2. sz. 52. 30.

ENNISLEAQUE, m. Irl. w Hr. Kilkenny, posyła na Parl. Deput.

ENO, albo ENOS, *Ænos*, m. Turcyi Europ. w Romanii, bliskie odnogi tegoż im. z Arcy Bisk. Greckim, o m. 50. od Konstantynopola. dł 43. 50. sz. 40. 46.

ENS, Ensa, M. obronne Niem. w wyż. Austryi, z tyt. X. Leży przy zeyściu się Dunaju i Ensy (*Anasus, Anisus*) rzeki, która wypływa z gór Saltzburgskich. Ma dobry Arsenal. Leży o m. 5. od Lintzu, 36. od Wiednia. dł. 32. 22. sz. 48. 12.

ENSISHEIM, *Enfishenum*, M. Fr. w wy. Alsfacy, m. 4. od Mulhaufen, 18. od Strazburga, 99. od Paryża. dł. 25. 1. 55. sz. 47. 52. 2."

ENSKIRKEN, m. Niem. w Westfalii, w X. Juliaceńskim, m. 4. od Juliaku. dł. 25. 1. 55. sz. 47. 52.

ENTRAIQUES, *Inter aquas*, m. Fr. w Hr. Rouergue, m. 6. od Auryllaku, ma tyt. Hr.

ENTRAINS, ob. Antrain.

ENTRASNE, m. Fr. w Xstwie Andegaweńskim, m. 2. od Lawali.

ENTRE-DUEKO-E-MINHO, Prow. Port. długa m. 18. szeroka tyleż. Kray bardzo bogaty i żyźny. Braga iey M. S.

ENTREVAUX, *Intervalles*, Z i j

m. Fr. w Prowancyi, nad rz. Warą blisko Glandeves. dł. 24. 46. sz. 44. 1.

ENTSHEIM, blisko Strazburga, gdzie General Turennius zbil X. Lotaryńskiego r. 1674.

ENVERMEU, *Anvermodium*, m. Fr. w Normandyi nad rz. *Eaune*, m. 2. od Argues.

S. ENY, m. Fr. w Normandyi, 3. m. od Karentany.

EO, rz. Hitzp. w Gallicyi, daie nazwisko miastu Ribadeo.

EPAIGNE, n. Fr. w Normandyi, m. 2. od Pontaudemery.

EPARRES, m. Fr. w Delfinacii.

EPERIES, *Eperia*, Prefzow. M. wyż. Węgier, stol. Hr. Sarozkiego, st. jarmarkami i zapami solnemi. Wzięte było od Rokoszanow r. 1682. którzy tu od Generała Schulza, zbici, i miasto dobyte było r. 1685. opanowali go powtornie rokoszanie r. 1704. ale od woysk Cesarzkich odebrane zostało 1707. Twierdze Prefzowa z wyroku Jozefa II. Ces. r. 1782. zwalone są. Jest nad rz. Tarzą od Koszyc na półn. m. 8. od Lwowa m. Pol. 45. od Cukli 14. od Lewoczy 7. od Prefzburga 47. dł. 38. 36. sz. 48. 50.

EPERNAY, ob. Espernay.

EPFIG, m. Allacyi, m. 2. od Benfeldu.

EPHESUS, Efez, albo *Alafazuk*, dawne i znaczne M. Turcyi Azyatyckiej w Natolii. Miasto to przedtym tak sławne, teraz naynędzniejszą stało się wioską, nie widzieć w nim nic, tylko ruiny, i smutne dawnego blasku zabytki. Tu odprawilo się Concilium Generalne r. 431. wcale różne od owej schadzki r. 449. znaioney pod imieniem rozboju Efezyńskiego, na którym wiełu Biskupow Katol. zezwolilo przez boiaźń na złożenie S. Flawiana, głównego Kutychyanow nieprzyziaciela. Leży przy odnodze tegoż im. o m. 20. od Smirny. dł. 43. 3. sz. 37.

EPINAY, Margr. Fr. w Brytannii, o m. 1. od Witrv.

EPINOIS, m. Fr. w Artezji z tyt. X. m. 3. od Lilli, 3. od Duaku.

EPIR, *Epirus*, Prow. Turcyi Europ. gran. na półn. z Albaniją, na w. z Tessalią, na połud. z Achają, na z. z morzem Greckim. Nazywa się *Nowym Epirom*, aby uczynić różnicę między tym Kraiem, który dawni Epirom mianowali. Amurat II. Cesarz Turecki wypędziwszy Lenardę dzikiego despotę, obrocił Kray ten w Prow. Turecką, wyjąwszy Pargę, która do Wenetow nał. Dzieili się na 2. części, Chimery czyli Karwią i Artę, w ktorey S. Jamina jest M. S.

EPOISSES, m. Fr. z tyt. Marg. 3. m. od Semuru.

EPPINGEN, M. Niem. w Palatynacie Reńskim z zamkiem nad rz. Ellatzą, m. 7. od Filipsburga, 6. od Hailbrony. dł. 27. 34. sz. 49. 12.

EPSOM, wieś Angielska w Surrey, m. 7. od Londynu, ma wody mineralne z ktorych wyciągają sol, zwaną Epsomką.

EPSTEIN, m. Niem. w Wetterawii, o 6. m. od Frankfortu nad Menem, w okolicach znajduje się rudy żelazne, tudzież połowiają się ostrzygi i raki smaczne.

EPTA, rz. w Normandyi, bierze swoy początek blisko Bernay i łączy się z Sekwaną wyżej Werneyny.

EPTERNACH, ob. Echteren. S. EPURE, Opac. Fr. Bened. w Touli, wynosi 8000. liwrow.

ERAUT, *Araura*, rz. Fr. w Langwedocyi, bierze swoy początek w Sewenneńskich górach, wpada w morze śródziemne.

ERKELENS, *Herulanum*, dawne M. X. Juliaceńskiego, o m. 1. od Roery. Francuzi twierdze jego zburzyli r. 1672. dł. 24. 8. sz. 51. 6.

ERDING, ob. Aerdung.

EREKLI, albo BENDEREKLI, M. Turcyi Azyat. z zamkiem i portem wygodnym, przy morzu czar-

nym, *m.* 60. od Konstantynopolu, 15. od Sakaryi. Zbudowane jest na rozwalinach dawnej Heraklei.

EREKLI, *Archelais*, *m.* Turcyi Azjat. w Karamanii, o 35. *m.* od Kogwi, obfituje w zboże i owoce.

ERFORT, albo ERFURT, wielkie, ludne, obronne i bogate *M. S.* Turynгии wyż. w Niem. z Akademią fund. r. 1392. Przedtym Cesarzkie, lecz od r. 1664. nal. do Elekt. Mogunckiego, leży nad rz. Gera, o *m.* 12. od Mulhauzen, 8. od Weimaru. dl. 28. 55. sz. 51. 4.

ERGUEL, zamek i Kray nie wiel. Bisk. Bazylejskiego.

ERIE, jezioro Kanady, 300. *m.* maiace obwodu.

ERINI, ob. Santorin.

ERISSO, *Achantus*, *M.* Turcyi Europ. w Macedonii z portem i Bisk.

ERYWAN, albo CHIRWAN, *Revanum*, *M.* Azyi, stol. Armenii Perskiej, ma Patryarchę Ormiańskiego, i wino przednie. Leży blisko jeziora tegoż im. Chazeń Krol Perski zdobył go na Turkach. r. 1769. bezskutecznie od Moskwy podczas wojny z Turkami obleżone było. Leży nad rz. Zengwią, o 42. *m.* od Aftabaty, 80. od Erzerom. dl. 63. 15. sz. 40. 20.

ERLACH, *m.* Szwajcarskie w Kant. Berneńskim nad jeziorem Bienne. Są w Austryi niż. włości tegoż im.

ERLACH, zamek i wieś w Frankonii. Zamek nal. do Xstwa Schwartzenberskiego.

ERLANG, *m.* Niem. w cyr. Frankonii w dystrykcie Neustadzkim, nad Reignitzą, o *m.* 6. od Norymbergi, 10. od Bambergi, nal. do Margrabi *de Bareuth*, który blisko Erlangi kazał wystawić nowe miasto dla zbiegłych Francuzow, nazwając go nowy Erlang, albo Chrystyan-Erlang, od imienia fundatora swego Chrystyana. Margrabi Fryderyk przeniósł do Chrystyan-Erlangi, Akademią z *Bareuth*.

dl. 28. 42. sz. 49. 38.

ERLAUT, ob. Agria.

ERMELAND, ob. Warmia.

ERMENONVILLE, *M.* Fr. z tyt. Vice-Hr. o 2. *m.* od Senlis. W rozkosznych mieysca tego ogrodach, pogrzebiony był *J. J. Rousseau*, dnia 4. Lipca, r. 1778. ob. Armenonville.

ERNEE, *Ernacum*, *m.* Fr. w Pow. Cenomańskim, przy pograniczu Brytannii, nad rz. tegoż im. 5. *m.* od Mayefny.

ERPACH, *Erpachum*, *m.* Frankonii, i Hr. *Imperii*, położone między Elekt. Mogunckim, i niż. Palatynatem, długie *m.* 12. szerokie *m.* 8. Religia Luterska panująca; samo miasto leży o *m.* 9. od Heidelbergi. dl. 27. 42. sz. 48. 23.

ERTZGEBURG, imie iednego cyr. w Elekt. Saskim, gdzie są bogate minery Freybergskie.

ERTCHOT, ob. Aerschot.

ERVY, *m.* Fr. *m.* 3. od S. Florentin.

ERZEROM, *Aziris*, wielkie i obronne *M.* Turcyi Azyat. nad Eufratem z Bisk. Ormiańskim i Greckim, rządzone jest od Beglerbeya. Wina ma najgorzse; handel tego miasta zawisi na futrach; grunta ma urodzayne. Leży o *m.* 35. od morza, 80. od granic Perskich. dl. 57. 50. sz. 39. 56. 35."

ESCALE-DIEU, Opac. Cyft. *m.* 4. od Tarbes, czyni 1600. liwr.

ESCALONA, *m.* Hiszp. w nowey Kastylii, z tyt. X. nad rz. Alberchą, o *m.* 16. od Madrytu, 9. od Toledo.

ESCATALENS, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Montauban.

ESCAUT, *Scaldis*, Skalda, iedna z najznaczniejszych rzek Niderlandu, bierze swoy początek w Pow. *Vermendois*, płynie przez Flandryą, a o *m.* kilka przed fortecą Lilla, na dwa dzieli się koryta. iednym płynie blisko Berg op-zoom, i nazywa się Skaldą wschodnią, dru-

gim przez Flessyngę, i zowie się Skaldą zachodnią; wpada w morze Niem. Iplawną być zaczyna przy Walencyi.

ESCHALIS, Opac. Fr. Cystr. m. 4 od Joigny, czyni 5500. liwr.

ESCHWEGA, nad rz. Werną, m. 11. od Kasselu, jest piękne M. niż. Haslyi, blisko niego znajduje się góra *Weisner* zwana, w której rzadkie nader znajdują się ziola, i węgle kamienne.

ESCOMMY, m. Fr. w Cenomaniejskim Pow. m. 4. od Mans.

ESCOT, źródło wody mineralney, w dolinie Aspie w Bearnie, m. 2. od Olerony.

ESCOUEN, m. Fr. z pięknym zamkiem, o 4. m. od Paryża.

ESCOUSSON, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Kastry.

ESCURIA, Eskurya, Prow. Afr. w Krol. Marokauskim.

ESQUIREY, ob. Ecurey.

ESCURIAL, *Scoriala*, Eskuryal, wieś z sławnym Klasztorem w nowej Kastylii w Hiszp. zbudowanym od Filipa II. r. 1563. na pamiętkę odniesionego nad Fr. zwycięstwa przy *Saint-Quentin*. W Klasztorze znajduje się Biblioteka 130000. książek obymująca, tudzież mieszkanie dla Krola i Dworu Krolowskiego, okien w nim liczą 1140. Klasztor sam oddany był Hieronimitanom, którzy w nim 200. żywią Mnichow. Kościół jest na wzór Kościoła S. Piotra w Rzymie, w figurę kraty, na której był pieczony S. Wawrzyniec, i na którego cześć ta poświęcona budowla. Leży nad rz. Gwadarą o m. 10. od Segowii, 6. od Madrytu. dl. 14. sz. 40. 35.

ESCUROLLES, *Scoriala*, m. w Burbońskiej Prow. m. 2. od Ganaty.

ESSENS, M. Ost-Fryzyi, m. 2. od Aurich. Oyczyzna Hulzema i Brenneyfena.

ESTFARAIN, M. Azwi w Prow. Korazanie, sławne wielką liczbą znamenitych Pisarzy, któ-

rych wydało. Leży o m. 3. od Aferbaty. dl. 73. 58. sz. 36. 48.

ESGREVILLE, m. Fr. m. 3. od Nemurs.

ESKIMOWIE, dziki Narod Amer. pośn. w ziemi Labradoru. Są to najdzikszy ludzcy, i jedni tylko między Narodami Amerykańskimi, których uswoić niepodobna; każdy z czasu pory okrywaia się dobrze, mięso surowe jedzą. Duńczykowie pierwsi ten Narod odkryli.

ESLINGEN, *Eslinga*, Ezlinga, znaczne M. Niem. w cyr. Szwabickim, w X. Wirtemberskim, wolne i imperialne, zostało pod protekcyą X. Wirtemberskiego; sławne zwycięstwem odniesionym przez Ludwika Bawarskiego, nad Fryderykiem Austr. Obywatele Eslingi mają prawo następstwa we Fr. od r. 1770. Leży nad rz. Nekrą, o m. 10. od Tübingi, 2. od Stugardy, 16. od Ulmy. dl. 27. 50. sz. 48. 40.

ESMOUTIER, m. Fr. m. 7. od Lemowiki.

ESNEVAL, Baronia Fr. w Normandyi, o 4. m. od Rotomagu.

ESPAGNAC, M. Langwedocyi, m. 4. od Mendy.

ESPAIN, M. Fr. w Turonii, m. 5. od Chinon.

ESPAU, Opac. Fr. fund. 1229. m. 1. od Mans zakonu Cyfter. czyni 4000. liwrow.

ESPERAZAN, M. Langwedocyi, m. 2. od Arlety.

ESPERNAY, *Spernacum*, dawne i piękne M. Fr. w Szampanii z Opac. August. czyniącym 4500. liwrow. Henryk IV. dobył miasta tego r. 1592. po wytrzymanym długim odporze, gdzie Marszałek Birron był zabity. Okolice miasta są dziwnie miłe i obfite w wino, leży nad rz. Marną, o 7. m. od Chalons. 6. od Reims, 29. od Paryża. dl. 11. 46. sz. 49. 2.

ESPERNON, *Sperno*, m. Fr. nad rz. Guesłą, m. 5. od Karnuty, 2. od Maintenon.

ESPINAL, *Spinalum*, 202

ezne M. Lotaryngii, blisko góry *Vosge* zwaney, z Opac. Kanoniczek, ktore dystyngwowane tylko między sobą umieszczają Panny, sławne przedniemi papierniami, w okolicach jego znajdującemi się. r. 1670. od Marzałka *de Crequi* dobyte było. Leży nad Mozellą, m. 4. od Remiremont, 14. od Nancy. dl. 24. 14. fz. 48. 22.

ESPINOSA, dwa m. Hiszp. jedno w Biskai o m. 6. od Santyllany, drugie w starey Kastylii, m. 9. od pierwizego.

ESPLESIERS, w Pikardyi, o 5. m. od Ambianu. *Esprey*, w Bernie, o 3. m. od Pau. *Espondbilan*, w Langwedocyi, 3. m. od Esfiers, są małe miasta Fr.

ESSARS, Kraina Fr. w Normandyi z obronnym zamkiem, m. 1. od Conches, 4. od Ebroiki, ob. *Arvilly*.

ESSARTZ, m. Fr. w Piktawii, m. 4. od Mauleon, ma tyt. Baronii.

ESSEK, *Murfa*, znaczne i handlowne M. Węgier. w Sklawonii w Hr. Werrafzenkim, z zamkiem obronnym. Przy mieście tym znajdował się most drewniany, 8565. stop długi a 17. szeroki, zbudowany od Turkow, a od Węgrow r. 1685. do szczętu spalony. Ulice miasta drzewami wysadzone. Woylka Cef. zdobyły go na Turkach r. 1687. i dotąd przy Domu Austr. zostało. Leży nad rz. Drawą, o 36. m. od Belgradu, 45. od Budy, 70. od Wiednia. dl. 36. 30. fz. 45. 36.

ESSEN, *Essendia*, M. Cef. Niem. w cyr. Weitsalskim, na pograniczu X. Kliwii. Jest rządzone od Senatu złożonego z Protestantow; sławne fabrykami palaszow, szpad i inney broni. Blisko miasta tego znajduje się Opac. Panien Bened. ktorego Xienni dependuie od samego Imperium, i znaczne posiada włości, m. 4. od Duisburga, 6. od Dorstein. dl. 24. 42. fz. 51. 25.

ESSEN, m. Bisk. Osnabückie. niedaleko Rawensbergi, znaczny

handel prowadzi wełną.

ESSEQUIBO, Eslekwiba, znaczna rz. Amer. połud. w Guyanie Hollenderckiey, o 40. m. od Surinamu. Na iey brzegach mieszkaią ludzie dzicy, ktorzy są wielcy piiacy, tak mężczyzny iako i kobiety noszą się nago. Hollendrzy mają tu swoje stanowiska.

ESSEX, *Icenorum Regio*, Prow. Nadmorska Angiel. z tyt. Hr. na połnoc Tamizy, ma na 50. m. obwodu, zawiera ziemi na 1240000. łanow. Wyflyła 2. Dep. na Parl. Obfituie w zboże zwierzynę i szafrań, obłana jest wielą bardzo rybnemi rzekami. Kolchester iey M. S.

ESSEY, Opac. Bened. we Fr. blisko *Villeneuve*, czyni 1800. liwrow; jest tegoż im. m. w Normandyi, m. 2. od Seezy.

ESSONE, m. Fr. o m. 7. o 1 Paryża.

ESSONNE, rz. Fr. ktora o m. 1. od *Villeroy* wpada w Sekwanę, wody iey koniom są mocno szkodliwe.

ESSOYE, m. Fr. w Szampanii, o 5. m. od Baru nad Albą.

EST, termin geograficzny, znaczny punkt kardynalny Horyzontu, po policie wschod.

ESTAFORT, ob. Astafort.

ESTAGEL, w Russylionie, o 4. m. od Perpinianu.

ESTAGNAC, w Angulemskim Pow. m. 11. od Angulemy. *Estain*, o 6. m. od Werdunu. *Estaing*, o 6. m. od Rhodéz, są m. Fr.

ESTAIRE, m. Niderlandu nad rz. Lis, na pograniczu Artezyi, między Morwillą i Armantyerą, o m. 5. od Lilli.

ESTAMPES, *Stampæ*, znaczne M. Fr. w Pow. *Beauce*, z tyt. X. Wiele w tym mieście odprawio się koncyllow Prowincyalnych, i iedno Nacyonalne. Leży nad rz. tegoż im. w Kraiu urodzajnym; sławne wielkim rakow połowem, m. 12. od Karnuty, 14. od Orleanu, 13. od Paryża. dl. 14. 48. fz. 48. 25.

ESTANG, m. Fr. w Armaniackim Pow. m. 4. od Aire.

ESTAPLES, *Stapula*, M. Fr. nadmorskie w Pikardyi, nie jest tak znaczne jak przedtym, leży przy uściu rzeki Canche. m. 4. od Bolognii, 49. od Paryża. dl. 18. 16. sz. 50. 30. 44."

ESTAPO, obr. M. Ameryki w nowej Hiszpanii, mieszkańskie od Hiszpanow i Indyjanow, m. 12. od uściu rz. Tabasco. dl. 273. 40. sz. 17. 0.

ESTARAC, ob. Astarak.

ESTARKO, *Starcum*, dawne M. Perckie w Faryfytanie, w Kraiu obfitym w wino i daktele, czym znaczny prowadzi handel, m. 12. od Schiras

ESTATS, Estaty, Wyspy, jest ich 3. jedna na morzu lodowatym blisko Moskwy, i do niej nal. druga przy cieśninie morskiej, trzecia przy ziemi Jesso.

ESTAVAYER, piękne M. Szwajcarskie w Kant. Fryburskim, z obr. zamkiem przy brzegu wschodnim jeziora Neuchatel. dl. 24. 30. sz. 46. 46.

ESTE, *Astela*, Estu, m. Wł. w Stanie Weneckim, m. 8. od Padwy, 8. od Wincencyi. dl. 29. 15. sz. 45. 15. Ztąd dom wyszedł Ateftyński, panujący w Modenie.

ESTELLA, *Stella*, m. Bisk. w Hiszp. w Krol. Nawarry. nad rz. Egą, m. 6. od Pampeluny, 10. od Kalahorry. dl. 15. 50. sz. 42. 25.

ESTEPA, *Astapa*, m. Hiszp. w Andaluzyi, 6. m. od Fciia, 25. od Malagi. dl. 13. 25. sz. 37. 10.

ESTERP, ob. Lesterp.

ESTEVANDE-GORMAS, M. Hiszp. w nowej Kastylii z tyt. Hr. niedaleko rz. Duero, m. 26. od Madrytu.

ESTIOLLES, m. Fr. 6. m. od Paryża.

ESTISSAC, m. Fr. o m. 1. od Mucidary, 6. od Burdegali, ma tyt. Xstwa.

ESTIVAL, *Stivagium*, Opac.

Premonstrat. w Lotaryngii, m. 3. od Dié, przedtym miało Juryzdykcyą *quasi episcopalem*, ale się iey zrzekło 1777. gdy się przeniosło do Biskupstwa *de S. Dié*.

ESTIVAL, *Festivalum*, Opac. Bened. fund. 1109. m. 9. od Mans.

ESTONIA, Prow. Państwa Rosyjskiego na wschod morza Bałtyckiego, graniczy na w. z Ingryą, na połud. z Inflantami, na półn. z odnogą Fındlandzką, ma tyt. Xstwa. Dzieli się na 5. Dyecezyi, a te są *Alentaki, Virri, Harri, Viki i Serwi*, nal. do Rosyi przez traktat Neustadcki.

ESTOTILAND, ob. Bretagne nouvelle.

ESTOUTEVILLE, m. Fr. w Norm. m. 4. od Kalidobeku; inne tegoż im. o 5. m. od Rotomagu.

ESTREMADURA HISZPANSKA, Prow. Hiszp. długa m. 70. sz. 40. graniczy na półn. z Krol. Legioniskim i starą Kastylią, na w. z nową Kastylią, na połud. z Andaluzją, na z. z Portugalią. Obfituje w zboże, wino, owoce &c. Powietrze ma niezdrowe dla obcych, dla zbytniego gorąca. Mieszkańcy mianią się za ludzi niepołeterownych, ale w rzeczy samey są szczerzy, mocni, i odważni. Ta Prow. składa w rzeczy samey część Kastylii nowej.

ESTREMADURA PORTUGALSKA, *Estremadura Lusitánica*, Prow. Portugal. między Beirą, morzem Atlantyckim, i Alenteją ku uściu rz. Tagu. Obfituje w wino, oliwę przednią, miód i pomarańcze. W tey to Prow. one najprzedz szczerzone być poczęły, gdy tu z Chin przywiezione były. Dzieli się na 5. ziemi: Setuwalią, Atangwerę, Santarenę, Leirię, i Tomarę. Lizbona jest iey M. S.

ESTRECHY, *Hripaniacum*, m. Fr. m. 2. od Etampes, inne m. 5. na w. od Bituryki.

ESTREE, Opac. Fr. o m. 1. od Dreux, w którym po przyłączeniu iego do Bisk. Kwebeckiego oładzo-

no mniszki. *Estrée* zaś Xstwo, toż jest co *Coeuvre*.

ESTREMOS, lub **EXTREMOS**, *Extrema*, m. Portug. w Alentei z dawnym zamkiem, pamiętne zwycięstwem Hrabiego Schomberg nad Hilz. r. 1663. Jest nad rz. Terrą, która wpada do Tagu o m. 15. na z. od Badaiozy, 30. na w. od Lizbony. dl. 10. 46. sz. 38. 44.

ESTREPAGNY, m. i Baronia Fr. m. 3. od Gifors.

ESTRUN, Opac. Bened. m. 1. od Atrebaty.

ESTURWA, *Eslugua*, Prowincya Biledurgerydu w Afr. mieżkana od Berebetów.

ESURE, m. Fr. w Turonii blisko rz. Indru, m. 3. na pośd. od Tours.

ETAİN, *Stagnum*, m. Fr. w Lotaryngii, m. 6. na pośn. ku w. od Weramii.

ETANCHES, *Stagnum*, Opactwo Fr. Cyfter. w Lotaryngii, m. 1. od *Neushateau*.

ETATS-GENERAUX, ob. Hollandyja.

ETATS-UNIS, ob. Stany ziemnoczone Amerykańskie.

ETHIOPIA, kray Murzynow, wielka Prow. Afryki; ma na w. morze czerwone, na pośn. Egipt i Nubią, na południe Kafireryą, na z. Kongo. Dla piaskow, wielości gadu, i upałow, ani jest żyzny, ani osiadły. Miał dawniej Krolow własnych. Teraz zawiera różne narody, i Państwa swemi szczególnymi prawami i zwyczajami się rządzące. Nil i Niger tu swe mają źródła. Dzikość zwyczajnie handlowania ludźmi, niemają Narodom Europ. mającym swe dzierzawy w Afryce, przedają niewolników Murzynow bawiącym się, czyni odbył. Ob. Abissynia.

S. ETIENNE, *Funum S. Stephani*, lub *Furania*, S. Stefana, znaczne M. Fr. w Pow. Forez, założone fabrykami sztuk żelaznych i

stalowych, do których hartowania tuż płynący potok *Furens* bardzo im jest wygodny, o m. 12. na pośd. ku z. od Lugdunu, 110. od Paryża. dl. 22. sz. 45. 22. Jest mieysc innych we Franc. mniej znacznych tegoż im. wiele.

S. ETIENNE D'ARGENTON, m. Fr. blisko Argentony z tyt. Margrabstwa.

S. ETIENNE, jest Opac. F. Bened. w *Caen*, czyni 40000. liwr.

ETLINGEN, dawne M. Niem. z grodem w Szwabii, nal. do Margrab. Badeńskiego, pamiętne urodzeniem św. Irenika. Jest między Pfortzheimem, i Rasztadtem, o m. 4. od obydwóch, dl. 27. 6. sz. 48. 55.

ETNA, lub **ETHNA**, najwyższa góra w Sycylii zwana także Gibel, sławna wybuchaniem ognia wraz z kamieñmi, popiołem, i różnemi gruzami, ktoremi okolice na milę w koło zasypuje. Okolice iednak są żyzne, mają winnice i pastwiska dobre, lasy sosnowe, iodłowe &c. ale wierzch okryty jest popiołena miakim, i kamieniami dziurkowatemi. W śródku jest otwor czyli rozpadlina przepaści niezmierney, zwana od dawnych naturalistów *Crater Aetnae*. Góra ta bardzo wielkich była pożarow przyczyną. Wybuchanie iey w wieku tym już nie co ustawa.

ETOILE, *Stella*, m. Fr. w Delfinacie m. 2. od Walencyi. Tegoż im. Opac. Cyfter. m. 6. od Poitiers, ktore czyni 3600. liwr.

ETON, ob. Eaton.

ETSCHLAND, *Athesinus ager*, Etszlandia, kraina Niem. w Hr. Tyrolskim położona w okolicach rz. Adygi.

ETAL, klasztor z Akademią Benedyktynow nad rz. Amnerą w Niem. w Bawaryi wyż. w Regencyi Munichu.

ETRURIA, kray Wł. teraz zwany Toskania.

ETTINGEN, wieś Niem. ob.

Dettingen.

EU, *Auga*, znaczne M. Fr. w Normandyi wyż. z zamkiem pięknym. Ma tyt. Hr. Parostwa. Handel jego zależy na szarach i koronkach. Jest tu Opac. Kanon. Regul. czyniące 6000. liwr. Leży nad rz. Brelą, *m.* 6. na półn. ku w. od Dieppy, 5. na połd. ku z. od Abbe-willi, 38. od Paryża, dł. 19. 5. sz. 50. 2.

EVAUX, m. Fr. w Pow. *Com-braille*.

EVESHAN, m. Angiel. handlowne, w Hr. Worcesterfkim; jest nad rz. Awoną, wysła 2. Deput. na Parl. Oyczyzna Hugona czarnego. (*Atratus*) od Worcesteru na połd. ku w. *m.* 6. dł. 15. 44. sz. 52. 10.

EUBEA, wyspa, teraz się zowie Negrepont.

EUGUBIO, ob. Gubia.

EVIAN, *Aguianum*, m. Sa-baudyi w Xstwie Szablańskim nad jez. Genewęńskim, o *m.* 9. od Genewy. 4. od Lauzanny.

EWIKSZTA, rz. w Inflanciech, która przed odpadnieniem całych Inflant od Polski, stanowiła granice między Inflantami Polskimi i Moskiewskimi. Wpada w Dźwinę.

EVOLI, m. Wł. w Krol. Neapolitańskim w Pryncypacie z tyt. *Xstwa*, *m.* 7. na w. od Salerny.

EVORA, *Ebora*, znaczne M. Portugaliskie stol. Alientey, z Arcybisk. erygowanym od Pawła III. r. 1540: i Akad. fund. od Kardynała Henryka, który potym był Krolew Portug. Kastylii i cyzkowie zdobyli byli Eworę, r. 1663. ale wkrótce od Portugal. wypędzeni ztąd byli. Jest w piękney i obłizerney równinie, *m.* 24. od Lizbony, 52. od Sewilli, 20. od Elwas, dł. 10. 20. sz. 38. 28.

EVORA-DE-MONTE, *Ebo-ra Alta*, Ewora, gorzysta, m. Portugal. w Alientey it. wygraną Portugalczyków nad Hiszpanami, r.

1663. o *m.* 7. od Ewory.

EUPHRATES, Eufrata, M. i Kanton Pensylwanii w Amer. o 50. *m.* od Filadelfii, osiadły od Kacerzow Niem. zwanych *Drinkartami*, zabobonniejszych Fanatyków nad Kwakrow samych, a których herfztowie są równie spokojni. Zyią oni wspólnie w mieście, po iedney stronie mężczyźni, po drugiej niewiaśty. Gdy który z nich chce się żenić, udawać się musi za miasto, i tam sobie obierać mieszkanie. Publiczny skarb opatrzyć ich potrzeby, a dzieci swe odsyłać do miasta na edukacyą. Maią różne rękodzieła, i są bardzo pracowici. Zyią oszczędnie, i staia się iednemi z nappżyteczniejszych w społecznosci.

EUPHRATES, Eufrat wiel. rz. Azyi, iedna z najsławniejszych na świecie. Wypływa z góry Ararat w Armenii, i wpada do Gofu Perskiego, złączywszy się wpr. od z rzeką Tygrys, wody iey są bardzo zdrowe. Przestaie być o *m.* 55. wyżey swego uyscia żeglowną. Podlega wylewom, które stepy Azyi okrywaią wodą i rybami: gdy zaś opada, wody stojące i ryby zgniłe zarażaią powietrze, które w Balsforze na połowę wygubia obywatelow. A to co 4. lub 5. lat tylko przytrafia się, gdyż roztopy śniegow nie zawzię są równie obfite.

EURE, *Ebura*, *Audura*, lub *Autura*, rz. Fr. która ma poczatek w *Perche*, i łączy się z Sekwaną. Niele baty od *Maintenon*.

EVREUX, *Mediolanum*, *Ebrovices*, *Ebroica*, Ebroika, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Bisk. Suffr. Rotomagskiego czyniącym 30000. liwr. Ma 8. parafii 6. klasztorow. Dane było Xciu Bouillon w zamianę za Sedan, który tu blisko ma piękny zamek. Mieszkańcy handluia suknamy, płotnem i zbożem; maią fabryki axamitu bawelnianego, i cwilichu, tak dobre, iż wyrownywaią *Bruxelskim*. Wino i

ia bieczeni robia tu dobre. Szymon Wigor, i Marcin Metayer ztad byli rodem. Jest nad rz. Itona, m. 7. na z. od Wernony, 10. od Rotomagu 22. od Paryza, dl. 18. 48. sz. 49.

EVRON, m. Fr. z Opac. Bened. czyniacym 6000. liwr. m. 4. od Mayenny.

EUROPA, iedna z 4. czesci swiata mieszkanego; najszczuplejsza w swej rozciaglosci, bo od Azji 4. a od Afryki 3. niemal razy jest mniejsza, ale pierwsza w porzadku, i tych wiekow nayznakomitsza dla swych plodow urodzajney ziemi, oswiecenia, dowcipu, i poloru mieszkancow, i naybiegleyzey polityki rzdow. Gran. na poln. z morzem lodowatym, na z. z Oceanem zachodnim, na w. z Azya, od ktorey oddziela ja Archipelag, cieśnina Gallipoli, morze Marmora, cieśnina Konstantynopolitańska, morze czarne, cieśnina Kasseńska morze Zabacha, i rz. Don: na pojd. cieśnina Gibraltarcka i morze sredziemne odlacza ja od Afryki. Zawiera Szwecya, Dania, Norwegia, Moskwa, Francya, Niemcy, Hollandya, Szwajcary, z sprzymierzonymi, Polska z Prusami i Kurlandya, Hiszp. Portugalia, Niderland, Wlochy, Turcya Europ. Wegry, Czechy z Szlaskiem, wyspy Brytanii, i wyspy inne. Ob. te artykuly. Dlugosc Europy wynosi na mil 1100. szerokosc naywieksza 900.

EVROUL, S. *Ebrulphus*, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniacym 20000. liwr. o m. 3. od Laigle.

S. EUSTACHE, S. *Eustachii Insula*, S. Eustachiego wyspa mala w Amer. poln. naymocniejsza z Antylckich przez swe polozenie. Jest na poln. ku z. wyspy S. Krzysztofa, a na poln. ku w. Saby. Ma obromna fortece, i nie jest wlasciwie tylko skala morską naklztalt glowy cukru styczacą, ktorey lam

wierzch jest wydrązony. Należy do Holl. po 2. lub po 3. razy nalezala do Franc. W ostatniey wojnie wzieyta byla od Anglikow, odzyskana potym od Franc. i wrocena byla r. 1781. Hollendrom, dl. 17. 40. sz. 16. 40.

FUTIM, lub EUTIN, *Otinum*, piękne M. Niem. w Xstwie Holcfztyńskim, z zamkiem, gdzie Biskupi Lubeccy mają swą rezyd. Dom Holcfztyński panujący w Szwecyi pisze się na Gottorpie i Eutynie. Jest nad iez. o m. 8. na poln. od Lubeki.

FUZET, źródło mineralne w Langwedocyi zalecone przeciw pierfiowym ofiekcyom, o m. 3. na z. od Ufez.

EUZUGAGWENA, m. mocne w Afr. w Prow. Hea w Krol. Marokańskim. Mieszkanie jest od ludu grubiańskiego i naydzikszego w Barbaryi. Handel ich zawisł na wosku i miedz.

EXCESTER, *Exonia*, Exsester, M. Angielskie w Dewonshire, z Bisk. Suffr. Kantuaryjskiego, i z tyt. Hrabstwa. Znaczno przez swą wielkość, bogactwa, handel sarzy nayprzedniejszych, i obronne fortyfikacye. Wyšla 2. Deputatow na Parl. jest nad rz. Exa. m. 14. na w. od Dorcestery, 12. od Plimouthu, 47. od Londynu, dl. 14. 10. sz. 50. 42.

EXIDEUIL, m. Fr. w Pow. Angulemskim, m. 6. od Perygueux.

EXIIA, lub ECIIA, *Astygis*, piękne m. Hiszp. w Andaluzyi, niegdys Biskupie i znaczne bardzo, iakim teraz iuz nie jest. Leży w kraju urodzajnym i obfitym w dobre pastwiska nad brzegiem rz. Xenili o m. 12. na pojd. ku z. od Korduby, 18. na w. od Sewilli. dl. 13. 23. sz. 37. 22.

EXILLES, *Ocelum*, m. Wł. w Xstwie Piemonckim w Pow. Bryasońskim, z mocnym zamkiem, ktory wzieyty zostal od Xcia Sabaudyi, i iemu byl warowany traktatem U-

trechtfskim. Jęst to trakt walny z Bryafony do Suzy. Leży nad rz. Doryą, *m.* 3. na z. od Suzy, 10. od Pigneroli, 15. od Embrunu, *dł.* 24. 35. *sz.* 45. 5.

EXMOUTH, wieś nadmor. Angiel. w Dewonii: o *m.* 5. od Excefteru, *dł.* 14. 20. *sz.* 50. 35.

EXOUDUN, *m.* Fr. w Piktauii, *m.* 3. od S. Maixant.

S. EXUPERY, *m.* Fr. *m.* 10. na w. od Tulli.

EYE, *m.* Angiel. w Suffolkszi-re, wyśła 2. Dep. na Parl.

EYMET, *m.* Fr. nad rz. Drota, *m.* 3. od Berzeraku. *Eymoutiers* o *m.* 8. na poñ. od Perigueux.

EYND'HOVEN, Eyndowena, piękne *m.* w Hrabancyi Hollenderfskiej nad rz. Dommelą, o *m.* 5. na poñd. ku w. od *Bois-le-duc*, *dł.* 23. 5. *sz.* 51. 28.

EYNEZAT, *m.* Fr. w Arwer-nii, *m.* 2. od Riomy.

EYRAGOŁA, Eyragoła, lub Iragoła, dawne *m.* Pol. drewniane w Xftwie Zmudzki, stol. powiatu. *Strykowski*, ftwierdzając swe mniemanie o byciu Palemona w Li-twie, wywodzi założenie miasteczka tego od Rzymian wnosząc plonnie z nazwiska, iakoby miało to nazwi-*sko* Łac: *Errantium colonia*, to jeft zablakanych Rzymian ofady. Jeft nad rz. Dubiślą, od Rofienia na poñd. ku z. *m.* 7.

EYSZYSZKI, *m.* Pol. w Woi. Wileńskim: w Pow. Lidzkim z Starośwem, na pograniczu Woi. Tio-rkiego, o *m.* 7. ku poñ. od Lidy.

F. ZAGUENA, Ezaguena, bo-gate i dawne *M.* Afr. w Prow. Hasbacie, w Krol. Fezańskim. Jeft w gruncie urodzaynym, i obfitym w przednie wina, o *m.* 23. na poñ. ku z. od Fezu.

EZY, *m.* Fr. na przeciw Anetu o *m.* 6. od Ebroiki.

EZZAB, Prow. Affr. w Kro-leftwie Trypolitańskim, wydaie wy-berny szafian.

F AARBURG, *m.* Duńskie na brzegu poñd. wyspy Fionii z ma-łym portem uczęszczanym oś kupieckich okrętow; leży w gruncie urodzaynym.

FABAS, jeft kilka wsi we Fr. tego im. ob. Favas.

FABREGUES, *m.* Fr. w Lan-gwedocyi *m.* 2. od Montpellier, *Fa-brezan*, o *m.* 5. od Narbonne.

FABRYANO, *Fabrianum*, Fabryrna, *M.* Wł. w Marchii An-konitańskiey, zalecone nayprze-dnieyszymi papierniami. To miasto jednym jeft z 4. zamkow Włofkich o *m.* 7. na poñ. od Nocery, *dł.* 30. 25. *sz.* 43. 20.

FAENZA, *Faentia*, Fayan-fa, dawne *M.* Wł. w ftanie Papie-zkim z Bisk. Suffr. Raweneńskie-go. Sławne wynalazkiem pięknych fabryk farfurowych, ztąd małą-cych faianfow nazwifko. Wzięte było od woysk Cesar. r. 1708. kto-rzy wkrotce potym ztąd uftąpili. Oyczyzną jeft ft. Torricellego. Le-ży nad rz. Amora, *m.* 8. na poñd. ku z. od Rawenny, 4. od Forli, 4. od Imoli, *dł.* 29. 28. *sz.* 43. 18.

FAHLUN, ob. Kopfersberg.

FAIFO, Port w Azyi w Krol. Kochinchińskim, do ktorego zawi-iają często Chinczykowie, i prowa-dzą handel wielki na ryz, cukier, jedwab, i kość ftoniową.

FAISANS, (ifle des) *Insula Fasianorum*, Fazyana, wysępka oblana rz. Bidassoą, ktora oddziela Francją od Hiszp. o milę od Fon-tarabii. St. jeft pokoiem Pyreney-skim tu zawartym r. 1659. między Franc. i Hiszp. iako i widzeniem się Krolow Franc. i Hiszp. w czasie małżeñstwa Ludwika XIV.

FAISE, Opac. Cyfter. we Fr. *m.* 1. od *Contras*, czyni 4500. li-wrow.

FAKATA, *m.* i Port Japoński na wyspie Xymo. W tym to mie-

ście Cezarz Tayeo-Sama r. 1585. pierwszy wydał Edykt przeciw Chrześcianom.

FALAISE, *Falesia*, Falezia, piękne m. Fr. w Normandyi niż. z zamkiem, którego wieża miana jest za najpiękniejszą we Fr. Jest tu Opac Premonstr. czyniące 3500. liwr. Røch Bailli, la Riviere zwany Tannegny, te Fevre ztąd byli rodem. Znaczy prowadzi handel serżami, płotnem i koronkami. Jest nad Autą, o m. 10. na półn. ku z. od Seezy, 11. od Lizieux. dł. 17. 25. sz. 48. 45.

FALCKENBERG, małe m. Szwedzkie w Prow Halandii nad morzem Bałtyckim. dł. 29. 55. sz. 56. 56.

FALCKENBERG, grod Niemiecki i zamek na górze, w Hrabstwie Lippe-Detmold.

FALCKENBURG, *Coriovalium*, obronne M. Niem. w nowej Marchii Brandeburskiej z zamkiem, nal. do Króla Pruskiego, ale posiada go P. Borg. Jest nad rz. Dragą, o m. 33. na połud. od Kolbergi, 28. na w. od Szczecina. dł. 33. 36. sz. 53. 20.

FALCKENSTEIN, w Austryi wyż. w okolicy Miheli, czyli Muhl, śl. iż dał nazwisko Hrabim de Falckenstein. Jest wiele innych miejsc tegoż im. w Niem. w Xstwie Halberstadtzkiem z tyt. Hrabstwa Imperii, w Woigtlandyi, w Hr. Lichtenberskim, w Xstwie Bipontyńskim.

FALCKENSTEIN, Hr. Niemiecki w Palatynacie niż. o m. 6. na połud. od Kreutznachu. Jedno to było Hr. ze wszystkich dzierżaw domu Lotaryńskiego, które on sobie warował ustępując Lotaryngii podług traktatu r. 1735. końcem odtrzymania miejsca między Xiążętami Imperii, i dostąpienia Tronu Cezar. Syn jego Cezarz Jozef II. pod imieniem Hrabi de Falckenstein zwiedził Francją w Miesiącu Kwietniu i Maju r. 1777. Koszją r. 1780. i znowu Franc. i Holl. r. 1781.

FALKIRK, m. Szkockie w Prow. Sztetlingii, m. 9. na z. od Edyburga, śl. zwiedzioną tu potyczką między wojskiem Angielskiem, i Xcia Edwarda.

FALKLAND, m. Szkocyi połud. w Hr. Fifeńskim nad rz. Eydęną, o m. 7. na półn. od Edyburga.

FALKLAND, wyspy Falklandzkie w Amer. połudn. na których Anglicy ufornowali swe osady r. 1767. a z których wypędzeni zostali przez Hiszp. r. 1770. Toż jest nazwisko, które dają Anglicy wyspom Malwińskim.

FALMUTH, *Voliba*, Falmut, dawne M. Angiel. w Kornuwallii z portem dobrym umocnionym z. fortecami od Henryka VIII. Jest jednym z najlepszych portów w Anglii. Ztąd baty pocztowe wychodzą do Lizbony. Jest o m. 75. na połud. ku z. od Londynu. dł. 12. 36. sz. 50. 15.

FALSTER, *Falstr*, *Falstria*, mała wyspa Duńska na morzu Bałtyckim, której m. główne jest Nikopinga.

FALTZBURG, ob. Phalsburg.
-**FAMAGOSTA**, lub **MAGOSA**, M. na wyspie Cyprus, obronne z. fortecami z Bisk. Greckim. Turecki Moczet jest tu równie przepyszny jak w Konstantynopolu. Wzięto od Turków Wenetom r. 1571. po dziesięciu miesięcznym oblężeniu. Mustafa żałował ze straty 2000. ludzi w dobywaniu tego M. Walecznego Bragadina, który go zważo bronił przeciw danemu słownemu ze skory odrzeć kazał. Jest o m. 25. na półn. ku w. od Nikozii. dł. 52. 40. sz. 35.

FAMINA, Powiat Niderlandu, w części zachodniej Hrabstwa Chińskiego, i Xstwa Luxemburskiego.

FANIAUX, *Fanum Jovis*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Mirepoix.

FANO, *Fanum Fortunæ*, m. Wł. w Stanie Papiezkim, w Xstwie

Urbinu z Bisk. niependuującym tylko od Papieża. Zdobia go, Brania tryumfalna, wspaniałe Pałace, i Kościoły piękne. Oyczyzną jest Klemensa VIII. Leży nad golfem Wenecyjskim, *m.* 3. od Pezaro, 8. na w. od Urbinu. *dl.* 30. 32. *sz.* 43. 51.

FANTYN, *Fantium*, małe Krol. Fantynskie w Afryce na pomorzu złotym Gwinei. Jest bardzo ludne, bogate w złoto, i obfite w zboże i niewolników. Naywyższy Szef tego Krol. zwany jest *Brasso*, i rządzi razem z radą Starców, która ma wiele powagi. Anglicy i Holl. mają tu swe fortece. Fantynu jest miejscem głównym i rezydencyą Brassi.

FAON, *m.* Fr. w Brytanii w głąb Golfu Brest.

FAKWIROWIE, rodzaj mnicchow na wschodzie. Są między nimi bałwochwalcy i Mahometanie.

FARO-DI-MESSINA, *Fretum Siculum*, Cieśnina Sycylijska na morzu śródziemnym, między Sycylią i Krol. Neapol. sławne wzbieraniem i opadaniem morza z największą prędkością, i regularną od 6. do 6. godzin. Przy uysciu tej cieśniny w słoczony bitwie morskiej znaczną Hiszpani od Franc. ponieśli klęskę r. 1675.

FARE, wieś Fr. *m.* 5. na połud. od Puy, sławna danym nazwiskiem znaczney familii Franć.

FARELLONS, Farellena, wyspa Afryk. w Nigrycyi, na *m.* 6. blisko długa. Obfituje osobliwie w słonie i owoce. *dl.* 5. *sz.* 6. 48.

S. TARGEAU, *S. Fereoli Opusidum*, daw. M. Fr. celne Pow. Puyzeyskiego z dobrym zamkiem i tyt. Xłwa. Jest o *m.* 4. od Briary, 10. od Antyziodoru, 38. na połud. od Paryża. *dl.* 20. 45. *sz.* 47. 40.

FARQUES, zamek Fr. o *m.* 1. od Awenionu.

FARMOUTIERS, *Farense Monasterium*, Farmutier, *m.* Fr. nad rz. Morina z Opac. Bened. *m.* 3. na *połu.* od Rosoy.

FARNESA, Farneza, zamek we Wł. w Xłstwie Kastreńskim, z kąd wzięta nazwisko sławna familia Farnecznych. Jest nad Olpitą, *m.* 2. od Castro.

FARO, *Farus*, M. Portugal. w Krol. Algarwii z Bisk. i portem nad brzegiem Golfu Kadyzkiego. Alfons Krol Portug. zdobył go na Maurach r. 1249. Jest o *m.* 8. od Tawiry, 14. na w. od Lagos, 40. od Ewory. *dl.* 9. 58. *sz.* 36. 54.

FARS, lub FARSYSTAN, Prow. Perska oblana na w. rz. Kerman, na z. graniczy z Khusyftanem, na połud. z Golfem Perskim, na półn. z Korozanem.

FARSA, *m.* Turcyi Europejskiej w Tessalii na połud. Larysty; pola Farfalskie pamiętne są przegrana Pompeiusza, a zwycięstwem Czazara.

FARFAK, *Sjagros, Fartachium*, M. Azyat. w Arabii szczęśliwey w Krolestwie i przy Kapie tegoż im. *dl.* 69. *sz.* 16.

FAVAS, zruynowane M. od Saracenow we Fr. w Diec. Forojuliańskiej.

FAUCOGNEY, *m.* Fr. w Franćkoście, *m.* 3. na w. od Luxewilli.

FAUCON, *m.* Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Barcelonetty. Oyczyzna S. Jana de Matha.

FAVOGNANA, *Aegusa*, wysepka Wł. mająca w około na *m.* 6. ku brzegowi zachodn. Sycylii z fortecą zwaną S. Katarzyny.

FAWORYTA dawna, *Pancienne Favorite*, Pałac rozrywki Cesarzkiej na przedmieściu Wiednia zwanym *Leopoldstadt*. Cesarzowa Krolowa r. 1746. założyła w nim Konwikt czyli Akademią dla młodziei Szlachetney, zwaną *Academia Theressiana* od imienia Cesarzowej.

FAWORYTA nowa, *la nouvelle Favorite*, inny Cesarzki Pałac rozrywki na przedmieściu Wiednia *m.*, w którym wielka jest sala

do Oper, i ogrody kosztowne i piękne.

FAUQUEMONT, lub **WALKENBURG**, *Coriovallum*, małe m. Niderlandzkie w X. Limburskim, nal. do Holl. wzięte było od Franc. r. 1672. Jest nad rz. Gwelą, m. 2. od Maftrychtu, 9. od Juliaku. dl. 23. 38. sz. 50. 52.

FAUQUEMONT, m. Fr. w Lotaryngii z tyt. Margr. o m. 4. na połud. od Boulay.

FAUSSIGNY, *Fuciniacum*, Fossyliński Powiat w Sabaudyi przy Alpach z tyt. Baronii, ktorego M. S. jest *Clusa*.

FAUVILLE, m. Fr. w Normandyi o milę od Ebroidki, inne jest o m. 4. od Kalidobeku.

FAYAL, *Faiatis*, wyspa Oceanu Atlantyckiego, jedna z Azorow, długa około m. 6. nal. do Portugal. Obfituje w bydła, ryby i pastele. dl. 350. sz. 30.

FAYENCE, *Faurentia*, Fawencya, m. Fr. w Prowancyi, blisko rz. Biafony m. 4. na z. od Grassy. dl. 24. 22. sz. 43. 44.

FAYOLLES, Marg. Fr. w Arwernii, m. 2. od Evaux.

FE, ob. Santa-Fe.

FEARNES, lub **FERNES**, *Ferna*, m. Irlandzkie w Hr. Wexfordzkim z Bisk. Suffr. Dublińskiego. Deputuje na Parl. Jest o m. 18. na połud. od Dublina. dl. 11. 8. sz. 52. 32.

FEATHATA, m. Irlandyi w Hr. Wexfordzkim, deputuje na Parl. Jest o m. 7. od Wexfordu.

FEATHER, m. Irlandyi w Hr. Typperarskim, deputuje na Parl. Jest o m. 4. od Kashelu.

FEFZA, ob. Fiftella.

FEHRBELLIN, m. Niem. w Marchii średniej, w cyr. Hawelandyi, gdzie na przeprawie rz. Rynu Elektor Fryderyk Wilhelm poraził Szwedow r. 1675.

FELDKIRK, Feldkirch, piękne M. i Hrabstwo Niem. w Szwabii bardzo handlowne. Niegdyś by-

ło Cesar. ale teraz nal. do Domu Austr. od ktorego znacznemi nadane jest przywilejami. Leży nad rz. Illą blisko Renu, o m. 6. na w. od Appenzelli, 12. od Koiry, 10. od Konstancyi. dl. 27. 24. sz. 47. 14.

FELDKIRCH, lub **WELDKIRCH**, m. Niem. w Karynthii niż. należy do Biskupa Bamberckiego. Jest o m. 8. na półn. ku z. od Klagenfurtu.

FELIN, *Felinum*, m. w Inflanciech w Eltonii nad rz. Feliną, o m. 25. od Rewelu, 18. na w. od Parnawy. dl. 43. 40. sz. 58. 22.

FELICES, Dofryn, lub Darafied, pasmo gór wielkich w Norwegii wzdłuż Kraju rozciągłych, obfitych w kruszce różne, obfobwie rudy żelazne, mające wiele pastwisk, i lasow, ktore wydają drzewo do budowli okrętow. Te w ciągu swoim różne biorą nazwiska.

FELIU-DE-QUIXOLO, m. Hiszp. w Katalonii z portem nad brzegiem morza śródziemnego i z zamkiem, m. 9. na połud. od Gironny.

S. FELIX, m. Fr. o m. 4. na w. od Vabres.

S. FELIX-DE-CARMAING, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od S. Papoul.

FELIX-PREX, Opac. Bened. w Hannonii, m. 1. od Giwety. Te goż im. wyspa w Amer. połud. blisko wyspy S. Ambrożego, o 150. m. od Chili.

FELTRI, *Faltria*, dawne M. Wł. w Marchii Trewizańskiej, stol. małej Krainy tegoż im. z Bisk. Jest nad rz. Aloną, m. 16. na półn. od Padwy, 7. od Belluno, 17. od Wenecyi. dl. 29. 26. sz. 46. 3. Powiat Feltryński największy handel prowadzi żelaza. dl. 29. 26. sz. 54. 30. 40."

FEMFREN, *Fimbria*, Femenena, wylpa mała Duńska na morzu Bałtyckim, o m. 1. od Holstynu. Obfituje w zboża i pastwiska. Leży między gradniami. dl. 28.

50. — 29. 20. sz. 54. 30.

FEMI, *Fidemium*, Opac. Franc. Bened. o *m.* 2. od Landrecy, przyłączone do *S. Andre*.

FEMINE, (*Isola delle*) Wyspa Niewiaśt, tak zwana, leży we Wł. na morzu śródziemnym przy brzegu poln. w Sycylii, *m.* 2. od Palermu, ma iedne małe m.

FENERYA, M. celne w Krol. Ciompańskim, ob. Tsiompa.

FENESTRANGEN, lub **WINSTRINGEN**, *Vinstringium*, m. małe Niem. w Wielkorządztwie Nansenskim, stol. Powiatu tego im. nad rz. Sarra, o *m.* 7. od Marsali, 7. na połud. od Dwoch-Mostow. Należy do Xcia Salskiego. dl. 24. 46. sz. 48. 52.

FENESTRELLA, mały plac w dolinie Wodenskiej nad Kluzoną, wzięty na Franc. od Xcia Sabaudy r. 1708. i otrzymany mocą traktatu Utrechtskiego. Jest między Suzą i Pignerolą. dl. 24. 45. sz. 44. 58.

FENIERES, *Fenerium*, Opac. Fr. Cyfter. *m.* 3. na poln. od Muraty, czyni 1600. liwr.

FENOUILLEDES, *Feniculetum*, Fenullea, mały Pow. Fr. w Langwedocyi niż. którego mieyscem głównym jest *S. Paul*.

FER, *Ferro*, wyspa Afrykańska, iedna z Kanaryjskich naybardziej ku z. połuniona, około *m.* 7. długa, a 6. szeroka z małym m. tegoż im. nie bardzo osiadła, sławna iż Geografowie Fr. prowadzą linią pierwszą połudn. przez brzeg iey zachodni za rozkazem Ludwika XIII. Należy do Hiszp. o *m.* 18. od Teneiryfy. sz. 27. 40.

FERABATH, znaczne i piękne M. Perckie w górach, które oblewa morze Kaspijskie, o 5. *m.* ku połud. od morza. Szach-Abas często tu przepędzał zimę. dl. 70. 2. sz. 36. 54.

FERDEN, lub **VERDEN**, *Verda*, znaczne M. Niem. i Xstwo tego im. w Westfalii, niegdyś Biskupie i Cesarzkie, ale teraz nal. do

Elekt. Hannowerskiego, któremu ustąpione było od Szwedow. r. 1720. Jest nad rz. Allera, blisko Weleru, o *m.* 10. od Bremy, 20. od Hamburga, 20. od Hannoweru. dl. 26. 58. sz. 53. 3. ob. Bremia.

FERDINAND, ob. Fernand.

FERE, *Fara*, m. Fr. w Pikardyi, znane dla mlynu prochowego, i szkoły dla Artylleryi. Twierdze iego zburzone były. Jest nad rz. Serią, o *m.* 3. od Chauny, 8. na poln. od Swessyonn, 30. od Paryża. Te goż im. m. Fr. w Szampanii, *m.* 7. od Chalons.

FERE, m. Fr. w Pow. Tardeńskiim, o *m.* 6. na połud. od Swessyonu w Szampanii. Znayduie się tu plac obwiedziony murem zawierający lanow ziemi, 996. w ktorym jest dawny zamek zbudowany od famillii *Chatillon*, odnowiony i powiększony od Xiężny *Anny de Montmorency* r. 1532.

FERENTINO, *Ferentinum*, Ferentyn, m. Wł. w Kampanii kzymskiej z Bisk. niependuującym tylko od Papieża. Jest na górze o *m.* 3. od Anagni, 15. od Rzymu. dl. 30. 46. sz. 41. 41.

FERIA, m. Hiszp. w Estremadurze na górze spadzistej, o *m.* 4. na z. od Zafry, 10. od Badaiozy. Dziedzice mają tytuł. Xcy i Grandessa.

S. FERIOLE, m. Fr. w Pow. Lemawiceńskim, o *m.* 2. od Brives.

FERMENAGH, *Comitatus Farmanagensis*, Hrabstwo Fermeackie w Irlandyi w Prow. Ultonii, na połud. Dunnegalii i Tyronii, około 10. *m.* wzdłuż, a wizerz więcey ma nad *m.* 8.

S. FERME, Opac. Fr. w Akwitanii, blisko Liburny, czyni rocznie 5000. liwr.

FERMO, lub **FIRMO**, *Firmium*, dawne i mocne M. Wł. w Marchii Ankonitańskiej z Arcy Bisk. erygowanym r. 1589. od Syxta V. fl. urodzeniem Laktancyusza, i Xdza Anibala Adami. Jest blisko Golfu Wenec

neckiego o 7. m. na połd. ku w. od Maceraty, 13. od Ankony, 40. na poł. ku w. od Rzymu. dł. 31. 13. sz. 43. 10.

FERNANBUCO, ob. Olinda.

FERNANDO, lub FERNANDEZ, wyspa Jana Fernanda, jest na morzu południowym, mająca w okóło m. 20. od brzegow na 110. m. daleka, odkryta od Jana Fernando, od ktorege zostawione tu 3. lub 4. kozy tak się potom rozmnożyły, iż cała wyspa była ich pełna. Pola tu zawsze zielenieią, grunt jest urodzajny, wody bardzo dobre, brzegi rybne, port bezpieczny. Z tym wszystkim Hilzpani trzymali ją w zaniedbaniu, ale widząc z żalem, iż służyła za schronienie Korsarzom, i od Lorda Ansona zaczęła być stanowiskiem dla okrętow Europeyskich przebywających, postanowili wżysłtkie tu wygubić zwierza, ale gdy im ta nieudała się sztuka, i 5. Anglikow zostawionych od Kapitana Dawida wypędzić nie zdołali, postanowili wystawić tu fortecę, przez co ta wyspa użyteczną stać się może osadą, ul. 302. 40. sz. 36. 30.

FERNANDO-NORONA, Wyspa o 70. mil ku w. od brzegow Brezylji odiegła, opanowana od Porugal. aby przeszkodzić innym narodom Europeyskim stawania przy tey wyspie, płynącym do Indyi. Kompania Franc. w tym zamiśle przywłaszczyla ją była sobie, ale r. 1737. od Portugalczykow ztąd wypędzeni byli. Opanowawszy ją Portugal. wystawili tu miasteczko i kilka fortec, poniewaz dla niedostatku deszczow jest nieplodną, prowianty z Fernanbuku dosyłane bywaią.

FERNAND-PO, wyspa Ferdynand-Po od swego wynalzcynazwana, blisko brzegow Krol. Beniniskiego w Afr. na m. 5. długa na 2. szeroka. Wydaie różne ziola, obfituje w kozy dzikie, cieleta i lwy morskie, ktore są bardzo tłuste, i mięso ich dobre jest do iedzenia. Zebrała z iednego lwa tłustość wynosiła niekiedy na kwart pięćset. Je-

dno tylko ta wyspa ma miejsce wygodne do rzucenia kotwic w części połnocney, gdzie są 3. odnogi, a najlepsza z tych zwana Kumberland. Należy do Portugal.

FERNES, ob. Fearnes.

FERNEY, wieś Fr. w kluczu Gewezyiskim o m. 1. na połn. ku z. od Genewy. Tu przez dlugi czas przemieszkiwał P. *Voltaire*, i wstawił tu miejsce swemi dobrodzieystwy, osadzając w nim mieszkańcow, rozdając im gruntu do zabudowania się, i opatruiąc sposob utrzymywania się wielkiey liczbie Zegarmi-strzow i innych rzemieślnikow, tak iż ktora była podlą wioską, wygląda dziś iak miasto. Rząd jest determinowany utrzymywać to miejsce rownie witanie dobrym, w iakim bylo za życia P. *Voltaire*.

FERO, Farra, *Glossaria*, Wyspy na morzu połnocnym, ku połn. wysp Westernów i Irlandyi, ku Islandyi idąc, nal. do Krol. Duńskiego. Jest ich 24. więkzych 13. tyleż mniejszych, a 17. osiadłych. Powietrze w nich zdrowe, mieszkańcy żyją dlugo. Tegoż im. jest wyłepka między wyspami Szotlauckiemi i Orkadami, mająca port mały i dobrze osiadły; służy za stanowisko okrętom Hollenderskim powracającym z Indyi.

FÉRÉT, Kap na zachod Francyi na przeciw brzegom Burdegali.

FERRANDINA, Ferrandyna, m. Wł. w Krol. Neapol. w Bazylikacie z tyt. Xstwa. Jest blisko rz. Basiento, o m. 6. na połd. ku z. od Matery, 10. od Cyrenzy, dł. 34. 10. sz. 41. 40.

FERRARA, *Ferraria*, wiel. piękne i sławne M. Wł. w Stanie Papiezkim, z Bisk. nie dependującym tylko od Papieža; zdoią go kościoły wspaniale, rynek przepyszny, i dobra cytadella zbudowana od Klemensa VIII. Nie jest dziś tak kwitnące iak dawniey. Kardynał Bentivoglio, Jan Guarini, Jan Riccioli, sławny Lelio Gregorio Gi-

raldi ztąd byli rodem. Leży blisko rz. Po, o 10. m. na pośn. ku w. od Bononii, 15. od Rawenny, 28. od Florencyi, 76. od Rzymu, dl. 29. 8. lz. 44. 54. *Xieństwo Ferrarskie*, jest Prowincją stanu Papiezkiego, graniczy na pośn. z Polesią Rowizańską, na z. z Xstwem Mantuy, na pośd. z Bononią i Romanią właściwą, na w. z Golfem Weneckim. Nie jest teraz tak rozległe, iak za czasu własnych Xiążąt, których miało do r. 1597. w którym Klemens VIII. przyłączył Xstwo Ferrary do Kamery Apostolskiej. Od tego prawie czasu kray ten lubo tak dobry, został prawie odłogiem. Powietrze tu bardzo niezdrowe, z przyczyny bagnow, i błot, które małość mieszkańców osuszyc nie może. Ferrara jest M. S.

FERRETE, lub **PFITH**, *Ferrata*, m. i Hr. Fr. w Sundgawii z zamkiem za miastem leżącym. Sądy ma w Radzie Kolmarskiej. Jest w gruncie bardzo żyznym, o m. 4. na pośd. ku z. od Bazylei, 10. na w. od Montbeliardu, dl. 25. sz. 47. 40.

FERRIERE, Ferwer, m. Fr. z tyt. Hr. w pow. Burbońskim, o m. 4. na pośd. ku w. od *Vichy*. Tegoż im. m. Fr. w Normandyi m. 2. od Domfrontu, inne o m. 2. od Conches. &c.

FERRIERES, *Ferrariae*, m. Fr. z Opac. Bened. ktore czyni 4500. liwr. w Pow. Gatyneńskim, m. 2. na pośn. od Montargis, 23. od Paryża. Także Opaćtwo zakonu S. Benedykta w Piktawii czyniące 2500. liwr. m. 1. od Thonars. Tegoż im. m. Fr. w Prowancyi, m. 7. na pośd. ku w. od Arelaty.

FERROL, Ferrola, m. Hiszp. w Krol. Galicyi m. 5. na pośn. od Korony z portem iednym z najlepszych w Europie.

FERTE-ALAIS, *Firmitas Adalaidis*, m. Wyspy Fr. m. 10. na połud. od Paryża, 3. od Estampes.

FERTE-AUCGL, lub **FERTE-SOUS-JOUARRE**, *Firmitas Anthulphi*, piękne m. Fr. w Bryi Szampańskiej nad Marną między Chateau Thierry i Meaux. Ma wielki odbyt z kamieni młyńskich, ktore za najlepsze miane są w całej Franc. **FERTE-AURAIN**, *Firmitas Aureni*, m. Fr. w Pow. Blezelskim nad rz. Beuvron, m. 7. na pośd. od Aurelianu.

FERTE-BERNARD, *Firmitas Bernardi*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, m. 6. na pośn. ku w. od Mans. St. jest urodzeniem Roberta Garniera Poety.

FERTECHAUDRON, (la) m. Fr. w Pow. Niwerneńskim, o m. 4. od Moulins.

FERTE-FRESNEL, w Normandyi o m. 2. od Aigle.

FERTEGAUCHER, *Firmitas Gallieri* m. Fr. w Bryi nad rz. Moriną, o m. 5. na pośn. od Provins, tyleż od Chateau-Thierry.

FERTE-LOUPIERE, *Firmitas Lupera*, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, m. 4. od Joygny.

FERTE-MILON, *Firmitas Miltonis*, m. Wyspy Fr. z zamkiem dawnym, sławne urodzeniem Jana Racine, m. 3. na w. od Crespy. 15. od Paryża.

FERTE-SUR-AUBE, m. Fr. w Szampanii od Baru nad Albą m. 4. na pośd.

FERTE-SUR-CROSNE, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1113. o m. 3. od Chalons nad Somną. Tegoż im. jest wiele innych mieysc we Francyi.

FERVAQUES, m. Fr. w Normandyi, m. 3. na pośd. od Liffieux.

FESCAMP, *Fescannum*, Feskam, m. Fr. w Pow. Caux, z Opactwem Bened. czyniącym 8000. liwr. z portem, i tyt Baronii. Handel prowadzi znaczny. Jest o m. 8. na pośn. ku w. od *Havré de Grace*, 6. od Montiviliery, 12. od Dieppy, 45. od Paryża, dl. 18. 1.

49. 46.

FETIPUR, m. w stanach wiel. Mogolu, w Prow. Agra, znacznej ozdobne palacem Cesarza.

FETU, *Fatum*, małe Krol. Fetuańskie w pomorzu złotym w Afryce, na m. 4. długie i tyleż szerokie; Obfituje w owoce, oliwę, bydło, drzewa palmowe, które dostarczają wina. Hollendrzy mają tu fortecę.

FEUCHT-WANGEN, *Hydropolis*, m. Niem. w Frankonii, niegdyś wolne i Cesarzkie, teraz należało do Margrabi Anspachskiego. Ma grod i kapitułę. Jest o m. 2. od Dükenspieli.

FEVERSHAM, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Kent, między Kantuaryą, i Roszesterem, o m. 13. na połd. ku w. od Londynu, 6. od Roszesteru, dl. 18. 25. sz. 51. 19.

FEUILLADE, włość w pow. Lemowiceńskim we Fr. nadana tyt. Xstwa, o m. 5. na połd. ku z. od Albuffony.

FEUILLANS, (la Bastide des) w Hr. Konweneńskim, o m. 2. od Rieux. Jest tu Opac. zakonu tego im. czyli *Fulienfum*, fund. r. 1162. która ma dochodu 30000. liwr.

FEUILLETIN, m. Fr. w Marchii na pograniczu Burbońskim z sądami Krol. m. 2. od Albuffony.

FEUGUIERES, m. Fr. w Bellowaceńskim pow. m. 4. od Aumali.

FEURS, *Forum Segustanorum*, Fora, dawne m. Fr. główne w pow. Forez nad Ligerą o m. 6. na połd. ku w. od Ruanny, 14. od Lugdunu, 95. od Parvza.

FEZ, *Fezzanum*, Krol. Fezańskie wielkie w Afryce; leży przy morzu między Krol. Algierskim na w. a Marokanskim na połd. Dzieli się na 7. Prow. Azgarę, Szanę, Ersię, Garet, Hasbatę, i Temeznię. Kray jest ludny, i bardzo żyzny; obfituje w zboże, bydło, legominy,

owocę, i wosk. Y gdyby nie gnuśność obywatelów wydawałby więcej. Rz. Sebu przerzyna go. Miał niegdyś swych Krolów, teraz zaś holduje Marokanom. Gór tu jest wiele mieszkanych przez Berberów, którzy są Arabowie bitni i gorliwi o swą wolność, niepodlegli. Nie potrzeba go mieścić z Fezańską Prowincją, która jest tylko częścią tego Krol. i jest nadzwyczajney żyźności.

FEZ, *Fazza*, dawne mocne i jedno z największych i najpiękniejszych miast w Afryce caley, w Prowincyi, i nad rz. tegoż im. w Barbaryi, stol. Krol. Fezańskiego. Składa się z 3. miast, z których najdawniejsze jest *Belegda*, drugie *Fez stary*, trzecie, *nowy Fez*. Stary Fez jest najznacniejszy, zawiera mieszkańców więcej nad 80000. zdobią go pałace i Meczety wspaniałe, z których jeden zwany *Karruwan* bardzo piękny na 17. wspiera się arkadach, tę zaś na 10500. pilastrach z marmuru białego; przy nim wielka jest liczba szkół, w których językiem Arabskim, różnych nauk uczą. Żydzi też mają tu swe przepyszne Synagogi. Twierdzą, że w samej Prow. Fezańskiej jest 800000. znajduje się. Inni mieszkańcy są Mahometanie. Rezyduje tu Mufty, który ma i powagę i dochody bardzo wielkie. Damy majątne zwykły około nog nosić łańcuchy złote i srebrne. Sam Fez otoczony murem ozdodionym wieżami, z 7. bramami, podzielony na 12. kwatery, z których każda ma kommandanta Policji. Leży nad rz. o m. 100. na w. od Maroko, 40. na półn. ku w. od Sali 13. 50. sz. 33. 40.

FEZEHSAC, Hr. Armaniackie, ob. *Vic-Fezensac*.

FEZENZAGUET, Vice Comitatus w Hr. Armaniackim, którego *Mavesin* jest miejscem celnym.

FEZZAN, ob. *Faisans*.

FIA C, m. Fr. w Lagwed, o m.

4. na z. od Kastry.

FIANO, *Flanum*, m. Wł. w Patrymonium S. Piotra, oyczyna Historyka Francesco, nad rz. Tybrem, m. 6. na połn. od Rzymu.

FIANONE, *Flanona*, Fianona, m. Wł. w Państwie Weneckim, w Istrii z portem nad Gólfem Karnerskim, o m. 7. na połn. od Poli.

FIASCONE, ob. Monte-Fiascone.

FICHERUOLO, m. Wł. w Xstwie Ferrary, nad rz. Po, z kąd kanał prowadzony łączy rz. Po, z Panaro, o m. 7. na poł. ku z. od Ferrary.

FICHTELBERG, sławna góra w Frankonii w pow. Bareytskim blisko granic Czeskich. Okryta jest lasem sosnowym, i ma 12. mil w około; Men, Eger, Naba i Sala rzeki z iey wypływają zrzodeł, co dało początek tym dwóm wierszom Łac.

Manus ubique patet, & cum Sala nobilis Egrus,

Et Nabus ex uno fonte, lacuque fluunt.

FIESOLI, *Fesula*, Fiezol, dawne m. Wł. w Xstwie Florenckim z Bisk. Oyczyną jest Angelika z Fiezoli; nie jest teraz tylko wsią. Od Florencyi na połn. ku w. m. 2. dł. 28. 59. sz. 43. 43.

FIFE, *Otholinia*, Fifa, Prow. nadm. w Szkocyi, graniczy z Gólfami Tay i Forth z morzem i górami Ochell. Deputuje na Parl. Powietrze ma zdrowe, kray żyzny w zboże i pastwiska. Wiele tu osiadło szlachty. S. Andrews jest M. S.

FIGEAC, *Figiacum*, Fizak, m. Fr. w Pcw. Kandurkim z Opactwem Sekular, czyniącym 15000: liwr. po 3. miesiącach ataku protestanci byli przymuszani ztąd od oblężenia odstąpić, złupili go r. 1576. a Cytadella i twierdze iego z ziemią zrownane zostały. Jest nad Sellą m. 9. na połn. ku w. od Cahens, 19. na połn. od Albi, 108.

od Paryzą.

FIGEN, lub **FISEEN**, Fizena, Prow. Krol. Japońskiego na wyspie Xymo. Niewiaśty tuteysze są najpiękniejszyemi w Japonii. Tu robią wszystkie porcellany Japońskie.

FILADELFIA, ob. Philadelphia.

S. FILIPPA, forteca *Fort S. Philippe*, na wyspie Minorce. Była najprzod w rękach Anglikow, tym odebrana od Francuzow r. 1756. i odzyskana od Anglikow znowu r. 1763. traktatem Paryzkim, na koniec czasow tych opanowana od Hiszpanow została razem z całą wyspą.

S. FILIPPA, wyspa ob. Fuego.

S. FILIPPA, miasto w Ameryce połn. w Nowey Hiszpanii, w kraiu żywiącym bardzo wiele bydła.

S. FILIPPA, m. ob. Bengwela.

FILIPPI, *Philippi*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, blisko Gólfu Kontessy, o 25. m. na połn. ku w. od Saloniki.

FILIPPINA, *Philippina*, forteca w Belgium, w Flandryi Holl. nad Skaldą. Wzięta była od Xcia *de Nassau*, r. 1633. Hiszp. od oblężenia iey odstąpić byli przymuszani iey od Franc. r. 1635. Jest o milę od *Sas de Gand*.

FILIPPINY, *Philippina*, Wyspy na morzu Indyjskim, w Azyi, na Archipelagu S. Łazarza, pod Strefą gorącą. Odkryte były od Jana Magellana, który był zabity od Krola wyspy Sebu, będącey w środku tego Archipelagu, r. 1519. Jest wysp tych liczba wielka i powietrze maią gorące i wilgotne, co niezdrowie w mieszkańcach sprawia. Położenie ich jest wesole, grunt żyzny; obfitują w wszelkie potrzeby życia. Drzewa. tu zielenieją zawsze, i w kaźdey porze roku dojrzałe wydają owoce. Łąki ży-

wią liczne trzody bawołów dzikich, a lasy zwierza; między ktoremi wiele jest małych, a tych niektórych bardzo wielkich, znajdują się także nieznanne nam Europ. zwierza. Perły, bawelna, ambra, różne korzenie, a naywięcej obfite minery złota nayznaczniejsze składają wysp Filipińskich bogactwa. Obywatele są Hiszpani, Indyanie i inni przychodniowie. Należą po części do Hiszpanów. Są nieiako centrem, do ktorego bogactwa wszystkie z 4. części świata spływają, i nazad znowu innemi rozlewają się korytami. Znaczniejsze z Filipin wyspy są: Mindano, Manilla, Leyta, Ibabao, Paragwa, Mindoro, Sebu, Panay, Wyspa czarnych, i Bool. Są między grad. dł. 132. i 145. sz. 1. i 23.

FILIPPINY NOWE, czyli **WYSPY DE PALAOS**, na morzu Indyjskim, między Filipinami dawnymi, Moluckiem i Maryańskiem, wyspami leżące. Liczą ich na 87. ale te nie są nam dobrze znaiome. Zawarte są między Ekwatorem i Tropikiem Cancri.

FILIPPOPOL, lub **PHILIPPOLI**, *Philippopolis*, dawne i znaczne M. Turcyi Europ. w Romanii nad Arcy Bisk. Rezydencją jest Sandziaka. Leży nad rz. Maryzą, o m. 25. na pośn. ku z. od Adryanopola, 75. od Konstantynopola. dł. 42. 30. sz. 42. 15.

FILIPPOW, m. Pol. w Woi. Trockim w Pow. Grodzieńskim, z Stwem niegrad. Od Olity ku w. około m. 10.

FILIPPOWCY, jest to lud wśród lasów i bagnów Litewskich osiadły gdzie niegdzie będący sekty mającej podobieństwo do Religii Chrześcijańskiej przy zabobonach i baśniach; małym handlem się bawią.

FILIPSEGK, piękny zamek dobrze obronny w Weterawii, m. 3. na pośn. od Bułzbachu, blisko granic Hr. Solmskiego. Należy do Domu *Hesse-Darmstadt*.

FILIPSTOWN, ob. King-

stown.

FILIPSTADT, *Philippolis*, Filipstąd, m. Szwedzkie w Wermelandyi. Leży między bagnami i stawami, o 7. m. na pośn. od Karlofztadu, 42. od Sztokolmu. dł. 32. 5. sz. 59. 30.

FILISBURG, lub **PHILIPPSBURG**, *Philippoburgum*, M. Niem. w cyr. Renu wyż. Jest bardzo mocne, i uważane jako przedmurze Państwa Niem. Cesarz ma prawo podczas wojny trzymania tu swego garnizonu. Zdobyły go wojska Cesarzkie na Bisk. Spireńskim r. 1633. wkrótce potem Szwedzi, i oddali go Ludwikowi XIII. Odebrał go Cesarz r. 1635. a znowu Francuzi r. 1644. Odzyskali go związkowi r. 1676. Wzięte było od Delfina Fr. 1688. i oddane 1697. Jeźdźce r. 1734. opanowane zostało od Franc. ale ci wkrótce wrocili go Niemcom. Jest nad prawym brzegiem Renu, na ktorej rz. piękny ma most na białych sławianach, w miejscu gdzie Salza łączy się z Renem. O m. 2. od Spiry, 5. od Landau, 9. od Wormacyi, 16. od Strazburga, 115. od Paryża. dł. 26. 8. sz. 49. 13. Filisburg zwał się niegdyś Udenheim, miasto nal. do Bisk. Spireńskiego, ale fortyfikacye jego nal. do Rzeszy Niem.

FILLEK, *Filecum*, M. Węgierskie zburzone, w Hr. Nowogrodzkim. Turcy opanowali go r. 1554. Odzyskali go potem Chrześciance. Rokofzanie Węgiercy uczynili się jego Panami r. 1682. Jest nad rz. Ipolą, o m. 11. na pośn. od Agryi.

FILTZIAMES, Filczama, przedtym *Warthi*, ziemia Fr. podniesiona na Xstwo z tyt. Para, blisko Klermontu, w Pow. Bellowaceńskim, na pośn. ku w.

FIMARCON, Margr. Fr. mające w około na m. 12. miejscem jego głównym jest: *Castelnaud*, o m. 1. od Kondorsy.

FINAL, *Finalium*, M. Wł. i Marg. nad brzegiem zachodnim Rzeczypospolitey Genueskiej z dobrą

Cytadellą, dwoma fortecami, zamkiem, i z portem. Kupione jest od Genuńczyków u Karola VI. Cezarza r. 1713. za 300000. talarów. Jest przy morzu śródziemnym, o m. na połud. ku z. od Genuy, 22. na połud. od Turynu, 24. od Kazan. dl. 25. 52. sz. 45. 18.

FINALE, *Finalium*, Final, m. Wł. w Xstwie Modenńskim. Wzięte było od wojsk Cesar. r. 1703. po ustąpieniu Francuzów. Odebrali go r. 1704. Fr. a Xzc Eugenii zdobył go 1706. Leży na kępie oblaney rz. Panaro, o m. 9. na półn. ku w. od Modeny, 5. od Mirandoli. dl. 28. 50. sz. 44. 50.

FINHAM, m. Fr. w Langwed. m. 3. od Montauban.

FINISTERRE, *Finisterra*, Finisterra, jest Kap najbliźszy zachodu względem nietylko Gallicyi i Hiszp. ale i Europy. Ma swe nazwisko od mniemania dawnych, iż tu był koniec ziemi, czyli świata, iż go dalej za morzem nie znali. Jest tamże wieś tegoż im.

FINLANDIA, *Finnonia*, Prow. Szwedzka, gran. na z. z Golfem Botnickim, na w. z Rosją, na połud. z Golfem Finlandzkim i Ingryą, na półn. z Botnią i Laponią. Obsituie w bydło, pastwiska i ryby. Mowią językiem szczególnym. Sztuka cała ich składania wierszy zależy na tym, iż dwa, lub trzy słowa zaczynają się jednakowoż. Finlandia ma tytuł Xstwa, i zawiera 6. wielkich Krain, Finlandią właściwą, Kaianią, Tawestlandią i wyspę Aland, Nylandią, Sawolaxią i Karelię. *Abo* jest iey M. S. Finlandia właściwa dzieli się na północną i południową. Część Finlandii uścąpiona została Moskwie. Golf Finlandzki rozciąga się wzdłuż na m. 90.

FINMARCK. *Finmarchia*, Prow. Laponii Duńskiey czyli Norwegkiey; składa część Wielkorządztwa Wardhuskiego. Kraj gorzysły, nieplodny, mało mieszkaný, obsity

w zwierze szacowane dla futra.

FINSTERWALD, ciemny las, m. i grod Niem. w cyr. Miśnii, o m. 8. na w. od Kotbuza blisko Luzacyi.

FIONDA, *Thafelis*, dawne m. Biskupie Azyatyckie w Natoliz, blisko Golfu Satalieńskiego. Jest bardzo spustofzale, o m. 10. na połud. ku z. od Satalii. dl. 48. 32. sz. 36. 45.

FIONIA, lub FUNEN, znaczna wyspa Duńska na morzu Bałtyckim między wyspą Zeelandyą i Jutandią, figury prawie okrągłej. Wydziałem bywa najstarzszego Krolewica Duńskiego. Obsituie w pastwiska, zboża i owoce, osobliwie jabłka, z których dobre robią tu jabłeczniki. Zywi wiele bydła, i koni dobrych. Lasy zwierza pełne, a brzegi ma bardzo rybne. Odensee jest M. S.

FIORRENZO, (San) m. na wyspie Korfyce, w części północney, blisko Golfu tego im. z portem dobrym. Rezydencyą jest Bisk. Nebbiyńskiego. dl. 27. 5. sz. 42. 35.

FIORRENUOLA, *Florentioli*, m. Wł. w Lombardii w Pow. Bussieto, w Xstwie Parmeńskim. Leży w bardzo miłej równinie, o m. 8. na półn. ku z. od Parmy. Oyczyzną jest Kardyn. Alberoniogo. dl. 27. 25. sz. 44. 56.

FIRANDO, *Firandum*, male Krolestwo Japonii, na wyspie przyległej Xymo. Portugal. Hollendrzy i Anglicy znaczny tu przedtym prowadzili handel.

FIRMIAN, ob. Sigmundkron.

FISCHAUSEN, m. Pruskie nad Frischhafem, z zamkiem, m. 2. na z. od Krolewca.

FISCHBACH, lub Wisp, m. Szwajcarskie w Walezii wyż. o m. 11. na w. od Siony, sł. zwycięstwem Walizeyczkow nad Amadeuzem Xciem Sabaudii.

FISMES, *ad Fines*, dawne M. Fr. w Szampanii, sławne dwoma Syudami tu mianem: w wieka

IXtym i Xtym. Jest nad rz. Wesłą, o *m.* 6. na z. od Rheims, 28. na poln. ku w. od Paryża. Oyczyzną jest Panny *Couvreur*, sławney komedyantki Franc. dł. 21. 22. sz. 49. 20.

FISIMA, Fuffimi, lub Fuffigni, s. M. Japońskie, o *m.* 16. od Ofakki, o 3. od Meako.

FISTELLA, lub FEFZA, M. Afryk. w Krol. Marokańskim w Prow. Tedeli z zamkiem mocnym, i z wieżą znaczną. Mieszkańcy są bogaci, obyczajni, woieni. Nie mająły prowadzą handel pięknymi kaptanami. Jest o *m.* 62. na poln. ku w. od Maroku, 50. na połud. od Fezu. dł. 12. 40. sz. 32.

FITACHI, lub FITATZ, *Fitacum*, Krolestwo w Japonii, na brzegu wschodnim wyspy Niphon leżące, na poln. ku w. od Jedo, a na połud. Kraju Oxunskiego.

FIUM, *Fluminium*, piękne, wielkie M. S. Prow. tegoż im. w Egypcie. Jest bardzo ludne, a Kořtowie mają tu swego Bisk. Widzieć się tu dać drogie i liczne wspaniałe starożytności zabytki. Mieszkańcy znaczny mają handel na płotna, len, figi, rozenki, rogoże, &c. Ta Prow. zawiera najwięcej kanałów, i mostów stawionych od Egypcyanow dawnych. I jest iedyną tu Krainą, która wydaie rozenki. Leży Fium nad kanałem, który się z Nilem łączy, o *m.* 28. na połud. ku z. od Kairu. dł. 49. 4. sz. 29. Ob. St. Veit.

FIUMICINO, rz. w Krol. Neapol. między Rawenną i Rimini, i naczey zwana *Pisatello*, a dawniey *Rubicon*, którą przebywał Juliusz Cezar.

FLABEMONT, Opac. Fr. Premonstr. fund. r. 1140. w Xřtwie Barńkim, *m.* 3. na z. od Darney, czyni 4000. liwr.

FLADA, mała wysepka, jest iedną z Westernow, położona między Skią i Lewis; mająca na milę obwodu. Znaczna wielkim połowem tu wielorybow i ianych ryb mor-

skich.

FLAGY, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, o *m.* 2. od *Montereau*.

FLAIX, ob. Saint Germer.

FLAMANVILLE, m. Franc. portowe w Normandyi, *m.* 4. na połud. ku z. od Cherbourg.

FLAMARENS, Baronia Fr. w *Lomagne*, Pow. *m.* 4. na poln. ku w. od *Leictoure*.

FLANDRYA, *Flandre* po Fr., *Flandern* po Niem., *Flandria*, Wielka Prow. Niderlandu, którą dzielić można, na Flandryą Hollend. Francuzką, i Aust. Leży między morzem Niemieckim, Arzezą, Brabantą, Hannonią, i Hr. Zelandyi. Grunt ma urodzajny, obfity w dobre pałze dla bydła. Obywatele są pracowici, flegmatycy, do handlu łposobni, rozsądni, ludzcy, miłośnicy swych wygod, rozrywek i wolności. Niewiały równie są piękne, iak cnotliwe. Religia panuie Katol. procz w części Holl. Prow. ta miała swych niegdysz dziedzicznych Hrabior, i często stawała się teatrem wojny. Niekiedy niewłaściwie przez Flandryą całe Belgium Katolickie rozumie się.

FLARAN, Opac. Fr. Cyster. w Hr. Fezenzac, czyni 1600. liwr.

FLAVACOURT, m. Fr. *m.* 1. od Gisors.

FLAVIGNAC, m. Fr. w Pow. Lemowickim, *m.* 5. na połud. ku z. od Lemowiki.

FLAVIGNY, *Flaviniacum*, Flawini, m. Fr. w Burgandyi w Pow. Antyziodoreńskim, z sławn. Opac. Bened. pod im. S. Piotra, fund. od Widrada, które czyni 3200. liwr. Jest na górze, *m.* 3. na w. od Semuru; 12. od Diżonu, 56. od Paryża.

FLÉCHE, *Flexia*, Flesz, m. Fr. na granicy Xięstwa Andegawskiego, ku Prow. *Maine*, znaczne przez swe śl. Kollegium fund. od Henryka IV. r. 1603. Leży nad Ligerą, o *m.* 10. na poln. ku w. od Andegawy, 10. od Cenomanu, 57.

od Paryża. dt. 17. 32. sz. 47. 42.

FLECKENSTEIN, zamek i Baronia Fr. w Alsacyi niż. o m. 20. na połn. od Haguenau, 14. od Landau.

FLEMMING, mały Powiat w cyr. Elektoaalnym Saskim, blisko granic Marchii. Zboża wydaie obficie. Ztąd wyszła sławna familia Flemingow.

FLENSBURG, *Flensburgum*, piękne M. Duńskie, główne Gubernii, i nad Golfem tegoż im. w Xięstwie Slezwickim, z dobrą Cytadelą. Oyczyzną jest Th. Fincka. Leży o m. 6. na połud. od Apenrady, 6. od Slezwiku. dt. 27. 12. sz. 54. 50.

FLERS, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hrabstwa, m. 3. na połn. od Domfrontu.

FLEKKEROEN, Flekkero, m. Norwegii, w Gubernii Aggerhuzkiej nad morzem z portem dobrym.

FLESSINGA, *Vlissinga*, piękne, mocne i znaczne M. Holl. w Zelandyi na wyspie Walchernie, z portem bardzo wygodnym, który czyni handel tu wielki. Jest to ieden z 3. placow, których strzeżenie pilne zalecał Karol V. Filipowi II. St. Amirał Ruyter ztąd był rodem. Leży przy uściu Skaldy zwanym *Hondt*. Od Middelburga m. 1. od Sluys na połn. ku w. m. 3. od Gandawy 10. dt. 21. 7. sz. 51. 26.

FLEURANCE, m. Fr. celne miejsce w Hr. Gaureńskim, m. 1. od *Leffoure*.

FLEURUS, wieś w Niderlandzie w Hr. Namurskim, między *Charleroy*, i *Gemblours*, pamiętna 2. potyczkami tu stoczonemi; iedną r. 1622. w ktorej Hiszpanie porażeni byli, drugą r. 1690. gdzie Xzę Luxemburki zbił związkowych. Jest od Namuru na w. o m. 6. dt. 22. 10. sz. 50. 25.

FLEURY, dawniej *Perignan*, m. Fr. podniesione na Xstwo z Margrabstwem Rokoselskim, o m. 2. od Narbonne. Tegoż im, m. Fr. w Pro-

wincyi Aureliańskiej, m. 1. od Sully. Inne w Szampanii, o m. 4. na połud. ku z. od Werduuu.

FLINES, Opac. Fr. Mniszek Cyfter. m. 2. od Duaku.

FLINT, *Flintum*, m. Angiel. w Kraiu Wallii, z dawnym zamkiem fund. od Henryka II. Wysyła 1. Dep. na Parl. Od Londynu na połn. ku z. m. 50. dt. 14. 20. sz. 53. 15. *Flintshire*, leży między Chetshirą na w. i Denbigshirą na z. Zawiera tanow ziemi blisko 160000. Deputuie na Parl.

FLIX, *Flixa*, m. i zamek Hiszp. w Katalonii. Fortyfikacye jego zwalone są. Jest nad rz. Ebrem, m. 10. na połn. od Tortozy, 8. od Lerydy.

FLIXCOUR, m. Fr. w Pikardii, m. 3. od Ambianu.

FLOCELIERE, m. i Margr. Fr. w Piktawii, m. 3. od Maulecr.

FLORAC, *Floriacum*, m. Fr. w Pow. Gewodańskim, blisko rz. Tarny, z tyt. Baronii, m. 4. od Mendy.

FLORET, Opac. Premonstr. w Belgium, między Oignies, i Namurem, o m. 2. od obydwóch, fund. r. 1121.

FLORENCYA, *Florentia*, dawne, wiel. mocne i sł. M. Wł. stol. Toskanii, z Arcy Bisk. założonym od Marcina V. Uniwers. sławną Akademią, i z obroną Cytadelą. Jest zaś tak piękne, iż Xzę Albert *de Saxe* mawiał, że niepotrzebaby go dopuszczać Cudzoziemcom widzieć, tylko w same święta i Niedziele. Zdobigo 152. Kościołow, 17. Rynkow, 160. posągów publicznych, wielka bardzo liczba przepysznych pałacow, z których naywspanialszy jest zwany *Pitti*, rezydencya Arcy Xcia. Tu to jest sł. statua Wenery *de Medicis*, cud piękności i sztuki. Znayduią się też wielkie Biblioteki, z których nayznacznieysza jest S. Wawrzeńca, w ktorej samych rękopismow rzadkich na 3900. liczą. W Katedrze godney podziwienia jest Merydian zrobiony od Toskanelle.

nellego wysoki 221. stop. który od 3. wieków trwa dotąd cały. Największe swe ozdoby winna Florencya wspaniałości Medyceuszów, iż sprawiedliwie jest zwana *Florenccyą piekną*. Florentczykowie są ludzie sposobni do wszystkiego. Dante oyciec Poezyi: Włoskiey, Machiawel, Leon-Alberti, Ameryk Wespucyusz, Maso Finiquera, który sztukę rzeźby r. 1440. wynalazł, Baccio Bładini, który ją wydoskonalił, tl. Astronom Galileusz, wielki Muzyk Lulli, znakomity Historyk Guichardin, Leo X. i XI. Klemens VII. i Urban VIII. zafzczycili to miało swym urodzeniem, iako i wielu innych wiel. ludzi. W Florencyi naysiękniejszym językiem Włoskim co do stylu i wyrazow mówią, zkad przysłowie: *Lingua Toscana in Bocca Romana*. Leży nad rz. Arną, która ją przerywa na rokoszney równinie. 19. m. na południe od Bononii, 24. od Modeny, 34. od Parmy, 36. od Mantuy, 46. od Wenecyi, 50. na półn. od Rzymu. dł. 28. 59. sz. 43. 46.

FLORENNES, *Florina*, m. w Bisk. Leodyjskim, między rz. Mozą i Sambrą, o m. 2. na półn. ku w. od Filipwilli, 5. ku połd. od Namuru.

FLENSAC, m. Fr. w Langwedocyi między Agdą i Pezenas, o m. 2. od obydwóch.

FLORENT-LE-VIEL, (Saint.) m. Fr. w Pow. Andegawskim nad brzegiem połudn. Ligery, o m. 9. od Andegawy, 19. od Saumur z Opac. Bened. czyniącym 10000. liwrow.

FLORENTINO, Florencka Prowincya, iedna z trzech, które składają wielkie Xstwo Toskanii, a którego M. S. jest Florencya.

FLORENTIN, (Saint.) *Sancti Florentini Castrum*, Florantyn, m. Fr. w pow. Senoneńskim z tyt. Wikontego. Jest blisko brzegu rzek *Armanca* i *Armaçon*, o m. 6. na półn. ku w. od Antyziodoru, 10.

od Sens, 32. od Paryża.

FLORES, *Florum*, Wyспа na Oceanie, iedna z Azorow, około m. 7. mająca w około. Wyłaje pattele i wszelkiego pożywienia dostatek. Należy do Portugalczyków.

FLORIMOND, m. Fr. w Alfacyi m. 3. od Bedfordtu.

FLORYDA, *Florida*, wielki kray Ameryki poln. który się rozciąga, od rz. Panuko w Nowey Hiszpanii, wzdłuż Golsu Meksykańskiego, i od morza poln. aż ku 18. gradusowi szer. Zawiera Luyzianę, Florydę, Hiszp. Nową Georgią, i część Karoliny. Tak nazwana była od swego wynalazcy Jana *Ponce de Leon*, który tę Prow. odkrył r. 1512. Hiszpanie nie posiadli ją, aż po wylaniu krwi wielkiej liczby dzikich rodaków. W powłzechności tuteysji mieszkańcy są dorodni, cery oliwkowey, z przyczyny, iż swe ciała pewnemi nacieraia ziołami; chodzą prawie nadzy, są odważni i okrutni; bawią się bojem, rybitwą i polowaniem. Czczą iedynie Słońce za Boga, do niego się modlą, iemu poświęcaia kościoły, i na ofiarę mu zabiaia ludzi, których potym ciała iedzą. Razem niewiasty i dzieci są u nich niewolnikami Zostaia pod rządem *Kacykow*, czyli w familii swey starszych, i *Parauflow*, którym tylko wolno mieć żon więcej; z pierwszey iednak tylko dzieci są dziedzicami. Mają twych kapłanow, czyli lekarzow, którzy w wielkiej u ludu są powadze, których zowią *Jonasami*. Edukacya unich zawiła na ćwiczeniach ciała w biegu, pływaniu, skakaniu, w czym rownają swą walecznością niewiasty męszczynom. Obfituje Floryda w różne zwierza, ptaki i zioła. Hiszpanie ustąpili tu swey części Anglikom traktatem Wersalskim r. 1763.

FLOTTE, m. Fr. na wyspie *de Re*.

FLÖTZ, *Flotta*, m. Turcyi Europeyskiej w Włocizecz nad J.

loniką, blisko gdzie ta rz. łączy się z Dunajem.

FLOUR, (Saint.) *S. Florifanum*, m. Fr. w Arwernii wyższej ktorey pretendeuje być M. stoł. z grodem i Bisk. postanowionym od Jana XXII. Handel tu wielki na zboże i muły. Leży na gorze, m. 18. na pold. od Klermontu, 12. na w. od Aurillaku. 109. od Paryża. dł. 20. 45. 12. sz. 45. 1. 55."

FOCHEU, lub FOCHEOU, *Focheum*, St. w Chinach M. S. Prowincyi Fokieny; ozdobne pięknemi budowlami, wspaniałemi mostami, i ulicami. Osiedle jest od kupcow bogatych; na wielu ludzi uczonych. Leży nad rz. Miną w gruniecie obfitym w *Lichi*, w *Lugyen*, w *Muiginly*. dł. 137. sz. 26.

FOCHIANÓVA, Fókia, m. Natolii, napośn. Smirny, na przeciw Meteliny z portem dobrym i zamkiem. Blizko miasta tego wojsko moriskie Turkow od Wenetow porażone zostało, r. 1630. Zowie się nową, dla różnicy od *Focha-vecchia*, która niedaleko ztąd jest tylko wsią małą.

FODWAR, *Fodovarium*, m. Węgierskie, na przeciw Koloczy z drugiey strony Dunaju. dł. 36. 55. sz. 46. 45.

FOGARAS, zamek i forteca w Państwie Siedmiogrodzkim, z Bisk. Greckim, o 10. m. na z. od Kronstadtu, dł. 42. 1. sz. 46. 30.

FOGGIA, m. w Krol. Neapol. w Kapitanacie, o m. 5. na pold. ku z. od Manfredonii, przy rz. Cerbaro. Tu r. 1285. Karol Xzę Andegawski Krol obojga Sycylii umarł. Na ślach miasta tego sumnę 430000. czerw. zll. Krolowi Hiszp. Filippowi II. pożyczoną, ubelpieczyła Krolowa Pol. Bona. Summa ta, dziełtstwem spadająca na Zygmunta Aug. i siostry jego, znaioma jest pod imieniem *Summi Neapolitańskich*.

FOI, (Samte) Foa, m. Fr. w pow. Ageneńskim nad Dordonią niżej Bergeraku o m. 5. z sądami Krol.

pamiętne jest kilką wytrzymanemi oblężeniami w czasie zamieszania Krolestwa. Od Gnała *de la Force* pobite zostało, r. 1621. Tegoż im. m. Fr. na z. ku pold. od Toulusy jest o m. 8.

FOIGNI, *Fuffiniacum*, Opac. Fr. Cyfter fund. r. 1121. omiłęd *Vervins*, czyni rocznie 15500. liwrow.

FOIX, *Fuxum*, Foa m. Fr. w Wielkorządztwie Ruffylońskim na granicy Francyi ku pold. Stoł. Hr. tegoż im. ktore ma swe partykularne stany. Miasto Foix leży pod górami Pyreneyskiemi, o m. 3. na pold. od Pamiers, 12. od Toulusy na pold., 10. od S. Lizier, 162. od Parvza, dł. 19. 15. 12. 43. 2. ob. S. Volusien.

FOKIEN, Fokiena Prow. Chińska nadmorska, 11sta w tym wiel. Cesar. Prowadzi handel wielki. Mieszkańcy są dowcipni, sprawni, i wylani na rozkosze. Góry dostarczają tu drzewa obficie do budowli okrętow. Focheu M. S.

FOLEMBRAI, *Follanebraium*, wieś z dawnym pałacem Krolow Fr. spustoszałym od pan. Ludwika XIII. m. 2. na pold. od Chauni.

FOLIGNI, *Fulgina*, m. Wl. w Umbryi, z Bisk. dependującym tylko od Pap. Zdobią go piękne pałace i wspaniałe kościoły. Jest handlowne, i sławne przedniemi konfiturami, papierniami, fabryką materyi jedwabnych, iarmarkami biegłych prawników, i lekarzow, ktorzych to m. wiele sławnych wydało. Leży na spadzistym schyłku jedney góry, w gruniecie miłym, i żyźnym, blisko Topino, 5. w. na pośn. od Spoletu, 27. od Rzymu. dł. 30. 13. sz. 42. 57.

FONCHIALE, ob. Funchal.

FONCOMBAUD, *Fons-Combalans*, Opac. Fr. Bened. fund. r. 1090. nad Krezją m. 2. od Blanc, 2400. liwr. czyni.

FONDETES, m. Fr. w Turonii blisko Ligery m. 2. od Tours.

FONDI, *Fundi*, m. Wł. w Król. Neapol. w ziemi Laworze, z Bisk. Jest w gruncie urodzajnym, ale w niezdrowym powietrzu blisko jeziora tego im. o m. 17. na półn. ku z. od Kapuy, 20. od Neapolu, 22. na połd. ku w. od Rzymu. dł. 31. 3. z. 4.

FONGWILLIERS, m. Flan-dryi, m. 3. na z. od Bapaume.

FONSFORT, źródło sł. w pow. Forezkim, przy *S. Galmier*, mające smak kwaśny, pomocne na kamień o m. 8. na półn. -ku z. od Lugdunu.

FONTAJNE - BLEAU, *Bleaudi fons*, Fonteneblo, m. wy-spy Franc. w pow. Gatyneńskim, znaczne pałacem Krolewskim, i zwierzyńcem wielkim, gdzie Kro-lowie Franc. zwykli na rozrywki polowania udawać się od czasu Ludwika VIII. Las który go otacza, zawiera 26424. łanów. Henryk III. i Ludwik XIII. tu się uredzili. Jest o m. 14. na połd. ku w. od Gary-za.

FONTAINE-D'ALAIY, w Diec. Alezyjskiej; *Fontaine Daniel*, fund. r. 1204. o m. 1. od Mayen-ny czyniące 8000. liwr. *Fontaine-Guerard*, fund. 1335. o m. 4. od Rotomagu; *Fontaine-Jean*, w pow. Gatyneńskim, o m. 2. od Chatillon, czyniące 2700. liwr.; *Fontaines-Blanches*, w Diec. Tureńskim, m. 2. od Anboisy, czyniące 4000. liwrów; *Fontenay*, o m. 1. od Mont-baju, fund. r. 1118. czyniące 8000. liwr. są wszystkie Opac. Cystejskie we Fr.

FONTAINE-DEFER, źródło wody mineralney w Pikardii przy Bolonii, dobre przeciw zatwar-dzieniom. Inne zwane *Fontaine-la-Vinosa*, w Pow. Gapenskim, ma smak wina.

FONTAINE-FRANCOL-SE, m. Fr. w Burgundii, o m. 5. na półn. ku w. od Dijonu, sławne wy-graną odniesioną od Henryka IV. nad Xciem *de Mayenne*, r. 1595.

FONTAINE-LEVEQUE, *Fons Episcopi*, m. Niderlandu Fr. w Hanonii, blisko Sambry, o milę na z. od Charleroy, m. 6. od Namuru, 4. na w. od Mons. Ustąpio-ne było Francyi traktatem Akwiz-grańskim r. 1667.

FONTAINE-SUR-SOM-ME, w Pikardii, o m. 2. od Abbe-wilii. *Fountaines*, o milę od Lugdu-nu, 7. na w. od Gien. *Fontanges*, w Arwernii, m. 11. na półn. ku z. od S. Flour, są male m. Franc.

FONTARABIA, *Fons raps-dus*, male m. Hiszp. ale bardzo moc-ne w Biskai w Prow. Gwipskoia z zamkiem dobrym. Jest niejako kluczem Hiszpanii z tej strony. Le-ży nad morzem przy uściu Bidaf-łoy, o m. 9. na połud. ku z. od Ba-yonny, 25. na w. od Bilbao. dł. 15. 51. sz. 43. 23.

FONTENAY, wieś Fr. z gro-dem, o m. 4. na połud. od Antyzi-odoru, sł. potyczką tu zwiedzioną między dziećmi Ludwika łagodnego Kr. Fr. r. 841. między tą wsią i drugą, raczy niż w Fontenay, o m. 2. na z. od Tonnerry.

FONTENAY-LE-COMTE, *Fontanetum Comitum*, piękne m. Fr. w Piktawii niż. sławne handlem zn. i iarmarkami. Oyczyzną jest Piotra Briffota, Jędrzeia Tiraqueau, i Fran. Wiette. Jest nad Wendeą, m. 6. od morza, 10. na półn. ku w. od Ru-pelli, 118. od Paryża.

FONTENAILLES, ziemia Fr. podniesiona na Margr. m. 2. od Caen.

FONTENAY L'ABBAT-TU, m. Fr. w Santonii, m. 2. od Nicrty, erygowane na Xięstwo Parostwo pod imieniem *Rohan-Rohan*.

FONTENELLES, Opac. Fr. August. fund. r. 1210. czyni 2500. liwr. o milę od Roche nad Yonna. Tęgoż im. jest Opac. Cyster. o milę od Valenciennes. Ob. Vandrille.

FONTENOY, wieś w Flan-dryi blisko rz. Skaldy, m. 1. od

Tournay, pamiętna wygraną Francuzów dnia 11. Maia r. 1745.

FONTENOY, wieś Fr. w Lotaryngii z tyt. Hr. m. 3. na z. od Nancy. Ob. Fontenay.

FONTEVRAULT, *Fons Eberaldi*, m. Fr. w Pow. Andegawskim z Opac. Mnizek fund. od Roberta *d'Arbrissel*, m. 2. od Ligery, 3. od Sannur, 64. od Paryża.

FONTFROIDE, m. 3. od Narbonne, czyniące 8000. liwrow fund. r. 1130. *Iontguillem*, m. 4. 12 w. od Bazas, czyniące 2200. l. w. fund. około 1147. *Fontmorigny*, m. 3. od Niwerny czyniące 4000. liw. fund. r. 1148. są Opac. Cysterskie we Fr.

FORCALQUIER, *Forum Calcarium*, M. Fr. w Prowancyi, stol. Hrabstwa tegoż im. Leży na górze, o m. 7. na połud. ku z. od Syfterony, 12. od Aix, 140. od Paryża. dl. 23. 31. sz. 43. 58.

FORCE, (la) m. Fr. w Pow. Perigord, m. 2. od Berzeraku, podnieście było na Xstwo Parostwo.

FORCHAIN, lub FORCHEIM, *Forchemium*, *Turtavia*, lub *Forchana*, obronne M. Niem. w Frankonii w Bisk. Bamberckim z pięknym Arsenalem, i zamkiem nad rz. Rednicą, m. 6. na połud. od Bambergi, tyleż na półn. od Norymbergi. Jest główne miejsce grodu swe-go. dl. 28. 40. sz. 49. 44.

FORA, Foehr, lub Fore, mała wyspa na morzu Niem. ku brzegowi zachodniemu Xstwa Slezwickiego. Obfituje naywięcey w bydło i zboże. Nal. do Danii. Mieszkańcy zachowują obyczaje, język i ubiór dawnych Fryzonow.

FORE, dwa małe m. w Irlandii, jedno w Hr. *Est-Meath*, drugie w Hr. *Meath*. Maią prawo deputowania na Parl.

FORES-MONTIERS, Opac. Fr. na półn. Abbewilli zakonu S. Bened. fund. r. 1045. czyni 6000. liwrow.

FORESTIERES, (Villes)

ob. Wald-Städten.

FORET-NOIRE, ob. Schwartz-Wald.

FOREZ, *Foregium*, Pow. Forecki we Fr. między Pow. Lugdunskim, Bellojocenskim, Arwernią i Welaią. Leży w rozlegley dolinie, żyżney i młey, którą przeczyna Ligera. Dzieli się na górny i dolny. *Montbrison*, jest M. S. Przyłączony był do Korony po śmierci Hetmana W. Burbona.

FORFAR, *Orrhea*, m. Szkocyi półn. stol. Prow. Anghuzkiey; deputuje na Parl. Jest przy jeziorze, które rozlewa rz. wpadająca w Tayą, o m. 4. na z. od Montrozy, 14. na półn. od Edyburga, 140. od Londynu. dl. 15. 5. sz. 56. 50.

FORGES, *Forgia*, Forża, m. Fr. w Normandyi wyż. st. wodami mineralnemi. Leży w małym Pow. Bray, o m. 9. na półn. ku w. od Rotomagu, 4. od Gournay, 3. od Neufchatel, 25. od Paryża.

FORLI, *Forum Livii*, M. Wł. w Romanii z Bisk. Suffr. Rawenneńskiego, i z dwoma Cytadellami. Poddano się było Stolicy Apostol. pod Juliuszem II. Zafszczycaią go piękne gmachy publiczne, i nie-mała liczba ludzi sławnych, którzy tu swe wzięli urodzenie. Leży w Kraiu urodzaynym, miłym i zdrowym, m. 4. od Faenzy, 8. na połud. ku z. od Rawenny, 18. od Florencyi. dl. 29. 33. sz. 44. 13.

FORJULIENSKI Powiat, ob. Friuli, Frejus.

FORMELLO, m. Wł. w Prow. Patrimonium S. Piotra, m. 5. na półn. ku z. od Rzymu, ozdobne pięknym pałacem Xcia *Chigi*.

FORMENTERA, wyspa iedna z Balearskich na połud. Iwiki; jest niemieszkaną z przyczyny mnogości gadów tu znajdujących się. Nal. do Krola Hiszp.

FORMIGNY, *Forminiacum*, wieś Fr. w Normandyi niż. m. 3. na w. od Ifigny, tyleż na z. od Bayeux. Pamiętna jest przegrana ta Angli-

kow r. 1450. pod Karolem VII.

FORMOZA, *Formosa*, wyspa znaczna na morzu Chińskim, którą gór pasmo dzieli na wschodnią i zachodnią. Część włch. nie jest mieszkaną tylko od właściwych rodaków, którzy od Chińczyków nienią są za dzikich. Zachodnia część jest pod pan. Chińskim, którzy ztąd wypędzili Hollendrow r. 1661. Jest Kray dziwnie dobry, i w wszelkie wygody życia obfity. Rodacy są obyczajowi łagodnych, szczerzy, sprawiedliwi, swarow i kradzieży wielcy nieprzyjaciele, w strzelaniu z łukow nayszczętniejsi, i szybcy w biegu. Na ciałach swych ryfują różne figury drzew, zwierząt, kwiatow &c. M. S. jest *Taiouan-Fou*, od którego i wyspa u Chińczykow też ma nazwisko.

FORNOVE, czyli **FORNUOVO**, *Forum novum*, m. Wł. w Xstwie Parmeńskim, sławne potyczką, którą Karol VIII. wygrał na Włochach r. 1495. o m. 3. na połud. ku z. od Parmy.

FORST, *Forsta*, m. Niem. w Luzacyi z zamkiem na kępie oblanej rz. Nisłą, o m. 6. na połud. ku z. od Kotbuza. Część miasta nal. do Hrabi de Promnitz, zamek zaś jest Elektora Saskiego. Mieszać go nie trzeba z *Forstem* leżącym w Elek. Kolońskim, który nal. do domu *Mertnich*.

FORT, (S.) m. Fr. m. 3. na połn. od Kofnaku.

FORT-FRIDERICH, ob. *Friderichs*.

FORT, i **PORT-DAUPHIN**, jeden z naysiękniejszych i nayslepszych portow w Ameryce, na wyspie *S. Domingo*, należy do Francuzow.

FORT-DE-KEIL, ob. *Kell*.

FORTELE, *Fortella*, wspaniała zamek Franc. blisko Rosay w Bryi.

FORTEVENTURA, znaczna wyspa Afryk. na Oceanie Atlantyckim, jedna z Kanaryjskich,

odkryta od Jana *Betancourt* Szlachcica Franc. r. 1417. Należy do Hiszp.

FORTH, *Forchea*, rzeka Szkocyi połud. która daie nazwisko golfowi, zwanemu *de Forth*.

FORT-LOUIS, *Arx Ludovicæ*, Forteca Ludwika, obronny plac Fr. w Alsfacyi ufortyfikowany od Ludwika XIV. na kępie oblanej Reneni, m. 8. na połn. od Strazburga, 5. na połud. od Landau, 20. od Brisaku, 5. od Weiffelburga.

FORT-LOUIS, forteca w Afryce w Senegalii wzięta od Anglikow r. 1758.

FORT-LOUIS, forteca Amer. na wyspie Kayennie zbudowana od Franc. r. 1643. Wzięta była od Hollendrow r. 1675. a odebrana od Hrabiego *d'Estrees* r. 1676.

FORTUNADE, (S.) m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim.

S. FORTUNAT, m. Fr. w Langwedocyi, w Diec. Wiwareńskiey.

FORZA-DE-AGRO, *Agri Fortalium*, m. Wł. w Sycylii w Prow. *di Demona*, przy potoku, o m. 8. na połud. od Messyny.

FOS-DI-NOVO, *Fossa nova*, m. Wł. o m. 2. na połn. od Sarzany w dolinie *di Magra*; nal. do Margrabi *di Fos-di-Novo*, z domu Malespinow.

FOSSANO, *Fossanum*, mocne m. Wł. w Xstwie Piemonckim z zamkiem dobrym i Bisk. Suffr. Turyńskiego. Jest nad Sturą m. 4. od *Coni*, 10. na połud. od Turynu, 11. od Pigneroli, 4. od Mondovi.

FOSSAT, m. Fr. w Hr. *de Forez*, m. 3. na połud. od Pamiers.

FOSSERET, m. w Langwedocyi, m. 3. na z. od Rieux.

FOSSEUX, Baronia Fr. m. 3. na połud. ku z. od Atrabaty.

FOSSOMBRONA, *Forum Sempronii*, m. Wł. w Xstwie Urbisckim z Bisk. Leży blisko rz. *Metro*, o m. 5. na połud. ku w. od Urbinu, 5. i poł od Fano, 7. na połud.

ku z. od Pesaró. dl. 30. 19. sz. 43. 41.

FOTHERAINGAY, zamek w Anglii, o m. 4. od Peterboruga, gdzie Krolowa Marya Stuart w więzieniu ofadzona była.

FOUCAR MONT, m. Fr. w Normandii, m. 3. na poln. ku z. od *Annale*. Znajduie się tu Opac. Cyster. fund. r. 1130.

FOUE, ob. Fuva.

FOUG, m. Fr. w Lotaryngii, o m. 1. od Toul.

FOUGERES, *Filiceria*, M. Fr. w Brytanii z zamkiem dawnym i Opac. August. nad rz. *Cue/non*, o m. 10. na poln. ku w. od Rennes, 9. od *Auranches*, 60. na z. od Paryża. *Fougeroles*, w Pow. Cenmanskim, o m. 6. na poln. ku z. od Mayenny.

FOUILLOUSE, m. Fr. w Pow. Forezkim, m. 4. na połud. ku w. od Montbrisony, 2. na w. od S. Marcellina.

FOURAS, i S. Laurent, m. Fr. w Pow. Alteńskim, o m. 4. na połud. Rupelli.

FOURQUEVAUX, m. Fr. w Langwed. z tyt. Margr. o m. 4. na połud. ku w. od Toulozy.

FOWEY, m. Angiel. nadm. w Prow. Kornuwallij, wysła 2. Dep. na Parl. Jest o m. 75. na połud. ku z. od Londynu.

FRAGA, obronne M. Htżp. z dosyć dobrym zamkiem w Krol. Aragonii, sławne zwiedzioną tu potyczką r. 1134. Leży blisko rz. *Cinca*, m. 12. na połud. od Baibastro, 20. od Saragossy. dl. 17. 28. sz. 27. 58.

FRANCASTEL, m. Fr. w Pi-kardii, m. 2. od Breteuil.

FRANCOISE, m. Fr. m. 2. od Montauban.

FRANCYA, *Franco*, *Francia*, wielkie Krol. Europeyskie, gran. na poln. z Niderlandem, na w. z Szwyjcarami i Sabaudyą, na połud. z morzem śródz. i górami Pyreneyskimi, na z. z Oceanem. Długości ma

około m. 240. szer. 220. Powietrze tu jest zdrowe, czyste i umiarkowane; położenie iego mile i korzystne. Ma góry i rzeki znaczne; grunt urodzajny, obfity w zboże, leguminy, owoce i wino &c. rudy żelazne, ołowiane, cynowe &c. Kray jest ludny, i liczy na 20 millionow ludzi. Nauki, rękodziela, i handel ledwie gdzie na świecie w rownym jest stopniu. Ma wiele Akademii, i 20. *Universitates*. Sama Religia Katolicka jest panującą, i znoszoną. Zawiera 10 Krol. 18. Arcy Bisk. 114. Biskupstw, nie rachując 6. Bisk. wyspy Korsyki, 13. Parlam. 34. Wleikorzadztw, 40. Gubernii. Obywatele są obyczajni, grzeczni, oświeceni, czyniący pożycie z sobą wesole i mile. Krol ma tytuł *Christianissimus*. Familia teraz panująca jest Burbońska. Dochody Krola Fr. są wielkie, i służą do utrzymywania znacznego woyska. Dwor sam Krolowski wynosi na 10. tysięcy ludzi. Francyi położenie jest bardzo wygodne co do handlu, iuz z przy-czyni wielu Portow na Oceanie i morzu śródziemnym, iuz że będąc w śródku Europy ma łatwą komunikacyą z innymi Paustwami. Znacznieytze iey Prowincye są: Alfacya, Pow. Alteński, Angulemski, Andegawia, Armaniak, Artezya, Arvernia, Aurelia, Pow. Bellocen-ski, Belsia, Pow. Bigorreński, Biturycycki, Burboński, Bressia, Britania, Bria, Bugezia, Delfinat, Flan-drya, Forez, Fraszkont, Gaskonia, Gwienna, czyli Akwitania, Hane-nia, Kambrezja, Langwedocya, Pow. Lemowiceński, Lugduński, Lotaryngia, *Maine*, lub Pow. Ceno-mański, Marchia, Nawarra, Pow. Niwerneński, Normandia, Perche, Perigord, Pikardia, Piktawia, Pro-wancya, *Querci*, czyli Pow. Kaaur-ski, Ruteneński, Rustyllon, Sautonia, Szampania, Turonia, trzy Biskupstwa, i Pow. Wiwareński. Każda z tych Prow. dzieli się na różne Krainy, które tye mają nazwima,

Paryż, jest M. S. calev Francyi Do tego Krol. nadto należą różne Państwa i wyspy w Ameryce &c.

FRANCUZKA Wyspa, *Ile de France*, Prow. Fr. między Normandią, Pikardią i Szampanią leżąca, zawiera procz okolicy Paryzkiej, Pow. Bellowaceński, Walezki, Hr. Senlis, Wexin Francuzki, Powiat Gatyński, Manteński, Gołę, Multien, i Hurepois. Paryż M. S. ob. Kanada, Maurycy.

FRANCHE-COMTE, czyli Comté de Bourgogne, *Burgundia Comitatus*, Franżkout, czyli Hrabstwo Burgundyi. Znaczną Prow. Fr. między Lotaryngią, częścią Szampanii. Xięstwem Burgundyi i Szwajcarami. Długa jest na m. blisko 50. fzer. 32. dzieli się na 14. Grodow. Obsituje w zboża, wino, bydło, konie, góry żelazne, cynowe i ołowiane. Przerzyna ją 5. rzek znacznieszych: *Sona, Lougnon, Doux, Louve* i *Dain*. Ludwik XIV. zdobył ją r. 1674. i ustąpiona została Francyi traktatem Nimogskim r. 1678. *Besancon* jest iev M. S.

FRANCHEVILLE, m. Fr. w Normandii, m. 2. na połn. ku z. od *Veneuil*.

FRANCHIMONT, Franżmont, M. S. Margrabstwa Franżmorskiego, które kupił Elektor Koloński r. 1731. Leży w Kraiu Leodyjskim, o m. 6. na połud. ku w. od Leodium.

S. FRANCISCI *Infule, Isles de St. François*, Wyspy S. Franciszka, Są Wyspy Ameryk. w Kanadzie w Kraiu Irokweńczykow, przy końcu jeziora S. Piotra. Jest ich 5. lub 6. są zarosłe lasami pełnymi różnego zwierza. Zyto tu najpiękniey rośnie. Tegoż im. jest rz. w Ameryce wyżey Mont-Realu, która rozciąga się wzdłuż na m. 7.

FRANCKENBERG, m. Hafsy wyższej nad Ederą z dawnym zamkiem, główne miejsce Grodu. Znaczne obitami minami srebra i miedzi. Jest o m. 7. na połn. od

Marpurga, i należy do Landgraffa Hesse-Kasselskiego.

FRANCKENBERG, m. i Grod Niem. w cyr. Saxonii wyż. nad Zschoppą w dystryk. Ertzgeburskim, blisko Weigrlandii. Częstoemi pożarami mocno nadwergżone zostało. Piękne tu znajdują materiy welinianych fabryk.

FRANCKENDAL, *Franco-dalia*, Frankendalia, nowe i mocne M. Niem. w Państwie Elektora Woiewody. Tu miana była st. rozmowa między Anabaptystami. Wzięte było od Hiszp. r. 1623. od Szwedow r. 1632. a potym od woysk Cesar. Ustąpione było Elekt. Woiewodzie Reńskiemu traktatem Westfalskim. Francuzi pod Hetmaństwem Delfina zdobyli go r. 1688. i zburzyli go 1689. Ale wkrótce od Elektora Woiewody odnowione zostało. Leży blisko Renu przeciw Manheimu, o m. 5. na połud. ku z. od Heidelberg, 5. od Spiry, 2. na połud. od Wormacyi, 105. od Paryża. dl. 26. 4. sz. 49. 28.

FRANCKENHAUSEN, m. Niem. w Turyngii nad Wipperą, należy do Xcia Rudelfszadzkiego, a który dependuie od Elekt. Salkiego. Ma znaczne zupy solne.

FRANCKENSTEIN, m. i miejsce główne Regencyi Frankenszteynskiej w Szląsku z pięknym zamkiem. Nal. do Xżąt Auersberfskich. Leży w Xstwie Munsterberfskim, o m. 4. na z. od Munsterbergi, w Kraiu bardzo urodzaynym, obfitym w zboże ofobliwie w pszenicę. Proch do strzelania bardzo dobry tu robią. Inny *Frankenstein* w środku Langrafr. Darmsztadzkiego, i o m. 2. na połud. ku w. od Darmsztadu, jest dziedzictwem Baronow *de Franckenstein*.

FRANCKENSTEIN, m. Niem. w Xstwie Dwoch Mostow, o m. 8. na połud. ku w. od *Zweybrück*.

FRANCONVILLE, m. Wyspy Franc. o m. 4. na połud. od Pa-

FRANQUEVAUX, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1143. czyni 2000. liwr. m. 4. na połud. od Nimes.

FRASCATI, *Tusculum novum*, Fraskata, bardzo piękne M. Wł. zbudowane blisko na tynże gruncie, gdzie dawne za Rzymian było *Tusculum*, z Bisk. niepodlegającym tylko od Pap. i jednym z 6. którzy obierają Kardynałów. Zdobi go wielka liczba pałaców kosztownych, i rozkośnych ogrodów, które Włosi winnicami *la Vigna* nazywają. Leży pod górą, o 5. m. na połud. ku w. od Rzymu, 4. od Palestryny. dł. 30. 12. sz. 41. 48.

FRAUENBERG, lub FRAUMBURG, M. Pruskie w Xłwie Warmińskim zaśczycone Katedr. Kościołem Biskupstwa Warmińskiego, którego Kopernik był Kanonikiem. Leży nad Haffem, o 4. m. na półn. ku w. od Elbląga.

FRAUENBERG, czyli HLUBOCKA, zamek obronny w Czechach, w cyr. Bechińskim. Wzięte było od Woysk Pruskich r. 1744. ale ciż wkrótce do opuszczenia go przymszeni byli.

FRAUENBURG, m. Kurlandzkie z Ekonomią Xiążęcą i zamkiem zruynowanym. Jest w Starostwie Goldyńskim.

FRAUNHOFEN, włość udzielna w Niem. w Bawaryi niż.

FRAUSTADT, ob. Włchowa.

FRAWENFELD, m. Szwaycarskie, stol. Turgowii. Są tu dwa Kościoły, dla Katol. ieden, a drugi Proteſtancki. Leży na wzgorce, blisko rz. Murgi, m. 6. na z. od Konſtancyi. dł. 26. 35. sz. 47. 40.

FRAWENSTEIN, m. Niem. w Saxonii wyż. nad rz. Muldą, o m. 6. na połud. od Drezna.

FRECKENHORST, fl. Opactwo w Bisk. Monasterskim dla szlachetnych nad rz. Emsą o m. 7. na w. od Munsteru.

FREIDBERG, lub FREYBERG, *Friberga*, mocne M. Niem. w Miśni, sławne przez swe minery, i

grobem Xżąt Domn Elekt. Saskiego. Dobyte było od woysk Cesar. r. 1632. a r. 1762. Prusacy nad Woysk. Imper. znaczną tu odnieśli korzyść. Jest nad rz. Muldą, o m. 15. na połud. ku w. od Lipska, m. 6. na połud. ku z. od Drezna. dł. 31. 15. sz. 51. 2. Jest tu zamek zwany *Freudestein*.

FREIGNE, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ardą, o m. 9. na z. od Andegawy.

FREISACH, *Virunum, Friesacum*, M. Niem. w Karynthii niż. od którego dependuje dystrykt, mający m. 6. kwadratowych. Należy do Ar. Bisk. Salizburkiego, m. 5. na półn. ku w. od Gurcku. dł. 31. 15. sz. 47. 10.

FREISGEN, *Frisingen, Freysingen*, lub *Frisinga, Fruxinum*, Fryzynga, piękne i znaczne M. Niem. stol. Bisk. tegoż im. w Bawaryi wyż. Biskup jest Xciem udzielnym, i Suffr. Salizburkiego, S. Korbinian Prancuz rodem, pierwszynz od r. 720. do 730. był tu Biskupem. Kościół Katedr. i Pałac Biskupa są bardzo wspaniałe. Leży na górze przy rz. Iſer, w Krainie miſey, o m. 8. na półn. od Munichu, tyleż na połud. ku w. od Landshuta, 15. od Neuburga, 15. na w. od Augsburga. dł. 29. 15. sz. 48. 20. Wiele mieysc w Austryi zależą od tego Bisk.

FREIUS, *Forum Julii, Forouilia*, dawno M. Powiat i Bisk. we Fr. w Prowancyi, niegdyś portowe, ale z czasem port iego zamulony został. Wzięte było od Xcia Sabaudif r. 1707. Leży przy morzu, nad rz. *Argens*, wſzrod bagnisk, które tu czynią powietrze niezdrowe, o m. 16. na półn. ku w. od Toulonu, 12. od Nice, 185. od Paryża. dł. 24. 28. sz. 43. 26.

FRENADE, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1148. czyni 1500. liwr. o m. 2. od Cognac.

FRESCATIS, Freszkat, zamek Biskupow Metskich w Lotaryngii, o m. 1. na połud. od Metz. ob. Frascati.

FRESNAYE, (Notre Dame

D d

de la) M. Fr. w Pow. Cenomańskim, m. 2. na w. od Alensony.

FRESNELS, Baronia Fr. w Lotaryngii blisko *Mirecour*.

FRESNES, m. Fr. w Normandii, w Kraiu *Bocage*, o m. 5. na połud. ku w. od *Vire*. Tegoż im. zamek blisko *Claye*, m. 3. na z. od *Meaux*.

FRESNOY, m. Fr. w Pow. Belowaceńskim, o m. 3. na połud. ku z. od *Compiègne*, z Przeorstwem Bened. Jest Margr. tegoż im. m. 3. na połn. od *Mondidier*.

FRESSENEVILLE, m. Fr. w Pikardii, o m. 2. na połn. od *Gamaches*, 4. na z. od *Abbeville*.

FRETHUN, m. Fr. m. 1. od Kaletu.

FRETTEVAL, m. Fr. w Pow. Aureliańskim, m. 3. na połn. ku w. od *Vendome*.

FRETUM, termin Łac. Geograficzny, po Fr. *Detroit*, po Polsku Cieśnina lub Przesmyk morski, oznacza wązki kanał morza ścięśniony dwoma ziemiami, którym albo odnoga z Oceanu wypływa, albo dwa morza się łączą, jako przesmyk Kaletański &c.

FREUDENBERG, nazwisko dwóch miast małych w Niem. 1. w Frankonii nad *Meuem*, o m. 7. na z. od *Wertheimu*, 2. w Weterawii w Hr. *Nassau*, sławne handlem żelaza i stali.

FREUDENSTADT, lub FREDENSTAT, *Ivderici stadiam*, lub *Frendenstadium*, piękne i mocne M. Niem. w lesie czarnym, zbudowane r. 1600. przez Fryderyka Xcia Wirtemberskiego, kończące aby wniścia i wyiścia z lasu czarnego bronilo, i aby było ichronieniem Protestantow, m. 15. na połud. ku z. od *Tubingi*, 9. na połud. ku w. od *Strazburga*. dł. 26. 2. sz. 48. 25.

FREUDENTHAL, czyli ROSKOSZNA DOLINA, M. Szląskie z tyt. Xstwa w Xstwie Oppawskim, o m. 7. od Oppawy. Zalecone jest przednimi koniami, i fabryką pięknych płocien. Krol Pruski dobył go był r. 1741. i 1744. Powrocone było

Domowi Anstr. Zależy od Zakonu S. Maryi *de Mergerheim*. Jest inne mietyce tego im. w Karnioli średniey, i pałac roskofzny w Hr. *Gleichen*skim.

FREYBERG, ob. Freyberg.

FREYBURG, ob. Friburg.

FREYDSTADT, m. i włość Austrwi wyż. o m. 8. na połn. od *Lintzu*.

FREYE-EMPTER, wolne Powiaty, czyli grody Szwawcarskie w Argowii, których mieszkańcy wszyscy są religii Katol. Wyższy Powiat, w którym jest m. *Meyenberg*, i fl. *Opac. Murenkie*, nal. do 8. Kantonow dawnych; niższy zaś, w którym znajdują się miasta *Brenngarten* i *Mellingen* jest pod pan. Kantonu Zurychskiego, Berneńskiego i Glaryskiego. Cały Kray rozciąga się między Russą o milę od *Lucerny* i jeziorami *Baldeck* i *Hallweil*, aż poniżej *Mellingen*, mając na w. i połn. Kanton Zurychski i Hr. *Badeńskie*, na połud. Kanton *Lucerneński* i *Zugski*, na z. Kanton *Berneński*. Było to niegdyś Hrabstwo *Koreńskie*, i dawne dziedzictwo *Hrabiow Habspurskich*, zowiągo po Łac. *Argovia libera*. Szwawcarowie opanowali go na Fryderyku Xciu Austryackim r. 1415. za namową i rozkazem Cesarza *Zygmunta* i *Zboru Konstancyeńskiego*.

FREYENWALD, piękne m. Niem. w Marchii średniey nad *Odrą*, m. 10. niżej *Kustrynu*. Handel znaczny prowadzi rybami, zbożem plotnem i piwem. Zalecone jest wodami zdrowemi i minerami halunowemi. Jest grod tegoż im. w *Pomeranii* dalszey, o m. 10. na w. od *Sztetvna*.

FREYSINGEN, ob. Freysgen.

FREYSTADT, m. Węgier wyż. w Hr. *Neytreńskim*, z zamkiem dobrym. Od *Turkow* prawie całe spalone zostało. Jest nad rz. *Wagiem*, naprzeciw *Leopoldstadu*. dł. 36. 30. sz. 48. 50.

FREYSTADT, m. Szląskie w Xstwie *Głogowskim*, o m. 8. na

połn. ku z. od Głogowa. Proteſtanci r. 1709. wybudowali tu kościół, i ſzkoły ſwoie. Oyczyzną jeſt Jana Kuneuſa.

FREYSTADT nad Olsą, w m. Szląskie w Xſtwie Cieſzyńskim, gło-wne całe Włości tegoż im. m. 12. na połud. ku w. od Racibora.

FREYSTATT, lub FREY-STETT, m. Niem. w wyż. Hr. *Katzenellenbogen*, nowo wybudowane nad Menem. Trzy Religie: Katolicka, Luterska i Kalwińska tu ſą znoſzone zarówno, o m. 5. na połn. ku z. od Darmſztadu.

FREYWALD, bogate M. Szląskie, w Xſtwie Grotkowskim, o m. 6. na połud. od Neiſly, w wygodnym bardzo i korzyſnym poſożeniu. Dcm Austr warował go ſobie r. 1742. jako miasto zaſegowe.

FRIAS, M. znaczne Hiſzp. w Kaſtylii dawney na górze, blisko Ibru, m. 14. na połn. ku z. od Burgos. dł. 14. 8. ſz. 42. 50.

FRIBURG, Freyburg, *Friburgum*, wiel. M. Niem. ſtol. Bryzgowii Auſtryackiej, założone r. 1120. Znakomite jeſt przez ſwa Univerſ. fund. r. 1540. i wież. Kościoła wielkiego, która, wyjąwszy Strazburſką, naypięknieyſzą jeſt w całym Pańſtwie Niem. kryſtały i kamienie drogie naprzędniey tu polerować umieją. Pamiętne jeſt wielą wytrzymaniami obłężeniami. General *de Guegu* dobył go r. 1677. a Marſzałek *de Villars* r. 1713. po długim i upornym obłężeniu. Ludwik XV. opanowawſzy go r. 1744. zburzył iego twierdze. Leży nad rz. Triſeną, o m. 4. na w. od Briſachu, 9. na połn. ku w. od Bazylei, 12. na połud. od Strazburga, 100. od Paryża. dł. 25. 32. ſz. 48. 4.

FRIBURG, *Friburgum*, wiel. i piękne M. Szwajcarskie ſtol. Kantonu tego im. fund. było od Berchtolda IV. Xcia Zer'ngenskiego r. 1176. Przyjęte było w liczbę Kantonow r. 1481. Zdobią go gmachy publiczne, a oſobliwie Kościół Ka-

tedr. na podziw piękny. Obywatele ſą gorliwi Katolicy. Rząd Miasta, co do duchownych rzeczy jeſt przy Biſk. Lauzańskim, który tu ma rezyd. co do innych, przy wielkiej i małej radzie, ktorey głową jeſt Prezydent zwany *Avoyer*. Śl. Hiſtoryk w wieku 16 Gwilimann ztąd był rodem. Leży nad Saną, o m. 7. na połud. ku z. od Berny, 12. od Lauzanny, 14. od Soloturny, 30. od Zurychu. dł. 24. 46. ſz. 46. 50.

Kanton Fryburgski opafany jeſt ze wſzech ſtron Kantonem Berneſkim, wyjąwszy Pow. Eſtawager, który graniczy z jeziorem Neuchatel.

FRIBURG, ſławna puſtynia Szwajcarska, o milę od Fryburga miasta. Jeſt to godne podziwienia mieſzkanie puſtelnicze wykute w ſkale; dom wielki i Kościół długi na 63. ſtopy, a 36. szeroki, z dzwonicą 7c. ſtop wyſoką. Dzieło to jeſt roboty Jana *Dupre de Gruyer* puſtelnika z pomocą iednego tylko ſługi. Dzwonica i komin, ſą naybardziej podziwienia godne. Komin jeſt 90. ſtop wyſoki. Rzecz prawie niepodobna do wiary, aby dwóch ludzi tak wielkiego dzieła w ciągu lat 25. dokazać mogli.

FRIBURG, lub FREYBURG, m. Niem. w Turynгии, nad rz. Unſtrutą, o m. 2. na połn. od Naumburga; należy do Domu Elekt. Saſkiego.

FRICENTO, *Frequentum*, m. Wł. w Krcl. Neapol. w Pryncypacie dalſzym, z Biſk. przyłączonym do Awellińskiego. Jeſt blisko *Tripalto*, o m. 8. na połud. ku w. od Benewentu, 14. na połn. ku w. od Salerny. dł. 32. 48. ſz. 40. 59.

FRIDAU, piękne M. Niem. w Styrii niżej nad Drawą, m. 15. na połud. ku w. od Gratzu.

FRIDBERG, lub FRIDEBERG, *Mons Friderici*, M. Niem. Ceſar. w Weterawii, ktore wyięte od Prawa Kadukowego we Fr. zoſtało r. 1770. Jeſt tu Kancllarya, i Bu-

grabia Szlachty udzielney tu ma rezyd. Leży na górze o m. 6. na połn. ku w. od Frankfortu, 5. na połn. od Gießen. dl. 26. 25. sz. 50. 24. ob. Friedberg, Johansberg.

FRIDBERG, Friedeberg, lub *Hohen Friedeberg*, m. Szląskie w Xstwie Szwednickim, m. 4. na połn. ku z. od Szwidnicki, przy którym r. 1745. Krol Pruski nad Austryakami znaczne odniosł zwycięstwo.

FRIDBERG, *Fridberga*, m. Niem. w Bawaryi wyż. z zamkiem dobytym i zruynowanym od Szwedów r. 1632. Wzięte było od Austryaków r. 1743. Jest na połn. ku z. od Munichu o m. 14. od Aufsburga 3. dl. 28. 40. sz. 48. 25.

FRIDERICHS - HENDRIGSSCHANTZ, czyli Forteca Fryderyka Henryka w Belgium w Brabancyi Hollenderskiej przy wyściu rz. Skaldy, o m. 4. na połn. ku z. od Antwerpii. dl. 21. 40. sz. 51. 20.

FRIDERICHSBURG, *Friedericoburgum*, zamek i Pałac Krola Duńskiego, na wyspie Zelandii. Szwedzi wzięli go byli i złupili r. 1659. Jest o m. 6. na połn. ku z. od Kopenhagi. dl. 30. 8. sz. 55. 50.

FRIDERICHBURG, znaczna forteca i osada Brandeburska w Afr. na brzegu złotym Gwinei przy Kapcie trzech wierzchołków, o m. 30. blisko od *Capo Corso*. dl. 16. 20. sz. 4. 30.

FRIDERICHS-ODE, *Friedericia*, M. Duńskie mocne w Jutlandii wystawione od Fryderyka III. Szwedzi pod Wodzem Wrangelem opanowali go byli r. 1657. Jest blisko morza, m. 12. na połn. od Archuzy, 20. na połn. od Slezwiku, 25. od Koldyngi. dl. 27. 35. sz. 55. 42.

FRIDERICHSSTADT, m. Duńskie w Jutlandii połn. wystawione r. 1621. Jest blisko rz. Eydery, m. 3. na połn. ku w. od Tommingi, 7. od Slezwiku. dl. 26. 58. sz. 54 32.

FRIDERICKSSTADT, lub FRIDERICKSHALL, *Friederico stadium*, obronne M. Norwegii w Gubernii Aggerhuskiej. Przy oblężeniu tego miasta Karol XII. Krol Szwedzki postrzelony poległ. Leży nad brzegiem odnogi Kateg. ty, o m. 10. na połn. ku w. od Anslo, 26. od Bahus, 14. od Aggerhus. dl. 28. 20. sz. 59. 2.

FRIDERICKSTADT, albo *Nzustädtchen*, m. Semigalii z Kościołem Luterskim w Stwie Selburgskim. Odtąd Semigallia aż ku naddalzemu końcowi wyższym Kraiem nazywa się.

FRIDING, mały plac Niem. w Austr. Szwabii nad Dunajem, o m. 8. na połn. ku w. od Tubingi, 12. na połn. od Konstancyi. dl. 26. 36. sz. 47. 50.

FRIDLAND, m. Czeskie na pograniczu Szląska w cyr. Boleslawskim, o m. 6. na połn. od Gorlitza.

FRIDLINGEN, lub FRIEDLINGEN, obronne M. Niem. w Szwabii między Hunningą i Bazyłęą blisko Renu. Pamiętne jest zwyciężoną potyczką r. 1702. między wojskiem Cesar. i Franc. która Pannu de Villars przyniosła rangę Marszałka Franc. dl. 25. 15. sz. 49. 43.

FRIEDBERG, lub FRIEDEBERG, bogate m. Szląskie w Xstwie Grotkowskim, o m. 6. na połn. ku z. od Neilly, które Dom Austr. warował sobie r. 1742.

FRIEDEBURG, *Friedeburgum*, forteca w Xstwie Ostirzyzi, o m. 6. na w. od Auricku.

FRIEDEBURG, w Xstwie Bremeńskim, o m. 6. na połn. od Stady, miejsce gdzie lądować zwykły statki Kupieckie handlujących Elbą, po niżej Hamburga.

FRIEDRICHSTADT, przedmieście Drezneńskie w Saxonii.

FRIESACH, ob. Freisach.

FRIGENTI, ob. Fricento.

FRIULI, *Forojulienensis tractus*, Forojulieński Powiat, znaczna prow-

Wenocka, gran. na połn. z Karynthią, na połd. z Golfem Weneckim, na w. z Hr. Goryckim i Golfem Tryestańskim, na z. z Marchią Trewizańską, z Feltrynem i Bellunęzą. Kray iast żyzny obfity w wina, owoce, i należy do Wenetow aż po Liſonzo, która odłącza go od Państw domu Austr. Udin iest M. S.

FRISOITA, m. Niem. w Bisk. Monasterkim, nad Solsą, o m. 5. na połd. ku z. od Oldemburga.

FRISCH-HAFF, odnogamorza Bałtyckiego przy brzegach Pruskich, dzieli się od morza ięzykiem ziemnym zwanym *Neringa*.

FRISIA, Fryzja, *Fris*, iędna z Prow skonfederowanych, Hol. graniczny na połn. z morzem, na z. z Zuyderzee, na połd. z tymże; z Oweriselliją, na w. z Prow Groningą. Po śmierci Xcia Andegawkiego, brata Henryka III. przyłączyła się ta Prow. do Prowincyi skonfederowanych Holl. i obrała za Stadhudera, czyli rządęcę Generalnego Xięcia Arauzykańskiego, i odtąd godność Stathudera stała się dziedziczną domu tego. Biorąc Fryzję w ogolności dzieli się na dwie części, *West-Fryzja* albo zachodnia, iey M. S. Lewarden, nal. do Rzpłtey Holl. wschodnia albo *Ost-Fryzja*, należy do Krola Pruskiego, iey M. S. Embden. Obfituie Fryzja w zboże i bydło, osobliwie konie dobre.

FRITZLAR, Frideflar, lub Fritslard, *Frislaria*, piękne m. Niemieckie w Hassji niż. wzięte szturmem od Gwilelma Landgrafa Haskiego, r. 1631. należy do Elektora Mogunckiego, i iest położone na wzgórce obfitym w zboża, owoce, wina, przy rz. Eder, o m. 4. na połd. ku w. od Waldecku, 7. od Kasselu. dł. 26. 55. sz. 51. 6. wystawicne było w wieku osmym na ruinach *Buriburu*.

FROIDMONT, Opac. Fr. fundowane r. 1134. w Diec. Bellowaceńskiey, zakonu Cyfter. czyni 2000. liwr. blisko tego Opac. iest

pole Cezara zwane: *le Mont César*.

FROLOIS, m. Fr. w Burgundii, m. 2. od Flavigny.

FROME, m. Angiel. w Hr. Sommerfet. Jest bardzo handlowne i zalęczone pięknymi fabrykami. Jest nad rz. Fromą, m. 3. od Bath, 6. na połd. ku w. od Bristolu, 31. od Londynu, dł. 15. 15. sz. 51. 18.

FROMERIES, m. Fr. w Pikkardii, m. 3. na połd. ku z. od Poix.

FRONSAC, *Frontiacum*, Fronzak, m. Fr. w Akwitanii z tyt. Xiśtwa Parostwa nad rz. Dordonią. o m. 9. na poł. ku w. od Burdegali. dł. 17. 22. sz. 46.

FRONTEIRA, m. Port. w Allentei, fl. potyczką stoczoną między Hiszp. i Portugal. w ktorey Xiśzpanie porażeni zostali r. 1663. iest o m. 4. na połn. ku w. od Estremos, 8. od Portalegry, 13. na w. od Lizbony. dł. 10. 52. sz. 38. 56.

FRONTENAC, wielkie ięzioro Amer. w Kanadzie zwane też *Ontario*, długie blisko na m. 80. szer. 30. Toż nazwisko zwykło byđ dawane fortecy wybudowaney nad tymże ięz. nazwaney właściwie: *Cataracoui*.

FRONTIGNAN, *Forum Domitii*, Frontinian, m. Fr. w Langwedocyi niż. sławne przedniemi winami muszkatowemi, rozynkami, i Ratuszem pięknym. Leży nad bagnem *de Muguelonne*, o m. 6. na połn. ku w. od Agdy, 7. na połd. ku z. od Montpellier, 159. od Paryża, dł. 21. 24. sz. 43. 28.

FRONTON, m. Fr. w Langwedocyi wyż. m. 5. na połn. od Toulocy.

FROSE, m. Niem. nad Elbą w Xiśtwie Magdeburkim, m. 4. na połn. od Magdeburga.

FROULALAY-TE SSE, m. Fr. w Normandii, m. 3. na połd. ku w. od Domfrontu.

FRYBURG, ob. Friburg.

FRYDERIKSZTADT, ob. Friderichsstadt.

FRYSLAND, lub FRIEDLAND,

m. Krolewskie w Woi. Pomorskim z kościołem Luterskim.

FUCHEO, ob. Funay.

FUEGO, lub Fogo, albo wyspa ognista, albo wyspa S. Filipa, jedna z wysp Kapu zielonego na Oceanie Atlantyckim leżących, jest o m. 15. od S. Jago, nazwana jest ognistą od góry na niej będącej, która ogień wybucha, i różne kamienie wielkie, gruzy, ziemię z podobnym do grzmotów hukiem wyrzuca, dl. 353. 12. sz. 15. 20.

FUEGO, lub Fogo, wyspa Azyatycka między Japonią, Formozą i Chinami, dl. 148 35. sz. 28.

4. FUENCHEU, handlowne M. Chińskie w Prow Chanfi, w której piątym jest z miast głównemi zwanych. Robią tu z ryżu tak przedni i zalecony trunk, iż w niczym nie ustępuje winom Europejskim. Zdobią to M. wiele pałaców wspaniałych, i kościołów poświęconych ich bohaterom, dl. 128. 27. sz. 37.

FUENFES, *Arx Fortanensis*, forteca Wł. w Xstwie Medyolańskim przy uysciu rz. Addy w jezioro Komeńskie, dl. 26. 35. sz. 46. 5.

FUESSEN, Fussen, *Abudiacum*, lub *Faucena*, m. Niem. w Szwabii, należy do Bisk. Aufzpurckiego. Jest nad Lechem, m. 10. na półd. ku z. od Aufzpurga, dl. 28. 26. sz. 47. 28.

FUGGER, ziemia Niem. w Szwabii, posiadana od rodziny Fuggerow, która zubożona handlem, od Maxymiliana I. szlachecki a od Karola V. tytuł Hr. *Imperii* otrzymała. Hr. rozciąga się nad rz. Lechem, i Dunajem między Aufzpurgiem i Ulmą. Familia Fuggerow w Aufzpurgu swoy wzięła początek, i posiada tam jeszcze pałac zwany od ich imienia.

FUGOS, (Riodos) rz. w części wschodniej Afryki pod linią Ekwatorialną.

FUHNA, kanał Funeński w szwedniej Marchii Brandeburskiej,

który wykopać r. 1749. kazał Król Pruski dla połączenia rz. Hawel z Odrą.

FULCIEN, (S.) Opac. Fr. Bened. m. 2. na półd. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

FULDA, po Niem. *Fulden*, znaczne M. Niem. w Cyr. Renu wyż. z fl. i bogatym Opac. Bened. którego Opat jest Prymasem wszystkich Opatów Imperyi, i Kancelerzem Cesarzowy Niem. mającym prawo iey Koronowania, i jest udzielnym władcą Państwa leżącego między Hasyą i Frankonią rozległego wzdłuż i wszerz na m. 30. Założone było przez S. Bonifacego Biskupa Moguncckiego, r. 744. a S. Sturmiusz zmarły r. 779. był pierwszym tu Opatem. Benedykt XIV. podniósł go na Biskupstwo. Zakonnicy w tym Opac. powin. być szlachta. Miasto Fulda położone jest w źródku kraju. Zamek, i ogrody rosfkolzne, kościół nowo postawiony na przeciw zaniku, Seminarium Jezuićkie r. 1734. obroczone na Univer., i dawna Biblioteka bogata w rękopisma starożytne, czynią ozdoby tego miasta godne widzenia obcych. Kapituła składa się z 13. Kanoników. Atanazy Kircher ztąd był rodem, a Gilbert rodem Mogunczyk, o którym fałszywie niektorzy piszą, iakoby pod im. Jana VIII. r. 854. był Papieżem, tu do szkół chodził. Leży nad rz. Fuldą o m. 22. na półd. od Kasselu, 14. na półn. od Wurtzburga, 15. od Marzpurga 23. od Frankfortu, dl. 27. 28. sz. 50. 40.

FULIANIE, *Foules*, Narod Afrykański, osiadły blisko wyspy Senegalii. Kray ich wydaie daktele, proso, i ma dobre pastwiska. Mieszkańcy są cery ogorzaley, dosyć obyczayni, a osobliwie ludzcy w przyimowaniu obcych. Król ich jest Mahometanin.

FULNECK, m. Morawii z zamkiem w Cyr. Przerawskim, o m. 10. na półn. ku w. od Olomuńca.

FULSTEN, dziedziczne dobra domu tegoż im. w Szląsku w Xstwie Oppawskim, o m. 7. na połn. ku z. od Troppawy.

FUMAY, m. w Państwach Biskup. Leodyjskiego w lesie Ardeńskim nad Mozą, o m. 7. na połn. od Mezières. Rząd duchowny tego miasta nal. do Bisk. Leodyjskiego, a cywilny do Arcy-Bisk. Trewirskiego. Cesarzowa Krolowa Węgierska przez traktat dnia 22. Sierpnia r. 1769. ustąpiła Krolowi Franc. pretenzji swych, które miała do tego miejsca. Tu blisko znajdują się kamienie łupalne.

FUMEL, m. Fr. w pow. Ageński nad Lotą, m. 4. na w. od Villeneuve.

FUNCHAL, lub **FONSALLE**, *Funchalla*, M. S. wyspy Madery z Bisk. z portem niebezpiecznym i kilką twierdzami, jest wielkie, obronne i bardzo osiadłe. Kościoły ma przepyszne. Handel jego największy zależy na winie i konfiturach. Należy do Portugal. jest w dolinie urodzajnej pod górą, z ktorej wiele wypływa potokow. dl. 3. 4. sz. 31. 30.

FUNAY, lub **FUCHEO**, M. S. wyspy *Bongo*, która niema żadnego miasta. Krol niegdyś Bongański przyprowadziłszy swe Krol. do religii chrześcijańskiej, był jednym z 3. Krolow Japońskich, którzy r. 1582. wysłali swych do Grzegorza XIII. Pap. Polkow. Leży Funay na wschod. swej wyspy.

FUNEN, ob. Fionia.

FUNGIANG, *Fungia*, znaczne M. Chińskie, drugie z celnych miast Prow. Kianguang, st. urodzeniem *Chu*, który z prostego kapłana został Cesarzem Chińskim. sz. 33. 48. dl. 134. 10.

FUNFKIRCHEN, ob. Quinquę Ecclesię.

FUNSTERMUNTZ, m. Niem. nad Inną w Hr. Tyrolskim. Jest to trakt znaczny z kraiu Gryzonow do Niem. prowadzący. Leży o m. 20. na połd. ku z. od In-

sproku.

FURAN, rz. Fr. w pow. Forrez, która wielu papierniom, fabrykom iedwabnym i zbrojowym wed dostarcza.

FURCA, *la Fourche*, wysoka góra Szwajcarska w samym końcu wschodnim Prow. Walezyi, ktorej dwa rozdzielone wierzchołki czynią podobieństwo wydłow.

FURNES, *Furnæ*, Furna M. obronne w Belgium w Flandryi Austr. z Cytadellą iedno z miast Barrierowych, z ktorego r. 1781. Hollendrzy z woli Jozefa II. Cesarza swe wyprowadzili załogi. Wzięte było r. 1287. od Roberta dziedzica Artezyi, od Franc. r. 1488. 1583. i znowu 1693. i 1744. jest blisko inorza nad kanałem prowadzącym z Bruges do Dunkierki, o m. 2. na połd. ku z. od Nieuportu, 3. od Dixmuydy, 5. na w. od Dunkierki, 64. na połn. od Paryża. dl. 20. 19. sz. 51. 4.

FUROT-LA VALETTE, m. Fr. m. 5. od S. Etienne.

EURSTEMBERG, *Furstembergenis Comitatus*, Państwo Niemieckie udzielne z tyt. Xstwa w Szwabii, posiadane od iednego z najznakomitszych i najdawniejszych domow w Niem. z zamkiem tegoż im. na górze blisko Dunaju, o m. 6. na połd. od Rothweili. Xiążęta mają głos i miejsce na sejmach Rzelzy Niem. Graniczy z Xięstwem Wirtemberskim, z Hr. Hohenbergskim, i innymi ziemiami domu Austr. z Bryzgawią, lasem czarnym, z Bisk. i ieziozem Konstancyjskim. Jest bardzo wąskie, ale wzdłuż rozciąga się na mil 48. Od prawa Kadukowego we Fr. mierzkańcy r. 1777. wyjęci zostali.

FURSTEMWALD, m. piękne Niem. w Marchii średniej Brandeburskiej nad Sprą, o m. 8. na z. od Frakfortu nad Odrą. Szwedzi zdobyli go byli r. 1631. dl. 32. 5. sz. 53. 31.

FURSTEMBERG, m. Niem.

w Luzacyi niż. nad Odrą, wyżey Frankforta, gdzie komora celna ustanowiona była. Prutacy opanowali go r. 1745. dla uczynienia sobie wolnego przejścia do Szląska. Jest inne miejsce tegoż im. w Xięstwie Meklemburskim, w włości Stargardzkiej, o m. 4. na pośd. ku w. Strelitzu.

FURSTENFELD, *Aqua*, m. Niem. w Styryi niż. z zamkiem i tyt. Xiśtwa nad rz. Feistritzą, o m. 12. na pośn. ku w. od Gratzu, 12 na pośn. ku z. od Kaniski, 20. od Wiednia. dl. 34. 10. sz. 47. 35. Tegoż im. piękny konwent Cyfterki, m. 6. na z. od Munichu.

FURSTENWERDER, m. Niem. w Marchii Brandeburskiej.

FURT, *Furtum*. mocne M. Niemieckie w Bawaryi niż. w departamencie Straubingkim, na pograniczu Czech, o m. 12. na pośn. od Straubingtu nad rz. Chamą. Od Szwedow r. 1641. wzięte było.

FURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Bambergskim, o m. 12. na pośn. ku w. od Norymbergi. Na leży do Kapituły Bambergskiej pod Jurydykcyą Margrabi Anspachskiego.

FUSSEN, ob. Fuesfen.

FUVA, *Fuvara*, *Foa*, po Fr. *Foue*, dawne i wiel. M. w Egipcie niższym nad Nilem, w gruncie rolniczym i urodzajnym, m. 10. na pośd. od Rosetty, 16. na w. od Alexandryi. dl. 49. sz. 30. 40.

G.

GABARET, *Gabarretum*, Gabareta, m. Fr. w Gaskonii, stoł. pow. zwanego *Gabardan*, leży nad Gelisfą, o m. 9. od Kondanny, 135. od Paryża. dl. 17. 36. sz. 43. 59.

GABASTON, Baronia Fr. o m. 2. od Morlas, 4. od Pau.

GABEL, m. Czeskie, w Cyr. Bolestawskim; przez nie Xiążę Henryk wtargnął do Czech, 31. Lipca, r. 1778. przeproszylszy Austr. wo-

ska.

GABES, ob. Cabes.

GABIAN, wieś Fr. w Lan-gwedocyi, o m. 3. od Pezenas; blisko tey wsi znayduie się źródło mineralne, a przy nim skała z ktorey cieczce oley czarny, nazywaiący się skalny, przeto, iż ze skały łączy się; inaczey zowią go *Oleiem Gabiańskim*. Służy on do uleczenia wielu chorob.

GABIN, m. Pol. powiatowe, w ziemi Gostyńkiej, z Stwem nie-grod. Leży wrowninie między błotami, o 6. m. od Płocka, 16. od Warszawy. dl. 38. 10. sz. 52. 18.

GABRIAC, (S. Jean de) Baronia w Gewoduńskim pow. 3. m. od Mendy.

GABRIEL, (wysp S.) ob. Colonie du S. Sacrement, pod lit. S.

GAGE, m. Fr. w Normandyi, nad rz. Tougue; o m. 5. od Aigle, 5. od Séczy.

GADEBUSCH, *Lucus Dei*, M. Meklemburskie, o m. 8. od Wismaru, z zamkiem, tu Szwedzi woyska Duńskie zniesli r. 1712. Wiednym oknie kościoła miasta tego, znayduie się kawałek metalu, który, iak powiadaia, wwszystkim złotnikom jest nieznanomy.

GADEMES, Narod na pośd. Krol. Tunetanskiego, prowadzi handel Karawanami; jest między Nigrycyą i Tunetem.

GADERSLEBEN, Krol. Afrykańskie z miastem tegoż im. w Nigrycyi. Obfituie w zboże, ryż, miny złote &c.: Mieszkańcy są z rodzaju dzikich. dl. 19. 40. sz. 10.

GAIETA, Gaiete, albo Gaeta, dawne piękne i obronne M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z fortecą, Cytadellą, portem i Bisk. Wzięte było od woysk Cesar. szturmem r. 1707. Oyczyzna sławnego Kardynała *Cajetani*, Leży pod górą blisko morza, o 12. m. na pośn. ku z. od Kapuy, 15. od Neapolu, 28. od Rzymu. dl. 31. 12. sz. 41.

30.

GAL-

GAIENDORF, albo **GAILDORF**, m. w Hr. Limpurgskim, z zamkiem, nad rz. Koehera, o 4. 17. od Hali w Szwabii.

GALLAC, *Galliacum*, M. w pow. Albing-fńskim, z Opac. Bened. czyniącym 5000. liwrow; leży nad Tarną, o 5. m. od Alby, 6. od Lawaru., dl. 19. 30. sz. 43. 50.

GAILLAC-TOULZA, m. Fr. w Langwedocyi, o m. 4. od Ri-eux.

GAILLE-FONTAINE, m. Fr. w Normandyi, znakomite wspinałym palacem, nal. do Arcy-Bisk. Rotomagskiego, i piękną Kartuzyą. Leży w mieylku wielołyn, o palmili od Sekwany, 2. od Andely, 9. od Rotomagu.

GALACZ, albo **GALAIŚI**, *Axiopolis*, M. Turcyi Europ. w Bulgaryi, blisko Dunaju.

GALASIER, włość Fr. w Perche.

GALAM, forteca Fr. w Affr. w Senegalii, uścąpiona Angl. Traktatem Werfalskim, r. 1763.

GELERANDE, ob. Clermont.

GALIBES, *Galibowie*, Narod Ameryki pośd. w Guyanie, w części należącej do Hollendrow.

GALICIA, Galicya, Prowincya Hilzp. gran. na pośn. i z. z Oceanem, na pośd. z Portugalią, od ktorej oddziela ją rzeka Minho, na z Asturyą i Krol. Leónskim. Powietrze ma umiarkowane po nad b. zegami, daley zimne i wilgotne. Kraj nieludny, rodzi wino, cytryny, len; maminy srebrne, cynowe, ołowiane i laly, których drzewo do budowli okrętow jest zdane. Galicyanie są odważni i dobrzy żołnierze. Komp. stella jest tey Prow. M. S.

GALICYA-NOWA, inaczej zywana Gwadalajara, kraj Ameryki polnocney, sąsiedzki nowej Hiszpanii. Powietrze ma umiarkowane, przeto mieszkający po spolicie dlugo żyją. Obfituje w zboże, le guminy, szyby srebrne i cynowe.

Rodacy tego kraju kochają sie w tańcu aż do szaleństwa, tudzież w malowaniu ciała i przstrzeniu się roznemi piorani.

GALINDYA, Kraina Prus wschodnich w Cyr. Natangii, oddzielona od Mazowsza wielkim lasem.

GALLICYI Krol. ob. Halickie Krolestwo.

GALISONIERE, włość Fr. w Brytanii, o 4. m. od Nantes.

GALITE, *Aegiminus*, *Gialata*, wylep w Afr. przy brzegach Barbaryi, w Krol. Tunetańskim, o 5. m. od wyspy Tabarki.

GALL, (S.) *Fanum S Galli*, S. Galla, M. znaczne Szwajcarskie, z sławnym i bogatym Opac. ktorego Opat jest Xciem Imperii. Ma prawo bicia monety, do 100. rylięcy dukatow, a w potrzebie 12000. woy-ska wystawić może. Miasto, ktore od Opata nie dependuje, składa małą Rzpłtą sprzymierzoną z Kantonami; ma bibliotekę publiczną, i handel znaczny prowadzi płotnami. Leży w dolinie nieurodzayney między dwiema górami, o m. 15. od Zurychu, 2. od jeziora Koścancyeńskiego, 48. od Berny, 25. od Lucerny. dl. 17. 10. sz. 47. 38.

GALLAN, m. Fr. m. 2. od Mauleon.

GALLAPAGOS, albo **GALAPAGOS**, nazwisko wielu wysp morza pośd. pod Ekwatorem, od Hiszpanii odkryte, do ktorych też należą. Nie są mieszkanec. Znajduie się na nich mnostwo ptaków, i wysmienite żolwie.

GALLARDON, *Galardo*, m. Fr. w *Beauce*, nad rz. *Voise*, o m. 4. od Karnuty.

GALLARGUES, (le grand) m. Fr. w Langwedocyi o m. 4. od Niffmes. Lune m. tegoż im. o m. 4. od Montpelier.

GALLE, -**PUNTA-DE-GALLE**, forteca wyspy Ceylan, nal. do Holl. ktorzy r. 1640. Portugalczykow z niey wyparowali, Leży na skale w

kraiu miłym i żyznym, i wielką mnogość mrowek białych mającym. dl. 97. sz. 6. 30.

GALLEMBERG, w Karnioli wyż. o m. 12. od Laubachu.

GALLOWIE, *Galli*, Narod Affr. blisko Abisynii. Jest on najgłówniejszym Abisynczyków nieprzyjacielem, na których liczne zdobył Prow. Zywią się trzodami swemi, i zdobyczą; są obrzezani; żon tyle każdy z nich ma, ile się kotoremu podoba.

GALLIA, lub WALLIA, *Cambria*, od Rzymian zwana *Britania secunda*, Prow. Angielska, prawie część piątą tego Krol. składająca. Ma tyt. Xstwa dla najstarszego syna Krolewskiego od czasów Edwarda II. Powietrze ma zdrowe, i żywność tania. Kraj górzysty, zimny, niemogący się ani żywnością ani nasiadłością porównać z Anglią, dziełi się na 12. pomniejszych Prow. Gallowie są porywczy, i gniewliwi, mówią językiem właściwym, który jest bardzo dawny. Wielu katolików między sobą liczą.

GALLIOPOLI, *Galliopolis*, Gallipol, małe lecz obronne M. WI. w Krol. Neapol. w ziemi Otrantckiej, z Bisk. fortecą i portem. Leży na skale w koło oblanej morzem, m. 11. od Otranty, 18. od Tarentu, dl. 35. 45. sz. 40. 20.

GALLIOPOLIS, Gallipol, bogate i rozległe M. Turcyi Europ. w Romanii, przy morzu *di Marmora*, z portem i Bisk. Mieszkanie jest od Turków, Greków i Żydów. Solimau opanował go r. 1357. Jest rezyd. Bałzy. Leży nad przesmykiem, nazwanym także *Przesmyk Dardanelli*, o 16. m. od Rodesto, 40. od Konstantynopolu, 18. od Imbra. dl. 44. 34. sz. 40. 30.

GALLOWAY, *Gallovidia*, Prow. znaczna Szkocyi pośd. z tyt. Hr. przy morzu Irlandzkim. Obfituje w zboże, pastwiska, ryby, węg. konie, które wielce upostronnych są zalecone.

GALLOWAY, Hr. Irlandzkie w Prow. Konnacyi, blisko m. 30. długie, 16. szerokie. Jest na z. Hr. Róskomtońskiego. Obfituje w zboże, pastwiska. Gallowayiego M. S.

GALLOWAY, *Galliva*, piękne, bogate i obronne M. Irl. stol. Prow. Konnacyi, 1 Hr. Gallowaykiego. Ma port wygodny, który czyni to miasto najhandlowniejszym w Irlandyi. Wyśła 2. Dep. na Parl. leży blisko cieśniny tegoż im. o m. 8. od Toamy, 14. od Athlony, 15. od Limmeryku, 34. od Dublinu. dl. 8. 32. 12. 53. 12.

GALMIER, (S.) m. Fr. o m. 8. na z. od Lugdunu, 4. od Montbrison. ob. Fonsfort.

GAMACHES, *Gamaspium*, m. Fr. na pograniczu Normandyi i Pikardyi, z tyt. Margr. o m. 2. od Eu. Oczyszczona uczonego Francuzka *Vatable*.

GAMBAIS, m. Fr. w *Mantois*, o m. 1. od Houdan, 2. od Monsfort. Ma skład soli od r. 1767. i tyt. Margr.

GAMBIA, *Gambea*, małe Krol. w Affr. w Nigrycyi, z wielką rz. tegoż nazwiska, która jest jednym z koryt rzeki *Niger* zwaney. Obfituje w zboże, zwierzynę, sienie. Francuzi, Anglicy i Portugal. tu handel prowadzą, lecz Anglicy bronią go Francuzom.

GAMMALAMMA, M. znaczne w Indjach, na wyspie Ternacie, jedney z Moluckich, nal. do Hollandrow.

GANARA, *Ganara*, M. Affr. w Nigrycyi, nad rz. Nigrem, stol. Krol. tegoż im. inaczej zwanego Krolestwem Uangarskim. Ziąd wywożą złoto, senes i niewolników. Jest obronne i ludne. dl. 33. 13. 12. 12. 20.

GAND, *Gandavum*, Gandawa, wielkie i piękne M. S. Flandryi Austr. z fort. wystawioną od Karola V. dla wstrzymania od buntu mieszkańców; i z Bisk. fund. od Pawła IV. r. 1559. Domów publicznych

liczy wiele, a tych dziwnie wspaniałych. Jest st. Traktatem nazwanym *Pacyfikacją Gandawską*, która stała się r. 1576. Ludwik XIV. dobył tego miasta r. 1678. i powrocił go Hiszp. mocą Traktatu Nimegijskiego. Xiążę Malborough opanował r. 1706. a Franc. go odebrali, r. 1708. Karol V. tu się narodził, iako też: Piotr Bakier, Arnulf B-stius, Jan Palfin. &c. Leży przy zbiegu rzek Lis, Liwe, i Moer, które różnemi kanałami dzielą miasto na 26. wysp; o 9. m. od Antwepii, 11. od Maliny, 10. i puł od Bruxelli, 12. od Middelburga, 66. od Paryża. dł. 21. 35. sz. 51. 24.

GANDELU, m. Fr. o 4. m. od *Chateau-Thierry*.

GANDERSHEIM, *Gandersum*, m. Niem. w Cyr. niż. Saxonii, w Xstwie Brunswick Wolfenbutel, z sławnym Opac. Panien Protestantckich; o m. 7. od Goslaru. dł. 24. 46. sz. 51. 48.

GANDIGOT, M. obronne Azyi, na połwyspie Indyjskim, w Krol. Karnateńskim, z fl. Balwochwalnią Indyjską, gdzie widzieć jest mnóstwo bożylicz złotych i srebrnych.

GANDIA, *Gandia*, M. Hiszp. w Krol. Walencyi, z tyt. Xstwa, należącym do Domu Borgiaszow. Deklarowało się na stronę Arcy-Xięcia r. 1706. lecz Franc. opanowali go po wygranej pod Almanzą. Leży blisko morza, o m. 22. od Alikanty, 13. od Walencyi. dł. 17. 55. sz. 39.

GANESBOROUGH, albo GAINBOROUGH, wielkie i znaczne M. Anglii w Linkolshirze nad rz. Trentą, o m. 4. od Linkolny, 38. od Londynu. dł. 16. 45. sz. 53. 20.

GANGARA, Krol. Gangarskie, w Affr. w Nigrycyi, przy pograniczu kraiu Zanfary, Ma swego Krola, który nie wiele może. Wywozta złoto, sene i niewolnikow.

GANGEA, albo GANDIA, *Gandean* jedno z najlepszych i najpiękniejszych miast Perskich w Georgii. Rynki

ma dziwnie wspaniałe, a domy rosficznemi pooddzielane gajkami. Leży w równinie miłej i żyźney, o 6. m. od Frywaru, 42. od Feflisy. dł. 65. 10. sz. 41. 32.

GANGES, *le Gange*, wiel. i sławna Rz. Azyi w Indyach, wypływa z góry graniczącej z małym Tybetem, płynie przez wiele Krolestw, i wpada w odnogę Bengalską; ma wiele podobieństwa do Nilu, w wylewach rocznych i żywieniu Krokodylow. Wodę ma czystą, która niesie z sobą wiele kruszcu złotego, i kamieni drogich. Indyanie mają tę rz. za świętą, i wielce są do niej nabożni. Nawsiłinicy zaś o twych Bogów proszą, aby mogli w niej wodach życie kończyć.

GANGES, m. Fr. o 7. m. od Montpelier, z tyt. Margr.

GANNAT, *Gannatum*, Gannata, m. Fr. w Burbońskim pow. na pograniczu Arwernii, z kapitułą, o m. 10. od Meulins.

GANT, m. w Bearnie nad Netzą, o poltery mili od Pau. Jest miejscem: urodzenia P. de Marca.

GAOGA, Krolestwo Gaotańskie w Affr. na brzegu wlich. Nigrycyi; gran. z Krol. Burneńskim, z kraiem Bardoa, z częścią Egiptu, Nubią i Krol. Gorgańskim. Mieszkańcy są grubianie, dzicy i bez wszelkiej religii. M. S. leży przy ieziorze tegoż imienia.

GAP, *Vapincum*, dawne M. Fr. w Delfincie, stół. Gapeńskiego Pow. z Bisk. Xiążę Sawoyki dobył go r. 1692. i większą część miasta w popioł obrocil. Leży przy górze; z której płyną wody mineralne, uzdrawiające febrę tercianną, o m. 11. od Systerny, 8. od Embrunu, 20. od Grenobli, 141. od Paryża. dł. 23. 44. sz. 44. 35.

GAPENNES, m. Fr. w Pikardyi, o m. 3. od Abbewilli.

GARACK, Wyspa znaczna na w. Azyi, na odnodze Perfkiej, sławna piękniemi perłami, które się przy tej brzegach potawiają. dł. 67.

15. sz. 28. 45.

GARD, Opac. Fr. Cyst. fund. r. 1139. o 2. m. od Ambianu nad Sommą, czyni 12000. liwr. ob. Pont du Gard.

GARDANE, włość Prow. o m. 1. od Aix.

GARDA, M. w Pow. Weronieńskim, w Państwie Weneckim, przy rozległym jeziorze, któremu swe nadał nazwisko, o 7. m. od Werony. dl. 28. 16. sz. 45. 35.

GARDE, (la) m. Fr. w Delfinacie, o m. 1. od St. Paul-trois Chateaux, od którego nazwisko wziął sławny Baron de la Garde zwany Kapitan Paulin.

GARDE-DE-DIEU, Opac. Fr. August. fund. r. 1150. o 5. m. od Montauban, czyni 3500. liwrow.

GARDELEBEN, albo GARDELEGER, *Gardelebia*, m. Niem. w dawney Marchii Brandeburskiej, nad Muldą, o 13. m. od Magdeburga, 22. od Brunszwiku.

GARDIOLIE, m. Fr. w Langwedocyi, o 4. m. od Lawory.

GARDON, rz. w Langwedocyi, bierze swoy początek w Sewennach, i łączy się z Renem, nosi z wodą odrobiny złota. Ob. Pont-du-Gard.

GARDUCH, m. wyż. Langwedocyi, o 6. m. od Tulosy.

GARFD, m. Afr. w Krol. Marokańskim, w Prow. Suza. sł. młynami tukrowemi.

GARET, *Gareta*, Kraina Afryk, w Barbaryi w Krol. Fezańskim, nieurodzajna, jednakże ludna. Melilla, Kaza, Tezor, Mekwa, są tej Krainy miastu znacznysze.

GARGANVILLARD, m. Fr. o 3. m. od Riviere-Verdun.

GARGEAU, ob Jargeau.

GARIAB, ob Geriach.

GARILLAN, *Liris, Clanus*, rz. Włoska, w Krol. Neapol. która oddziela Ziemię Lawora od Kampanii Rzymskiej; bierze swoy początek w Abruzzo, wpada w morze Toskańskie.

GARNAGHE, m. Fr. w Piktawii, o 2. m. od morza, 17. od Nantes.

GARNÉRANS, m. Fr. w X. Dumbkim, o 2. m. od Macon.

GARNESFY, *Sarnia*, Wysp na morzu *Manche*, przy brzegach Normandyi. nal. do Angl. długi na m. 10. ma figurę lutni, handel znaczny prowadzi, gadu iadów itego nie cierpi i nie zna, znajduje się na niej kamienie Szmergiel, służące złotnikom do czyszczenia kamieni drogich, szklarzom do rżnięcia szkła. S. Piotr jest iey M. S. Leży o m. 6. od Wyspy Jersey, 8. od Konstancyi, 15. od St. Malo. dl. 14. 48.— 15. 5. sz. 49. 28. 36."

GARONNE, *Garonna*, rz. Fr. bierze swoy początek w górach Pirenejskich, w Pow. *Conserans* na pograniczu Arragonii, płynie przez Langwedocyą, Akwitanią i wpada w morze o m. 20. niżej Burdegali złączywszy się z rz. Dordoną pod *Bec-d'Ambez*. Od tego miejsca, aż do iey nyscia, daia ię; nazwisko *Gironda*. Zaczyna być splewną od Muret.

GARRIS, m. Fr. niż. Nawarry, o m. 1. od S. Palais.

GARTZ, *Gartia*, m. Wyspy Rugieny przy Pomeranii leżącej. Nal. do Szwedow. Leży na tym mieyacu, na którym przedtym było potężne miasto Karentz, *Carentia*, wiek 12. od Xżąt Pomorskich zburzone.

GARTZ, *Gartia*, M. Pomeranii w X. Szczecińskim, nad Odrą, nal. do Krola Prns. dl. 34. 45. sz. 53. 13.

GARWOLIN, m. Pol. w ziemie Czerkskiej, stół. Pow. Garwolińskiego, z Stwem, które płaci kwarty Zł. 17c7. sławne dobremi Piwami, od Warszawy m. Pol. 7.

GASKONIA, *Gastogne, Vasconia*, wielka Prow. Fr. w Wielkorządztwie Akwitaniańskim, między Garumną Oceanem i górami Pirenejskimi; zamyka w sobie Powiaty i

les Landes, la Chalose, le Turfan, le Marsun, le Bigorra, le Comminges, l'Armagnac, le Conserans, le Gabadan, la Lomagne, l'Asparac, la Riviere-Verdun, le Nebusan, i cztery Doliny; nadto Kray Albret, Pow. Komdomski, część Bazadeńskiego i Bendgalskiego. Czasem, lubo niewłaściwie, pod im. Gaskonii rozumieją Langwedocyą i całą Guienne. Gaskończykowie są wielce dowcipni, ich wielomowność i chętnie się w dziełach odwagi i męstwa, dało imie Gaskonady temu, co trąci samochwalstwem. Gaskończykowie, mieszkający w Prow. są siedzkich górów Pirenejskim, pochodzą z Hiszpanii.

G A S P E S I A, *Gaspoyza*, Prowincya Amer. poñn. gran. na poñn. z górami zwanemi Maryi Panny, na poñn. i w. z odnogą S. Wawrzyńca, na poñd. z Akadyą, na z. z Kanadą. Mieszka na iest od ludzi dzikich, urodziwych, mężnych, zręcznych i napodziw gibkich. Przenoszą się z miejsca na miejsce, żyją połowem i polowaniem. Farbią się czarno i czerwono, niektorzy zaś z nich dają sobie przekluwać koniec nosa, i rozne przypinaią ozdoby. Cześć oddają słońcu; pianstwu bardzo podlegli, mimo tego są z temperamentu powolni, i spokojni, łakomstwa nieprzyjaciele głowni i dalecy od wszystkich wad narodom dzikim pospolitych.

G A S S I O N, przedtym *Camou*, m. niż. Nawarry, o m. 2. od *St. Palais*. Znayduje się tu blisko Thionwilli zamek zwany przedtym Neuburg, teraz zaś *Gassion*, przeto iż Generał tegoż im. przy nim obozował r. 1643.

G A S T E I N, *Gallenium*, miejsce fl. łaźniami swoiemi, w Arcy Bisk. Salisburskim.

G A S T I N E, Opac. Fr. fund. r. 1138. o m. 4. od Tours, czyni 3200. liwr. ob. Partenay.

G A S T I N O I S, *Vastinium*, Gajyński Pow. we Fr. długi m. 18. sz.

roki, 12. Dzieli się na Francuzki i Orleański, obituie w pastwiska, lasy i szafran. M. S. iego *Chateau-London*

G A T E, wielkie pasmo gór w Azji na połwyspie, z tej strony Gangu, który ie w całej ich długości, na dwie bardzo nierówne rozdziela części. Naygodniejszy tu uwagi iest to: iż z jedney strony przy Malabarze tęga zima zaczyna się w Miesiącu Czerwcu z wiatrem połud. i z. gdy tegoż czasu z drugiey strony przy Koromandelu, w niektórych miejscach m. 20. tylko odległych od Malabaru piękna nader iest wiosna i naysliczniejsza czasu pora.

G A T T E V I L L E, m. Fr. w Normandy, niedaleko Barseur.

G A T T O N, m. Ang. w Surrey, wysła 2. Dep. na Parl.

G A U, Gaw, Gou, albo Gow, są to zakończenia czyli terminacye, które wielu imionom przydaia się i odpowiadają słowom Francuzkim *Contrée, Canton*, Polskim Kraina, Powiat, Łacińskiemu słowu *Pagus*, które pospolicie znaczyło okolice położone w dolinach oblanych rzekami.

S. G A U D E N S, *Fanum S. Gaudentii*, M. Fr. bardzo ładne, stol. Nebuzańskiego Pow. Leży nad Garonną, o 2. m. od St. Bertrand. dł. 18. 36. sz. 43. 8.

G A V E, nazwisko, które daia w Fr. niektore prowincye strumikom, czyli wodom płynącym, a które swe szczegulne biorą imiona od miejsc popodktore płyną, iako to *Gave de Pau, Gave d'Oleron*.

G A V E L K O W E N, m. Niem. w niż. Bawaryi, w Regencyi Landshutskiej, o m. 8. od Landshutu.

G A U I A C, m. Fr. w Gaskonii, o 5. m. od Daxy.

G A U R A N, wieś Irl. w Hr. Kilkenny, o m. 4. na w. Kilkenny. Deputuie na Parl.

G A U R E, Hr. w Lomanii, ktorego *Fleurance* miejscem głównym.

G A V R E, m. z tyt. X. w Hr. A-

losteńskim, między Gandawą i Udenardą.

GAVROWIE, albo **GWEBROWIE**, *Perfi*, Narod rozsypany, w Azji, ofobliwie w Perfyi i Indyach. Są to refzty dawnych Perfow. Ogniowi wielkie pożanowanie oddają, rolnictwo czynią aktem Religii, i poczytują go za rzecz nayprzymiennieyszą Bogom. Zoroastra miemni być swym Fundatorem. Dwoch wierzą Bogow, iednego złego, drugiego dobrego. Obyczaje ich miłe, są mężni i pracowici, mimo tego nędzni, niemiećni, od Perfow i innych Mahometanow mocno prześladowani. Zyią podług obyczaiow swych Przodkow i przepisow Kapłanow. Alexandra W. i Mahometa, mają za dwoch naywiększych zbrodniow, i zawsze o nich mowią z pogardą. Nie żenią się tylko z osobami wychowanemi i statecznemi w ich religii. Nie mogą mieć więcej żon nad iedną, lecz w przypadku niepłodności, w przeciagu 9. pierwszych lat małżeństwa mogą drugą pojąć.

GAVREY, Baronja Fr. w Normandyi, o 3. m. od *Contances*.

S. GAUTIER, m. Fr. w Biturycyńskim Pow. o m. 2. od Argentony.

GAZA, *Gaza*, dawne i sławne M. Azji w Palestynie o m. 1. od morza, z portem nazwanym nowa Gaza, Maiama i Konstancya. Dziś jest bardzo małe, o pierwotney iednak iego piękności, z pozostałych wnośić można gruzow. Blizko miasta jest zamek, w którym rezyduje Basza. Leży o m. 20. od Jeruzalem. dł. 52. 30. sz. 31. 28.

GDANSK, *Gedanum*, po Niem. *Danzig*, M. Pruskie w Woiew. Pomorskim, iedno z największych, naybogatszych i najmocniejszych miast Europy; trzecie w rzędzie 3. głównych miast Pruskich, z portem sławnym dla handlu, który z całą prowadzi północą. Jest miasto wolne, *Arzycyckie*, rządzone przez

swoy Magistrat podług swych praw i zwyczaiow, jest pod protekcyą Krola Pol. Zdobią go publiczne ginachy, wspaniałe Kościoły, Zbrojownia, Spiklerze wielkie, Gymnasium Akademiczne, Biblioteka, Gielda, zwana *Artushoff*, Brama, Zegar dawny godny podziwienia, statua Augusta III. Ratusze w nowym i starym mieście starożytne. Ulice iednak ma wąskie. Fortyfikacye iego utrzymywane są od miasta w swym stanie. Gdańsk liczy osiadłych Obywatelow na 80000. procz wielkiej liczby obcych. Handel iego użycza produktow Polskich innym Narodom; a towary morskie temuż Krolestwu w zamian przesyła, który iak jest znaczny można wnieść z opisu r. 1752. w którym przyszło do Gdańska z Polki statkow 1288. z merza zaś 1014. okrętow, a przywieziono zboża więcej nad 58060. łasztow, atoli rok ten nie był nayzyskownieyszym dla Gdańszczan rokiem. Roku zaś 1780. weszło okrętow Kupieckich 405. wypłynęło 412. wprowadzono z Polki zboża łasztow 13072. Obywatele są Religii Luterskiej, wniesieney tu pod Zygmunktem Augustem, nowości iey wielkich zamietek była przyczyną. Mielzczą się iednak Katolicy, mają swe Kościoły, i w rządach Duchownych do Officyała Pomorskiego należą, który tu ma rezyd. Gdańsk ma Kasztelana swego, i Posłowie iego przed traktatem r. 1775. zasiadali między Senatorami Pruskiemi, na Generałach Pruskich. Od r. 997. iuz Gdańsk był dobrym miastem, r. 1343. ufortyfikowany został, r. 1454. wybił się z pod iarzma Krzyżaków, i poddał się Kazimierzowi IV. Krol. Pol. od ktorego wielkie Przywileie i Prawo *bia* monety otrzymał. R. 1577. gdy niechciał uznać Stefana Krola, od bannicyi znaczną summą opłacić się musiał r. 1706. Krol. Angiel. Hollandy, i Krol Pruski obowiazali się do Gwarancyi Gdańskowi. R. 1734.

za przyjęcie Stanisława Leszczyńskiego wiele złego od Moskwy poniosł R. 1752. włączęte między Gdańszczanami zamieszki, uftawą Krolewką zostały przytłumione. Należy do Rzepltey Polskiej. Oyczyzną jest Filipa Kluweryusza, ftaw. Hewelinfza Astronoma, i Lengnicha Pifarrza Hist. i Prawa Pol. Leży nad Raduniem i Motławą, nad którą ma młyn o 18. kołach, który miał czynić mu przedtym na godzinę czerwony złoty. Jest od morza o milę, od w. i połu. Wisłą czyli Leniwką, od połud. i z. górami opafany. Od Krolewca *m.* 21. od Torunia 24. od Warszawy 49. od Wiednia 125. od Paryża *m.* Fr. 300. dł. 36. 40. sz. 54. 22. Gdańska żuława obłana Wisłą i Motławą zawiera Wfi 33. Ianow ziemi 1400. zawiffa od rządu miasta, nal. do Kr. Prus.

GEARON, albo GARON, *m.* Perkie w Faryfytanie, między Schiras i Banderkongi, w ziemi nayprzednieysze wydaiącey daktele w całej Perfyi.

GEBWEILLER, *M.* wyż. Alfacyi nad kanałem idącym do nowego Bryfsaku, o 3. *m.* od Kolmaru.

GEDROYCE, *m.* Litt. w Woiew. Wilenskim, założone od Kniazioz Gedroycow, ktorzych dotąd Dom kwitnie, a ktorzy tu swe szeroko rozpościerali włości, bo wzdłuż więcey nad *m.* 26. Jest od Wilna ku połu. *m.* 7.

GEFAL, *m.* Saskie w Woigtlandyi, o milę od Plaweny.

GEGENBACH, albo GEGENBACH, *Gegenbachium*, *M.* Niem. wolne Cesar. w Szwabii, w Ortenawii pod protekcyą Domu Aufr. i Xżat Fürstenberskich. R. 1770. uwolnione zostało od Prawa Kadukowego we Fr. znajduje się w tym mieście Opac. fund. 712. r. od Rutarda Hr. Alfacyi. Opat ma Przywiley nadany od Rudolfa I. r. 1278.

żaden z poddanych od Sądow tego appellować nie może. Prafat ten jest członkiem Stanow Imperii.

Miało leży nad rz. Kinzią, o 6. *m.* od Strazburga, 10. od Fryburga. dł. 25. 40. sz. 58. sz. 48. 24. 50."

GEILDORF, ob. Gailendorf.

GEISLENGEN, piękne *M.* Cesar. Niem. w Szwabii, o 7. *m.* na połu. ku z. od Ulmy. dł. 27. 37. sz. 48. 38.

GEISMAR, albo Wyższy GEIZMAR, dawne *m.* Niem. w Landgrafftwie Kasselskim, ma dobre wody mineralne, jest o *m.* 5. na połu. od Kasselu.

GEJTHEN, albo GEITHANN, *m.* Niem. Misnii. w cyr. Lipskim, o *m.* 2. od Rochlitzu.

GELDRIA, ob. Gweldria.

GELNHAEUEN, *Gelnusa*, Gelnhauza, *m.* Niem. Cesar. w Weterawii, pod protekcyą Elekt. Palatyna, z zamkiem zbudowanym od Fryderyka I. nal. on do Szlachty Imperii. Leży nad rz. Kinzią, o 6. *m.* od Hanau, 10. na połu. od Aszafenburga. dł. 26. 48. sz. 50. 20.

GEMAAIEDID, *Gominiana*, miejsce obronne w Afryce na wyfokiej górze, blisko Prow. Marokańskiej. Ma swego Xięcia i mieszkańcow wiele.

GEMBELOURS, *Geminicum*, Gamblur, *m.* Niderlandu w Brabancyi z tyt. Hr. i dawnym bardzo Opac. *Don Juan*, Aufracki General poraził przytym mieście woyska Hollend. r. 1578. Leży nad rz. Orną, o 7. *m.* od Lowanium, 4. na połu. od Namuru, 9. od Brukseli. dł. 22. 20. sz. 50. 32.

GEMINIANO, (*San*) *m.* Wł. w Toskanii na górze, w ktorey znajduje się koperwas. Ma piękne pałace, o 10. *m.* na połud. od Florencyi.

GEMMINGEN, *Gemminga*, *m.* Niem. w Palatynacie Reńskim, o 5. *m.* na z. od Hailbrony.

GEMOZAC, *m.* Fr. o *m.* 3. od Saintes.

GEMUND, *m.* Niem. w wyż. Karyntyi, z zamkiem, o 10. *m.* od Klagenfurtu.

GEMUNDA, M. Niem. w X. Juliaceńskim, o m. 8. na pośd. od Juliaku.

GEMUNDA, m. Niem. w Biskup. Wurtzburkskim, o 10. m. od Wurtzburga, nad Menem; wzięte było od Xcia *de Saxe-Weimar* r. 1643. Jest wiele innych miejsc tegoż im.

GEMUNDA, *Gemunda*, M. Cesarzkie Niem. w Szwabii. Handel jego zawisł na paciorkach, które wszędzie obficie rosły. Obywatele są katolicy. R. 1775. od prawa kadukowego we Franc. uwolnione zostało. Leży nad rz. Remnitzą, o 11. m. na w. od Sztutgardy, 12. od Ulmy. dł. 27. 25. sz. 48. 40. ob. Gmunden. Neekers-Gemund.

GENAP, *Genapum*, m. Brabancyi Austr. nad Dylą o m. 1. od Niwelli, 7. od Lowanium, 6. od Bruxelli. dł. 22. 4. sz. 50. 36.

GENEHOA, kray Affr. w Nigrycyi ponad Nigrem, obituie w zboże, ryż, trzody i ryby. Nawięccy tu bawełny zbierają.

GENEP, albo **GENNEP**, *Genepum*, m. obronne Niem. z tyt. Hr. w Kliwi, zdobyli go Hollen. r. 1641. Franc. r. 1672. Nal. do Krola Prus. Jest nad rz. Neersą blisko Mozy, o 2. m. od Kliwii, 5. od Nimegi. dł. 23. 25. sz. 51. 42.

GENERAC, m. Fr. w Langwedocyi o 2. m. od Nifmes.

GENESTON, Opac. Fr. fundowane 1163. o 4. m. od Nantes. Zakonn. S. Aug. czyni 12000. liwr.

GENEWA, *Geneve*, *Geneva*, dawne piękne, wielkie, ludne i obronne M. S. Rzpltey tegoż im. przedtym Cesarzkie i Biskupie, lecz gdy miasto chwyciło się Kalwinizmu, Biskupi jego wypędzeni zostali. Jest sprzymierzone z Kantonami Zurychu, Berny i Solury. Ma sławną Akademią, ktorev naypierwsi dwaj Teologii Professorowie byli Kalwin i Teodor Beza. Rzplta ta ktorey rząd dotąd był Arystokratyczny, składa się z Obywatelow, Mie-

szczan, Rodakow, Mieszkańcow i poddanych. Dwie pierwsze klasy zgromadzone składaia najwyższą władzę, z nich składa się Rada dwuchset, Rada 25. i Rada 60. wtych 3. Radach właściwie jest zwierzchność najwyższa, ponieważ od nich zawisło decydować, co ma być proponowano zgromadzeniom Obywatelow i Mieszczan. Inne klasy składaia pospolstwo, i podlegia dystrykcyom wielce nienawisnym, ktore wielkich częstokroć zamieszek w tey Rzpltey bywaią przyczyną. Jakoż r. 1782. wzniecone z tey przyczyny rozruchy, do tegoż rzecz przywiodły stanu, iż rząd Arystokratyczny w Demokratyczny przemocą Rodakow i Reprezentantow zamieniony został. A przeto wielu wewnętrznym odmian, co do klas Obywatelow i brań spodziewać się należy. Hudyunki publiczne Genewy są arcy wspaniałe. Obywatele ołow gorliwi wolność, Od czasu chwycenia się Religii Kalwinckiey; stali się wielce sławni przez swe różelczne pisma na publiczny widok podane. Teofil Bonet, Jan Robert, Chonetius, Daniel Klerk, J.J. Rousseau &c. ztąd byli rolem. Leży nad Renem, ktory go na dwie nierowne dzieli części, niedaleko jeziora Genewęńskiego, czyli Lemańskiego, o 28. m. od Lugdunu, 26. od Befanony, 16. od Chambery, 54. od Turynu, 95. od Paryża. dł. 23. 50. sz. 46. 12.

GENEWENSKIE Jezioro, ob. Lemanus lacus. Lemańskie jezioro.

GENGENBACH, ob. **GENGENACH**.

GENGOUX-LE-ROYAL, (St.) *Gengulfinum Regale*, M. Fr. w Burgundyi, sławne dobrami winami i Kafztelem Krol. Jest 4te w rzędzie miast, ktore deputuią do Stanow swey prow. Leży przy górze blisko rz. *Gone*, o m 8. od *Macon*, 7. od *Chalons*, 66. od Paryża. dł. 22. 8. sz. 46. 40.

GENIEZ-DE-MALGOIRES, (St) m. Fr. w Langwedocyi, o 7. m. od Ufezy. Jest wiele we Franc. innych miejsc tegoż nazwiska.

GENIEZ, (St.) Opac. Bened. o 2. m. od Montpeliers.

GENILLE, m. Fr. w Turonii opolnile od Loches.

GENIS-LAVAL, m. Fr. w pow. Lugduńskim, o m. 1. od Lugduuu.

GENITE, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim, o m. 8. od Brives.

GENLIS, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Margr. i Opac. Premonstr. czyniącym 2000. liwrow.

GENOUILLAC, m. Fr. o m. 8. na poln. ku z. od Ufezy.

GENOUILLAT, m. Fr. w Marchii, o m. 4. od Guerety.

GENOUILLE, m. Fr. w Santonii, m. 4. od *St. Jean d'Angeli*, inne o m. 1. od *Civrai*.

GENTHIN, m. Niem. w X. Magdeburckim, w Cyr. Jerichawii, m. 2. od Jerichau.

GENTILLIS, wieś Fr. m. 1. od Paryża, w niej odprawiało się jedno Confilium r. 767.

GENUA, po Fr. *Genes*, dawne, obronne, bogate, wspaniałe M. i jedno z najpryncypalniejszych we Włoszech. Stoł. Rzpltey Genueskiej; ma Arcy-Bisk. i port bardzo wygodny, ubezpieczony groblą na 560. stop i szeroką. Kościoły, budynki publiczne, pałace, których tam bardzo wiele liczy się, są dziwnie wspaniałe; osobliwie zaś pałac Doży, Familii Dorslow, Grymaldow, Pallawicinich, &c. i przeto zowią Genuę pyszną. Ludwik XIV. bombardował go r. 1684. Krolowey Węgierskiej poddało się 1746. lecz ieden z obywatelów będąc źle traktowanym od Officera Austr. d. 5. Grudnia roku tegoż wzburzył popółstwo, że rzuciło się do buntu, i wóyc Krolowey, więkizą część o śmierć przyprowadził, z miasta wypędził. Oblegli go byli Austr. potym, lecz od wojsk Fr. pod wo-

dzem *Bousters*, do odstąpienia przy-
muszeni zostali r. 1747. Papież A-
dryan V. Lazaro Calvi, Jan Balbi,
Oberto Fogliera; Doryowie, tudzież
inni wielcy i sławni ludzie z tego
miaśta rodem byli. Handel wielki
prowadzi, zalecają go fabryki ma-
teryi iedwabnych, a szczegulniey
akłanitu i adamafzku. Leży prawie
wpośrodku Rzpltey, częścią na ro-
wninie, częścią na wzgórk, nie-
daleko morza śródz. w położeniu
dziwnie miłym. Budowane iest
wpoł kofa, nakształt Amfiteatru o
m. 28. od Medyolanu, 25. od Tury-
nu, 26. od Parmy, 45. od Floren-
cyi, 90. od Rzymu, 182. od Pa-
ryża. dł. 26. 32. sz. 44. 29.

GENUENSKA, Rzeczpospo-
lita we Włoszech, zamyka pomor-
rze Genuy, i wyspę Kapraią. Przed
tym nierownie znakomitszą była, ni-
żeli iest dzisiaz. Pomorze Genuy
rozciąga się po nad morzem śródz.
mędzy Toskanią ku pośd. Xstwem
Massańskim, ku w. na z. Hr. Ni-
ceńskim, Xstwem Monaceńskim i
Alpami, ku pośn. Xstwem Parmy,
Medyolanu i Monsferatu. Rząd
Rzpltey zoiłtaie przy Senacie, który
ma tytuł. *Excellentiæ*, na ktorego
czele iest Doża, a ten ma tytuł
Najiasniejszego, rządzi on lat 2.
kończy swoy urząd ostatniego dnia
Grudnia; iezeli się dobrze sprawił,
zoiłtaie dożywotnim Prokuratorem
Rzpltey, a niemoże być Dożą obra-
ny aż w lat 5. Do rządu należą
wielka Rada, w którą wchodzią
wszyscy Szlachta od lat 22. wieku
swego; ta zaś iest stara, zwana
Veteris porticus, i nova, *novæ por-
ticus*, iż dawniey, starli iednemi,
nowi drugiemii drzwiami do sali ra-
dney wchodzili. Także iest rada
mala, ze 200. osob wybranych z
rady wielkiej, składająca się. To iest
tu szczegulnego, że Elekcye
do celnych Urzędow, idą losem ga-
lek wyciąganych z pułki zwanej
Seminarium, mających napity go-
dnych Obywatelów. Zkąd od lofu

cale zawisł rząd tej Rzpltey. Godność często nieszczęśliwa, starzoie się przez kaprys losow na spodzie ciemney pufzki. Ustanowienie rządu wolnego, winni są Genuencykowie familii Doriow, ktorzy mając sobie oddaną od Karola V. Genuę, przywrócili iey wolność.

S. GEORGIUS, S. Jerzy, Zamek rozrywki Margrabi Bareutkiego, blisko jeziora, przy ktorym znajduje się fabryka piękney Porcellany, i niedaleko ztąd wesoła pustynia.

GEORGIUS, (S.) bogate Opac. Niem. Angustyjanow, w mieście Inny, w Szwabii. Opat magłos i miejsce na Seymie Rzeszy Niemieckiey.

GEORGIUS, Monaster z grodem w X. Wirtemberskim. Tu Dunay swoy bierze początek.

GEORGE, (S.) Opac. Bened. w Rennes. ob. Bocheville.

GEORGI, (S.) del Passo, klasztor blisko Madrytu, fund. 1457. od Henryka IV. na pamiątkę odprawionego tu kawalerskiego turnieiu od P. Cueva, dla przeświadczenia kollegow swoich, iż w Krolowey miał nawleptzą przyjaciółkę.

S. GEORGE-DES-BOIS, Opac. Fr. Aug. czyni 1500. liwr. w Mans.

S. GEORGE-D'ESPERANCE, m. Fr. w Delfinacie, o 3. m. od Wienny.

S. GEORGE-SUR-LOIRE, m. w Andegawii, o m. 1. od Chantocé. Jest tu Opac. Aug. wynolżące 1500. liwrow.

GEORGENSTADT, ob. Jolian-Georgenztadt.

GEORGI, (S.) S. Jerzego, mała wyspa w Pan. Weneckim, na pold. miała stol. Jest tu klasztor Bened. ktorego kościol ma być ieden z najpiękniejszych we Wlozech.

S. GEORGES, w Normandyi o 3. m. od Mortain.

S. GEORGES, na wyspie Ré.

S. GEORGES-DE-LUZENSOU, o 3. m. od Milhaud, są miała Fr.

S. GEORGES-DE-MUSIDAN, ob. Mussidan.

GEORGIA, czyli GURGISTAN, *Georgia*, Prow. Azyi, składająca część Persyi i Turcvi Azyat. w okolicach Kaukazu, między morzem czarnym i Kaspijskim. Miast bardzo mało. Chleb, wino, granaty, bydło i inne rzeczy do życia potrzebne, są tu wysmienite, i w wielkiej obfitości. Krew naydelikatniejszy w świecie płynie w żyłach oboiey płci. Niewiaśty tamteyże, pierwże co do piękności i urody między wszystkimi na całym świecie, trzymają miejsce, tyle tylko ich nagany, iż się nazbyt malują. Georgianie z przyrodzenia mają wiele dowcipu, są grzeczni, ludcy, w posiadzeniu mili, ale w pijanństwie i cielesności aż nadto zatopieni. Wszyscy prawie są chrześcianie, mają wielu Bisk. i Patriarchę iednego. Niektorzy z ich rządow czyli panow zostający pod władzą Sułtana, zbuntowali się byli przeciwko niemu, aby się uwolnili od daniny Corek, ktore do iego Sarainu posyłać są obowiązani; i pryncypalem swoim uznali Herakliusza; iakoż przez traktat zawarty r. 1774. między Portą i Rosyją od tey daniny uwolnionemi zostali. Vice Rey, ktory od Perow tu przyślany bywa, jest Mahometanin. Rzeka Kur płynie przez cały ten kray i nosi baty, co nie jest rzeczą powszechną dla rzek Perfkich. Teflis tej Prow. jest M. S. ob. Mingrelia.

GEORGIANOWA, *la Nouvelle Georgie*, Kolonia Angiel. w Amer. poln. w Florydzie, między 31. i 32. gradusem szerokości; wiele tu robią tedwabin; leży na pold. Karoliny. Jest iedna ze 13. stanow skonfederowanych Ameryki. Ob. Stany ziednoczone Amer. i Pensilwania.

GEPPENG, albo GOEPPINGA, M. Szwabkie w X. Wirtember-

skim, z zamkiem nad rz. Willą, o 10. m. od Sztutgardy, 5. od Gemundy, 10. od Ulmy, sławne wodami mineralnemi. dł. 27. 10. fz.

GER, w Normandyi o 2 m. od Mortain. Ger, w Bearnie o 3. m. od Tarbes, są m. Franc.

GERA, albo mały Lipsk. Gera, piękne M. Niem. w Cyr. wyż. Saxonii, w Misnii, zdobi go wspaniałe Collegium, leży nad Elsterą o 4. m. od Zeitzu. R. 1449. od Czechow zrabowane było; ma znaczną fabrykę kitaiek i innych materyi jedwabnych. r. 1781. ze wszystkimi pogorzalo.

GERAW, Geravia, Pow. Niemiec. w Cyr. wyż. Renu, tak nazwany od małego miasteczka Geraw, o m. 2. na w. od Darmstadu. Ma Xcia tegoż nazwiska.

GERBOREY, Gerboredum, M. Fr. w Bellowaceńskim Pow. z piękną Kapitułą i zamkiem nadruynowanym. Wzięte było od Angl. r. 1437. a odebrane izturmem od Franc. r. 1449. sławne jest wiernością ku swym Krolom, co sprawiło iż, gdy Henrykowi IV. przechodzącemu z wojskiem, mieszczanie w prezencje ofiarowali wino, on niekazawszy wprzod podług zwyczaju Podczaszemu swemu kosztować, napił się te powieździawszy słowa, *niemamy tu dla nas czego obawiać się*. Leży o m. 5. na poln. ku z. od Bellowaku, 20. od Paryża. dł. 19. 22. fz. 49. 35.

GERBES, GERBI, albo ZERBI, Girba, wyspa Affr. w Krol. Tunetańskim przy brzegach Barbaryi, na morzu śródziemnym. Sam tylko ięczmień rodzi, procz tego jednak wydaie obficie figi, oliwę i rozenki. Na brzegach tej wyspy znajduie się drzewo, od dawnych zwane *lothus*, rodzące owoce wielkości bobu, żółte jak szafran, tak zaś przedni i wysmienity ten owoc ma smak, iż u Grekow w przysłowie było, że kto raz

zakosztował tego owocu, już o swey zapomniał Oyczyźnie. Dependens od Bałzy Trypolitańskiego, od tego czasu jak Turcy wypędzili ząd Xżąt Alby i Medinaceli. dł. 29. 5. fz. 34-10.

GERBEVILLERS, m. Fr. w Lotaryngii, o m. 2. od Lunewilli, z tyt. Margr. i pięknym zamkiem. W kościele Karmelitow, który jest dziwnie piękny, widzieć jest groby Margrabiow tego miejsca.

GERBSTAEDT, m. i grod w Hr. Mansfeldzkim, przedtym był to tylko klasztor Kamedułow. Przedane jest wraz z Trezwitzą Krolewicom Pruskietmu. Od Mansfeldu na pefn. ku w. m. 3.

GERDEREST, Baronia Fr. w Bearnie, o m. 2. od Molas.

GERENRODE, ob. Gernrode.

GERGEAU, ob. Jargeau.

GERGENTI, Agrigentum, Agrygent, M. Wł. w Sycylii z zamkiem i Bisk. Leży w dolinie *di Mazzara*, blisko rz. S. Błażeja, o 24. m. na w. od Mazary, 20. od Palermu. dł. 31. 21. fz. 47. 23.

GERGY, m. Fr. w Burgundyi, o m. 1. od Chalons.

GERIAK, forteca i port przy brzegach Malabaru, oddalone od Bombayu na 12. godzin żeglugi. Ta forteca służyła niegdyś za schronienie Korfarzowi Andria. Admiralf Watson. r. 1758. flotę jego spalił i fortecę opanował.

GERINGSWALDA, m. o m. 2. od Rochlitzu, w Misnii.

GERMAIN, (S.) m. Fr. w Lemowiceńskim pow. o m. 11. od Lemowiki z Kapitułą.

S. GERMAIN, Opac. Bened. blisko Rhodes. Tegoż im. inne w Antyziodorze czyniące 1400. liwr.

S. GERMAIN-DE-BOURGUEIL, m. Fr. w Andegaweńskim pow. o m. 4. od Saumur, z Opac. Bened. czyniącym 14000. liwrow, z zamkiem i tyt. Baronii, blisko lasu tegoż im.

S. GERMAIN-DE-PREZ, Opac. Bened. w Paryżu, czyni 150000. liwrow.

S. GERMAIN-EN-LAIE, *Sanctus Germanus in Lidia*, piękne M. Wyspy Fr. z Pałacem Krolewskim, przyozdobionym od wielu Krolow Franc. a ofobliwie od Ludwika XIV. który się w nim urodził. Jest to jedno z najpiękniejszych pomieszczeń we Francyi dla profpektu, który mieć można, z wspaniałey grobli, z ogrodow i łączącego się z ogrodem rokosznego lasu, o 4. m. od Paryża nad Sekwaną. dł. 19. 10. sz. 48. 52.

S. GERMAIN-LAMBRON, m. Fr. w Aiwernii, w ziemi zwanej Lambron nad Allierą, o 5. m. od *Brioude*.

S. GERMAIN-LAVAL, M. Fr. w Pow. Forez, z Kalztelem Krolewskim, jest w gruncie żyznym i w dobre wino obfitującym, o 6. m. na połud. od Rotomagu, 91. od Paryża. dł. 21. 31. 42. sz. 45. 49. 57."

S. GERMAIN-DE-PRINCAY, m. Fr. w Piktawii, o 6. m. od Fontenay.

GERMANO, M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Labour, przy górze Kassyńskiej, nal. do Opata góry Kassyneu. dł. 31. 28. sz. 41. 33.

S. GERMANS, m. Angiel. w Kornwalli, o 2. m. od Plymouthu. Wysła 2. Dep. na Parl.

S. GERMER-DE-FLAIX, m. Fr. o 4. m. od Beslowaku, z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr.

GERMERSHEIM, *Vicus Julius*, *Germersheimum*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, nal. do Woiewody Renu. Leży niedaleko uścia rz. Kweichy w Ren. Cesarz Rudolf 1. tu umarł r. 1290. O m. 2. na z. od Filipsburga, 3. od Landau. dł. 26. 2. sz. 49. 10.

GERMIGNY, *Germiacum*, m. Fr. o milę od S. Florentin. Jest inne Germigny o milę od *Meaux*.

GERMINI, m. Lotaryngii z tyt.

Hr. o 2. m. od Wezelis, 4. od Nancy.

GERNESFY, ob. Garnefey.

GERNRODE, albo **GERODE**, fl. Opac. Niem. ktorego Xieni jest Xiężną Imperii, blisko Opac. Kwe-dlinburg. Zostało sekularyzowane.

GERNSHEIM, albo **GERESHEIM**, M. Niem. nad Renem, w Landgraffstwie Darmstadtzkim z zamkiem dobrym, o 3. m. od Worms, tyleż od Darmstadu. dł. 26. 6. sz. 49. 44.

GERODSHOFEN, dawne M. Niem. w Frank. w Bisk. Wurtzburskim. o 7. m. na połud. od Szwajfurtu.

GEROLDSECK, Geroldzek, Hr. wolne i udzielne w Szwabii w lesie czarnym, między Ortenawią i Brigawią, o 7. m. na połud. ku w. od Strazburga. Jest inny Geroldseck w Hr. Lichtenberskim.

GEROLSTEIN, m. Niem. w Pow. Eiffel, nad Killą, o 12. m. na połn. od Trewiru. Ob. Kuffstein.

GERRENSHEIM, m. Niem. Elekt. Mogunckiego, o 9. m. na połud. ku w. od Moguncyi, nad Renem.

GERRESHEIM, Opac. Pannien Szlchetnych, w X. Bergeńskim, blisko Duffeldorfu.

GERSE, rz. Fr. y Gaskonii, bierze swoy początek w Nebuzan, i łączy się z Garunnią, o m. 2. wyżey Agenny.

GERSAW, M. Szwycařskie niedaleko jeziora Lucerneńskiego, o 2. m. od Szwitz, ktore składa małą Rzeplę od nikogo niedepndująca, od czasow bezpamiętnych.

GERTRUDENBERG, Kłafztor Bened. w Bisk. Osnabruckim, niedaleko Osnaburgi.

GERTRUYDENBERG, *Gertrudenberg*, piękne, dawne i obronne M. Niderlandu w Brabancyi Holl. Jest jednym z najlepszych bastyonow. Hollend. Zdobyte było od Stanow Skonfederowanych na Hiszpanach r. 1573. odebrane od Xcia

Parmy r. 1539. Xzę Maurycy opanował go po 3. miesięcznym oblężeniu r. 1593. i odtąd nal. do Holl. Tu miany był Kongres r. 1710. Leży nad rz. Dungeną, która wpada w Bies-Bos, o 4. m. od Bredy, 5. od Dordrechtu, 3. od Gorkumy. dł. 22. 24. sz. 51. 44.

S. GERVAIS, S. Gerwazy, m. Fr. w Dyecezyi Klermontskiej, o m. 8. od Riomy. Jest inne tegoż im, o 6. m. na z. Lodewy w Langwedocyi.

GESTE, m. Fr. w Andegawęńskim Pow. o 3. m. od Kliffony.

GESTRICIA, Gestritz, Prow. Szwecyi poñn. ma miny złote. Tyle tylko wydaie zboża, ile na wyżywienie mieszkańcom tey potrzeba. Gwałia iey M. S.

GESULA, *Gesula*, Gieznla, Prow. Afir. przy brzegach Barbaryi w Krol. Marokańskim. Obfituje w zboże, bydło, złoto, cynę i żelazo. Większa część mieszkańców, są Kowale i Kotlarze. Co rok bywa tu wielki iarmark dwa miesiące trwający, na którym wszyscy kupcy zagraniczni, których liczba na 10000. wynosi, żywieni i utrzymywani bywają publicznym Prow. kosztem.

GEWALIA, albo **GAFLE**, *Gewalia*, M. Szwedzkie, stol. Gestrycyi, blisko odnogi Botnickiey, o m. 18. na poñn. ku z. od Upsalu, 26. od Sztokolmu, 14. od Kopferbergi. dł. 34. 50. sz. 60. 32.

GEVAUDAN, (le) *Gebalicus Pagus*, Gęwodzki Powiat Fr. w Langwedocyi, gran. na poñn. z Arwernią, na z. z Kutergueńskim Pow. na połud. z górami Sewenneńskimi, na w. z Wiwareńskim. Pow. Kray gorzyfty i nieplodny. Menda iego M. S.

GEUDERN, albo **GOEDERN**, włość wolna Niem. w Weterawii, między Hasslą i Hr. Ifemburskim.

GEVRES, albo **TREMES**, wieś rr. z tyt. X. Parostwa, o 2. m. od *Forté-Milon*. Jest inne w Pow. Cenomańskim, nad Sarthą, o 4. m. od

Alanfony, z tyt. Margr. ¹

GEVREY, m. o m. 2. od Dizjonu, ztąd wychodzą wina *de Chambeartin* i *de Baize*.

S. GOWER, ob. S. Gower.

GEX, *Gesum*, m. Fr. w Diżońskim Wielkorządztwie, sławne przedniemi serami, główne włości tegoż im. leżącey przy górze S. Kłodyusza, między górą Jurą, Renem, ieziozem Geneweńskim i Szwaycarami, o 4. m. na poñn. ku z. od Genewy, 90. od Paryża. dł. 23. 44. sz. 46. 20.

GEYER, znaczne Hr. Niem. w Frankonii, nal. do Margr. Anszpachskiego. Miasto, nadające imie Hrabstwu, leży na pograniczu Bisk. Aichstadzkiego, o 2. m. od Weisenburga.

GEZIR, *Gezira*, M. Azyi w Dyarbeku, na wyspie uformowaney od rz. Tygris, o m. 28. od Mozulu, 6. od Amadyi; zostaie pod rządem Beya. dł. 58. 45. sz. 36. 30.

GHELA, *Ocalis*, port Arabii szczęśliwey, nad cieśniną Babel Mandelską.

GHERMES, ob. Laar.

GHILAN, albo **GUIMAN**, Prow. Azyatycka w Persyi przy brzegach morza Kaspijskiego. Ma podostatkiem iedwabiu, oliwy, wina, ryżu i przednich wszelkiego gatunku owocow. Mieszkańcy są odważni, silni, przemyślni, idą za Sektą Omara. Rescht iey M. S.

GIAC, m. Fr. w Arwernii o milę od Croq, 11. na z. od Rionuy.

GIBEL, góra, ob. Etna.

GIBRALFON, m. Hiszp. w Andaluzyi, nad rz. Odielą, z tyt. Margr. niedaleko morza.

GIBRALTAR, *Gibraltar*, Zybraltar, piękne i obronne M. Hiszp. w Andaluzyi przy górze tegoż im. z ktorey wierzchołku o 40. m. widzieć można morza, w stronie połnocney Gofu tegoż im. który łączy Ocean z morzem śródziemnym. Ma Port obronny kilką Fortecami. Mieysce to poczytano zawsze za niedobycie, lecz mniemanie to r.

1704. zbite zostało, gdy od Angl. i Holl. wzięte było. Hiszpani próżno o niego odżyłkanie kusiłi się r. 1705. 1718. i 1727. Przez traktat Utrechtski i Sewilski Gibraltar został przy Anglikach. W ostatniey terażniey-fzey wojnie bronią go mężnie Anglicy, przeciw zebranyim nieprzyjaciół siłom już od r. 1779. Leży o m. 10. od Ceuty, 18. od Cadix, 34. od Sewilli. dl. 12. 30. sz. 56. ob. Algezires.

GICZIN, M. Czeskie w cyr. Koenisgratzkim, o m. 9. na połu. ku z. od Koenigsgratzu.

GIDLE, m. Pol. w Woiew. Sieradzkiem.

GIEBICHENSTEIN, stary zruynowany zamek, o pół. mili od Hali, w Saxonii nad rz. Sałę. Widzieć tu iezcze okno z ktorego sławny Ludwik, zwany Skoczek Landgraf Turyngii skoczył w Sałę, i tym ocalił swe życie. Był bowiem ofadzony w tym zamku z rozkazu Cesarza Henryka IV. za zabicie Fryderyka Hr. Palatyna Saskiego, chcąc Adelaidę małżonkę jego pojąć za żonę.

GIECH, Hr. wolne od r. 1726. w Frankonii w Margrabstwie Bareut blisko Kulmbachu, zawiera Grod Thurnawii i Buchowii.

GIELNIOW, M. Pol. w Woiew. Sendomirskim spufozate, sławne dobremi piwami, i urodzeniem S. Właysława.

GIEN, *Gienum*, m. Fr. w Orleańskim Pow. nad rz. Ligierą, o m. 2. od Bryaru, 33. od Paryża.

GIENGEN, *Gianga*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii nad rz. Brentzą, między Ulmą i Nordlingą, o m. 4. od drugiego. R. 1775. uwolnione zostało we Fr. od Prawa Kadukowego. dl. 28. 2. sz. 49. 38.

GIENZOR, *Gienzora*, M. Afr. w Barbaryi, w Krol. Trypolitańskim, od ktorego na m. 4. jest odlegle.

GIERACE, *Hieracum*. Gieraz, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi

z Bisk. stoi na górze blizkiey rza, o m. 13. od Regio, 1. od Nkoteru. dl. 34. 18. sz. 58. 15.

GIESBUCHSEL, góra w Saxonii niedaleko Pirny, znajdują się w niej rudy żelazne.

GIESSEN, *Giessa*, obronne M. Niem. w Hassyi, ma *Univerfitatem*, fund. r. 1605. zamek obronny i wspaniały Arsenal. Należy do wydziału Domu Darmstadtzkiego. Leży nad rz. Lhona, w położeniu miłym i żyznym, o 4 m. od Marpurga, 12. od Frankfortu nad Menem. dl. 26. 26. sz. 56. 10.

GIF, Opac. Bened. o m. 4. od Paryża, 2. od Werfalu.

GIFFORN, *Gifhornia*, M. w X. Zelleńskim z zamkiem obronnym i grodem, nad rz. Allera, o 4 m. od Brunszwiku, 5. od Zelli. dl. 28. 24. sz. 52. 36.

GIGEAN, m. Fr. o m. 3. od Montpelieru, ma Opac. Panien Cystersek.

GIGERS, M. Afr. w Krol. Algierskim, leży na w. Algeru.

GIGLINGEN, m. X. Wirtemberskiego nad rz. Zaber, o 13. m. na połu. od Sztutgardy.

GIGLIO, *Ogilium*, wysepka Wł. przy brzegach Toskanii, z zamkiem, składa ona część Xstwa Toskańskiego. dl. 38. 35. sz. 42. 24.

GIGNAC, m. Fr. w Langwedocyi, o 4 m. od Montpelieru, blizko rz. Eraud. Ma prawo deputowania.

GIGONDAS, m. w X. Arauzykafskim, m. 3. od Orange.

GIHON, wielka rz. Azyi, dawnym zwana *Oxus*, bierze swoy początek w górze Imaus, wpadała w morze Kaspijskie, lecz Tatarzy dla uwolnienia się od najazdu Korsarzew morza Kaspijskiego, uścienie zwrocili do jeziora Aral, i przeto przerwali handel Indyi z Europą przez morze Kaspijskie i morze czarne.

GIION, M. Hiszp. nadmorskie w Asturyi, o 4 m. od Oviedo.

było ostatnie schronienie Pelagiusza Xiążęcia Chrześcijańskiego, przeciwko Saracenom. Ma port z obronnym zamkiem.

S. GILBERT, Opac. Premonstr. czyni 1800. liwrow, w Diec. Klermontckiej.

GILDAS-DES-BOIS, Opac. Bened. czyniące 3500. liwrow, o m. 2. od *Pontchâteau*.

GILDAS-DES-RUYS, Opac. Zakonu S. Bened. czyni 6000. liwr. o m. 4. od Vannes.

GILGENBURG, m. w Krol. Pruskim, o 25. m. od Krolewca, stawne bitwą roku 1450. między Krolewem Polskim i Wielkim Mistrzem Krzyżackim stoczoną.

S. GILLES, S. *Aegidii Villa*, S. Idzi, m. Fr. w Langwedocyi, jedno ze dwóch wielkich Przeorstw Maltańskich, z Kapitułą, ktorey Szef ma tyt. Opata i dochodu 14000. liwr. o m. 5. na z. od Arelaty, 11. od Montpelieru. dł. 22. 8. sz. 43. 40. Tegoż im. m. Fr. o 4. m. na półn. od *Sables d'Olerone* nad Oceanetu.

GILOLO, *Gilola*, wielki Wysep Azji, z M. S. tegoż im. na Archipelagu Wysp Moluckich. Obfituje najwięcej w ryż, rodzi wiele drzewa zwanego *Sagus*, z ktorego owocu mieszkańcy mają chleb i napoy, a z skory tegoż drzewa robią nici, które im służą do robienia krajowych kitaiek. Mieszkańcy są dorodni, ale chitrzy i dzicy. Krol tey Wyspy część tylko iey posiada. Hiszpanie i Hollendrzy mają tu swoje łtanowiska. Leży pod Ekwatorem. dł. 145.

GILOWI, m. w Czechach, w cyr. Caurzymskim, żyły złote znaycować się tu mają.

GIMONE, rz. Fr. w Gaskonii, płynie z doliny *Magnouac*, łączy się z Garumną blisko Opac. *Belleperche*.

GIMONT, *Gimontium*, m. Fr. w Gaskonii, w Lomanii, z Opac. Cyster, fund. r. 1142. ktore czyni

8500. liwr. Leży nad rz. Gimoną, o 4. m. na w. od *Auch*. dł. 18. 40. sz. 43. 40.

GINESTAS, m. Fr. w Langwedocyi, o 3. m. od Narbony.

GINGI, *Gingis*, M. i Forteca Azyat. w Indyach, stol. Kr. tegoż im. na połud. Kr. Karuatenńskiego, o 11. m. na z. od Pondychery. Pomieszkanie tu dla Europejczykow jest bardzo szkodliwe, gdyż nabywają się febry popolicie śmiertelne. dł. 97. 30. sz. 11. 58.

GINGIRO, Krol. Afr. w Kafreryi mało co znane.

GIODDACH, albo GEDDA, wielkie M. i Port na brzegu wschodnim morza czerwonego w Arabii. Wielce jest handlowne i uważane jako Port Mekki. dł. 58. sz. 22.

GIOVENAZZO, *Juveniacum*, Dziowanezza, M. Wł. w Kr. Neapol. w ziemi Barskiej z tyt. Xięstwa z Bisk. Leży na górze blisko morza, o m. 4. od Baru, 5. na w. od Trani. dł. 34. 25. sz. 41. 33.

GIRAISSONS, m. Fr. o m. 2. od Lavaur, w D.ec. Albenskiej, z Kafztelanią i Sądami Krolewskimi.

GIRAULMER, jezioro na iedney górze w Lotaryngii, w Grodzie Wosghienkim.

GIREFT, *Girfra*, wielkie M. w Persyi w Karamanii, handel iego zawisł na pszenicy i daktelach. dł. 75. 30. sz. 27. 30.

GIRGE, *Girgium*, M. znaczne w Afr. stol. wyż. Egiptu, niedaleko Nilu, o m. 90. od Kairu. Handel iego zawisł na zbożu, szpocewicy, bobie, płotnie i wełnie. dł. 49. 50. sz. 25. 5.

GIRGENTI, ob. Gergenti.

GIRONDE, ob. Garonne.

GIRONE, *Gerunda*, dawnę, obronne i zisacne M. Hiszp. w Katalonii, z Bisk. Francuzi obronowali go byli r. 1694. ale nazad powrocili mocą Traktatu Ryświckiego. Miketauni (gorale Pyreneyscy) r. 1705. uczynili się iego panami, Generał

zaś *Noailles* zdobył go, r. 1711. Leży na górze przy rz. *Annas*, która wpada w *Terę*, o 7. *m.* od *inqrza*, 5. na pośn. ku z. od *Palmos*, 10. od *Barcellona*. dł. 20. 32. sz. 41. 55.

GIRONS, (S.) *Santus Geron-tius*, M. Fr. w pow. *Conserans* nad rz. *Salatą*, o *m.* 11. od *Saint L-zier*, sławne licznemi, a walnemi iarmarkami, które się w nim odprawiają, osobliwie na bydłęta i muły. dł. 18. 45. sz. 42. 58.

GISORS, *Gisfortium*, Gisor, M. Fr. w Normandyi, nadanetyt. Xstwa dla Marzalka *Bellista*, który go przy swojej śmierci znowu w Krolewskie ręce złożył, r. 1761. Dane potem było Hrabiom *d'En*, wzamian za Xstwo *Dsmbkie*. Leży nad rz. *Eptą*, w kraju obfitującym w zboże, o 5. *m.* na pośn. od *Gornay*, 14. na pośd. ku z. od *Rotomagu*, 16. od *Paryża*. dł. 19. 18. sz. 49. 15.

GIVET, *Givetum*, piękne M. Fr. w Niderlandzie, rozdzielone na dwie części przez rz. *Mozę*, z których jedna nazywa się *Givet S. Hilarego*, druga *Givet Panny Maryi*. fortyfikacye miasta bardzo dobre, są one dziełem sławnego P. *Vauban* i Kazernie wygodne. Jest blisko *Charlemont*, o *m.* 9. od *Namuru*, 8. od *Rocroy*. dł. 22. 22. sz. 50. 5.

GIVIRA, m. Wł. w Xstwie Medyolańskim, w Hr. *Anghierskim*, *m.* 3. na pośd. od *Anghieri*.

GIULA, *Julia*, obronne M. wyż. *Węgier*, na pograniczu *Transylwanii*. Wzięte było od *Turków*. r. 1566. odzyskały go wojska *Cesarzkie*, r. 1603. Traktatem *Karłowickim* przy *Węgrach* zostało; leży nad *Keresblanem*, o 12. *m.* od *Arady*, 12. od wielkiego *Waradynu*. dł. 39. 36. sz. 46. 25.

GIULIA-NOVA, M. Wł. w Krol. *Neapol.* w *Abruzzo*, przy odnodze *Weneckiej*, z tyt. Xstwa o *m.* 8. na ws. od *Ascoli*

GIVORS, m. Fr. w pow. *Lugduńskim*, o 2. *m.* od *Wienny*.

GIVRI, m. Fr. w *Burgundyi*, sławne dobrnemi winami, o milę od *Chalon*.

GIUSTANDILA, albo *Ochrida Justiniana*, wielkie i obronne M. *Turcyi* *Europ.* w *Macedonii*, z *Arcy-Bisk. Grec.* Oyczyzna *Justyniana* *Cesarza*, blizkie jeziora *Ochrydy*, o 28. *m.* na pośd. ku w. od *Durazzo*, 52. od *Larysly*. dł. 38. 25. sz. 41. 10.

GIZY, m. Fr. o 2. *m.* na w. od *Laony*.

GLACIALE-MARE, ob. *Lodowate morze*.

GLACIERES-DE-SUISSE, ob. *Gletscher*.

GLADBACH, m. w Xstwie *Juliaceńskim*, o 3. *m.* na pośn. od *Erkeiens*, 15. od *Akwizgranu*, tu robią piękne płotna, znaiome pod nazwiskiem płocien *Hollenderskich*; w mieście znajduje się *Opac. Bened.* w którym konserwuje się głowa *S. Wawrzyńca*, *Krolowie Hiszpańscy* kilkakrotnie dopratzali się o nią dla przyozdobienia *Eskuryalu*.

GLAMERGANSHIRE, *Glamergania*, *Prow. Angl.* mająca o kolo 37. *m.* obwodu, a łanow ziemi 540000. w Xstwie *Wallii*, wysłała 1. *Dep.* na *Parl.* Część połud. tej *Prowincyi*, tak jest żyzna, iż ją nazywają ogrodem *kraiu Wallijskiego*. *Kardyf*, iey M. S.

GLANDEVES, *Glannateva*, M. Fr. w *Prowancyi* z *Bisk.* wylewy rz. *Var* zniłczyły go, ieden tylko został się pałac *Bisk.* *Kapituła* przeniesiona została do *Entravaux*, małego m. o milę ztąd. 19. na pośd. ku w. od *Kanbrunu*, 10. na pośn. ku z. od *Nice*. dł. 24. 38. sz. 43. 59.

GLARIS, *Glarona*, piękne i obłzerne M. *Szwajcarskie*, stół *Kantonu* tegoż im. Tu odprawiają się zjazdy generalne *Kantonu*, na których każdy mający lat 16. znajduje się jest obowiązany z szablą ■

boku. Senat składa się z 62. osób, w którym prezyduje Landmann i Prokonsul, którzy nigdy być oba nie mogą jedneyże religii. Glarys składa się z Katolików i Zwingliuszów, których tu wielka znajduje się mnogość: tak ci, iako i katolicy w wielkiej żyją spokojności, nabożeństwa swoje w jednymże kościele odprawiają kolejno, o *m.* 10. na w. od Szwitzu, 7. od Koiry, 13. od Zurichu, dł. 26. 48. sz. 4^r. 6.

GLARIS, Kanton Glaryski, osmy w liczbie 13. Kantonów Szwajcarskich; gran. na w. z Grynzonami, na półd. z temiż i z Kantonem Uri, na z. z Kantonem Uri i Szwitz, na półn. z rz. Limatą; kray górzysty serami wielki handel prowadzi. Zdobyli go Szwajcarowie na Austryakach r. 1352. i na Kanton obrocili.

GLASKOW, *Glasgow*, piękne i wielkie M. Szkocyi, w Prow. Klydestalii, ma sławną Akademią, Drukarnią i most wspaniały, przed tem było Arcy-Bisk. Kościół Katedralny dotąd pozostałe, widzieć w nim naywyborniejszą iak tylko być może, Architekturę. Handel wielki prowadzi dla swego portu. Wyśla 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Klydą, o *m.* 4. od Dumbatony, 14. od Edyburga, 114. od Londynu, dł. 13. 35. sz. 56. 20.

GLASHUTE, *m.* w Cyr. Misnii, o 6. *m.* na półd. od Drezna.

GLATTAU, *m.* Czeskie, w Cyr. Pilzneńskim, o *m.* 8. na półd. od Pilsen. Tu Jezuici mieli Kolleg. Na blizkiej górze znajduje się zamek *Raby*.

GLATZ, *Glatium*, piękne i obronne M. z zamkiem, na pograniczu niż. Szląska, do ktorego inkorporowane zostało od Krola Prus. o *m.* 16. od Wrocławia, 36. od Pragi, 52. od Wiednia. Hrabstwo Glatz ma długości *m.* 18. sz. 10. obwodu blizko 48. Ustąpiłoby Krolowi Pruskiemu, od Krolowej Węgierskiej. r. 1742. i r. 1745. po-

Tome I.

twierdzone. Znajdują się tu węgle kamienne, żyły srebrne, żelazne, tudzież zwierza, bydła i lasow podobatkiem. Obywatele co do rządu Duchownego, podlegają Kontyftorzdowi Wrocławskiemu, co do rządu Cywilnego, Regencyi ustanowionej od Krola Pruskiego, od ktorey apellować mogą do Kamery Bertinckiej. dł. 34. 33. sz. 50. 25.

GLEICHEN, zamek Niem. w Turynгии na górze, o *m.* 2. od Erfortu; są jeszcze inne dwa zamki, tegoż im. Gleichen, co znaczy podobne, w Xstwie Kalemberg, w okolicy Göttingenskiej.

GLEUCHEN, *Glauch*, *m.* i zamek Niem. w Misnii nad Muldawą, 2. *m.* od Zwikau, sławne rodem Jerzego Agrykoli.

GLENAN, wysypki niemieckane, o 4. *m.* od *Concarneau*, w Brytanii.

GLETSCHER, albo *LES GLACIERES*, góry Szwajcarskie w Kantonie Berneńskim, w Gryn dewalii, są to góry złożone z lodow nigdy nietopniejących, wyfokości niezwyčajney, ktore gdy się rozpadają tak straszny łoskot sprawiają, iak gdyby cała góra rozsypywała się w kawałki. Podroźni, ktorzy przypadają przez te góry przejeżdżać, częstokroć od tych rozpadlin pogrążeni zostają. Wody z tych gór wypływające, są jedne znaylepizych i nayzdrowszych.

GLEWITZ, *m.* Szląskie w X. Oppawskim, o *m.* 12. od Oppawy.

GLINIANY, *M.* Pol. w ziemi Lwowskiej, z Stwem niegrad. sławne zebraniem się tu szlachty po śmierci Zygmunta Augusta, i wojsk Pol. r. 1648. teraz pod panowaniem Austryackim, w Cyr. Lwowskim, od Lwowa na w. *m.* 5. od Złoczowa, 4. tegoż im. jest *m.* w Woi. Sandomirskim.

GLISSOLES, *m.* Fr. w Arwernii, o 2. *m.* od Brioude.

GLOCESTER, *Claudia Castra*, piękne, obronne, ludne i wiel-

G g

kie M. Angiel. stol. Hr. tégósz im. z Bisk. wysła 2. Dep. na Parl. Kościół Katedralny ma dziwnie, wspaniały. Leży nad rz. Sawerną, o 28 m. od Londynu, 8. na półn. od Worcesteru. dl. 15. 26. sz. 51. 56.

GLOCESTERSHIRE, Prowincya nadmorska Angiel. wysła 2. Dep. na Parl. ma obwodu m. 34. a łanów ziemi 800000. przez środek iey płynie rz. Sawerna. Obfituje w zboże, drzewo, żelazo, węglę, stal, fomy i przednie fery, z których wielki ma odbyć.

GLOGAU, *Glogovia*, wielki Głogow obronne i znaczne M Niemiec. stol. X. tegoż im. w Śląsku; w kraju urodzaynym. Niegdyś X. dziedziczne jedney dzielnicy rodziny Piastów. Po Wrocławiu to miasto jest nayludniejszye i w naylepszym położeniu ze wszystkich miast Śląskich. Krol Prutki opanował go r. 1741. i utrzymał się przy nim mocą Traktatu zawartego 1742. r. ustanowił w nim Trybunał Sprawiedliwości, naypierwszy Konystorż kraju, Kamerę Ekonomii Krolewskich i Kainerę woiczną. Pleć żeńska idąca z linii prostey, ma tu pierwszeństwo do dziedzictwa, nad mżką pobóczną. Głogow leży nad rz. Odrą, o m. 20. od Wrocławia, 20. od Gorlitz, 46. od Pragi. dl. 33. 48. sz. 51. 40.

GLOGAU, Głogow mały, drugie M. Śląskie w Xitwie Opawskim; woyska Saxe-Weimarckie opanowały go były r. 1627.

GŁÓŚ, m. Fr. w Normandyi o m. 2. od Laigle.

GŁOGÓW, piękne m. Pol. w Woi. Sandomirskim, ozdobne Pałacem Xiążąt Lubomirskich i kościołami. Żydzi znaczny tu handel prowadzą. Teraz zostaje pod Pan. Austryackim, w Cyr. Pilżuńskim, od Rzeżowa m. 2.

GLUCKSBURG, albo LUXBURG, *Glucksburgum*, m. Duńskie, z fortecą w Xitwie Słężwickim, o m. 3. od Flensburga.

GLUCKSTAD, *Gluckstadtum*, *Tychopolis*, obronne i znaczne M. Niemn. w Xitwie Holstynskim, należące do Krol. Dąnskiego, leży przy zejściu się rzek Rhynty i Elby, o m. 12. od Hamburga, 22. na półn. od Bremy. dt. 26. 50. sz. 53. 52.

G. I. URENS, M. w Hr. Tyrolskim nad rz. Adygą, o 14. m. na półn. ku z. od Bolzano.

GMUNDEN, piękne M. wyż. Austryi, niedaleko jeziora Traun, o m. 8. na pold. od Lintzu. dl. 31. 40. sz. 47. 45.

GNIĘW, lub MEAW, m. Pol. w Woi. Pomorskim, pod panowaniem Pruskim. Leży nad Wiłą przy uściu Ferzy, z Cytadellą. Wzięte było od Szwedów, r. 1626. i 1655. celne jest swego powiatu.

GNIĘZNO, *Gnesna*, M. Pol. stol. Woi. a niegdyś Krol. Polskiego; zalęczone Katedrą Arcybiskupow Gnieźnieńskich, którzy są Prymasami tego Krol. i Vicereami w czasie bezkrolewia. Pomiećne grobem Sgo Woyciecha. Założenie iego od Lecha, a nazwisko monardane od znalezionych tu wielu gniazd orlich, wywodzą dawni nasi Historycy. Wielkości i wspaniałości iego dawney, małe pozostają znaki. Powiat Gnieźnieński czynił część Wdźwi. K. Bisk. iego, ale przez Konystytucyą Sejmu. r. 1768. na Woiewodztwo podniesione zostało, i Wda otrzymał po Czerniechowskim mieysce. Dzieli się na dwa powiaty, Gnieźnieński i Kcyński. Używa munduru tego coi Wo. Poznaniańskie. Arcybisk. Gnieźnieńskie założone jest w Pol. naydawniey r. 1000. Kapituła ma przywilej ten, iż Prezydent i Vice-Prezydent Trybunału Wielko-Polskiego z niey zawsze bywają. Gniezno ma swego Katzelana, Stę i szkoły. Przedtem było mieyscem Koronacyi Krolow. R. 1613. pożar ognia mocno go zniszczył, a wprzod woyny Krzyżaków. Leży w rowninie między jeziorami, od Kalisza m. Pol. 14. od

Poznania 7. od Warszawy 45. dł. 35. 55. sz. 52. 28.

GOA, wielkie i obronne M. Azji, w części zachod. połwyspu, z tey strony Gangesu, w Krol. Dekkańskim. Alfons *Albuquerque* zdobył go na Hidakanie dla Krol. Portug. r. 1508. odebrał on go był, r. 1510. ale znowu go *Albuquerque* odzyskał. Być to miało początek kluczem handlu wschodniego, pierwszym placem handlu Indyjskiego, i jednym z pomniejszych najflawniejszych i najbogatszych miast w świecie. Mieszkańcy są różnych Narodów i różnych Religii. Ma Vicereja Portugal. i jednego Inkwizytora, których Pałace sądziwnie wspaniałe. Podniesione było na Arcy-Biskup. r. 1552. Arcy-Bisk. jest Prymałem całych Indyi. Leży pod Strefą gorącą, na wyspie mającej m. 9. obwodu, i wielką liczbę wsi zawierających w sobie, nad rz. Manduą, z portem dobrym i kilka fortcami. Około mil 100. od Kochiny. dł. 89. 25. sz. 15. 31.

GOAR, ob. Gower.

GOAVE, mały i wielki, miasteczka nal. do Fr. na wyspie St. Domingo.

GOBELINS, (les) Dom w Paryżu, na przedmieściu S. Marcina, tak nazwany od Idziego Gobelina przedniego Farbiera wełny, który za panowania Franciszka I. wynalazł sekret farbowania pięknego szarlatu, nazwanego potem *Szarlatem Gobelin'skim*. Wmieyscu tym znajduje się najprzedniejsza fabryka obiciow w całej Europie, tudzież fabryka kobiercow. Ob. Bievre.

GOBIN, (St.) zamek Fr blisko Fery, tu robią szkła, które potem w Paryżu polewują.

GOCH, *Heronashium*, *Gochum*, m. Niem. w Xstwie Kliwii. Wzięte było od Hiszp. r. 1599. a od Holl. r. 1614. nal. do Krol. Pruss. leży nad Neerfą, o 2. m. od Kliwii. dł. 23. 37. sz. 51. 40.

GOCHSHEIM, albo Gochiltzheim, m. Niem. z zamkiem obronaym w Xstwie Wirtemberkim, blisko Durlachu.

GOCIANO, m. wyspy Sardynii nad rz. Thirsą, z tyt. Hr.

GODACH, M. znaczne Azyl w Indostanie, położenie jego do pomieszkania, dziwnie jest rokoszne, nie tak atoli teraz, jak przedtym, kwitnie, o m. 20. od Brampura.

GODARVILLE, m. Fr. w Normandyi o 3. m. od Oceanu, 3. od Montivilliers.

GODING, Golding, albo Hodonin, m. Niem. w Morawii o m. 6. od Hradzki.

GOEDENS, włość w Xstwie Ost-Fryzvi.

GOEDERN, ob. Gendern.

GOEPPINGEN, ob. Geping.

GOERLITZ, ob. Gorlitz.

GOERTESKE, m. w Xstwie Magdeburkim, o m. 12. od Magdeburga.

GOERTZ, ob. Goritz.

GOES, *Goffense Canobium*, Klasztor Szlachetnych Panien Benedykt. w wyż. Styryi.

GOES, albo ziemia Goes, *Goæ* obronne i znaczne M. Holl. w Zelandyi. Komunikuje z morzem przez kanał. Leży o 4. m. na w. od Midelburga, 5. od Berg-op-zoom 12. od Gandawy.

GOETTINGEN, ob. Gottingen.

GOEWICH, ob. Ketwin.

GOGO, miejsce handlu w stronie wschodniej Guzaraty. dł. 21. 45. sz. 87. 45.

GOJAMA, *Goiamum*, Krolestwo Gojańskie, w Affr. w Abisynii przy południowym końcu jeziora Dambea. Ze wszech prawie stron oblane jest Nilem, i wielce stało się sławnym od czasu odkrycia tu początku tey rzeki.

GOILLE, Opac. Fr. August. fund. r. 1199. w Dyecezyi Belanson, przy Salins, czyli 3000. liw.

GOITO, m. Wł. w X. Mantuańskim zdobyte było od związkowych r. 1701. i wzięte od dziedzicznego Xcia Haslyi r. 1706. Leży nad rz. Mincio, i jeziorami Mantuańskim i Gadeńskim.

GOŁANCZA, m. Pol. w Woiew. Gnieźnieńskim, łącznie i małe miasto.

GOLKONDA, *Golconda*, Kr. Azyat. na połwyspie z tej strony Gangesu, graniczy z Prow. Berar, z Krol. Oryxańskim, odnoga Bengalską, Kr. Karnatańskim i Wiza-puryskim. Czyni teraz to Krol. część Subabii Dekanśkiej. Napiękniej-sze tu znajdują się diamenty. Gol-konda, przedtym Bagnagar, jest Krolestwa tego M. S. ob. Bagnagar.

GOLDBERG, m. i grod w X. Meklemburskim nad jeziorem, o 4 m na połud. od Gnstrowa.

GOLDBERG, *Goldberga*, *Aurimontium*, M. Szlązki w X. Ligińskim, nad rz. Katsbach, m. 5. na połud. ku z. od Liguicy. dl. 33. 45. sz. 51. 3.

GOLDFENTRAUM, M. Lu-zacyi, blisko rz. Kweyfy, wyżej Marklisy.

GOLDYNGA, *Goldinga*, zna-czne M. Kurlandzkie, z Xzęcą Eko-nomią, Stwem zamykającym w so-bie 9. Parafii, z zamkiem (pustofszym, Kościołem Luter. i Katol. sta-wne rezydowaniem niektórych Xiążąt Kurlandzkich. Niegdyś miało swego Bisk. Było delfe handlowne, teraz nieco podupadłe. Leży nad rz. Windawą, od Rygi na z. m. 22.

GOLDSDORF, m. Szlązkie w X. Grotkowskim.

GOLF. ob. Odnoga.

GOLGOTHA, Kolkota, albo Kalikota. Dom handlowny dla Fak-torow kupcow Angiel. o m. 8. ni-żej Szanderagor, na odnodze Ben-galskiej. Wielki tu zewsząd prowa-dzą handel. R. 1756. Anglicy wy-pędzeni zjad byli od Nababa, lecz 4. miesiące znouu odzyskali. Dom ten leży nad Gangesem.

GOLNOW, albo GOLNAU, *Gol-novia*, M. Niem. w Pomeranii, nal. do Krola Prus. Leży nad Hną, bli-zko Odry, o m. 8. od tetyna, 9. od Kammina. dl. 32. 54. sz. 53. 44.

GOLTZEN, M. Luzacyi, nie-daleko Lukau.

GOLUB, m. z Powiatem, w ziemi Michałowskiej, pod pan Pruskim, z zamkiem i z 2tmem pamiętne rezydowaniem Anny Siofry Zy-gmunta III. do której także nale-żała okolica Golubska. Jest nad rz. Drw. i, od Torunia na w. m. 5.

GOMERA, jedna z wysp Ka-naryjskich, między wyspami Fera i Teneryfą. Ma około m. 20. obwodu, port wygodny, grunta żyzne, i mia-sto tegoż nazwiska. Nal. do Hiszp. od r. 1445.

GOMERFONTAINE, Opac. Panien Cystersek, fund. r. 1208. o m. 1. od Gisors.

GOMRON, ob. Bander, Abasfa.

GONDAR, M. albo raczej po-le Abissynii, w Afr. o m. 400. od Kairu. Tu rezydnie Cesarz Abissy-nii, ktorego Pałac ma być wielce wspaniały. Znajduie się tu Patryar-cha, który dependnie od Patryar-chy Alexandryjskiego. Złoto w lztu-kach i sol oczkowata w tablicach, są Kraiu tego moneta. Sol tę biorą z góry Lafry.

GONDELUR, M. na brzegach Koromandeln, nal. do Angl. odlegle od fortecy S. Dawida na strzelenie z harmaty.

GONDOM, Opac. Benard. czy-ni 1500. liwr. Leży nad rz. Lerullą, blisko Agen. Tegoż im. m. Fr. o m. 1. od Gien.

GONDON, albo Goudon, m. Fr. w Hr. Bigorreńskim, nad rz. Ar-ros, o m. 3. od Tarbes.

GONDRE COURT, *Gandil-fercutia*, m. Fr. w Hr. Barfskim, nad rz. Orney, w ktorecy przednie połowiają się Ostrzygi. O m. 8. na połud. od S. Michel, 7. od Bar-le-Duc. dl. 23. 12. sz. 48. 30.

GONDRE COURT, wieś Fr.

podniesiona na Hr. o *m.* 2. od Baru nad Albą.

GONDRIN, m. Fr. w Hr. Armaniackim, o 3. *m.* od Condom.

GONDREVILLE, *Gundulfi villa*, m. Lctaryngii nad Mozellą. Przedtym znajdował się tu sławny Królewski Pałac, teraz zaś jest zamek, należący do X. *Elbeuf*, który tu wspaniały zbudował Szpital, Kaplica jego ma być dziwnie piękna. Jest w położeniu miłym, o *m.* 3. na z. od Nancy, od Toul na półn. ku w. *m.* 1. dł. 23. 38. sz. 48. 40.

GONDYN, m i Powiat w Xięstwie Zmudzkiem, mający swego Cywnia, które Cywniństwo płaci kwarty 6426. Zł.

GONESSE, *Ganessia*, m. Wyspy Fr. o 4. *m.* od Paryża, nad Kruldą, sławne rodem Filipa Augusta, i dziwnie smaczny chlebem, który stąd dwa razy na tydzień do Paryża dowożą. dł. 20. 6. 41. sz. 48. 59. 15.

GONGA, *Gannum*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii, blisko morza Marmora, o 5. *m.* na połud. od Rodeslo, 15; od Galliopoli. dł. 45. 6. sz. 40. 53.

GONIA DZ, m. Pol. z grodem, w Woiew. Podlaskim, na z. Bielska.

GONNORD, m. Fr. w Andegawii, o 5. *m.* od Andegawii, z zamkiem. Leży nad potokiem, który się łączy z rz. Layoną.

GONZAGA, zamek, który nadał im. sławney Gonzagow Familii Włoskiej o 4. *m.* od Gwaftally.

GOPŁO, jezioro Pol. w Woiew. Brzeskim Kujawskim, obfite w ryby, z niego wypływa rzeka Notecz, rozciąga się wzdłuż na *m.* blisko 6. a w szerż półtory.

GOR, M Indyjskie, stol. Kr. te goż im. składającego część Stanow Mogola, niedaleko wielkiego Tybetu. dł. 106 sz. 31.

GORA, m. Pol. w ziemi Czerskiej, ozdobne kilka Kościołami, z Probostwem do którego należy, i szkołami. Od Warszawy *m.* 5. nad

Wisłą.

GORKUM, *Gorichenum*, bogate i obronne M. Hollandyi połud. Handel znaczny prowadzi serem. masłem i iunemi drobiazgami. Jest oyczysznią Henryka z Gorkmy, Gwilhelma Estyusza, Tomalza Erpininza i Henryka Verfkurego. Leży nad rz. Linghą i Mozą, o 5. *m.* od Dordrechtu, 7. od Bredy, 13. od Amsterdamu. dł. 22. 29. sz. 51. 49.

GORDON, *Curto*, M. Fr. w Pow. Kadurckim, o *m.* 5. od Sarlaty, 7. od Cahors. dł. 19. 6. sz. 45. 53. O *m.* 2. od miasta znajduje się Opac. Cysterfów zwane Maryi Panny Gorderfskiej, czyni 1600. liwr. fund. r. 1241.

GOREA, imie dwóch wysp, jedney w Holl. połud. drugiej na Oceanie przy brzegach Afryki. Ta druga zewsząd otoczona jest niedostępnymi skałami, wyjąwszy iedno małe przejście. Ustąpiona była Holendrom r. 1617. od Briama Krola Kapu zielonego, od którego na *m.* 6. jest odległa, którzy w dwie zbudowali fortece. Anglicy opanowali ją r. 1663. ale odzyskał ją Admirał Ruitter r. 1664. Hrabia *d'Estrés* zdobył ją r. 1677. i odtąd przy Francuzach została, własność iey trakta tem Wersalskim im zabezpieczona była. Kray to nieurodzajny, wielce iednak wazony z przyczyny wygodnego dla okrętów stanowiska. Roku 1777. Obywatele Guiany Francuzkiej, otrzymali na lat 15. handel wyłączający kupno Negryczykow na tej wyspie, i brzegach Afryki, od Kapu zielonego aż do rz. Kasamanty. dł. 30. sz. 14. 30.

GORGONNA, *Gorgon*, wysepka Wł. mająca *m.* 3. obwodu, na morzu Toskańskim, na półn. wyspy Korsyki, nal. do W. X. Toskannii. dł. 37. 35. sz. 43. 22.

GORGONNA, wysp morza południowego w Papayanie, o 5. *m.* od brzegow, blisko *m.* 2. długa, a 1. szeroka. Ma port bardzo wy-

godny.

GORGUE, M. Flandryi, nad rz. Lvs, o *m.* na z. od Lilli.

GORIAN, Opac. Bened. o 3. *m.* od Lodeve.

GORITZ, Goertz, *Goritia*, M. obronne Niem. z mocnym zamkiem, stol. Hr. tegoż im. w Karnioli. Leży nad rz. Lizonzo, o *m.* 8. od Akwilei, 26. od Wenecyi. dł. 35. *sz.* 46. 12. Frygowane zostało ¹² Arcy Bisk. r. 1751.

GORICK, ob. Kirich.

GORLITZ, *Gorlitium*, piękne i obronne M. Niem. w Łuzacyi, nal. do Elekt. Saskiego. Krol Pruski dobył go r. 1745. a przegrał tu bitwę r. 1757. Ma Kościół wspaniały, i wielkie fabryki, sukien, płocien &c. Leży nad rz. Neissa, o *m.* 20. na w. od Drezna, 28. od Pragi. dł. 32. 50. *sz.* 51. 10.

GORON, m. Fr. o *m.* 4. od Mayenny.

GORYON, m. Irl. w Hr. Wexfortskim, deputuie na Parl.

GORZDY, m. w X. Zmudzkiem, na pograniczu Pruskim, z Stwem, które płaci kwarty 4350. Zł.

GORZE, m. Fr. w Pow. Mefyńskim, o *m.* 1. od Mofelli, 4. od Metz, z Opac. sekularyzowanym, wynoszącym 28000. liwr. fund. r. 749.

GORZNO, m. Pol. w ziemi Dobrzyńskiej, drewniane, między lasami, na pagórku, niegdyś otoczone wałem, od Dobrzyńa mil Pol. 6.

GOSEK, Klasztor S. Benedykta niedaleko Naumburga, ztąd *Chronicon Gosencje* swe bierze nazwisko.

GOSLAR, *Goslaria*, wiel. dawne M. Niem. w Saxonii niż. w Xłtwie Brunświckim, założone r. 123. od Henryka Cef. zwanego Płafznikiem. Jest M. wolne i Cesar. pamiętne wynalezionym tu sposobem robienia prochu do strzelania od Bertholda Schwartza mnicha Bened. około r. 1354. Jest nad pota-

kiem Gofen, o *m.* 9. na połud. ku w. od Hildesheimu, 15. na połud. ku z. od Halberštadt, 10. na połud. od Brunświku. Bogaty jest Goslar w góry żelazne i ołowiane, i wielki ma odbyt z piw przednich. r. 1775. wzięte zostało we Francyi od Prawa Kadukowego. dł. 28. 12. *sz.* 51. 55.

GOSTYN, *Gostinia*. m. Pol. w Woiew. Rawskim, dosyć znaczne, Powiatowe, miejsce Seymikow Pow. z Stwem, które płaci kwarty 1360. Zł. z zamkiem, w którym uwięziony Szuyski Car Moskiewski umarł. Leży między bagnami, ma swego Kasztelana. Ziemia Gostyńska zawiera 2. Pow. Gostyński i Gąbiński, obiera 2. Posłow. i 2. Dep. co trzeci rok. Seymiknie w Gąbinie. Od Warszawy *m.* 16. 14. od Torunia. dł. 37. 45. *sz.* 52. 25.

GOTHA, Gota, M. Niem. w Turngii, pod pan. Xcia z Domu Saskiego; ozdobione pięknym zamkiem i Akademią, którą zaszczyca wielka Biblioteka i gabinet osobliwych ciekawości. Mieszkańcy wyjęci są r. 1778. od Prawa Kadukowego w Fran. Si. lekarz Hofman ztąd był rodem. Leży nad Leyną, o *m.* 6. na z. od Erfortu, 6. na połud. ku w. od Mulhausen. dł. 28. 35. *sz.* 51.

S. GOTHARD, m. Węgier niż. nad Rabą w Woiew. Walwarskim; pamiętne iż blisko niego Turcy od Cesarzkich r. 1664. porażeni zostali, *m.* 12. na półn. ku z. od Kanischu.

S. GOTHARDA góra, *Adula*, jedna z gór najwyższych w Szwaycarach, o *m.* 3. od Altdorffu. Niema piękniejszego w świecie widoku, iak z wierzchołku iey na rozległe poglądać okolice. Na wierzchu iey jest Klasztor Kapucynow, w którym ludzko przyjmują przychodniow. Trakttędy z Ury do Bellinzony sie ciągnie, 4. rzeki z tey wytryskują góry: Ren, Rufs, Rodan i Tefyn.

GOTHENBURG, lub **GOTHEBURG**, *Gotheburgum*, Gotenburg, bogate i mocne M. Szwedzkie w Westrogothii z portem dobrym, przy uściu Gothelby, *m.* 4. na połud. od Bahus, 42. na półn. ku w. od Kopenhagi, 75. od Sztokholmu. dl. 29. 25. sz. 57. 42.

GOTHIA, część, czyli Prowincya wiel. Szwecyi w Skandynawii nad morzem Bałtyckim. Dzieli się na 3. części, na Ostrogothią ku w. Westrogothią ku z. i Sinalandią czyli Gothią południową.

GÖTHLANDIA, znaczna wyspa na morzu Bałtyckim w części wschodniej Szwecyi, do której należy. Wisby jest iedyne w niej miasto. dl. 37. sz. 57.

GOTO, *Gotum*, Krol. Japonii, ktore składa się z 5. wysp nalitych; z tych naywiększą jest i nayżyźniejszą. Okura jest M. S. Handel rybny bardzo tu jest wielki.

GOTTESBERG, ob. Gottsberg.

GOTTESGABE, *m.* Czeskie w cyr. Ellenbogenkim, o *m.* 5. na połn. od Ellenbogen.

GOTTINGEN, lub **GOTTINGEN**, *Gottynga*, znaczne M. Niem. z Akademią, fund. r. 1737. w Xięstwie Kalemberskim, niegdyś Cefar. teraz pod pan. Domu Brunświckiego. Utrzymuje fabryki wszelkiego rodzaju, ktore go bogacą. Opanowali je byli Francuzi r. 1757. i 1761. Oyczyzną jest Jana Kazeliusza. Leży nad Leyną, o *m.* 10. na połn. ku w. od Kasselu, 12. na połud. ku w. od Goslaru. dl. 27. 40. sz. 51. 32.

GOTTLEUBE, *m.* Niem. w Miinii, gdzie st. jest stapor, blisko Pirny. Austriacy odnieśli tu znaczną nad Prusakami korzyść r. 1757.

GOTTLIEBEN, *Teophilia*, piękny i obronny zamek Bisk. Konstantyńskiego, zbudowany r. 934. od Konrada Biskupa Konstanc. Jan Hufs tu r. 1415. w więzieniu siedział.

GOTTORP, *Gottorpinum*, w spa-

niały zamek Xżąt Holsztyńskich, na którym się piszą. Jest blisko Slezwiku, nał. do Krola Duńskiego.

GOTTSBERG, czyli **GÓRA BOŻA**, *m.* Szląskie w Xiświe, Szwidnickim, o *m.* 5. na z. od Szwidnicy. Dawne jego miny srebrne dostarczaia teraz węglow ziemnych.

GOTTSCHÉE, *m.* Niem. w Karnioli, o *m.* 16. na połud. ku w. od Laubachu.

GOTTWEICH, *Gotuirum*, piękne Opac. Bened. w Austrii niż. na pograniczu Styryi. Dependuje prosto od Papieża. Opat tego mieysca Godefryd Besseliusz wydał Kronikę tego Opac. w wieku 18tym.

GOUDA, lub **TERGOW**, *Gouda*, znaczne M. w Hollandyi połud. stawne swym przepysznym Kościołem i urodzeniem Mikolaia Hartsockera i wielu innych st. mężow. Leży nad Islelą przy uściu rzeczki Gow, o *m.* 5. na połn. ku w. od Rotterdamu, 5. na połud. ku w. od Leydy. dl. 22. 12. sz. 52. 2.

GOUDENSBERG, lub **GOEDSBERG**, *m.* Niem. z grodem w Hassyi niż. nad rz. Ederą, *m.* 5. na połud. od Kasselu.

GOUELLE, *Guella*, mała Kraina czyniąca część Wyspy Franc. w okolicach Dammartynu. Inna tegoż im. w Arzejyi.

GOVERNOLO, *m.* i dobry plac we Wł. w Xiświe Mantuańskim, zdobyty od woysk Cefar. r. 1702. a od Franc. r. 1703. Leży nad Mincio, blisko Po, o *m.* 5. na połud. ku w. od Mantuy, 5. na połn. ku w. od Mirandoli. dl. 28. 30. sz. 45. 2.

GOUFERN, ob. S. Andre.

GOUIS, *m.* Fr. *m.* 2. na z. od Fleche.

GOULLES, *m.* Fr. *m.* 9. na połud. ku w. od Toulli.

GOURCY, wieś Fr. z tyt Hr. o milę od Longwy w Xiświe Barskim.

GOURDAN, *Gurdan*, Baronia Fr. w Nebuzanie nad Garonną.

o milę od S. Bertranda.

GOURDON, ob. Gordon.

GOURGE, m. Fr. w Piktawii,

o m. 7. na połn. ku z. od Poitiers.

GOURNAY, *Go-nacium*, Gur-

nay, m. Fr. w Normandyi, w Kra-

inie Bray, sławne wałnemi i armar-

kami na masła. Leży nad Eptą, o

m. 5. na połn. od Gisors, 10. na w.

od Rotomagu, 5. na z. od Bello-

waku, 21. od Paryża. Jest wiele

innych miejsc we Fr. tego im. dl.

18. 8. sz. 49. 25.

GOURNAY, wieś Fr. nad

Marną o m. 4. na w. od Paryża,

gdzie jest Przeorstwo; zakonnice

de Chelles, czcłym odwiedzanem

miejscem tego dały początek przy-

ślowiu Franc. *elle a passé le Pont*

de Gournay, elle a sa honte bue. Prze-

szła przez most Gurnayu, i obmy-

ła swą hańbę.

GOURVILLE, m. Fr. w Piktawii,

o m. 4. od Niorty.

GOUSSAINOILLE, m. Fr.

blizko Gonesly, znaiome robotami

koronek.

GOWER, lub S. Gewer lub S. Goar,

S. Goaris villa, M. Niem. w Cyr. Re-

nu wyż. w Stanach Domu Hesse-Rein-

felskiego, stol. Hrabstwa Katzen-

ellenbogen. Mocny zamek Rein-

fels, gdzie Xżęta tego im. rezydo-

wać zwykli, bronii tego miasta. Land-

graf Hesse-Kasselski w czasie woj-

ny ma prawo trzymania tu swego

garnizonu. Leży nad Renem o m.

6. na połd. ku w. od Koblentzu, 7.

na połd. ku z. od Moguncyi, 19. na

połn. ku w. od Trewiru. dl. 29. 19.

sz. 50. 2.

GOY, zamek Fr. w Prowancyi,

m. 2. od Taraskony.

GOZZI, lub Gozeks, małe wy-

spy na morzu środkowem, na

połd. części zachodniej wyspy kan-

dyi, o m. 5. na w. od fortocy Seli-

lino.

GOZZO, lub Goza, *Gautos*,

wyspa Afrykańska przy brzegach

Barbaryi, na połn. ku z. względem

wyspy Malty, od ktorej jest na m.

2. na połd. wyspy Sycylii. Należy do Kawalerow Maltańskich, którzy ją dobrze umocnili. Niema żadnych zwierząt jadowitych.

GRABOW, *Grabowia*, m.

Niem. w Xstwie Meklemburkim

nad Ełdą potokiem, o m. 4. od

Neustadtu.

GRABOW, m. Pol. w Woi.

Kaliskim nad rz. Prośną, m. 6. na

połd. od Kalisza.

GRABOWIEC, m. Pol. w

Woi. Bełzkim, dawniej powiatowe

z Stwem grod. teraz pod pan. Austr.

w Cyr. Bełzkim. Leży o m. 3. od

Zamościa. Stwo Grabowieckie czyni

kwarty 3311. zł: Pol.

GRACAY, m. Fr. o m. 5. od

Romorantyna na połd. ku w.

GRACJĘDE-DIEU, Opac. Cy-

ster. w Frańszkonce, m. 3. na połd.

od *Banuse*. Tegoż im. Opac. Pre-

monstr. w Gaskonii, o milę od *Aire*

czyniące 6000 liwr.

GRACE-DIEU, Opac. Fr. Cy-

ster. o m. 5. na w. od Rupelli,

czyni 6000. liwr. Tegoż im. Opac.

Bernard. o m. 3. od Calors. ob.

Grasse.

GRACYANOPOL, ob. Greno-

ble. Gracyanopolitański pow. ob.

Graufivaudan.

GRADISCA, *Gratiana*, Gra-

dyńska, małe ale bardzo mocne m.

wystawione r. 1472. w Hr. Goryc-

kim, i o m. 2. na połd. od Goryt-

ca nad Lisozną, przy granicach

powiatu Feroiulienckiego. Jest to ie-

dna obrotna załona granic Państw

Domu Austr. z strony Rzpltey Wene-

ckiej. Jest o m. 6. od Udynu. dl. 31.

12. sz. 46. 6.

GRADISKA, m. mocne Wę-

gier. w Sklawonii na gran. Kroacyi

nad rz. Sawą, odebr. Turkom od

Cef. r. 1691. m. 8. od Polega. dl.

35. 30. sz. 45. 38.

GRADLITZ, Gradlicz, m.

Czeskie w Cyr. Koenigsgrackim, za-

lecone sławnemi cieplicami zwane-

mi *Kukus*, czyli *Kukus-bad*, o m.

4. na połn. od Koenigsgratzu.

GRAD

rzeczką Ayra w okolicy łąk obszernych z tyt. Hr. Parostwa, m. 5. na półd. ku z. od Stenay.

GRANDVILLIERS, m. Fr. w Pikardyi m. 3. od Poix.

GRANE, m. Fr. m. 4. od Montlimart.

GRANGES, Granz, włość Fr. w Franzkoncie, w Xstwie Montbeliard. Należy do Xiążąt Montbeliardskich, dependuje od Korony Fr. jest od Montbeliardu o m. 3.

GRANSEF, m. Niem. w średniej Marchii Brandeburskiej, w Cyr. Rupińskim, od Rupiua na w. o m. 6.

GRANSELVE, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1144. w Diec. Tulozanskiej, czyni 16000. liwr. p m. 2. na z. od Werdunu.

GRANSON, m. Szwajcarskie z Gredem w kraiu Wodzkiem, z zamkiem pamiętnym potyczką, którą tu wygrali Szwajcarowie r. 1475. Leży na wzgórce przy źeźiorze Nefszatelskim, o milę od Ywerdunu. dl. 24. 10. sz. 46. 48.

GRANTHAM, *Granta*, m. Angiel. w Linkolnshirze, il. przez swe Kollegium zbudowane od Richarda Foxa, Biskupa Winzesterzkiego, i przez swą dzwonnice wielkości nadzwyczajney. Wytyła 2. Dep. na Parl. jest o m. 30. na półn. od Londynu. dl. 16. 52. sz. 52. 50.

GRANVILLE, *Grandisvilla*, Granwilla, M. Fr. nadmor. w Normandyi niż. z portem wystawionym pod Pan. Karola VII; . Leży po części na ieżdnej skale, po części w rowninie, o m. 6. na półd. ku z. od Coutances, 74. od Paryża. dl. 16. 2. sz. 48. 50.

GRASSE, *Grassz*, piękne m. Fr. w Prowancyi z Bisk. Suffr. Embriuskiego. Jest położone na wzgórce, o m. 6. na z. od Nice, 5. na półn. ku z. od Antibes, 26. od Aix, 173. od Paryża. dl. 24. 36. sz. 43. 39. Tegoż im. m. Fr. w Langwedocyi, w Diec. Karkafonskiej nad rzeczką Orbien, pod górą *de la Cour-*

biers, blisko Opac. Bened. fund. r. 793. zwane *Notre Dame de la Grasse*, ktore czyni 18000. liwr.

GRATIOZA, *la Gratieuse*, wyspa na Oceanie Atlantyckim ieżdna z Azorow, ma ica piękne grunta, i wiele bardzo owocow. Nał. do Portugal. Jest o m. 8. na z. od Tercery. dl. 330. 30. sz. 39. 20.

GRATOS, Margr. Fr. w Normandyi, o milę od Coutances,

GRATZ, *Graiacum*, piękne i moene M. Niem. stoł. Styryi niż. ktore zdobi zamek położony na skale, Pałac i Akademia fund. r. 1585. Wiele tu ież osiadley szlachty. Miejsce ież obrad. stanow Styryi. Leży nad Muera, o m. 34. na półd. ku z. od Wiednia, 18. od Waradynu. dl. 34. sz. 47. 4. ob. Koniggratz.

GRATZEN, m. Czeskie blisko Budweis.

GRAU, nazwiśko Fr. ktore da ież w Prowancyi uyciom rzek i ież zior w morze.

GRAVE, *Gravia*, Grawa, M. Rzpltey Hollend. w Brabancyi. Zdo byte byto od Hollendrow, r. 1577. przez ugodę z Mieszkańcami. Odebrał go Xżę Parmy, r. 1586. ale Xżę Maurycy opanował go znowu, r. 1602. a Francuzi, r. 1672. po nich Wilholm III. Xżę Arauzykański uczynił się ieżo Panem, r. 1674. Leży na lewey stronie rz. Mozy. Za rzeką ma mocną fortecę, ktorey twierdze są bardzo regularne i dobre do podziwienia Cudzoziemcow, iako i twierdze samego miasta, ktore w sobie ież szczupe, i nie zawiera iak 400. domow źle budowanych. Od Nimegi na półd. m. 3. od Boille-luc na półn. ku w. 6. od Bruxelli, 26. dl. 23. 16. sz. 51. 46. ob. Burdeaux.

GRAVELINES, *Gravenenga*, Grawelina, obronne bardzo M. Niderlandu w Flandryi Franc. w Wielkorządztwie Lilli z zamkiem i z portem. Fortyfikacye ieżo są dziełem Kawalera *de Villa*, i Mar-

Żaika, *Vauban*, a zatym jedne z najlepszych. Wzięte było od Anglikow, r. 1383. od Franc. r. 1644. Odzyskał go Arcy-Xzę Leopold r. 1652. a Marszałek *de la Ferté* r. 1658. Ustupione zostało Francyi przez traktat Pyreneycki. Leży w gruncie błotnistym nad Aą blisko morza między Kaletem i Dunkierką, o *m.* 3. od obydwóch, *m.* 26. od Gandawy, 61. od Paryża. dł. 19. 47. sz. 50. 59.

GRAVELLE, *m.* Fr. w pow. Cenomańskim, *m.* 4. na z. od Lawali.

GRAVENECK, lub **GRAFENECK**, zamek i Hr. w Xstwie Wirttembergim, blisko Minsingen; jest zamek tegoż im. w Austrii niż.

GRAWESEND, *Gravesinda*, Grawesenda, piękne *m.* Angiel. w Prow. Kent. nad Tamizą, *m.* 8. na w. od Londynu. Ma port, do którego często zawiaiają okręty. dł. 17. 58. sz. 51. 30.

GRAWESEND, *Gravesinda*, piękne *m.* w Hollandyi, o *m.* 4. na pold. od Hagi. dł. 21. 35. sz. 51. 58.

GRAVILLE, *m.* Fr. w Normandyi z tyt. Hr. o milę od Montvilliers.

GRAVINA, Grawina, *M. Wł.* w Krol. Neapolit. w ziemi Barskiej z Bisk. i tyt. Xstwa. Należy do domu Ursynow i jest o *m.* 10. na w. od Cyrenzy, 13. na pold. ku z. od Baru. dł. 34. 10. sz. 40. 54.

GRAULHET, *m.* Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. na pośn. ku z. od *Castres*.

GRAVOSA, lub **SANTA CROIA**, port Rzpltey Ragusańskiej i najlepszy w tey stronie.

GRAUPEN, lub **GRUPNA**, *m.* Czeskie w Cyr. Leutmercykim. Położone jest między górami blisko *Aussig*.

GRAY, *Gradicum*, *M. Fr.* w Franzkońcie, stol. grodu Amontskiego, jest bardzo handl. Ludwik XIV. opanował go r. 1668. i zrzucił fortyfikacje jego. Leży nad Sa-

oną, o *m.* 8. na pośn. od Doli, 12. od Befansony, 15. od Dyżonu, 73. od Paryża. dł. 23. 15. sz. 47. 29.

GRECYA, *Gracia*, wielki i znakomity kray Europy teraz pod pan. Turkow będący. Zawiera 6. części Macedonią, Albanią, Liwadią, Moreę, wyspę Kandyą, i wyspy na Archipelagu; podzielone te części, są na dwie Juryzdykcyje, które mają swych Baszow; jeden, który jest Baszą Romelii ma pod sobą 24. Sandziakow, i drugi Kapitan Basza, który jest Amirałem, ma pod sobą 13. Sandziakow. Grecya mieszkana jest od Chrześc. i Mahometan. Ludność iey codzień się zmniejsza. Woyna między Portą i Rosyją zakończona r. 1774. była dla niey nieszczęśliwą. Grecy niecierpiący iarzma Turkow, mniemali iż przyzedł czas dla nich zrzucenia go z swych karkow za pomocą Moskwy, Turcy niemogąc ich rokofzu wstrzymać, przepuścili na nich Albańczykow chętnych dla nadziei zdobyczy. Grecy boiaźliwi nazbyt, oprzeć im się nawet nieśmieli; sami Moskale, będąc w małej liczbie próżno usiłowali wstrzymać Albańczykow, ktorzy miasta i wsie równali z ziemią, tyśiące wyrzneli mieżkańcow, a co ich uszło okrucieństwa, stało się ich chciwości luppem. Ledwie srogości ich w 4. lata po zakończoney woynie wstrzymać sami zdolali Turcy.

GREENWICH, znaczne *m.* Angiel. w Prow. Kent, o *m.* 2. niżey Londynu, nad Tamizą. Jest tu ś. obserwatorium i szpital zbudowany od Wilhelma III. dla ubogich żeglarzow, niemogących więcey służyć na okrętach. dł. 17. 30. sz. 51. 28.

S. GREGORIUS, Opac. Niemieckie w Isnie, dependujące bezśrednie ab Imperio.

GREIENBERG, *m.* Niem. z zamkiem pięknym w Ucker-Marchii Brandeburskiej, o *m.* 6. na pold. od Prentzlowa. Jest inne *m.*

tegoż im. w Pomeranii. o m. 3. na połud. od Treptowa. Także inne nad Drawą w Karynthii niż:

GREIFFENHAGEN, *Viridium*, m. Pomeranii dalszey nad Odrą, m. 4. od Stralsunda, nal. do Krola Pruskiego.

GREIN, *Greyna*, lub *Gruka*, M. Niem. w Austr. niż. z zamkiem przy Dunaju, o m. 12. na w. od Lintzu.

GREITZ, ob. Graitz.

GREMONVILLE, m. Fr. z tyt. Margrabstwa w Normandii, o m. 4. na połn. od Kalidobeku.

GRENADA, *Granata*, wielkie, piękne i bardzo roskofzne M. Hiszp. stol. Krolestwa Grenady z Arcy Bisk. i Univerfit. Podzielone jest na 4. części. Handel prowadzi bardzo wielki iedwabiem, który tu miany jest za najlepszy w Europie. Ferdynand V. zdobył go na Maurach r. 1492. Gmachy publiczne ma bardzo wspaniałe. Oyczyzną jest Suareza i Ludwika z Grenady. Leży w Kraiu bardzo miłym, blisko Daro, gdzie ta się z Xenilą łączy, o m. 50. na połud. ku z. od Murcyi, 25. na połn. ku w. od Malagi, 45. na w. od Sewilli, 90. od Madrytu. dl. 14. 46. sz. 36. 56.

GRENADA, znaczna Prowincya Hiszp. z tyt. Krolestwa, gran. na połn. z nową Kastyllią, na z. z Andaluzją, na w. z Murcyą, na połud. z morzem szrodziemnym. Długa jest na m. 70. szer. na m. 30. Obfituje w zboże, wiuo, oliwę, cukier, len, wyborne owoce, wosk, młód, rozenki, morwy, które tu żywiąć niezliczoną moc robaczkow iedwabnych, w lasy, które wydaia galas, drzewa palmowe, dębinę, z ktorey żoładz smak ma lepszy nad orzechy. Mieszkańcy są spokojni, trzeźwi i obyczajni. Ferdinand V. przyłączył tę Prow. do Korony r. 1492. Grenada jest iey M. S.

GRENADA, wyspa Ameryki połnocney, iedna z Antylskich, ma ięć wzdłuż okóło m. 10. w szerz

was 5. a obwodu m. 12. Jest bardzo urodzayna, osobliwie w trziny cukrowe. Należała do Franc. od r. 1650. ktorzy traktatem Pasyzkim ustapili iey Anglikom r. 1763. Ci ostatni opanowali ją r. 1762. Nawalność r. 1781. wiele tu poczyniła szkody. Ma port i fortecę wystawioną od P. *Carlus* r. 1706. sz. 11. 50. dl. 315. 35.

GRENADA, iedna z najpiękniejszych i naybogatszych miast Amerykańskich, w Meksyku nowym blisko jeziora tegoż im. na m. 28. od morza południowego, nal. do Hiszp. Rozbojnicy Amerykańscy Francuzcy złupili go byli r. 1665. i 1675.

GRENADA nowa, Prowincya Ameryki połud. w ziemi tęgicy, okóło m. 30. długa i tyleż prawie szeroka. Ma szyby złote, rudę miedzianą i stalową. Obfituje w konie, muły, pastwiska. zboże i owoce. Należy do Hiszp. *Santa-Fe-de-Bo-gota* jest w niej M. S.

Są tegoż im. 2. małe m. we Fran. W Gaskonii iedno blisko rz. Adour, m. 3. od *Aire*, i inne nad Garonną o milę od Werdunu.

GRENETIERE, Opac. Fr. fund. r. 1130. o m. 8. na pełn. od *Lucon*. Jest Bened. i czyni 6000. liwr.

GRENOBLE, *Gratianopolis*, Gracyanopol, lub Grenobla, piękne, ludne i dawne M. Fr. stol. Delfinatu z Bisk. Ma Parlament erygowany od Ludwika XI. r. 1453. gdy nie był ieszcze tylko Delfinem, Kommissją Skarbu, wielkorządztwo &c. Skory i rękawiczki Grenoblskie są naybardziej szacowane. Leży nad Iserą, o m. 11. na połud. ku z. od Chambery, 42. od Turynu 16. od Wienny, 124. od Paryża. dl. 23. 23. sz. 45. 11.

GRESSE, m. Fr. w Delfinacie, o m. 7. na połud. od Grenobli.

GRESTAIN, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. które czyni 6000. liwr. o milę od Henfleu,

GRETMER, grod w Xstwie Ost-Fryzyi nad Oceanem, gdzie rośnie i zkąd wychodzi naylepsza Konieczyna. Mieysce iego glowne iest Gretsuhl.

GRETSHYLL, Greth, lub Gretta, m. z zamkiem nad morzem Niem. zkąd *Ubhe. Emmius* byl rodem, o m. 5. na połu. ku z. od Embden.

GREVEEN, m. Niem w Bisk. Monasterskim nad Emską. Sławne przez swe wielkie co rok na S. Lamberta iarmarki.

GREVENBROICH, m. Niem. w Xstwie Juliaceńskim, nad Erwą, m. 5. na połu. ku w. od Juliaku.

GREUSEN, m. Niem. w Xięstwie Schwartzberskim, o m. 4. na połud. od Sondershausen.

GREZ, m. Fr. o milę od Ne-mours.

GRIESKIRCHEN, m. Niem. w Austr. wyż. m. 6. na połud. ku z. od Lintzu.

GRIFFEN, m. Niem. w Karynthii wyż. nal. do Arcy Bisk. Salisburfskiego.

GRIFFENHAGEN, ob. Greifen-hagen.

GRIGNAN, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Hrabstwa na pograniczu Delphinatu, o m. 2. od *S. Pol trois Chateaux*.

GRIGNOLS, m. Fr. o m. 4. od *Perigueux*.

GRIMAUD, *Athenopolis*, m. Fr. w Prowancyi, o m. 5. na połud. od *Draguignan*, blisko morza śródziemnego i zatoki morskiej tegoż im.

GRIMBERG, lub **GRIMBURG**, *Grimburgum*. Grymberga, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, o m. 6. na połud. od Trewiru.

GRIMBERGEN, m. w Niderlandzie Austr. w Brabancyi w okolicy Brukselskiej, z tyt. Xstwa z Opac. i Kapitułą. Od Bruxelli na połu. w. 2.

GRIMM, Grimma, m. Niem. w Misnii nad r. Muldą na ktorey

iest most, o m. 6. na połud. ku w. od Lipska. Jest tu Kollegium fundowane od Elekt. Maurycgo.

GRIMMEN, m. Niem. w Pomeranii, w. 6. na połud. od Stralsunda.

GRIMSBY, m. Angiel. w Lincolnszirme, wysła 2. Dep. na Parl.

GRINSTEDT, (Est) m. Angiel. w Suffexie, wysła 2. Deput. na Parl.

GRIPPEL, w Xstwie Zell, sławne zapami bałtamiowemi.

GRIPSWALD, *Gripwaldia*, obronne i znaczne M. Niem. w Pomeranii bliższej, niegdys Cesar. a teraz będące pod pan. Szwedow. Ma port dobry i *Universtatem*. fund. r. 1456. przez Wratysława IX. Xcia Pomorskiego. Leży blisko morza Bałtyckiego nad rz. Riek, o m. 6. na połud. ku w. od Stralsundy, 22. na połu. ku z. od Szczecina. dl. 31. 28. sz. 54. 4.

GRISONES, *Rheti, les Grisons*, Rzepła Gryzonow. Gryzonowie, Narod Włotki w górach Alpejskich sprzymierzony z Szwaycarami. i podzielony na 3. wielkie części zwane *Ligi*. Liga Gryzonska, Liga Kadeyska, czyli Domu Bożego na połud. i 10. Sądow na połu. Kray ich na 36. m. długi, położony między Szwabami, Hrabstwem Tyrolu. Bisk. Trydentskim, Włochami i Kantonami Uri i Glarvs, iest bardzo ludny. Rząd ich iest gminowładny: od lat 16. każdy może wchodzić do Rady. Każda liga rządzi się osobno według swych praw, i każda wysła Poslow na ziazdy swe corocznie, na ktorych radzą o interesach tyczących się całej Rzepltey. Religii są Katol. i Protešt. Katolicy do rządow Duchownych zależą od Bisk. Koireliskiego i Opata Dyslontyjskiego. Gryzonowie są weseli, odważni, gorliwi o swą wolność. Posiadają nad to Hr. Bormieńskie, Chiawenskie i Waltelinę.

GRISSAU, Opac. Szląskie w Xstwie Szwidnickim Cyserlow, iest

jest bogate, i Opat ma tyt. Xcia.

GRIZOLLES, m. Fr. w Langwedocyi, o milę od Werdunu.

GROAYS, wysepka Fr. na Oceanie przy brzegach Brytanii, m. 2. od *Port-Louis*.

GROBIN, m. w Kurlandii z zamkiem głowne swey okolicy, o milę na w. od morza.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Podlaskim, blisko Buga. Jest mało osiadłe, od Drohiczyzna m. 3.

GRODEK, m. Litt. w Woi. Trockim, nad rz. Tegoż im. m. Pol. w Woi. Podolskim, od Kamieńca na poln. m. 10.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Ruskim, Stwo Krolewsczyzna czyniąca kwarty na rok 24613. Zi. teraz pod pan. Austr. w cyr. Lwowski, od Lwowa m. 4. Pamiętne śmiercią Władysława Jagiełły r. 1434.

GRODNO, znaczne M. Litt. w Woi. Trockim Powiatowe, handl. osiadłe, ozdobne Pałacami, Zamkiem i Kościołami; z Stwem Grodowym. Sławne Seymami z Kadencyi na Wiel. Xstwo Litewskie podług Konstytucyi r. 1673. ktorey lubo ubliżono nie raz, Przywilej iednak Grodna zniesiony nie został. Wniešione tu rękodzieła za staraniem panującego Monarchy zbogaciły go znacznie, ale przez pożary r. 1753. i 1782. wiele poniosł szkody. Mieyscem jest Trybunału Litt. Seymikow i Kommissyi Skarbowey Litt. Ekonomia Grodzieńska należy do Dobr stołowych Krolewskich. Tu r. 1586. umarł Stefan Batory Krol Pol. Leży nad Niemnem, od Wilna m. 25. od Warszawy 43. od Smoleńska 95. od Nitawy 51. dl. 42. 55. sz. 53. 18.

GROENBERG, ob. Nepomuc.

GROENLANDIA, Groenland, to jest zielona ziemia, nazwana przeto, iż okręta jest rozległemi pastwiskami. Znaleziony ten Kray był r. 982. od Eryka żółtowlatego, który mu dał to nazwisko. Mimo

tegoż tu zimna, grunt jest dołyżny, morze rybne, pełne wiłkw. psow i cieląt morskich, a naywięcey wielorybow. Handel z tym Kraiem zmniejszył się począł w wieku 145tym, w śródku ostatniego starali się Duńcykowie odnowić go, ale dotąd jest bardzo małym. Znajduie się tu 12. osad Duńskich zaprowadzonych na iey brzegi od r. 1721. do 1759. Położenie Groenlandyi jest w ziemiach Arktycznych między cieśninami Dawis i Forbischer. Na poln. nie wiemy iey granic. Mieszkańca jest od ludzi dzikich, którzy karmią się nadgnitemi rybami surowemi, dla czego nieznośnie śmierdzą. Piłą tłustość wielorybą, wina nie cierpią. Nie mają żadnych miast ale tylko Panowiska dla okrętow, do których zaieżdżają Anglicy, Hollendrzy i Duńcykowie po ich futra.

GROIEC, m. Pol. i Powiat w Ziemi Czerkiesy z Stwem.

GROLL, *Grolla*, M. Holl. w Xstwie Geldryi w Hr. Zutfanii. Wzięte było od Franc. r. 1672. ale potym oddane, a twierdze iego zrzuczone zostały. Jest nad rz. Slinką, o m. 6. na połud. ku w. od Zutphen. dl. 24. 5. sz. 52. 7.

GRONA, lub GRUNA, M. Niem. w Bisk. Hildesheimskim nad Leyną. Należy do Domu Xżąt *de Saxe-Weimar*. m. 4. od Hildesheimu.

GRONDA, lub GRUNDA, m. Niem. w Xstwie Kalemberskim, o m. 4. na połud. od Hameln, nad Wezerą.

GRONINGA, bogate, ludne, piękne i mocne M. Rzepltey Holl. stołeczne iedney z 7. Prow. ziednoczonych. Ma dobrą Cytadellę, Akad. dawniej Bisk. Jan Westellius ztąd był rodem. Leży nad rz. Hunesii, Aą, o m. 4. od morza, 11. na w. od Lewarden, 22. na poln. od Dewenteru, 34. od Amsterdamu. dl. 24. sz. 53. 13.

GRONINGA, iedna z 7. Prow. Hollend. ziednoczonych, gran. na

w. z Ostfryzyą, na z. z Fryzyą, na pośn. z morzem Niem. na połud. z Oweriffelą i Hrabstwem Bentheimskim. Jest Prow. bardzo żyzna i na dwa różne dzieli się stany. Mieszkańcy miasta Groningi czynią stan ieden, a Kray przyległy zwany Ommelandia, czyni drugi. Z tych to Stanow Deputaci składają ziazdy Prowincyi, przy których rząd jest naywyższy, a ktory bardzo podobny jest do rządu Rzymskiego.

GRONSFELD, Hrabstwo w Xstwie Limburkim blisko Mastrichtu, o milę od Wick.

GROSOIS, zamek, o m. 4. od Paryża na w. ma tyt. Margrabstwa.

GROSBOSC, lub GROSOIS, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1159. m. 4. od Angulemy.

GROSSA, (Isola) Wyспа Dalmacyi w Gólfie Weneckim, w Hrabstwie Zarańskim, mająca około m. 20. obwodu. Należy do Wenetow.

GROSSEN, ob. Kroffen.

GROSSEN-EHRICH, m. Niem. w Xstwie Schwartzburkim w Turynгии, m. 4. na połud. od Sondershausen.

GROSSEN-HAYN, ob. Hain.

GROSSETTO, *Grossetum*, m. Wł. w Toskanii z zamkiem dobrym i z Bisk. Suffr. Sienneńskiego. Leży blisko morza, m. 4. na połud. ku z. od Sienny. dł. 28. 45. sz. 42. 50.

GROTKAU, Grotkow, piękne m. Szląskie, w miłym położeniu i w równinie urodzayney nad Nisłą, m. 4. na połud. ku z. od brzegu, 10. od Wrocławia, 12. od Glatzu. dł. 35. 10. sz. 50. 42. Należy do Bisk. Wrocławskiego.

GROTORF, lub KROTORF, m. Niem. w Xięstwie Bergeńskim z zamkiem, w włości Wildenburkiej.

GROTZKA, o m. 6. na połud. od Belgradu, miejsce pamiętne przegranaą Chryścian z Turkami potyczką, za którą nastąpił pokoy Belgradzki r. 1739.

GROYE, ziemia Groyeńska we

Fr. z tyt. Margrabstwa, m. 2. na w. od *Chatelleraut*.

GRUBENHAGEN, *Grubenhaga*, zamek spustoszały, główne m. Xięstwa Grubenhageńskiego, należące do domu Hanowerskiego, o m. 3. na połud. od Eimbeku, 17. od Brunświku, 17. na połud. od Hanoweru. Xstwo tegoż im. leży nad Leyną. dł. 27. 36. sz. 51. 54.

GRUDEK, m. Pol. w Woj. Braclawskim, o m. 8. na w. ku pośn. od Braclawia.

GRUDZIAŁDZ, *Graudentz*, *Grudentum*, dawniey Grodek, znaczne M. Pruskie w Woiew. Chełmińskim, zbudowane r. 1299. z zamkiem pięknym i z szkołami. Wstawione jest Generalami Pruikiemi, ktore tu przed traktatem podziałowym, alternatą z Malborgiem odprawiały się. Ma Stę, ktory płaci kwarty 8206. Zł. Mieszkańcy są Katolicy i Lutrzy. Jest pod pan. Pruskim, przy uyciu rz. Osły w Wisłę. Od Chełmna m. 6. dł. 37. 2. sz. 53. 20.

GRUISSAN, m. Fr. w Langwedocyi, m. 2. od Narbonne.

GRUNBERG, m. Niem. w Hassyi wyż. nad Lohną, o m. 2. na połud. od Marpurga. Należy do Domu Darmstadtzkiego. Francuzi r. 1761. znaczną nad Hanoweranami odnieśli korzyść. Nie trzeba go mieszać z grodem tegoż im. w nowey Marchii Brandeburskiej, m. 8. na pośn. ku z. od Kustrynu.

GRUNBERG, m. Niem. w Szląsku w Xstwie Głogowskim, znaczne fabryką dobrych sukien, i obfiteini w okolicy winnicami. Jest od Głogowa na pośn. ku z. o m. 10.

GRUNDA, ob. Gronda.

GRUNINGEN, *Gruninga*, m. Szwaycarskie w Kantonie Zurychskim, o m. 5. na połud. ku w. od Zurychu.

GRUNENTHAL, znaczne miejsce w Misnii, gdzie miedź oczyszczają i topią, w cyrkule jest Ertzgeburskim.

GRUNINGEN, lub GROENIN-

GEN, m. Niem. w Xstwie Halberstadtzkim, nad Bodą, z Grodem i zamkiem. Jest tu Kościół przepyszny, w którym są organy przedziwne. Jest w tym mieście beczka jedna, która zawiera 161. kuf wina.

GRUNINGEN, piękne m. Nieuu. w Hr. Solmskim, z Grodem, o m. 4. na z. od Butzbachu. Francuzi tu r. 1762. Hanoweranow porazili.

GRUNSFELD, m. Niem. Frankonii, nad potokiem, który wpada w Tauberę, o m. 5. na połn. ku w. od Maryentalu.

GRUNSTÄDT, *Grunestadum*, piękne m. Niem. w Palatynacie Renu: należy do Hrabiów *de Linange-Wasserburg*, i jest w gruncie urodzajnym, o m. 5. na połd. ku z. od Worms. dl. 25. 46. sz. 49. 31.

GRUPINA, ob. Graupen.

GRUYERES, m. Szwajcarskie w Kantonie Fryburskim, z zamkiem dosyć pięknym i znane jest przez swe wielkie tery, które nie miały mu czynią odbyt, od Fryburga m. 6. na z.

GRYPSWALD, ob. Gripswald.

GRYZONOWIE, ob. Grysones.

GUADAJAJARA, lub GUADALAJARA, Gwadalajara, Miasto Hiszp. w Kastylii nowej, w pow. Alkali nad Henareza. Ma fabrykę sukien podobną Hollenderskim. o m. 4. na połn. ku w. od Alkali, 12. od Madrytu. dl. 14. 50. sz. 40. 36.

GUADAJAJARA-DE-BUGA, m. Ameryki południowej w Popayanie, o m. 15. na połn. ku w. od Popayanu.

GUADALAJARA, znaczne M. Ameryki północnej, stolica bogatej i żyźnej Prowincyi tego im. w Hiszpanii nowej z Bisk. Nuno Gufman wystawił ją w r. 1531. Jest o m. 87. na z. od Meksyku. sz. 20. 20. dl. 271. 40.

GUADALAVIAR, *Durias*, Gwadalawiar, rz. Hiszp. która wy-

plywa z gór dzielących Kastylią od w. od Krol. Legionu, wpada w morze śródziemne niżej Walencyi.

GUADALQUIVIR, *Batis*, Gwadalkwiwir, wiel. Rz. Hiszp. która ma początek w *Manche*, i niesie swe wody do Golfu Kadykskiego wpadając przy *S. Lucarde Barameda* oblawszy Kordubę, Sewillę &c.

GUADARAMARA, Gwadararamara, m. Hiszp. w Kastylii starej, znaczne handlem ferow. Leży nad Gwadaraną, o m. 9. na połn. ku z. od Madrytu, 6. na połd. od Segowii. dl. 15. 35. sz. 40. 43.

GUADIANA, *Anas*, Gwadiana, rz. Hiszp. która bierze początek w Kastylii nowej blisko Kanamayezy i wpada w Ocean między Kastromarynem i Agromontem. Oddziela Hiszpanią od Portugalii. Wciągu swym ukrywa się płynąc pod ziemią przez m. 32.

GUADIX, *Acci*, Gwadyx, dawne i wielkie M. Hiszp. w Krol. Grenady z Bisk. Krol. Alfons mądry zdobył go na Maurach r. 1252. którzy odebrali go wkrótce; ale r. 1489. wydarł go im Ferdynand Katolicki. Leży w gruncie urodzajnym, o m. 14. od Grenady.

GUADEL, *Guadela*, Gwadel, m. Perskie w Prow. Mekranii z portem dosyć dobrym.

GUADELUPA, Gwadelupa, *Aqua Lupia*, M. Hiszp. w Fstremadurze z sławnym klasztorem Hieronimianow budowli na podziw wspaniałej i bogactw bardzo wielkich. Leży nad rzeczką tego im. o m. 2. na połn. ku z. od Kalatrawy. dl. 13. 15. sz. 39. 15.

GUADELUPA, *Guadeloupe*, Gwadelupa, wyspa Amerykańska jedna z Antylskich Franc. między wyspą Dominiką, Marigalantą, Dedyderadą i wyspą Monsferatą. Rozciąga się w szerz na mil 60. Jest bardzo ludna, żyźna, obronna kilką fortecami, osiadła od Franc. od r. 1625. Anglicy opuszczyli ją był r.

1759. ale wrocili ją Francji przez Traktat Wersalski r. 1763.

GUAGIDA, *Lanigana*, dawne i obrotne M. Afrykańskie w Krol. Tremesyńskim. Muły tutaj są najwyborniejsze w Afryce. Leży w miley równinie, o m. 14. na połn. ku w. od Tremesyfna.

GUAGOCINGO, Gwagocyn-ga, m. Ameryki północney w Hiszpanii nowey, o m. 12. na pold. ku w. od Meksyku.

GUAM, lub **GUAN**, najcelniejsza i najdalej ku południowi położona wyspa, jedna z wysp rozboynicznych, czyli Maryańskich, mł prawie 10. w około mająca. Należy do Hiszp. którzy tu mają swoy garnizon. Mieszkańcy są właściwi wyspiarze rodacy, mieni za najsprawniejszych w budowaniu batow morskich. Wyspa ta obfituje w owocach przelnie ma zdrowe powietrze; Guamczykwie jednak podlegli są pewnemu gatunkowi trądu. dl. 157. 10. sz. 13. 25.

GUAMANGA, *Guamanga*, znaczne M. i Bisk. w Amer. połud. w Prow. tego im. w Peru w Audyencyi Limańskiej. Sławne jest handlem konfitur, toż przez swe fabryki, szyby złote, srebrne, dyamentow. a naywięcej żywego srebra i. t. d. Jest o m. 80. na połn. ku w. od *Pisco*. 70. od Limy. dl. 306. 40. sz. połud. 13.

GUANAHANI, *Insula Salvatoris*, czyli wyspa Katt. w Amer. północney jedna z wysp Lukayfskich. Jest si pierwszym odkryciem nowego świata przez Krzysztofa Kolumba niezynionym, r. 1492. tego dnia, którego Hiszpani stęsknieni długim nieoglądaniem żadnego lądu, zabiegło chcieli. dl. 302. 30. sz. 24. 10. - 40.

GUANCAVELICA, Gwanzawelika, m. Ameryki połud. w Peru, w Audyencyi Limańskiej bogate i obfite jest w minery merkuryuszowe, o m. 60. na pold. ku w. od *Pisco*, dl. 305. 30. sz. połud.

12. 40.

GUANUCO, *Guanucum*, Gwanuka, bogate i piękne M. w Amer. połud. stol. krainy tego im. w Audyencyi Limańskiej. Obfituje w wszelkie potrzeby życia, i liczy 30000. Indyanow hołdownicznych. Jest o m. 45. na połn. ku w. od Limy. dl. 304. 40. sz. połud. 9. 15.

GUARDAFUI, Gwardafuy, Kap czyli przylądek w Afr. nad brzegiem Abisynii, ku końcu wschodniemu Krol. Adelskiego i Afryki, przy wnięściu cieśniny Babel-Mandelskiej.

GUARDIA, lub **GUARDA**, Gwarda, m. Portugal. w Prow. Beirze, z Bisk. Suff. Lizbońskiego, m. 24. na pold. ku w. od Lamego, m. 5. na połn. ku w. od Lizbony. dl. 11. 18. sz. 40. 20.

GUARDIA, m. Hiszp. w Galicyi przy ujęściu rz. Minho z portem i zamkiem dobrym zbudowanym na skale.

GUARDIA - ALFEREZ, m. Wł. w Krol. Neapolitańskim, w Hr. Moliseńskim z Bisk. Suff. Benewentańskiego, o m. 2. od Larino.

GUARGALA, Guerguela, Gwargala, M. Afr. stol. Krol. tego im. w Billedulgerydzie, na pold. góry Atlas, Mieszkańcy żyją daktilami, mięsem strusim i wielbłądzim. Jest o m. 170. na połud. ku w. od Algieru dl. 27. 30. sz. 28.

GUASTALLA, *Guardastulum*, *Vastalla*. Gwastalla, małe ale bardzo obrotne M. Wł. w Xstwie Mantuańskim z tyt. Xstwa i z Opuc. ktore zależy bezszrednie od Papieża. Sławne jest potyczką między Franc. i wojskiem Cesar. r. 1734. Czyni część stanow Xcia Partmy, jest blisko Padu, o m. 6. na połn. od Reggio, 8. od Mantuy. dl. 28. 8. sz. 44. 55.

GUASTO, *Vastum*, Gwašta. m. Wł. w Abruzzo, między ujęściem rzek *Trigno*, i *Afinella* w morze Adryatyckie, o m. 6. na w. od Lanciano.

GUATIMALA, Gwatymala, znaczna Prow. Ameryki pośn. w Hiszp. nowej, rozległa wzdłuż wycy nad *m.* 300. a wszcz na *m.* 180. Obfituje w Kakao, którego tu używają za monetę. Ma innych 12. Prowincji pod sobą. Indyjanie będący pod Pan. Hiszp. są grubianścy, Religii Katolickiej, no ktorey różne mieszaią zabobony. Lubią bardzo tańce i upiające trunki. *Sant Jago de Guatimala* jest M. S.

GUATIMALA, wiel i bogate M. Amerykańskie w Hiszpanii nowej stoł. Prow. tego im. z Akademią i z Bisk. Wielki prowadził handel na Kakao i inne produkta swoich krajin. dł 286. 5. sz. 14.

GUAXACA, Gwaxaka, Prow. Ameryki północnej w Hiszpanii nowej. Jest bardzo żyzna, osobliwie w pszenicę i żyto Indyjskie Kassyą. Obfituje w szarłatne robaczki; ma wiele sreb złotych i srebrnych, iako i kryształowych. *Andequera* jest M. S.

GUAXACA, m. Amer. w Hiszpanii nowej w Prow. tego im. zbudowane jest w dolinie, o *m.* 30. na półn. ku z. od Antequery. Jest tu Bisk. i 2000. mieszkańców.

GUAYAQUIL *Gwaaquilum*, Gwaiakwil, M. Zatoka i port w Amer. połudn. w Peru, stoł. Prow. tego im. w Audyencji należącej do *Quito*, obronne dwoma fortecami. Grunt jego rodzi obficie Kakaoowy owoc, o *m.* 8. na w. od wyspy Pyny, 60. od *Quito*. Sz. połud. 2. dł. 300. 40.

GUBEN, *Guba*, piękne M. Niem. w Luzacji niż nad rz. Nisłą. i należy do domu *Saxe-Merseburg*. Oyczyzna jest Godefryda Kircha. Osiadłe jest wielą sukiennikami i piwowarami. Jest o *m.* 10. na połud. od Frakfortu nad Odrą, 25. na półn. ku w. od Drezna. dł. 32. 34. sz. 51. 55.

GUBER, Krolestwo w Afryce małe w Nigrycji około Senegalii rzeki, która go przedziela na część wchodnią i zachodnią. Jest tu także

M. S. tegoż im.

GUBIO, lub *EUGUBIO*, *Eugubium*, M. Wł. w Xstwie Urbińskim z Bisk. Leży o *m.* 14. na połud. od Urbinu, 7. od Peruzium, 35. na półn. od Rzymu. dł. 30. 5. sz. 43. 20.

GUCHEU, *Guchenm*, M. Chińskie handlowne pięte z miast głównych w Prow. Kwangsi nad rzeką *Ta*, która w tym miejscu zabiera z sobą rz. *Teng*, *Yung*, *Pinglo* i *Fu*. Są tu 2. kościoły poświęcone na cześć ludzi znakomitych. *Gucheu* ma 6. miast pod sobą. dł. 128. 16. sz. 24. 2.

GUDA, ob. *Gouda*.

GUE-DE-LAUNAY, Opac. Fr. Bened. fund. r. 1159. czyni 2500. liwr. niema zakonników, ale Opata tylko. Jest blisko *Wibray*.

GUEIDAN, ziemia Fr. w Prowincji, z kąd znakomita familia Fr. wzięła nazwisko, a *m.* 5. na półn. ku w. od *Aix*.

GUEIHOEI, m. Chińskie. 4te z miast głównych Prow. *Chonan*, nad *Gweią*. Doniego należy miał 6.

GUELDERN, *Guldria*, *Gweldrya*, lub *Geldrya*, Prowincja Rzpltey *Hollen*. z tyt. Xstwa pierwsza z 7. prow. zjednoczonych. Dzieli się na właściwą Prow. i wyższą okolicę *Geldryjską*. Zawiera 3. Hr. *Nimegskie*, *Arnheimskie* i *Zutfanii*. Wyższa okolica *Geldryi* zawiera powiat *Rüermontski*, który posiadany jest od 3. rożnych Panów. *Krol Pruski* posiada *Geldryę* miało mocą traktatu *Utrechtskiego*. *Dom Austr. Ruremondęi* z iey okolicą, *Rzplta Hóliender*. *Wenlo* i *Stewenswert*.

GUELDRES, *Geldrya*, mocne M. *Niderlandu* w Xstwie tego im. Próżno go oblegali *Hollandrzy* r. 1637. 1639. i 1640. w pierwszym oblężeniu porażeni tu byli. Wzięte było od wojsk związkowych r. 1703. i ustąpienie jest traktatem *Utrechtskim* *Krolowi Pruskiemu*. *Francuzi* opanowali go r. 1757. ale r. 1763. wypro-

wadzili ztąd swą załogę. Leży między bagnami nad r. Niersą, o *m.* 4. od Renu, 4. na półn. ku w. od Wenlo. dl. 23. 56. sz. 51. 30.

GUEMUNDA, *m.* Fr. w Hassyi wyż z grodem tego im. nad Woehrą, o *m.* 9. od Marpurga. Nal. do domu Darmstadtzkiego. Ob. Gemunda.

GUEPIE, *Guepia*, *m.* Fr. w Langwedocyi w Diec. Albeńskiej nad rz. *Biaur*, o *m.* 6. na połud. od *Villefranche*, z grodem i Kasztelanią.

GUERANDA, *m.* Fr. w Brytanii w Hr. Nanteńskim. Zbogaca go handel soli białey, ktorey mu dostarczają zupy solne będące wiego okolicy. Jest o *m.* od morza, 16. na z. ku połud. od Nantes, 100. od Paryża. dl. 15. 13. sz. 47. 19.

GUERARD, *m.* Fr. *m.* 2. na z. od *Coulommiers*.

GUERBIGNY, *m.* Fr. w Pikardyi *m.* 2. od Montdidier.

GUERCHE, lub GUIERCHE, Gwersz, *m.* Fr. w Turonii z zamkiem, w którym przemieszkiwała Agnieszka Sorel faworyta Karola VII. Jest nad rz. *Creuse*, *m.* 2. od Hay. Tegoż im. *m.* Fr. w Brytanii z Kollegiatą, o *m.* 7. na w. od Rennes.

GUERCHEVILLE, *m.* Fr. *m.* 2. na z. od Nemours.

GUERCHY, *m.* Fr. *m.* 2. od *Charite*. Inne tego im. z tyt. Margr. *m.* 3. od Antyziodoru.

GUERET, *Varatum*, Gweret, *m.* Fr. stol. Marchii wyż. nad Gartampą. Oycyzna Antoniego *Varillas*, *m.* 14. na półn. ku w. od Lemowiku, 63. od Paryża.

GUERVILLE, *m.* Fr. o miłę od Mantes.

GUESCAR, ob. Huescar.

GUESCHARD, *m.* Fr. w Pikardyi, *m.* 4. na z. od Dourlens.

GUETARIA, *Menosca*, *m.* Hiszp. w Prow. Gwipuskoa, z zamkiem i portem dobrym. Oycyzna żeglaza Sebestyana *Canot*, *m.*

6. na półn. od Tolosy. dl. 15. 12. sz. 43. 26.

GUETA, *Opta*, dawnem. Hiszpań. w Kastylii nowey. Alfons VI. Krol Kastyliyi zdobył go r. 1080. Poddało się było związkowym r. 1706. Jest *m.* 6. na półn. ku z. od *Cuenca*, 26. na w. od Madrytu. dl. 15. 36. sz. 40. 20.

GUEYROSSE, Baronja. Fr. w Bearnie, o *m.* 4. od Dax.

GUJANA, *Guiana*, wielki kraj Ameryki połudn. między rzeką Amazonow i Orenoką, na w. Peru. Brzegi iey tylko prawie są znane. Szrodek kraiu osiadły jest od wielkiej liczby dzikich rodaków, z ktorych niektorzy mają swe toż na drzewach, iako ptacy gniazda. Francuzi posiadają iey część znaczną, którą zowią Francją Ekwinokycalną, gdzie wiele dobyli gruntow nowych, przezco otrzymali handel, wyłączwszy Negryczyczyków, na wypie Gorey i brzegach Afryki od Kapu zielonego, do rz. Kasamanki, r. 1777. 14. Września, na lat 15. Do Hull. druga część należy. Ob. Surynam. Nie znają tu, tylko 2. pory roku lato i zimę, ktore tym się różnią, że w zimie padają deszcze, a lato nadzbyt suche. bywa i trwa przez Lipiec, Wrzesień, Sierpień, Październik. Gorąco we dni jest zbyteczne, ale nocy dla wiatrow są dosyć chłodne; i lubo lato tak jest gorące, znośniejszy jest jednak nad zimę dla wielkiej w czasie iey wilgoci powietrza. Cały kraj obfituje w trzciny cukrowe. Zadnego zwierza iadowitego nie ma.

GUIBRAI, ob. Falaise.

GUICHE, włość we Fr. od ktorey wzięta nazwisko znakomita familia Fr. o *m.* 2. od *Charolles*. Tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od Bleszy

GUIENNE, *Aquitania*, Akwitania, lub Gwienna, naywiększe Wielkorządztwo i Prowincya Franc. między górami Pyreneykiemi, Nawarrą, Langwedocyą, Powiatem Le-

mowiceńskim, Angulemskim, Santonią, Arwernią i Oceanem. Rozciąga się wzdłuż na *m* 90. w szerż 20. Dzieli się na wyższą i niższą; w wyższej są: Pow. Kadurceński, Ruteneński, Armaniaceński, Konweneński, i Hr. Bigorreńskie; w niższej: Pow. Akwitański, Perigordzki, Agineński, Kondomeński, Bazateński, Landeński, Gaskonią właściwą, i ziemię Labour. M. S. tey Prow. jest Burdegala. Przyłączona była do Korony pod Karolem VII.

GUILFORD, *Guilfordium*, Gwilford, piękne M. Angiel. stol. Hrabstwa Surrey, nad Weyą. Oyczyną jest Roberta i Jerzego Abora. Wyśła 2. Deput. na Parl. i jest o *m*. 10. na połud. ku w. od Londynu. dl. 17. 6. sz. 51. 10.

GUILLAIN, S. Guislain, *Gistenopolis*, Guillen, M. w Hanoi Austr. Wzięte było od Francuzów r. 1678. Związkowi opanowali go r. 1708. i 1709. a Francuzi r. 1746. Leży w gruncie błotnistym nad rz. Hayną, broni miasta *Mons* przez swe śluzę, od którego jest o *m*. 2. na z. dl. 21. 29. sz. 50. 25.

GUILLAUME, forteca ob. Innerlochy.

S. GUILLAUME-DU-DESERT, Opac. Bened. *m*. 5. na w. od Lodewy, czyni 4500 liwr.

GUILLAUMES, *m*. Fr. w Prowancyi nad rz. *Var*, o *m*. 4. na połud. ku w. od Kolmaru. Ustąpłone było Krolowii Sardynii traktatem r. 1760.

GUILLESTRE, *Gallita*, *m*. Fr. i zamek w Delfinacie w górach Alpach, *m* 3. na w. od Embrunu. Xżę Eugeni zdobył go r. 1692.

GUILLOTIERE, przedmieście Lugdunu za Rodanem.

GUIMARAENS, *Virmaracum*, Gwimaran, piękne, dawne, mocne i znaczne M. Portugal. w Prow. *Entre Minho & Duero*. Zdobia go wspaniałe budowle publiczne. Allöns I. Krol Portug. Emmanuel i

Augustyn Barbofa, Damazus I. Pap. ztąd byli rodem. Leży o *m*. 4. na połud. ku w. od Bragi, 11. na półn. ku w. od Porto, 16. od Lamego, 66. od Lizbony, dl. 9. 45. sz. 41. 25.

GUIMENEE, *m*. Fr. w Brytanii z tyt. Xstwa, *m*. 10. na półn. ku z. od *Nannes*.

GUINEGASTE, wieś przy *Therouenne*, we Fr. gdzie Francuzi r. 1479. i 1513. ponieśli klęskę.

GUINCAMP, *m*. Fr. w Brytanii, o *m*. 5. od S. Brieux.

GUIOLLE, *m*. Fr. w Pow. Ruteneńskim na pograniczu Arwernii przy górach tegoż im. *m*. 2. od *Aubracs*.

GUIPUSCOA, Gwipuskoa, mały Powiat Biskay w Hiszp. obfitę we wszystko prócz pszenicy. Tolsa jest jego M. S.

GUISCARD, dawniej *Magny*, *Guiscardum Maginicum*, *m*. Fr. z tyt. Margrabstwa, *m*. 2. na półn. od Noyony, 2. od Ham.

GUISE, *Guisia*, Gwizya, *m*. Fr. w Pikardii z zamkiem bardzo mocnym i z tyt. Xstwa Parostwa. Hiszpani oblegali go bez skutku r. 1650. Leży nad rz. *Oise*, o *m*. 6. na półn. ku w. od S. *Quentin*, 10. od Kameraku, 38. od Paryża. dl. 21. 17. sz. 49. 53. Tegoż im. wieś Fr. nad Mosellą z tyt. Xstwa *m*. 3. od Nancy.

GUISTRES, *m*. Fr. w Diec. Burdegallkiej z Opac. Bened. które czyni 3500. liwr. o milę od *Contras* nad Illą.

GULETTA, znaczna forteca w Afryce na brzegach Barbaryi w Krol. Tunetańskim, st. Korfarsz Barbarella opanował ją r. 1535. Karol V. dobył ię szturmem r. 1536. ale nakoniec Selim II. uczynił się ię Panem r. 1574 jest o *m*. 10. na półn. od Tunetu, 150. na w. od Algeru. dl. 22. 25. sz. 37. 10.

GULZOW, *m* Niem. w Pomoraniu dalszej, w Xstwie Kamińskim.

GUMPENBERG, włość Bawaryi wyż. należąca do Baronów

tegoż im. w Regencyi i Munichskiej.
GUMPOLTS-KIRCHEN, M. Niem. w Austrii niżej. w dystrykcie Wiedeńskim. Okolica jego najlepsza w Austrii całej wydaie wina.

GUNDELFINGEN, *Gundelfinga*, m. Niem. w Szwabii z zamkiem dawnym spustoszałym w Xstwie Furstemburskim. Jest o m. 16. na połn. ku w. od Dutlingi. Imienia tegoż m. Niem. w Xstwie Neuburskim przy uściu Brentz w Dunaj między Ulmą i Donawertem.

GUNDELSHEIM, m. Niem. w Szwabii nad Nekrą. Ma zamek na jednej górze zwany Horrek, o m. 14. na w. od Heidelbergi.

GÜNTERSBLUM, m. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Hr. Linangeńskim, m. 4. od Oppenheimu.

GUNTZBURG, m. Niem. w Cyr. Szwabii, stol. Margr. Burgawii z pięknym zamkiem. Wzięte było od Bawarczyków, r. 1744, ale roku następującego powroczone zostało. Leży nad zbiegiem rz. Guntzy z Dunajem, m. 2. na z. od Burgawii, 8. od Ulmy.

GUNTZEN-HAUSEN, m. Niem. w Margr. Anspachkim w Frankonii nad rz. Altmulą, blisko lasu, m. 2. od Weissemburga.

GURCK, *Gurcum*, piękne M. Niem. w Karynthii niżej. z Bisk. Suffr. Salisburskiego. Leży nad rz. Gurką, m. 10. na połn. od Klagenfurtu, 22. od Salisburga. dl. 31. 50. sz. 47. 10.

GURGISTAN, ob. Georgia.

GURIEL, *Guxia*, Prow. Azjatycka w Mingrelii, gran. na połn. z Imeretą, na w. z Kaukazem, na z. z morzem czarnym, na połud. z Turcją. Jest pod pan. Krola Chrześcianina holdowniczego Sultanowi. Mieszkańcy tychże są obyczajow co Mingrelianie.

GURMENCON, m. Fr. o milę od Olerony.

GUSTOWBURG, ob. Moguncya.

GUSTROW, *Gustrovium*, zna-

czne M. Niem. w Saxonii niżej. w Xstwie Meklemburskim, z zamkiem wspaniałym, gdzie Xżęta Meklemburcy pospolicie przemieszkują. Obywatele są Religii Luter. Leży o m. 5. od Rostoku, 11. na w. od Wismaru, 14. od Szwerynu.

GUTTENBERG, m. Fr. w Alfacji niżej. w Wielkorządztwie Strazburskim, o milę od Weissemburga, 3. od Landau. Należy do Xżąt Bipontyńskich.

GÜTTENSTEIN, m. Niem. w Austrii niżej. w Dystrykcie Wiedeńskim, ozdobne zamkiem i Kłafztorem. Fryderyk Austryacki tu umarł r. 1330. Tegoż jest im. m. w Karynthii i należy do Hrabioru *de Guttenstein*, o m. 3. na połud. ku w. od Lawamundy.

GUTTENZELL, Opac. Niem. które bezszrednie zależy od Rzeszy Niem. fund. około r. 1330. o milę od Ulmy, 2. od Memmingi nad Rottą. Jest Cystersek, których tu Xieni jest Xieżną Imperii.

GUTTERBORK, ob. Jutterbork.

GUTTSTADT, m. Pruskie w Xstwie Warmińskim nad rz. Allą zbudowane r. 1325. od Heilsberga ku połud. m. 4.

GUTZKOW, m. i Hrabstwo Niem. w Pomeranii bliższej. Należy do Szwecyi. Jest nad Peenną, od Wolgatu m. 4. od Guttrowa 20.

GUYER, rz. Franc. w Delfinacie, która oddziela Francją od Sabaudyi i wpada w Rodan o m. 2. od *Pont-beau-voisin*. Robi się z 2. potokow, z których ma jedno źródło swe przy wsi *S. Pierre*, i podług traktatu r. 1760. rozgranicza Sabaudyą od Delfinatu; Krol Sardyński zrzekł się swych pretensyj do drugiego potoku, i do wielkiej Karyntyi.

GUZARATA, Prow. Państwa Mogolskiego w Indostanie. Jest na podziw żyzna i wielkich dochodow. Ekbas wielki Mogol uczynił się iej Panem r. 1565. Amadobab jest M. S.

GWADALUPA, Gwadalkwir, Gwatymala &c. ob. Guadelupa, Guadaluquvir, Guatymala &c.

GWALATA, *Gualata*, Krol. Afrykańskie w Nigrycyi między rz. Senegalią, pasmem gór, rz. S. Antoniego i Ludayami. Mieszkańcy tego Krol. zwani są Benayami. Są dzicy, ale z przyrodzenia dobrzy. W ich Kraiu znayduie się jedno miaso zwane *Gauben*, lub Haben.

GWALOR, *Galeora*, wielkie i mocné M. w Indostanie, stol. Prow. tegoż im. z fortecą dobrą, m. 20. na połud. od Agry. dł. 87. sz. 25. 45.

GWEBROWIE, ob. Gaurowie.

GWEMUNDA, ob. Guemunda.

GWINEA, *la Guinée*, *Guinea*, Wielki Kray Afryki, graniczy z Nigrycyą, Abissynią i Kasreryą. Nieznane jego są tylko brzegi do m. 120. w głąb Kraju za pomocą rzek. Dzieli się na niższą Gwineę, czyli Kongo, i wyż. która zawiera Malagwetę, czyli Pomorze pieprzowe, Pomorze sioniowe, złote, Krolestwo Judańskie, Ardeńskie i Benińskie. Powietrze tu jest niezdrowe i Nigrycyckowie Gwineyscy nie żyją nad lat 30. Jest tu pewny gatunek robaków, które wpiiając się w nogi ludzkie zagryzują ich żywych. Obywatele wylani są na lubieżność, w przedstawianiu z niewiastami zbytkujący, gnuśni, chytry, lubiący trunki, zdobią swe ramiona i kolana łańcuchami złotemi, kością sioniową, koralami &c. Są bałwochwalcy. Owce Gwineyckie mają włosy zamiast wełny, a ludzie przeciwnie wełnę zamiast włosów. Gwinea wydaie pieprz, cukier, ryż, ięczmień, rzadkie owoce; obfituje w kość sioniową, proszek złoty, skóry, bursztyn, &c. Pierwsi Franc. odkryli ją r. 1364. pod Karolem V. i uczęszczali tu sami dłużej nad lat 60. nim innym Europejczykom była znana. Na początku wieku 15go tu śwoy Portugalczycy wnieśli handel, i znaczne złąd wyprawdzali

bogactwa. Po r. 1604. Hollendrzy i Anglicy cały prawie opanowali handel. Brandeburczycy iednak i Duńczykowie mają tu swe składy kupieckie. Benin jest M. S.

GWINEA nowa, *la nouvelle Guinée*, Wielka wyspa na Oceanie wschodnim; na w. wysp Moluckich. Zwaną jest ziemią *Papus*. Leży na połud. i blisko Ekwatora. dł. 140. do 170. Kray jest żyzny i mieszkalny od ludzi dzikich.

GY, r. Fr. w Fraszkańcie, gdzie Arcy Biskupi Bezanosńscy mają piękny zamek, o m. 3. na w. od Gray, o 5. na półn. od Bezansonu.

GYE, m. Fr. w Szampanii nad Sekwaną o m. 6. na połud. ku z. od Baru nad Albą.

H.

HAAG, m. w Bawaryi wyż. w Regencyi Munichu, blisko rz. Inny. Cesarz odebrał go jako lenność Cesarstwa, po śmierci ostatniego Elekta Bawarskiego r. 1778. m. 10. na w. od Munichu.

HABAR, dawne m. Perskie na trakcie z Sultanii do Komu w Prow. Irak-Agemi. dł. 67. sz. 36. 12.

HABELSWEK TH. m. w Hr. Glackim, o 3. m. od Glatzu nad Neyflą.

HABSBURG, lub **HAPSBURG**, *Habsburgum*, dawny zamek Szwaycarski w Argowii niż. w Kantonie Berneńskim, o m. 1. od Lentzburga. Był on rezydencją Hrabliw Habsburskich, od których poszedł Dom Austr. Rodolf Habsburski, będąc obrany Cesarzem r. 1273. był początkiem tego sławnego Domu. dł. 25. 45. sz. 47. 22.

HACHEBERG, ob. Hocheberg.

HACQUEVILLE, m. Fr. w Normandyi, o 2. m. od Gisors, 2. od Andely.

HACZAC, *Sarmisa wallis*, Kraina w Xstwie Siedmiogrodzkiem

na Granicach Wołoskich z tytułem Hrabstwa.

HADAMAR, *Hadamarium*, Hrabstwo i m. nowo zbudowane w Weterawii połud. Należy do Domu Nassau-Dietz. Jest tam Kollegium i piękny zamek blisko rz. Elty, o m. 0. od Moguncyi, 6. od Koblentzu. dł. 25. 41. sz. 50. 25.

HADDINGTON, *Hadina*, m. Szkocyi połud. w Lotyanie. Wyfyla 1. Dep. na Parl. o m. 5. od Edyburga. dł. 15. 6. sz. 56. 10.

HADELLE, lub **HADPELLAND**, *Hadelia*, Kraina Niem. na półn. Kraiu Biemeńskiego niedaleko Elby. Ma 6. m. wzdłuż a 4. w szerz. Zamyka w sobie m. Atlerndorf, i 12. Parafii Proteſtanckich. Należy do Domu Hannoverſkiego, iako lenność Cefarſka.

HADEQUIS, m. Afryk. w Kr. Marokańskim, w Prow. Hea. Portug. ſzturmem go wzięli r. 1514. i uwięzili ztamtąd najpiękniejsze niewolnice.

HADERSLEBEN, *Haderslebia*, m. i znaczny Pow. Duński, w Xſtwie Slezwickim z dobrą cyradellą, o m. 9. na w. od Ripen, 14. na półn. od Slezwiku. dł. 27. 10. sz. 55. 24.

HADHRAMUT, *Hadramutum*, m. Azyatyckie i Prow. Arabii ſzczęśliwey nad Oceanem. dł. 67. 8. sz. 14. 40.

HADMERSLEBEN, m. Niem. z Grodem nad Bodrą w Xięſtwie Magdeburſkim, o m. 8. na z. od Magdeburga. Należy do Kapituły Magdeburſkiej.

HADMERSLEBEN, Kłaſztor Mnifzek Katol. w Xięſtwie Halberſztadzkiem, o 4. m. na w. od Halberſztadu, ob. Hammersleben.

HADONVILLIERS, ob. Craon.

HADZIACZ, m. w Woi. Kiowskiem Moskiewſkim, nad rz. Pſzczołą blisko uścia Hrony od Rumnego na półn. m. Ukrainſkich 2. II. Kommiſyją tu mianą pod Ja-

nem Kazimierzem. Dzierżawa Hadziacza r. 1661. oddana była Chmielnickiemu.

HAESBRUCK, ob. Hazebruck.

HAGA, *Haga comitis*, *Haye*, M. wspaniałe w Hollandyi ſtolicą rządu Rzeczypoſpolitey, rezydencya Stanow Generalnych Prowincy zjednoczonych, Miniſtrów i Poſtów zagranicznych. Lubo nie ma mieyſca pomiędzy miastami Hollenderſkiemi, można go iednak porównać z najpiękniejszymi miastami w Europie, przez ſwoją wielkość, liczbę i piękność ſwoych Pałacow. i ulic, ſwe mile mieyſca do publicznych przechadzek, i ſwoy wielki handel. nadewszystko Xiążek. Oyczyzną iest Fryderyka Ruysch. Jakuba Golius, Huigheneta, Jana Sekonda, i Wilhelma III. Krola Angiel. Xiążcia d'Orange. Leży o m. 1. od morza, 1. na półn. ku z. od Delftu, 3. na połud. ku z. od Leidy, 5. na półn. ku z. od Roterdamu, 12. na połud. ku z. od Amſterdamu, 75. na półn. ku w. od Paryża. dł. 21. 45. sz. 52. 4.

HAGEMAN, ob. Hagetmau.

HAGFNAU, m. Niem. w cyt. Saxonii niż. w Hr. Szweryńskim, o m. 11. na połud. ku z. od Szwerynu.

HAGENBACH, m. Niem. w Palatynacie niż. z zamkiem nad Renem, o m. 5. niżej Philipsburga.

HAGEMAN, lub **HAGETMAN**, m. Fr. w Gaſkonii nad rz. *Lous*, m. 3. na połud. od S. Seweryna. Okolice iego obſtują w wyborne wino i zwierzynę.

HAGIAR, m. Azyatyckie w Arabii, w Prow. Hagias, o m. 35. na połud. od Medyny. dł. 57. 50. sz. 25. 40.

HAGIAS, Prow. Azyatycka w Arabii, graniczy na z. z morzem czerwonym, na półn. z Arabią ſkałiſką na w. z Theamą.

HAGUE, mały Powiat Fr. na półn. rz. Divetty i Diellety, kto-

rego miejscem głównym jest Cherburg. Jest Kap tegoż imienia, którego mieszkać nie trzeba, z Kapem *de la Houque*.

HAGUENAU, *Hagenovia*, m. i grod Fr. w Alfacyi w wielkorządztwie Strazburskim, niegdys było Cesar. Zdobyli go byli Franc. r. 1673. *Montecuculli* ztąd odoblężenia odstąpić był przymuszony, r. 1675. Opanowały go woyska Cesar. r. 1702. Franc. zaś r. 1703. i znów Cesar. r. 1704. i 1705. po którym wzięciu Xżę Ludwik *de Bade* poraził Franc. którzy miasto odebrali r. 1706. Jest nad Mottera, która go dzieli na 2. części i blisko lała tegoż im. o m. 5. na półn. od Strazburga, 6. na z. od Bady, 10. od Landau, 102. od Paryża. dl. 25. 27. sz. 48. 48

HAIGERLOCH, m. i Hr. Niem. w Szwabii. Należy do Domu Xżąt *Hohenzollern Sigmaringen*, o m. 7. na pośd. ku w. od Tubingi.

HAILBRUN, lub **HEILBRUNN**, *Alisum*, piękne, mocne wolne M. Cesarskie w Szwabii. Wzięte było od Szwedow. r. 1631. od Cef. r. 1634. a od Franc. 1680. Wokolicy jego znajdują się wody mineralne. Jest w położeniu bardzo dobrym nad Nekrą, na której tu jest most piękny kamienny, o 10. m. na pośr. ku w. od Stutgardy, 12. od Heidelbergi, 12. na w. od Filipsburga. 28. od Strazburga. Mieszkańcy wyięci są od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1770. dl. 27. 50. sz. 49. 10.

HAIMBURG. *Comagenum Haimburgum*, dawne m. Niem. w Austr. niż. zdobyte od Macieja Korwina Krol. Węgierskiego, r. 1482. Leży nad lewym brzegiem Dunaju, o m. 4. od Presburga, 10. na w. od Wiednia. dl. 35. 10. sz. 48. 10.

HAIN, Hayna, piękne m. Niemiec. w Saxonii wyż. w Cyr. Misnii. Od Huslytow, r. 1429. zruynowane było. Ztąd był rodem sf. Jan zwany *ab Indagine*. Leży nad Reterą o m. 5. na półn. ku z. od Dre-

zna, 4. na pośn. ku w. od Misnii dl. 31. 18. sz. 51. 20.

HAIN, m. Szląskie w Xstwie Lignitzkim, o m. 4. na pośn. ku z. od Lignitzy. dl. 33. 49. sz. 51. 10.

HAINAN, *Haina*, znaczna wyspa na półn. Golsu Kochinchińskiego na pośd. Prowincyi *Quanton*, od której jest na m. 3. Obfituje w wszystkie potrzeby życia. Bogata jest osobliwie połowem wielorybow i perel. Należy do Chinczykow. Wśrodku kraiu mieszka narod niepodległy. *Kintcheow* jest M. S. dl. 125. 30.--120. sz. 18.--20

HAINAUT, *Hannonia*, prow. Niderlandu nazwana od rz. Hayny, która ją przez sam śródek przerzyna; położona między Flandryą, Pikardya, pow. Kambrezyjskim, Namur, Bisk. Leodyjskim i Brabancyą. Dzieli się na Hannonią Austr. której M. S. Mons i Franc. w której jest *Vincennes*. Klima tego kraiu zimne, dżdżyste, z przy czyny przyległych gór Ardeńskich.

HAINÉ, lub **HAINA**, rz. w Hannonii, żeglowna od Mons aż do *Conde*. Słuzę czynią ją spławną. Bieże swoy początek u *Binche*, wpada w *Escaut*, czyli Skaldę przy *Condé*.

HAK, termin Pol. Geograficzny znaczący górę na morzu lub rzecę żeglowney z piasku wyfypaną. Po Niem. *Bank*, po Fr. *Banc de Sable*.

HALLA, ob. Halla.

HALABAS, m. Az. w Indostania, stołeczne Prow. tegoż im. nad Gangesem pod pan. Mogola, o m. 5. na w. od Agryi, dl. 100. 35. sz. 28. 30.

HALBAU, m. Niem. w Luza-cyi na pograniczu Szląskim.

HALBERSTADT, *Halberstadtium*, piękne M. Niem. w Cyr. Saxonii niż. dawniey stol. Bisk. o broconego na Xstwo traktatem Westfalskim. Xstwo to leży nad rz. Bodą między X. Brunswickim i Magdeburkim i Xstwem Anhaltyskim.

skim. Ma 16. *m.* wzdłuż a 12. w szerz, należy do Krola Pruskiego. Miasto leży w miłym położeniu nad rz. Holtzenną, o 13. *m.* od Brunswiku, 11. od Magdeburga, 12. od Mansfelda. Zostawiono tam tylko Kapitułę złożoną z 20. Kanoników, z których jedni są Religii Luterskiej, drudzy Katolickiej, inni naostatkiem Kalwińskiej. Katedralny kościół jest bardzo wspaniały. W mieście znajdują się dwa klasztory Panien, dwa Opactwa i trzecie za miastem. dł. 29. 4. sz. 52. 6.

HALDE, *m.* Norwegii w wielkorządztwie Aggerhuskim.

HALDENSLEBEN, albo **HALDEKSLEBEN**, *m.* Niem. w Xstwie Magdeburkim nad rz. Olmą, o 7. *m.* od Magdeburga. Wielu tam Hugonotów Franc. znajdują się chładłych.

HALDENSTEIN, Baronja Szwajcarska wolna i niepodległa z pięknym i mocnym zamkiem przy Koirze. Wystawiony on był r. 1547. przez Jana Jakuba *de Chatillon* Posta Franc.

HALEN, *Hala*, *m.* w Niderlandzie w Brabancji Austr. nad Gettą o 5. *m.* od *Lovanium*. dł. 22. 42. sz. 50. 58.

HALICZ, *Halicia*, znaczne M. przed oderwaniem jego od Pol. stoł. ziemi Halickiej w Woj. Ruskim, teraz stoł. Cirkulu tego im. w Krol. Galicyi, które od niego ma nazwisko, niegdyś zaś stolica Krol. Halickiego. Jest obmurwane z zamkiem, miało dawniej Katedrę Arcybisk. Lwowskiego do r. 1416. Bogacił go handel wiel. na Ruś i sol warzona. Jest nad Dniestrem, od Lwowa *m.* 16. od Stanisławowa 4. od Kołomyi 10. dł. 43. 35. sz. 49. 20. Krol. Halickie fund. r. 1208. miało 150 Krola Kolomana syna Jędrzeia Krola Węgier. po nim Daniel Romanowicz syn Romana Xcia Ruli Czerw. Ostatni był Leo syn Daniela, na którym pod Leszkiem VI. Krol. Pol. ustało Halickie Krol.

z Rusią całą będąc przymłączone do Korony Pol. Przywłaszczali go sobie nieraz Krolowie Węgierscy i w tytułach swych dokładali *Galicia* i *Lodomeria*; lubo Ludwik Krol Węgierski i Pol. rzekł się swego wszelkiego do niego prawa, r. 1349. które zrzeczenie się Krola Węgierskiego potwierdzone kilkakrotnie było: wtych czasach Józef II. Cesarz odezwał się z swemi pretensjami r. 1772. i gdy Rosya i Krol Pruski niektóre Pol. Prow. odrywali, on Xstwa Oświęcimskie i Zatorskie, Spitz z znacznemi Wdztwa Krakowskiego i Sandomirskiego częściami, tudzież całe Woj. Ruskie oprócz ziemi Chełmskiej, Bełskie całe i część Podola i Wolynia wojskiem swoim zagarnął, a oderwane części Krolestwami Galicyi i Lodomeryi się dziś zowią i podzielone na 6. Cyrkułów, Lwowski, Halicki, Samborski, Bełzki, Pilźniński i Wielicki; te znowu na swe się dzielą dystrykta mające swych dyrektorów. Najwyższy zaś ich Gubernator i sąd jest we Lwowie z appellacją do Wiednia. Halicki Cyr. dzieli się na 4. dystrykty: Halicki, Zaleszczycki, Tyzmienicki i Kołomyjski.

HALL, włość w wyż. Austrii w powiecie Traun, fl. przez św. Iaznie.

HALLANCOURT, *m.* Fr. w Pikardyi, o 3. *m.* na półd. ku w. od Abewilli, 5. od Amiens.

HALLAND, *Hollandia*, krajina Szwedzka w Prow. Schoonii. Leży nad morzem Duńskim. Należy do Szwedów od r. 1645.

HALLA. *Hala*, *m.* w Tyrolu przy Insprucku, z starym zamkiem, kollegium i seminarium. Biją tam bardzo piękną monetę. O dwie *m.* ztamtąd znajdują się bogate szyby solne. Sol tam tak jest biała i przezroczysta, iak nayprzedniejszy kryształ.

HALLA, *Hala*, *m.* z obalonemi Fortyfikacyami w Hannonii

Austr. Kościół N. P. do którego lud zewsząd bardzo często uczęszcza, zawiera w sobie niezmierne bogactwa. Złupiony był przez Franc. r. 1691. Leży nad rz. Saan o 10. m. od Mons, 3. od Bruxelli. dł. 21. 50. sz. 50. 44.

HALLA, *Hala Magdeburgica*, albo *Hala Saxonum*, piękne mocne i znaczne miasto Niem. w wyż. Saxonii w Xstwie Magdeburkim z fl. Akademią fundowaną, r. 1694. i warzeniem soli. Znajduie się tam ogrod piękny, zamek i Krolewskie fabryki jedwabiu. Na jednym z przedmieściow, nazwanym Glaucha, jest fl. dom sierot fundo. przez Augusta Hermana Francke, r. 1698. szkoły nazwane *Pedagogium*, i dom dla niewiaśc nazwany *Gynaecium*. Jest tam także Gimnazyum Krol. dla Kalwinow i Opactwo sekularyzowane dla dam szlachejnych Religii Luterskiej. Należy do Krola Pruskiego. Jest oyczyzną Baltazara Brunnera, Jędrzeia Bachmana i Pawła Hermana. Leży na piękney równinie nad Saalą, o 6. m. na poln. ku z. od Lipska, 12. na połud. ku z. od Wittembergi, 16. na pold. ku w. od Magdeburga. dł. 30. 8. sz. 51. 36.

HALLA, albo **HALX**, *Hala Svevorum*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii, z szybami solnymi nad rz. Kocherą, między skałami i gorami. Leży o 11. m. od Hailbrony, 15. od Strugardy, dł. 28. 25. sz. 49. 6. Obywatele są religii Luterskiej, nwołnieni byli od prawa Kadukowego we Franc. r. 1770.

HALLEIN, *Haliola*, m. w Bisk. Salzburskim. Leży nad Saalą o 4. m. od Saltzburga między górami, w których szyby solne zbożacające kray i miasto, znajduią się. dł. 30. 50. sz. 47. 33.

HALLENSLEBEN, Opac. Minifzek religii Katolickiej zakonu Cyterfow w Xstwie Magdeburkim, fund. przez Hr. Gerona, r. 965. przy Haldensleben.

HALLIFAX, m. w Akadyi w Ameryce Ang z portem przedtym *Chaboultou*, zwanym, o 28. m. od Annapolu

HALLIFAX, *Olicana*, m. znaczne Ang. w Yorkshirze fl. przez swe rękodziela wełniane Leży o 50. m. na poln. ku z. od Londynu, 8. od Yorku. dł. 15. 50. sz. 53. 38.

HALLUIN, imie to dane było wraz z Xstwem Parostwem Magnelesowi miasteczku leżącemu o 4. m. od Montdidier.

HALPO, Halapo, *Halapum*, m. znaczne Amer. w nowey Hiltz. nad rz. Tabasco, o 9. m. od Estapo.

HALS, m. i Hr. przy Passau, ktore Cesarz odebrał jako Lenność Cesarstwa r. 1778. po śmierci ostatniego Elekt. Bawarskiego.

HALSBRUCK, m. o 1. m. od Freybergi w Misnii w Cyrkule Ertzgeburgikim.

HALIEREN, albo **HALIERN**, m. Niem. w Bisk. Munsterkim. Leży nad rz. Lippą, o 11. m. od Munsteru. dł. 23. 52. sz. 51. 42.

HALVA, *Halva*, m. Afr. w Krol. Fezańskim, o 3. m. od Fezu, nad rz. Cebu. dł. 13. 40. sz. 33. 30.

HALY, m. Azyatyckie w Arabii szczęśliwey. dł. 60. sz. 19. 40.

HAM, *Hammona*, małe ale mocne M. Niem. stol. Hr. Marck nad Lippą, należy do Krola Pruskiego. Wyśmienite tam szynki i dobre piwo robią Leży o 9. m. od Munsteru, 22. od Kolonii. dł. 25. 28. sz. 51. 42.

HAM, *Hamus*, m. Franc. w Pikardyi nad Sommą. Hiszp. dobył go po batalii S. Wawrzeńca r. 1557. Jest to oyczyzna *Pons de Vadi*. Leży o 4. m. od Noyony, a 26. na poln. od Paryża. dł. 20. 44. 16". sz. 49. 44. 58". Jest tam Opactwo męszczyzn zakonu S. Benedykta pod tytułem N. P. fundo. r. 1108. ktore czyni 15000. liwr.

HAM, m. Arztezyi, w którym jest

Opac. zakonu Benedyktynskiego pod tyt. S. Salwadora, o 1. m. na pośd. od Aire, ob. Hem.

HAMA, *H.m.t. Epiphania*, dawne m. Syrii nad Orontą, o 50. m. od Typpolu, 40. na pośd. ku w. od Damaszku Znajduje się tam mocny zamek; miasto zaś jest słowicą biskupa Jakobitów.

HAMADAN, ob. Amadan.

HAMAMET, m. Afryk. Barbaryi, nad Golfem tegoż im. Leży o 17. m. na pośd. i u z. od Tunetu. dl. 28. 50. sz. 30. 35.

HAMAR, *Hammaria*, m. w Norwegii w Wielkorządztwie Aggerhus. Biskupstwo jego przyłączone było do bisk. w Anflo, od którego na 24. mil jest oddalone. dl. 28. 40. sz. 60. 20.

HAMBERS, m. Fr. w Dyec. Mans, o 2. m. od Maienny.

HAMBURG, *Hamburgum, Hammonia*, wielkie, piękne i mocne i bogate M. Cesar. Anzatyckie Niem. w Cyr. niż. Saxonii w Xstwie Holstżyńskim, do którego wcale nie należy, jest bowiem niepodległe. Było fundowane przez Karola W. przedtem było Arcybisk. Ma senat złożony z czterech Wójtów, z 20. rayców, z których dziesięciu jest literatów a dziesięciu kupców, z trzech Syndyków i jednego sekretarza. Miasto i Kapituła złożona z 12. Kanoników, jest wyznania Auszbrńskiego r. 1769. Mieszkańcy uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Fr. dnia 27. Maia r. 1768. Xiążęta Holstżyńscy zawarli traktat z tym miastem, mocą którego odstąpili swych praw, które mieli do niego. Ztąd poszło, iż wolny głos i miejsce na Seymie Ratuszowskiem było mu nazad przyznane. Oyczyzną one jest Gvernera Rolszucka i Geverharta Amenhorff. W korzyśnym jest położeniu nad morzem poln. Elby i nad Alsterą. Leży o 14. m. od Luneburgu, 11. od Lubeki, 24. od Slezwiku, 22. od Bremy 175. od Wiednia. dl.

27. 28. sz. 53. 43. Zamek *Stella*, Gniazda, który od niego leży na wystrzelenie z armaty, służy mu za przelmurze.

HAMBYE, m. Fr. w Normandyi w Dyec. *Coutances*, z dobrym zamkiem i Opac. Bened. fund. r. 1145. Licze czyni do roku 4500. liwrow. Leży o 3. m. od Coutances.

HAMELBURG, *Hamelburgum*, m. Niem. w Frakonii w powiecie Fuldeńskim nad rz. Saalą. Jest Oyczyzną Jana Frobena Drukarza. Leży o 10. m. od Fuldy, 8. od Wurtzburga. dl. 27. 36. sz. 50. 10.

HAMELEN, albo HAMELN, *Hamela*, m. mocne Niem. w niż. Saxonii na granicach Xstwa Brunświckiego, którego te miasto jest Kluczem. Winnym leży położeniu, przy zbiegu rzek Hamelu z Wezerą, o 9. m. od Hannoveru, 16. od Paderborny, 17. od Brunświku. Cesarcy byli zbici u Hamelenu r. 1633. Fr. go opanowali r. 1757. dl. 27. 10. sz. 52. 17. ob. Haltenbeck.

HAMES. Baronia w Hr. Gwines o 2. m. od Kaletu.

HAMERSZTYN, *Hammerstein*, M. Pruskie w Woi. Pomorskim na pograniczu Pomeranii z Starost. oddanym dawniej w dziedzictwo Domowi Unruhow. Leży wśród gór i lasów obszernych od Człuchawa na 2. m. 9.

HAMHUS, forteca Niem. w Dytmarfyi. Wzłym jest stanie, należy do Xiążęcia Holstżyńskiego.

HAMILTON, *Hamiltonium*, m. w Szkocyi pośd. jedno z najznaczniejszych w Prow. Klidestalii, z tyt. Xstwa, z wspaniałym pałacem i pięknym zwierzyńcem. Leży o 3. m. od Głaskowa, 12. od Edyburga, 100. od Londynu. sz. 55. 12. dl. 13. 45.

HAMIZ-METAGARA, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Fezańskim, li. przez swe piękne ogrody.

HAMERSLEBEN, bogaty

Kk ij

klasztor zakonników katolickich w Xstwie Halberstadtzkim. Leży o 4. m. na połu. od Halberstadt, ob. Hadmerfleben.

HAMMIRSZTEIN, albo **HERMENSTERN**, lub **Ehrenbreitstein**, *Eriberti Saxum*, Woytowstwo i zamek Niem. nad Renem, naprzeciwko Koblenzu w Elektorstwie Trewirskim. dł. 25. 28. sz. 50. 30.

HAMONT, *Hamontium*, m. Niem. w Cyr. Westfalskim w Bisk. Leodyjskim nad rz. Moockerą Hoidalą, o 12. m. od Mastrychu. dł. 23. 16. sz. 51. 17.

HAMPSHIRE nowa, Prow. nowej Anglii. Leży najbliżej połu. Ma nową Szkocją na połu. ino-rze północne na w. Massachusetts na połu. na z. dzikie narody. Jest ona jedna z Prowincyi trzynastu zjednoczonych, ob. Prowincye zjednoczone, Pensylwania, Hamhire

HAMPTON COURT, *Hamptoni-Curia*, m. Ang. z domem Krol. upięknionym przez Wilhelma III. który uchodzi za nayspiekniejszy Pałac w Anglii. Leży w Middlesex nad Tamizą, o 4. m. na połu. ku w. od Londynu. dł. 17. 15. sz. 51. 26.

HAN, ob. Franquemont.

HANAU, *Hanovia*, piękne i dofyć obronne m. i Hr. Niem. w cyr. wyż. Renu w Weterawii. Leży na obszerney równinie nad rz. Kunt przy Menie, o 6. m. od Frankforta, 6. od Darmstadt. dł. 26. 35. sz. 49. 58. Hrabstwo Hanau jedno z najbogatszych w Niem. graniczy z Hr. Issenburg, Opac. Fuldeńskim, Hr. Reineck i Arcy Bisk. Mogunckim. Zawiera w sobie 17. Woytowstw i należy do Xcia Hesse-Kasselckiego.

HANAU, Hrabstwo składające jeden z trzech Powiatow Alfacyi. Nosz to imie, ponieważ należało do Dcnu Hanau. Haguenu jest M. S.

HANCHES, m. Fr. w *Beauce*, w Dec. i o 4. m. od Chartres.

HANCHEU, *Hancheum*, m. Chińskie trzecie miasto Prow. Xensu nad rz. Han. Ma pod swoim rządem miast 16. dł. 125. 15. sz. 34. 20.

HANGCHEU, *Hancheum*, wielkie M. Chińskie, pierwsze miasto Prow. Chekiang nad rz. Cien-tang, w miejscu błotnistym, które jest podzielone na kilka kanałow, wszystkie są spławne. Mnóstwo tam mostow bardzo wysokich znajduje się. W środku miasta jest wysoka góra, na wierzchu której jest Klepsydra godzinny oznaczająca. dł. 31. 6. sz. 30. 27.

HANGEST, m. Fr. Leży o 2. m. od Montdidier. Drugie tegoż nazwiska leży o 3. m. od Amiens

HANNAQUES, ob. Nebstich.

HANNONVILLE, m. w Xięstwie Barskim, o 5. m. od Metz.

HANNUYE, *Hannuium*, m. w Brabancyi Austr. o 4. m. od Tyllemontu, 6. od Lowanium. dł. 22. 45. sz. 50. 40.

HANOWER, albo **HANOWRIA**, *Hanovera*, piękne i mocne M. Niem. z zamkiem w cyrkułe niż. Saxonii. Stołeczne Elekt. Hanowerskiego. Franc. go opanowali r. 1757. i opuścili r. 1758. Leży na piaszczystey równinie, gdzie piękne znajdują się łąki, nad Leyną, która go dzieli na dwie części. Odległe jest o 6. m. od Neustadu, 10. od Zell, 8. od Brunświku. dł. 27. 40. sz. 52. 25.

HANOWER, Kray, wprzod tylko w sobie zawicrał Hr. Lawenrodzkie, dziś zaś składa się z Xięstw, Zell, Saxe Lawenburg, Bremeńskiego, Lunebnrkiego, Ferdeńskiego, Grundenhagenkiego, Oberwaldskiego &c. Jerzy Ludwik Brunświcki, złączył w swojej osobie wszystkie te Państwa tytułem Elekt. o-zdobiony r. 1682. Został on potym Królem Angielskim. Powiat Hanowerski zamyka w sobie 9. Woytowstw, i czyni część Xięstwa Kallemberskiego.

HANTSHIRE, lub **HAMPSHIRE**, inaczej Prow. Southampton, *Strmo*.

nia, Prow. nadmorska Angiel. Ma 34. m. w około. Zawiera w sobie 1312500. łanow, i posyła 2. Dep. na Parl. Kray ten jest bardzo miły. Obfituje w zboże, wełnę, drzewo, żelazę i miód. Winchester jest M. S.

S. HAON, m. w Lugauńskiej Prow. o 2. m. od Roanny. Drugie jest tegoż im. o 5. m. od Puy.

HAPCOURT, ob. Abecourt.

HAPSAL, *Hapselia*, m. nadmorskie w Liwonii niegdyś Biskupie. Należy do Cesarstwa Moskiewskiego; leży na i morzem Bałtyckim o 16. m. od Rewla. dł. 41. 10. sz. 51. 10.

HARAUCOURT, trzy miasteczka Fr. tegoż im. Jedno o 2. m. od Sedan, drugie o 2. m. od Lunewillu, trzecie o milę od Dieusei.

HARBERT, *Salamberia*, m. Azyat. w Diarbeku przy Amidzie, z Arcy Bisk. Ormiańskim, i Arcy Bisk. Greckim. Należy do Turkow.

HARBONNIERES, m. Fr. w Pikardii, o 4. m. od Perenny.

HARBURG, *Harburgum*, Woytowstwo i miasto mocne Niemieckie w Xstwie Zell. Franc. opanowali go r. 1757. 3. Września, i oddali go dnia 27. Grudnia tegoż roku. Leży nad Elbą, o 5. m. od Hamburga, 15. od Luneburga. dł. 27. 16. sz. 55. 34.

HARCOURT, *Haracortis*, m. Franc. w Normandji w Dyec. Baiocęńskiej, o 4. m. od Caen, przedtym *Thury* nazwane, na Xstwo wyniesione przez Ludwika XIV. z przyczyny Henryka Harkoita de *Beuvron*, potym Marszałka Francji. Drugie jest m. tegoż im. w Normandji w Dyec. i o 6. m. od *Evreux* z tytułem Hrabstwa, które dało swe imię Xżętom Lotaryńskim.

HARDEGEN, albo HARDESCHEN, m. w Xstwie Kallemberskim w Powjecie i o 4. m. od Goetingi. Jest to Ovczyzna st. Historyka Cwryaka Spaugenberga.

HARDENBERG, m. i Starostwo wolne, i Woytowstwo Xstwa Bergskiego, o 5. m. od Dusseldorfu.

HARDENBERG, stary zamek w Xstwie Kallemberskim w Powjecie Gottińskim.

HARDERWICK, *Hardevicum*, m. w Niderlandzie w Geldryż w Powjecie Arnheim, z Akademią. Leży nad Zuiderzee o 8. m. od Arnheimu, 7. od Amersfortu, 12. od Nimegi, 13. od Amsterdamu. dł. 23. 12. sz. 52. 24.

HARFLEUR, *Harflorum*, dawne m. Fr. w Normandji w Krainie *Caux*. Od panowania Franciszka I. nie jest już tak znaczne jak przedtym było. Gdyż iego fortyfikacye są zburzone, port zaś zawalił się. Anglicy wzięli go szturmem r. 1415. Leży niedaleko Seny nad Lezardą, o 1. m. od Montivilliers, 2. od Havre, 6. od Fescamp, 16. od Rouen, 44. od Paryża. dł. 51. 32. sz. 30. 23.

HARLEBECK, *Harlabeca*, m. w Flandryi Austr. nad rz. Lys. o 1. m. od Courtray, 7. od Gand. dł. 21. 1. sz. 50. 52.

HARLEC, *Harleecum*, m. Angiel. stol. Merionetshiry w Prow. Wallii, o 60. m. od Londynu. dł. 13. 20. sz. 52. 55.

HARLEM, *Harlemium*, M. znaczne Stanow Skonfederowanych w Hollandji. Zaszczycą się wynalezieniem druku, ale Laurenty Koster, którego ma za wynalazcę, pierwszy tylko wycinał litery na drzewie. Przy tym to mieście są blichy płocienne. Paweł IV. erygował go na Biskupstwo, ale miało tylko dwóch Bisk. Arcy Bisk. Utrechtski nie uznający Papieża, innych święcił. Poddano się Xżęciu d'Orange r. 1577. Jest to Ovczyzna Jana Hornbecka, i Jana Baana. Leży niedaleko morza nad rz. Desparą, na gruncie mniej wilgotnym niż inne Hollenderskie miasta, o 4. m. od Amsterdamu, 6. od Leidy, 6. od Alkmaru. dł. 23. 5. sz. 52. 22.

HARLINGEN, *Harlinga*, m. mocne i nadmorskie Niderlandzkie w Fryzyi, w ktorej po Lawardzie,

jest największym, najludniejszym, i najbogatszym. Jest Oyczyzną Jana Backer. Jest rządzone przez Senat z 8. Woytow złożony. Ma port, który go czyni handlownym. Leży o 2. m. od Franekwery, 4. od Leuwarden, 6. od Staweren. dł. 23. sz. 53. 12.

HARO, *Harum*, m. Hiszp. w starej Kastylii nad Ebrem, o 15. m. od Kallahory, główne miasto jednego hr. erygowanego przez Krola Jana II. dla Dona Pedro Ferdynanda *de Velasco*, z familii Konnetablów Kastylii. dł. 15. 12. sz. 42. 35.

HARRACH, stary zamek Czeski, w cvrk. Pracheńskim przy Krumau, gniazdo Hrabior *de Harrach*.

HARRAN, albo **HARAN**, *Carrana*, bardzo dawne m. Mezopotamii, o 10. m. od Edeny lub Ourfy. Sl. jest przezbywanie tam Abrahama, i przez przegraną Krassusią. Poniekąd z samych tylko rozwalia jest złożone.

HARRIA, Harenland, *Harria*, mała Prow. Infant Mosk. nad golfem Finlandzkim. Rewel iedynin tam tylko jest miastem.

HART, zamek Niem. o 3. m. od Landau w Palatynacie.

HARTBERG, *Heortis mons*, miasto w niż. Styryi.

HARTENFELS, ob. Torgau.

HARTFORT, *Harfordia*, m. Ameryki połu. stoł. iedney Krainy tegoż im. w nowej Angl. dł. 304. sz. 41. 40. ob. Hereford.

HARTZ, ciąg gór w Xstwie Brunświckim, między Leną i Wazerem.

HARTZGERODEN, *Hartzgeroda*, m. Niem. w Xstwie Anhalt. Bernburg nad Selką, o 5. m. od Northausen. Bogate są rudy w okolicach.

HARTZWALD, *Hercinia Sylva*, st. góra i las Niem. nazwany także *las czarny*, który prawie przez całe ciągnie się Niemcy aż do Czech.

HARWICH, *Harwinum*, mia-

sto nadmor. Angiel. w Hr. Essex z dobrym portem przy uvseiu Stury. Ztąd to wychodzą małe statki do Brillu w Holl. Pożyła z. Dep. na Parl. Leży o 5. m. od Colchester, 20. od Londynu. dł. 18. 38. sz. 51. 55.

HASBAIN, *Hasbania*, Kraina Niem. w cyr. Westfalii. Składa znaczniejszą część Państwa Leodyjskiego, i zamyka w sobie Leodium, i Borch-Worme.

HASBAT, Habat, Algarwia, *Hasbata*, Prow. Afryk. w Barbaryi w Krol. Marokańskim. Oblituje we wszystko, cokolwiek tylko do życia jest potrzebne. Dostyc ona jest handlowna. Almadyna jest tam M. S.

HASELFELD, dawne m. Niem. w niż. Saxonii w Hr. Blankenburskim.

HASELMERF, m. Angiel. w Surrey. Pożyła z. Dep. na Parl.

HASFURT, ob. Hafzfurth.

HASLACH, m. Szwabskie z zamkiem w Xstwie Furstemberckim, w dolinie Kintzbug o 6. m. od Fryburga.

HASLY, Kraina górzysta w Szwaycaryi w Kantonie Bernenskim.

HASNON, Opac. regularne Bened. o 2. m. od *Valenciennes*, w Dyec. Atrebateńskim.

HASPARAGÁN, m. Fr. w Krain Labour przy małej rz. Hispidzie o 3. m. od Bayenny.

HASSELT, *Hasselutum*, piękne m. w Niderlandzie w Owelfelii, nad Wecltą, o 2. m. od Zwolli, 4. od Stenwicku. dł. 23. 40. sz. 52. 36.

HASSELT, m. Niem. w Krainu Leodyjskim, w Hr. Łofs nad rz. Demerą, o 5. m. od Mastrychu. dł. 22. 54. sz. 50. 55.

HASTENBECK, Stwo w Xstwie Kallemberckim w Powiecie i o 2. m. od Hamelny. Sl. jest przez zwycięstwo, które Franc. pod komendą Marszałka *d'Estrees*, odnie-

38 tam nad woyskiem Xcia Kumberland, 30. Lipca r. 1757.

HASTINGS, *Ohina, Astinga*, dawne m. nadmorskie Angiel. w Suffex fl. przez batalią, która tam słończona była r. 1263. między Kroleim Henrykiem III. i Baronami pięciu Portow. Posyła 2. Dep. na Parl. Leży o 18. m. od Londynu. dl. 18. 12. sz. 50. 41. ob. Portow pięć

HASZFURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Wurtzburkim nad Menem o 6. m. od Szweinfurtu.

HASTINGUES, m. Fr. w Pow. Land, o 4. m. od Daxy i ty-leż od Bayony.

HATTEM, *Hattemum*, M. w Niderlandzie w Xstwie Geldryi na lewym brzegu Isselu, o 2. m. od Zwoli. Franc. dobyli go r. 1672. i opuścili zburzywszy fortyfikacye. dl. 23. 35. sz. 52. 30.

HATTEN, m. w niż. Alfacyi. Leży o 3. m. od Haguenau.

HATTENGEN, albo **HATTINGEN**, *Hatinga*, m. w Hr. Marck nad Roerą, 4. m. od Dusseldorpu. Cesarscy go dobyli r. 1636. dl. 24. sz. 51. 17.

HATTON-CHATEL, m. w Xstwie Barskim, o 3. m. od Saint-Michel.

HATUAN, *Haduanum*, M. i zamek w wyż. Węgrzech w Hr. Nowogradzkim. Cesarscy dobyli go r. 168;. Leży na górze o 11. m. od Budy, 6. od Agryi. dl. 37. 22. sz. 47. 52.

HATZFELD, Hr. położone w wyż. Haslyi przy Fderze, o 8. m. od Marpurga. Hrablowie poczeli się nazywać *de Gleichen*, odtąd iak dziedziczyć to Hrabstwo poczeli. dl. 26. 58. sz. 50. 43.

HAVANE, *Havana*, Hawana, wielkie, bogate i mocne M. Ameryki pośn. na wyłpie Kubie, z portem bardzo fl. bardzo mójnym i tak wielkim, iż może w nim stać 1000. okrętow, które są tam od największych burz wolne. Miasto jest bardzo handlowne, ma trzy zamki,

i zawsze mocny i duży utrzymuie garnizon. Jest to mieysce do ktorego wszystkie Flotty Hiszpańskie zawsze przyplywają. Należy do Hiszp. Anglicy opanowali go r. 1762. ale nazad oddali traktatem Werfalskim r. 1763. Leży naprzeciwko Flo-rydy. dl. 276. sz. 23.

HAUBERVILLIERS, inaczey **NOTRE-DAMES-DES-VERTUS**, m. Fr. na rowninie S. Dyonizego przy Paryżu. Mieysce to jest często uczęszczane przez ludzi nabożnych.

HAWEL, *Havela*, rz. Niem. biorąca źródło w Xstwie Meklemburskim w jednym jeziorze, bierze w siebie kilka znaczniejszych rzek i wpada w Elbę naprzeciwko Werben.

HAWELBERG, *Havelberga*, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Elekt. Brandeburskim. Było przedtym Bisk. suffr. Magdeburkiego, ale teraz jest sekularyzowane, i oddane domowi Brandeburskiemu, po kilkakrotnym dobyciu i odebraniu jego podczas wojen Niemieckich żadney odmiany nie uczyniono w Kapitułe pięknego Katedralnego Kościoła. Leży na brzegu prawym Hawelu, którą do koła jest otoczone, o 15. m. od Brandeburga. dl. 30. 18. sz. 53. 4. Wszystkie towary idące przez Hawel do Hamburga powinny być rewidowane u Hawelbergi.

HAVERFORD-VEST, m. Angiel. w Penbrokeshire. Posyła 2. Dep. na Parl. Leży o 65. m. od Londynu. dl. 12. 40. sz. 51. 56.

HAUM, ob. Ahun.

HAUMONT, Opac. regularne Bened. o milę od Maubeuge.

HAUPOUL - MAZAMET, m. Fr. w wyż. Langwedocyi, z Sądami Krolewskimi w Dyec. i o 3. m. od Lavaur.

HAVRE, ob. Port.

HAVRE-DE-GRACE, *Franciscopolis*, albo *Portus gratia*, wielkie, piękne, bogate i mocne M. nadmorskie Fr. w wyż. Normandyi, w Kraiu *Caen*, z dobrym portem,

z cytadellą, którą Kardynał *Riche-lieu* swoim kosztem wyflawić kazał, dla wstrzymania Angl. i dobry arsenał morski. Miasto to winno swoy początek Ludwikowi XII. który pierwsze jego założył fundamenta r. 1509. Franciszek I. umocnił go. Wielki tam prowadzi się handel. Anglicy bombardowali go, r. 1694. 1 r. 1759. Jest oyczyną Jerzego Skudery i Panny Skudery jego siostry. Leży przy uściu Seny na miewcach błotnistych o 12. m. na połn. ku w. od Caen, 18. na z. od Rouen, 8. od Fecamp, 2. od Montivilliers, 2. od Haffleur, 45. od Paryża. dł. 17. 45'. 57". sz. 49. 29'.

9 HAVRINCOURT, m. Artezji o 2. m. od Cambrais erygowane na Margrabstwo.

HAUS, Pow. w wyż. Austr. w Pow. czarnym. Nie trzeba go mieszać z powiatem *Haus*, po niemiecku, *Hausquartier*, który składa część wyż. Austr. przy granicach Bawaryi między Dunajem i rz. Traun, ktorego Linz stołecznym jest miastem, ani też z zamkiem *Oberhaus*, który jest naprzeciwko Pafawy zbudowanym r. 1734. wziętym przez sprzymierzonych, r. 1741. i odebrany przez Austr. r. 1742.

HAUSONVILLE, Baronia Lotaryńska, o 3. m. od Lunewillu.

HAUSULOTH, ob. Ulot-ho.

HAUT-BORDIN, m. w Flandrji, o 1. m. od Lilli.

HAUTECLOQUE, m. Fr. ktore dało swe im. jedney dawney familii. Leży o 3. m. od Hefdin, 1. od S. Pol.

HAUTFEUILLE, zamek Fr. z tyt. Hr. o 6. m. od Auxerre.

HAUTEFONTAINE, Opac. Fr. fund. r. 1136. w Szampanii w Diec. *Chaions*. Zakonu jest Cysterskiego i czyni 3400. liwr. leży o 3. m. od S. Dizier.

HAUTE-RIVE, Altaripa m. Fr. w wyż. Langwedocyi nad Arie-

gę o 4. m. od Tolosy. dł. 19. 10. sz. 43. 25. ob. Aute-Rive.

HAUTE-FORT, (S. Aignande) m. Fr. o 6. m. od *Perigueux*, dało swoje imie fl. jedney familii.

HAUTE-SEILLE, Opac. regularne S. Bernard. fundowane r. 1140. w Dyecezyi Toul, o 2. m. od Blamontu.

HAUTEVILLE-LA-GVICHARD, m. Normandyi o 3. m. od *Coutances*.

HAUTOY, m. i Margr. w X. Barskim, o 3. m. od Nancy.

HAUTVILLIERS, *Altin-villare*, Opac. Fr. w Szampanii w Dyec. Rheims Zakonu S. Bened. czyni 24000. liwr. Leży o 1. m. od *Ai*. Wina w okolicach tego miasta są wysmienite.

HAYE, ob. Haga.

HAYE, Haga M. Fr. w Touraine, sławne przez urodzenie fl. *René Descartes*. Leży nad Kreusą, o 4. m. od Chantellerau, 10. od Tours, 64. od Paryża. dł. 18. 20. sz. 47. 2.

HAYED'ECTOT, albo d'utor, źródło mineralne, o 5. m. od Valogne, 6. od Caretan.

HAYE-PESNEL, m. Fr. w Normandyi, o 3. m. od Grandville.

HAYE-DU-PUITS, m. Fr. i baronia w Normandyi o 5. m. od Carentan, 5. od Coutances.

HAYES, Opac. Mniszek zakonu Cystersow fundowane r. 1163. 3. m. od Gracyanopolu.

HAYETMAN, ob. Hageman.

HAYNA, ob. Hain.

HAYNICHEN, m. w Misnii nad rz. Striegnitz, w Cyr. Ertzgeburskim.

HAZEBRUCK, Hazebroca, M Flandryi Fr. leżv o 4. m. od S. Omer, 2. od Kasselu, niedaleko źródła małej rzeczki, która wpada w Niesę. Handlują tam płotnami. dł. 20. 12. sz. 50. 44.

HEA, *Hea*, Prow. Afr. na brzegach Barbaryi w części zachodney

dniey Krol. Marokańskiego. Wiele tam gór wielkich nayduie się mnóstwo trzod koz i owow. Sam tylko owies tam rośnie. Wiele miodu w tym kraju nayduie się. Mahometanie są tam mocni i zawistni, kobiety ładne. Tedenest jest S. M.

HEAN, *Hana*, M. znaczne w Azji w Tonquinie, nad rz. Songkoy o 4. dni lazdy od iey uycia w morze. Jest one stolica Mandaryna. Franc. (woy sklad tam mieci, z domem dla Bisk. Misyjonarza.

HEANT, (S.) m. w Forez.

HEATON, M. Angiel. w Prowin. Yorck nad Humberegą z dobrym portem. Posyla 2. Dep. na Parl.

HEBDOW, Opac. Norbert: w Woi. Krakowskim z znacznymi dochodami. Nal do Kollacyi Krol.

HEBECREBON, źródło mineralne przy S. Lo.

HEBRIDES, *Ebuda*, Hebrydy wyspy Oceanu Zachodniego Szkocyi. Mieszkaue są przez narody na pol dzikie. Piękney są postawy ale straszne weyrzenia. Zachartowani są od zimna, i jedną tylko skorą zwierzęcą do kolan wiszącą okrywaią się. Chwycili się strony Xcia Edwarda, r. 1745. Wyipy te w wielkiej są liczbie. Znacznieysze są Sewis i Skia.

HEBRIDES novæ, Hebrydy nowe, wyspy na morzu połud. odkryte r. 1774. przez Kapitana Kooka. dl. 177. sz. 18. są mieszkalne i dość urodzajne.

HECHINGEN, *Echinga*, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenzollern, gdzie Xiążęta tego im. mają rezydencyą; leży blisko miasta Hohenzollern.

HECKERHAUSEN, m. Niem. w Hassli niż. o milę na z. od Kasselu.

HESTAEDT, m. Niem. w Hr. Mansfeldzkim nad Wipperą, m. 3. na połn. od Eisleben. Nayduie się tu piękna fabryka oślaczania srebra od innych metalow.

HEDE, m. Fr. w Brytanii, m.

Tom L

3. od Rennes.

HEDEMORA, *Hedemora*, M. Szwedzkie w Westerdalii w Prow. Dalekarlii, m. 15. na połd. kn z. od Gwali, 22. od Upsalu. dl. 33. 50. sz. 60. 14.

HEDERSLEBEN, Grod w Hr. Mansfeldzkim. ob. Hadmersleben.

HEGENBACH, Opac. Cyfster: w Szwabii blisko Biberachu, którego Xieni jest udzielnią i jest Xiężną Imperii.

HEIDECK, M. i włość wyższego Palatynatu Bawaryi z zamkiem, niegdyś Cesarzkie, a teraz należy do domu Sulzbachskiego. Leży między Ulmą i Donawertem.

HEIDELBERG, Heidelberg, znaczne i ludne M. Niem. stol. Palatynatu niż. Ma sławną Uniwersyt. fund. w wieku XIV. od Elektora Roberta, a odnowioną r. 1746. Maxymilian Bawarczyk opanował i zrupił go r. 1622. zabrał ztąd Bibliotekę, którą Papieżowi darował. Fr. zniszczyli go r. 1688. i 1693. Sławną i godną ciekawości nayduie się tu beczka dla swey ogromności i sztuczney roboty: zawiera ona 240. oxeftow wina, robiona jest z miedzi i pobita żelaznemi obręczami; nastąpiła zaś r. 1729. po tey, którą r. 1693. wyproznili i zepiuli byli Franc. Heidelberg leży pod górą nad rz. Nekreą, m. 5. na połn. ku w. od Spiry, 7. od Wormacyi, 6. od Philipsburga, 18. od Frankfortu, 15. od Moguncyi, 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dl. 26. 23. sz. 40. 26.

HEIDELSHEIM, m. Niem. w Palatynacie niż. o m. 2. na z. od Bretten. R. 1621. pożarem ogniz mocno zniszczone zostało.

HELDENHEIM, lub Heldenheim, *Arx Flavie*, m. Niem. w Szwabii nad Brentzą, należy do Domu Xząt Wirtemberskich o m. na połn. od Ulmy. dl. 27. 54. sz. 48. 37.

HELLA, Heel, *Hesl*, m. Pruz

Li

skie w Kaszubach przy uściu Wi-
sty w morze Bałtyckie, m. blisko
12. od Gdańska, na półn. ku w.
dl. 37. sz. 54. 53.

HEIBRON, ob. Hailbron.

HEILIGE-LAND, albo L'ISLE-
SAINTE, *Insula Sancta*, wyspa na
morzu Niem. między uściem Elby
i Eydery. Należy do Krola Duń-
skiego, od zamiany Holstynnu. dl.
25. 50. sz. 54. 28.

HEILIGENBEIL, S. Sie-
kiera, m. Pruskie w Prow. Natan-
gen między Braunsbergiem i Bran-
deburgiem. dl. 38. 12. sz. 54. 47.

HEILIGENBERG, bogaty
Klasztor zakonu Cyfterfow w Xię-
stwie Troppau w Śląsku. Prusacy
zlupili go r. 1742.

HEILIGEN-KREUTZ, albo S.
Krzyż, Klasztor zakonu Cyfterfow
w niż. Austr. o m. 8. od Wiednia.
Ciała niektórych Xiążąt tam spo-
czywają.

HEILIGEN-GRABE, Opac.
27. Panienek szlachetnych z Xienią
w Cyr. wyż. Saxonii, w Marchii
Priegnitz. o 10. m. od Havelberga.

HEILIGEN-HAVE, albo
HEILIGEN-HAWEN, port i m.
Niem. nad morzem Bałtyckim w
niż. Saxonii, w Węgryi naprzeci-
wko wyspy Femeren. dl. 28. 50.
sz. 54: 30. Należy do Krol. Duń-
skiego.

HEILIGENSTADT, *Heili-
genstadtum*, m. Niem. śródczne po-
wiatu Eichfeld, należy do Elek.
Moguntkiego. Leży przy złącze-
niu się rzek Geinedy z Leną o 12.
m. od Eisenachu, 3. od Duderstadt,
5. od Mulhausen. dl. 27. 42. sz.
51. 30.

HEILGEN-WALD, ob. Reich-
wald.

HEILSBERG, albo ALERS-
BERG, *Heilperga*, m. w Warmii,
w Krol. Pruskim nad rz. Ailą z zam-
kiem, gdzie jest rezydencya Bisk.
Warmińskiego, który był razem Pre-
zydentem ziem Pruskich, nim przy-
szły pod panowanie Krola Pruskiego

r. 1773. Leży o m. 12. od Krolew-
ca. dl. 39. 11. sz. 54. 6.

HEITERNHHEIM, lub HEY-
TERSCHEN, w Szwabii w Brisgo-
wii między Neuburgiem i Sultz-
bachem, o 4. m. od Brisaku. Jest
rezydencya W. Mistrza Kawalerow
S. Jana.

HEITESBURY, m. Angiel.
w Wiltshirze, posyła 2. Dep. na
Parl.

HELAVERD, *Helaverda*, M.
Azyat. w Persji. dl. 91. 30. sz. 35.

HELDBURG, m. i grod w
Xstwie Koburg, w Frankonii, nale-
ży do Domu Hildburghausen. Leży
o 4. m. od Koburga.

HELDKUNGEN, m. i Hr. na-
leżące bezśrednie do Cesarza w
Xstwie Kwerfurt w Cyr. wyż. Sa-
xonii.

HELENA, *Insula Sancta He-
lence*, wyspa na morzu Atlantycznym,
ma na około m. 6. Jest wysoka, gó-
rzysta i otoczona przepaściami ska-
łami. Góry, które o 25. mil widać
na morzu, okryte są poczęści trawą
i różnemi drzewami, jako to heba-
nem &c. Doliny są bardzo żyzne
we wszystkie frukta wyśmienite, le-
guminy &c. Łaty są napelnione cy-
trynami pomarańczami, limoniami
&c. Zwierzyny i praśwa jest podo-
statkiem. Drob zaś i bydło jest dzie-
kie. Nie widać tam żadney bestyi
załadley i iadowitey, ta tylko jest
lasy niewygodą, iż pałki są bardzo
wielkie a muchy tak duze iak koni-
ki polne. Morze tam jest bardzo ry-
bne. Odkryta była przez Jana No-
ra Portugalczyka, r. 1502. w dzień
S. Heleny. Portugalczycy opuści-
wszy ją, Hollendrzy opanowali i
porzucili ją potym dla Kapu dobrej
nadziei. Kompania Judyjska Angl.
opanowała ją. Ale r. 1672. Hol-
lą odebrali. Angl. znou ją odebra-
li i do dziś dnia posiadają bardzo
dobrze umocniony ją. dl. 11. sz.
półd. 16. Druga jest wyspa tego im-
w Ameryce poln. w Kanadzie na

rzece S. Wawrzyńca na przeciwko Mont-Real.

HELENA, (S.) brzeg sławny w Angl. naprzeciwko Portsmouthu na wyspie Wight.

HEILFENBURG, zamek mocny Czeski w Cyr. Pracheńskim o 4. m. od Pisek. Miany jest zanie-dobuty.

HELLA, lub HELLEH, M. w. Irak-Arabii nad Fufratem, o 2. m. od rozwalin Babilonii, 25. od Bagdadu.

HELL-VOET-SLUYS, m. ufortyfikowane na wyspie Wornie. w Hollandyi. Z tego to portu wyjechał Wilhelm III. r. 1688. dla zrzucenia z Tronu swego Teścia. Leży o 2. m. od Brille.

HELMERSHAUSEN, m. w. niż. Hasyi o 7. m. od Kasteleu.

HELMONT, *Helmontium*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderskiej w powiecie Peeland z mocnym zamkiem nad Aa, o 7. m. od Bois-le-duc, 6. od Grawy, 28. od Bruxelli. dł. 23. 12. sz. 51. 31.

HELMSTADT, albo HELMSTADT, *Helmstadtum*, piękne M. Niem. w Xstwie Brunświckim, leży o 10. m. od Brunświku. jest fundowane przez Karola W. z Akademią założoną, r. 1576. Jest Oyczyzną Hermana Konryngiusza. 10. m. od Brunświku. dł. 24. 45. sz. 52. 20. ob. Werden.

HELMSTADT, M. mocne i nadmorskie Szwecyi, stołeczne prowinc. Hallandyi. Należy do Szwedów od r. 1645. Leży przy morzu Bałtyckim o 22. m. od Lundem, 22. od Kopenhagi, 24. od Gottenburga. dł. 30. 30. sz. 56. 2.

HELSIMBURG, *Helmsburgum*, M. port i zamek Szwedzki w Schoonii nad Zundem. Wzięte było od Duńczyków r. 1709. Jest o m. 15. na połd. od Helmstadu, 9. od Lundem. dł. 30. 35. sz. 56. 2.

HELSINGFORD, *Helzingfordia*, Helzyngfort m. Finlandzkie w Nylandyi z portem dosyć wygo-

dnym, o m. 8. na połd. ku z. od Borgo. dł. 43. 20. sz. 60. 22.

HELSINGIA, Helfynga Prowincya Szwedzka nad Gólfem Botnickim położona.

HELSINGOR, lub ELSENORA, *Helzingora*, Helzyngora, M. Duńskie na wyspie Zelandyi nad Zundem leżące o m. 6. na połn. od Kopenhagi naprzeciw Helmsburga. Okręty wszystkie, które przechodzą przez cieśninę Zundzką, obowiązane się opłacić tu sto Krolowi Duńskiemu. Ztąd był rodem fl. Jan Izaak Pontanus. dł. 30. 30. sz. 55. 58.

HELSTON, m. Angiel. w Hr. Korou-Wallii, wyżyła 2. Dep. na Parl. m. 2. od Falmuthu, 75. od Londynu.

HEM, m. i Margr. w Flandryi m. 2. od Lilli.

HEMISPHERIUM, *Hemisphere* po Franc. termin Geograficzny, znaczy połowę Globu ziemno-wodnego na karcie wyrażonego, iakoby go cyrkuł przez centrum prowadzony na 2. równe dzielił części. Każdy cyrkuł większy w Sferze dzieli Glob na 2. Hemispheria.

HENIN, wieś Fr. z tyt. Hr. w Hannonii przy S. Guillan. nad rz. Hayną.

HENIN-LIETARD, m. i dawne Hr. w Artyzyi z Opac. August. m. 2. na w. od Lens, 2. od Duaku.

HENLEY, *Ancalitia*, m. Angiel. w Hr. Oxfordzkim nad Tamyzą, sławne handlem sódow dobrych do robienia piwa. Jest o m. 12. na z. od Londynu. dł. 16. 45. sz. 51. 32.

HENNEBERG, *Henneberga*, Xstwo Henneberkie w Frankonu w Niem. między Turyngią, Hasyą, Opac. Fuldeńskim i Bisk. Wurtzburskim. Szmalkalda jest M. S. od ktorego zamek Henneberg jest o m. 7. na połd. Rozciąga się to Xstwo wzdłuż na m. 20. wizerz

na 10. Nal. do Domu Saskiego prawie całe. Landgraff Hesse-Kasselski, Opat Fuldeński i Hrabiowie Stolbercy znaczną jego część posiadają.

HENNEBON, *Hannobonum*, m. Fr. w Brytanii w Dyec. *Vannes* nad rz. Blawetą, o 2. m. od Orient, 2. od Port-Louis. Bogaci tam kucy znajdują się, m. 110. od Paryża. dł. 22. 23. sz. 48. 1.

HENNIN, wieś w Burgundyi z tyt. Hr. o m. 1. od Gengour.

HENRICHAW, M. w niż. Szląsku w Xstwie, o 2. m. od Münterbergi. Jest tam Opac. Bernardyńskie.

HENRICHEMONT, albo **BOISBELLE**, Xstwo we Fr. w Berry, o 5. m. od Burges nad Saudrą. Krol kupił go od Xcia de Sully r. 1707.

HEPPENHEIM, *Hapianum*, n. Niem. z zamkiem i Opac. w Elektorstwie Mogiackim między Heidelberga i Darmstadem. dł. 26. 11. sz. 49. 39.

HERAK, M. na połud. morza martwego, stol. Arabii opoczystej.

HERAKLEA, albo **EREGRI**, lub Penderachi, *Heraclea*, M. dawne w Turcyi Azyat. w Natolii, z Bisk. Greckim i portem. Bardzo jest śl. w starożytności, widać tam jeszcze ostatki jego dawney wspaniałości. Teodor Laskaris wydarł go Dawidowi Komnenowi Cesarzowi Trebizondskiemu. Genueńczykowie opanowali go potem, ale Mahomet II. wydarł go im, i odtąd to miasto przy Turkach zostało. Leży przy morzu czarnym, o 20. m. od Konstantynopola, 20. od Gallipoli. dł. 45. 23. sz. 40. 57. ob. Portici, Erecli.

HERAKLEA, m. w starożytności sławne w Romaniy. Mało co dziś znaczy, lubo ma Arcy Bisk. Suffr. Konstantynopolitańskiego. Leży w Romanii nad morzem Marmora, o 20. m. od Konstantynopola.

HERAT, Hera lub Hers, *Aria*, m. znaczne Perkie w Khorassan. Tatarowie pod Gengukanem złupi-

li go. Było zaś dobyte przez Tamerlana. dł. 94. 20. sz. 34. 30.

HERBEMONT, *Herbemonium*, m. w Hr. i o milę od Chiny nad rz. Semoy.

HERBERSTEIN, Hr. w niż. Styryi, o 8. m. od Gratzu.

HERBERTOT, ob. S. Jędrzey.

HERBIERS, m. w Poitou, o 4. m. od Mauleon, 1. od Grenetiere.

HERBORN, *Herborna*, m. Niem. w Weterawii w Xstwie Nassau-Dillemburg z zamkiem i Kollegium fund. r. 1589. przez Hr. Jana le Vieux, i z rękodzielami materyi wełnianych i jedwabnych. Leży o m. 3. od Dillemburga, 3. od Solms. dł. 26. 10. sz. 50. 26.

HERBSHEIM, m. w niż. Alfacyi, o 4. m. od Strasburga.

HERCULANUM, ob. Porticji.

HEREFORD, albo Hertford, *Herefordia*, M. Ang. stołeczne Herefordshiry, z Bisk. Suffr. Kanterburskiego. Jest oyczyzną Adama Dorlton i Seltwarda. Posyła 2. Deput. na Parl. Leży nad Wyą o 7. m. od Gloucesteru, 6. od Worcesteru, 13. od Bristolu, 34. od Londynu. dł. 14. 15. sz. 52. 6.

HEREFORDSHIRE, Prow. Ang. w środku Kraiu, ma 33. m. na około i zawiera w sobie 660000. morgow, posyła 2. Deput. na Parl. Obsituie w zboże, drzewo, wełnę, iabłecznik, wszystko to jest najprzedniejsze z całej Anglii. W tej Prow. znajduje się sławny wzgórek biegiący, *Marsley Hill*, tak nazwany, ponieważ r. 1574. w miesiącu Lutym trzęsieniem ziemi odłączyło się 27. morgow ziemi, które odmieniły miejsce przez trzy dni następujące.

HEREM, Margr. w Arwernii, o 3. m. od Isoire.

HERENTHALS, m. w Niderlandzie Austr. w Powiecie i o 8. m. od Antwerpii nad Nethą. dł. 22. 26. sz. 51. 9.

HERESTAL, albo **HERISTAL**, *Heristallium*, m. w Bisk. i o 12. m.

od Paderborny nad Wezerem. ob. Heristal

HERFORD, Herforden, Herwerden, albo Herworden, *Hervordia*, M. Niem. niegdys Cesar. stoleczne Hr. Rawensberskiego w Westfalii z fl. Opac. wyznania Anezburskiego, ktorego Xieni jest Xięzną Imperii, i ma głos i miejsce na Seymie. Leży nad Werrą i Aą, o 3. m. od Rawensberga, 7. od Minden. dl. 26. 22. sz. 52. 12. Należy do Krola Pruskiego.

HERICOURT, m. i włość w Franzkońcie z staryni zamkiem nad rz. Rigolą. Należy do Xcia Montbelliard pod panowaniem Fr. Leży o 2. m. od Montbelliard.

HERICY, m. Fr. o 2. m. od Fontainebleau nad Sekwaną.

HERINGEN, M. zamek i grod w Turyngii nad rz. Heliną. Należy do-Elekt. Saskiego. Leży o 2. m. od Northausen.

HERISAW, *Eritio*, stars i wielkie M. Szwaycarskie, nayludniejszy i nayznakomitsze ze wszystkich, ktore mają Protestanci w Kantonie Apenzel. Leży nad małą rz. Brulbach.

HERISSAY, ob. Riceys.

HERISSON, *Irritio*, m. Fr. w Burbonii nad rz. *Ovvil*, niedaleko od Cher. 5. m. od *Bourbon-Archambeau*. Drugie jest m. tegoż im. w *Poitou*, o 4. m. od *Parthenay*. Inne jeszcze jest w Pikardii, o 7. m. na w. od Eit. Pogorzało w Kwietniu r. 1763.

HERISTALL, albo HERSTALL, *Haristallum*, stary zamek i piękna włość Bisk. Leodyjskiego położone nad Mozą, o 1. m. od *Leodium*. Ztąd to Pepin wziął przezwisko Herstalla. Krol Pruski przedał go Bisk. Leodyjskiemu r. 1740.

HERIVAUX, Opac. Fr. fund. r. 1131. w Dyec. Paryzkiej, o miłę od Luzarches. Zakonu jest August. i czyni 4000. liwr.

HERLINSBURG, stary zamek w Westfalii w Hr. Pymont.

Mniemają iż to tam fl. Arminius Krol Niemcow dwór swoy trzymał.

HERM, (S. Michał z) m. i Opac. Bened. w Dyec. i o 3. m. od Luçon. Przyłączone jest do Kollegium czterech Narodow w Parwzu.

HERMANSTAD, Ceben, *Zoben*, *Cibinium*, piękne, wielkie. lądne i mocne M. stoleczne Transylwanii z Bisk. Suffr. Koloczańskiego. Leży nad rz. Sebeną, o 10. m. na w. od Alby Julii, 27. na połn. ku z. od Tergowiska, 55. na połn. ku w. od Belgradu, 82. na połud. ku w. od Budy, 126. na połud. ku w. od Wiednia. dl. 41. 15. sz. 46. 25.

HERMANSTEIN, ob. Hammerstein.

HERMANVILLE, Margr. w Normandyi nad morzem o 4. m. od *Caen* erigowane r. 1651. dla Herkulesa *de Vauquelin*.

HERMENSTEIN, ob. Hammerstein.

HERMENT, m. Fr. w Arweronii, 3. m. od *Croc*, 10. od Clermont.

HERMIERES, Opac. Fr. w Dyec. Paryzkiej zakonu Norbertanow, o 2. m. od Lagny, czyni do r. 3200. liwr.

S. HERMINE, m. Fr. o 3. m. od *Fontenai-le-Comte*.

HERMITAGE, *Eremus*, m. w Szkocyi połud. w Prow. *Lisberdal*, o 20. m. od Edimburga. dl. 14. 32. sz. 55. 2

HERMITAGE, jest także nazwisko iednego brzegu w Delinacie niedaleko Thain nad Rodanem, naprzeciwko Turnon, ktory jest sławny przez swe dobre wina.

HERMONVILLE, o 1. m. od Rheims, jest źródło mineralne, ktore jest zdrowe na ciężkość pierśi, i na gestę hamory.

HERNDAL, *Herndal*, wieś i Kraina w Norwegii w Wielkorządztwie Drontheim, ustąpiona Szwecyi przez traktat r. 1645.

HERNGRUND, m. w wyż. Węgrach przy Newfolli, u. przez

two rudy miedzi i wiotriolu. Ci którzy robią w tych minach dosyć obfzernego podziemne wystawili miaszto, ktorego liczba miedziancow bardzo jest wielka. Znaydują się w tych minach dwa źrózdzła wody koperwafowej, ktora odmienia żelazo w bardzo przednią miedz. dl. 36. 50. sz. 48. 30.

HERNOSAND, *Hernofandi*. M. nadmorskie Szwedzkie nad Golfem Botnickim w Angermanii. dl. 35. 15. sz. 61. 45.

HEROUILLE, wieś z tyt. Hr. o m. 8. na pośn. ku z. od Paryża, 1. od *Pisse Adam*.

HERRENBERG, m. Szwabskie z zamkiem w Xstwie Wirtemberskim, o 4. m. od Tubingi.

HERRENBERG, m. w Westfalii, w Hr. Bergeńskim.

HERKENHAUSEN, wspaniała zamek rosfkofzny, przy Hannoverze.

HERRENSTADT, m. i Grod w Szląsku w Xstwie i o 5. m. od Wolau, z mocnym zamkiem od miaszta oddzielonym.

HERNAUT, m. wyż. Luzaeyi, i o 2. m. od Lebau na traktie wiel. do Zittau. W tym to miasteczku dwaj nożownicy rodem z Morawii, uformowali s sekte zwaną pod im. *Hernhutów*, albo *Braci Morawskich*, ktorey Hr. Mikolay Ludwik *Zinzendorf* jest głową. Bardzo się ona w Niemczech rozszerzyła, i wielkich zamieszkań aż dotąd bywa przyczyna.

HERRY, m. Fr. w Berry, o 2. m. od *Charité*.

HERSFELD, ob. Hirschfeld.

HERSPRUCK, albo **HERTZBRUCK**, piękne M. w Frankonii o 4. m. od Laufen nad rz. Regnitzą. Należy do Norymberczanow.

HERSTAL, ob. Heristal.

HERTFORD, albo **HARFORD**, *Herfordia*, dawne M. Ang. stoleczne Herdfordshiry z tyt. Hr. i zamkiem. Posyła 2. Deput. na Parl. i leży nad rz. Leą, o 7. m. od Lon-

dynu. dl. 17. 35. sz. 51. 48.

HERIFORDSHIRE, Prow. Ang. ma 43. m. na około, posyła 2. Deput. na Parl. Misa jest barzo i żyzna. Handel iey zawisł na zbożu przygotowanym do robienia piwa.

HERT, m. w niż. Alfacyi, o 3. m. od Strasburga.

HERTZBERG, *Hertzberga*, m. Niem. w Elekt. Saksim, o 10. m. na połud. ku w. od Wittembergi, 14. na pośn. ku z. od Drezna. dl. 31. 12. sz. 57. 42.

HERTZBERG, M. w Xstwie Grubenhagen z dobrym zamkiem o 4. m. od Goslaru.

HERTZOG-AURACH, ob. Aurach-le-Duc.

HERTZWELD, albo **HERTWEILD**, wieś Bisk. Munsterskiego nad Lippą, ktora jest s. przez grob S. Idziego i iego żony reberty.

HERVORDEN, albo **HERFORDEN**, ob. Herford.

HERZEGOWINA, *Herzegowina*, *Chulmia*, Kraina w Turcyi Europeyskiej w Dalmacyi. Kastel Nowo stoł. należy do Wenetow, reszta zaś do Turkow. Jest tam miaszto tegoż im. gdzie rzązda Turecki rezyduie.

HESDIN, *Hesdinum*, *Hedyn*, M. mocne w Niderlandzie Fr. w Hr. Artezyi, na granicach Pikardii. Ludwik XIII. dobył go r. 1639. i było ustąpione Fr. przez traktat Pirneycki r. 1659. Leży nad *Cange*, o 10. m. od S. Omer, 12. od Arras, 42. od Paryża. dl. 19. 48. sz. 50. 22.

HESDIN, (stare) o m. 1. od poprzedzaiącego, było zburzone przez Filiberta Emanuela Xcia Sabaudii Generala Karola V. r. 1553.

HESECQUE, wieś Fr. z tyt. Hr. w Artezyi, o 4. m. od Saint-Pol.

HESSEN, *Hassa*, Krav Niem. z tyt. Landgraffstwa w cyr. wyż. Renu graniczy z Weterawią, Turynią, Westfalją, Frankonią i Xstwem Brunswickim. Dzieli się na

wyszłą i niższą Hassya. Familia rządząca tym Kraiem na cztery dzieli się ramienia, z których każde bierze imię Landgrafa. Dway Xiążęta Hesse-Kasselski Kalwiński, i Hesse-Darmsztadzki Luterski, i dway inni, którzy z drugiey linii pochodzą Hesse-Reinfeldski Katolicki, i Hesse-Homburki Kalwiński są religii. Ci cztery Landgrafowie biorą imiona od 4. miast znaczniejszych tam znajdujących się. Hassya jest Kraj zdrowy i żyzny. Obfituje w zboże, zwierzynę, ryby, rudy, bydło, owoce, miód i chmiel. Są tam łaźnie, bardzo zdrowe i źródła mineralne. Kiedy brzozy, które tam w wielkiej są liczbie, kwitną, wyciągają mieszkańcy z nich sok, który bardzo jest zdrowy. Poddani Xiążąt Hesse-Kasselskiego i Hesse-Darmsztadzkiego uwolnieni byli we Fr. od Prawa Kadukowego r. 1767.

HESSEN, m. w Xstwie i o 5. m. od Halberstadu. Od tego to miasteczka *Lama Hassyńska* łwe wzięła imię.

HEUCHIN, wieś Fr. z tyt. Margr. w Artezji, o 2. m. od S. Fol.

HEUDICOURT, w przedtym *Trougnon*, wieś z tyt. Hr. w Xstwie Barckim, o 3. m. od S. Michała. Drugie jest tegoż im. o 3. m. od Peronny, inne jeszcze o 3. m. od Gisors.

HEUKELUM, *Hukelum*, m. w Niderlandzie w Hollandyi nad Lingą, o 2. m. od Gorkumy. dł. 22. 26. sz. 51. 55.

HEUSDEN, *Housdena*, M. mocne w Hollandyi nad Mozą między błotami o 3. m. od *Bois-le-Duc*, 2. od Bommel. dł. 22. 38. sz. 51. 47. piękny tam jest zamek.

HEUSDORF, m. i grod w Osterreichu przy Dornburgu, nal. do Domu *Saxe-Weimar*.

HEWERSWERDA, ob. Hoyerwerda.

HEXAM, *Axelodunum*, m. Angiel. w Northumberlandu, przed-

tym Bisk. ale przez Henryka VIII. przyłączone do Bisk. Duramskiego. Leży o 5. m. od Newkastla, 70. od Londynu. dł. 15. 27. sz. 55. 2.

HIERES, *Olbia, Arca*, M. Fr. w Prowancyi w Dyecezyi Toulon. Grunta są bardzo piękne i bardzo żyzne. Port jego jest zawalony, a zatem nie jest tak iak przedtym handlowne. Jest Oyczyzną fl. Masylońska. Leży o 4. m. od Toulonu, 179. od Paryża. dł. 23. 48. 11. sz. 43. 7.

HIERES wyspy, *Insulae Ararnum*, wyspy Fr. na brzegach Prowancyi z tyt. Margr. jest ich Trzy *Porquerolles, Port Croz*, i wyspa Tytana albo *du Levant*. Znajdują się tam wszystkie naywyszukańsze rośliny.

HIERES, Opac. Bened. fund. koło r. 1122. nad rz. tegoż im. o 1. m. od *Villeneuve S. George*, a 4. od Paryża.

HIÈSMES, *Exmes, Oximus*, m. Fr. w Normandii, główne miejsce pewney bardzo rozciągley okolicy nazwaney *Hiemois* albo *Exmois*. Leży na jedney nieurodzayney górze, o 4. m. od Seez, 36. od Paryża. dł. 17. 48. sz. 48. 46.

HIGDAM-FERRERS, m. Ang. w Nortamptonshirze. Pofyla 2. Dep. na Parl. Leży o 17. m. od Londynu. dł. 16. 55. sz. 52. 18.

HIIAR, ob. Ixar.

S. HILAIRF, imię kilkunastu miasteczek Fr. z których przedniejsze są, jedno w Orleanie nad Ligera, 4. m. od Vendome, drugie w Normandyi, o 4. m. od Mortain, inne w *Poitou*, o 2. m. od Mauleon, inne przy Montagu, dwa inne w *Poitou*, jedno o 2. m. od Sables, drugie o 2. m. od Fontenay nad Authią.

S. HILAIRF, Opac. Bened. o 2. m. od Karkassony, czyni do r. 3000. liwr.

HILDBURGHAUSEN, ob. Hilpershausen.

S. HILDEGARLA, w Szwa-

bił przy Kempten, jest klasztor, gdzie Opat Kemptenński ma swoją rezydencją.

HILDESHEIM, Hildesia, wielkie i mocne M. Niem. w niż. Saxonii z Bisk. katolickim, którego Biskup jest udzielnym Panem. Widzieć jest w Katedralnym kościele statuę sławnego Hermana albo Irmina Szefa Germanow. Dzieli się to miasto na stare i nowe, każde z nich ma swój rząd ołobny. Leży nad Irnestą o 6. m. od Hannoveru, 9. od Brunświku, 9. od Wolfenbutelu. dł. 31. 50. sz. 52. 28. Bisk. Hildesheimskie, jest to bogaty kraj na 24. mil długi, a na 20. szeroki. Leży między Hanowerem, Luneburgiem i Brunświkiem, nad Leną w kratu obfitym i ludnym. Kapituła Hildesheimska złożona jest z 36. Kanoników i 5. Domicliaryuszów, którzy wszyscy w bogactwie żyją obfitości. Proteſtańci mają sześć kościołów, jedną szkołę i jednego wielkorządcę w mieście Hildesheim, i lubo to miasto należy do Bisk. jest jednak pod protekcją dziedziczną domu Brunświckiego na Luneburgu.

HILLBURRUG, m. Irl. w Hr. i o 6. m. od Downy, posyła 1. Dep. na Parl.

HILPERSHAUSEN, albo **HILBURGHAUSEN**, *Hilperhusia*, M. Niem. w Frankonii, nad Werą w Hr. Henneberskim, o 10. m. od Kohurga. Jest to dziedzictwo jedney linii domu Saxe-Gotha, która otrzymała dla swoich poddanych uwolnienie od prawa Kadukowego we Fr. r. 1778. dł. 28. 15. sz. 50.

HINDON, m. Angiel. w Hr. i o 5. m. od Wilton posyła 2. Dep. na Parl.

HILSTEJN, m. w Szląsku w Xstwie i o 4. m. od Troppau przy Odrze z zamkiem.

HILDELOPEN, albo **HINDLOPEN**, *Hindeloopia*, m. nadmorskie Niderlandu w Fryzyi, o 1. m.

od Werkum z małym portem.

HINDERLAPPEN, albo **INTERLACHEN**, Grod Szwaycarski w Kantonie i o 10. m. od Berny, tak nazwany od klasztoru Kartuzow, z którego zamek zrobiono.

HINDOO, *Hindoa* m. Indyjskie na drodze z Amadabat do Agryi w Państwach Mogola śl. przez swoy wysmionity indych. dł. 100. sz. 26. 50.

HINGHOA, *Hingoa*, M. Chińskie siódme miasto Prow. Fokieny. Widać tam wielką liczbę bram tryumfalnych i grobow wspaniałych. dł. 136. 45. sz. 25. 27.

HIO, M. Szwedzkie w Westrogotii, nad jeziorem Weter. dł. 31. 35. sz. 47. 53.

HIPPOLITE, (S.) albo **S. PILT**, *Sanctus Hippolitus*, m. Fr. w Lotaryngii na granicach Alfacji pod górą Wegą o 2. m. od Schelestatu. dł. 25. 6. sz. 48. 16. ob. Poelten (S.)

HIPPOLITE, (S.) piękno m. w Diec. Alezwiskiej i o 4. m. od Alais nad rz. *Viourle*, z dobrym zamkiem. Jest tam kanał przez całe miasto przechodzący i kilka młynow obracający i wody do kilkunaſtu fontan dodający. Obywatele tego miasta byli przyczyną znieſienia Edyktu Nanteńskiego za to iż napaſtowali i nawgrawali się z jednego Xiędza S. Sakrament nioſącego. dł. 21. 35. sz. 46. 50.

HIRSCHHORN, m. z dobrym zamkiem na prawym brzegu Nekry o 3. m. od Heidelbergi. dł. 26. 35. sz. 46. 28.

HIRSCHAU, m. i Grod w wyż. Palatynacie, o 5. m. od Ambergi Tu Hieronim Praskrzył przytrzymany r. 1415. Należy do Elektora Palatynu.

HIRSCHAU, albo **HIRSAUGE**, Śl. Opac. Bened. w Xitwie Wirtenberskim nad rz. Nagolą, przedmieście Kalb. Było sekularyzowane i dane Xzętom Wirtemberskim.

Opa-

Opat Trithheim pisał kronikę Hirschauską.

HIRSCHBAD, źródło wody mineralnej bardzo zdrowe w Xstwie Wirtemberskim na trakcie Stuttgardzkim. Niedaleko ztamtąd między dwoma korytami Nekry znajdują się rybitwy bardzo zachwalone.

HIRSCHBERG, ob. Hirshberg.

HIRSCHFELD, m. w wyż. Łuzycy nad Neißą, o 2. m. od Zyt. u, do którego należy.

HIRSCHFELD, *Herofelda*, m. Niem. w cyr. wyż. Renu stół. Xstwa odtąd, jak Opic. tego im. było sekularyzowane dla domu Hesse-Kasselskiego traktatem Westfalikim. Przy mieście znajdują się wody mineralne. Leży nad rz. Fuldą, o 8. m. od Fuldy, o 14. od Kasselu. dł. 27. sz. 51. 46.

HIRSHBERG, albo **HIRSCHBERG**, *Cervinontium*, M. Szląskie w Xstwie o 8. m. od Jaury nad Bobrą, śl. przez swe łaźnie i przez swoy handel płocien różnych.

HIRZIB, w Czechach w cyr. Caurzymkim, jest śl. przegraną Huss. tow r. 1434.

HITH, albo **ИИТН**, *Hita*, m. nadmorskie Angiel. w Prow. Kent, posyła 2. Dep. na Parl. Piaski zupełnie już prawie tego Port zafypały. sz. 51. 5. ob. Portow pięć.

HITZACKER, *Hidonis ager*, M. i Grod w Xstwie Zell, przytym miejscu gdzie Jetza wpada w Elbę o 1. m. od Dannebergi. Robią tam dobre piwa, które do Hamburga przewożą.

HIVERNAUX, ob. Jvernaux.

HLUBOCKA, ob. Fravenberg.

HOCHBERG, albo **HOCHBURG**, *Hochberga*, Margr. w Szwabii w Brisgawii. Emetingen, o 4. m. od Fryburga, jest miejsce główne nad do Xcia *Baden Durlach*. dł. 25. 31. sz. 48. 10.

HOCHENAU, m. w niż. Au-

stryi w Pow. niż. Manhartsberg.

HOCHEIM, w Elekt. Moguntckim przy Kasselu nad Renem. śl. jest przez swe dobre wina. Należy do Kapituły Moguntckiey.

HOCHSTETT, *Hochstadt*, albo *Hochstedt*, *Hochstun*, zamek i m. Niem. w Bawaryi nad Dunaiem, śl. przez krwawą batalią, którą Xzq. Eugeni z Xciem Marlborugiem tam wygrali nad Francuza. pod komendą Marszałka Tallard r. 1704. 13. Augusta. Cesar. byli tam zbici r. 1703. Leży nad Dunaiem o 5. m. od Donawertu, 2. od Dillingen; 9. od Ulmy. dł. 28. 30. sz. 48. 36.

HOCHSTRATEN, ob. Hoogstraten.

HOCKERLAND, *Hockerlandia*, jeden z trzech cyrkułow Pruskich wschodnich. Holland stołecznym tam jest miastem.

HOCKIKKEN, przy Loebau, w wyż. Łuzycy. Król Pruski był tam zbity r. 1758.

HOCQUINCOURT, wieś Fr. o 2. m. od Abewilli.

HODONIN, ob. Goding.

HOECHST, piękne m. Niem. w Weterawii w Elekt. Moguntckim na prawym brzegu Menu, o 2. m. od Frankfortu. dł. 26. 10. sz. 50. 1. Hr. de Stolberg posiada ją go pod tyt. Lenności.

HOECHSTAED, M. i Grod w Frankonii z zamkiem w Bisk. Bamberkim, przy Forchheimie.

HOEDIC, wysypka Oceanu przy Belle-Isle.

HOEFT, albo **Hovet**, zamek w Prusach nad Wisłą. dł. 37. 10. sz. 54. 28.

HOEICHEU, M. bardzo handlowne Chińskie czternaste z miast celnych Prów. Kiangnan. Wtym to mieście naylepsze Chińskie tuzze robią i naylepszą zbierają herbatę. dł. 137. sz. 34. 10.

HOEXTER, ob. Hoxter.

HOFALISA, albo **HOMFALIZA**, *Hofalisa* włość w Niderlandzie w X.

Luxemburskim, o 14. m. od Leodium, 12. od Luxemburga. dł. 23. 34. sz. 50. 2.

HOEF, *Hoffa*, *Curia Va-isco-rum*, dosyć piękne M. Niem. w Frankonii z pięknym Kollegium w Margr. Bareuth. Leży nad Leerą o 10. m. od Kulmbachu. dł. 29. 45. sz. 50. 23. Wokolicach marmur czerwony i czarny znajduje się.

HOEF, M zamek i włość w niż. Austrii w Pow. Manhartsberskim.

HOFFELISA, włość w Lotaryngii, o 3. m. od Darnay.

HOUUE, ob. Hougne.

HOHEN-ASPERG, St. forteca w Szwabii w Xstwie Wirtemberskim przy m. Asperg. o 3. m. od Stutgardy. Franc. dobyli go r. 1688. i minami bałtyon jeden wysadzili, który dotąd nie jest zreparowany. Dobre wina rosną wokolicach.

HOHENBERG, *Hohenberga*. Hr. i zamek Niem. w Szwabii Austrii. przy Nekerze. o 12. m. od Tübingi. Ma 5. m. wzdłuż, a 4. w szerz. dł. 30. 35. sz. 47. 52.

HOHENELBA, m. w Czechach w Cyr. i o 11. m. od Keniggratzu, przy źródle Elby. Wiele tam jest rzemieślników.

HOHEN-EMS, ob. Ems.

HOHEN-LIMBURG, ob. Limburg.

HOHENLOHE, albo HOLACH, *Holahius*, Hr. Niem. w Frankonii posiadane od Hrabioru idących od Kratona, który żył w 9. wieku Hr. to ma 12. m. wzdłuż, 8. w szerz. Leży nad Kocherą i Sa-

HOHEN-MELTZEN, ob. Melzen.

HOHEN-SOLMS, ob. Solms.

HOHENSTEIN, Honstein, albo Honstien, Hr. znaczne Niemiec. w Turynгии na granicach X. hrz. i Hrabstwa Stolberg. Ma 10. m. wzdłuż, 8. w szerz., należy po części do Krol Pruskiego, przyłączył do Xstwa Hal-

berstadzkiego. Elekt. Hanowerski i inni Xiążęta, inne posiadają kawałki. Hrabio wie Stolbergscy posiadają jako lenność należącą do Domu Brandeburskiego, stary zamek Hohenstein i 9. wsi do niego należących. Zamek ten leży o 2. m. od Northausen.

HOHENSTEIN, zamek i Grod w Miśni, o 4. m. od Drezna.

HOHENSTEIN, m. w Miśni w Cyr Ertzgeburskim, nad Muldą, o 4. m. od Zwickau.

HOHENTWEIL, *Draellium*, forteca Niem. w Szwabii w Xstwie Wirtemberskim na skale, o 3. m. od Schaffhuzv. dł. 20. 25. sz. 47. 40.

HOHEN-ZOLLERN, ob. Zollern.

HOKIEN, M. Chińskie trzecie miasto prow. Pekeli między kilką rzeczkami. Ma 18. miast pod swoją dependencyą. dł. 133. 40. sz. 30. 60.

HOLABRUN, wyższe i niższe są dwa m. w niż. Austr. w pow. niż. Manhartsberskim.

HOLACH, ob. Hohen-Lohe.

HOLDERNESS, mały Powiat Angiel, w części wschodniej Yorckshiry, z tyt Hr.

HOLDONIN, ob. Goeding.

HOLE, *Olinu*, wielka wieś w Irlandyi z Bisk. i Kollegium, gdzie tamtejsze dzieci rożnych wyższych nauk się uczą. Domy są tam jedne od drugich poddzielane z przyczyny ognia.

HOLLAND, m. Pruskie w Hockerlandii, o 5. m. od Elbląga. dł. 38. 58. sz. 54. 6.

HOLLANDIA, *Batavia*, *Hollandia*, Hr. nayznaczniejza z 7. zjednoczonych Prow. między Zuyderzee, morzem północnym, Zelandyą i Prow. Utrechtską. Dzieli się na Hollandyą półn. albo Westfryzyą, i na Holland. połd. czyli Zuyd Holland. Ye mały Golf, który jest częścią Zuyderzee, oddziela Holl. od Westfryzyi. Obie razem jedną tylko składają Prow. ktorey stany

biorą tytuł Hollan. i Westfryzyi. Zgromadzenie to jest złożone z Deput. i Konsulow każdego miasta oprócz szlachty, która ma pierwszy głos. Odprawia się ich rada w Hadze. Grunta wcałym tym kraju są wilg tne i błotniste, mało tam zboża sieją, w niektórych to tylko mieyscach, ale wcałym kraju karmieniem krow tylko zaprzatają się, które pryncypalnym tam są bogactwem. Wszystkie tam ranalami jest podzielone, które służą do ufuszenia łąk, i ulacniają dowoz potrzebnych rzeczy i transport towarow. Lubo tam ziemia jest nieplodna, lubo ani zboża ani wina nie rodzi, z tym wszystkim nie ma w świecie kraju we wszystko lepiej opatrzonego ani bogatszego, gła jego niezmiennego handlu. Prawdziwa produkcya tego kraju jest masło i ser, ponieważ płotna, które w Harlem białą, są w łąsiedzkich krajach tkane. Ale przez wielki handel, który obywatele prowadzą, można tam dostać wszystkiego. Miasta i wsie wspaniale pasmem nieprzerwanie się ciągną. Niektóre są takie mieysca, gdzie idąc powozem lub wierzchem słyhać trzęsącą się ziemię, iak gdyby ona wewnątrz wydrążoną, lub iak gdyby wodą utrzymywana była. Amsterdam stolecznym tam jest miastem. Hollendrzy są dobrzy gospodarze, przywiązani do handlu i bardzo o swoią wolność gorliwi. Kobiety są skromne, i za pierwszy swoy cel porządek i gospodarstwo mając. Religia Protestańska jest tam panująca, wszystkie inne są też cierpiane. Nie trzeba mieszać Holl. właściwie wziętey z Rzplą Holl. Ta zawiera w sobie siedm prowincyi zjednoczonych. ob. Niderland.

HOLLANDIA nowa. Dano to im. małemu Kraiowi Ameryki połu. na brzegach wschodnich nowey Angl. Także jedney części krajow Australnych, niektórym małym wyspkom i małym nakonec

krajinie na połu. Europy wzdłuż przesmyku *Wargatz*.

HOLSTEIN, *Holfatia*, Holfztyn, kraj Niem. z tyt. Xstwa między morzem połu. na zachod, morzem Bałtyckim na w. Slezwikiem na połu. Lawenburgiem, Meklenburgiem i Elbą na pośd. Posiadane było przez Krola Duńskiego i Xcia Holfztyńskiego, na Gotorpie. Ale r. 1773. zamieniał się Xzę Holfztyński z Krol. Duńskim na to, co posiadał w Xstwach Oldemburskim i Delmonhorfskim. Dwie tam są tylko Regencye w Hlukstademie i Kielu. Holfztyn jest podzielony na cztery Kantony, na Holfztyn właściwy na połu. Dithmarsyą, na z. Stormaryą, na pośd. Wagryą, na w. Ma 48. m. wzdłuż, a 32. w szerz, i składa część Cesarstwa Niem. Grunta dobre są do uprawy roli i do paszenia bydła. Obfituje w zboże, w bydła różnego rodzaju, w owce, wzwierzyne i drzewo.

HOLTZMUNDEN, m. Niemiec. nad Wezerą w Xstwie Wolfenbutel, o 2. m. od Korweyu; mieszka tam generalny rządca.

HOLY-ISLAND, albo **LINDISFARNA**, wysepka Angl. na brzegach Northumberlandii. Było tam Bisk. teraz do Durham przeniesione. Nie jest ludna. Bawią się tam tylko polowaniem i ryb łowieniem. Port jest tam dosyć dobry, ma zamek na swoią obronę. dl. 15. 56. sz. 55. 40.

HOMARA, albo **HOMAN**, *Homara*, n. Affr. w Krol. Fezafskim w Prow. Habat między Arzillą i Alkazarkwiwirem, o 5. m. od każdego. dl. 12. sz. 35. 10.

HOMBERG, albo **HOMBURG**, M. w niż Hassyi. o 6. m. od Hirschfeldu. Należy do linii pobożney Rheinfeldskiej.

HOMBERG, inne m. zamek i Grod w wyż. Hassyi nad rz. Ohmą o 4. m. od Fritzlarnu. Nal. do Landgraafa Darmstadtzkiego.

M m i j

HOMBERG, Hr. zamek i włość położona w Xstwie Bergskim, o 12. m. od Kolonii, 144. wsi do niey należą.

HOMBLTERES, ob. Humblieres.

HOMBURG, grod w wyż. Haf-fyi, o 3. m. od Frankfortu, jest rezydencyą Landgraffa Hesse-Homburskiego.

HOMEL, m. Lit. w Woiew. Mińskim z Stwein nad Sofzą pod pan. Rosłyi, od Rzeczycy na w. m 8.

HOMBURGI, dawne Hr. i zamek Xstwa Wolfenbittel przy Ebersteinie.

HOMBURG, *Homburgum*, M. Niem. z zamkiem w Hr. Sarbruck, o 2. m. od Cwoch mostow, nal. do Francyi. dł. 26. 6. sz. 49. 20. Zamek jest tegoż im. w Szwajcaryi, w Kantonie Bazyleykim na Skale, pod górą Jurą. Jest także mała Kraina w Szwajcaryi w Tochenburgu, nazwana *la Justice de Hombourg*.

HONCE, Opac. Norbertanow, w Dyec. i o milę od Bayony, czyni do r. 2000. liwr.

HONAN, *Honania*, piąta Prow. Chińska na połud. rzeki żółtey. Bardzo jest piękna i żyzna. Chińczycowio zowią ją ogrodem Chińskim. Więcey tam nad dzieśięć millionow dusz liczą i ośm miast wielkich, z których Karfung jest pierwsze, a Honan drugie. Chińczycowio mają miasto Honan za szrodek świata.

HONDURAS, Hondura, Prow. Amer. połu. w nowej Hiszp. nad morzem połu. ma 150. m. wzdłuż, 80. w szerz odkryta przez Krzysztofa Kolumba, podczas czwartego jego woiażu r. 1502. Walladolid stołecznym tam jest miastem. Podczas ostatniey woyny Anglicy wystawili tam byli zamki, które przez traktat Werfalski r. 1763. zburzyć musieli. Ale ten traktat dał im wolność wycinania na swoy profit drzewa *de Campsche* zwane.

HONFLEUR, *Huneflotum*, M. znaczne Fr. w wyż. Norman-

dyi w *Lieuvin* z dobrym portem, Trybunałem najwyższym i Admiralicją. Handel tu się dosyć wielki prowadzi osobliwie koronek. Leży na lewym brzegu uścia Sekwany, o 5. m. od *Quillebeuf*, 3. od *Pont-l' Eveque*, 7. od *Lisieux*, 16. od *Rouen*, 42. od Paryża. dł. 17. 43. 17. sz. 49. 25. 21."

HONHOLT, Opac. Paniien szlachečných w Bisk. Munsterskim, i Grod: Horstmaru.

HONITON, m. Aug. w Dewonshirze. Posyła 2. Deput. na Parl. Leży o 4. m. od Excesteru, 42. od Londynu. dł. 14. 18. sz. 50. 42.

HONNECOURT, m. i Opac. Fr. w Dyec. i o 2. m. od *Cambrais*, nad rz. Skaldą. Zakonu jest S. Bened. czyni do r. 9000. liwr.

HONOLSTEIN, m. Niem. o 6. m. od Trewiru. dł. 24. 40. sz. 49. 48.

HONORAT, ob. Lerins.

HONORE, Opac. Bened. w Taraskonie.

HONSCOTTE, *Plumofia*, m. w Flandrii Fr. w Dyec. Ypres, o 2. m. od Berques i Furnay.

HONT, albo HONDR, odnoga morska między Flandryą i Zelandyą przy zachodnim uściu Skaldy.

HOOGSTRAT, *Hogstratum*, m. w Niderlandzie w Brabantyi Hollenderskiej w Powiecie Antwerpji, stol. Hr. dosyć wielkiego, tegoż im. które ma tyt. Xstwa. Leży o 6. m. od Antwerpji, 3. od Bredy. dł. 22. 16. sz. 51. 25.

HOORN, albo HORNES, Hr. położone między Leodium, i Geldryą, które ma 7. m. wzdłuż, 5. w szerz. Nal. do Hr. Hornow, których dom ieszcze kwitnie w Niderlandzie. Ale Filipowi Hr. Horn, gdy głowę uciąto r. 1568. Hrabstwo to do Bisk. Leodyjskiego było przyłączone. Miasto Horn leży o m. 1. od Mozy i Ruremondy. dł. 23. 30. sz. 51. 12.

HOPITAL, m. w Forez nad rz. Lignon, o 7. m. od Roany.

HOQUINCOURT, ob. Hoc-

auincourt.

HORASOWIZ, albo **HORADO-**
WITZ, miasto Czeskie w cyr. Pracheń-
skim, nad rz. Ostaną przy Pisecku.

HORB, m. Niem. w Szwabii w
Hr. Hohenberskim

HORBURG, *Horbürgum*, *Ar-*
gentaria, Hr. w Xstwie Montbel-
liard nad Illą, o milę od Kolmaru.

HOREB, *Melani*, góra Azyat.
w Arabii opoczyfstej, tak blizka gó-
ry Synay, iż Synay i Horeb zdaia
się być dwoma częściami iedney gó-
ry, co jest przyczyną, iż Piśmo S.
bierze je częstokroć iedno za drugie.
Synay jest na w. a Horeb na z. prze-
to też przy wchodzie słońca okry-
ta jest cieniem góry Synay nie bę-
dąc tak jak ona wysoką. Bardzo
jest fl. w Piśmie S. Pod nią jest kla-
sztor S. Salwatora, gdzie rezydnie
Biskup Grecki, i zakonnicy za re-
gułą świętego Bazylego idący, trzy
albo cztery jest tam pięknych źrzo-
deł, i niezliczona liczba drzew fruk-
towych.

HORIZONT, jest to wielki
cyrkuł, który na dwoje glob prze-
cina, oddzielając tę część, którą wi-
dziemy od tey, która przed naszemi
ukrywa się oczyma. Dwa ich są
gatunki.

HORIZONT racjonalny, albo
astronomiczny, jest to plan, który
przez szrodek ziemi przechodzi, i
który ma za bieguny *Zenith*, albo
pun't niebieski, który jest nad na-
szemi głowami, i *Nadyr*, albo punkt
niebieski, który jest pod naszemi
nogami całą ziemię przechodząc.
Dzieli on Hemisferium wyższe od
niższego. Takiby to Horyzont uka-
zał się, gdyby ziemia była widziana
od swego szrodka, będąc na dwoje
przedzieloną, i gdyby iedna ze
dwoch części w niwecz się obrocila.

HORIZONT widzialny, jest ta
część ziemi, albo morza, którą mo-
żemy odkryć naszemi oczami, na
końcu której niebo, które ograni-
cza nasze oko, zdaie się opierać.
Wzrok zaś nasz na m. 15. pospoli-

cie zafiaga.

HORN, albo **HORNE**, *Horna*,
miasto mocne i znaczne w Nider-
landzie w Westfrvzyi, z dosyć do-
brym portem. Iubo Amsterdam o-
debrał mu część iego handlu, z tym
wszystkim nie przestaje ieszcze być
bardzo handlownym. Tu to tuczą
woły, które z Danii i Holstynnu
przychodzą. Wielu ztąd mędrcom
było rodem. Leży na brzegu za-
chodnim Zuyderzee, o 1. m. od F-
damu, 5. od Amsterdamu. dł. 22. 30.
sz. 52. 38. ob. Hoorn.

HORN, port na jeziorze Kon-
stancyeńskim, należy do Biskupa.

HORN, *Horna*, m. Niem. w
niż. Austr. na granicach Morawii,
o 15. m. od Wiednia. dł. 35. 12.
sz. 48. 25.

HORN, m. w Westfalii główne
iednego Powiatu w Hr. Lippe-Det-
mold, na granicach Paderborny. ob.
Hirsch Horn.

HORNEBACH, albo **HORREN-**
BACH, *Hornbachium*, m. Niem. w
Xstwie i o 2. m. od Dwoch mostow
nad Horną, z Opac. Bened. dł. 26.
II. sz. 49. 13.

HORNBERG, *Hornberga*, M.
Niem. w lesie czarnym w Xstwie
Wirtemberskim. Leży nad rz. Gu-
tach, o 5. m. od Rotweili, 6. od Fry-
burga dł. 24. 56. sz. 48. 10.

HORNBURG, m. zamek i
Grod w Xstwie i o 3. m. od Halber-
sztadu przy Osterwicku. Od Ham-
burga aż do Oscherleben jest część
ziemi błotnistej na 24. m. długiey,
na 2. szerokiey. Trzy tam bito ta-
my dla spławu wody w Bode.

HORNHUSEN, wieś w Xię-
stwie Halberstadtzkim, gdzie są wy-
śmienite wody.

HORNOY, *Hornaceus*, m. Fr.
w Pikardyi, o 7. m. od Amiens z O-
pac. Bened. które na przeorstwo o-
brocone było, i które czyni do r.
30000. liwr. Dwa tam targi co ty-
dzień odprawuią się, z których ied-
en jest sławny przez swoy handel
nieć i wołny.

HORODŁO, m. Pol. w Woi. Belzkim, Stwo i miejsce Sądow Ziemskich. Pamiętne jest ustanowioną tu r. 1413. między Polakami i Litwinami co do Urzędow i Praw równością, złączeniem wielu familii Litewskich z Polskimi. Leży nad Bugiem, mało jest osiadłe, teraz pod panowaniem Austr. w cyr. Belzkim, w Dystrykcie Zamoyjskim, od Uściługa m. 2.

HORODYSZCZE, m. Litt. w Woi. Mińskim z Opac. Bened. od Mińska m. 4.

HORP, m. Fr. w Pow. *Maine*, w Dyec. Mans, o 3. m. od Mayenny.

HORSENS, m. Duńskie w Jutlandyi w Dyec. o 10. m. od Arius.

HORSHAM, m. Ang. w Suffex, o 9. m. od Londynu. Posyła 2. Deput. na I. arl. u. 17. 35. sz. 51. 12.

HORTMAR, *Horsmaria*, M. pomierne. 4. mięk i grad. Leży o 8. m. od Mursheru.

HORYN, rz. Pol. w Woi. Wołyńskim, płynie pod Zastaw, Ostrog, Alexandryą, łączy się z Słuczą i wpada do Prypcia.

HUSTUN, ob. Baume.

HOTTENTOCI, Narod Afryk. w K. freryi przy Kapie dobrej nadziei. Podzielony jest na czternaście Prowincyi, z których każda ma swych osobnych wodzow, i swe wśie albo Krule. Nigdy nie mieszkają długo w tym samym miejscu, ale tu i owdzie obozują. Wszyscy albo polowaniem albo ryb łowieniem bawią się, albo też trzod paszczeniem. Mocni są, obrotni, śmiali, zdolni do robienia bronią, a bardzo nade wszystko o swą wolność gorliwi. Żyją długo, wzrostu są pomierne, koloru zaś czarniejszego niż inni Indyanie. Letność ich do biegu i kł. nadzwyczajna. Choczą goło, zło- bią swe włosy konchami, golenia zaś kł. zwierzęcemi, którym aż ztwardnieć pozwalają, aby ie mogli smaczniey za ośm lub dzie- sięć miesięcy iść. Niepodobnego do wiary są niechluystwa, mażą

śajnem krow, prosiat &c. co sprawuie, iż niewypowiedzianie śmierdzą. Kiedy im kto wymawia śmie- szność ich zwyczajow, oni nic in- nego na to nie odpowiadają iak to, iż takie są zwyczaje Hottentotow. Kobiety ich tyle stawow u palcow obcinać sobie powinne, ile razy za mąż idą. U tego narodu bardzo ma- ło znakow religii widzieć bę daie. Nie przypuszczają oni drugiego ży- ciaz, a iako są wielcy próżniacy, nie pracują tylko tyle ile potrzeba do utrzymiania życia, i żartują z Hol- lendrow, iż ci tyle trudow sobie za- dają dla zebrania bogactw. To pi- sze o nich *Nicqz Tachard, Wotale de Siarn, Dampier*.

HOU, Kap Afryk. w wyż. Gwi- nei mieszakany przez Kwakwaanow. ob. Adaous.

HOU, Opac. Kanoniczek w Dyec. Toul, o 3. m. od *Bar-le-Duc*.

HOUAT, *Horata*, wyspa Fr. przy brzegach Brytanii, o 4. m. od Belle-Isle. Ma 4. m. na okolo. Ang- licy nadaremnie ją atakowali r. 1697. wzięli ją w ostatniey wojnie, i oddali przez traktat r. 1763. dł. 14. 36. sz. 47. 20.

HOUDAN, *Hofdencum*, m. wy- sęy Fr. w *Beauce* w Dyec. Chartres nad Wegrą, o 13. m. od Paryża, 4. od Drenx. Jest tam manufaktura pończoch wełnianych. Jest to O- czyszna ś. Patina. dł. 19. 15'. 38". sz. 48. 47'. 21".

HOUDANCOURT, wieś w *Beauvois*, o 3. m. od *Compiagne*, dała swoje imię *Domowi de la Motre*.

HOUDETOT, wieś z tyt. Hr. w Normandyi, o 2. m. od S. Valery w Pow. *Caux*.

HOU GUE, albo raczey *HOGUE*, *Oga*, mocny i piękny brzeg w Nor- mandyi, o 2. m. od Barfleur. Franc. kommanderowani przez Marszałka *Tourville* byli tam zbici przez flotę Angielską r. 1692.

HOULME, *Holmetius Pagus*, Kraina Fr. w niż. Normandyi, mię- dzy Domfront i Falaise. Sławna jest

tylko przez swoy iabłecznik i przez swe rudy żelazne.

HOUSSAYE, kilka jest mieysc tegoż im. we Fr. jedno o 3. m. od Amiens, drugie o 3. m. od Gisors.

HOXTER, *Haxaria*, m. Niem. w Westfalii nad Wezerem, 3. m. na półn. ku w. od Kofwey, 11. na półn. ku z. od Paderborny. dł. 27. 12. sz. 51. 50.

HOY wyspa, *Dumna*, jedna z Orkadow, ma 4. m. wzdłuż. Część nazwana Wacs, jest żyzna i bardzo miła. Znajduie się tam Port North-Hope, jeden z najlepzych w Europie, i bardzo wygodny do połowu ryb. Są tu wielkie owce, rodzaj bardzo osobliwy ptaków, tak dużych iak kaczkki, które są tylko masłą tłustości. Nazywają je tam *Jer*.

HOYE, Hoya, m. i Hr. Niem. w Westfalii z dobrym zamkiem, między Xstwem Bremeskim, Brunświckim, Mindedkim i Hr. Diepholt. Nal. do Elekt. Hannoverkiego i po części do Xcia Hesse-Katelskiego. Hoya leży nad Wezerem, o 2. m. od Ferden. Dwa tam są Grody i 79. wsi od nich dependuiących.

HOYERSWERDA, albo HAWERSWERDA, m. i włość w wyż. Lutzacyi nad Elsterą, o 4. m. od Bautzen. Nal. do Elekt. Saskiego.

HOYM, Hr. i m. w Xstwie Anbalt-Bernburg, o 1. m. od Kwedlimburga.

HRADISH, *Hradisca*, m. mocne Niem. w Morawii na wyspie nad Morawą, o 12. m. od Ołomuńca, 12. od Brinny. dł. 35. 28. 1z. 49. 6. Prusacy dobyli go r. 1742. Dobre wina w okolicach rosną. Drugi jest Hradisk w cyrk. i o 8. m. od Ołomuńca, przy którym mirrę i kadzidło znajduią.

HUBED, *Mniara*, m. Afr. w Krol. Tremesen, na górze o pół mili od Tremesenu. dł. 17. 15. sz. 34. 37.

S. HUBERT, *Andagium*, *Santus Hubertus*, m. w Niderlandzie

w Hr. Chiny Dyec. Leodyjskiej. St. przez swe Opac. Bened. gdzie prowadzą tych, którzy ukaszeni od wściekłych psow byli, dla uzdrowienia od wścieklizny. Pokazują tu w Skarbcu text jeden Ewangelii przyozdobiony kamieniami drogiemi, dany przez Ludwika łagodnego Krola Fr. i jeden psalterz z literami złotemi, dany przez Lotaryusza jego syna. Elektor Palatynu r. 1709. odnowił Order Kawalerow S. Huberta fund. r. 1444. przez Xcia Juliaceńskiego. Krol Fr. r. 1769. odstąpił swych praw do protekcyi tego Opac. Cesarzowy Krolowy Węgierskiej. Leży na granicach Kraiu Leodyjskiego w Ardennes, o 8. m. od Bouillon, 10. od Dinanty, 16. od Leodium, 60. od Paryża. dł. 23. sz. 50. 3.

S. HUBERT, zamek Krolewski we Fr. wystawiony r. 1756. Leży o 5. m. od Werśalu.

HUBERTSBURG, ob. Vermsdorff.

HUCHEU, *Hucheum*, M. bogate i kupieckie w Chinach, trzecie M. Prow. Chekiang. Robią tam wysnienienie pędzle, których w całych Chinach używają do pisania. dł. 137. 50. sz. 30. 2.

HUDISMENIL, m. Fr. w Normandyi, o 2. m. od Grand ville.

HUDSON, *Hudsonii Sinus*, przesmyk Amer. przy ziemiach Arktycznych na półn. ziemi Labrador odkryty przez Hudsona Anglika r. 1602. Po kilkakrotnie usiłowano znaleźć przeyscie przez ten przesmyk na morze spokojne.

HUDWICHWALD, *Hudwigswaldium*, m. nadm. Szwedzkie, stołeczne Helsingii, o 30. m. od Gwalii. dł. 36. 10. sz. 60. 40.

HUE, albo Кенуе, *Sinoa*, wielkie M. Azyat. stołeczne Kochinchiny, z pięknym ufortyfikowanym pałacem, gdzie Krol ordynaryinie rezyduje. Leży na piękney równinie od w. do z. wielką przedzielony rzeką. Zawize tam znaczny garni-

zon znayduie się i bardzo wielu Chreścian. dl. 123. 40. sz. 17. 40.

HUESCA, *Faventia Osca*, dawne m. znaczne Hiszp. w Krol. Aragońskim z Bisk. Suffr. Saragoffy i Univerfit. Leży na równinie obfitującej w wina, nad Issuelą o 9. m. od Balastro, 14. od Saragoffy. dl. 17. 22. sz. 40. 2.

HUESCAR, *Guescar, Osca*, M. Hiszp. w Krol. Grenady na równinie z pięknym zamkiem o 24. m. od Grenady. dl. 25. 50. sz. 37. 32.

HUESNE, albo **HUENE**, *Huena* wysepka na morzu Bałtyckim w Zundzie, gdzie było obserwatorium Tychna Brahe. dl. 30. 40. sz. 55. 5.

HUFFINGEN, m. i zamek Szwabii w Xstwie Fürstemberskim nad rz. Bregą.

HUI, *Huy, Hoium*, m. w Niderlandzie w Bisk. Leodyjskim. Ma most nad Mozą. Leży o 5. m. od Leodium, 7. od Namuru. dl. 22. 57. sz. 50. 31.

HUIGNE, rzeka w *Perche* i *Maine*, biorąca swoje źródło o 2. m. od Bellemy, wpada w Sarthę niedaleko Mans. Wody iey są szybkie i obfite. Splawną była uczyniona za rozkazem Parl. r. 1747.

HUIRON, Opac. Fr. fund r. 1078 w Szampanii w Diec. *Chalons*, jest zakonu S. Bened. i czyni do r. 3500. liwr. Leży o 1. m. od Vitry.

HUISSEAU, m. Fr. w Diecezyi i o 3. m. od Orleans. Drugie jest tegoż im. o 2. m. od Blois.

HULFEMBERG, wysoka góra w Elekt. Mogunckim, na której jest kaplica, wielu pielgrzymow do siebie ściągająca.

HULIN, *Hulium*, m. w Morawii w Diec. Olomuńckiej.

HULL, albo **KINSTON-UPONHULL**, *Hullum*, M. mocne i handlowne Angl. w Yorckshirze, z dobrym portem przy uyciu rz. tegoż im. w rzekę Humber i pięknym Arsenałem. Krol. Karol I. przymuszony

był do odstąpienia od obleżeniaiego, i ztąd to poczęła się wojna, którą miał z Parlam. Pożyła 2. Dep. na Parl. i leży o 12. m. od Yorcku. dl. 17. sz. 53. 40.

HULST, *Hulstium*, małe ale bardzo mocne m. w Niderlandzie Hollenderkim w Hr. Flandryi, stoleczne Grodu tegoż im. w powiecie Gandawskim. Związkowi go wzięli r. 1578. Xiążę Parmeński r. 1583. Xię Maurycy r. 1591. po ośmiu dniach obleżenia. Arcy Xię Albert r. 1596. a Fryderyk Henryk Xiążę d'Orange odebrał go Hiszpanom r. 1615. i odtąd przy Hollendrach zostało. Panowie Bedmar i Vauban przymuszeni byli odstąpić od obleżenia r. 1702. Fr. go wzięli r. 1747. Bardzo tam piękny jest Ratusz, a dom Komendanta w całej Flandryi jest naysiękniejszy. Jest oyczyzną Korneliusza Janseniusza Bisk. Gandawskiego. Leży na równinie, którą można wodami zalać, o 6. m. od Antwerpui, 7. od Gandawy. dl. 21. 35. sz. 51. 16.

HUMAN, m. Pol. w Woi. Braclawskim, sławne odniesionym tu od woysk Pol. pod Janem Kazimierzem nad Kozakami i Moskwą zwycięstwem. r. 1655. i niedawnych czasow Kozacką rzezią. Obszerne do niego nal. włości, które są Domu Potockich. Jest od Braclawia na w. o m. 15.

HUMBERCOURT, wieś Fr. w Pikardyi o 2. m. od Doullens.

HUMBER, wielka rz. Angiel. w Prow. Yorck. Wpada w morze między Spurnhead i Gumsby.

HUMBLIERES, *Humblariae*, Opac. Fr. w Diec. Noyon. Jest zakonu Bened. czyni do r. 9000. liwr. Leży o 1. m. od S. *Quentin*.

HUMIERES, albo **MOUCHY**, le Pierreux, wieś Fr. o 2. m. od Compiègne z tvt. Xstwa.

HUMMELINGEN, kraina w Bisk. Munsterkim. Cała lasami i bagnami jest napełniona.

HUNDESRÜCK, m. i Grod

w Bisk. Hildesheimskim między Wezerą i Leną przy mieście Einbeck.

HUNDSFELD, psie pole, m. niem. w Szląsku w Xwowie Oels nad Weidą, o 3. m. od Wrocławia. Polacy tam s. nad Niem. odnieśli zwycięstwo r. 1109. dl. 34. 50. sz. 51. 8.

HUNDSRUCK, *Hunnorum tractus*, Kraina Niem. między Renem, Mozellą i Nabą w niż. Palatynie. Należy do różnych Panow.

HUNGEN, m. Niem w Hr. Solms o 4. m. od Friedbergi.

HUNGERBRUNN, albo **FONTAINE-DE-LA-FAMINE**, źródło Szwajc. we wsi Waugen o 2. m. od Zurichu. Przez obserwacye czynione od r. 1626. w lata obfite zawsze było suche iakieykolwiek bądź padały deszcze, ale kiedy wylewło głód był pewny i im bardziey napetniało sie, tym głód był większy.

HUNNINGUE, Hunninga, małe ale bardzo mocne m. Fr. w wyż. Alfacyi w Sundgawii. Fortyfikacye są dziełem Marzalka Vaubana. Leży nad Renem o 1. m. od Bazylei, 7. od Brisachu. dl. 25. 15. sz. 47. 42.

HUNOLSTEIN, baronia kapituły Trewirskiej o 3. m. od Trarbachu.

HUNTINGTON, *Huntingtonia*, m. Angiel. stol. Huntingtonshiry nad Ousą o 17. m. od Londynu. Posyła 2. Dep. na Parl. dl. 17. 15. sz. 52. 15.

HUNTINGTONSHIRE, Prow. Angiel. w Diec. Linkolna, ma 23. m. na okolo i zawiera w sobie 2 0000. morgow. Kraj ten jest miły i żyzny. Posyła 2. Dep. na Parl.

HUPPY, m. Fr. w Pikardyi o 1. m. od Abewilli.

HUQUANG, albo **HOUQUOUAN**, *Huquania*, Hukwang, siódma Prow. Chińska, tak żyzna iż ją *szechstym* *Chin* zowią. Liczą tam blisko na 5. milionow obywatelow.

Tom I.

Zawiera w sobie 15. miast wielkich i 108. miast wielkich i obronnych. Wuchang jest pierwszym miastem.

HUREPOIX, *Paous Heripensis*. mała kraina wyspy Fr. ktorey znaczniejszemi miejscą są *Corbeil*, *Mont l'heri*, *Chatres*, *Ferté Alais*, *Palaiseau* i *Dourdan*.

HURIEL, m. Fr. w Prow. Bourbońskim w Diec. *Bourges*. Jest tam zamek Krolowski. Leży na pagórku o 2. m. od *Mont-Luçon*.

HURONOWIE, *Huronos*, narod dzikie Ameryk. w nowey Francyi. Kraj jest bardzo żyzny i ro legły, ale nieludny. Powietrze tam jest bardzo zdrowe. Narod ten barzo się zmniejszył z przyczyny wojen, ktore z Irokanami toczył. Wszyscy prawie są religii Chrześciańskiej. Są naydowcipniejszy z dzikich, ale oszuci i złodzieie. Mają rządę dziedzicznego, ktory nigdy nie jest synem swego poprzednika, ale synem iego naybliższey krewney. Ponieważ sukcesyja idzie po matkach. Kobiety mają naywiększą władzę w narodzie Huronów. Wszyscy się ich imieniem dzieie. Pierwsze one deliberują, potym zaś komunikują zbior swoich deliberacyi radzie generalney starcow, ktora zawsze prawie zotym idzie. jeżeli głowa czyli rządca dziedziczny nadto jest młody, naowczas przydają mu Regenta. A małoletni, poty nie może być wodzem na wojnie, poki nie służy wprzod za prostego żołnierza, i nięczeni iakiey piękney akcyi.

HUSINEIZ, m. w Czechach w cyr. Pracheńskim o 6. m. od Piseku. St. Jan Hus tam sie narodził, r. 1373.

HUSUM, *Husanum*, m. Duń. z dobrą Cytadellą i pięknym kościołem w Xstwie i o 8. m. od Slezwiku niedaleko Owy. dl. 26. 40. sz.

54. **HUXTER**, ob. Hoxter.

HUY, ob. Hui.

HYDRIA, ob. Idria.

J

JABLONITZ, M. nadmorskie w Morlakii o 2. m. od Segny, nal. do Wenetow.

JABLUNCKA, albo **JABLONKA**, zamek w Szląsku w Xstwie i o 4. m. od Ciefzyna na skale przy Olfy. Prusacy dobyli go r. 1741.

JAC, (S.) m. Fr. w Pow. *Limosin*.

JACCA, *Jacca*, *Jakka*, dawne m. Hiszp. w Krol. Arragonii z Bisk. Suffr. Sarragonskiego i zamkiem. Leży nad rz. Aragon, pod górami Pyreneykiemi, o 9. m. od Huesca, 20. na pojn. ku w. od Sarra-gossy. dl. 17. 16. sz. 44. 22.

JACOBSTADT, *Jakobstad*, zamek rokofzny Krol. Szwedzkiego o 1. m. od Sztokholmu. Imie jego pochodzi od Hr. Jakuba *de la Gardie*, który go wystawił r. 1644. Miasto jest także tegoż im. w Botnii wschodniej.

JACI, *d'Aquila*, *Acis*, m. nadmorskie Sycylijskie na brzegach wschodnich między Kataną i Taworminą z tyt. Xstwa. dl. 33. 2. sz. 37. 42. Jest także zamek w Prow. *Demonia* nazwany *Jaci*

JACQUES-D'ILLIERS, (S.) m. Fr. w *Beauce* o 4. m. od Chartres.

JACQUES, (S.) Opac. zakonu S. August. w Beziery, czyni do r. 1600. liwr. Drugie jest tegoż im. Benedykt. w Leodium.

JACQUES, (S.) ob. Caracas, Compostella, Doné, Jago, Montfort, Provins, Vitri.

JACUT, Opac. Fr. w Brytanii w Dyc. Doleńskiey, o 5. m. od St. Malo. Zakonu S. Bened. czyni do r. 4500. liwr.

JÆGERNDORF, ob. *Jagern-dorf*.

JÆEN, *Giennium*, Jen, piękne i mocne M. Hiszp. stołeczne małego powiatu z tyt. Krol. w Andaluzyi z Bisk. Suffr. Toletańskiego i

mocnym zamkiem. Ferdynand III. Krol. Kastylii zdobył go na Maurach r. 1243. Leży w kraiu obfitującym w wysmienite owoce, i bardzo bogatym w iedwab, przy górach Pyreneyjskich o 16. m. od Grenady, 6. od Baeça, 46. od Seville, 72. od Madrytu. dl. 14. 45. sz. 37. 38. Drugie jest miasto tegoż im. w Ameryce w Peru nad rz. Maragnon lub Amazońską, która w tym miejscu zaczyna być splawną. Jest to tylko teraz wieś bardzo piękna przy zbiegu trzech rzek razem. sz. połd. 5. 30.

JÆFA, *Joppé*, M. Palestyny z złym portem, il. w Piśmie S. Saladyn zruynował go; w kilka lat potem S. Ludwik znowu to miasto odnowił. Naymniey teraz nie ma tey co przedtym miała okazałości. Leży o 8. m. od Jerozolimy. dl. 52. 55. sz. 32. 20.

JÆFANAPATAN, *Jafanapatannum*, M. mocne w Indyach wschodnich stołeczne iednego Krol. czyli półwypu tegoż im. na wyspie Ceylan, nal. do Holl. którzy go odebrali Portugalczykom, r. 1658. Półwyspa jest żyzna i dobrze zaludniona. dl. 93. sz. 9. 30.

JÆGERNDORFF, *Carnovia*, piękne M. i zamek Szląski stołeczny Xstwa tegoż im. nad Oppą, o 6. m. od Oppawy, 26. od Wrocławia. dl. 35. 22. sz. 50. 4. Zostało się przy Cesarzu Fryderyku III. Elektor Brandeburski ustąpił praw swych do tego Xstwa Cesarzowi Leopoldowi r. 1695. za pewną sumę pieniędzy, ale Krol. Pruski odnowił je r. 1740. co było przyczyną wojny, ktorey skutkiem było przyznanie mu Szląska.

JÆGERNDORF, nad Preglą w Krol. Pruskim, w Cyrkule Nantangen. Moskale zbili tam Prusakow, r. 1757.

JÆGIELNICA, m. w Woi. Podol. leżące w Gruntach mających szyby marmurowe i Alabastrów.

JÆGO, (S.) *Santus Jacobus*, wielka rz. Ameryk. mająca swoy

peczętek w Audyencyi Kwitańskiej w Peru. Jest żeglowna i wpada w morze, skropiwłszy krąg dobry, żyzny i obfity w bawełniane krzaki, mieszkańców ma dzikich bardzo i okrutnych.

JAGO, (S.) największa nayludniejszya i nayżyźniejszya z wysp Kapu zielonego. Ma 45. m. wzdłuż a 10. w szerz. Powietrze tam jest bardzo niezdrowe. Obrótuie w pastwiska, bydło, kozy, małpy, ptaki, które mają kość i skórę czarną, iak szkło czarne, mięso zaś bardzo białe, w bawełnę, zboża, owoce i ryby. Wiele tam gór znajduje się. S. Jago albo *Ribeira grande* jest M. stołeczne ob. to słowo. Oprócz tego trzy tam są jeszcze miasta *Praia S. Domingo* i *S. Domingo Abacaca*.

JAGO, (S.) piękne i znaczne M. Ameryki połud. stołeczne Chili, z dobrym portem, Bisk. Suffr. Limańskiego i Audyencyą Krolewską. Jest to rezydencya Gubernatora Chili, i Trybunału S. Inkwizycyi. Wystawione było przez Piotra *Valdivia*, r. 1541. na piękney i obfiterney równinie obfitującej w wszystko to cokolwiek do życia jest potrzebnego, pod górami *Cordillera de la Andes*, nad małą rz. *Marchopá*, która go od z. do w. przeryna. Wiele tam jest kanałów, za pomocą których skrapiają się ogrody i oczyszczają ulice. Bardzo jest trzęsieniom ziemi podległe i nim bardzo uszkodzone było r. 1647. i 1657. Mieszkańcy są Hiszpanie i Indyanie. sz. połd. 33. 40. dł. 308. Kilka jest jeszcze miasteczek im. tego, z których nayznaczniejszy jest w Peru w Audyencyi Kwitańskiej, o 50. m. od *Cuenca*.

JAGO-DE-CUBA, m. Hiszp. w Amer. połn. na brzegu połd. wyspy Kuby z dobrym portem, nad rz. tegoż im. Wystawione było przez Hiszp. r. 1514. sz. 301. 50. dł. 20.

JAGO-DE-LOS-CAVALEROS, m. Amer. jedno z znaczniejszych na wyspie Hiszpanioli. Leży na brze-

gu wsch. rz. *Tagua*, w kraju żyznym i zdrowym, o 5. m. od *Izabelli*. dł. 307. 30. sz. 19. 40.

JAGO-DEL-ESTERO, M. Ameryki połd. jedno z znaczniejszych w Tukumanie. Jest to ordynaryina rezydencya Inkwizytora Prowincyi. Leży nad wielką rz. bardzo rybną, w kraju równym, gdzie jest wiele zwierzyny, tygrysów, lwów bardzo łaskawych i *Guanaecos*, (zwierzę jest wielkie iak koń.) o 70. m. od Potozu. dł. 315. 35. sz. połd. 28. 25.

JAGO-DE-LASUALLES, (S.) m. Amer. połn. w Audyencyi Meksykańskiej. Leży na równinie nad rz. *Panuco*, o 30. m. od *Panuco*. dł. 276. 40. sz. 23.

JAGO-DELA-VEGA, (S.) piękne M. Amer. stołeczne i rezyden. Gubern. Jamayki, wystawione przez Hiszp. którym go Anglicy wydarli. Wesole tam życie mieszkańcy pędzą. Miasto leży o 2. m. od Morza na piękney równinie nad rzeczką o 5. m. od *Port-Royal*. dł. 300. 50. sz. 18.

JAGO-DE-LEON, ob. *Caracas*, *Guatemala*.

JAGODNA, *Jagneiro*, *Januarja*. m. Tureckie Europ. w Serwii przy rz. *Morawa*, o 25. m. od *Nissy*, 25. od *Belgradu*. dł. 39. 15. sz. 44. 35.

JAGOS, *Jagowie*, naród Afr. są błąkający się i wielcy złodzieje, tak iak Arabowie, naywięcej ich jest w niższej *Ethyopii*, a naybardziej w Krol. *Anzykańskim*. Czczą słońce i miesiąc, i są ludoiedzcy.

JAGRENATE, miejsce znaczne Indyjskie, położone na brzegu *Orica*, gdzie W. *Bramin*, czyli W. *Kapłan* *Batwochowalców* rezydnie. Wielka tam jest *Pagoła*, uczęszczana przez wszystkich *Indyi* pielgrzymow. dł. 103. 43'. 30". sz. 19. 50.

JAGUANA, *Sancta Maria del Parto*, *Fanum Sanctæ Mariæ ad Portum*, m. Amer. na wyspie *Hiszpanioli* o 60. m. od *S. Domingo*.

gue. Napadnione było przez Angli-
kow r. 1591. Nal. do Hiszp. dl. 306.
25. sz. 19. 25.

J A I K, *Jaicus*, wielka rz. w Tar-
tary na w. ięy leżąca. Dzieli ją od
Turkestanu, bierze swoy początek
w Kaukazie i wpada w morze Ka-
spijskie. Niezmierna w niej liczba
ryb znajduie się, których ikrę sło-
ną rozwożą po całej Europie pod
im. *Kuwioru*.

J A K O B S T A D T, m. w Semi-
gallii, ozdobił Kościołami, osiadł
od wielu rżemieślników, iako i nie-
dźwiedników, ktorzy z wyczonych
od siebie niedźwiedzi żyją. Leży z
tamtey strony Dżwiny w Parafii Sēl-
burskiej.

J A K U T E S, Jakutowie, narody
Azjatyckie w Tartary w okolicach
rzeki Amga i miasta Jakutskoy. Są
oni Balwochwalczy. Kiedy jeden z
nich umiera, grzebią z nim na bliż-
szych krewnych. Szkorbn chorobą
tam jest ordynaryiną. Ale oni zaraz
się iego pozbywają ziadłszy tylko
rybę lurową i dzięgięć.

J A K U T S K O Y, m. Cesarstwa
Moskiewskiego w Syberyi w Tartar-
ryi w Kraiu Jakutow, ktorych w
hoiaźni trzyma nad rz. Leną, o 500.
m. od Tobolska. dl. 129. 30. sz.
60. 45.

J A L E S N E S, lenność z tyt.
Margr. o 4. m. od *Baugé*.

J A L I G N Y, m. Fr. w *Bourbon-
nois*, nad rz. Besbre, która wpada
w Ligerę, o 5. m. od Moulins.

J A L L A I N, m. Fr. w *Anjou*, o
6. m. od Angers.

J A L O F E S, *Jalofi*, Jalofowie,
narod Afrk. w Nigrjcy między
Nigerą i Senegalą. Kray ich jest dlu-
gi na m. 100 sz. na 40. Monarcha
ich bierze tytuł Cesarza.

J A M A, *Jama*, m. mocne Cesar-
stwa Moskiewskiego nad rz. tegoż
im. w Ingryi, o 5. m. od Narwy. dl.
47. sz. 59. 15.

J A M A I K A, *Jamaica*, wielka wy-
spa w Amer. połu. odkryta przez
Krzysztofa Kolumba r. 1494. o 140.

m. od lądu Ameryki, 13. od wy-
spy Kuby, 24. od Hispanioli albo S.
Dominika. Jest figury owalney. Ma
20. m. w szerz 50. wzdłuż i 150. w
około. Przedzielona jest pasmem
gór. Grunt tam nadzwyczajney jest
żyźności. Obfituje w to wżysztko,
cokolwiek tylko do życia jest po-
trzebnego, w cukier, kakao, ba-
wełnę, tabakę, &c. Często tu
pioruny biją, gdyż wtedy ma bar-
dzo siane: yste. Znajdują tam, iak
donosi Pan Sloan, drzewa zwane
Jagetto, ktorých skóry służą do ro-
bienia sukni i koszul, drugie zaś są
noszące owoc, ktorých łupina jest
mydłem sp sobnym do mycia tych
skór. Znajduie się tam niezliczona
bydła liczba. Rzeki są liczne i ry-
bne. Admirał Pen z Korfarszami An-
gielskimi i Francuzkimi zdobył tę
wyspę na Hiszp r. 1655. i odtąd na-
leży ona do Anglikow, ktorzy
najbardziej kwitnąca w świecie ze
wżysztkich oład uczynili. Więcej
tam jest nad 60000. Anglikow, a
bliżko 100000. Murzynow. Rząd iey
nayprerwszym tylko w Anglii panom
oddał. Lasy i łąki zawsze się tam
zielenią, powietrze jest zdrowe,
dnie i noczy zawsze prawie równe.
S. Jago stołecznym jest całej wyspy
miastem. między gr. sz. 17. 40. i
18. 45.

J A M B A, Jamba, małe Krol. w
Indostanie z miastem tegoż im. nad
Gangsem, który go od połu. ku
połud. przerzyna.

J A M B I, albo JAMBIS, *Jambuni*,
m. małe nadmorskie i Krol. w A-
zyi w części wschodniej wyspy Su-
matra. Bardzo jest handlowne. dl.
121. 30. sz. połud. 1. 30.

J A M B O L, ob. Bałakława.

J A M B O L I, *Anemobria*, Kraina
w Macedonii na granicach Roma-
nii i Bulgaryi nad Archipelagiem.
ob. Emboli.

J A M E S, m. w Normandyi w
Dyec. Awranches, o 3. m. od Pon-
terfony, 67. od Paryża. dl. 16. 28.
1. sz. 48. 29. 22."

JAMES-TOWN, m. Irlandski. w Hr. i o 2. m. od Letting, nad Schanoną. Posyła 1. Deput. na Parl.

JAMES-TOWN, albo **JACQUES VILLE**, *Oppidum S. Jacobi*, M. Amer. poln. stol. Wirginii nad rz. James, wystawione przez Angl. r. 1607. Krol Wilb. Im fundował tam Unwersytatem r. 1692. i Drukarnią. dl. 305. 5. sz. 37.

JAMETS, *Gemmatium*, m. Fr. w *Barrois*, o 2. m. od Montmedi, 5. od Stenai. dl. 23. 5. sz. 49 25.

JANKOWITZ, ob. Janowitz.

JANDURE, Opac. Norbertańskie w Dyecezyi Toul, o 2. m. od *Bar-le-Duc*.

JANIRO, Rio, *Ganabara*, rz. Amer. na brzegach Brazylii daje swoje im. iedney Prow. w ktorey jest S. Sebestyan. Odkryta była przez iednego Francuzar. 1515. Ale Portugal. opanowali ten Kray r. 1558 ob. Sebastien.

JANIZZAR, ob. Jenizzar.

JANNA, Kraina Turecka Europ. w Macedonii nad Archipelagiem, graniczy na poln. z Komenolitarią, na połud. z Liwadią na z. z Albanią, na w. z Archipelagiem. Jest to dawna Tessalia. Larysta stołecznym tam jest miastem.

JANNA, Jannina, *Cassops*, wielkie M. Turcyi Europ. w Prow. Janna, ktorey swoje daje imie. Mieszkaone jest przez bogatych kupcow Greckich, 26. m. od Larissy. dl. 39. 21. sz. 39. 45.

JANOW, znaczne M. Polskie w Woi. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w cyrk. Lwowskim z Stwem w gruntach dobrych z wielkimi Stawami. od Lwowa m. 3. Tegoż im. m. Bisk. w Woi. Brzeskim Litt. blisko rz. Buga, od Biały m. 2. Także w Woi. Trockim. Inne tegoż im. w Woi. Podolskim pod pan. Austr. znaczne i handl. Od Trémbowli o smile.

JANOWIEC, m. w Woi. Gnieźnieńskim, zamkiem wspaniałym i

pięknością położenia zaszczycone, nad Wisłą od Warszawy m. 18.

JANOWITZ, albo **JANKOWITZ**, m. Czeskie w cyr. i o 3. m. od Caurzymu. General Szwedzki Torstensoz zbil tam Cesarzkich r. 1645.

JANSON, zamek w Prowancyi, o 2. od Lambeski, 4. od Aix.

JANVILLE, *Janvilla*, m. Fr. w *Beauce*, sławne przez Batalią między Fr. i Anglik. pod Karolem VII. o 6. m. od Pluviers.

JANVILLERS, ob. Jonvillers.

JAOCHEU, *Jaocheum*, piękne i wielkie M. Chińskie, drugie miasto Prow. Kiangsi na brzegach poln. rz. Po. Piękną tam rokią Porcellanę. dl. 123. 16. sz. 29. 40

JAPARE, *Japara*, M. Indył wfchod. na wyspie Jowie na brzegu połnocnym z dobrym portem. Jest dosyć handlowne. Wiele tam znayduie się Mahometanow. Kobiety tam są bardzo brzydkie i rospustne. dl. 128 40. sz. połud. 6. 45.

JAPONIA, wielki Kray w części wfchodniey Azyi z tyt. Cesarstwa; jest to zbior kilkunastu wysep z ktorych nayznaczniejszye są: *Niphon*, *Saikof*, *Sikokf*. Portugalczycowie odkryli go r. 142. będąc przez burzę na ten brzeg zarzućeni. Całe państwo dzieli się na siedm Powiatow znaczniejszych czyli *Gokifzidor*, z ktorych każdy dzieli się na pomniejszye części. Dwoch jest Cesarzow, *Dairo*, Duchowny, a *Kubo*, świecki. *Dairo*, nie ma inż tyle co przedtym władzy, ale niezmierne ma dochody, dwanaście żon i mnostwo nałożnic. Jest on bożyszczem Religii. Czynią mu takie honory i roskosze, iakie tylko imaginacya wymyślić może. *Kubo*, ma władzę absolutną i nieograniczoną nad wszystkimi poddanymi, a jego wola jest iedynym dla nich prawem.

Japończykowie w powszechności są mali, ogorzali, zwięzli i bardzo szpetni. Są grzeczni, przebiegli, trzeźwi, woieni, i bardzo chędo-

zni. Maią język osobny, i nigdy nie byli zawoiowani przez żaden sąsiedzki naród. Pory roku są bardzo niesfateczne w Japonii. Zima podlegała jest wielkim mrozom, lato wielkim gorącom. Morze na około napelnione jest ukrytymi skałami i jest zawsze burzliwe. Błyskawice i pioruny są tam częste, iako i trzęsienia ziemi. Grunta w powszechności są górzyste, skaliste i nieurodzajne. Ale przemysł, i trudy niezmierne mieszkańców uczynili ją żyzną, i zdolną do obeyscia się bez Kraiow sąsiedzkich. Wielka liczba rzek, jezior, źródeł, min złotych, srebrnych, miedzi i siarki znajduje się w tym Kraiu, jest tam też burztyń szary i drogie kamienie. Cały świat zna piękną Japonii porcelanę. Religia jest balwochwalska, tak iak w Chinach. Jezuiti ogłaszali tam Ewangelię. S. Franciszek Xawery przybywszy do Prow. Pongo, koło r. 1554. dożył liczny już uformowali Kościół Chrześcian, aż do r. 1637. gdy nastąpiło prześladowanie, które tu zniszczyło Chrześcian. Jedo dziś jest miastem stołecznym Japonii. Przedtym było Meako. między gr. dł. 157. i 175. 30. sz. 31. i 40.

J A Q U I N, Jakwin, sławny skład na brzegu morza w Krol. Juda w Afryce. Francuzi, Anglicy, Portugalczycy i Hollendrzy mieli tam swoje faktorye dla traktowania o murzynow. Ale skład ten był zepsuty od rabunku Dahometa, ob. Juda.

J A R C Y, ob. Gercy.

J A R D, Opac. Fr. w Dyec. Sens, o 1. m. od Melun, zakonu S. Aug. czyni do r. 3000. liwr.

J A R D, *Radegonda*, wieś z małym portem w *Poitou*, o 2. m. od *Sables d'Olone*, ob. Lieu Dieu.

J A R G E A U, lub **G E R G E A U**, *Gargolium*, Zargo, dawne M. Fr. w Aureliańskim Xstwie. Wzięte było od Angl. r. 1428. a odebrane od sławney pod im. *Pucelle d'Orleans* heroiny r. 1429. Leży o m. 4. na

połud. ku w. od Aurelianu, 28. od Paryża. dł. 19. 45. sz. 47. 50.

J A R N A C, *Jarnaicum*, Zarnak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, sławne zwycięstwem Henryka Xcia Andegawskiego, (który potym był Krolem pod im. Henryka III.) odniesionym tu nad Kalwinistami r. 1569. jest o m. 2. na w. od *Cognac*, 6. od Angulemy. 102. od Paryża. dł. 17. 22. sz. 45. 40. Tegoż im. m. Fr. o m. 5. na połud. ku w. od *Saintes*.

J A R N A G E, m. Fr. z Sądami Krolewskimi w Marchii, m. 2. od Gweretu.

J A R O C Z Y N, m. Pol. w Woi. Kaliskim.

J A R O M I E R Z, m. Czeskie nad Elbą, o m. 11. na połud. ku z. od Glatzu, 25. od Pragi. dł. 33. 35. sz. 50. 18.

J A R O S Ł A W, *Jarostavia*, piękne i znaczne M. Pol. w Woi. Ruskim, teraz zaś pod pan. Austr. w cyr. Samberskim. Jest obwiedzione murem; handlem, pięknymi budowlami, kościołami, szkołami i iarmarkiem walnym na bydło, zalecone. Znaczne do niego należą dobra, które są imienia Xżąt Czartoryjskich. Pamiętne jest wygraną Szwedow, którą tu odnieśli r. 1656. po dobytciu miasta. Jest ludne, i ma dożył rzemieślnikow. Leży w górnicy żyznym nad Sanem. Od Lwowa m. 14. od Rzeszowa 7. od Tarnowa 18. od Krakowa 29. od Warszawy 54. od Wiednia 87. dł. 40. 58. sz. 49. 58.

J A R O S Ł A W, lub **J E R O S Ł A W**, M. Rosyjskie, wielkie drewniane z tyt. Xłwa nad rz. Wolgą. Miało niegdyś własnych Xżąt, którzy pod pan. Rosyjskie przeszli, wyzuci z Xstwa od Jana Wasilewicza będąc. Leży od Miasta Moskwy o m. 16. dł. 58. 30. sz. 57. 24.

J A R R I E, m. w Delfinacie, m. 2. od Grenobli.

J A R S, Kasteł Fr. m. 8. na połud. od *Bourges*.

JARZE, m. i Margr. Fr. m. 2. od *Hauge*.

JASENICZ, m. Pomeranii w Xłwie Szczecińskim nad lewym brzegiem Odry, blisko iey. uýścia. Należy do Krola Pruskiego.

JASMUND, połwysep Pomeranii bliźszy, łączy się z Wittowem i wyspą Rugen przez wązką cieśninę. Ma znaczne 2. kościoły Sagard i Bobin. Należy do Szwecyi.

JASKWA, *Jasques*, m. Perfskie nadmorskie nad odnogą *Ormus*, w Prow. Tuberanii. dl. 76. 50. sz. 25. 40.

JASSY, M. S. Multan i rezydencya Hospodara, leży nad Pruthem. Miasto obszerne ale drewniane i źle budowane; nie ma iak 6. wielkich ulic. Nie ma domostw murowanych, iak niektórych Panow tylko mieszkania, ale i te niezgrabne. Mieszkańców liczyć może na 30000. Jest od Kamieńca Podolskiego m. 24. na połud. dl. 44. 55. sz. 47.

JASWOYNSKI Pow. i Stwo czyniące kwarty rocznev 3248. zł. W Xłwie Zmudzki. Jest między Pow. Eyragolskim i Rosieńskim.

JASTRZEBIE wyspy, ob. Azores.

JAWA, *Jaba*, nazwisko dwóch wysp na morzu Indyjskim, z których jedna się zowie wielka Jawa, druga mała Jawa, czyli *Bali*, ob. *Bali*. Wielka Jawa leży między wyspami Sumatrą, Banką, Borneo, Madurą, Bali i ziemią Endraght. Obfituje w ryż i zboże. Hollendrzy całą wyspę pomorskiemi zamkami osiódłali, i nieiako stolicę swego handlu tu w Batawii założyli. Cała część połn. wyspy jest pod Holl. panowaniem; połud. posiadają Xiążęta udzielni, z których najmocniejszy jest *Soerapati*; śródek wyspy jest pod pan. Cef. Mataramskiego, który przemieszkuje w Kartasurze. Wyspa ta zawiera Krol. Bantamskie, Jakatrańskie, czyli Batawianskie i Cierybońskie, od których jest niedependujące Krol. Ma-

tarzańskie, Kray sprzymierzony z Holl. Tagal, Krol. Gressieńskie, które ma Krola osobnego przychylnego Holl. Można mowić, iż cała wyspa zależy od Holl. ponieważ Cesarz panuje pod ich protekcyą. Tak jest zaś nafiadła, że do 30 millionow rachuje mieszkańców, między kterimi większa połowa niewiaft jest tak, iak 10. do 1. Wydaie Jawa pieprz, imbir, wyborne owoce, zioła drogic; ma szyby złote. Jawanie są Religii Mahometą, ktorą tu wniost ieden Arabczyk, ktorogo grob jest w wielkim u nich poszanowaniu. Kartasura jest M. S.

JAU, ob. S. André.

JAUDONNIERE, m. Fr. w Piktawii, m. 4. od Fontenay.

JAUENAC, lub JAUIAC, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim, m. 3. na z. od *Aubenas*.

JAULENAY, m. Fr. m. 2. od Poitiers.

JAURON, *Gabro*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, m. 5. na połn. ku w. od Mayenny.

JAVOULX, *Andoritum*, m. Fr. o m. 5. na połn. ku z. od Mendy. Było niegdys m. znaczne, stolica Bisk. Mendeńskiego. Dają się tu widzieć niektóre znaki starożytności.

JAWARYN, ob. Raab.

JAWERNIK, lub JAWORNIK, m. Szląskie w Xłwie Grotkowskim, m. 5. na z. od Nissy. Zalecone jest zdrowemi cieplicami pomocnymi o-fobliwie dla niewiaft nieplodnych. Zostało przy Domie Austr.

JAWOR, lub JAWER, *Jauria*, M. i Xłwo znaczne w Szląsku niż. z Cytadellą i placem wielkim obwiedzionym gankami, jest o m. 5. na połd. ku w. od Lignitzy, 79. na z. od Wrocławia, 35. od Pragi. dl. 24. 4. sz. 50. 66. Xłwo Jaworskie na połd. z Czechami i Luzacyą wvż. na z. Xłwa Saganskie i Głogowskie ma na połn. a Swidnickie i Lignickie na w.

JAWOROW, m. Pol. w Woł.

Ruskim, teraz pod pan. Austr. w Cyrk. Lwowskim, dość porządne ode Lwowa *m.* Pol. 7. od Jarosławia tyleż. Stwo Jawor. czyni kwarty 18817. zil.

JAYCZA, *Gaitia*, *m.* bardzo mocne Turcyi Europ. w Bosnii z dobrą Cytadellą nad Pleną, *m.* 20. na połn. od Banialuku, 52. na połd. ku z. od Budy, 54. od Belgradn. dl. 45 10. sz. 45. 5.

JAZŁOWIEC, *m.* w Woj. Podol. zkąd dawna familia Jazłowieckich. od Buczacza *m.* 2. jest pod pan. Austr.

IBARA, (S.) *m.* Fr. w Pow. Foix, *m.* 5. na połn. ku z. od Pamiers.

IBER, ob. Eber.

IBORG, lub IBURG, *Siburgun*, *m.* Niem. z zamkiem i Opac. Bened. w Bisk. Osnabruckim. Wzięte było od Xcia Brunświckiego r. 1553. jest o *m.* 14. na połd. ku z. od Osnabrucku, 12. od Munsteru. dl. 25. 46. sz. 52. 20.

IBOS, *m.* Fr. w Pow. Rigoreńskim, *m.* 2. na połn. od Tarbes.

IBRAZ, plac obronny nakształt maley fortecy, która jeziorami i błotami zewsząd prawie otoczona jest i jeden ma przystęp w Woj. Brzeskim Litt. przy rz. Strumieniu, która wpada w Prypeć, od Pińska *m.* 12. na połd. ku z.

ICARIA, ob. Hiceria.

ICHTERHAUSEN, *m.* Niemiec w Turynгии, w Xstwie *Saxe-Gotha*. z pięknym zamkiem zwanym Marienburg, nad górą, *m.* 3. na połd. od Erfortu.

IDANHA-LA-NUEVA, nowa Idanha, *m.* Portugal. w Prow. Beirze, o z. *m.* na połd. ku z. od Idenhy starey. dl. 11. 23. sz. 39. 42.

IDANHA-VELHA, *Igadita*, stara Idanha, *m.* Portugal. w Prowinc. Beirze; dobyte było szturmem od Franc. r. 1704. Leży nad rz. Ponsulą, *m.* 10. na połn. ku w. od *Castel-Branco*, 10. na połn. ku

z. od Alkantary. dl. 11. 32. sz. 39. 46.

IDRIA, Idrya, piękne *m.* Wł. w pow. Foroulińskim, w Hr. Goruckim, z zamkiem, nal. do Dornu Austr. w samym mieście znajdują się obfite szyby merkuryuszowe, jest między górami, *m.* 7. na połn. ku w. od Gorytzy, 10. na połn. od Tryestu. dl. 31. 33. sz. 46. 16.

IDSTEIN, *m.* Niem. w Weterawii, rezvd. familii idacey z linii *Xząt de Nassau*, do ktorey należy, jest o *m.* 5. na połn. ku w. od Moguncyi. Zdobią go zamek piękny i szkoły Luterskie. Dobra Idsteinskie rozciągają się wzdłuż na *m.* 8. w szerz 4. Leżą w piękney rownie. dl. 25. 53. sz. 50. 9.

JEAN, (S.) *S. Joannis Fanum*, *m.* Fr. nad Saria w Hr. Sarbruck, *m.* 5. na z. od Dwockmofów, 3. od Sargueminy. dl. 25. 47. sz. 49. 16.

JEAN, (S.) Opac. Fr. August. o *m.* 3. od *Malestrait*, inne Premonstr. przy Ambianie, czyni 16000. liwr. Tegoż im. Opac. Bened. w Andeli.

JEAN D'ANGELY, (S.) *S. Joannes Angeriacus*, dawne *M.* Fr. w Sautenii z pięknym Opac. Bened. fund. r. 942. od Pepina Króla Akwitanii, czyniącym 12000. liwr. Hr. *Rochefoucault*, przymuszony był odstąpić od oblężenia r. 1562. Wzięte było potym od Kalwinistów, odebrane zaś od Henryka III. po upornym oblężeniu r. 1569. Znowu go opanowali byli Kalwiniści w r. 1620. bunt podniosło, a r. 1621. dobył go Ludwik XIII. i twierdzę jego z ziemią zwrócił. Oyczyzną jest Henryka II. Burbona Kondeusza. Leży nad rz. *Boutonne*, na ktorey tu dwa są młyny do robienia prochu jedne z najlepszych w Krol. *m.* 6. na połn. ku w. od *Saintes*, 13. od Rupelli, 92. od Paryża. dl. 17. 5. sz. 45. 55.

JEAN-DE-BONNEVAL, (S.)

(S.) Opac. Fr. Bened. przy *Thouars*, inne zwane *S. Jean de Cassel*, jest Premonstr. czyni 5000. liwrow, o m. 4. na półn. od *Aire*.

JEAN-DE-BOURNAI, (S.) m. Fr. w Delfinacie m. 5. na z. ku połud. od Wienney.

JEAN-DE-BREUIL, (S.) m. Fr. w Pow. Kadurkim, m. 6. na w. ku połd. od *Milhaud*.

JEAN-DE-FOS, (S.) o m. 5. od Montpellieru, i *S. Jean de Gardonque*, w Langwedocyi od Ale-
tu, m. 4. są m. Fr.

JEAN-DE-LAUNE, lub LONNE, (S.) *Ladona*, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Dyżońskim stol. Grodu tego im. ma iść prawo deputowania. Oyczyną jest im. *Martene*, Histzp. od oblężenia tego r. 1636. odpędzeni zostali, jest nad Saona m. 6. na połd. od Dyżonu, 3. od Bellegardy, 3. od Antyzydoru 62. od Paryża. dl. 22. 44. sz. 47.

JEAN-DE-LUZ, (S.) *Lucius Vicus*, m. Fr. w Pow. Labour, nad granicą Histzp. z porten. Leży nad małą rzeczką blisko morza. m. 4. na półn. ku w. od Fontarabii, 4. od Bayonny, 174. od Paryża. dl. 15. 59' 28". sz. 43. 23'. 15".

JEAN-DE-MAURIEENNE, (S.) *Maurianna*, M. Sabaudyi, stol. Hr. Mauryańskiego w kolonii tego im. z Bisk. jest nad rz. *Arche*, na pograniczu Delfinatu, m. 5. na połd. ku z. od *Moutiers*, 10. od Grenobli, 9. od Chambery. dl. 24. 1. sz. 4. 18.

JEAN-DES-VIGNES, (S.) Opac. Fr. August. w Swessyonie, czyni 17500. liwr.

JEAN-D'ULVA, lub *Isla vera crux nova*, Wyspa w Amer. półn. przy otuzpanii nowey na morzu północnym, odkryta około r. 1518. od *P. Grzjalua*. dl. 280. 20. sz. 19.

JEAN-EN-ROYANS, m. Fr. w Delfinacie.

JEAN-EN-VALLEE, Opac. Fr. August. blisko miasta *Chartres*,

Tom I.

czyni 4500. liwr.

JEAN-PIE-DE-PORT, (S.) *S. Joannes de pede Portus*, m. Fr. stol. Nawarry niż. z Cyrailellą na wzgórcie. Leży przy początku traktu prowadzącego przez góry Pyrenejskie zwanego tu *Porto m. 8.* na połd. ku w. od Bayonny, 12. od Pampelony, 176. od Paryża. dl. 16. 22. sz. 43. 8.

JEANNE, (Isle de Sainte.) Wyspa S. Joanny, ielna z wysp Komorskich między pomorzem Zingwebar i Madagaskarą. Jest na podłożu żyźna i obita w zwierzynę i owoce. Mieszkańcy są Religii Mahometańskiej mieszający z wielą zabobonami. Boją się bardzo diabła, którego tu *Grzegorzem* zowią. Niewiasty u nich są niewolnicami, do największych zażywane bywają robot, nie mające tyle wolności aby nawet iść razem z mężami mogły. Wydawać je za mąż zwykli w roku zaraz 7. lub 8. lata tu są celne miasta, jedno miastem Króla, drugie Królowy fi; zowie. W pierwszym rezydnie Krol z swym dworem, i jest o m. 8. od Portu, drugie leży nad morzem. Obydwa są dotyc piękne i ozd. bne meczetami wspaniałemi. Przy niej zwykli sta-
wać Okręty Angiel. płynące do Bombay.

JEDLIŃSK, m. Pol. w Wol. Sandomirskim z szkołami Akademi-
cznemi

JEDO, lub JENDO, J. do, *Jendo*, wielkie M. S. Japonii na wyspie Nippon w Azyi osobne piękny m i obrannym miastem, w ktorym rezydnie Cesarz. Liczba mieszkańców jest tu niezmierna. Handel bardzo wielki. Rz. Tonkawa przerayna miasto wpada pięcią korytami do portu. Na niew postawiony jest most wspaniały, od którego wymierzają odległość między wyspami w Japonii. Domy są drewniane, przez co częstym podlegają pożarom, te zaś i niskie są i źle budowane, jest tu bardzo wiele kościołów i pałaców

murowanych z kamienia bez bal-
kow jednak dla uniknienia niebe-
spieczeństwa w czasie trzęsienia zie-
mi. Gdy Panowie mają jaki stawiąc
pałac nowy, zapraszają na to miej-
sce Cesarza, któremu tam ofiarują
dary. Po wyjściu jego drzwi, które-
ni przechodził stają się zakazane,
zowią je drzwiami Królewskimi,
i nikomu potem przez nie przecho-
dzić nie wolno. Jedo leży w miley
rowninie wgląd zatoki bardzo ry-
bney. Przech rz. zażydnie się tu wie-
le kanałow. dl. 157. sz. 35. 32.

JĘDRZEJÓW, m. z Opac.
Cyserów w Diec. Krakowskiej;
ławne znacznym tu zjazdem szla-
chty, r. 1576. na stwierdzenie o-
brania Stefana Batorego. Rokosz
r. 1607. i śmierć Kadiubka pa-
miętnym go też czyni. Leży na gra-
nicz Szląskiej i Węgierskiej.

JEGUN, m. Fr. w Armianiaku
wyż. o m. 3. na poln. ku z. od
Auch.

JEMGUM, znacz. i bogate m.
Niem. w Xstwie Ostfryzyi w okoli-
cy Embdenkiej. Karol Xzē Gel-
dryi r. 1535. Xzē zaś Alby r. 1568.
odniósł tu zwycięztwo, m. 4. na
półd. ku w. od Embden.

JEMPTERLAND, *Jämtia*,
kraina północna Szwecyi, między
Laponią, Angermanią, Melepiadią,
Helzyngią i Dalekacją. Nie jest
ludna, i niema tylko wsi lub liche
miałeczka.

JENA, m. Niem. w Turynгии
w stanach Domu *de Saxe-Weimar*,
z zamkiem i Akademią fund. r.
1555. Leży nad Sałą, m. 4. na po-
łud. ku w. od Weimaru, 8. od
Naumburga, 10. od Erfortu. dl. 29.
34. sz. 51.

JENEEN, wiel. i dawne m.
Azyatyckie w Palestynie z zamkiem
starym i dwoma moczetami.

JENAN, *Jenganum*, m.
Chińskie, 8mie z miast głównych
Prow. Chenli, nad brzegiem półn.
eziora *Lieu*. pod górą. Ma 19.
miast pod swą dependencją. dl. 126.

16. sz. 37. 37.

JENIAPUR, m. Azyat. w In-
dołtanie w Państwach Wiel. Mege-
ln, stol. krainy tego im. nad rz.
Chaul m. 35. na półn. ku z. od Del-
li. dl. 94. sz. 30. 30.

JENIKALA, forteca nowo
wytawiona od Turkow w Krumie
nad Ciesuiną *Taman*, przy wniysciu
mor a Azofskiego. Ustąpiona jest
Rossyi traktem r. 1774.

JENISSEA, Jenissejckoy. *Jeni-
sceja*, znaczne, mocne i osiadle
M. Rossyjskie w Syberyi nad lewym
brzegiem Jenissy rzeki, o m. 300.
na w. od Tobolska, na pograniczu
Ostyakow i Tunguzanow. Obfituje
w zboże, drob i bydło. dl. 116. sz.
58 40.

JENIZZAR, lub JANIZZAR,
m. Greckie w Macedonii blisko
Golsu Salonickiego w krainie *Lo-
menolitary*, wystawione na ruinach
dawnego miasta *Pella*, oyczynny
Alexandra W. rest o m. 5. na pold.
ku z. od Saloniki, 7. od Karawe-
ryi. dl. 40. 12. sz. 46. 38. jest in-
ne tego im. m. w Grecyi w Prow.
Janna. dl. 39. 8. sz. 40. 40.

JENKOPING, Junkoping,
Janscopia, J-nkopinga, m. Szwec-
kie w Prow. Smalandii nad jezio-
rem Watter, z dobrą Cytadellą, m.
22. na poln. ku z. od Kalmaru. dl.
32. 55. sz. 57. 22.

JENPENG, *Jenpinga*, pię-
kue m. Chińskie piąte z miast gło-
wnych Prow. Fokienu. Zbudowa-
ne jest w kształt Amfiteatru nad
brzegiem rz. Miny. Ma 7. miast w
swym dystryckie. dl. 135. 6. sz. 26.
34.

JERICHAU, lub JERYCHOW,
cyrkul, m. i grod w Xstwie Magde-
burskim, o m. 12. od Magdeburga
nad Elbą na w.

JERICHO, Jerycho, u Ara-
bow zwane *Ribida*, dawne i zna-
komite m. Azyatyckie w Palesty-
nie zbudowane od Jebuzeczykow.
Nie jest dziś więcey iak kupa ni-
kczemnych chałup mieszkaných od

nedźnych i ubogich Arabow. Leży o m. 7. na połu. ku w. od Jerozolimy, o m. 2. od Jordanu, w dolinie wesołej i żyznej. Znajduje się tu roślina podobna do bzu, której kwiat niewiednie, a którą bardzo zaleca pismo pod imieniem roży Jerychońskiej.

JERKEN, ob. Irken.

JERSEY, *Casarea*, Wyspa na morzu Brytanii, przy brzegach Francji, o m. 4. od brzegów Normandyi, jest bardzo ludna, ma m. 7. w około, i nal. do Angli. Powietrze tu jest bardzo zdrowe, lubo znajduje się tu wiele żab, które do domów się ciska. Grunt iey jest żwzyny. S. Helier jest iey miastem głównym. dl. 15. 15'. -25". sz. 49. 14'. -20". ob New-Jersey.

JERWERLAND *Servia*, mały pow. w Infantach w Estonii, należy do Rosji. ob Jwerland.

JERUSALEM, w Styrji niż. przy Luttenburgu, sławna przednimi wirami.

JERUSALEM, *Hierosolima*, Jerozolima, dawne i st. M. Azjatyckie, dawniej stol. Królestwa Żydowskiego, po zdobyciu iey na Jebuzeyczykach przez Dawida. Nabuchodonozor W. obrocil ją w perzynę drugiego roku panowania Sedecjasza, i wielką liczbę żydów zabrał w niewolę do Babilonu. Po oodnowieniu iey, miasto i kościół z ziemią zrownał Tytus r. 70. po nar. Xtusa. Przy ruinach dawney Jerozolimy zbudował Adryan Cef. nowe miasto. Zdobyli go Persowie r. 614. Saraceniowie 636. ale Łacinnicy odzyskawszy go, nowe tu założyli Krol. r. 1099. które lat 89. trwało pod pan. Krolow Francuzow. Saladyn Sultana Egiptu i Syrii opanował go r. 1188. pod Gwidonem *de Lusignan*. Turcy wypędzili ztąd Saraceniow r. 1517. i przy nich zostało. Stan iego terazniejszy w niczym się nie może porównać z dawnym. Ma dotąd jeszcze swego Patryarchę. Górę Kalwaryą i Syon zamyka w swym ob-

wodzie Jerozolima. Frunciszkanie trzymają tu kościół grobu Sgo i dom do przyjęcia przychodniow. Leży o m. 45. na połu. ku z. od Damaszku, 18. od morza szrodziem. 100. od wielkiego Kairu. dl. 57. sz. 31. 50. S. JFRZY, ob S. Georgius.

JESD, ob. Yefd.

JESI, *Jesum*, dawne m. Włoc w Marchii Ankonitańskiej z Bisk. Sektatorowie Moliny uczynili go sławnym. Leży na górze blisko rz. Jesy, m. 7. na połu. ku z. od Ankeny, 45. od Rzymu. dl. 30. 45. sz. 43. 13. Tegoż im. jest m. w Japonii na wyspie Niphon. dl. 157. sz. 35.

JESNITZ, m. w Cyr. Saxonii wyż. w Xstwie Dessawskim nad Mulda, m. 4. na połu. od Dessawy.

JESO, Jedso, Yeso, wiel. wyspa Azjatycka na połu. wyspy Niphon, pod pan. Monarchy hołdownika Cesarza Japonskiego. Zarosła jest gęstemi lasami. Mieszkańców ma mocnych, tłuszných, ale niesoremnych i dzikich w porównaniu z Japończykami. Nie żyją tylko połowem ryb, lub zwierzyną.

JESSELMER, *Jesselmora*, M. w Indostanie, stol. Prow. tego im. w Państwie wiel. Mogolu, m. 75. na połu. od Amadabatu. dl. 90. 15. sz. 26. 40.

JESSEN, m. Niem. w cyrk. Elektor. Saskim. nad Elstera, m. 6. na w. od Wittembergi.

JESUAL, Jezualia, Kraina Indostanu, graniczy na połud. z Krol. Bengalskim, na połu. z Krol. Nektalskim, na w. z Azemskim, na z. z Patną. Raiapur jest iey M. S.

JEWERN, lub JEVER, *Jeveria*, m. Niem. w Westfalii, stol. Jwerlandii z cydadellą, o m. 7. na połu. ku w. od Auriku, 12. od Embdeny. dl. 25. 26. sz. 53. 32.

JEWERLAND, Jeverlandia, Kraina Niem. w Westfalii, rozległa wzdłuż na m. 8. wszerz 4. Należy do Domu Xząt *Anhalt-Zerb.*

JEZIERNÁ, w Woi. Ma-

zowieckim, sławna założoną fabryką papierni, m. 3. od Warszawy. Tegoż im. m. Pol pod pan. Austr. w cyr. Lwowskim, od Zborowa m. 2.

JEZIORO, *Lacus Lac*, zowiebę zebranie oblzerne wody, pęknienie niewysychającej, ze wszech stron zamknięte. Są jednak jeziora ale bardzo rzadkie, których woda corok wysycha; jako Czarny w Karnioli.

JEZIORZYSZCZE, m. Litt. w Woi. Połockim pod pan. Rosyjskim, z Strwem czyniącym kwarty 19250. zł. Sławne zwycięstwem Stanisława Łaca r. 1566. Leży przy jeziorze, od którego położenia ma nazwisko, blisko granicy Moskiewskiej.

JEZIOROZCIE, m. Litt. w Woi. Wileńskim w Pow. Brańskim nad rz. Błukszą, m. 10. na z. od Brańskowa.

JUZUFOL, *Sesupolis*, m. Pol. pod pan. Austr. w cyr. Halickim, dość dobrze budowne przy uściu Łystrzycy w Niestr, blisko o m. 2. od Halicza.

JF, *Hypa*, wyspa Francuzka w Rowancy, naybliższa ku wschodowi z 3. wysp przy porcie Marfyllskim leżących. Jest bardzo mocno ufortyfikowana, a forteca jej jedną jest z naylepszych na morzu śródziemnym.

IGIS, *Aemonia*, m. Rzepltey Gryzofskiej, w Lidze Kadefskiej z zamkiem wspaniałym, w którym znajduje się piękna Biblioteka i gabinet różnych otobliwości.

IGLAW, *Iglavia*, mocne, ludne i wiel. M. Czekie w Morawii, stol. cyrkulu tego im. Piwa tu bardzo przednie, i sukna dość dobre robią. Wzięte było od Prutakow r. 1742. Leży nad Iglą, m. 19. na z. od Brinny, 32. od Pragi. dl. 34. 40. sz. 49. 10.

IGLESIAS, lub **VILLA DE CHIESA**, *Sulci, Fgleha*, M. w części południowej Sardynii z Bisk. Sank. Kalarńskiego. dl. 26. 28. sz.

39. 30.

IGNI, m. i Opac. F. fund. r. 1126. zakonu Cyfter. w Szampanii, czyni 14000. liwr. m. 2. na połud. od Fimies.

IGNISTERRA, ob. Ziemia ognista.

IGK ANDF, m. Fr. w Pow. Burbońskim, m. 2. od *Bourbon l'Archambaud*.

IHOR, Iohor, Ior, *Ihora*, M. S. Krolestwa tegoż im. w Azji na półwyspie Malaki. dl. 121. 30. sz. 1. 58.

ILA, *Epidium*, wyspa Szkocka, długa około m. 6. szeroka 5. Leży przy brzegach Hr. Argylskiego; obfituje w bydło, ielenie, rudę ołowianą i kamienie wapienne.

ILAMBIA, znaczna Prow. Krol. Angolańskiego w Afryce; podzielona jest na wiele włości bardzo osiadłych, a każda ma swego *Sowę*, który ma rząd nad okolicą swej jurdykcyi.

ILANTZ, *Ilantium*, m. Rzeczypospolitey Gryzonow, główne swego Pow. w lidze Gryzofskiej. Miejsce jest obrad trzech lig Gryzonow. Leży nad Renem, m. 7. na połud. ku z. od Koiry. dl. 26. 45. sz. 46. 38.

ILCHESTER, *Ischalis*, Ilchester, m. Angiel. w Sommersetshire. Wytyła 2. Deput. na Parl. jest nad Illą, m. 31. na z. od Londynu.

S. ILDEPHONS, wspaniały Pałac Krola Hiszp. w nowej Kastylii zbudowany od Filipa V. m. 2. od Segowii.

ILEZUGAWENA, lub **E-SUGAUM**, mocne M. Krol. Marokańskiego w Afryce w Prow. Hea na górze leżące.

ILFELD, lub **ILEFELD**, Hefeldia, w Hr. Hohensteinskim, o m. 2. na półn. od Northausen; był tu Klasztor Premonstratensow, który r. 1543. obrocony został na szkołę Proteſtancką, w której st. Michał Neander był Nauczycielem do samej śmierci r. 1595. Utrzymują tu

zawsze na edukacji 50. uczniow.

ILHEOS, *Insula*, M. nadmorskie w Amer. połudn. w Brazylii, stol. kapitanii *de Rio dos Ilheos*, o m. 50. na połud. od S. Salvador. Należy do Portugal. i leży w gruncie bardzo żyznym. dl. 340. 10. szer. połud. 15.-25.

ILKUSZ, ob. Olkusz.

ILL., *Ellus*, rz. Fr. która przegrana Alfacyą i wchodzi niżej Strazburga do Renu. Zaczyna być żeglowną od Schelestadt. Inna jest w Pow. *Perigord* tegoż im.

ILLE, *Insula*. piękne M. Fr. z tyt. Hr. w Pow. *Ruffyllofskim*, m. 4. na z. od *Perpinjanu*.

ILLIERS, m. Fr. w Normandii, m. 5. od *Evreux*, ob. *Jacques d' Illiers*.

ILLIFONSO-DE-LOS-ZA-POTECAS, (San) M. Amerykańskie w Hiszp. nowej w Dyec. *Gwaxakańskiej*. Leży na górze, o m. 20. na połn. ku w. od *Antekweiry*. dl. 280. 5. sz. 17. 35.

ILLINI, *Illinowie*, *Illinois*, Narod. Amerykański w nowej Francji osiadły wzdłuż rzeki tego im. w Krajin bardzo dobrym leży lud dziki, życie polpolicie pszenicą Turacką. ktorey tu bardzo wiele zbierają. Są mocni, zręczni, podchlebni, żywi, cery ogorzałey; żon mają wiele. Są niektóre wśi, które przyjęły Religią Chrześciańską. Owoc ich i zwierząt są u nich osobliwsze i nam nieznanne.

ILLIKIRCK, gród należący do *Strazburga*, o poł. mili od niego.

ILLOK, *Illoca*, male ale obronne m. Węgierskie w *Sklawonii*, nad prawym brzegiem *Dunaju*, m. 6. na połn. od *Peterwaradyna*, 12. od *Esseku*, 22. od *Belgradu*. dl. 37. 15. sz. 45. 30.

ILM, lub **STADT-ILM**, M. Niem. zamek i gród w *Turyngii* w *Xstwie Schwartzburg-Rudelshtadzkim*, m. 6. na połud. od *Erfortu*; zależy od *Xżat Saffich*.

ILMENAU, m. i gród Niem. w

Xstwie Henneberskim, nad rz. *Wiprą*, należy do *Domu de Saxo-Weimar* W okolicy tego znajdują się miny srebrne. leży o m. 6. na połn. ku z. od *Schwartzburga*.

ILMENOW, lub **ELMENOW**, rz. Niem. w *Xstwie Zelleńskim*. Płyynie od połud. ku połn. i łączy się z *Kłbą*.

ILUKSZTA, lub **Ilukszt**, m. *Semigalii*. ozdobne zamkiem, Kościoł. un. Katol. i Greckim, z szkołami. Leży nad rz. tego im. która wpada w *Dźwinę*. leży o m. 3. od *Dyneburga*.

ILZA, lub **IIZA**, m. *Biskupie* w *Woi. Sandomirskim*, osiadłe *Garncazami*, od *Radomia* o m. 6.

IMBRO, ob. *Lembro*.

IMERETTA, male *Krol. Azyatyckie* między *Kaukazem*, *morzem czarnym*, *Xstwem Guriel*, i *Georgią*. *Kray ten* pełen lasow i gór przepłatają piękne równiny. *Krol* jest *holdownikiem Turcyi*, i dawał w *daninie Sultanowi* co rok 80. dzieci *chłopcow* i *dziewcząt* od lat 10. do 20. Od ktorey *daniny uwolnione* zostało to *Krol.* przez *traktat* 1774. między *Rosją* i *Portą* zawarty.

IMMENSTADT, m. Niem. w *Szwabii* nad *Illerą*, w *Hr. Konigsbeckim*, m. 4. na połud. od *Kempten*.

IMOIA, *Forum Cornelii*, dawne m. *Wł.* w *Stanie Papiezkiem* w *Romanii* z *Bisk. Suffr. Rawenneńskiego*. leży bardzo pięknie i dobrze na *siadłe*. *Wzięte* było od *wowst. Cesar. r. 1708*. *Oyczyzną* jest *S. Piotra Chryzologa*, *Antoniego Maryi Valsalva*, *Marka Anton. Flaminiogo*. Leży nad *Santerną*, o m. 4. na połn. ku z. od *Faenzy*, 8. od *Bolonii*, 9. od *Rawenny*, 18. od *Floreny*, 65. od *Rzymu*. dl. 29. 15. sz. 44. 22.

IMPERIALE, *Imperialis*, piękne M. Amerykańskie w *Chili*, o m. 4. od morza połud. nad brzegiem rzeki *Cauton*, założone jest od *Piotra Vaidivia*, *Gubernatora* r.

1551. m. 39. na poł. od Koncepcyi, gdzie Biskup się przeniósł był po wzięciu miasta przez Indyanow. Leży w krainie bardzo wesołym na skale urwistej. sz. połd. 38. 40. dł. 305.

IMPERIALIS, Cesarzski, tyt. miast w Niem. wolnych, mających miejsce i głos na sejmach kzeszy Niemieckiej.

IND, *Indus*, wiel. rz. w Azji, od ktorej cały kraj Indyi bierze nazwisko. Wypływa z góry Imaus

INDOSTAN, *India Citerior*, wielki kraj Indyi wschodnich w Azji, który zawiera Państwo Mogolskie i inne Krol. między Indem i Gangesem. Ob. Mogol.

INDYA, *India, les Indes*, kraj bardzo rozległy, który my dzielimy na Indye wschodnie i zachodnie. Indye wschodnie zawierają 4. wielkie części: Indostan, poł. wypę za Gangesem i przed Gangesem i wyspy morza Indyjskiego, z ktorych celniejze są: Ceylan, Sumatra, Jawa, Borneo, Celebes, Maldywskie, Filipińskie, Moluckie i Maryańskie. Tymże im. oznaczają niekiedy niewłaściwie: Kroleft. Tonkińskie, Chiny i Japonią, zwłaszcza gdy mowa jest o handlu. *Indye zachodnie* zowią się całą Ameryka. Początek dawania tym krajom nazwiska Indyi wschodnich i zachodnich ztąd poszedł, iż gdy Portugalczykowie, którzy nappierwsi swe tu postanowili osady pod Krolew. Emmanuelem, i odkryli Brezylją, płynąc do Indyi prawdziwych, brali się ku wschodowi, a płynąc do Ameryki kierowali drogę ku zachodowi. Przeczo potem nazwano to, co jest na w. Kapu dobrej nadziei, Indyami wschodniemi, a wszystko co na z. leży, Indyami zachodniemi. Ob. ie pod swemi Artykułami.

INDRE, *Inger*, rz. Fr. ktora płynie przez Turonią i wpada w Ligerę wyżey *Saumur*, sflawną jest od *Chatillon*.

INFANTADO, kraina Hiszp. w Prow. *Mancha*, z tyt. Xftwa, ktora zamyka miasta: Alkozereę, Salmeroneę i Valde-olivas, także niektore miasteczka w okolicy Kalatrawy.

INFIERNO, mała wyspa jedna z Kanaryjskich w Afryce, między Lancerotą na połd. wyspą S. Klary na półn. i Gracyozą na w.

INFLANTY, *Livonia*, znaczna Prow. Rosyjska, na z. i półn. oblewa ją morze Bałtyckie i odnoga Finlandzka, na w. graniczy z Moskwą, na południe z Litwą. Lzierzyli ją naprzod Krzyżacy, r. 1561. poddała się Zygmuntowi Augustowi, i zamykała w łobie 3. Woiewodztwa Derpskie Wendeńskie i Parnawskie: ale gdy te naprzod do Szwecyi przez traktat Oliwski, r. 1660. potym od Szwedow do Moskwy przez traktat Nisztadki za pan. Piotra W. odpadły r. 1721. część tylko Infant bardzo mała przy Poljszcze została się była, to jest Powiat Düneburzki, pod im. Woiewodz. Infantzkiego do r. 1772. w którym Dwor Petersburzki odezwawszy się z swoimi pretensjami opanował wojskiem pozostałą Infant częśćkę. Tytuł tylko i Urzędy prozne tey Prow. zostały przy Pol. Kraj ten obfituje w zboże, drzewa, zwierzynę i kruszce. Znaczny prowadzi handel. Fortow ma 4. Rygę, Parnawę, Rewel, i Narwę. Ryga jest M. S.}

INGELFINGEN, m. Niem. w Frankonii nad rz. Kocherą w Hr. Hohenloenskim. m. 8. na połd. od Maryentalu.

INGELHEIM, *Ingelheimum*, m. Niem. w Palatynacie Keńskim, sławne kilka zborami kościelnymi i urodzeniem Sebastjana Munstera. Zamek w którym się urodził Karol W. nie tu, iak niektorzy mniemają, ale w Kalsburgu zamku wyższy Bawaryi. Leży nad rz. Sawą na górze, z ktorej weyrzenie jest barczcze mile, m. 2. na połd. ku z od

Moguncyi, 2. na w. od Bingen. Dziedzictwem jest dawnego domu Hrabów Ingelheymskich. dl. 25. 40. sz. 49.

INGOLSTAD, *Ingolstadtum*, piękne M. Niem. i najmocniejsze w Bawaryi z st. Akademią fund. r. 1471. Zaszczycą go zamek piękny, zbrojownia, Kollegium i kościół wspaniały. Poddano się Cef. r. 1704. Austriacy zdobyli go r. 1742. i trzymali go do r. 1745. Leży nad Dunajem, m. 2. na połn. ku w. od Neuburga, 16. od Ratzbony, 18. od Munichu. dl. 28. 45. sz. 24. 46.

INGRANDE, *Igorandis*, m. Fr. nad Ligerą, na pograniczu Andegawii, m. 7. na z. od Andegawy, z tyt. Baronii. Inne tegoż im. w Piktawii nad rz. Wienną, m. 2. od *Chatebraut*, na pograniczu Turoonii. Inne m. 3. od *Chinon*.

INGRE, m. Fr. m. 1. od Aurelianu.

INGRIA, *Igrja*. Prow. Rosyjska w głąb Gofsu Finlandzkiego. Kray jest bardzo urodzajny, obfity w zwierzynę i ryby. Łosiow, które tu stadami gromadzą się, łowią bardzo wiele. Przychodzą zaś te na wiosnę i na jesień z Finlandyi. Zdobyta ta Prow. została od Piotra W. Petersburga jest iev M. S.

INHAMBANA, *Inhambanum*, Krol. Afr. w części wschodniej Kaffrervi pod Ekwatorem nad Gofsem Sofalskim. Mieszkańcy są bałwochwalcy. Tongwa jest M. S.

INISHORTY, ob. Enisgorty.

INIS-OWEN, *Avaloria*, mała kraina Irlandyi w Hr. Londonderskim.

INN, *Oenus*, rz. Niem. która wypływa z kraiu Gryzonow z pod góry *Septimer-berg* i między Passlawą i Instadtem wpada do Dunaju.

INNERARA, m. Szkockie, stol. Prow. Argylji gdzie Xzę tego im. ma rezydencyą, jest nad Lochfynem, m. 24. na połn. ku z. od Edyburga, 112. od Londynu. dl. 12. 15. sz. 56. 32.

INNERLOCHY, Inwerlochv. m. i forteca Szkocka, zwana także fortecą S. Wilelma, w Pow. *Lochaber*, w którym naycelniejszym jest miastem. Leży między dwoma jeziorami, m. 32. na połn. ku z. od Edyburga, 120. od Londynu. dl. 12. 26. sz. 57. 8.

INNERNESS, lub Inwerness, *Innernessum*, m. Szkocyi portowe, jest bardzo handlowne, i bogate w Hr. Gallawayskim, i posyła 2. Dep. na Parl. Leży przy uściu Nessy, o m. 34. na połn. ku z. od Edyburga, 130. od Londynu. dl. 13. 58. sz. 57. 36.

INNERSKAITING, m. Szkockie nadmorskie portowe w Prow. *Fife*, nad Gofsem Fortheńskim, m. 3. na połn. ku z. od Edyburga, 112. od Londynu. dl. 14. 35. sz. 56. 22.

INNICHEN, sławny klasztor w Bisk. Bryxieńskim, który zależy od Kapituły Freysyngenskiej. Jest o m. 13. na połn. ku w. od Bryxyi. Tu blisko Drawa ma swe źródło.

INOWŁODZ, m. Pol. i powiat w Woi. Łęczyckim, z Stwem które płaci kwarty zł: 1505. Ma swego Kasztelana. Leży blisko Pilicy, o m. od Brzezi a.

INOWROCŁAW, *Vladislavia*, znaczne M. Pol. stol. Wdztwa tegoż im. Niektorzy kładą jego początek pod Mieczysławem I. lub II. Leży nad rz. Notecią z Gopla wypływającą między błotami. Jest obszerne, ale źle budowane. Stwo grodowe tego im. płaci kwarty zł: 874. od Kruszowicy, m. 3. dl. 37. 15. sz. 52. 28. Woiewodztwo Inowrocławskie, dawniej zwane Gniewkowskie, po Łac. *Palatinatus Vladislavienfis*, z Brzeskim Kuniawskim wraz przyłączone było za Władysława Jagellona do Polski. Herb i mnundur mają tenże co i Wdztwo Brzesk-Kunia: z którym seymikunie razem w Radzieiowie, z kąd wysyła 4. Posłów, 2. Dep. Dzieli się na 2.

Pow. Inowrocławski i Bydgoski. Ma Wdę i Kasztelanow z. Część tego Woi. po rz. Notec traktatem r. 1772. odpadła pod pan. Pruskie. Kraj jest błotnisty, urodzajny i jednak, drzewa ma niedostatek wielki. Leży między Woi. Pomorskim, Gnieźnieńskim, Brzeskim Kujaw. i Chełmińskim.

INSCHKEITH, wyspa Szkocka nad Golfem *Forth* na północ Edynburga. Grunt iey jest tłusty, wydaie wiele ziół lekarskich.

INSPRUCK, *O nypons*, piękne M. Niem. stoł. Hr. Tyrolu, z fortecą, którą r. 1782. Jozef II. rzucił umarł Cesarz Franciszek I. r. 1765. wiele pałaców pięknych i Akademia fund. r. 1677. Wieście było od Xcia Bawarskiego r. 1701. ale zaraz odebrane zosta'ło od wojsk Cesar. Jest w pięknej polozeniu nad Inną, m. 11. na półn. ku z od Brixen, 25. na półn. od Munichu, 95. od Wiednia. dl. 29. z. sz. 47. 3.

INSTADT, *Osonadium, Osonopolis*, m. Niem. w Bawaryi nad Dunajem, blisko Passau, od którego oddziela go rz. Inn. dl. 31. 15. sz. 48. 25.

INSULA, ob. wyspa.

INWERBERWY, m. Szkockie, w Hr. Kinkarlynu, m. 30. na półn. ku w. od Edynburga, wysła Dep. na Parl.

INWERNES, ob. Inuerness.

INWERRARY, ob. Innerarra.

JOACHIMS-THAL, czyli dolina Joachima, m. Czeskie w dolinie tegoż im. w Cyr. Ellnbogenskim. W wieku 16tym odkrytu są sżyby siebrne. Imie swe wzięło od Hrabiego Joachima *Schlick*.

IOACHIMSTHAL, m. Niemiec. w przedniej Marchii Brandeburskiej w Cyr. Barnimu. uiz.

JOAL, Dom handl. Fr. na brzegu Afrykańskim w Krol. Barbezyń-

skim, o m. 20. od Gorey.

S. JOANNES, S. Jan, rz. wiel. w Ameryce w Akadji fl. jest połowem samow, inna tego im. w Luizjanie.

JOANNETA, źródło wody mineral. żelazkowej blisko *Martignes Briand*, we Fr. m. 5. na półn. od Andegawy.

JOBSBAD, ob. Annaberg.

JOCELIM, *Joffelin, Gioselinum*, m. Fr. w Brytanii wyż. Depuicie na obrady Prow. m. 18. na z. od Rennes, 20. od S. Malo.

JOHANNA wyspa, ob. S. Jeanne.

JOHANNESBERG, zamek w Szlątku należący do Jawornika w Kłwie Grotkowskim, przez traktat, r. 1742. został przy domio Austr.

JOHANNESBERG, w Elektor. Mogunckim, w grodzie Rhen-gawskim, zalecony bardzo dobrimi winami.

JOHAN-GEORGEN-STADT, lub GEORGEN-STADT, czyli Jerzego miasto, piękne m. Niem. wystawione od Jana Jerzego I. Elektora Saskaiego po pokoiu Westfalskim, a by było schronieniem Protestantow z Czech wypędzonych. Leży w Miśnii w Cyr. Ertzgeburskim.

JOHANSBERG, lub JOHANSBURG, m. Pruskie z Cyndellą w Sudawii nad rz. *Pisch*, dl. 40. 34. sz. 53. 15.

JOHANSBERG, przy Fridberdze w Weterawii miejsce pamiętne wygraną Francuzow nad Hannowerczykami r. 1762.

JOHNSTOWN, (S.) m. Irlandzkie w Hr. Donegalskim nad rz. *Lugh. Foile*, o m. 12. na półn. ku w. od Dunegali. Wysła Dep. na Parl. ino tego im. w Hr. Longfordzkim nad Kameliną, m. 2. na w. od Longfortu.

JOIGNY, *Javiniacum*, m. Fr. w Szampanii z pięknym i mocnym zamkiem al. niedokończonym. Trzy do niego należą parafie. Zalecono

faż wina iego, jest w wygodnym położeniu nad Yonna, o m. 7. na południe od Sens, 6. od Antyzkodu. dl. 21. sz. 47. 56.

JOINVILLE, *Joanvilla*, dawne i dosyć znaczne M. Fr. w Szampanii z tyt. Xstwa, z zamkiem wiel. i wspaniałym, gdzie fl. Kardynał *de Lorraine* się urodził, i gdzie ciało P. *de Joinville* leży, jest nad Marną, m. 6. na pold. od S. Dišier, 28. od Remow, 10. od Baru Xżęcego, 50. od Paryża. dl. 22. 45. sz. 48. 20.

JONCASSE, źródło miner. o m. 1. od Montpellieru.

JONA, wyspa Szkocka mała, na pold. ku z. względem Mulli, długa na milę, a szer. pół mili, jest bardzo żyzna. Była miejscem rez. d. Biskupow wysp przyległych, i grobu Krolow Szkoekich, ob. Yonna.

JONOUERE, *Jonaria*, Jonkera, w Hiszp. w Katalonii, w Powie. Ampurdan, pod górami Pyrenejskimi, m. 8. na pold. od *Perpignan*, 8. na połu. od *Girona*. dl. 20. 32. sz. 42. 15.

JONQUIERES, *Joncaria*, m. Fr. w Prowancyi, m. 4. na połu. ku z. od Marselli.

JONVILLIERS, Opac. Fr. Premonstr. fund. 1180. m. 3. od Baru Xżęcego.

JONZAC, Jonfac, m. Fr. w Santonii, m. 3. na pold. od Pons.

JOSAPHAT, dolina Jozafata, tak się zowie w Palestynie jedna dolina między Jeruzolimą i górą Oliwną. Długa jest dosyć, ale nie szoroka. Iż zaś słowo *Josaphat* znaczy *Sąd Boży*, wnieśli sobie niektorzy z miejsca jednego u Joela Pror. w rozdz. 3. źle zrozumianego, iż w tej dolinie ma się odprawić sąd ostateczny.

JOSAPHAT, Opac. Fr. Bened. fund. 1120. czyni 3300. liwr. o milę od *Chartres*.

JOSAS, mała kraina Fr. między Sekwaną i pow. *Beauce*, na pold. i z. Paryża,

Tom 6

JOSEPH, (S.) S. Jozefa, wyspa na Oceanie wchodnim między wyspami Maryańskimi. Zowie się także *Sappan*. Ma m. 25 w okolo i jest jedną z najylniejszych wysp na Archipelagu S. Lazara.

JOSSÉ, (S.) Opac. Fr. Bened. m. 2. od Monfreuil, czyni 5500. liwrow.

JOSSELIN, ob. Jocelin.

JOUARÉ, *Jotrum* m. Fr. z fl. i wspaniałym Opac. Bened. m. 3. na połu. od *Colomiers*, 14. od Paryża.

JOUE, *Jocondiacum*, m. 1. od Tours, i tegoż im. m. 2. od Argentan; są m. Fr.

JOUIN-LES-MARNES, Opac. Bened. o milę od *Maucontour*, czyni 8000. liwr.

JOURSAC, m. Fr. m. 3. od S. Flour.

JOUY, Opac. Fr. Cyfter. czyni 1500. liwr. m. 2. od *Provins*. Tego im. m. 1. od Werzalu poświęcone było na Hr. Inne m. Fr. *Jouy-le-Chatel* jest o m. 2. od Rošy.

JOYE, Opac. Fr. Cyfter. w Brytanii fund. r. 1250. blisko Heniebony. Inne jest przy *Nemours*.

JOYENVAL, Opac. Fr. Premonstr. o m. 1. od *S. Germain*.

JOYEUSE, *Gaudiosa*, m. Fr. w Pow. Wiwarskim z tyt. Xstwa Parostwa, nadane nim było r. 1581. od Henryka III. dla Anny Wiktorry *de Joyeuse*. Leży nad rz. *Bacine*, m. 9. na pold. ku z. od *Viviers*, 16. od Nimes, 134. od Paryża. dl. 21. 55. sz. 44. 26.

JOZEFOW, m. Pol. pod pan. Austr. w Cyr. Betzkim od Zamościa m. 4.

IPRES, ob. Ypres.

IPS, lub Yps, m. Niem. w Austrii niż. nad Dunajem w okolicy *Wiener-Wald*, jest miejscem komory bardzo intratney, m. 18. na w. od Lintzu.

IPSALA, *Cypsella*, m. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy. Greckim nad rz. *Laryssa*. w. 21. 43

pośd. ku z. od Adryanopola, 8. od Traianopola, 50. na z. od Konstantynopola. Blizko iego znajduią się minery alunowe.

IPSERA, wysępka na Archipelagu na pośn. ku z. względem wyspy *Scio*, od ktorey jest na *m.* 6. Jest figury ferca. Naprzeciw niey leży na z. wysępka *Anti-Ipsera* zwana

IPSWICH, *Usbium*, *Gippevicium*, *m.* Angiel. stol. Prow. Suffolk, z wygodnym portem. Oyczyzna Kardynała Wolfeya. Deputacie *a.* na Parl. Leży nad Sturą, *m.* 7. od morza, 18. na pośn. ku w. od Londynu. dł. 18. 35. sz. 52. 6.

IRAK, *Iraça*, wielki kray Azji, podzielony na Irak-Arabii i Irak-Agemi, Irak-Arabski czyli Babiloński oblewa rz. Tygrys i Eufrat. Ztąd ma swe nazwiłko, że Arabia puśta z nim się styka. Cały jest prawie pod pan. Turkow. Irak-Agemi, czyli Irak-Perfski jest między Chilaniem, Tabrystanem, kraiem Heri, Sablestanem, Faryfstanem i Turkomanią. Zostaie pod pan. Persow. Ispahan jest iego *M.S.*

IRAN, nazwiśko, ktore dają kraie wschodnie caley Persyi i iedney Prow. Perfskiej wſzczegñności między Araxem i Kurem leżącey, ktorey miaśta celne są: Erywan i Nachifwan.

IRANCY, *m.* Fr. w Grodzie Tonnerre, zkąd dobre wychodzą wina.

IRBIT, wieś w Sybervi, o *m.* 7. na w. od Jekaterynburga, nad rz. Irbitą, st. walczeni, na Nowyrok iarmarkami.

IRIGNY, *m.* Fr. *m.* 2, od Lugdunu.

IRISSARI, *m.* Fr. w Nawarze, *m.* 4. od S. Palais.

IRKEN, Jerken, Yarkan, *Iraça*, wiel. bogate i bardzo ludne *M.* Tartaryi, stol. Bukaryi maley z zamkiem. Tu jest skład calego handlu między Azyą poñnocną i Indyami; Kalmucy, ktorzy iego są panami, lu-

bo wierzą w Mahometa, mają iednak za skrupuł przymuszac iunych do swey religii. Jest o *m.* 32. na pośn. od Kascharu. dł. 101. sz. 38. 46.

IRKUTSK, *m.* Roslyjkie w Syberyi nad rz. Anzara, blizko jeziora Baikal. Ma Bisk. Greckiego niepodleglego. Handel znaczny prowadzi, z przyczyny Karawanow tędy trakt z Chin i do Chin mairących. Powiat czyli Ujezd tegoż tu jest im.

IRLANDYA, *Hibernia*, iedna w wysp Brytańskich i nawiększa po wypie Brytanii Wiel. Od Anglii i Szkocyi oddziela ją morze niebezpieczne, zwane kanałem S. Jerzego, czyli morzem Irlandzkim, ktore tu szerokie jest na *m.* 15. ku Anglii, a na 5. ku Szkocyi. Odciawszy kąty... a figurę prawie owalną, i jest tey wielkości iak połowa Anglii, długa *m.* 95. szeroka 53. a mairąca obwođu *m.* 465. Grunt iey jest bardzo żyzny, obfituje w pastwiśka i wśelkie żywności. Bydło jest nawiększym iey bogactwem. Powietrze ma iagodne i uniarkowane, ale wilgotne dla obszernych łąow, bagnow, wielości rzek i jezior. Gadów żadnych nie cierpi. Żywi mnostwo koni dobrych, pszczoł bardzo wiele i wilkow. Miedzi, ołowiu, żelaza znajduie się tu obficie. Irlandczykowie są mocni, dowcipni i uczynni, ale gnuśni, bawiący się nawięcey polowaniem i ryb łowieniem. Procz ięzyka Angielskiego mają swoy obobliwszy. Żołnierze z nich są dobzy, gdy nie są w własnym kraju, przeciwnie, iako doświadczono, gdy są w swoim. Dzieli się Irlandya na 4. Prow. *Ulster*, czyli Ultonią, *Connaught*, czyli Konnacją, *Leinster* czyli Lagenią, *Munster* czyli Mommonia. Nigdzie ani więcey, ani wygodnieyszych nie ma iak tu stanowiśka dla okrętow. Nawiększa Irlandyi rzeka jest Shanon. Rząd iey polityczny podobny jest do Angiel. Ma swego Vice-Reya, ktory zowie się Lordem Namieśtnikiem, lub Deputatem Irlandyi, kto-

rego powaga jest niemała, religii są kościoła Angiel. Liczą 4. Arcybisk. ale liczba Bisk. nie jest stała. Katolików sekretnych znajduje się tu dosyć. Irlandya przyłączona była do Angl. r. 1172. pod Henrykiem II. ale dopiero Henryk VIII. wziął tytuł Krola Irlandyi, r. 33. swego Panowania; przedtym Krolowie Angiel. zwali się iey Panami tylko. Wiele tu zaszło rewolucyi i buntow, osobliwie po Henryku VIII. Sprzymierzenie się Irlandczykow r. 1782. przyniosło Irlandyi porównanie zupełne iey w przywilejach z Anglią. Dublin jest M. S.

IROKANIE, *Iroquii*, *Iroquois*. Znany naród Amerykański około jeziora *Ontario*. Jest lud dziki, mężny i waleczny z sobą związku, religii nazbyt zabobonney. Kraj ich jest zimny. Wprowadzone używanie tu wódki, wiel. odmiany przyniosło w ich obyczajach. Gry i tańce nadzwyczajnie lubią. Są przyt. m. ludzcy, przyjacielscy, ale w gniewie nieprzebiegani. Są bitni i dowcipni, ale nieco melancholiczni i gnuśni. Nieznają Króla, ani żadnego wodza; Kada starych, lub młodych rozrządza wszystkim. Niewiaśtu napodziw lubią rumieniec twarzy. Stęknąć przy pologu, mają sobie za hańbę, i za równą mają krzywdę powiedzieć ktorey: że stęknęła w pologu, iako gdy wojownikowi kto zada, że uciekł z boju. Gdy Irokanie idą na wojnę, malują swe twarze, aby przez bladeść żadney nie dali nieprzyjacielowi poznaki bojaźni. Dzielią się na różne familie, między ktoremi 2. są tylko osady Chrześcijańskie, jedna w *Mont-Real*, druga w *Sault de S. Louis*.

IRSINGEN, Opac. Niem. Bened. w Szwabii przy Kaufbeuernie m. Cesar. Opat jest Prałatem Imperii.

IRTICH, *Irtis*, wiel. rz. Az. w Syberyi, która przebiegłszy wielką część kraju wpada w Oby. Wody iey są bardzo diałe i lekkie. Ob-

fituie w ryby, osobliwie sumy i iesiotry delikatne. Tegoż im. jest miasto w Mogolistanie.

IRWIN, *Irva*, m. Szkockie stol. Prow. Kuningham, z Portem, który go czyni handlownym. Wyśła Deput. na Parl. i jest o m. 21. na z. od Edyburga, 107. od Londynu, nad rz. Irwiną. dł. 12. 50. sz. 56. 5.

IS, nad Tyllą, m. Fr. w Burgundyi, m. 5. na połn. od Dyżonu, z Woytowstwem i składem soli. Wpoblizkości znajduje się łupalne kamienie białe.

ISABELLE, Izabella, m. zbudowane od Krzysztofa Kolumba r. 1493. nad północnym brzegiem Hiszpanioli, w położeniu bardzo dobrym i zdrowym. dł. 307. 5. sz. 19. 55.

ISABELLA, wyspa S. Izabelli, wylpa na morzu połud. mająca na m. 200. obwodu, największa z wysp Salomońskich. Odkryta była przez Hiszp. r. 1668. Cześć iey wschodnia zowie się *Cap brut*. Znaczny jest na niey port zwany *d'Étoilé*.

ISADAGAS, lub **TAGODASS**, *Tagodallum*, dawne m. Afr. w Krol. Marokańskim, w Prow. Eskuryi. Mieszkańcy są uczciwi, i bardzo ludzcy w przyjmowaniu obcych bez domagania niczego. Leży w gruncie żyznym, w krainie obfitey w bydło, miód bardzo biały i zalecony.

ISCHIA, *Aenaria*, wyspa Krol. Neapolitańskiego mająca mil 6. w okolo. Leży przy brzegach ziemi Lawory, o m. 1. od niey. Przeplatają tę rosfkofną wyspę żyzne doliny, które wydaia wyhernowane owoce, wesole wzgórki, które dostarczają win dobrych, źróźdła, rzeki, ogrody piękne. Znajdują się góry złote i żelazne. Cieplice iey i łazienie, wielu tu na lato ściągają chorzy. Sokolow na tey wyspie jest mnogość wielkie. Ischia jest M. S.

ISCHIA, *Isa*, Iskia, m. Wł.

stoł. wyspy tego im. nal. do Krol. Neapol. z Bisk. i dobrą fortecą, którą powiększył Alfons syn Ferdynanda Krol. Neapol. r. 1493, uciekłszy się tu po złozeniu swym z Tronu. dl. 31. 30. sz. 40. 50.

ISCURF, m. Fr. w Turonii, m. 6. od *Blauc*.

ISELSTEIN, *Iffelsindiam*, m. w Rzpltey Hollender. nad Iselą, o m. 2. od Utrechtu.

ISENBERG, ob. Eisenberg.

ISENBURG, znaczne Hr. Niem. dziedzictwo jednej rodziny, ktorey linia jedna otrzymała tytuł X. at Imperii r. 1744. Lzili się Isenburg na wyż. i niż. Hr. wyższego Isenburgu, ma m. 12. wzdłuż, a wizerz 4. Leży w Cyrkule Renu, między Hr. Solms i Hanau. Budingen jest mieytkem rezyd. Xcia Hr. niższego Isenburgu leży w Westerswaldzie, i nal. do Cvr. Westfalskiego. Po śmierci Hr. Iroesta przypadley r. 1661. podzielone zostało. Jest w nim miasto i zamek Isenburg zwany nowym Isenburgiem, o m. 4. na półn. od K. blen zu. Należy do Hr. Wied. Część też znaczną posiada Arcybisk. Trewirski w Isenburgu niższym.

ISENBURG, dawny zamek w Hr. Marchii, w Westfalii, blisko przy Opac. Werdén. Hr. Fryderyk, który tu był żywo w kolo pleciny r. 1226. za zabicie Arcybisk. Kolońskiego, w nim miał swą rezyd. Należy do Krola Pruskiego.

ISENGHEIM, *Isogenium*, m. w Niderlandzie Austr. z tyt. Xstwa nad Manderą, m. 2. na półn. ku z. od *Courtrai*. dl. 20. 53. sz. 50. 54.

ISFNHAGEN, Opac. Szlachetnych Panien w Xstwie Zelleńskim, o m. 5. na półn. od Gishornu. Panien jest tu 14. i Xieni jedna. Fundowane było od Xżniczki Agniezki, która tu jest pochowana r. 1266.

ISER, *Isera*, znaczna rz. Niemiec. która wypływa z granic Tyrolu i Bawaryi, i oblawszy Munich i Landshut wpada do *Muzusa* między

dzy Passawą i Straubingą.

ISERA, *Isera*, rzeka bardzo bystra we Włoszech, bierze początek z góry *Iserano* na pograniczu Sabaudyi i Piemontu, i przerznawszy wiele kraiu, wpada w Rodan o milę wyżej Walencji. Spławną być zaczyna od Grenobli.

ISERLOHN, lub ISERLOCH, m. Niem. w Westfalii w Hr. Marchii, o m. 7. na pold. od Hamu.

ISEKNIA, *Aesernia*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Hr. Moliseńskim z Bisk. Suffr. Kapuańskiego. Oyczyzną jest S. Piotra Celestyna. Leży pod Apenninem, m. 14. na półn. od Kapuy, 21. od Neapolu, 5. na z. od Molisy. dl. 31. 55. sz. 41. 42.

ISERKROCK, piękny zamek Niem. w Bawaryi w Regencyi Landshutskiej, nal. do Elektora Bawarskiego.

ISIGNI, *Isiniacum*, Isyniak, m. Fr. w Normandyi niż. o m. 6. na z. od *Bayeux* portowe. Stolicą jest Amiralstwa. Zalecone jest dla swych zapłolnych, iableczników i miasa, i znakomite urodzenie Piotra Telliera. dl. 16. 35. sz. 49. 20.

ISLANDYA, *Ilands*, W. wyspa na półn. Europy leżąca, mająca wzdłuż na m. 160. wizerz 60. Przez 2. miesiące w roku ku przelileniu dnia z nocą letniemu słońce nie zupełnie zachodzi, a ku przelileniu dnia z nocą zimowemu nie zupełnie wschodzi. Nie dale się widzieć tylko przez połowę, i we 2. godziny po południu wcale niknie. Wyspa ta jest górzysta, kamienista i nie płodna. Pastwiska tna wyborne, a zioła z przedziwnym zapachem Topniejące lody w Maiu w ziemiach Polarnych zabrane w morze z wodami, wnoszą na brzegi Irlandyi wielką liczbę drzewa i zwierząt, iako to: wilkow, lisow, niedźwiedziow, ktore zapędziwszy się na morze lodowate za rozpuszczeniem lodow potonęły. Obtuje Islandya w przednie konie. Ma w wielu mieyscach cieplice zdrowe i ieziora rybne, Najznaczniejszy

sza w niej góra jest Hekla wybuchająca płomieniem. Islandczycy uważają, że jedne dusze potopione w tej górze się palą, drugie zaś w pobliskim morzu lodowatym marzną. Rząd iey był Arystokratyczny. Krolowie Norwegscy r. 1263. uczynili się iey panami, którzy potem do Norwegii przyłączone została, i oddał Krol I ukłósł swego tu wysłał Vicereya. Wypiarze ją religii i uterł iey. Mieszkańcy w comach rozproszonych tu i owdzie, dla bojaźni pożaru. Wielką część w lochach się kryje przed wiatrem i zimnem. Żyła często głuzey nad lat 100. bez używania lekarstwa żadnego. Są grusni bardzo, i zatopieni w grze takow. Jeżak ich jest dyalektem dawnym. Żadnych wielkich traktow i drog ubitych w Islandyi nie masz. ani innych miast lub wsi, prócz Heli i Skalholtu Biskupstw.

ISLE, m. Fr. o m. 5. na połud. ku z od Alby, inne jest o m. 3. od *St. Ignoux*, ob. *Lille, Amont*, &c. Jegoż im. m. Fr. w Hr. Wenesyńskim, o m. 2. od *Cavalion*; i Baronia Fr. w Armaniaku, o m. 2. od *Vic-lezenfac*.

ISLE-ADAM, m. z pięknym zamkiem, i z tyt. Baronii nad rz. *Oise*, o milę od *Evamont*, 8. od Paryża

ISLE-AUX-BOEUFs, wyspa wołow, *Insula boum*, wyspa Amerykańska na golfie Meksykańskim w zatoce *de Campeche*, około m. 7. długa, a 3. szeroka. Jest bardzo żyzna w wielu miejscach, i obfituje w wyborne owoce i bydło.

ISLE-BARBE, kępa na rz. Saonie we Fr. o półmili od Lugdunu z Opac.

ISLEBELLF, kępa na Sekwanie w *Moulau*, znaczne wspaniałym pałacem i ogrodami, które tu są zepsute.

ISLE-CHAUVET, Opac. Bened. fund. około r. 1130. czyli 4000. liwr, m. 6. od Nantes.

ISLE-DE-BOURBON, ob. Mascaregne.

ISLE-DE-FRANCE, ob. Francyi.

ISLE-DE-MEDOC, Opac. Fr. August. m. 10. na póln. od Burdogali, czyni 4000. liwr.

ISLE-DIEU, Opac. Fr. Premonstr. m. 4. na w. od Rotomagu, czyni 3500. liwr.

ISLE-DODON, m. Fr. w Hr. Kornweneńskim, m. 3. od Lombezy.

ISLE, grande, longue, &c. ob. Wyspa.

ISLE-ROYALE, czyli ISLE-DU-CAP-BRETON. Wyspa Breton, w Ameryce północnej przy wuiściu Gelfu S. Wawrzeńca, o m. 15. od ziemi nowej, oddzielona od Akadyi cieśniną na milę szeroką. Ma podobną figurę do podkowy końskiej. Obwód iey wynosi na m. 80. grunt iey jest dość żyzny, przepłataný jeziorami. Znajduie się tu wiele dobrych i pięknych portow. Znaczny połow Sztokholmu na iey brzegach bogaci mieszkańcow *Luisburg* jest M. S. Jest to małe miasto wystawione nad zatoką, która umocniona czyni port dobry. Francuzi byli Panami tej wyspy, wzięli ją potym Anglicy r. 1745. i r. 1758. Utwierdzona im nakoniec została traktatem Wersalskim, z tym warunkiem, iż Francuzi nie będą mogli ryb na iey brzegach łowić aż o m. 15.

ISLES, (les) Opac. Berrar. blisko Antyziodoru, czyni 6000. liwr.

ISNA, Isny, *Eisna*, M. Niem. Cesar. i Prtestanckie w Szwabii, w Algowii. Jest nad rzeczką Isną, o m. 6. na połud. ku z. od Kempteny, 7. od Indawy, 25. od Auszpurga. Od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1775. wzięte zostało. dl. 27. 45. sz. 47. 33.

ISNIA, Isnich, *Nisaa*, M. Turcyi Azyatyckiej w Natolii z Arcybisk. Greckim. Jest to dawna *Nisaa* Ban na pięć zborow powstae-

chnym mianym tu r. 325. Ledwie jakie dziś znaki pozostały dawney jego wielkości, procz rur do wody sprowadzania służących. Żydzi po większey części go zamieszkałi. Leży w gruncie żyznym, zaleconym z obfitości wina i zboża. Na zachodzie miasta jest jezioro (*Lacus Amani-*) bardzo rybne, które uchodzi do morza Marmory z strony Kemliku. Gdy wiatr szczy z godzin 7. z Konstantynop. stanąć w lśniu można bez żadnego niebezpieczeństwa. Jest o m. 30. od Konstantynopola na połud. ku w. dł. 47. 44. sz. 40. 15. ob. Nikomeđya.

ISOLA, *Insula*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabrii dalszey z Bisk. Jest blizkie morza, m. 6. od S. Seweryny. dł. 35. 8. sz. 39. 1. Jest wiele innych mieyc w Wł. tegoż im.

ISONA, *Aisona*, m. Hiszp. w Katalonii, pod górą, leży o m. 12. na półn. od Balagwery.

ISPAGNAC, m. Fr. m. 3. od Mendy.

ISPAHAN, *Aspahanum*, sławne M. S. Perfyi, naywiększe i naypiękniejszy na całym wschodzie, i gdzie naylepiej w tey części świata kwitną nauki. Mił ma 7. w około. Rynek może być miany za naypiękniejszy w świecie. Zdobią go na podziw wielka liczba pałaców wspinałych, między któremi celnie Cesarzki, mający na milę w około, więcey iak 160. meczetow, 1800. domow gościnnych, więcey iak 260. łaźni, niezmierna liczba kafenhauzow, targowiska sklepione, kollegia, ulice, kanały wyfadzone drzewem iaworowym. i lubo nie jest miasto brukowane, dia suchości iednak, jest zawsze czyste. Łagodność powietrza sprawuje, iż choroby tu są rzadkie i krotko trwają. Deszcz, ani śnieg nigdy tu prawie nie pada. Liczba mieszkańcow przed wzięciem miasta od Agwanow r. 1722. wynosiła na 1100000. ludzi, ctdąd urosła się znacznie. Z przycy-

nyhandlu wielkiego znaydują się w Ispahanie ludzie różnych religii i językow, Łacińskich obrządkow Katoł. mają swego Bisk. Wzięty był Ispahan od woysk Tamerlana r. 1392. Abas wielki za miasto stoł. swego Państwa go obrął i wiele tu budowli pięknych przyczynił. Rozciąga się wzdłuż rzeki Zanderuty, na której ma 3. mosty wspaniałe. Jest o m. 108. na połud. ku w. od Kazbinu, 106. od Basłory. dł. 70. 30. sz. 32. 25.

ISSIGEAC, m. Fr. m. 3. od Bergerac.

ISSOIRE, *Scioldurum*, Issoar, dawne m. Fr. w Arwernii niż. Oblegane było r. 1577. i 1590. Kardynałowie Boyer i fl. Duprat ztąd byli rodem. Jest tu Opac. Bened. czyniące 3000. liwr. Leży nad Couze, m. 7. na połud. od Kfermontu, 13. od S. Flour, 95. od Paryża. dł. 20. 55. sz. 45. 33.

ISSODUN, *Iffoldunum*, *F-zoldunum*, Issodun, znaczne M. Fr. z Grodem i zamkiem. Drzewem, sńknem, pończochami, k. peluszanami, iako i bydłem, wielki prowadzi handel. Jest tu Opac. Bened. czyniące 2500. liwr. Znakomite jest pokazaną zaw sze swą wiernością ku Królowi w czasie wznieconych zamieszek przez zwiazkowych i r. 1651. Śl. Komedyant Michał Baron ztąd był rodem. Jest częścią na wzgórze, częścią w równinie, m. 7. na z. od Bituryki, nad rz. Theols, 54. na połud. od Paryza. dł. 19. 39. sz. 46. 56. Tegoż im. m. Fr. m. 4. od Gwretu.

ISTHMUS, termin Geograficzny znaczy wązką cieśninę ziemi łączącą dwa lądy, lub półwyspę z lądem.

ISTRYA, *Isria*, pół wyspa Włoska w Państwie Weneckim, między Golfem Tryestu i *Carnero*. Powietrze miedzrowe, Kray jest nieludny. Większa część należy do Wenetow, reszta do Domu Austr. *Capo d'Isria* jest M. S. Część Istrii

Austr. będąc w wygodnym ipolożeniu dla handlu i mając drzewa zdadne do budowli okrętów, Karol VI. r. 1728. sam iey zwiędził brzegi. Ustanowił w Wiedniu kompanią wlełodnią. Wiele traktow dla ułatwienia przewozu towarow do Wiednia i do Karlstadu w Węgrzech, poczynił. Budować okręty w *Porto-re* kazał, którego port pomieści 30. okrętow użytkowanych w linią, port Tryestu uczynił wolnym, i postanowił tam iarmark co roczny. W S. Weit wystawił lazaret i różne w miastach Austr. założył rękodziela. Przez co wszystko handel Istrii w dobrym postawił stanie.

ITALIA, ob. Włochy.

ITZEHOEN, Itzehoi, dawne i piękne m. Niem. w Xstwie Holztyńskim. Należy do Krola Duńskiego. Leży nad rz. Stoerą, w. 5. od Gluckstadtu, 12. od Hamburga. dl. 27. sz. 14. 8. Jest tu Opac. Pannien Protekt. i Gielda kupiecka.

JUAN, de la Frontera, (Sant) M. Amer. w Chilli, pod górą Andes, w Prow. *Chiucito*, blisko iez. *Guanacho*. Okolica miasta tego zawiera na 20000. Indyanow osiadłych, hołodujących Krolowi Hiszp. Bogacą go obfite szyby złote i mnogie trzody owiec. Wydaie pewny rodzaj migdałow bardzo delikatnych. Jest o m. 24. na połn. ku z. od Mendozy, 35. od Sant-Jago. dl. 311. sz. połd. 33. 25.

JUAN, de Puerto Ricco, (San) lub Porto ricco, *Portus dives*, Port bogaty, jedna z wysp Antylskich w Amer. połnocney. Długa m. 40. szeroka 20. Odkryta była od Krzysztofa Kolumba r. 1491. i pełna jest gór bardzo żyźnych. Obfituje w cukier i Kasiyą. Zywi wielką liczbę wołow i krow, ktore zabiitają dla mienia samey z nich skory, a mięso psom rzucają. Znajdnie się w stroonie połnocney wyspy wiele bardzo drzew obobliwzych i szyby złote. Powietrze panuje łagodne, a w nie-

ktorych porach roku gorące. Należy do Hiszp. *San Juan de Puerto Ricco* iest M. S.

JUAN, de Puerto Ricco (San) M. S. wyspy tegoż im. z dobrym portem, obronnym kilką fortecam i z Bisk. Franciszek Drak r. 1598. prozno go szturmował, r. 1597. Hrabia *de Cumberland* dobył go z wszystkimi fortecami, i wielkie ztąd wyprowadził łupy. Henryk *Baudouin* General Flotty Holl. wziął go r. 1615. ale nie mogąc dobyć naycelnieyszey fortecy porzucił go, zruynowawszy go po części. Leży w stronie połnocney wyspy, o m. 8. od S. Dominika. dl. 312. sz. 18. 30.

JUBLAINS, m. Fr. m. 2. od Mayenny.

JUCATAN, lub YUCATAN, *Jucatania*, wielka Prow. Ameryki w Hiszp. nowej odkryta od Ferdynanda z Korduby r. 1517. i tak nazwana, iż pytającemu Ferdynandowi o nazwisko kraiu, odpowiedzieli Indyanie *Jucatan*, co znaczy: *co mówisz?* Jest naprzeciw Kuby. Obfituje w drzewa zdadne do budowli statkow morskich, w miód, wosk i drob, cukier, kasiyą, &c: Mieszkańcy są łagodni i przyięli rel. Katol. i mają Bisk. Jest ich niewiele dla dzikiego z niemi obchodzenia lię Hiszpanow. Celnieysze w niey miasta są *Campoche*, *Valladolid* i *Sinancas*.

JUDA, Krolestwo Judańskie, lub Juidańskie w Afr. na pomorzu niewolnikow zwanym w *Gwinei*; o 3. ćwiercie mili od morza, są tu 3. fortece. Wstępu na ląd broni tama, czyli hak piaszczysty strażny i niebezpieczny rozbiciu okrętow, i dla wielości psow morskich tu znajdujących się. Do h'au tego batem, ani czołnem przystąpić nie można ale Negreyczykowie (sprawni w tym, uzbroieni żelazcami w rękę, ktorami się psom morskim bronią, u mnieią czołna przyprowadzać do brzegow. Forteca Francuzow iest

pierwszą z 3. Angiel. drugą, a Portugal. 3cią. Te 3. narody znaczny niewolnikami prowadzą handel, których to Krol dostarcza im najwięcej. Murzyni Judańscy są najlepszy i najdrożsi z Negreczykow Afrykańskich; osobliwie szacowani są w Amer. dla swej zręczności i sposobności nauczania się wtyt! — go w krotkim czasie. Krol. Judańskie wielu doznało rewolucyi. Dahomet wyszedłszy z lasow na czelę stu tysięcy ludzi r. 1727. opanował go, zbiwszy, wypędziwszy, lub w niewolę zabrawszy prawdziwych jego właścicielow, którzy do handlu raczyli niż do wojny sposobni byli. Szef ten Murzynow spuścizny kray cały. W miesiącu Grudniu zapraszał Europeczykow do obchodzie rocznicy oycy jego, co zwal on zwyczajem. Tam dla duszy oycy swego zabijać kazał wielką liczbę ludzi, koni, wołow, owiec, kur i innych zwierząt, które, głowę im uciawszy rzucane w dol ogromny na to wykopany, aby służyły oycu jego na drugim świecie. W tenże dol lano gorzałkę, cypano zboże, rzucano chustki, materye iedwabne i różne żywności. Europeczykowie przytomni byli na tym okropnym widoku, iako i sam Dahomet, mający z obcych przy sobie dyrektorow Fran. Angl. i Potugal. Nakoniec zawalono dol, a między pospółstwo rozdano obficie trunki, i niektore towary. Zabijano na rocznicy oycy jego do 300. lub 400. mężczyzn i niewiast, ale gdy mu już nie pozostało potym nad 11000. tysięcy ludzi, i od sąsiadow miał się czego obawiać, miała bardzo liczbę ludzi na ofiarę oycu swemu posyłał.

JUDAEA, kray Zydowski, Prow. Azyatycka oblana na z. morzem śródziemnym, leży między Syryą i Arabią. Dawniey zwana była ziemią Chananeyską, Palestyną; potym, ziemią obiecana, Kro-

lestwem Iudzkiem, ziemią Izraelską i nakoniec ziemią świętą. Procz Jordanu przerzyna go wiele rzeczek. Stan nędzny, do ktorego kray ten przyprowadzili Mahometanie, sprawiło mało wiernym wątpliwość o prawdziwosci pisma S. ktore go nazywa ziemią płynącą mlekiem i miodem. Ale gdy czytamy pisarzew świeckich wynoszących obfitość kray tego w zboże, oliwę, wino, daktele, miód balsam, wyborne owce i bydło, że wątpliwość ta jest bez fundamentu. sładzić musimy. Jakoż ziemia Iudzka. procz okolicy Jeruzolim. na podziw była żywną. Dzisiaj jest podpan. Turkow, i zawiera kray Gazy, kłk dól, czyli Hebron, Elkods, czelę Jeruzalem, Napluzę, Horte, Nazareth, czelę Juret-Kafre-Fanna, aseth, i nakoniec kray wżęzy Jordanu leżący niebezpieczny dla podróżnych z przyczyn Arabow, którzy go posiadają. Jeruzolima jest M. S. Judei.

JUDENBURG, *Judenburgum*, znaczne i piękne M. S. Styryi wyższy z pięknym Collegium, zamkiem obronnym i z tyt. Xstwa. Rynek i budowle publiczne ma wspaniałe, leży nad Muerą w miłym położeniu, m. 28. na z. ku połn. od Gratzu, 40. od Wiednia. dł. 32. 55. sz. 47. 20.

JUDONIA, *Judoigno*, m. Niderlandzkie w Brabancyi, w Pow. Lowańskim nad Geta m. 2. od Tillemontu, 4. od Gemblours, 5. od Lowanium. dł. 2. 10. sz. 50. 43.

IVERNAX, Opac. Fr. August. czyni 1100. liwr. od Paryża na w. w. 5.

JUGNAC, m. Fr. m. 6. na połn. od Angulemy.

JUGON, *Jugo*, m. Fr. w Brytanii, o m. 5. od morza, 6. na w. od S. *Brieux*.

JUGORA, lub **JUGORVA**, Prow. Rossyjska dosyć znaczna, zależy od Wjelkorządztwa Archaniolu; Cyrkul polarny dzieli ją na z. części

nierowne. Tartarowie iey miezkańcy, są bardzo dzicy.

JUIGNE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 1. od Sable.

JUILLAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim m. 6. na z. od *Brives*. Tegoż im. m. 2. od *Cognac*.

JULLI, *Juliacum*, m. wyspy Fr. główne przeciw miastu *Norden*. Mieszkańcy są protestanci.

JUIST, wyspa w Xstwie Ost-Fryzyi na przeciw miastu *Norden*. Mieszkańcy są protestanci.

JULFA, jest nieiako przedmieście *Ispahanu* ku pośd. Mieszkanie jest od *Ormianow*, których *Szach-Abas* sprowadził tu, z przyczyny ich sposobności do handlu. Mają ci z swego narodu jednego sędzięgo i 20. Parafii.

S. JULIEN, Opat. Fr. Bened. w *Mans* Inne w Turonie czyni 7000. liwr. Tegoż im. w *Dyżonie* i *Antyziodorze* są Opat. Fr. Także m. w *Arwernii* i w Pow. *Forez*.

JULIEN, de *Sault*, (S.) S. *Julianus de Saltu*, m. Fr. w Pow. *Gatyneńskim*, blisko *Yonny* m. 2. od *Jogny*. Ma winnice.

JULICH, *Juliacum*, Juliaka, po Franc. *Juliers*, dawne i obronne M. S. Xstwa Juliaceńskiego z dobrą cytadellą. Xzę *Manrycy de Nasfau* dobył go r. 1610. Hiszpanie zaś r. 1622. Leży nad *Roerą*, m. 6. na pośn. ku w. od *Akwizgranu*, 7. na z. od *Kolonii*, 11. od *Mastrychtu*. dl. 24. 10. sz. 50. 55. Xstwo Juliaceńskie leży w Cyr. *Westfalskim*, między Xstwem *Geldryjskim*, *Lim-burskim*, *Arcy-Bisk. Kolońskim*, *Należy do Elekt. Palatyna*. Znacznieysze ma miasta, *Juliak*, *Duren* i *Akwizgran*. Rozciąga się wzdłuż na m. 40. wszerz około 20.

JULIN, ob. *Wollin*.

JUMIEGE, *Gemmaticum*, m. Fr. w *Normandyi* z st. Opat. Bened. czyniącym 23000. liwr. Leży nad *Sekwaną* m. 5. na pośd. ku z. od *Rotomagu*, 3. od *Kalidobeku*,

Tom I,

31. od *Paryża*. dl. 18. 30. sz. 49. 25.

JUMILIIAC, m. Fr. z tyt. *Mar-grab. m. 7.* na w. od *Perigoux*.

JUNCELS, Opat. Bened. czyni 2500. liwr. m. 2. od *Lodewy*.

JUNG-BUNTZL, ob. *Buntz-lau*.

JUNGCHANG, wiel. M. Chińskie osme z miast głównych *Prow. Junnan*. Twierdzą *Pisarze*, że mieszkańcy zwykli ozdabiać swe zęby blaszkami złotemi, zkąd nazywają ich *kinchi*, czyli złoto-zębaci. Leży w kraiu obfitym w złoto, miód, wośk, marmur, bursztyn, iedwab i len. sz. 24. 58. dl. 119. 55.

JUNGNING, m. Chińskie 11ste z miast głównych *Prow. Junnan*. Okolica iego wyborne żywi krowy. sz. 27. 33. dl. 120.

JUNGPING, m. Chińskie, osme z miast głównych *Prow. Pekinu* w kraiu gorzystym blisko *Golfu Kang*. Zawiera miast 6. w swym dystrykcie. dl. 135. 50. sz. 40.

J. JUNIEN, m. Fr. w *Marchii* niż. nad *Wienną*, m. 7. na z. od *Lemowiku*. Wstawia go *Kapituła*.

JUNKSEILON, wyspa w *Golfie Bengalikim*, ku brzegom *Kwedy*; mieszkańcow ma ludzkich, a żywności bardzo tanie.

JUNNAN, lub YUNNAN, *Jumania*, naybogatsza i naybliższa zachodu *Prow. Chińska* stykająca się z *Krol. Awańskim*. Obfituje w wyborne konie, słońce, rubiny, safiry, kocie oczy, i inne kamienie drogie, iako i minery bogate. Zawiera 20. miast głównych, 8. żołnierskich, więcey nad 80. miasteczek, a więcey nad 14. milionow mieszkańców. *Jumańcykowie* są łagodni, ludzcy, mocni, odważniejszy nad innych Chińczykow. *Niewiaśly* mają tu więcey wolności, niż gdzie indziej. Pożywienie tu bardzo drogie. *Junnan* jest M. S. bogate wspaniale i gdzie naypiękniejszy w *Chinach* robią obicia. sz. 25. dl. 121. 15.

JUNSAŁAM, *Port Azyatycki* w

Krol. Siamskim. Jest schronieniem dla wszystkich okrętów, którzy płynąc do Koromandelu trafiają na nawalność. Co do handlu Bengalczyków, Pagwanów, i innych Krolestw sąsiedzkich wagi jest wielkiej. Leży na półn. wyspy tegoż im. dosyć wielkie. dł. 115. 35. sz. 8. 56.

I V O I, ob. Yvoy.

JURA, *Jurassus* wyfoka góra w Szwajcaryi, która ją oddziela od Franzkontu.

JURA, wyspa Szkocka jedna z Wewnętrznych na m. 8. długa, z szereku ku brzegom Hr. Argyllskiego. Zyi tu długo. Ma dobre pastwiska i bydło. Brzegi obfitują w fumy mortkie.

JURANCON, m. Fr. w Bearnie blisko Pau. Okolica rodzi wina dobre.

JURBURG, lub **GEORGENBURG**, m. w Xstwie Zmudzkiem, w Pow. Wielońskim z Stwem i Leśnictwem czyniącym kwarty 16320. zł. nad Niemnem od Wielony m. 5.

I V R E A, *Ivorcia*, dawne i mocne M. Wł. stol. Kanawezyi z obronną fortecą, z Bisk. tyt. Margr. i z dawnym zamkiem. Wzięte było od Franc. r. 1704. po żwawym odpozre, ale r. 1706. po batalii Turynskiej odebrał ją Xżę Sabaudyi, i do niego należy. Jest nad Doryą między dwoma wzgórkami, m. 8. na dołn. od Turynu, 13. od Suzy, 10. od Wercelli. dł. 25. 23. sz. 45. 12.

I V R Y, *Ibericum*, Iwra, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. fund. r. 1097. czyniącym 4500. liwr. Na iey polach stoczona była bitwa s. pod im. potyczki Iwrenickiej r. 1590. Leży nad rz. *Eure*, m. 4. na półn. od Dreux, 15. od Paryża. dł. 19. 10. sz. 40. 48.

JUSSEY, m. Fr. w Franzkońsie, m. 7. na półn. ku z. od *Vesoul*.

JUSSY, m. Fr. m. 2. od Antyzodoru.

JUST, (S.) m. Fr. w Santonii, m. 1. od *Maregnes*. Oyczyzna

Jana Ogiera de Gombaut jednego z Instytutorów Akademii Franc. Też im. m. w Arwernii blisko *Brioude*. Inne jest o m. 3. na półn. od Klermontu z Opac. Premonstr. czyniącym 6500. liwr.

JUST, (S.) klasztor Hieronimitanów, który obrał sobie Karol V. aby w nim prywatnie życia dokonał. Jest w Estremadurze z strony Portugalii o m. 9. na półn. ku z. od Placencyi.

JUSTIMONT, Opac. Premonstr. m. 2. od Metzu.

JUSTINGEN, dzierżawa i zamek w Szwabił m. 6. na z. od Ulmy. Należy do Xżąt *de Wirtemberg-Stuttgart*.

JUTHIA, *Odia*, lub *Siam*, wielkie i Sław. M. Azyatyckie stol. Krol. Siamskiego, rezyd. Krolow. Mające wielką bardzo liczbę przepysznych bałwochwalni. Pałac Krolewki jest gmach równie wspaniały i aż ogromny. Słoni utrzymują tu z ofobliwszą starannością wielkie mnostwo. Słoń samego Krola biały żłoby ma złote. Na przedmieściach znajdują się Dominikanie, Augustyanie i inni zakonnicy. Dom kupiecki Holl. jest tu na podziw wspaniały. Handel iego jest niezmiernie wielki, i kupcy ze wszystkich prawie Państw tu zawiiają. Miasto budowane jest na wielkiej kępie oblanej rzeką *Menam*, o mil kilka od iey uyscia. dł. 118. 30. sz. 14. 18.

JUTLAND, czyli **JUTLANDIA**, północna *Jutia*, Prow. Duńska na północ Xstwa Slezwickiego. Dzieli się na 4. Diecezyie Alburfską, Arhuską, Rypeńską i Wyburską. Nal. do Krol. Duń. u dawnych zwana była *Chersonesus Cymbrica*.

JUTTERBOCH, lub **GUTERBOCK**, piękne m. Niem. z Gadem w Turynii w Xstwie *Kuerfurt*, o m. 8. na półn. ku w. od Wittembergi. *Terstensohn* General Szwedzki tu r. 1644. poraził wojska Celarskie.

IWANOGROD, forteca Rosyjska naprzeciw miasta Narwy nad rz. Narwą, z ktorey przyczyny nazwana jest: Narwą Rosyjską. dł. 46. 55. sz. 59. 8.

IWANSK, m. Pol. w Woi. Sandomirskim.

IWIE, m. Litt: w Woi. Wileńskim, od Lidy m. 7.

IWENAK, *Ivenacum*, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim, na pograniczu Pomeranii, m. 15. na pośd. ku w. od Rostoku.

IWIK A, *Ivica*, Ebusus, M. S. wyspy tego im. na morzu śródziemnym między Krol. Walencyi i wyspą Maiorką, o m. 15. od obydwóch. Ma port dobry. Anglicy r. 1706. uczynili się iey Panami, ale potym wrocila się do Hiszp. Zupy solne są pryncypalnym tej wyspy bogactwem. Ma wzdłuż na m. 16. w szerz m. 8. a wokoło 48. Nie cierpi węzów, ani żadnych gadow. dł. 19. 20. sz. 38. 42.

JUVIGNE, *Juvinicum*, m. Fr. m. 6. od Lawali.

JUVIGNY, m. Fr. w Normandyi m. 2. od Domfrontu, inne o m. 2. od Mortain, i Opac. tamże Cyster. m. 2. od Stenay.

IXAR, lub **HIJAR**, *Ixarium*, m. Hiszp. w Aragonii nad rz. Mar-

tiną, m. 15. na w. ku pośn. od Saragoſy. Ma tyt. Xstwa. dł. 17. 16. sz. 41. 12.

IXDRUK, pryncypalny port Angryensow Korſarzew z strony zachodniey, połwyspy Indyjskiey zachodniey, m. 20. na pośn. ku z. od Goy.

IXO, Krol. Ixańskie na wyspie Niphon w Japonii między Omieſkiim, Woarſkim, i Ingeńskim Krolestwami.

IZABELLA, ob. Isabelle.

IZABELLIN, m. Litt: w Woi. Nowogrodzkim nowo zabudowane, nazwane od im. Xżny Czartoryjskiey. Piękne i porządne.

IZERY, m. Fr. m. 2. od *Vabres*.

IZIEU, m. Fr. w Pow. Forez, m. 5. od Etienne.

IZQUINTINANGO, bogate i piękne m. Amerykańskie w Hiszp. nowey w Prow. *Chiapa*. Zbierają tu wiele bawełny, i Ananasow.

IZMAIŁOW, m. w Beſſarabii nad Dunaiem, o m. 12. na z. od Kilii nowey. Moskale opanowali go r. 1770. Jest też zamek tego im. w Pańſtwie Roſyjskim, z wielogrodzeniem, o m. 3. od Moskwy.

KONIEC TOMU E

KSIĘGARNIA

ANTYKWARIAT

№ 06812

878 [1]

15

